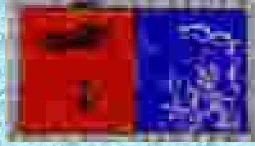
ISSN 2229-547X

রিদেহ সদেহ ২৪

রিদেহ-সদেহ ২৪, রিদেহ www.videha.co.in/ পেটাব (থ্ংক ৩১৭-৩৩২) সঁ,
মৈথিলীক সর্বশ্রেষ্ঠ গদ্য থা পদ্যক একটা সমানান্তব সংকলন

রিদেহ মৈথিলী সাহিত্য থান্দোলন: মান্বষীমিহ সংস্কৃতাম্

রিদেহ- প্রথম মৈথিলী পাক্ষিক ঙা-পত্রিকা

ISSN 2229-547X VIDEHA

সম্পাদক: গজেন্দ্র ঠাক্বর।

সম্পাদক: গজেন্দ্র ঠাকুব। Editor: Gajendra Thakur.

মূল্য : ভা. রু. ৩০০০/- সংস্করণ: ২০২২

Videha Sadeha 24: A Collection of Maithili Prose and Verse (source:Videha e-journal issues 317-332 at www.videha.co.in).

ঋন্বক্রম

গদ্য-খল্ড

বামনোচন ঠাকুব জীক সংক্ষিপ্ত পবিচয

বামনোচন ঠাকুব রিশেষাংকক সংবচনাক সংদর্ভমে

বামনোচন ঠাকুব সংগ সাক্ষাকোব– প্রাশ্নিক– ডা. রন্দনা কুমাবী (খার্র ডা. রন্দনা কিশোব)– এহন জড়ি খাযন সমাজমে মহিনা কোনা উঁতবতীহ মৈথিনী বংগমংচপব

খমবকান্ত নান– বামনোচন ঠাকুব জীক খনুরাদ

প্রদীপ পুষ্প– গীতকাব বামনোচন ঠাকুব

শৈনেন্দ্র মিশ্র– একটা খাঁটী মৈথিন : বামনোচন ঠাকুব খা হুনকব কার্য্য সংসাব

ভীমনাথ ঝা– রঁচা দিখ ভাগকেঁ

মহাকান্ত ঠাকুব– মাটি পবহক নোক

অরবিন্দ ঠাকুর- অপূর্ণতা জখনি নিয়তি হ্অএ [সন্দর্ভ:রামলোচন ঠাকুরক কার্য-রচনাক মূল্যাংকনক অপূর্ণ প্রয়াস], পচপনিয়াঁ রঁনাম রঁভনিয়াঁ মৈথিলী:প্রতিরোধক স্খলিত স্বর, কৌশিকী জনপদক লোক-সংস্কৃতি-গতিশীলক শিকারী, ভীমনাথ ঝা "কুসুম" ।

আমোদ ঝা- সহক একপেরিয়া পর কার্য রিতান

চন্দ্রেশ- প্রতিরোধী সাহিত্যকার রামলোচন ঠাকুর

শিরশংকর শ্রীনিরাস- .রামলোচন ঠাকুরক 'রৈতানকথা'

দিলীপ কুমার ঝা- এখনো মাঁগি রহলএ উত্তর-' লাখ প্রশ্ন অনুত্তরিত'

নচিকেতা- রামলোচন - হমর নজরিমে

নরোনারায়ণ মিশ্র- হমরা নজরিমে: শ্রী রামলোচন ঠাকুর

অশোক- রাম লোচন ঠাকুরক করিতা পঠিত

নারায়ণজী- রিরোধ আ অনুরোধক করিতা

ভ্রমর- দেসিন রঁযনাক রঁহল্ল রামলোচন ঠাকুর প্রসংগ

সংতোষী কুমার- ভাষা-সংস্কৃতিক আস্থা আ নর-নির্মাণক সংকল্প

কেদাব কানন– এক স্বচা কবিঃ বামনোচন ঠাক্কব

স্ববেন্দ্র ঠাক্কব– মৈথিনী সেরী কবি শ্রী বামনোচন ঠাক্কব জী

রিযোগী– বামনোচন ঠাক্কবক ব্যক্তিত্ব : এক দৃষ্ঠিকোণ, পিবামিডক দেশী মে

রিঁহাবী– মশান নেনে চনৈত খগ্রদূত

কামেশ্বব ঝা "কমন"– শ্রী বামনোচন ঠাক্কব খা হ্নক ব্যাপক কাব্য সংসাব

ডॉ কৈনাশ ক্কমাব মিশ্র– বামনোচন ঠাক্কবক মৈথিনী নোককথা: এক রিরেচনা

বমণ ক্কমাব সিংহ– মৈথিনী করিতাক রিদ্রাহী স্বব বামনোচন ঠাক্কব

ডॉ খনমোন ঝা– কোনকাতা পবিসবক মৈথিনীক মণি শ্রী বামনোচন ঠাক্কব

বমেশ– বামনোচন ঠাক্কবক কাব্য–যজ্ঞ

আভা ঝা- রীহনি কথাক আজুক পবিপ্রেক্ষ্যমে উঁপাদেযতা, সোগাবথ, হ্‌বসতি, রীস্তক ডঁক, মর্যাদা

অরুণ নান দাস- দূ টা রীহনি কথা

কল্পনা ঝা- রীহনি কথা

স্বভাষ কুমাব কামত- অস্পতান, বংগ, চাঁকনেট, নূন, আঁননাগুন

পূনম ঝা- ২ টা রীহনি কথা

পূজা ঝা- ঔবত, উঁনাহনা

প্রিযংবদা তাবা ঝা- ৪ টা রীহনি কথা

ববি ভূষণ পাঠক- ঘব

অমবেশ কুমাব চৌধবী- ২ টা রীহনি কথা

সাঁত্বনা মিশ্রা– রীহনি কথা–রঁড়দক ঘঁটী

রুচি স্মৃতি– ২ টা রীহনি কথা

দেরেন্দ্র মিশ্র– একতা

মিন্নী মিশ্র– কে সমাহবত ও গৃহস্থীক ভাব !

গৌরী শংকর সাহ– ভার

সত্নারাযণ ঝা– নখন রাঁরূ ।

ঘনশ্যাম ঘনেরো– রীহনিকথা আ 'ঘনেরো'ক খরধারণা, নৌহ–নৌহে গ্বনরিঁযা

অভিনাষ ঠাকুব– ঐকধ্যান

অখিনা নন্দ ঝা 'বমণ'– চশ্মা

সরিঁতা ঝা 'সোনী'– সেহেন্তো / রেঁগবতা

পূনম ঝা "স্বধা"– সেনফী

মনোজ মঁডন– মাঁ

চংদনা দত্ত– প্রেম দিরস, ররদান, মোহ, রৌদ

রিন্দশ্বিব ঠাকুব– ঘ্স্সা–ঘ্স্সী

ক্ষন্দন কর্ণ- খাওব ছিছিযাঙ

সোনী নীনূ ঝা- খদনার্বানীক খাংগন

রিনীতা ঠাক্ষব- কিসান

ড়ॉ প্রমোদ ক্ষমাব- ঠ়হনেন ছী

গবা মল্লিক- রেঁষ্টীক মহিমা

সলেন্দ্র কর্ণ- রঁনিযা রাঁরাঁ

জরাহেব নান কশ্যপ- পহিন প্রেম

জযংতী ক্ষমাবী- দূ ষ্টা রীহনি কথা

ডা. শির ক্ষমাব প্রসাদ- ৪ ষ্টা রীহনি কথা

রিভ্যা চন্দ্র ঝা "রঁমরঁম"- সাহিৎ মংথন খা রীহনি কথা, খধনাহ রঁস্তু

ভারনা মিশ্রা- গবীর্ব নোক

খমব কান্ত নান- ডঁঘাব

খমন ক্ষমাব ঝা- হিরো

প্রভাত ক্ষমাব কর্ণ- প্রগ্রতিক তাঁডর

ডা॑.প্রমোদ ঝা "গোক্কন"– ২ টা ৱীহনি কথা

নিৱেদিতা ঝা– দূ টা ৱীহনি কথা

ওম চৌধৱী– স্ৱৱজ মাষ্টি–কাদো গিজৈত ছন

কল্পনা ঝা– ২ টা ৱীহনি কথা

ভুৱনেশ্ৱৱ চৌবসিযা 'ভুনেশ'– সংজয ৱেুব খ॑ ংগখ

জগতবংজন ঝা– ৱীহনি কথা

শেফানিকা ৱর্মা– হঁ এহনো মোযত ছৈক

প্রভাষ খকিংচন– ভৱোস

ঋন্নী কামত– দূ টা ৱীহনি কথা

মিসিদা– খ্রোয এগেন নৈষ্টৱ

মৃণান খাশ্বতোষ– খাঁদোনন

জ্ঞানৱঙ্কন কংঠ– ফৈদাৱঁনা ৱিজনেস, নানদাগ, ঔকৱউ খ্রেডিশেন, ভোনষ্টেজ, 'নীক' খা 'ৱঁড় । নীক', উঁষা মৈডমক ৱিদাগবী, দাৱাঁ, পবাশ্রিত

বাজীৱ কর্ণ– ঝ্ঠক মহত্ৱ

জগদানন্দ ঝা 'মনু'– ৪ টা বীহনি কথা

বিনেন্দ্র কুমার ঝা– কোনা বুন্নর

মুন্না জী– সংবেদনাক সীড় ৌপর ঠাঢ়–"তান বেতান", বীহনি কথাক আধার স্তম্ভ ডনাহ– শ্রী রাজ, আধুনিক বিশ্বকথাক বাট পর জাগল বীহনি কথা, বীহনি কথাক দশা– দিশা, বীহনি কথাক বিকাস মে অবরোধক তত্ব

অনীতা মিশ্র– ২টা বীহনি কথা

নীরজ কর্ণ– ডম্ফ

স্বচিতা কুমারী– বীহনি কথা (অনেকুখা), নঘ্কথা (পোতীক বিযাহ, আঁননাগন কনাস, ঙনর)

অংজূ অবরঁদা– মুখিযা

রবি প্রভাকর– অদকন জীহ

সতীশ খনগরান– ঘ্বপেঁচ

রিজয 'রিভোব'– খন্নদাতা

যোগবাজ প্রভাকব– থান খা কমন

সদানন্দ করিশ্লব– নাঙবি হিনেরাঁক ফযদা

ডা প্বষ্কববাজ ভৰ্ষ্ট– বঁহিষ্কবণ

প্রা. ডা. কপিন নামিভানে– সৌন্দর্য খা সমানতা

হবিপ্রসাদ ভল্ডাবী– দূ টৌ রীহনি কথা

তাবা কেসী– খপন পবিচয

বচনা শৰ্মা– চবিত্র

ডাঁ. প্রদীপ কৌড় া– গ্রাঁতি

নিবংজন ৰৌহা– কহ্ণগব সহ

জগদীশ খবমানী– কথানক

জংগৰহাদ্ব সিংহ ঘ্ম্মণ– খাচবণ

দীপক ৰ্দকী– জন্নত

হ্মৰশিব খনী জ ্ৈদী– গুনাম

গৰ্ন খাসী– ফেব মন্বকথক কী ভেনৈ ?

বতন সিংহ– ৰিনা শীর্ষকক

সচিদানন্দ কব– তিতনী খা প্রেম

প্রজ্ঞা মহান্তি– মেমোবীচিপ্স

রিনয কুমাব দাস– কর্মফিন

গাযত্রী দাস– ব্রঁ্মৌথনি

মিনতী প্রধান– সংগী

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুব ‘খনিন’– খপূর্বা, বাম নোচন ঠাকুব প্রসংগ

খাশীষ খনচিন্ধাব– পাবংপবিক–প্রগতিশীন (বামনোচন ঠাকুব), খনচিন্ধাব নেন বামনোচন ঠাকুব, ৪ টা রীহনি কথা, রীহনিকথা কী ছৈ ? , ন ॅ াকডাউঁন কেব কথা, পাঠক হমব পোথী কিএ পঠ়িথি

পদ্য-খন্ড

জগদীশ চন্দ্র ঠাক্কব 'খনিন'- কিছু গজন

জ্ঞানরঞ্জন কংঠ- কিছু গজন

স্বভাষ ক্কমাব কামত- ফাষ্টন জিংস, জনগণনা মে, ফবাযন গাম

ক্ষন্না জী- বাঁন করিতা- স্বসংস্কাব

খাশীষ খনচিন্হাব- কিছু গজন

খাভা ঝা- খস্মিতা, মহামানর

খাকাঙ্ক্ষা কর্ণ- রেঁষ্টী ফমব খভিমান

সোনী কর্ণ- রেঁষ্টী

বাগিনী প্রীত- সখী

বাগিনী মনোবথ- শিক্ষা

প্রীতি প্রভা- মনোবথ

সংতোষ ক্কমাব বায 'রাঁষ্টৈনী'- গড়বঁড়ঝানা

খমব ঠাক্কব- খারাফন, মোমবঁত্তী

রিভা বানী– স্তন, যোনি আ গর্ভাশিয

কল্পনা ঝা– কিছু ছুটি গেল

মমতা কর্ণ– রবিসাত, নির্ভর, কিতাবঁ, থাকল মজদূর

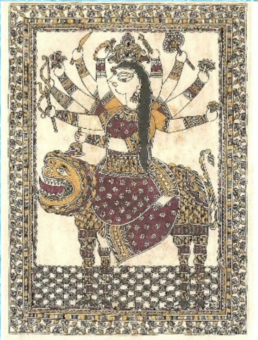
আবতী– প্রগ্যতি

সরিতা 'স্বমন'– উমংগ, উম্মীদ, মাঁ

আনন্দ দাস "গৌতম"– নেতাগিরী জারী অছি..., ফাগ্ন

সোনী দাস– মৌন

কংচন কংঠ– আরাধনা, জয মাঁ অংরেঁ, শিক্ষা

মহেন্দ্র হজারী– সে ছথি রামলোচন

নারাযণজী– শ্রদ্ধেয রামলোচন ঠাকুরকেঁ স্মরণ করৈত

রিনোদ কুমাৰ ঝা– ৰাম নোচন কুমৰ প্রেৰণা

রিনয ভূষণ– ৰামনোচন ঠাকুৰক মিমিৰকোনা খা... (১–৩), খাগ পিৰথী দিরস খছি, খাখিৰ এনা কিযৈক নাগি ৰহন খছি, মাঁক খাঁচৰক স্নহিন ৰঁসাত..., কোৰোনা–কান মে মাঁ, মৃদুগীতক ডেবাওন ৰাগ, কুসীক চিন্তা খা কোৰোনাক কহৰ, খপ্পন–খপ্পন তান, যাত্রী (১–৩)

गद्य खण्ड

चित्र: प्रीति ठाकुर

<u>किशन कारीगर</u>

রিন্বপ্ত হোগত মিথিনা কে নোক সংস্কৃতি ঘোড় া (কঠঘোড়রা) নাচ

খাবৌ তোবী কে দেখহী বৌ ঘোড় া নথাবো মাবৈ ছৈ ? খঙ্গা চন ত ঘোড় ারনা কে ছূ ক দেখবেঁ ? নৈ বৌ খখনী খূবঁ জোব স নথাব ফেকৈ হেনৈ বঁনূ চোষ্ট নগতৌ তবঁ. গহ কোনো দেহ ষ্ট্টি জেতৈ কী ? কনি মনি চোষ্ট নগতৈ ত কি হেতৈ বৌ বাঁদ মে দেহ ঝাবি নেবঁ কীনে ?

ছৈড়া মাবেড়, ধিযা পূতা, বৃ্ঠ় প্ববাণ সবঁ কোগ গাম ঘব দিস বেঁস মোন স ঘোড় া নাচ দেখৈ জাগ ছনৈ.

খাবঁ নৈ ওহেনে ঘোড়ে বনা, নৈ ওহেনে ডফনী বৌঁসনী বনা, খা নৈ ওহেনে ছমকী নষ্ট্এ সবঁ বহন খা নৈ খাবঁ তেহেনে ঘোড় ানাচ বহনৈ ? খা নৈ কতৌ খাবঁ হোগ ছৈ. রিন্বপ্ত ভেন জা বহনৈ ঘোড় া নাচ ? পহিনে গাম ঘব, ছোষ্ট ছিন বঁজাব সবঁ দিস ঘোড় া (কঠঘোড়রা) নাচ বেঁস নোকপ্রিয বহি খা নোক মনোবংজন কে সহজ সোহনগব সাধন বহি.

ডফনী বনা ডফ ডফ কবৈ, বৌঁসনী বনা বৌঁসবী বঁজবেঁ, কৈসিযো বনা ধ্ন বঁজবেঁ খা নষ্ট্খা মেকপ কেনে ডাঁব নচকা কে নচৈ খা বীচ মে ঘোবা বনা খপনা কাঁখ মে বস্সী কাঠ বঁত্তি স বঁনন সজন ঘোড় া কে ষ্টগনে নষ্ট্খা সংগে বমৈক বমৈক কে নচৈ.

ঘোড় া বনা নচৈত নচৈত বীচ বীচ ধিযা পূতা দিসী হ্ড় ক জাগ্র, খাস্তে স নথাব ফেকৈ খা ছৌড় া মাবেব সবঁ ধবহফবা কে এক দোসব কে দেহ পব খসৈ ?

কোগ ধাঙা ভঠকা খসৈ ত কখনো কে ছোঁডা সরঁ ঘোড়া । রনা কে নথাবো ছু কে দেখৈ ত ঘোড়া । রনা খাবো হ্মৈক হ্মৈক কে খপনা তানে রৈঁড কে ধ্ন পব নচৈ খা ধিযা পূতা সরঁ ঘোড়া । কে হ্মঁহ নাঁগৈব ছু কে খপনো এক দোসবা কে ধকৈন দৈ ছেনৈ এনা জেনা ঘোড়াে রনা নথাব হেকনে হোঙা.খা ধিযা পূতা র্ঁঠ় প্ববান, জনিজাতি সরঁ ভভা হঁসৈ খা ঘোড়া । রনা নচৈত নচৈত হ্ড়কৈত হ্ড়কৈত সরঁ দিস ঘূমি ঘূমি নাচ কবৈ খা ওকবা সংগে নঠ্খা সেহো খূরঁ নচৈ খা নোক মনোবংজন হোগ.

ঘোড়া । নাচ কান নোক সরঁ নঠ্খা খা ঘোড়া । রনা কে রূপৈযা পৈসা দৈ, কতেক ছোঁড়া । সরঁ ত নঠ্খা কে চোনী মে খানপিন নগা দস পঁচ ঠকহী খোঁসি দৈ তারেঁ এম্হব ঘোড়া । রনা হ্ড়াক জাগ খা নোক ধড়হবা কে ভগৈ খা উঁ ওকবা দেহ পব ত কোগ ককবো দেহ পব ধবহবা কে খসৈ. নাচ দেখনিহাব নোক সরঁহক কিবমান নাগন বহি খা নোক সরঁ ভভা ভভা হঁসৈ খা নোক সরঁহক নীক মনোবংজন হোগত বহি. র্ঁঠ় প্ববান, জনিজাতি, খা গামক গনমান্য নোক সরঁ ঘোড়া । রনা, নঠ্খা, ডহনী রনা সরঁকে হাথে মে রূপৈযা, খুদবা পাঙা দ খশীবরাদী রঁকশীস দৈ জাগ ছনৈ.

পহিনে মিথিনা মে গাম ঘব দিসী রিঁযাহ শাদী, মূবন, মাঁগনিক কাজ সরঁ মে ঘোড়া । নাচ খর্ব্বসে হোগত বহি. গবীরঁ, গিবহস্থ, নোক সরঁ ঘোড়াে নাচ রনা কে রঁজবৈঁ খা ঘোড়া । নাচ সরঁ জাতি রস্মাক নোক দেখৈ ছনৈ খা নোক মনোবংজন কে নীক সাধন বহি ঘোড়া । নাচ. নেকিন খারঁ ঙা ঘোড়া । নাচ রিঁন্বপ্ত ভেন জা

বহুনৈ ? ৰম্ভ চিংতা কে গপ জে নোক মনোৰংজক ঘোড়া নাচ আৰ কতৌ দেখৰামে নৈ আৰৈ হুগ. একবা সৰংক্ষিত কবৈ নৈ সবকাব আ মিথিনা সমাজ কে আগূ আৰএ পড়তৈ. আৰ ত গামে গামে ডী জে ৰজৈএ, ৰাঙ্গ জী নচৈএ, খবকেসবা হোগএ ? ত কে চিংতা কবতৈ কেকবা ৰেঁগবতা পবতৈ আ কে দেখতৈ ঘোড়া (কঠঘোড়রা) নাচ ?

<u>কোন ৰিবড়া মে উঁধিযা গেন ? কতখ হবা গেন মিথিনা কে নট্টুআ নাচ ?</u>

হৌ কতএ কে নট্টুআ এনৈগএ ? ফর্না ঠাম কে. গ কহু জে থেহগবীযে টৌ কী নটকিযো নট্টুআ সৰ খএন ছৈ ? এহ জেৰৈ দেখৈ নে তৰ নে ? থেহগবহী, নটকী, ছমকী সৰটৌ নট্টুআ এনৈগএ, ততেক নীক নচৈ জাগ হুগ সে ছৌড়া মাৰেব সৰ মাবতে ৰূপৈযা নূটৰৈ জাগ ছৈ আ নট্টুআ সৰ নাচৈ কে ত থৈহ থৈহ কেনে বহু ছৈ. হং তৰ ত হমহুঁ জেৰৈ নাচ দেখৈ নৈ এমকী মনে নীক নট্টুআ সৰ এনৈগএ ?

মিথিনা কে নোক সংস্কৃতি মে বচন ৰসন বহু নট্টুআ নাচ জে নোক মনোৰংজক ৰূপে ৰেস প্রচনিত বহু. মূবন, উঁপনেন, ৰিআহ দান, নাটক, নাচ, ছকবৰাজী, খন্না ৰূদন, দিৱানী, ছৈঠ জে কোনো উঁসের হোউঁ ওগ মে নট্টুআ নাচ খৰ্বসে হোগ. আ নোক নট্টুআ কে সাজ সিংগাব, নটক ঝটক, খদাকাবী দেখ কে ওকব নাচৰ দেখৈ, নট্টুআ সংগে নাগচ কে আনংদিত হোগত বহু আ নোক মনোৰংজন কে নীক সাধন বহু.

হমবা মোন পৰৈএ জে হমব গাম মংগৰৌনা কে দ্গর্া পূজা মে ভষ্টচৌবা কে নাষ্টক পাৰ্টী, রিবদাৰৌন কে নাচ পাৰ্টী সৰ্ থৰৈ. দ্নূ কে নষ্ট্থা সৰ্ তেহেন নষ্টক মষ্টক রনা, বোন খেনৈ রনা নষ্ট্থা সৰ্ বহৈ জে থপন থদাকাবী স দেখনিহাব কে মোন মোহি নৈ. থা নোক খ্শী স ঝূমি কে নষ্ট্থা কে গনাম দৈত বহৈ. থনদিনা ত মূবন, রিথাহ, সৰ্ মে ৰাবূৰিবহী কে হ্বূন হসন ৰেঁড পাৰ্টী থৰৈ . ঙঁ ৰেঁড রনা ৰেঁস নামী থা তেকব নষ্ট্থা ঙঁসমান হ্সেন খূৰ্ নীক নষ্ট্থা বহৈ ওকব নাচৰ্ দেখৈ নে ত নোক সৌসে গামক নোক সৰ্ থৰৈ.

নষ্ট্থা নাচ কে প্রচনিত প্রকাব..

1. বোন খেনিনহাব নষ্ট্থা–

একবে সৰ্ কে ৰৌন চান মে নোক সৰ্ থেহগবী নষ্ট্থা কহৈ জাগ ছৈ. গ সৰ্ থন্বভরী থা ঙঁমেবগব কনাকাব সৰ্ হোগ জে থপনা নাচৰ্ থভিনয থা ৰেঁহতব সংৰাদ স নোক কে ৰেঁস প্রভাবিত কবৈ জাগ. নাষ্টক দেখনিহাব নোক সৰ্ একবা মে থপনা সমাজিক সংৰধ মাএ, ৰহিন, ভৌজাগ, থাদি কে ছবি দেখৈ জাগত বহৈ.

পাঠ (বোন) খেনাএৰ্ শ্বৰু কবৈ স পহিনে গ নষ্ট্থা সৰ্ মেকথপ, সৈজ খৈজ কে স্টেজ পব থৰৈ থা কহৈ জাগ হে ৰাবূ ভৈযা সৰ্, হে মাতা ৰহিন, থহাঁ সৰ্ থশীবরাদ কবৈ জেৰৈ. নোক গ সংৰাদ স্বনি কে জোড়দাব থৌপড়ি তানি ৰজৰৈ জাগ থা মোনে মোন নষ্ট্থা কে থশীবরাদ দৈ নোক সৰ্ জে থাগ নীক বোন খেনেতৈ. নীক নাষ্টক, নাচ দেখৰ্ স্বনৈ জাএৰ্.

বোন খেলাগত খেলাগত ঙঁ থেহগবলী নট্থা সৰ্ঁ দর্শকি বীচ মে খশীবরাদী মংগৈ নে খবৈঁ থা নোক সৰ্ঁ কে দস, বীস, পচাস জে জুড়ৈ সে নট্থা কে চাবিঁস্সী ৰূপে দৈ.

2. নটকী নট্থা–

নামক খনৰূপে গ সৰ্ঁ তেহেন সজন ধজন বহৈ থা নচৈত কান তেহেন নটক ঝটক কবৈ জে ছৌড়া। মাবেব সৰ্ঁ ত একবা পব ফিদা ভঽ জাগত বহৈ. এতেক ফিদা জে নট্থা কে কোবা মে উঁঠা নেবঁ, ওকব গান ছূথবঁ, নট্থা কে চোলী মে থানপিন নগা ৰূপৈয়া খোঁসি দেবঁ থা নটকী নট্থা সংগে ছৌড়া। মাবেব কে খূবঁ নাচবঁ বৈঁস বমনগব নগৈ.

বুঁঢ় প্ৰবান সৰ্ঁ সেহো তবে থাঁখি নট্থা সৰ্ঁ পব মোহিত হোগত বহৈ থা ছৌড়া। মাবেব সৰ্ঁ পব ঝূঠো খিসিযাগ জাগ জে হে তূঁ সৰ্ঁ নট্থা কে বৈঁসী নংগো চংগো নৈ কবৈ জাহি কী তাবেঁ ছৌড়া। সৰ্ঁ নট্থা কে বুঁঢ় প্ৰবান দিস হুনকা দৈ থা খূবঁ পিহকাবী হোগ. বুঁঢ়া প্ৰবান সৰ্ঁ নট্থা কে নীসা মে ডুবঁন দেহ হাথ ডোলা কে থোড় বঁহুত নাচৈ থা নট্থা কে বঁকশীস দৈ. খগ নটকী নট্থা সবঁহক সাজ সিংগাব, গনাম ভেটৈনা পব শ্ৰক্ৰিযা খদা কববঁ কে থাগূ ত ফিল্মী কনাকাব সৰ্ঁ ফিকা বুঁঝনা জগতৈ.

জিন বঁনমা নে দিযা ৰূপৈয়া মৈঁ বখূগী চোলী মে সম্হাগব কে, খঠ্ঠনী হমবা গান পব থা ৰূপৈয়া হমবা মান পব.থা তেহেন নে নটক ঝটক স নোক কে মোন মোহি নৈ জে নবঘবঁক সৰ্ঁ ফিদা ভঽ জৈত বহৈ.

ছৌঁড়া মাবেব সৱঁ ত ঋগ নটকী নট্‌ুআ সৱঁ মে ঋপ্পন প্রেমিকা, ৱঁহ্‌বিযা, ভৌজাগ ঋাদি কে ছরি দেখৈ ঋা ৱেঁস নোক মনোবংজন মে ডুৱঁন বহ. গ নট্‌ুআ সৱঁ নাটক, নাচ, ৱৈঁড পার্টী মে বহৈত বহ জে সৱঁ গেৱোঁ কবৈ ঋা খূৱঁ নচৱোঁ কবৈ জাগ.

3. ছমকী নট্‌ুআ–

গ ছমকী সৱঁ ত বেকার্ডিংগ ডাঁস কনা ফিল্মী গীত পব তেনা ছমা ছম নচৈ জে নোক সৱঁ স্বগধ ৱ্ঁগধ ৱিঁসবা জাগ. এনা একটিংগ কবৈ জে নোক কে হোগ ফিনিম দেখৈ ছি. কোঠে ঁউপব কোঠবী ঁউস পব বেন চনা দূংগী, ৱঁস এক কো ঝংৱাবা বখনা, মৈনে জো ঘূংঘৰু ৱাঁধ নিএ সৱঁ পব তেহেন বিকার্ডিংগ ডাঁস হোগ সে ছৌঁড়া সৱঁ সেহো নচৈ নগৈ, খূৱঁ পিহকাবী সিটী ৱঁজৈ ঋা নোক ৰুপৈযা গনাম দৈ.শৈবো শাযবী. বেকোর্ডিংগ ডাঁস কে জমানা এনা পব ছমকী নট্‌ুআ সৱঁ ৱেঁস নোকপ্রিয ভেন বহ. গ সৱঁ সৱঁ তবহক গীত পব মনমোহক ডাঁস কবৈ জাগ ছনৈ.

4. নট্‌ুআ–

গ নট্‌ুআ সৱঁ ৱৈঁড পার্টী, ছকবৱাজী, নাচ পার্টী, ঢোন পিপহী পার্টী, ঋন্না ৰুদন সৱঁমে বহৈত বহ জে পাবংপবিক ৱেশ ভূসা, পাবংপবিক নাচ নেন ৱেঁস প্রচনিত বহ. সজন ধজন মেকঋপ কেনে চোনী পব ৰুপৈযা টংগনে সমাজিক নোক মর্যাদা কে মান বখনে গ নট্‌ুআ সৱঁ নচৈ ঋা নোক কে মনোবংজন কবৈ জাগ.

হমবা মোন পৱৈএ স্কূনি জীৱন মে গাম ঘব দিস

প্রসিদ্ধ নট্ুআ সবঁ জেনা বামউঁদগাব, বামদ্নাব পাসবান (দ্নূ সহোদব বহি), সীবিদেবঁ পংডিত, উঁসমান হ্সৈন, বঁনৈযা বাম, বঁবঁনূ মংডন আদি নোক কনাকাব সবঁ জেকব নট্ুআ নাচ দেখৈ নেন নোক দূব দূব স অবৈঁ. কতেক কনাাব সবঁ ত অ াবঁ অগ দ্নিযা মে নৈ বহনৈ তগযো জে কনাকাব সবঁ বাঁচন ছৈ হ্নকা প্রতি আদব দিঘাযি হেবাঁক কামনা কবৈত ছি.

গাম ঘব মে নট্ুআ ত সবঁ কে মন মোহি নৈ জেনা ? নট্ুআ সবঁকে মেকঅপ কবৈত কান ধিযা পূতা কে হ্নক বঁ্নক কববঁ, ছৌড়ঁ া মাবেব সবঁ কে নট্ুআ মেকঅপ কম কে পহবেদাবী কববঁ, বঁ্ঠ প্ববান সবঁ তকতান কবৈ মে জে নট্ুআ সবঁকে বৈঁসী নংগোঁ চংগো নৈ কবৈ জাহী, ফেব পিহকাবী হঁসি ঠহক্কা জে নোকবংগ বহি সে নট্ুআ নাচ কে আবো জীবংত বঁনা দৈ.

মিথিনা সমাজ নোক কনাকাব প্রতি সবঁ দিন উঁদাস বহন. বাঁত বাঁত মে দ্কোবি দেবঁ জে পঠবৈঁ নিখমৈ কী নচনীযা বঁজনিযা বঁনমৈঁ ? ত এনা মে কে অগ কনা সবঁকে জিযাঅ কএ কে বাখত ? ভোজপূব বনা সবঁ নট্ুআ নাচ (নৌংডা ডাংস) কে জিযাঅ কে বখনক ত দেখিযৌ জে বামচংদ্র মাংঝী কে পদ্মশ্রী অবার্ড ভেটনৈ. আ অপনা মিথিনা বনা সবঁ নট্ুআ কে হেয দৃষ্ঠিযে দেখনক ওহেন প্রাসোহন নৈ দেনক ত আবঁ নট্ুআ নাচ কনাকাব নৈংহে ভেটৈত ? বঁড্ড ভেন ত নেপান,বঁগান,যূ পী স বাঁঙ জী মংগা কে নোক নচা নৈগএ সৈহ টৌ ?

নট্ুআ নাচ কে পাবংপবিক রূপ আ উঁসের বঁনা স্বআদ ডীজে, বাঁঙ জী মে কিন্নী নে ভেটৈত ? অসনী আনংদ ত নট্ুআ নাচ মে দেখাএত যদি তকিযৌ ত ? মিথিনা

সমাজক নোক চিংতা কএ কে দেখিযৌ জে নট্থা নাচ কে জিথা কে বাখৈ পবত. নট্থা কনাকাব কে প্রাসোহন দের্বাক খভার মে,

র্বড্ড দ্খক থা চিংতা কে গপ জে এহেন নোকবংগ রনা নট্থা নাচ থার্ব কতৌ হেবা গেন জেনা ? ডী জে, খবকেসবা র্বাগ জী কে র্বিবড় । মে কতৌ উঁধিযা গেন নট্থা নাচ ?

<u>ভোজকাজী মনেজব (হাস্য কটাক্ষ)</u>

র্বসহা র্বড়দ পব র্বৈসন র্বার্বা র্বজ়র্বড় ।গত বহ জে এহনে কহু মনেজব ভেনৈগএ ? এতেক দার্বী ত পৈংজার্ব থা স্পষ্ট র্বৈংক রনা কে নৈ দেখনিযৈ দ্পৈযা ছোড়র্বৈ কান ? একবা সর্ব কে ত র্বৈংকো রনা মনেজব স র্বৈসী

दारी भऽ गेलै. ओ सब गाम घर मे बहुए तेकर माने की भोज काज मे मनमाना करै जाएत ? से नहि चलथ देबैं आब ? बाबा तामसे अघोर भेल बजैत दमसल चलि जाइत रहै.

बस्ता मे बाबा भेंटि भेलैथ त हम हाल चाल पूछली की समाचार यौ बाबा ? बाबा बजलै अंगोरा धधकन्हा. लौ कारीगर तेंहू की हमर मन अघोर करै पर उतारू भेल छह ? तोरा मीडिया वला सब के त एहने खबरि मे मोन रमकल रहै छह की आ लगले ब्रेकिंग न्यूज बला दै छहक. पहिने एक जूम तमाकुल खुआबह त कहै छिअह ?

बाबा कतबो तामस मे रहै की मोन अघोर रहै त तइयो कारीगर भेंटि होइत त मोन हलूक आ तामस कम जरूर भऽ जाइ की. आब ब्रेकिंग न्यूजक बलेबा लोभ मे बाबा के तमाकुल बला के खुएलहुँ ? फेर बाबा के पूछली जे कि सब होल कैने खिसियाएने रहली इ.

तमाकुल खाइत मातर बाबा पूरा घटनाक्रम एकसूरे कहथ लगलै. लौ कारीगर की कहियथ काल्हि एकटा सराधि भोज खाइ लै गेल रही. छौंड़ा सब मारेर सब बाबिक रहै त रमकल फिरै ? कोनो पता मे देलकै किछो कोनो छुटियो गेल.

फुँसियाहिक हो हो रैसी होइत रहै. भोजकाजी मनैजर म्यूठो के बाबिक छौंड़ा सब पर दमसी जे सब पता दिसी सब किछो परस, रैबा रैबी घूम. असल मे त ओइ मनेजरे के सिखाउल विद्या रहै जे मूँहे

কান দেখ পতা মে পবসৈ জংহিযৈ ঋা দৌগন হিবিহেং. ঋা ঠীক সৈহ হোগত বহনৈ. হম ৰাৰা কে পৃছনৌহ জে ঋংহা পাংত দিস ঋহগব কে বসগৱন্না ঋএন বহৈ কী নে ? ৰাৰা হেব তমতমাগত ৰজনাহ জে এক ঋাধ ৰেব নানমোহন এক ৰেব বসগৱন্না এনৈ. ঋা দোহবৰৈ নৈ কহনিযৈ ত ছৌংড় । সৰ কহনক জে ৰাৰা ঋাৰ ত দহী চিন্নী উঁঠি গেনৈ ? তোহী কহখ ত কেনা তামস নে উঁঠত ?

এনা কহ্নং কবৰ ভেনৈএ ভোজকাজী মনেজব সৰকে জে ঋপনা চিন্হা পবিচে রনা গিবোহ দিসী সৰ কিছো দোহবা তেহবা দৈ ছৈ. কতেক খেৰো কবৈ ছৈ ঋা চোবা কে নোটৈ মে ভবি নখ জাগএ ? ঋা জেকবা চিন্হা পবিচে নে তেকবা পতা দিসী ৰেব নিৰদী ধখ নেতহ কী ? ওহিনা জেনা ৰৈংক মে বুপৈযা ছোড়ৰো কান ৰৈংক রনা কহতখ জে নিংক হেন তহিনা গ ভোজকাজী মনেজব সৰ ভাংজ পূবৰৈ মে বহতহ কী ? সবাধ হোউঁ এহেন ভোজকাজী মনেজব সৰহক ?

পোসনাহা ছাগব সরঁ খাঙ গেলে ঘব ছহ ? (হাস্য কটাক্ষ)

বাঁবাঁ বঁড়বঁড় াগত চন জাগত বহ জে হে পোসনাহা খস্সী সরঁ ? খাঙ ত গেলে ঘব ছহ ? পূজা হোগ টৌ কে দেবী ছৈ ? তকবা বাঁদ খবাস স গর্দেন উঁড় া দেন জেতহ ? তারেঁ ভাগেসব পঁডা বঁমৈক গেন জে খহাঁ কিএ এনা খস্সী সরঁকে মোন ভাঁগঠ কবৈ পব নাগন ছিযৈ ? ভগরতি স্থান মে জ খস্সী মূড়ি নৈ ডোনবঁ ত বৈঁগন কোনা চঠ়তৈ ? বাঁবাঁ সেহো তামসে তমতমা ক তামসে হ্ফাগব ভেন বঁজনৈ খঙঁ হৌ ভাগেসব গ কহখ ত ভগরতি ঙা কহ ছথ্ন জে বৈঁগন চঠাবঁহ ? কী খপনামনে তূঁ সরঁ তিতমহা কবৈ জাগ ছহ জে ভগরতি নাম পব পোসনাহা খস্সী কে চঠ় া সাঁহে স মাউঁস গরঁব গরঁব ভোকসরঁ কী নে ? খা বঁহন্না জে ভগরতি কে বৈঁগন চঠাএবঁ. কহখ ত ভগরতি কহুঁ কহখিদিন জে হমবা বৈঁগন চঠাবঁহ ? এতেক কহুঁ বৈঁগন চঠাএবঁ ভেনৈএ জে দ্গা স্থান মে নাগন নাগন বহ ছৈ ?

বাঁবাঁ খা ভাগেসব মে কহা কহি হোগত বহ. ভাগেসব কহ বাঁবাঁ খহাঁ কে একো বতি ধর্ম কর্ম দিযা নৈ বুঁহৈ ছিযৈ ? বাঁবাঁ বঁজনৈ হৌ তারেঁ তোহী কোন বঁভ্র নেহান কএ দেনহক খা সমাজ স খঁধবিশ্বাস কে হটৌ দেনহক ? ভাগেসব বাঁজন যৌ বাঁবাঁ সরঁ দিন স জে হোগত এনৈএ সে নোক কেনা ছোগড় দেতৈ ? বাঁবাঁ কহনকৈ হৌ ভাগেসব জা জা কি বেঁমতনবঁক হমবা সংগে ডিস্কস কবৈ মে নাগন ছহখ ? জন্দী দ্গা স্থান জা নৈ ত

ছাগবক সীবা কমীটী রনা ধ বখতথ ত তোবা কীছো ফেরোঁ নে নগতহ ? জা তঁদ্রূ ছাগব পোসনহে ছহ ত নগনে দ্গাঁ স্থান ভ২ খারঁহ ? ভাগেসব রাঁজন হম জাএরঁ সৈ খপনা মনে কী খঁহা মনে ?

এম্হব কহা কহী হোগতে বহি রাঁরাঁ কে মোন বঁজ ভেন বহি কী তারেঁ হমছুঁ রাঁরাঁ নক পহুঁচনৌ খা এক নোটী জন চঠা দেনিযৈন ? কী রাঁরাঁ খাবো খঘোব ভেন রঁজনৈ কোন উঁন্বখা সরঁ ছী জে রেঁবো ফরেঁবো জন চঠা দৈগএ ? খখৈন নোক রৈঁগন চঠরৈঁ নৈ জাগএ খা একবা জন ঠাবরাঁক তাব ছৈ ? কে ছিযথ হৌ ? হম রঁজনহুঁ যৌ রাঁরাঁ হম ছি কাবীগব. ঙা স্বনি রাঁরাঁ কে কনী তামস কম ভেনৈ কহনকৈ জে খম্ভা তূঁ ছিযথহ তোবো খখ্নকে রঁম্ভ তাব নাগন ছেনহ ? একটী কাজ কবহ কনী এক রাঁল্টী পাগন খানি কে রঁসহা রঁবদ কে পিযা দহক খা কনি এক জূম তমাক্ন খ্খারঁহ. ভাগেসব পঁডা ত খপনে এক রাঁক্ষ্টৈ তমাক্ন খা গেন খা হম মঁগনিযৈ ত কহনক জে খারঁ চ্নৈটী মে তমাক্নে নৈ খছি ? ঙা স্বনি ভাগেসব ফেব রঁমৈক গেন জে রাঁরাঁ খহাঁ খানী হমবা রেঁজ্জীত কবৈ পব নাগন বহি ছী কী ? রাঁরাঁ রঁজনৈ এহ হমবা কহরাঁক ভারার্থ রঁ্মনহক নৈহঁ ? কহরাঁক ঙা জে জহিনা এক রাঁক্ষ্টৈ তমাক্ন এক্ক রেঁব নৈ খেরাঁক চাহী তহিনা ওতেক ছাগব কে রৈঁগন নৈ দেরাঁক চাহী ? ভাগেসব তৈগও রাঁজন রৈঁগন হেরাঁকে চাহী কী খা ডিস্কস কবথ নাগন.

হম ভাগেসব কে সমম্মা রঁ্মহা কে শাঁত কবৌনহুঁ খা ফেব তমাক্ন চ্না এক এক জূম রাঁরাঁ খা ভাগেসব পঁডা কে দেনিযৈ. রাঁরাঁ স প্ছনহুঁ জে কী ভেন জে

ঋহাঁ ভাগেসব সংগে ডিস্কস মে নাগন ষ্ঠী রেঁমতনরোঁ. রাঁরাঁ রঁজনৌ নৌ কাবীগব হম ত স্বপ্পত গপ কহি ছিযৈথ ত ভাগেসব রেঁমতনরোঁ ডিস্কস মে নাগন যৈ ? হম রঁজনহুঁ যৌ রাঁরাঁ সোন্ন সান্ন ফবিস্তা কে কদ্রু জে ভেন কী ? রাঁরাঁ হাঁ হাঁ ক হঁসৈত রঁজনৈ নৌ কাবীগব তহুঁ পত্রকাব ভ২ এতে খানে বুঁঝহি ছহক ? খার্গ নৌ খাঙা সতমী মেনা ছিযৈ ত গাম ঘব দিস দবরঁজ্জ দবরঁজ্জ পোস্বখা ছাগব দেখনহক কী নে ? হম কহনিযৈ জে হঁ দেখনিযৈ ত কএষ্টা দবরঁজ্জা পব দূ দূ চাবি ষ্টা কে ? রাঁরাঁ রঁজনৈ দেখিহক জে খষ্ঠমী নৌমী দিন ত খাবো ততেক রেঁগন চঠরেঁ জেতৈ সে দ্গা স্থান খূনে খূনাম খনপষ্ঠ নাগন বহতৈ ?

রাঁরাঁ কহৈথ নাগন এহ খখৈন দেখরঁহক জে সরঁ খস্সী কে খূরঁ মান দান কবতহ কী, কষ্টহব পত্তা, ঘাস, জিমবক পত্তা, কী কী নে খ্এতহ ? এতেক দিন নোক ডাগনোক মাগবতহ জে রঁকবী খস্সী ছোষ্টকা জাগত সরঁ পোসি জাগএ খা খখনী ত রঁড়কো জাগত সরঁ রেঁন চঠরেঁ দ্খাবে ছাগব পোসথ নাগন. খগ গপ কে ফেব জাতিরাদী নৈ রঁনা দিহক, তূঁ সরঁ যথার্থ বুঁঝনে রিনা খকানহ নৈ নগিহথ ?

হে দেখহক ত ভাগেসবো পঁডা দূ ষ্টা ছাগব পোসনে খছি খা দনূ ভগরতি কে চঠৌতৈ. একষ্টা খপনা খা দোসব রেঁষ্টা সাতি. কহথ ত ভগরতি কহুঁ কহথিহিন জে হমবা রেঁন চঠারঁহ ? দবরঁজ্জা পব খস্সী দেখ হম এতরাঁ ত রাঁজন বহী জে হে ছাগব খাঙা তোঁ সরঁ গেন ঘব ছহ ? পূজা হোগতৈ মাতব খবাঁস স গর্দৈন উঁড় া দেন জেতহ ? যৈহ গপ স্বনি দেখৈ ছহক

ভাগেসব কে রৈষ্টা সবরেসব দ্রব উঁঠা দেনকৈ খা ভাগেসবো হমবা স নড়ে নৈ এনৈহ জে খহাঁ ছাগব কে ভবকরৈঁ মে নাগন ছিযৈ ?

সোনী কর্ণ– রিবাহৈনগব

স্ত্রী রিমর্শ কে পবিভাষা খাব খরধাবণা

স্ত্রী শৰ্দ্ধ কে রিশ্লেষণ এহি প্রকাব কয সকৈত ছী, জেনা কি স্ত্রী শৰ্দ্ধ এক মহিনা র নাবী কে প্রাগুতিক রূপ মেঁ জনেরাক রৈজ্ঞানিকতা ক রূপ খছি। ওনা মানর রূপে স্ত্রী প্বরুষ কে সংযুক্ত রোঁধ খছি পবঞ্চ নিংগ রূপে দুহু খনগ খনগ খছি। সৃষ্ঠিক রঁড পৈঘ মহত্বত্ব স্ত্রী কে ছনিহ। তহিনা রিমর্শ শৰ্দ্ধ হিন্দী এরঁ মৈথিনী মে একে খছি ত খংগ্রেজী শৰ্দ্ধ একব ডিস্কার্স কে পর্যায খছি। নেটিন discursus শৰ্দ্ধ স্ discours শৰ্দ্ধ নেন গেন খছি জকব খর্থ সংরাদ,রার্তানাপ, এরঁ রিচাবক খাদান প্রদান হএত খছি। এহী রিমর্শ কে

di scurasi ve নহি মানরাঁক চাহিঁ। আর স্ত্রী রিমব্শী কে অরধাবণা সতত্ গএহ অছি জে অক্সব মধ্যম রগীয স্ত্রী পব কেন্দ্রিত হএত অছি। প্রাচীন কান স্ প্বকুষ ক দাসতা কে অধীন মে বহৈত আধ্নিক যগ কান মে প্বকুষ ক দাসতা মে স্ত্রী কে দরঁন অধিকাব কে রিবোধ স্বক্প উঁঠন আরাজ স্ত্রী রিমর্শ কে ক্প মেঁ নেন জা সকৈছ। সমাজ মে প্বকুষ কে ভেট্টন অধিকাব , সহ্নিযত সমান ক্প মেঁ নাবী বস্ক্ষ কে সেহো ভেট্টক চাহিঁ আ এহি প্রকবণ মেঁ স্ত্রী সভ অপন আরাজ বঁ্নন্দ কবৈত অপন অধিকাব ক স্বনিশ্চিতা হেত্তু মাঁগ হব ক্ষেত্র স্ উঁঠি বহন অছি আ এহি কে আরঁ নজবঅন্দাজ কেনাঙা সমাজক রিকাস মেঁ অরবোধ কেনাগ অছ। নৈঁগিক সমানতা এহি আধ্নিক এরঁ রৈজ্ঞানিক কান কে হেত্তু অপবিহার্য অছি। প্বকুষ জকা সমান কাম মে সমান পাবিশ্রমিক রেতন ভেট্ঠ,যৌন উঁপৌডন,ঘবেন্ব হিঁসা , সমাজিক এরঁ পাবিরাবিক ভেদভার বঁন্দ আদিক রিবোধ ক হ্নদ্দা প্রহ্মখ অছি। সমাজ মে স্ত্রী মাত্র এক সংখ্যামেক নহি অপিত্তু প্বকুষ সমান কেন্দ্রিত হোমযচাহৈত ছ্ি থ আব এহি কে অপন অস্তিত্ব ক আধাব স্তম্ভ কে ক্প মেঁ শশিঞ্জ নড় াঙা ক বহনীহ অছি কবৈত ছ্ি থ, জে স্ত্রী রিমর্শ কে হ্নখব ভ বহন অছি।

পাশ্চাত্য সন্দর্ভ,

প্বকুষ ক সমকক্ষী স্ত্রী সভ কে বাজনীতিক,সামাজিক,শৈক্ষিক সমানতা কে আন্দানন কিছ

রর্ষ স্ নাবীরাদ স্ জানন জাগত খছি জকব খাঁগন শৈঙ্ক খংগ্রেজী মে feminism প্রচনন মেং খছি। নাবীরাদ রঁহ্ত সার্থক এরঁ উঁপযুক্ত খছি। উঁপবোক্ত খান্দানন গ্রেট ব্রিটেন খাব সংযুক্ত বাজ্য খমেবিকা স্ স্বরু ভেন জে 18রী শদী মে মানরতারাদ খাব ঔদ্যোগিক ক্রান্তি কে রূপ মেং দেখন জাগত খছি। নাবী সভ প্রুরুষ ক খপেক্ষা শাবীবিক এরঁ রৌদ্ধিক রূপে কমজোব র্ঁমরা মেং ছন খা স্ত্রী জে হীনতব রূপ মেং র্ঁমৈত ছন জে একটা রঁহ্ত পৈঘ খরমাননা ছন। কান্নন এরঁ ধর্মশাস্ত্র মে নাবীক পবাধীনতা কে প্রুরুষ রস্ক্র খপন শ্রেষ্ঠতা কাযম বখরাঁক হেতু গনত র্যাখ্যা কবৈত নাবী কে পবাধীনতা কে জংজীব মে জকবনে ছন। নাবী সভ খপন নাম স্ রুপন্তি নহি বাখি কোনো তবহক র্যরহাব কয সকৈ ছনিহ। খপন সংতান এরঁ স্বয়ং পব কোনো খধিকাব র নাম নহি সকৈত ছনিহ। যদ্দপি স্ত্রী ক র্যাপক খরসব প্রদান কবরাঁক পহিন খারাজ উঁঠন জাহি মেং মহতরপূর্ণ দস্তারেজ মহিনা কে খধিকাব ক রঁহানী রাঁস্তু সন্ 1729ও মেং রঁনন ছন। ফ্রাংসীসী ক্রাঁতি কে সময মে মহিনা সিনিকন রুনারোঁ কে মাঁগ ছন কি খাজাদী,সমানতা খা ভাতৃত্ব কে র্যরহাব রিনা কোনো নিংগ ভেদ নাগূ হোমক চাহিঁ ক্ষদা এহি খান্দানন কে ওহি সময মে নেপোনিযন ক সংহিতা খযনা স্ কমজোব পডি গেন। উঁত্তবী খমেবিকা মেং খরিজেক এডম্স খা মেবী ঔস্টিস রাবেন, জার্জ রাশিং গটন খা বামস জৈফবসন পব দরার পডন জে নাবী ক্ষত্তি ক রাঁত সংরিধান মে শামিন কএন জায। নাবীরাদ খান্দানন রাস্তরিক রূপ মেং সন্ 1848ও মেং প্রাবম্ভ ভেন, খাহী সময মে এনিজারেঁথ কৈডী স্টেন্ডন,

ন্বঞ্রেসিযা কহিন মোব খা কিছু খন্য সর ন্যূযার্কি মেং এক মহিনা সম্মেনন কয ক নাবী স্বন্ত্রতা ক ঘোষণা পত্র জাবী কযননহি জাহি মেং পূর্ণ কান্বনী সমানতা,শৈক্ষিক এরঁ ব্যারসাযিক খরসব সমান ক্ষখারঁজা খা মজদূবী ক খধিকাব তথা রোঁট ক খধিকাব কে মাঁগ ভেন ছন।

এহি কে পূর্র মে স্ত্রী রিমর্শ রাঁত মধ্যম রস্মক নাবী কে রিষয মে জিঞ্চ ভেন খছি। পৈঘ তথা নম্হব কাবণ জে সাহিত্কাব খাব রিমর্শকাব ব্যক্তিত্ব স্বযং মধ্যম রগীয পৃষ্ঠভূমি স্ খধিকাংশি জ্ডন ছ্ি থ খা এহি স্ একব রর্ণন র ব্যাখ্যা নহি ভ সকৈত খছি। এহি মে গঠন মানসিকতা মহিনা ক ছরি এরঁ প্রতিনিধিত্তর ঙঁপনিরেশী দৌব কে মানসিকতা খছি।

স্ত্রী ক্ষক্তি ক খরধাবণা মধ্যম রগীয কেন্দ্রিত রঁহস ক রিষয খছি। স্ত্রী স্বতন্ত্রতা ক সংঘর্ষ দৈহিক খা খার্থিক স্বতন্ত্রতা মে সীমিত খ ারিঁ বহন খছি। পবম্পবা রূপে খামেনির্ভব নহি ছ্ি থ। যৌনিকতা এরঁ স্ত্রীত্ব সম্বন্ধী ভ্রম মেং জীরঁত খারৈত ছথি। মহিনা কে মানসিকতা শাবীবিক এরঁ যৌন রূপ মেং মহিমামন্ডিত মধ্যম রগীয স্ত্রী মে খাস ক ভেন খছি। এহি কে চর্চা রৈচাবীক রঁহস নহি হএত খছি খা এহি কে রিমর্শ ক রাঁত নদাবদ খছি, হাসিএ পব খছি। দনিত রস্মা ক স্ত্রী স্ স্ত্রী রিমর্শ ক রাঁত খাশাপন্বিত খছি কাবণ ঙা মহিনা সভ খপন খধিকাব রাঁস্তে সংঘর্ষ কে মহত্ত্ব

দৈত সংঘর্ষবত বহৈত ছথী। কিছু পঠন নিখন কীছু মহিনা রিমর্শ পব ক্ষখ্য রূপ স জ্ডন বহৈ ত ছথি, পবঞ্চ মধ্যম রগীয মহিনা সভ খামেনির্ভবতা এরঁ যৌন

সূচিতা স্ জ্গন্ম বহন ছথি। খার প্রশ্ন মাত্র এহি তবহক স্ত্রী কে নহি খপিত্ত রিমর্শ কে চবিত্র স্ খছি। জৌঁখন বাষ্ট্র কে সামাজিক সংবচনা রহ্স্তবীয খছি তহিনা হানত মেং কেখ। কোনো রিমর্শ ক স্তব একটা খথরা এক স্তবীয কোনা ভ সকৈছ । রিমর্শ কে সভটা স্তব কে প্রতিনিধিত্বক রিচাব কবক চাহিং।

রিচাব ক স্বনেমিথ ফযবস্থান ক খন্বসাব ৎৈস্ট্যৈ্র দ্বাবা সন্তান উঁপোদন স্ স্ত্রী ক্ষতি ক খরধাবণা রিকসিত কবয মেং

রঁন দাযী খছি,সক্ষম এরঁ সক্রিয রাস্ত্ব রঁনপ্রদান কবৈত খছি। স্ত্রী ক মাতৃত্তর কে স্ত্রী ক পবাধীনতা নহি মানি জীরন কে স্বাভারিক রাঁত খছি জে কীছ হদ তক স্বীকার্য এরঁ খনিরার্য রাঁত থীক।

বমা নাথ মিশ্র

নঘ্কথা– পুনর্জন্ম

(ई कहानी आ ऐ कहानी के सबटा पात्र एवं घटना पूर्णत: कल्पित अछि ।)

पटना कौलेज मे गरमी छुट्टी से ठीक एक दिन पहिने टीचर्स रूम मे प्राफेसर सब गप- सप मे लागल छलाह । एक मासक छुट्टीक खुशी सभक चेहरा पर स्पष्ट देखा पड़ि छलनि ।

गप्पे-गप्पे मे मनोविज्ञान के प्राफेसर विन्देश्वरी बाबू बजलाह, " अहाँ सब के बूझल अछि , मनुक्खक पुनर्जन्म होइत छै ? "

केशव राय ,इतिहास के प्राफेसर बजलाह,

" एहेन भ नै सकैये । "

विन्देश्वरी बाबू कहलखिन्ह ," हम एहि विषय पर विमर्श क रहल छी । "

अँग्रेजी के प्राफेसर दिनेश सिंह कहलखिन," ओना स्वप्नै मे ठीके पुनर्जन्म के बात कपोल कल्पना लगै छै ।

लेकिन हमरा एकटा सत घटना बूझल अछि ।

सब आश्चर्य से दिनेश सिंह दिश तकैत पुछलखिन, "केहेन सत घटना ? "

दिनेश बाबू कहलखिन," पैंतालीस वर्ष पूर्व

अही कौलेज के छात्र - रमेश त्रिपाठी आ छात्रा - ऋस्मा रूकन के कहानी ।

সভক থাগ্রহ পব দিনেশ ব৺াবূ কহন খিন

ঠীক ছৈ, স্বনূ ।

******** ***** *******

সব৺ নি:শব্দ থা একাগ্র ভ কে কহানী

স্বন নগনা।

থাঙা সে পৈংতীস ব৺র্ষ পহিনে কৌনেজ সব৺ মে এডমিশন কে ভীড় নাগন বহৈ।

ওঙা দিন পটনা কৌনেজ মে এডমিশন নে কাউংন্টব পড় হম বমেশ ত্রিপাঠী চাবিম নম্ব৺ব পব বহী, নাঙন মে হমবা সে থাগূ কল্পিত হ্রকন, ওকব থাগূ দীপেন্দ্র ঝা থা কাউংন্টব কে ঝাঁহ পব দেবনাথ সিংহ ছনে।

হমব বিষয ছনে থর্থশাস্ত্র থানর্স ।

নগভগ এক ঘংটা মে হমব এড মিশন ভ গেন।

এক সপ্তাহ কে ব৺াদ কৌনেজ কে হোস্টন সেহো ভেটৈ গেন।

এহেন সংযোগ জে হমবা , বমেশ ত্রিপাঠী, দীপেন্দ্র ঝা থা দেবনাথ সিংহ , চাৰু গোটা কে একে হোস্টন কে একে ৰুম মে জগহ ভেটৈ গেন।

কল্পিত হ্রকন হিস্ট্রী থানর্স, দীপেন্দ্র ঝা থঁগ্রেজী থানর্স থা দেবনাথ শর্মা হিন্দী থানর্স কে ছাত্র ছনা।

কৌনেজ সব৺ গবমী ছুট্টী কে ব৺াদ খুজি গেন ছনৈ।

খগিনা দিন কৌনেজ জাও কান

কম্পিত ফ্কন সে পবিচয ভেন। কম্পিত ফ্কন খসম কে কোকবাসাব জিনা কে ছোট– সন শহব গোসাওঁ গাঁৱ কে নিরাসী ছনে।

ওকব পিতা বেনরে মে গার্ড ছনখিন্হ খা বেনরে কানোনী মে হ্নকা বেনরে কে ক্বার্টব ছনৈন। তেঁ কম্পিত কে হোস্টন কে খারশ্যকতা নৈ বহৈ| হম সব খপন-খপন পঢ়াও মে নাগি গেন বহী। বরিদিন কম্পিত ফ্কন হোস্টন মে হমবা সবসে ভেঁট কবৈ নে খাএন বহে। হমব কম- মেঁট সহিত সব সে খূব গপ-সপ খা পবিচয কে খাদান-প্রদান ভেন।

কখৈন খা কেনা ককবো সে প্রগাঢ় মিত্রতা ভ জাও ছৈ সে বুঝনাও কঠিন ছৈ। কম্পিত হমব বহুত নীক মিত্র বনি গেন ছন।

ঐ বীচ ক্স্বমা কে সেহো পটনা কানেজ মে খঁগ্রেজী, পোনিটিকন সাওন্স ওব খর্থশাস্ত্র

রিষয সব সহিত গন্টব মে নাম নিখা গেনৈ।

কম্পিত ফ্কন বহুত সজ্জন ব্যক্তি ছনে। হম সব খধিক কান কৌনেজ সংগহিঁ জায নগনহুঁ।

নগভগ এক মাসক বাদ, বরিদিন , সংধ্যা কান কম্পিত ফ্কন হমব হোস্টন খাএন খা খাগ্রহ পূর্বক খপন খারাস পব ন গেন।

খপন মায খা বহিন সে পবিচয কবৌনক। ক্স্বমা কে ভগরান বহুত ফুর্সত সে গঢ়নে ছনখিন। ওকব ঝাঁহ

পব সে খাঁখি হটৌনাঙা হ্মশিকন ছন।

ওকব পিতা ট্রেন ন কে হ্মগনসবায দিশী গেন ছনখিন্হ তেঁ ভেঁঠ নৌ ভেনা। কবীরঁ এক ঘঁটা কে রাঁদ হম কহনিযৌ, কম্পিত! খারঁ হম জাঙা ছী । নেকিন কম্পিত কে মায কহননি," নৌ রিঁনা ভোজন কেনে নৌ জাএরঁ। "

হম ভোজন কেনাক রাঁদ হোস্টেন রাপস খারি গেনৌঁ।

ভবি বাতি ক্ষস্বমা কে চেহবা হমব মস্তিষ্ক মে ঘূমৈত বহন। ওকবরাঁদ গার্ড সাহেরঁ কে ডেবা পব হমব এনাঙা- গেনাঙা রঁঢ়ি গেন।

দুর্গা পূজা কে খরকাশী মে হম ছ: দিন নে খপন ঘব হ্মংগেব গেন বহী। ওত মায কে কম্পিত , ক্ষস্বমা সভক চর্চা কেনিযৌ ।

হম ক্ষস্বমা সে রিরাহ করৈ কে খপন গচ্ছা কহনিযৌ। হমব মায কহনক জে হমবো ওকবা দেখৈ কে গচ্ছা হোঙাএ।

হম কহনিযৌ," হম খখৈন ত পঠনা জাঙা ছী , কোনো শনি বরি কে এরৌ খা তোবা সরঁ কে ন জেরৌ। পঠনা এনাক রাঁদ পঢ় াঙা কে প্রাথমিকতা কে দেখৈত হম খপন মায কে পঠনা নৌ খননিযৌ।

দূ সান দেখৈত - দেখৈত রিঁতি গেন ছনৌ ।হমব সভক পবীক্ষা কে রাঁদ বিজল্টে খারি গেন ছনে। হমবা রিঁ.এ খানর্স মে ফর্স্ট কনাস ভেন। কম্পিত গাব্ড কে নৌকবী করৈত সেকেংড কনাস সে রী.এ কেনক । ক্ষস্বমা

फर्स्ट डिवीजन से आइ. ए. पास क गेल छलै।

रूपमा के आगाँ अँग्रेजी पढ़ ै आ बैंक मे नौकरी करी से इच्छा रहै। तें ओ अँग्रेजी आनर्स के संगे बी. ए मे नाम लिखा लेलक।

आ हम अर्थशास्त्र मे एम.ए. मे नाम लिखा लेलौं । सोम दिन हम भिनसर अपन घर फ्हंगेर से

आएलै वली आ सदै- पढै कौलेज जाइलै तैयार भेलौंहें कि रूपमा हमर कम के आगाँ ठाढ़ छलै। कहलक , संगे कौलेज जाएब।

दनू गोटा विदा भेलौं, रस्ता मे कहलक ," हमरा सबके विछू पारनि मे कोकड़ा ाझार - गोसाउं गाँर जेबाक अछि। दस दिन के बाँदे वापस आएब। ओत हमर कका सब हमर माँ के दबाब द के हमर विवाह करा देत से कोनो ठीक ने।

कौलेज से वापस एलाके बाद हम रूपमा के संग ओकर घर गेलौं। ओकर माँ के कहलियै, हम रूपमा के न के काल्हि फ्हंगेर जाइ छी अपन माँ- बाबूजी के देखा के साँझ तक वापस आबि जाएब।

कम्पित कहलक , चल हम ओर माँ सेहो संगे चलै छी। सब हफाउलल कइएके आएब।

अगिला दिन भिनसरे हम सब फ्हंगेर गेलौं।

हमर बाबू मिडिल स्कूल के हेडमास्टर छलाह। ओ स्कूल चल गेल छलाह। हमर माँ रूपमा आ ओकर माय के संगे गप- सप मे लागि गेल।

হমব মাঁ– ৰাৰূ কে ফস্বমা সৰ তবহে পসিন্ন পড়ননি। দোসব দিন হম সৰ পটনা ৰাপস খারি গেনৌং।

কম্পিত কে কোকড় াম্নাব কে গোসাঙং গাঁর স্থিত পৈতৃক ঘব সে রিদ্রু পারনি কে ৰীচ মে শ্বভ দিন মে হমব খা ফস্বমা কে রিরাহ সংপন্ন ভ গেন।

হমব মাঁ ৰাৰূ জী, হমব খাঠ সান কে ৰহিন খা হমব দূটা ককা কে পবিরাব কে ওহিঠাম কে খাদব সকোব খা নোক সভক স্বভার ৰহ্ত নীক নগনৈ।

রিরাহক পাঁচম দিন সৰ পটনা খারি গেনৌং।

হমব খা ফস্বমাক রিরাহ কে তীন ৰবখ ৰীত চ্কন ছন। হম দ্ ৰবখ সে ভাগনপ্বব রিশ্বরিত্যানয মে খর্থশাস্ত্র কে প্রাধ্যাপক কে পদ পব কার্যবত বহী।

ফস্বমা ৰী. এ কেনাকে ৰাদ দোসব প্রযাস মে স্টেট ৰৈংক কে প্রারেশনবী খাফীসব ভ গেন ছনী খা পটনা মে ৰৈংক কে ম্খ্যানয মে নিযুক্ত ছনী।

কম্পিত ফ্কন কে ৰদনী খড়গপ্বব ভ গেন ছনৈ।

হম খা ফস্বমা পটনা মে কিবাযা কে ডেবা ন কে বহৈত বহী। ।

ছ মাসক ৰাদ ফসমা কে ৰদনী ভাগনপ্বব মেন ব্রান্চ মে ভ গেনৈ ত হম সৰ ভাগনপ্বব মে ডেবা ন নেনৌং।

নগভগ দূ ৰবখক ৰাদ, জূন মাস বহৈ।

কম্পিত ফ্কন কে টৈনীগ্রাম খাএন জে ওকব রিরাহ

নৌগাঁর, খসম মে ফাগুনন ভ গেনৈযে।

হমবা সরঁকে দূ দিন কে বাঁদ ট্রেন সে সংগহিঁ ন জাএত সে তৈযাব বহৈ নে।

হস্বমা খা হম দ্নূ গোটৌ এক সপ্তাহ কে ছুট্টী ন নেনৌঁ। কম্পিত কে সংগে হম খা হস্বমা নৌগাঁর চন গেনৌঁ। কম্পিত কে রিরাহ ধূম- ধাম সে সম্পন্ন ভ গেনৈ । ওকব দোসবা দিন হস্বমা কহনক, " রাপসী মে খপনা সরঁ কামাখ্যা মে দূ দিন বহি কে মাতা কে দর্শন খা ব্রঁহ্মপুত্র মে স্নান কবরঁ , গৌহাটী ঘূমি নেরঁ তেকব বাঁদ ভাগনপুব জাএরঁ। তেসব দিন হম সরঁ গৌহাটী খারি গেনৌঁ।

হস্বমা কে কহন খনুসাব হম সরঁ পহিনে গৌহাটী ঘূমি নেনৌঁ ।

হস্বমা কহনক, " জে কোনো পতি- পনী সংগে- সংগ মাতা কামাখ্যা কে দর্শন খা ব্রঁহ্ম পুত্র মে স্নান করৈযে ও সাত জনম তক সংগে বহৈযে।

একদিন গৌহাটী মে ককি কে খগিনা দিন ভিনসরে হম সরঁ কামাখ্যা খারি গেনৌঁ।

স্নান করৈ সে পূর্ব গর্ভ- গৃহ কে বাঁহব সে হম দ্নূ গোটৌ মাতা কামাখ্যা কে প্রণাম কেনৌঁ। ওকব বাঁদ ব্রঁহ্মপুত্র মে স্নান করৈ নে উঁতবনৌঁ। হস্বমা হমব হাথ খূরঁ কসি কে পকড়নে বহেঠেহ্ন ভবি পানি মে নীচা উঁতবনহুঁ কি নদী মে বঁহ্ত জোড় কে নহবি এনৈ ।

তত্তক রেগ বহৈ জে হস্বমা কে হাথ হমব হাথ সে ছূটি

গেনৈ। হম ৰঁতাহ জকাঁ ওকবা পকড়ˋ কে কোশিশ কৰৈত বহনিযৈ নেকিন নৈ পকড় াএন। ওতৈ কে পল্ডা সৰঁ মে সে একটা নদী মে কূদি কে হ্মস্বমা কে ৰঁচৰৈ কে ৰঁহ্ত কোশিশি কেনক নেকিন সৰঁ ব্যর্থ । ব্রম্মপ্বত্র কে রেগ মে হ্মস্বমা রিনীন ভ গেনী।

হম কিংকর্তব্যবিমূঢ়, বিনা খেনে- পীনে মন্দিব কে পহাড় ী পব ৰেঁহোশ ভ গেন বহী। দূ দিনক ৰাঁদ একটা দেবদাসী হমবা কোনো তবহে হোশ মে খননক।

হমব দুনিযাঁ উজড়ি গেন ছন। পল্ডা সৰঁ কহনক জে এত খহি তবহে ৰৈঁস কে খহাঁক পনৌ রাপস নৈ ঔতী । ধৈর্য বাখূ খা খহাঁ জত সে খাএন ছী ,রাপস জাউঁ।

দেবদাসী ,জে হমবা হোশ মে খননে বহে, কহনক জে এত্ত ব্রম্মপ্বত্র মে ডূবি কে জেকব মূত্যু হোএ ছৈ ওকব প্বনর্জন্ম হোএ ছৈ।

খহাঁ খহী তিথি কে প্রত্যেক ৰর্ষ মাঁ কামাখ্যা কে দবৰাব মে খৰৈত বহৰ ত খহাঁ কে খপন পনৌ জরূব ভেটৈ জেতী।

দুখক পহাড় নেনে হম ভাগনপ্বব রাপস চন এনৌঁ। দেবদাসী কে কথন কে খনুরূপ হ্মস্বমা কে মূত্যু কে তিথি পব হম প্রত্যেক ৰর্ষ মাঁ কামাখ্যা কে দর্শন কবৈ নে জাএ নগনৌঁ।

হমব মিত্র সৰঁ হমবা বুঝবৈত ছনাহ

জে প্বনর্জন্ম এনা নৈ হোএ ছৈ। নেকিন হম কামাখ্যা

जाएत रहलहुँ ।

रूक्मा के मुइ के पन्द्रह बर्ष भ गेल छलनि । शारीरिक रूप से हम कमजोर भ गेल रही आ मानसिक रूप से निराश सेहो भ गेल रही । विश्वास भ गेल छल जे आब ऐ जनम मे रूक्मा के नै देखबैन ।

ओही बर्ष उत्तर- पूर्व राज्य के आर्थिक स्थिति के उथोल ओर संभावना पर नौगाँव मे दू दिनक राष्ट्रीय सेमिनार के अध्यक्षता करबाक लेल हमरा आमन्त्रण भेटैल । ।

हम बहुत दुखी मोन से नौगाँव गेलहुँ । दोसर दिन सेमिनार संपन्न भेलाक बाद एकटा लड़की हमरा लग आएल आ पैर छूबि के हमरा प्रणाम केलक ।

ओकरा देखि के हम एकदम अचम्भित रहि गेलहुँ । एन- मेन रूक्मा के प्रतिरूप । हम पूछलियै," तों के छिऐं ? " कहलक, " हम अहाँक बेटी मानसी । "हमरा आश्चर्य के सीमा नै रहल । हम कहलियै," ई केना भ सकैये, रूक्मा के आइ से पन्द्रह बर्ष पूर्व कामाख्या मे ब्रह्मपुत्र मे डूबि गेला से मुइ भ गेल छलन्हि ।

हम कतेक बर्ष कामाख्या एलौं, कहियो नै देखलियनि" । हम पूछलियै," तों हमरा केना चिन्हलें ? " कहलक,माँ के संगे अहाँक बियाहक फोटै हमर घर मे टाँगल अछि ।

ओर कहलक ," माँ जखैन कामाख्या मे ब्रह्मपुत्र मे डूबि गेल रहे त हम तीन मासक ओकर पेटै मे छलियै ।

ব্রহ্মপ্বত্র কে তেজ প্ররাহ মে ওকব নাশ 180 কি.মী দূব তেজপ্বব নগ ব্রহ্ম প্বত্র কে কিনাব মে নাগি গেন বহ্ন ।

নাশ দেখি কে নোক সভ বাহব নিকাননকৈ আ ত্তবত ওতৈ অস্পতান মে ন গেনৈ । মাঁ কে মৃত্যু ভ গেন বহ্ন ।

ডাক্টব সব কে তাজ্জুব নগৈ ছনৈ জে হম তীন ন দিন তক মৃত মায কে পেট মে কেনা জীবিত বহি গেনিযৈ ।

কোকড় াম্মাব প্বনিস মাঁ কে নাশ কে পহচান কববৈঁ নেওকব ফোটৈ অখবাব মে দেনকৈ ।

মাঁ কে কাকা ওকব ফোটৈ দেখ কে চিন্হনকৈ অস্পতান সে নাশ ন জা কে অন্তিম সংস্কাব কেনকৈ ।

ডাক্টব সব মাঁ কে পেট কে আপবেশন ক কে হমবা নিকাননক আ জাব মেসাত মহীনা তক অস্পতান মে বখনক । বাদ মে মাঁ কে কাকী(হমব নানী) হমবা পোষনক । ।

মানসী কে হম বড় ী কান তক অপন ছাতী সে নগৌনে কনৈত বহনহুঁ ।

মানসী কে দেখি কে হমবা জীবৈক আধাব ভেটি গেন ছন । ।

বৈটী কে সংগ ভাগনপ্বব আবি গেনহুঁ । হমবা দেবদাসী কে বচন পব বিশ্বাস ভ গেন জে কোনো রূপ মে মনুষ্য কে প্বনর্জন্ম ভ সকৈ ছৈ ।

কংচন কণ্ঠ

স্ত্রী- সজ্জা-পরংপরা-ফৈশন

কহল জাগত ছৈক কি স্ত্রী কে অনাজ দিযৌ ও ছপ্পন ভোগ ব্যংজন বঁনা দেত, মকান দিযৌ,স্বচ্ছ সঁ স্বংদর ঘর বঁনা দেত !

মানে কি স্বঘড়়তা, স্বংদরতাক পর্যায স্ত্রী ! তাহুমে মৈথিল ললনা কে ত রাঁতে অদ্ভুত !

ও ত গোবঁরমাষ্টিসঁ বঁনল ঘরো কে স্বংদর স্বংদর চিত্রকারী কয নরল রুপ প্রদান করযমে সক্ষম ছলীহ তঁ স্বয়ং কে ত জানিএ ক স্বংদর বঁনরিতথি !

ত ওহি ক্রম মেং ও অপনহুঁ গাত কে বংগ-রিবংগক প্রসাধন সঁ সজাযর শুরু কযল। দীপ সঁ করিখা নঃকঃ কাজরি, ত চানন সঁ স্বগংধি, ফূলসঁ বংগ আ কি বংগ-

রিবংগক খাভূষণ রঁনেনীহ। খা সেনূব রিনা ত কোনোহ্ শ্বভকাজ নহি ভ সকৈত খছি।

তঽ তাহি ক্রমমে ও পঠৈরাসি/পঠৈমাসি/ধাসা রঁনাএরঁ শ্বক কেনে হএতীহ! পঠৈরাসি শ্বভ খরসব পব কপান পব সীথকে কেন্দ্র রঁনাকএ ওহি কে চাকভেব স্বঁদব স্বঁদব খাঙ্গতি রা ফূন রঁনাকএ ওকবা স্বশৌভিত কবৈছ।

কপান পব সেনূব ও রিভিন্ন ঘোকখা বংগক মদতি সঁ খা কেশমে তীসী কে পানিক মদতি সঁ বংবগরিবংগক কাগতক ফূন রঁনাকএ তাহি পব ভূসনা সেনূব সঁ সজাওন জাগত খছি; নরকনিযাঁ কে রিভিন্ন পারঁনি তিহাবমে!

ওনাছ্ মিথিনামে রিরাহিতা সভ খখবে (মাত্র) সেনূব নহি নগরৈঁত ছথি, সদিখন তেন খা সেনূব সংগহি নগাওন জাগত খছি কি ও ঝখবয নহি।

তাহিসঁ ন্মখক শোভা রঁঠ়ি জাগত ছন্হি। একটা খনগে তেজ ও সৌংদর্য পবিনক্ষিত হোময নগৈত খছি।

এখনে জেনা *রৈঁবসাতি/রঠৈসারিত্রী,*মধ্শ্রোরণী/মোসবামনী* পারঁনি খাওত ত নরকনিযা সংগহি সভ রিযাহনি স্ত্রীগণ মাথ পব পঠৈরাসি রঁনরৈঁত ছথি খা খপন সৌভাগ্য পব ভগরানক ঙ্গপা রঁনন বহৈক খাশীষ মাঁগে ছথি।

পঠৈরাসি/পঠৈমাসি/ধাসা ন্মখ্যতঃ ব্রাঁহ্মণ ও কাযস্থ মহিনা সভমে প্রচনিত খছি। ব্রাঁহ্মণ মেঁ সীথ সঁ সেনূব নগাকএ গোন টীকা জেকাঁ নগাএন জাগছৈ তঁ কাযস্থমে সীথসঁ নগাকএ মেঁহী চিত্রকাবী জেকাঁ কএন জাগত ছৈক। জাহিসঁ ন্মখন্মদ্রা দেদীপ্যমান ভঽ উঁঠৈত ছৈক।

নরত্তুবিযা মহিলা সভ ফৈশনক রঁযাবমে সেনূব নগাযরঁ প্রবাতনপংথী রুঁঝি তিযাগি বহন ছথি। ক্ষদা জে এখনহুঁ একবা মহত্বপূর্ণ মানয ছথি সে পূবা সীথ নহিতএ ছোটছীনে সেনূব খরশ্য নগরঁয ছথি।

রিদেশমে বহনিহাবি মহিলা সভ ঘব খযনা পব খপন দাদী, মাঁ-পিতিযাগন সভসঁ ঘোকখা সেনূব রঁনরাঁকএ ন জাগত ছথি। খারঁ তএ নিক্লিড সেনূব নিপস্টিক সনকে ডিরিযামে সেহো ভেটৈত খছি! ত ওকবা কতহু পর্সমে বাখিকএ ন জাডুঁ! কোনো দিকদাবীক গপ নহি!

রঁহত মহিলা সভ খারঁ এম এনসী খা কাবপোরেট খাহিস সভমে কাজ কবৈত ছথি ত হ্নকা সভকে ড্রেসকোড মেন্টেন কবৈত সদিখন নগাযরঁ সংভর নহি হোগত ছন্হি খাউটহিটক হিসারেঁ!

ক্ষদা ওহো সভ পারঁনি তিহাব খা মহত্বপূর্ণ দিন সভপব রঁঠা যা সঁ তৈযাব ভ ক জাগত ছথি। মহাবাষ্ট্র মেং গণপতি উসের খা দশহবামে ত বংগ-রিবংগক কনবকোডকে সংগ মৌচিংগ মিনাকএ হঁসৈত-খিনখিনাগত রৈঁগ উঠাকএ খামেরিশ্বাস সঁ ও সৌংদর্য সঁ ভবন আঁহিস জাগত মহিলা সভক রুপ দেখিতে রঁনৈত ছৈক। সংপূর্ণ রাতারবণকে খপন প্রভাসঁ জ্যাতিত ক দৈ ছথি জেনা!

খাগক মহিলাক খামেরিশ্বাস ও সক্ষমতা দেখি নোক ছগ্বংতামে পবি জাগত ছথি কি জহিনা এক হাথে ও খাহিসমে,হ্বীনডমে, হাস্পিটনমে, রাহযানমে কাজ কবৈত ছথি তহিনা ঘবমে খবিপন দেরঁ, পকমান রঁনাএরঁ, পূজা-পাঠ কববঁ,খপন ঘবকেঁ সভ সদস্যক সাজ সম্হাবি তহিনা ক্ষশনতাপূর্রক ক বহনীহ।

কোৱোনাকানমে ত খপন সমস্মদাবী সঁ ঘবক নোক কেঁ হোমকোৱেঁটাগন কৱৈত ঘৱেসঁ ঘব ও খাফিসক কাজ সম্হাৱৈত সভকেঁ এহি রিকবান ৱীমাবী সঁ নিকানি নএনীহ খছি ।

জকবতি ৱঁস এতৱেঁ কি হম সভ হ্নকা পব রিশ্বাস কবী, যথাসংভর সহযোগ দী খা হ্নকামে রিশ্বাস বাখি ।

<u>ট্রেন বিকাউ</u>

ঘূবন ৱাবূ একটা নটখেনাক দোকান চনৱৈত ছনাহ । হ্নকা ওহিসৌং নীক খামদনী ভs জাগ ছনৈন্হ । কিংত্ত খামদনীকেঁ হিসাৱঁসৌং খর্চো ছনৈন্হ, পবিরাবমে চাবিটা কন্যাকে ৱাদ এক গোটে প্বত্র ভেনৈন্হ । কতেক কোৱঁনা, উঁপাস –তিবাস কেনৈথ, ৱৈজনাথ ধাম, সিমবিযা সভ সেরনাকেঁ ৱাদ ও প্বত্র ভেন ছনৈন্হ তs ৱঁড্ড খাসসৌং ওকব নাম "খাদিত্য" বখনাহ ।

জহিনা নাম ছনৈন্হ তহিনা ও ৱানক ৱঁড্ড কুশাগ্র ছন । ত্তবত–ফ্বত কিছু সীখ জাগ । খান নোক সোচিতে বহয খা খাদিত্যকেঁ জৱাৱঁ হট্টসৌং হাজিব ! মায তs দিনমে কতেকো ৱৈবি নিহুঁছথি ছনীহ , পিতা সেহো

গর্রিত ছলাহ। নেকিন জেনা – জেনা ও র্বঢ়ৈত গেনাহ, খ্বাহ্মাতো র্বঢ়ৈত গেনৈন। তে জতs ও ছন তেঁ স্কূনমে পঢাওমে কোনো খাস মেহনত নগর্নৈ কর্বৈ তs জী ভবি উঁপোত কর্বৈত ছলাহ। জগহ–জগহসোঁ বোজ উঁনহন–উঁপবাগ খার্বযসোঁ খাজিজ ভs গেনাহ মাতা – পিতা।

কিছ হ্ব্বের্নৈ নৈ কর্বৈ কি–কী কযন জায কী নহি।

এক দিন সমব গামখযনাহ ও সহবমে পঢ়ৈত ছনাহ খপনে দিযাদক র্বেঁঠৌ ছনাহ।

ও কাক–কাকীকেঁ ভেঁঠৈ কবয এঁনখিন তs হ্নকা সভকেঁ চিঁতিত দেখি সভ র্বাত প্বছনাহ। সমস্যা র্বুঝনাপব ও কহনৈন্হ "পঢ়sমে ত হোশিযাব খছি নৈ।" ও সভ তকব প্রশংসা কযনন্হি তs ও স্বঝার দেনখিন্হি জে তখন একবা পঢ় ারঁয নেন ও কিযা নৈ সহব ভেজি দৈত ছথি। ওতয পঢাও তs নীক হের্নৈ কবতৈ খা এতে জে র্বদমাশী কর্বৈত খছি তাদ্রূপব নিযংত্রণ বহতৈ কিছ।

ও রিচাবসোঁ মায তs কন্নাবোহিঠি উঁঠা দেনখিন্হ। দ্খ তs খপনো র্বড্ড ছনৈন্হ নেকিন র্বচাকে নীক ভবিষ্য নেন কখনো কs তs কঠোব নির্ণয নের্বযৈ পর্বৈত ছৈক। খাখিব দ্নাব তs ওহো কবিতে ছনাহ; কিন্তু ওহি দ্খাবে ওকব ভবিষ্য তs রিগড়য নৈ দs সকৈত ছনাহ।

ছৌঁড় া চংসগব ছনে, দিমাগ তs খূর্ব চনতে ছনৈ ও এক্কর্বেবমে "বামগ্রঙ্গ মিশন স্কূন " কে এঁড্রেস নিকানি নেনক। জহিনা র্বার্বাসোঁ র্বচা মংগনে ছনাহ তহিনা

बाबाशिवधामे शिक्षा – दीक्षा लेल चल गेल। ओहिठामसँ युवक बाबू ओ हुनक खानदान के जय – जय भऽ गेलैन्ह। सबके उपयुक्ता मोताबिक ऐहेन विलक्षण परिवारमे ऐहेन मोशियाय बच्चा भेलैन्ह केना! किछो कहैन पूर्वजन्मकेँ पुण्य छैन्ह, तऽ किछो भोलाबाबाके प्रसाद! समयकेँ सेहो बड्ड आशीष आ धन्यवाद देथिन्ह कि एकटा बहुत्सन बच्चाकेँ ओ वस्ता देखैलथिन्ह।

किछु लोक तऽ जैऽ वकेँ आक भऽ गेलाह "युवकाके कोनो पागके कम्मी छैक मास्टरके तरेतर घूस खुऔने हैत, छौंडा ाकेँ तऽ कखनो एक अक्षर पढैत तऽ किछो देखबे नै करै आ छौंडा ा पासो कऽ गेल परीक्षा। ओहि गसकून सबमे पढ़ेनाय कोनो ठट्ठा छैक कि।"

मायके तऽ मोनि कि केना बच्चा बहुत ओतय, के ओकर धियान राखत। आह! गोदीके बानकके केना आँखिसऽ ओझल करबै।

कखनो दुलार करथिन कखनो सीख देथिन " ओतऽ जाकऽ पढैत– लिखैपर मोन देबै तखनने बड़का हाकिम बनबै। हे ओतय बदमाशी नै करबै नै तऽ मास्सारे बड़ पिसियेता।" आओर कल्पना कऽ अपने बुकोबि लागि जानि।

खैर जे से, ओहो दिन आयल कि युवक बाबू बेटाक सँगे विदा भेलाह। मायके तऽ सम्हार बमोशिकल। बहिनियो सबके भाओसौं फवाक बहके कल्पनासौं लोर थमबे नहि करैन्ह। दुन्नु–बाप – पूत जखन गसकून

পহুঁচনাহ তs শোভা স্বন্দব দেখী তs চকচৌন্হি নাগি গেনৈন্হ। খাদিহকে তs মাস্সার্ঁ হা্ঁস্ঠন , নরসংগী – সাথী সভ খূর্ঁ নীক নগনৈন্হ। র্ঁাপকে র্ঁড়় সংকোচ ভs বহন ছনৈন্হ। প্রিংসিপন সব হ্নকব মনোভার ব্র্নি, হ্নকা র্ঁোন –ভরোস দেনখিন্হ। খাশ্বিস্ত কেনৈন্হি কি র্ঁচা সর্ঁকে পূবা ভাব স্কূনকে খছি খা এতয জে খর্ঁৈ ছৈথ হ্নকব উজ্জরন ভরিষ্যকে র্ঁাবেমে তs কোনো সংদেহ হের্ঁাকে নৈ চাহী। স্কূনমে ঐহেন রাতারবণ হোগত ছৈক কি র্ঁচা সভ খপনে নীক কাজ করৈয নেন সংকল্পিত ভs জাগত ছৈক। ও খাদিহ কে নীকসৌং বহয, সর্ঁকে র্ঁাত মানর্ঁাকে সীখ দs ভাবী মোনে ঘs ব ঘূমি গেনাহ।

খাদিহ র্ঁার্ঁূকে মোন বম গেনৈন ওতয। র্ঁীচ – র্ঁীচমে ছুট্টীমে খর্ঁৈত বহনাহ। এক দিন খচানক ডাকিযা খাযন খাব ঘূবন র্ঁার্ঁূকেঁ একটা চিট্ঠী দেনক। চিট্ঠী পরিতে কন্নাবোহট্টি উঠি গেন। ও র্ঁাতসৌং খাগ হঁসী খারি সকৈত খছি , কিংত্ত তাহি জমানামে খশিক্ষা খাব খংধরিশ্বাসকে ততেক র্ঁোনর্ঁানা ছনৈ ঘব–ঘবমে কি চিট্ঠী খরিতে নোক খাশংকিত ভs জাগত ছন খাব টৈনীগ্রাম তs কিনকো দেহারসানেকে খর্ঁবি খননক– নোক সৈহ ব্র্নৈত ছনৈ।

জখন ডাকিযা চিট্ঠী দs কs গেন তs খার্ঁ ও পঠ়ন কেনা জাএ। গ্রাম প্রধানসৌং নs কে সবপংচ তক কে নিখা – পঠিকেঁ মামনামে হাথ কনী তংগ ছনৈন। কহ্না কs পতা নাগন জে খমীন র্ঁার্ঁ ূনগ নs জাযন জাs ও তs খাতা– খেসবাকে কাজে করৈত ছথি। তs কী দৌড়়ন গেনা খা নিহোবা মিনতী কs চিট্ঠী পঠ়র্ঁাক

খন্বরোধ কেনৈন্হ।

রৈসী পঠ়ন– নিখন তs ওহো নৈ ছনাহ, কিংত্ত এতেক নোককে খপন খোজ করৈত দেখি মোন প্রসন্ন ভs গেনৈন্হ। ও চিণ্ঠী পঠs নেন তৈযাব ভs গেনাহ। ও পঠয নগনাহ " খাদিন্হকে খভিভারককো সূচিত কিযা জাতা হৈ কি খাপকে প্বত্র নে পিছনে সভী সানো কা বিকাউি তোড় দিযা হৈ। খতঃ স্কূনকে রার্ষিকোসের পব উঁসকে মাতা –পিতা কো খামংত্রিত কিযা জাতা হৈ। খাপসে খন্বরোধ হৈ কি গস খরসব পব খরশ্য পধারেং। "

এতরাঁ দেবমে তs ও তামসে– পিণ্ড ঘোব ভs গেনাহ "একবা কহনকৈ জে জাএরঁ নেপান কপাব জৈত সংগে, এতে সিখা পঠ় া কয এনহ্ং বে রৌখা! মোন নগা কয সরঁ কাজ কবিহৈং কিনকো সিকৈতকে মৌকা নৈ দেরেঁ। নেকিন ফক্ষবকে নাংগড় ি ! কতহ্ সোহ্ম ভেন জে ঙা হৈত। বৌ রৌখা নাং খাদিত বখনে কী হৈত বহরেঁ তs বাবক বারে। কহ্রু তs ঙা হড় াশিংখ পঠ়s গেন কি ঙা কিদৈন 'বেকার্ঠ' তোড় ি দেনক। "

রঁ্মন–গমন তs কিনকো কিছ ছন নৈ তাহ্রুপব কতেক নোক পহিনেসং খাব–খৈনেহে বহয হিনকাসঁ, ত দহীমে সহী মিনরঁয নাগন "সাঁচো ঘূবন রাঁরূঁ, কহ্রু তs খপনে তs খহাং রাঁপক ফবজমে কোনো কিছ উঁঠা নৈ বখনহ্ং। কণ্ড খবচা–রঁবচা কs ওহন পৈঘ গসকূন পঠেনিএ জকব নারোং নে ভবি পরোপঙ্কামে কিযো স্বননে ছন তখন এহন কাজ বিকাডে তোড় ি দেনক। " মোনে মোন তs রঁড্ড প্রসন্ন ছনাহ ঘূবন রাঁরূঁকে খরস্থাপব কিংত্ত উঁপবসৌং সাংত্বনা দৈত রঁজনাহ "রঁ্মূ তs কিছ ত রঁবকৈ

ৰঁদমাশী কেনে হৈত , তখনে নৈ মাগযোকে ৰঁজাহটি ছৈন্হ । "

ৰেঁচাবে ঘূবন ৰাঁৰূঁ ভবিষ্ণহেঁ ককবোসৌঁ নাজে ৰঁজনাগযো ছোড়ি দেনৈন্হ । দুন্ব প্রাণী জাগ নেন উঁহ্নত ভেনা তs কনিযা ডেবাগত - ডেবাগত ৰঁজনীহ "কিছ্বা খছি তs , খছি তs খপনে ৰাঁনক । কী কবৰেঁ খাৰঁ জৌঁ গনতী কৈযে নেনক তs পৈঘ জকাঁ , জখন মায-ৰাঁপ ছিযৈ তs স্বধাব তs হমবে সভকে কবয পবত নৈ । তs খপনা সংগে হ্মন্নানান ও জে কমবৰাঁ ছৈক তকবো সংগে নs নিয ও জে কিদৈন তোড়ি দেনকৈ ৰৌখা, তকবা ও ৰঁনা দেত । "

কনিযাকে তs তামসে ও মাবি-মাবি কs ছটৈনাহ । ফেব চিত্ত শাঁত ভেনৈন্হ তs নগনৈন্হ জে সনাহ উঁচিতে দেনকৈ ছৌড় । কs মায । তs তীনূ গোষ্ঠে গসকূন পহুঁচনাহ ।

নাজে তs হোগন জে ফাটৈহ হে ধবতী মৈযা ! খপনা শিবণমে নs নিয কোন হ্মহেঁ মাস্সাৰঁকে সামনামে জাএৰঁ ও কি কহতাহ, কি নৈ । ভযভীত স্নবমে ধখাগতে দবৰাঁনকেঁ কহনখিন "মাস্সাৰঁকে কহিযে জে খাদিতকে মাঁ-ৰাঁপ খাযা হৈ । "

প্রিংসিপন সব জখনহি ৰ্ঁঘ্নন কি দৌড়ন এনাহ "ও মাগ গাঁড, কমান হৈ খাগযে - খাগযে , খাপ হী কা গংতজাব কব বহে থে হমনোগ । " হ্নকা সভকে ৰঁড্ড খাদব সৌঁ একটা স্বসজ্জিত কক্ষমে নs এনাহ । ও খাদিত্যকে চর্চ কেনখিন্হ তs মাস্সাৰঁ স্বনৰেঁ নহি কবখিন্হ । ওতs হিনকা সভকে এতেক সজন - ধজন

ঘবমে জতয নোক সভ খচাখচ ভবন বহয নs এনাহ ।

ৰেঁচাবে সোচনাহ ঋাগ তs এতেক নোক কs ঋাগূ সাতো প্ববখাকে উঁখাহি কবতাহ ও মাস্সাৰ ! ঋাদিতৰোঁকে নৈ দেখৈ ভিযৈ কি ওকবো কিছ সমন্নৈৰতিযৈ । হ্নকা দ্ন্ব গোষ্ঠৈকে ৰ্কোবি নাগয নগনৈন ।

ও মাস্সাৰকে পকড়ি কs কাত নs গেনাহ ঋা ৰম্ভ কাতব স্ববমে ৰজনাহ "কি কবেঁগে মাস্সাৰ ! কোড়ি পছ্ছূ হৈ নে তাহি সs কনি ৰেঁসিযে ৰদমাস হো গযা হৈ । দূ থাপব মাবেঁগে তs ত্তবগু ঠীক ভs জাএগা । ঋাপকা উ কৌন চীজ হৈ 'বেকার্ড,' তোড়ি দিযা হৈ তs হম কমাব কে ভী সংগে নাযা হূঁ ; দেখিএ ও ৰহ্তে হোসিযাব হৈ ত্তবগু ঠীক কবি দেগা । "

ও স্বনি কs প্রিংসীপন সব হঁসৈত –হঁসৈত ৰতাহ ভs গেনাহ !

হ্নকা হ্নংক্শনৰনা ঋমমে নs গেনাহ ঋা ওতয জতেক মেডন, ট্রোঁফী, প্রশস্তি–পত্র সভ বাখন ছনৈ তকবা দেখা কs ৰজনাহ "ওসমেং সে জ্যাদাতব ঋাপকে ঋাদিন্ নে এক সান মেং জীত কব এক বিকার্ডি তোড়া হৈ, এক কীর্তিমান স্থাপিত কিযা হৈ । ঋাজ কা যহ সমাবোহ ঋাপ সৰ কে সম্মান মেং বখা গযা হৈ ঔব বিদ্যানয সমিতী কী ওব সে ঋাদিন্ কী সাবী ফীস মাফ কী জাতী হৈ । যহাঁ পব বিকার্ড তোড়না মতনৰ ৰহ্ত ৰঠ়া যা কাম কিযা হৈ । ওসকে নিএ ঋাপকো ডবনে কী জরুবত নহী হৈ ! "

আৰ্ঁ ও সোচয নগনাহ "আবৌ তোবীকে ঙা বিকাউ তোড়যপব এতে মানদান হোঙা ছৈ আ হম মঞ্জু এতেক পবেশান ভেনহ্ঁ। হমবো জে মায–ৰাঁপ কনিযো পঠ়ানে বহিতৈ তs ঐতে জে ৰঁচাকে গাবি ৰাঁত কহনিযৌ , এতেক হঁসীকে পাত্র ৰঁননহ্ঁ সে তs নৈ ৰঁনিতহ্ঁ। অপন কনিযোপব তামস উঁঠনৈন্হ জে ঙা তs আব নিপ্পষ্ট কমবৰাঁকে সংগে নগা দেনক! হেব ভেনৈন্হ জে জখন হম নৈ পঠ়নহ্ঁ – গ্বননহ্ঁ তs ঙা তs জানিযে কs জনী–জাতি একবা কে পঠ়াতৈ! ঙা সোচিতে অপন কনকিবৰী সভপব ধিযান চনি গেনৈন জে অপনা সংগ জে অন্যায ভেন সৈহ তs হমহ্ঁ অপন ৰ্ঁচী সভকে নs পঠ়াকs কs বহন ছী। আৰ্ঁ অপন কোনো ৰঁচা সংগে হম অন্যায নৈ হোমঁয দেৰ্ঁ।

জহিনা চান স্বৰূজক জোত সভ ঠাম পহ্ঁচৈ ছৈ তহিনা শিক্ষা সেহো সৰ্ঁ ঠাম পহ্ঁচাযৰ্ঁ।" আ অনাযাসে আদিত্যপব মমতা উঁমড়া পবনৈনি আ ৰঁচাকে ভবি পাঁজি কয পকড়া নেনৈথ দ্বন্ব গোষ্ঠে!

নন্দ রিনাস বায

গংগা নহেনৌং

সাঁঝ্পহব বাঁধ দিসসঁ অবৈঁ ছেলৌং। জখন নন্দা ভাগক দববজ্জাক সামনে এলৌং তঁ স্বননযৈন, নন্দা ভায সোঝমতিযা ভৌজীকেঁ কহৈ ছনা, ‘চনূ গংগা নহেনৌং।’ হমবা নন্দা ভাগক বাঁতক কোনো অর্থে নে নাগন। নন্দা ভায কহৈ ছৈথ, গংগা নহেনৌং! জখন কি হিনকা সভ দিন গামেমে দেখৈ ছিঐন। তখন সিমবিযা কহিযা গেনা আ গংগা কখন নহেনা? সিমবিযো কোনো অপনা গামসঁ দূ-কোস-চাবি কোসপব থোড়ে অছি জে নোক ভোবমে জাএত আ স্নান কবি জনখৈ বেঁবমে আকি কনৌ বেঁবমে ঘ্মি কহ আবি জাএত। অপনো সরাবী, অপন সরাবী ভেন কোনো টেম্পূ আকি চবিচকিযা গাড়ী, জেনা- জীপ, বৌনেবো আকি স্কাবপিও। তগসঁ গংগা নহাগনে সিমবিযা জাএত তৈযো ভবি দিন সময নগিযে জাএত। ট্রেনসঁ সহজে অঠাবহ-বীস ঘন্টা জাগ-অবৈঁমে নগত। তখন গংগা কখন নহেনা। মন ভেন জা কহ পুছৈ ছিঐন জে ভায সভ দিন গামেমে দেখৈ

ষ্টী তখন সিমবিযা কহিযা গেলৌং আ গংগা কখন নহেলৌং। ফেব সোচলৌং অখন পতি-পত্নীক বীচ গপ-সপ্প ভ॰ বহল অছি তঁএ অখন জা ক॰ কোনো বাত পুছব উঁচিত নহি হএত। অনেবে নন্দা ভায সোচতা দানি-ভাতমে মূসনচন্দ বনিক॰ এনা হেন। তঁএ বস্তু-বস্তু অপন ঘব দিস বঢ়ি গেলৌং। সোচলৌং জখন নন্দা ভায বাঁধ-বোনমে কেতৌ ভেটৈতা তঁ পুছি নেবৈন।

দোসব দিন ভনসা ঘবক ওসাবাপব বৈস ক॰ চাহ পীবৈত বহী তঁ পত্নী কহলৈন-

“জনখৈ আকি কত্নৌ নেন কোনো তবকাবী নহি অছি।”

অপনা সোচলৌং জনখৈমে গহ্মক সোহাবী তঁ পিযৌজোক চটৈনী আকি অচাবো সনে আ নেবা হ্মদা কত্নৌ বিনা তবকাবীক কেনা খাএব। ভাগ, চাউব আ দানিক কমী নহি অছি। কিএক তঁ পৈছনা সান পৈছনা সান ভেন জে সান বীত বহল অছি, কিএক তঁ গোটি পংগবা খেত সভমে আব ধান হৃুটি বহল ছৈ, তঁএ পৈছনা সান কহলৌং। হঁ, তঁ কহি ছেলৌং পৈছনা সান ধানক উঁপজা নীক হাথ নাগন ছন। তেকব বাদ বহল দানিক বাত, তঁ গোটৈক মন মটৈব, পচীস-তীস কিলো মৌসবী আ পনবহ-বীস কিলো খেবহী সেহো ভেন ছন। দূ ক্লিন্টৈন অন্ন সেহো উঁপজৌনে বহী হ্মদা অখাঢ় অবৈত-অবৈত সভ অন্ন সড়ি গেন। হঁ, পিযৌজ বাঁচন অছি। অখনো ঘবমে পনবহ-বীস কিলো পিযৌজ হএত। অপনা টৌটৈ-হবকপব নত্তী-হত্তী নহি অছি। বোপৈনে ঝ্মনী, ঘেবা আ সজমৈনো বোপনে বহী হ্মদা কেতএ-সঁ নে কেতএ-সঁ হবাশংখ আকি সভ নত্তীকেঁ খা গেন। পত্নীকেঁ কহলযৈন-

“ভূতমা মষ্টিযা তঁ রৈবিয◌ॉ ◌ংমে নগত। রৈবমে ভূতমা মাষ্ট জা তবকাবী কীনি খানৱঁ। ক্ষদা কনৌ নেন তঁ তবকাবী চামী।”

মোন পড◌়ন নন্দা ভায তঁ পান–ছম কঙ্কা খেতমে বামন্মমনী খা দূ–খঠ◌় াগ কঙ্কা খেতমে ঘেবাক খেতী কেনে ছৈথ। কিএ নে ম্নকেসঁ এক কিনো ঘেবা খা এক কিনো বামন্মমনী নহ খানী। কম্না দেতা তঁ মাষ্ট–ৰঁজাবসঁ সস্ত দেতা। ফেব মোন পড◌়ন কাল্হি জে নন্দা ভায সোন্মমতিযা ভৈজীসঁ কমৈ ছনাজে গংগা নমেনৌঁ, সেমো প্বছি নেৰৈনজে ভায সভ দিন গামেমে দেখৈ ছী তখন গংগা কমিযা নমেনৌঁ।

চাম পীৱঁ পনৌকেঁ কমনযৈন–

“একটা মোবা খা পচাসটা টৈকা দিখ। মম নন্দা ভাযসঁ তবকাবী নেনে খৱৈ ছী।”

খাৱঁ খর্মা কমৱৈ জে টৈকো পনৌএ–সঁ মংগনিঐ। যৌ ভায, খমাসঁ ছাম কী ঘবক সোনমন্নী গাবজনী পনৌএ–কেঁ দহ দেনে ছিঐ। ধান খাকি গম্ম রৈচ কহ জে খামদনী ভেন সভ পনৌকেঁ স্বমন্মা দেনিঐন। ৰঁব–রৈগবতামে ম্নকেসঁ মাঁগি কহ খর্চ কবৈ ছী। পনৌক মনমে জে মোগতৈন জে মবদৰাঁ পাগকেঁ কী কবৈ ছৈথ কী নগ, সে তঁ নগ নে মনমে মেতৈন। ওনা, পনিযো পাগ ওবিযা কহ বখৈ ছৈথ খা খপনা নগ বমনাপব দোকানো–দৌবীসঁ জব্ধবতে ভবি সমান খনৈ ছৈথ। রৈনষ্ট খর্চা এক্কা পাগ নগ কবৈ ছথিন। পনৌ মোবা খা পচসটৈকমী দৈত ৰঁজনী–

“বামন্ম্মনী জ্এনকা নহি নের্ব খা নে ব্ঁঠ্ াএন ঘেবে নের্ব। নৌজা বামন্ম্মনীক তবকাবী নীক হোগএ।”

“ঠীক ছৈ।” কহৈত হম মোবা নঽ রিদা ভঽ গেলৌঁ।

জখন নন্দা ভাগক র্বাবী নগ পহুঁচলৌঁ তঁ দেখনযৈন জে নন্দা ভায খা সোন্নমতিযা ভৌজী বামন্ম্মনী তোড়্া -তোড়্া জমা কঽ বহনী হেন। নগধক পনবহ-র্বীস কিনো ঘেবা তোড়্া কঽ বখনে ছনা। হম হবিক্কসঁ কহনযৈন-

“ভায সহির্ব, হমবো হাজবী।”

তৈপব নন্দা ভায র্বজনা-

“খার্বহ! খার্বহখনিন!! কহহনিক্ক না ছহ কিনে?”

হম কহনযৈন-

“হঁভায, খপনে সর্বহক খাসিবরাদসঁ সভ ঠীক ছী।”

নন্দা ভায র্বজনা-

“বোপ তঁ র্বৈসী নগ নে গননহ?”

হম কহনযৈন-

“হঁ, ভায, দস কঠ্ঠা গর্হীবকা খেতমে চননচূব ধান বোপনে ছী। পৈছনা সান নীক মংজা খাএন বহএ। ওঁ ধান কিছ র্বৈসীএ গনি গেন। খোভিতৌঁ জে সে র্বীযে নে বহএ। কী কবিতৌঁ, দূ কিনো কঠ্ঠা হবিতএ্রান্তি, এক কিনো কঠ্ঠা পোর্টোঁসি খা দূ কিনো কঠ্ঠা যূবিযা মিনা কঽ ওগ গননাহা ধানমে ছীর্টি দেনিঐ। খার্ব জে খাড়্া পব

जाग छी तँ ब्र्‌ह्माणतते ने अछि जे बोप गनन छेनए।”

नन्दा भाय रॅजना–

“नीक केनह। अछा केम्हब–केम्हब एनह हेन। तबकाबी नेरॅह थाकि ओहिना भेँटे–घाँटे कबए एनह हेन।”

हम कहनयैन–

“भाय तबकाबियो नेरॅ आ अहाँसँ किछ गपो–सप्प कबरॅ। से तँ देखै छी जे अहाँ बामह्म्‌मनी तोड़ ेमे नागन अछि।”

नन्दा भाय रॅजना–

“बामह्म्‌मनी तोड़न भऽ गेन हेन आ घेबा पहिनहियेँ तोड़ ि नेने छी।”

हम कहनयैन–

“पचीस–तीस किनो बामह्म्‌मनी आ पनबह–बीस किनो घेबा हएत।”

नन्दा भाय रॅजना–

“ठीक्क ठीकनह हेन।”

तेरॅीच एकटा छिट्टामे पाँच–सात किनो घेबा आ पाँच–सात किनो बामह्म्‌मनी नऽ कऽ सोह्ममतिया भौजी गाम दिस माने घबपब बिदा भऽ गेनी।

हम कहनयैन–

“ঋতেক তবকাবী ভৌজী কী কবতী ? ”

নন্দা ভায রঁজনা–

“গামোপব কিছু নোক তবকাবী কীনএ ঋবৈঁ ছৈথ। তিনকা সভ নেন ও তবকাবী নঽ গেনী হেন। বাঁকী জে বাঁচত সে তবকাবী রেঁচ্ঋা নঽ জাএত। রেঁচ্ঋা হাটৈ–হাটৈ তবকাবী রেঁচৈত ঋছি। তবকাবীএ রেঁচি কঽ পাঁচ গোবেক পবিবব চনবৈঁত ঋছি। রেঁচাবাকেঁ ঘবাড়ি কি ঋনাবেঁ এক ধ্ুব খেত নৈ ছৈ। তখন তঁ রএহ ঋছি জে হটিযে–হটিযে তবকাবী রেঁচি ঋপন গুজব কবৈএ। ”

হম কহনযৈন–

“যৌ ভায, ভগবান সবঁহক রেঁবা পাব নগবৈঁ ছথিন। ঋছা ভায গপ–সপ্প হোগত বহতৈ, পহিনে হমবা এক কিনো বামঝ্মনী ঋা এক কিনো ঘেবা জোখি কঽ দঽ দিঋ। ”

নন্দা ভায রঁজনা–

“রঁড়িরঁঠি যাঁ। ”

‘রঁড়িরঁঠি যাঁ’কহি নন্দা ভায খোপড়ি সঁ তবজূ–কিনো নিকানি বামঝ্মনী তৌনএ নগনা।

হম কহনযৈন–

“ভায, নৌজা বামঝ্মনী দেবঁ ঋা ঘেবো ঋজোহে দেবঁ। ”

তৈপব নন্দা ভায রঁজনা–

“तोबा जे ज्ञ्थाएन नगै छुन्ह से छाँटि दम्हक।”

थपना जनैत न्हम ज्ञ्थाएन बामसम्मनी था ब्ँठ़् ाएन घेबा छाँटि देनिऐ। नन्दा भाय, थदन्ना किनो बामसम्मनी था थदन्ना किनो घेबा दैत बँजना–

“ओ न्हमबा तबफसँ भेनन्ह। खेतपब एनन्ह न्हेन।”

पचासक नोटि दैत नन्दा भायकेँ कन्हनयैन–

“निथभाय, पाग काटि निथ।”

नन्दा भाय बँट्ेथा खोनि ओगमे सँ एकटा दसक सिक्का निकानि न्हमबा देनैथ था पचसटकन्नी बँट्ेथामे बखैत बँजना–

“न्हम गामक नोककेँ पैकाबे भार तबकाबी दग छिऐ।”

न्हम नन्दा भायसँ कन्हनयैन–

“भाय, एकटा उँपबाग दग छी।”

नन्दा थकचकागत बँजना–

“से की थनिन। कथीक उँपबाग। न्हमबासँ थाकि न्हमबा धिया–प्वतासँ कोन थपबाध भऽ गेनन्ह न्हेन जे तोँ भोबे–भोब उँपबाग दग छुन्ह।”

तैपब न्हम कन्हनयैन–

“भाय थन्नाँ थथबाँ थन्नाँक पबिराबसँ कोनो थपबाध नग भेन न्हेन।”

नन्दा भाय रॅजना–

“तखन ऊँपबाग किए रॅजनह।”

हम कहलयैन–

“भाय चुप्पेचाप गंगा नहा एलौं आ हमरा कहलौं ने केलौं। हमरा कहितौं तँ संगे हमहूँ जइतौं। सएह ऊँपबाग दइ छी।”

नन्दा भाय रॅजना–

“हौंथनिन, पैछला साल जे कार्तिक पूर्णिमा दिन गंगा नहाइले सिमरिया गेल रही तेकर बाँद करीँ सिमरिया गेलौं हेन।”

हम कहलयैन–

“तइ रैंचमे तँ हमहूँ रही।”

नन्दा भाय रॅजना–

“हँ, से तँ तोँ रहरेँ करह। जँ नीक्क ना रहरॅ तँ फेर कार्तिक पूर्णिमा दिन गंगा नहाइले सिमरिया जाएरॅ। तहूँ चलिहह।”

हम सोचमे पड़ि गेलौं। सोचए लगलौं, काल्हिए साँझमे नन्दा भाय सोझमतिया भौजीसँ कहै छला, चलू गंगा नहेलौं। आ अखन कहै छैथ जे कार्तिक पूर्णमाक बाँद सिमरिया गेरॅ ने केलौं हेन। आखिर नन्दा भाय झूठ किए रॅजता। गंगे नहाइले गेल हेता तँ कहि दितैथजे गंगा नहाइले गेल छेलौं, ऐमे झूठ रॅजैक

कोन रोगवता छै। हमरा सोचमे पड़ैत देख नन्दा भाय बजला-

"की सोचए लगलह।"

हम कहलयैन-

"भाय, जखन काल्हि साँझमे हम बाँध दिससँ जाइत छेलौं आ जखन अहाँ दलान सामनमे एलौं तँ सुनलौं, अहाँ भौजीसँ कहै छेलिऐन, चलू गंगा नहेलौं।"

नन्दा भाय कहलैन-

"अच्छा..! तखुनका बात सुनि तों सोचलह जे नन्दा भाय गंगा नहा एला आ हमरा कहबो ने केलैन।"

हम कहलैन-

"हँ भाय, हम सएह सोचलौं आ तँए उपरागो देलौं।"

नन्दा भाय कनेक काल गुम्म भऽ गेला। अपनो चुप्पे बही। जेबीसँ तमाकुलक डिब्बी निकालि तमाकुल चुना तबहथौ नन्दा भाय दिस बढ़ेलौं। नन्दा भाय एक जुम तमाकुल ठोरमे लेला। तमाकुलक रस परिते नन्दा भाय बजला-

"बौआ, तों जे गंगा नहाइक बात सुनलह से ठीके सुनलह। हम ठीके तोहर भौजीकेँ कहै छेलिऐ जे चलू गंगा नहेलौं। मुदा तों एकर सोझका अर्थ बुझलह।"

हम कहलयैन-

"কী সোমকা অর্থ ভায ? কনী ফবিষ্টা কহ কহিযৌ।"

নন্দা ভায বঁজনা–

"বৌআ অনিন, ও বাঁত তূঁ বুঁমিতে ছহক জে নোক অপন পাপ কঠৈবৈনে গংগা স্নান কবৈএ।"

হমবা ঋহসঁ নিকনন–

"হঁ ভায, বেঁসী নোক অপন পাপে ধোওনে গংগা স্নান কবৈএ।"

নন্দা ভায কহনৈন–

"হৌ বৌআ, কর্জা জে ছী সেহো পাপে ছী কিনে। জাবেঁ ধবি কেকবো মাথপব কর্জা বহৈত অছি তাবেঁ ধবি ও বেঁকতী পাপ তবে দবঁন বহৈএ। জখনে কর্জা উঁতৈব জাও ছৈ মানে কর্জা সধি জাও ছৈ তখনে নোক ঋঞ ভহ জাও ছৈ। ও বুঁমহক জে, পাপ তব জে দবঁন বহৈএ সে পাপ উঁতৈব জাও ছৈ। তঁএ নোক বঁজৈএ, গংগা নহেনৌ।"

আবঁ হমবা নন্দা ভাওক গপক অর্থ বুঁমা গেন। হম বঁজনৌং–

"হঁভায, কর্জা ঠীকে পাপ ছী আ কর্জা উঁতববঁ মানে সধবঁ গংগে নহাও সদৃশ ভেন ঋদা অহাঁকেঁ কর্জা কিএ ভেন আ কেকবাসঁ কর্জা নেনৌং। গামমে তঁ কেকবোসঁ কর্জা নও নেনে ছেনৌং।"

নন্দা ভায বঁজনা–

“तोबा अग्वताग नञ ने छत्।”

हम कहलयैन–

“नञ अखन तेहेन कोनो काज नञ अछि जे अग्वताग बहत।”

नन्दा भाय रजना–

“रौआ, तोबा तँ ब्नुझने छत् जे हम एक भाय आ एक रहीन छी।”

हम कहलयैन–

“से कही नञ ब्नुझन बहत। अहाँक पविरावसँ हमवा पविरावक रार्बूएक अमनदावीसँ दोस्तियावे अछि। की हम अहाँक रहिनक रिआहक मवजादक भोज नञ खेने छी। खेने छी। मवजादक भोजक सकबौड़ ीमे जे नावियव, छोहाड़ ा, किसमिस सभ देन बहए सेहो मोन अछिए।”

नन्दा भाय रजना–

“रौआ अनिन, हमव चन्दा रहिनक रिआह कमनपुव गाममे एकटा नीक पविरावमे भेन अछि। सेहो ब्नुझने हेतह?”

हम कहलयैन–

“हँ भाय, सेहो ब्नुझन अछि। कैक रेव कमनपुवरना पाहुन आ चन्दा दैयासँ सेहो भेँट अछि।”

নন্দা ভায ৰজনা–

"জগ সমযমে চন্দা ৰহিনক ৰিখাহ কমনপ্বৰ গৌবীকান্ত ৰাবূক ৰেটাসঁ ভেন ওগ সমযমে গৌবীকান্ত ৰাবূকেঁ ৰাবহ ৰিগহা খেত ছেনৈন। গৌবীকান্ত ৰাবূকেঁ তীনটা ৰেটা ছৈন জগমে সভসঁ ছোট ৰেটা চন্দ্রমোহন হমব ৰহনোগ ভেনা। ৰীস–ৰাগস ৰর্খ পহিনে গৌবীকান্ত ৰাবূ স্বস্থৰাস ভঽ গেনা। ৰাপ মবনাক সানে ভবিক ভীতব তীনূ ভাঁগমে ভিনৌজ ভঽ গেনৈন। চবি–চবি ৰিগহা খেত তীনূ ভাঁগকেঁ হিস্সা ভেনৈন জগমে ধবাড়ী, ৰাঁস, কনম আ পোখৈব ছন। হমব ৰহনোগ চন্দ্রমোহন ৰাবূ ৰী.এ. পাস ছৈথ। সবকাবী নৌকবীক পাছূ ৰহুত হাথ–পৈব মাবনৈথ ক্ষদা নৌকবী নহি ভেনৈন। হাবি কঽ দিল্লী চনি গেনা। দিল্লীমে কিছু দিন কাজো কেনৈথ ক্ষদা ডেংগূ ৰোখাবক ডবসঁ দিল্লীসঁ পড়াএ কঽ গাম আবি গেনা। তহী ৰীচ হুনকব পিতাজী মবি গেনখিন। পিতাজীক মবনাক ছবেঁ মাসক ভীতব ভৈযাবীমে ভিনৌজ ভঽ গেনৈন আ হমব ৰহনোগ দিল্লী ছোড়ি গামেমে বহএ নগনা।"

হম প্বছনযৈন–

"গামমে কোনো বোজগাব কবৈ ছৈথ আকি পূর্ণরূপেণ খেতীএপব নির্ভব ছৈথ ? "

নন্দা ভায কহনৈন–

"পহিনে অনাজক খবীদ–ৰিক্রী কবৈ ছনা। নীক আমদনী হোগ ছেনৈন। ক্ষদা এক ৰেব তীসীমে ৰড় পৈঘ ঘাটা নগনৈন জগসঁ পূজী টুটি গেনৈন। তহিযেসঁ খবীদ–

বিএী ছোড়ি দেনখিন আ খেতীপব পূর্ণতযা আশ্রিত ভঽ গেলা।”

হম পুছলযৈন–

“চন্দা বহিনকেঁ কৈকটা সখা–সন্তান ছৈ ?”

নন্দা ভায কহলৈন–

“তীনটা বেটী আ এক্কটা বেটা ছৈ।”

হম পুছলযৈন–

“বেটী সভক বিআহ ভঽ গেল ছৈ কিনে ?”

নন্দা ভায বজলা–

“হঁ, ভগবানক কৃপাসঁ তীনূ বেটীক বিআহ ভঽ গেল ছৈন আ হমব তীনূ ভগিনী সুখী অছি। একটা ভগিন–জমাএ সবকাবী নৌকবীমে ছৈথ আ দূটাকেঁ নীক বিজনেস ছৈন।”

হম কহলযৈন–

“চলূ, এ তঁ খুশীক বাত ভেল।”

নন্দা ভায কহলৈন–

“খুশীক তঁ বাত ছীহে ঝদা হমবা বহিন–বহিনোএক বেটীক বিআহমে ডেঢ় বিগহা খেত বিকা গেলৈন।”

হম পুছলযৈন–

“আ ভাগিন কী কবৈএ ?”

নন্দা ভায বঁতৌনৈন–

“হমবা বঁহিনকেঁ তীনটা বেঁটীপব সঁ বেঁটা ভেন বহৈন। বঁড়ু দুনাব্ধ। দেখৈযোমে বঁড়ু স্বন্নব। পঠ়ৈযোমে বঁড়ু চন্সগব। ফর্স্ট ডিরিজনসঁ মৈট্রিক খা ফর্স্ট ডিরিজনমে নীক মার্ক্সসঁ গন্টব কেনক। দূ বেঁব খাঙ.খাঙ.টী. খা জে.ঙ.ঙ. প্রতিযোগিতা পবীক্ষামে বৈঁসন হ্নদা সফন নগ ভেন। বাঁপসঁ কহনক জে হম ভোপানমে গংজীনিযবিং পঠ়ৈবঁ। বঁহিনো সভ ভাগক বাঁতকেঁ সমর্থন কেনকৈ। বেঁটাক বাঁত মানি হমব বঁহনোগ এক রিগহা খেত বেঁচ ভোপানমে গংজীনিযবিং পঠ় া বেঁটাকেঁ গংজীনিযব বঁনৌনৈথ।”

তৈপব হম প্বছনযৈন–

“ভাগিন গংজীনিযবিং পাস কঽ কোনো জঁাব কবৈএ খাকি বেঁবোজগাবে খছি ? ”

নন্দা ভায কহনৈন–

“হৌ হমব ভাগিন কহনক জে হম প্রাগবেষ্ট নৌকবী নগ কববঁ, সবকাবী নৌকবীক নেন প্রতিযোগিতা পবীক্ষাক তৈযাবী কববঁ। পাঁচ কথ্বা খেত বেঁচ হমব বঁহনোগ ফেবো পাগ দেনকৈ। হমব ভাগিন দিল্লীমে বহি কঽ প্রতিযোগিতা পবীক্ষাক তৈযাবী কবৈ ছেনএ হ্নদা তহী বীচমে চন্দাকেঁ নকবাঁ মাবি দেনকৈ খা ব্রেন হেমবেজ ভঽ গেনগ। ”

হম কহনযৈন–

“ঙা নকবাঁবঁনা বাঁত তঁ হমবো বুঁমন খছি। নগধক দূ

सान पत्रिकामे छपल घटना छी।"

नन्दा भाय कहलनि-

"हँ, ठीक कहलौं। 2018क नवम्बर मासक घटना छी।"

हम पुछलयैन-

"अखन चन्दा बहिनक की हाल छै?"

नन्दा भाय कहलनि-

"स्वस्थ नै। जखन ब्रेन हेमरेज भऽ गेलै तँ हमर बहिनोइ चन्दाकेँ लऽ कऽ पटना गेला आ डी.एन. सिंह होममे भरती करौलखिन। भागिनकेँ फोन केलै ओहो दिल्लीसँ पटना पहुँचल। डॉक्टर हमरा बहिनोइसँ कहलकैन, ब्रेन हेमरेज का केश है इसका ब्रेन खोलना पड़ेगा। पाँच लाख रूपये ऑपरेशनमे लगेगे। बादमें भी दो लाख से ऊपर खर्च पड़ जाएगा। तत्काल ऑपरेशन के लिए चार लाख रूपया जमा कीजिए। मेहमान (पाहुन) पटनासँ फोनपर हमरो कहलैनजे कमसँ कम दू लाख रूपयाक ब्यवस्था कऽ कए पटना आउ। तौ बाबू, मेहमानक बात सुनि हमरबुद्धिका सोचमे पड़ि गेलौं। अपना लग मात्र पाँच हजार टाका बचल जे मेहमानक खातामे जमा कऽ देलिऐ। एकटा बहिन, सोचलौं दू-तीन कट्ठा जमीनो बेच कऽ बहिनक इलाजमे ठौआ देब। अपना गाममे तीन गोटे जमीन खरीदैए। सभसँ पहिने अशोक लग गेलौं। सभ बात कहलिऐ। पुछलक, कोन जमीन बेचब। तैपर हम कहलिऐ, नाढ़ी-पोखरीक खेत

रहैत। तैपर अशोक पुछलक, की बेटीकें जमीन देत। हम कहलिऐ, हौ बौआ, हमरा आबिकें तिनेसब पैछला साल नब्बे हजार रूपैए कट्ठा रहैत छेलए। अशोक बाजल, हम पचास हजार रूपैए कट्ठा लेत। जँ रहैताक अछि तँ काल्हियेसँ रजिस्ट्री ऑफिस चलू। हम दुविधामे पड़ि गेलौं। कतए नब्बे हजार आ कतए पचास हजार।"

नन्दा भाय आगाँ बजला-

"हौ बौआ, अशोक नगसँ घुरि चुप भऽ गामपर एलौं। खेनाओ नै सोहाएल। बड़ीकाल चिन्ता छल। सोचलौं आब कतए जाएब। मोन पड़ल जे विनय सेहो पाण्डेयना हसामी अछि। हुनको बेटी गनकम ठेकेदार इंस्पेक्टर छी। ओहो जमीन कीनैए। हम विनय नग गेलौं। कहलयैन यौ विनय बाबू हमरा किछु पाणक रहैगबता अछि तँए तीन कट्ठा जमीन रहैत।"

तैपर विनय पुछलैन-

"कोन खेत रहैत ?"

हम खेतक ठाम बता देलिऐ। तैपर विनय पुछलैन-

"की बेटी बखने छिऐ ?"

हम कहलयैन-

"एक लाख रूपैए कट्ठा।"

तैपर विनय बजला-

“हमरा नग तँ अखन पाँचटा नग अछि। तेँ अहाँ सम्हारि सकी से नगदी बचाउ। तैयो जँ अहाँ साठि हजार रुपैआ कर्जा लैत तँ हम पैंचो-पानि कऽ दिऐ।”

सोचलौं सभ मजदूरीसँ फायदा उठा रहल अछि। आब की करब। पत्नी कहलैन जे बच्चीको भाय जमीन खरीदै छैथ। बच्चीकसँ भेँट कऽ सभ बात कहलयैन। तँ ओ बजला, ओ जमीन हम नग लेब। चौकपर जे अहाँक खेत अछि से जँ लैत तँ हम नऽ लेब। चौकपरका खेतक रेट पाँच लाख रुपैआ कट्ठा अछि। बच्चीक भाय बजला, तीन लाख रुपैआ कट्ठा हम चौकपरबला जमीन नऽ लेब। आबि कऽ पत्नीकेँ कहलयैन। पत्नी बजली, अहाँ अनीताक दुल्हाकेँ फोन कऽ सभ बात कहियौ। हुनको नग पाँच बचे छैन। भगवानक कृपा हिनकापर रहल छैन। माटि छुबैं छथिन तँ सोना भऽ जाए छै।

अनीता हमर साबिक नाओं छी। हम तुरन्त साबह्केँ (अनीताक दुल्हाकेँ) फोन नगेलौं। पूरा बात सुननाक बाद ओ कहलैन-

“ओतुक पाँच तँ अखन नहि अछि तखन एक लाख पचीस हजार टाका अछि, काल्हिये नऽ जाउ।”

हम भोरे साबह् नगसँ पाँच नऽ अनलौं आ ओही दिन पटना जा कऽ पाहुनकेँ पाँचटा दऽ एनिएन आ बाँहिनक जिज्ञासा सेहो कऽ लेलौं।

नन्दा भाउक सभ बात सुनि बजलौं-

“पाएयो खर्चकि बाँद चन्दा बँहिन ठीक भऽ गेली ने ? ”

नन्दा भाय बँजला–

“नै बौआ, सभ मिला कऽ दस लाख टैकासँ ऊपर खर्च भऽ गेलैन। म्दा संतोख यएह अछि जे चन्दाकेँ निरक्रिया आदि करैमे दिक्कत नइ होइ छै। चलबो–फिरबो करैए। आबँ बोलियो नइ लटपटाइ छै। भागिन अखनो माएक पाछू अछि।”

हम कहलयैन–

“आबँ चलै छी भाय।”

तैपर नन्दा भाय बँजला–

“असल गप तँ बहिए गेल।”

हम पुछलयैन–

“की असल गप भाय ? ”

नन्दा भाय कहलैन–

“साबह् लगसँ पाएक माँग होमए लगल। साबह् तँ कम म्दा हमर सारि अनीता बँबरैँब फोन करए। केकरोसँ जमीनक बाँत करिऐ तँ लाख टैकाक बँदला पचास–साठि हजार कठ्ठा लगाबँए। तहूँमे किछु लोकक मनमे बइ जे चौकपरहक जमीन कहाँ लिखा ली। पैछला सान बँसकथा तरकारीक खेती केलौं। साठि हजार टैकाक आमदनी भेल, साबह्केँ दऽ एलिऐन। ऐ सान फेर भिन्डी, खीरा, घेरा, सजमैन आ करैलाक खेती

কেনৌং। স্বতবন, তীন দিন পহিনে তক পচহত্তব হজাব টৈকাক খামদনী ভেন। কাল্হি ভোবে পচহত্তবো হজাব টৈকা নহ কহ সাবহ্ ঐঠাম গেনৌং। পচহত্তব হজাব টৈকা সাবহ্কেঁ দৈত কহনযৈন, পনবহ হজব টৈকা খাবো দহ জাএরঁ। তৈপব সাবহ্ দস হজাব টৈকা হমবা খাপস কবৈত রঁজনা, হম তঁ এক নাখ পচীসে হজাব টৈকা দেনে ছেনৌং জগমে খহাঁ সাঠি হজাব টৈকা পহিনে দহ গেন ছেনৌং তঁ পৈঁসিঠে হজাব টৌ নে রাঁকী বহন ছন। ঞা দস হজাব কিএ দহ বহন ছী। খা কহৈ ছী পনবহ হজাব খাবো দহ জাএরঁ ?”

হম কহনযৈন–

“ঞা দস হজাব স্বগদ দহ বহন ছী খা খাগাঁ জে পনবহ হজাব দেরঁ ওহো স্বগদে দেরঁ।”

তৈপব হমব সাবহ্ রঁজনা–

“খঁগ যৌ সাবহ্, চন্দা রঁহিন খহীটৌক রঁহিন ছথিন ও হমব রঁহিন নগ ভেন কী ? বাখূ ঞা স্বগদরঁনা টৈকা খা খারঁ টৈকা নৈ নএরঁ।”

হম কী রঁজিতৌং। হমব তঁ রোঁনীএ রঁন্ন ভহ গেন। হমবা খাঁখিসঁ দহো–রঁহো নোব জাএ নগন। নন্দা ভায রঁজনা–

“রৌখা খারঁ রঁ্মনহ নে জে গগা কেনা নহেনৌং।”

হম কহনযৈন–

“হঁ ভায, সভ রঁ্মি গেনৌং।”

তখনে ৰেঁচ্খা দ্নূ পবানী তবকাবী জোখৰঁএ খাএন। হম নন্দা ভাযসঁ কহলযৈন–

“ভায, খাৰ খৰ্াঁৰেঁচূকেঁ তবকাবী জোখি কহ দিযৌ। হম জাগ ছী।”

নন্দা ভায ৰঁজনা–“তবকাবীক ৰেঁগবতা হ্খ তঁ নহ জগহহ। পাগ–কৌবীক চিন্তা জ্নি কবিহহ। পাগ খাগাঁ–পাছাঁ খৰেঁত বহতৈ।”

হম কহলযৈন–

“ঠীক ছৈ ভায।”

<u>কবৌনা</u>

বামূ কক্কাকজমাএ রিনীতজী দিল্লীক একটা প্রাগরেট কম্পনীমে নৌকবী কবৈ ছথিন। নীক পাগযক খামদনী ছৈন। রিনীতজী তেজ–তর্বাব নোক। পাঁচ–সাত ৰঁর্খসঁ দিল্লীমে বহৈ ছৈথ। দূ ৰঁর্খ পহিনে বামূ কক্কাক ৰেঁটী বীতাসঁ রিখাহ ভেনৈন। রিখাহক ৰাঁদ ছহ মাস ধবি বীতা সাস্ব–সস্ববক সংগ সাস্ববেমে বহনী ফ্দা ছহ মাসক ৰাঁদ জখন রিনীতজীক নৌকবীমে তবক্কী ভেনৈন তঁ দবমাহা সেহো ৰঁঢ়্নৈন। কম্পনী তবহফসঁ ক্লাটব সেহো ভেটনৈন তঁ ও খপন পনী বীতাকেঁ দিল্লী নহ গেনা।

ভগরানক হৃপাসঁ বীতাক পএব ভাবী ভেনগ। পহিন ৰঁচা তঁএ সারধানী ৰঁবতৰ জরুবী, তঁএ জখনে বীতাক পএব ভাবী ভেনৈ রিনীত জী মহিনা ড্াঁক্টবসঁ বীতকোঁ দেখা সনাহ নেনৈথ। মহিনা ড্াঁক্টব মাসে–মাসে

बीताकेँ सम्पर्क करबए नेने करहनखिन।

जखन पाँचम मास चढ़लै तँ बामू काका आ सीतीया काकी सेहो बेटी-जमाए ओतए दिल्ली गेलैथ। बामू काका आ सीतीया काकीकेँ नइ कइ एकेटा सन्तान आ ओ बीता। तँए जखने बेटीक परब भावी हएत सीतीया काकी स्वनली तखनेसँ बेटी ओतए दिल्ली जेबा नेने आफन तोड़ए लगली। मुदा जेती केना, माने दुआविपरब एकटा बाछी छैन, तेकरा छोड़ि कइ केना जेती? पाँच दिन पहिने ओ बाछीकेँ एक गोबेकेँ पोसिया दइ देली आ छठम दिन बामू काका सीतीया काकी दिल्लीक नेने बस पकैड़ नेली। दिल्ली पहुँचलापर बेटी बीता आ जमाए रिनीतजी बड़ खुशि भेला। बामू कक्काक रिचार बहैन जे बेटीक हाल-चाल बुझि एक सप्ताहक भीतर गाम वापस भइ जाएत। मुदा से भेलैन नहि। एक्क ठीन जमाए कहनकैन-

"अखन जाएत केना नीक? भगवानक कृपासँ हमरा कोनो चिजीक अभाव नै अछि डेबो फगन-ऐन अछिए। स्वतै-बैसैमे कोनो दिक्कत नहियेँ अछि। फ्लाटबमे तीनटा बेड रूम, एकटा किचेन, एकटा ड्राँगगरूप आ नेटबीन-बाथरूम सभरूममेएटाएच अछिए।"

माने जाबेँ धबि बीताकेँ स्वहिबदे पूर्बक बच्चा नै जनैम जाग छै ताबेँ धबि दनू गोरे याली बामू काका आ सीतीया काकीकेँ दिल्लीएमे बहए पड़तैन। की कबितैथबामू काका आ सीतीया काकी बेटी-जमाएक बात मानए पड़लैन। गामोपर कोनो काज नहियेँ छेलैन। खेतीयो-पथारी नहियेँ जकाँ छैन। बानो-

রঁচাক নাওঁপব এক্কটা সন্তান বীতেটা। বামূ কাকা কহনখিন–

“পাহ্ন, হম সভ খহাঁক রাঁত মানি এতএ বহরঁ হ্মদা হমবা ডেবামে রৈঁসন নীক নহি নাগত তঁএ কোনো ছোট–ছীন নৌকবী নগা দিখ।”

জমাএ রাঁবূ কহনকৈন–

“ঠীক ছৈ, জঁ খপনেক সএহ মন খছি তঁ তেকবো জোগাব ভহ জেতৈ, ওনা হম কহরঁ জে খপনে ডেবেপব বহ্ম। করি ছীহে, ডেবেপব রৈঁস কহ করিতাক বচনা কবৈত বহ্ম। দিল্লীযোমে করি গোষ্ঠী হোগত বহ ছৈ ওগমে ভাগ নিখ।”

তৈপ্র বামূ কাকা কহনখিন–

“ডেবামে রৈঁসন–রৈঁসন মন উঁরিযা জাগত খছি। তঁএ কোনো নোকবী কবরঁ তঁ মনো নগন বহত খা দূটা পাগ সেহো হএত।”

রিনীতজী একটা কম্পনীমে বামূ কাকাকেঁ দবরানক কাজ ধবা দেনকৈন। সীতীযা কাকী রেঁটীক ভানস–ভাত খা কপড়া–নত্তা ধোগমে মদৈত কবএ নগনখিন।

জখন বীতাক পএব ভাবী ভেনা সাত মাস ভহ গেনৈ তখন করোনা রেঁমাবীক কাবণ পূবা দেশমে নাঁক–ডাঁন নাগূ ভেন। সভ কন–কাবখানা, দোকান–দৌবী, কাবরাব সভ রঁন্ন ভহ গেন। খানী দরাগ দোকান, হ্মন, কিবানা খা সব্জীক দোকান সভ খুজৈত বহএ। তদ্দ্বমে দরাঁগ দোকানক খনারে কিবানী, হ্মন খা সব্জীক দোকান সমযসঁ

ख्नए आ समयसँ बॅन्न भऽ जाए।

बामू कक्काक नौकरी सेहो छुटि गेलैन किए तँ कम्पनीए बॅन्न भऽ गेलग।

रिनीतजी मासे-मास बीताकेँ महिना डाॅक्टरसँ देखरिते छला। दिल्लीमे करोना रायरसक प्रकोप बेसी बढ़ि गेल। डाॅक्टरो सभ करोना,ख रायरससँ संक्रमित होमए लगला। केतेक डाॅक्टर तँ अपन प्राइवेट क्लिनिक बॅन्न कऽ देलैन। हँ, करोना रायरसक संक्रमण बढ़नासँ खानगी नरसिंग होमक मालिक चानी काटैए। पाँच लाखसँ लऽ कऽ दस लाख टका लऽ कऽ करोना रायरससँ संक्रमित रोकतीकेँ इलाज करैए। बुझू जे करोना रायरसक नाओंपर लूटैम-लूट होइए।

बीताक नअम् मास चलि रहल छेलग। रिनीतजी बीताकेँ लऽ कऽ डाॅक्टर (जइ डाॅक्टरसँ देखरैत छला) ओतए पहुँचला। संगमे बामू काका आ सीतीया काकी सेहो छेली। डाॅक्टर कहलकैन-

"बीताकेँ करोनाक जाँच करबए पड़त।"

रिनीतजी पुछलखिन-

"जाँच केतए हएत ?"

तैपर डाॅक्टर प्राइवेट जाँचघरक पता आ स्लिप देलखिन। रिनीतजी बीताकेँ लऽ कऽ डाॅक्टर साहेबक बतौल जाँचघर गेला। ओतए बीताक कण्ठ लगसँ पाइपसँ सेम्पल लेल गेल। जाँच घरक डाॅक्टर रिनीतजीकेँ फोन नम्बर सेहो लेलखिन। रिनीतजी

প্ৱছনখিন জাঁচ বিপোর্ট কখন ভেটৈত।

তৈপ্র জাঁচ ঘবক ড◌াক্টৈব কহনকৈন–

“বিপোর্ট তৈযাব ভ৽ জাএত তঁ ফোনসঁ খহাঁকেঁ খবৈব ক৽ দেবঁ।”

রিনীতজী সেম্পন দ৽ সভতূব ডেবা খাবি গেনা। ডেবামে মোবাঁগন চার্জমে নগা ক৽ বঁজাব দিস গেনা। বামূ কাকা একটা করিতা নিখ বহন ছনা তখনে রিনীতজীক মোবাঁগনমে ঘন্টী বঁজন। বামূ কাকা চার্জমে সঁ মোবাঁগন নিকানি ক৽ হবিযবকা বঁটন টিপৈত বঁজনা–

“হেনো, কে বঁজৈ ছিঐ ? ”

ওম্হবসঁ খবাজ খাএন–

“হম খন্না জাঁচ ঘব কা ড◌াক্টৈব বোঁন বহে হৈঁ। খাপকী পন্নী কা জাঁচ বিপোর্ট পোজেটৈব খাযা হৈ।”

তৈপব বামূ কাকা কহনখিন–

“বীতাহমাবী বেঁটী হৈ।”

তৈপব মোবাঁগনমে সঁ খবাজ খাএন–

“দেখিএ, খাপকী বেঁটী কো খবিনম্ব মনহোত্রা নবসিংহ হোমমে ভর্তী কবনা পড়েগা। নগভগ পাঁচ নাখ রুপযে কা প্রবন্ধ কীজিএ। দেখিযে খাপকী বেঁটী কো বঁচা হোনেবানা হৈ। মামনা সীবিযস হৈ। জল্দী কীজিযে। খগব ওব বেঁহতব গনাজ চাহতে হৈঁ তো

सात-आठ लाख रूपैआ का व्‍यवस्‍था कीजिये, दिल्ली का ए-म्‍स लवसिंग होममे भर्ती करवा देंगे। गार्जियन के साथ रहना होगा।"

बामू काका कहलखिन-

"अच्छा गार्जियन आते हैं तो कहते हैं।"

बामू कक्काक आँखिसँ दहो-बहो लोर जाए लगलैन। कनेक कालक बाद सीतीया काकी चाह लेने बामू काका लग एली तँ पतिकेँ कनैत देख पुछलखिन-

"सर्व! ई की भऽ गेल। कनए किए छिऐ?"

मुदा बामू काका किछु ने बजला। ओ सोचए लगला जे जखन बीताक माएकेँ कहबैन तँ ओ आर दुखी हेती आ जोर-जोरसँ कानए लगती। बीताकेँ मालूम हएत तँ ओहो दुखी हेती। तँए बामू काका सीतीया काकीकेँ किछु ने बतौलखिन। तखने रिनीतजी बजारसँ सब्जी आ किराना समान लऽ कऽ डेरा पहुँचला। सभकेँ आँखिमे लोर देख पुछलखिन-

"की बात छिऐबाबूजी, अपनेक आँखिमे लोर देखै छी.. !"

बामू काका रिनीतजी केँ मोबाइलपर भेल सभ बात बता देलकैन। रिनीतजी सोचए लगला बीतामे तँ करोना व्‍यमारीक कोनो लक्षण नै छल। फेर रिपोर्ट पॉजिटीव केना आएल?

रिनीतजी सोचमे पड़ि गेला। तखने मोबाइलक

ঘন্টী বাঁজল। রিনীতজী ফোন রিসিব করৈত বঁজলা–

"আপ বীতা কা পতি বোল রহে হৈঁ ? "

রিনীতজী কহলখিন–

"হাঁ, হম বীতা কা হসবেঁন্ড বোল রহে হৈঁ। আপ.. ? "

বিচমে অবাজ আএল–

"হম খন্না জাঁচ ঘরসঁ বোল রহে হৈঁ। আপকী পত্নী কা রিপোর্ট প◌ॉজিটীব হৈ। কম–সঁ–কম পাঁচ লাখ কা প্রবন্ধ কীজিএ। মলহোত্রা নরসিংগ হোমমে ভর্তী করা দেতে হৈঁ। অগর উসসে ভী বেহতর ইলাজ চাহতে হৈঁ তো সাত–আঠ লাখ কা ব্যবস্থা কীজিএ। সমঝে, দেখিযে মামলা সীরিযস হৈ জল্দী কীজিযে।"

রিনীতজী কহলখিন–

"ঠীক হৈ। হম রিপোর্ট লেনে আ রহে হৈঁ রকমী বাঁত হোগী।"

এ কহি রিনীতজী ফোন কাটি দেলখিন।

রিনীতজী অপনে দিল্লীক রহৈবলা লোক। এম.এ. পাস কেলা বাদ দিল্লীএ আবি গেল ছলা। কিছু দিন সরকারী নৌকরীক লেল প্রযাস কেলৈথ মুদা সরকারী নৌকরী নৈ ভেটলৈন তঁ প্রাইবেট কম্পনীমে কাজ করএ লগলা। প্রাইবেট নরসিংগ হোম সভমে কেলা মুন্নাকেঁ ফঁসৌল জাগ ছৈ আ নীক ইলাজক নাওঁপর কেলা লূটৈল জাগ ছৈ, সভ বাত রিনীতজীকেঁ বুঝল। তঁএ ও জাঁচ রিপোর্ট প◌ॉজিটীব সুনলা পছাইতো ঘবড়◌ৈলো নহি। টেম্পূ

কেনৈথ খা বিপোর্ট খানএ রিদা ভঽ গেনা।

বামূ কাকা কহনখিন–

“হমছুँ সংগ চনৈ ছী।”

তৈপব রিনীতজী কহনখিন–

“নগ, খপনে নগ জাঙঁ। হম বিপোর্ট নেনে খরৈ ছী। তারেঁ খপনে সভ তৈযাব বহৰ খা বীতাকেঁ সেহো তৈযাব বাখৰ। হম ওম্হবেসঁ গাড়ী নেনে খাএৰ। বীতাকেঁ জয প্রকাশ নাবাযণ খস্পতানমে ভর্তী কবাএৰ।”

ও কহৈত রিনীতজীচনি গেনা।

খন্না জাঁচ ঘবক ডাঁক্টৰ রিনীতজীকেঁ ৰড় ডঁন্টা–সীধা সমঝৌনকৈন। ডাঁক্টৰ কহনকৈন–

“দেখিযে খাপকী পনী কো দস–পনবহ দিন কে ভীতব ৰঁচা হোনেৱানা হৈ। গসনিঐ কিসী খছা নবসিংগ হোমমে ভর্তী কবানা জৰুবী হৈ তাকি কৱোনা কা খছা গনাজ হো সকে। খভী মনহোত্রা নবসিংগ হোম মেং খছা গনাজ হো বহা হৈ। ৰৈরথা ভী ঠীক হৈ। পাঁচ নাখ ৰুপযে নগেংগে।”

তৈপব রিনীতজী কহনখিন–

“মৈং সাধাবাণ খাদমী হুঁ। মেবী হৈসিযত কিসী প্রাগরেট খস্পতান মেং গনাজ কবানে কা নহী হৈ। মৈং কিসী সবকাবী খস্পতান মেং গনাজ কবাউঁগা।”

ডাঁক্টৰ কহনকৈন–

“আপ কম সে কম কিতনা খর্চ কব সকতে হৈঁ। মৈং ক্ষচ্ছ ছূট ভী কবৱা দূঁগা।”

রিনীতজী কহলখিন–

“মেবে নিএ অভী কবৌনা বাযবস কে চনতে ন াঁক– ড াঁনমে পবিরাব চনানা ভী ম্ম শিকন হৈ। নাগযে বিপোর্ট দে দীজিএ।”

ড াঁক্টব বিপোর্ট দৈত কহলকৈন–

“মেবা কাম অপকো অচ্ছা বাস্তা দিখনানা থা। আগে আপ জানে ওব আপকা কাম।”

তৈপব রিনীতজী কহলকৈন–

“সনাহ কে নিএ ধন্যবাদ।”

বিপোর্ট নঃ রিনীতজী রিদা ভঃ গেনা। ড াঁক্টব রিনীতজীকেঁ জাগত দেখৈত বহি গেনা। ও সোচএ নগনা, ম্মন্না ফঁসা নহী।

রিনীতজী একটা ৰোনেবো গাড় াইবঁনাকেঁ ফোন কঃ বঁজৌনৈথ আ ডেবাপব এনা। ডেবাপব সভ গোবে তৈযাব বহবেঁ কবৈথ। গাচ্ছ় ামে বীতাকেঁ বৈঁসা বামূ কাকা অ সীতীয কাকীক সংগে রিনীতজী জয প্রকাশি নাবাযণ অস্পতান পহুঁচনা। ওতএ বীতাকেঁ ভর্তী কঃ দেনখিন। অস্পতানক ড াঁক্টব রিনীতজীকেঁ কহলকৈন–

“কবোনা সে ঘবড় ানে কী আবশ্যকতা নহী হৈ। বৈসে আপকী পনৌ কো দস–পন্দ্রহ দিনোং কে ভীতব ডিনেভবী হোনেবঁনা হৈ। খূন চঢ় ানা পড় েগা।”

রিনীতজী ড◌ॉক্টবকেঁ কহনকৈন–

“সব মেবা খূন নে নীজিযে। মেবে খূন কা গ্রূপ ঔব মেবী পনৌ কা খূন কা গ্রূপ সেম হৈ।”

তৈপব ড◌ॉক্টব কহনকৈন–

“আপ তো অপনে দ্ৰॅনে–পতনে হৈ। আপকে শবীব সে খূন নহীঁ নিকানা জা সকতা হৈ।”

বামূ কাকা কহনখিন–

“সব হমব খূন নঽ নিঅ। বীতাক হম পিতা ছিঐ।”

ড◌ॉক্টব শাযদ মৈথিনে ছনা। ও ৰॅজনা–

“নহি, অপনেক উঁমেব ৰেঁসী ভঽ গেন অছি। তঁএ অপনেক খূন কাজ নগ কবত। কোনো জবান ৰেঁকতীক খূন চাহী। দূ তীন দিনক ভীতব খূনক প্রৰॅন্ধ কব্দ।”

বীতাকেঁ ভর্তী কঽ সভ গোবে ডেবা আরি গেনা। রিনীতজী অপনা মিত্র–মল্ডনী আ সগা–সম্ৰॅন্ধী জে দিল্লীমে ছনা সভকেঁ খূন দেৰॉ নেন আগ্রহ কেনখিন, ক্ষদা কিযো তৈযাব নগ ভেনৈন। রিপীতজী খূনক নেন চিন্তিত ভঽ গেনা। ও বামূ কাকাকেঁ কহনখিন–

“ৰॉৰূজী খূনক ৰেঁরস্থা তঁ ভগযে নে বহন অছি। কেনা হএত। অপনেকেঁ কিযো চিন্হ–পহচীনক নোক দিল্লীমে ছৈথ তঁ প্রযাস কবিযৌ।”

তৈপব বামূ কাকা কহনখিন–

“ঋছি তঁ কেতেকো সব–ক্ষট্ৰ্ম, ক্ষ্মদা বঞ্জদান কবতা কি নহিসে নগ জানি।”

রিনীতজী কহনখিন–

“প্রযাস কএন জাঙ নে।”

বামূ কাকা ঋপন সব–ক্ষট্ৰ্ম, গৌঁখাঁ–ঘৰুখা খা ঋড়় াসী–পড়় াসীকেঁ হোনোসঁ খা ভেঁটৈ কবি কহ কহনখিন। ক্ষ্মদা কিযো তৈযাব ভেনৈন।

দিল্লীমে একটা সংগঠন ঋছি, নাওঁ ছিঐ– স্বচা মৈথিন। ক্ষ্মখ্য ৰুপসঁ ও সংগঠভ্ৰ মৈথিনী ভাষাক সাহিত্কাব এৱং ৰুদ্বিজীৱী নোকনিক সংগঠন ছী। বামূ কাকাকেঁ করি সম্মননমে ওগ সংগঠনক ঋধ্যক্ষ ঋস সচিরসঁ পবিচয ভেনৈন। বামূ কক্কাক করিতা স্বনি সংগঠনক ঋধ্যক্ষ, সচির প্রভারিত ভেন ছনা। বামূও কাকাকেঁ ওগ স্বচা মৈথিন সংগঠনক সদস্য ৰনৌন গেনৈন। ৰবৰবি সংগঠনক ঋধ্যক্ষ, সচিরসঁ বামূ কাকাকেঁ সম্পর্ক মোৰাগন দ্বাবা হোগ ছেনৈন।

বীতাকেঁ ঋস্পতানমে ভর্তী কেনাক পাঁচম দিনক গপ ছিঐ। বামূ কাকা খা রিনীতজী বীতাক নেন খূনক ৰেরস্থাপব গপ কবৈ ছনা কি বামূ কক্কাক মোৰাগনক ঘন্টী ৰাজন। বামূ কাকা মোৰাগনক বিসিভ কবৈত ৰজনা–

“হেল্লো, হম বামূ ৰজৈ ছী।”

ওম্হবসঁ ঋরাজ খাএন–

“হম স্বচা মৈথিলী সংগঠনক অধ্যক্ষ ৰজৈ ছী। কী হাল-চাল অছি করিজী ? ”

তৈপৰ বামূ কাকা ৰজলা-

“প্রণামঅধ্যক্ষজী, হমৰ হাল-চাল ঠীক নঙ অছি। ৰেটীকেঁ ৰচা হোমএ ৰলা অছি। খূনক ৰেগৰতা অছি। অখৈন ধৰি খূনক ৰেরস্থা নঙ ভঽ সকল অছি। ”

অধ্যক্ষজী ৰজলা-

“কেতেক খূন চাহী। জেতেক খূনক ৰেগৰতা হএত ভঽ জেতৈ, অহাঁ চিন্তা জ্নি করু। বাতিমে দস ৰজে হমৰা ফোন কৰৰ। ”

দস ৰজে বাতিমে বামূ কাকা অধ্যক্ষজীকেঁ ফোন কেলকৈন। অধ্যক্ষজী কহলকৈন-

“কাল্হি তী গোৰে অহাঁক ডেবাপৰ জএত। অহাঁ তীনূ গোৰেকেঁ অস্পতাল নঽ জাএৰ আ জেতেক খূনক ৰেগৰতা হএত ও সভ দেতা। ”

সএহ ভেল। জেতেক খূনক অরশ্যকতা ছল ওতেক খূন একে গোৰে দঽ দেলকৈন।

বীতাকেঁ খূন চঢ়ৌল গেল। দসম দিন বীতা একটা নড়াকি জন্ম দেলক।

জান-মে-জান আএল

জন্মাষ্ঠমীক দিন। হমবা ওহিঠাম রৈস চহল-পহল ছল। কিএক তঁ খপনো দবরঁজ্জাপব ভগরান শ্রী হ্নষ্ণক জন্ম-উংসের মনৌন জাগত খছি। সে খাগযেসঁ নহি, রাঁর্রূএক খমনদাবীসঁ।

দস রঁজে বাতিমে ভগরান শ্রী হ্নষ্ণক হ্মকতকেঁ নযন পড়ৈন। তেকব পছাগত রিধি-পূর্রক পূজা-পাঠ ভেন। কীর্তনিযাঁ মল্ডনী কীর্তন গৌনৈথ খা দাগ-মাগ নোকৈন ভগরান শ্রী হ্নষ্ণক গীতক সংগ ভগরতী খা মহাদেরক গীত সেহো গৌনৈন। ভগরানকেঁ ভোগ নগনাক রাঁদ পবসাদ রাঁটৈন গেন। তেকব রাঁদ পবিরাবক নোক ভোজন কেনৈন। ওনা, রাঁন-রৌধ সভ খেনাগ খা নেনে বহএ। সাঢ়ে রাঁবহ রঁজে বাতিমে হম জা কঽ ওছাগনপব স্বতি বহনৌं।

নগভগ দূ-খঢ়াগ রঁজে বাতিমে নীন টুটৈন। সেহো নীন ওহিনা নহি টুটৈন, খঁগনাক গন-গ্বন স্বনি কঽ নীন টুটৈন ছন। ওছাগনেপব সঁ স্বননৌं, ভৈযা কহৈত বহৈথ-

“রিনম্ব্ঁ কবরঁ নীক নহি হএত। জতেক জন্দী খস্পতান পহুঁচরঁ তেতে নীক বহত।”

তৈপব হমব জেঠকা ভাতীজ মনোজ রাঁজন-

“গাড়ীরঁনাকেঁ ফোন কেনিঐ হেন, জগ ঘড়ী নে পহুঁচন।”

ওছাগনপব সঁ উঠি কঽ ওসাবপব এনৌं তঁ হম খপন পনৌকেঁ হম খপন ভৌজাগসঁ গপ করৈত দেখনযৈন।

হম পনৌকেঁ নগমে ৰঁজা প্বছনযৈন–

“কী ৰাঁত ছিঐ, কথীক হ্নজগজ হোগ ছৈ ? ”

তৈপব পনৌ কহনৈন–

“ছোটৈকী কনিযাঁকেঁ ৰঁচা হোনিহাব ছৈ। দবদ শ্বৰু ভ২ গেনৈ হেন। মাসো প্ববনে ছৈ।”

হম কহনযৈন–

“তখন তঁ খস্পতান ন২ জাএ পড়তৈ কিনে ? ”

পনৌ ৰঁজনী–

“বাতিমে এম্বুনেন্সৰঁনা ওত কি নহি তঁএ স্কাবপিও গাড়ীৰঁনাকেঁ ফোন কেনকৈ হেন। ও গাড়ী ন২ ক২ খারি বহন ছৈ। বেহ্নবন খস্পতান হ্নপবাস ন২ জেতগ। বীনাক মাএ হমবো সংগে জাগনে কহনক হেন।”

বীনা হমব জেঠকী ভতীজীক নাওঁ ছী খা ছোটৈকী কনিযাঁ হমবা ভৈযাক ছোটৈকী প্বতোহ্ ভেনী। হম পনৌসঁ কহনযৈন–

“জখন সংগে জাগন২ কহনক হেন তখন নগ জেৰোঁ সে হএত। জাউঁ তৈযাব ভ২ জাউঁ খা জাগযৌ। পাগযো–কৌবী নেৰঁগ ? ”

পনৌ ৰঁজনী–

“সাএ–পচাস টৈকা সংগমে বহত তঁ নীক্ক বহত কিনে।

কখনো চাহে–তাহে পীরৈক মন হএত তঁ কেকবাসঁ মংগরৈ গ।”

হম পনীক রিচাবকেঁ সমর্থন করৈত কহলযৈন–

“সে তঁ ঠীকে।”

একটা পচসটকহী আ পাঁচটা দসটকহী নোট পনীকেঁ দৈত কহলযৈন–

“নিখ, এক সাএ টাকা বখি নিখ। খ্দবা খছি। খর্চো করৈমে খসান হএত।”

দসে মিনট রাঁদ গাড়ী খারি কহ ডেঠ়ি যাক সামনে খড়া ভহ গেন। স্কাবপিও গাড়ী বহএ। রাঁচনা সীটপব ছোটকী কনিযাঁকেঁ খাবামসঁ নেটাএন গেন। রাঁগনমে হমব পনী রৈসনী। ভৈযা আ একটা গামক ডাঁকটব এগনা সীটপব (ড্রাগরবক রাঁগনমে) রৈসনা। ভৌজী আ ভাতীজ পৈছনা সীটপব রৈসন। সভকেঁ রৈসতে ড্রাগরব গাড়ীকেঁ স্টার্ট কেনক আ রিদা ভহ গেন। হমহুঁ জা কহ ওছাওনপব স্বতি বহনৌঁ।

খরৈব–কহ স্বতন বহী তঁএ খরৈব–কহ নীন টুটৈন। গোহানী ঘবসঁ মহীসকেঁ নিকানি রাঁহবক নাদিপব রাঁন্হি সানী নগা পোখৈব দিস রিদা ভহ গেনৌঁ। নিবক্রিযাসঁ নিবৃত ভহ গামপব এনৌঁ তঁ ছোটকা ভাতীজ খজযসঁ প্বছনিঐ–

“হওঁ, বৌত্তকা সমাচাব নগ ব্রুঝনৌঁ।”

তৈপব খজয রাঁজন–

"বেহৰন খস্পতান হৃ্নপবাসমে ৰঁচা নহি জনমনৈ তঁ বীতা নাযকক নবসিংগ হোম নহেবিযাসবায নঽ গেনৈ। ওতএ পেঁট খোনি কঽ ৰঁচা ভেনগ।"

হম প্ষ্ছনিঐ–

"কোন ৰঁচা ছিঐ ? "

খজয ৰাঁজন–

"নড়কা ছিঐ।"

নড়কাক নাওঁ স্বনি থোড়কে সংতোষ ভেন। সংতোষ ঐ নেন ভেন জে পেঁট খোনি কঽ ৰঁচা ভেন বহএ। খখন ৰেঁটীক ৰিখাহমে দহেজক জে সমস্যা খড়া ভঽ গেন খছি ও ৰেঁস জটিন ভঽ গেন খছি। জগ পবিরাবমে ৰাঁহবী খামদনী নগ ছৈ, ওগ পবিরাবমে জঁ ৰেঁটীক ৰিখাহ হএত তঁ ৰিনা জমীন ৰেঁচনে দোসব কোনো ঙঁপায নগ। খাএব দহেজক জে সমস্যা ছৈ, জেতএ ছৈ তেতএ বহহ। হম খজযসঁ প্ষ্ছনিঐ–

"ৰঁচা খা জচা ঠীক ছৈ কিনে ? "

খজয হমব ক্ষঁহ তকৈত ৰাঁজন–

"কী জচা ? "

হম খজযকেঁ সমঝাৰেঁত কহনিঐ–

"ৰঁচা ভেন নরজাত শিশ্ব জে জনমন হেন খা জচা ভেন ৰঁচাক মাএ, জেকবা প্রসূতী সেহো কহন জাগ ছৈ।"

ঞা গপ–সপ্প হোগতে বহএ কি হমব ভতীজী মোৰাঁগন নেনে খাএন খা হমবা কহনক–

“কাকা, মনোজ ভাগজী খহাঁসঁ ৰাঁত কবতা। ও নাগনেপব ছথিন। ”

হম মোৰাঁগন নঽ ফ্কঁহ নগ মোৰাঁগন সঢ়া ৰঁজনৌং–

“হেন্নৌ, কী কহঁ ছীনী ? ”

ওস্হবসঁ খৰাঁজ খাএন–

“নহেবিযাসবায খাৰঁহক নে। হম তঁ পূজাপব ৰৈঁসৰঁ। তঁএ গাম খাৰঁএ পড়়ত খা ভগৰানকেঁ পূজা–পাঠ, ধ্প–খাবতী কএ ভোগ নগৰঁএ পড়়ত। জাৰেঁ ফ্করুত নগ ভঁসত তাৰেঁ হমবা গামেমে বহি কঽ ভোব–সাঁঝ ধূপ–খাবতী কবএ পড়়ত। ”

হম প্বছনিঐ–

“ৰঁচা খা জচা ঠীক ছৈ কিনে। ”

ওস্হবসঁ খৰাঁজ খাএন–

“হঁ, সভ ঠীক ছৈ। তূঁ এৰঁহক তখনে হম গামক নেন ৰিদা হএৰঁ। ”

হম কহনিঐ–

“ৰঁস পাঁচ মিনটমে হম ৰিদা ভঽ জাগ ছী। ”

সএহ কেনৌং। একটা নূংগী, একটা গমছা খা খন্দবপৈন্ট মোবামে নঽ কঽ ৰিদা ভঽ গেনৌং। সংযোগ নীক

बहन। एन.एच.पब एलौं कि रॅस भेटि गेल। साठ़ि खाठे रॅजे बीता नायकक नवसिंग होम पहुँच गेलौं। भातीज मनोज कहलक–

“रॅचाक ड◌ॉक्टॅब रिपिन म्खर्जीसँ रौखाकेँ देखौलिऐ हेल। ड◌ॉक्टॅब सहिरॅक कम्पाउँन्डब रौखाक खूलो जाँच कबए नइ गेला हेल। पाँच रॅजे साँझमे ड◌ॉक्टॅब रिपिन म्खर्जीसँ भेँटि कइ ओ की कहै छैथ बॅ्झि लिहह। जँ रॅचाक ड◌ॉक्टॅब दबॉाग लिखथिन तँ दबॉाग कीलि कइ खानि लिहह। ढौखा माएकेँ दइ देलिऐ हेल।”

ओ कहैत भैया खा भातीज रिदा भइ गेला।

पहिले जा कइ रॅचाकेँ देखलौं। रॅड़ स्वन्दब, गोब–नाब, नमहब–नमहब खाँखि, म्दा द्बॅबे–पातब रॅचा बहए। पलौ सेहो रॅचक पाँजबमे रैंसल छेली। पलौ हमबा प्ब्छली–

“महीसकेँ केकबो जिम्मा नगा कइ एलिऐ हेल किले।”

हम कहलयैन–

“हँ, माएकेँ कहि कइ एलिऐ हेल।”

पलौ प्ब्छली–

“चाह पीले छिऐ ?”

हम कहलयैन–

“नहि, चाह नग पीले छिऐ। समैये नग भेटैल। खाबॅ जाग छी, रिक्स्टै खाएबॅ खा चाहो पीबॅ।”

পনী খাঠ়ৈত দৈত ৰঁজনী–

“এক কপ চাহ হমৰো নেন নেনে আএৰঁ।”

হম পুছনযৈন–

“গিনাস অছি ?”

পনী স্টীনক গিনাস দৈত ৰঁজনী–

“নিঅ, অহীমে চাহ নেনে আএৰঁ।”

হম ফেব পুছনযৈন–

“আ বীনাক মাএ চাহ নঙ পীযত।”

তৈপব পনী ৰঁজনী–

“নঙ বীনাক মাএ চাহ কহাঁ পীৰৈঁত অছি। চাহ পীনাসঁ ওকবা গৈস ৰঁনি জাঙ ছৈ।”

হম গিনাস নঽরিদা ভঽ গেনৌঁ। চাহক দোকান নর্সিংগ হোমক ৰঁগনেমে। এক কপ চাহ আ পাঁচ টকাৰঁনা এক ডিব্বা ড্রীমনাঙট রিস্কুট হম পনীকেঁ দঽ এনিঐন। পছাঙত অপনো রিস্কুট খা পানি পীৰঁ চাহ পীনৌঁ।

পাঁচ ৰঁজে সাঁঝমে ৰঁচাক ড◌ॅক্টৰ রিপিন ঝুখর্জীক কিননিকপৰ গেনৌঁ। কম্পাউন্ডৰকেঁ কহনযৈন–

“হম বীতা নাযকক নর্সিংগ হোমসঁ এনৌঁ হেন। ভোৰমে একটা নরজাত শিশুকেঁ ড◌ॅক্টৰ সাহৰঁ দেখনে বহথিন।”

তৈপব কম্পাউন্ডৰ কহনৈন–

"হঁ, ৰঁচাক খূনক জাঁচ বিপোর্ট খাৰি গেন হেন ভীতবক খাদমী নিকনৈ ছৈথ তঁ খহাঁকেঁ ড্াঁক্টৰ সাহিৰঁসঁ মিনা দগ ছী।"

পাঁচে মিনষ্ট ৰাঁদ একট্টা ৰেঁকতী একট্টা পাঁচ–ছহ ৰৰ্থক ৰঁচাক সংগে কিননিকসঁ ৰাঁহব নিকননা তঁ কম্পাউন্ডব ভীতব গেনা। দ্গযে–তীন মিনষ্টক ৰাঁদ ড্াঁ. ৰিপিন ম্খর্জী হমবা ভীতব ৰজৌনৈথ খা ৰঁজনা–

"দেখিযে, খাপকে ৰঁচা কো কে.ৰী. মেমোবিযনমে খাগ.সী.যূ.মে ভবতী কবনা পড়্গো।"

তৈপব হম প্ছনযৈন–

"ক্যা খাগ.সী.যূ.মে বখনা জৰুবী হৈ ?"

তৈপব ড্াঁ. ম্খর্জী ৰঁজনা–

"তো ক্যা মৈং ৰৈসে কহ বহা হুঁ। স্বৰক্ষা কে খ্যান সে ৰঁচা কো খাগ.সী.যূ.মে বখনা জৰুবী হৈ।"

ঞ কহৈত ড্াঁক্টৰ ৰঁচাক প্রিসকেপ্সন দৈত প্বন: ৰঁজনা–

"জাগযে জন্দী কীজিএ।"

যৌ ৰাঁৰূ হমব তঁ পএব তবক জমীনে ঘ্সৈক গেন। ৰূঁন্দূ হমব পাদ–উঁকাসী দ্নূ ৰন্ন ভ২ গেন। ভৈযা–ভাতীজ ৰঁচাক সভ জৰাৰঁদেহী হমবা দ২ গ্রন্থ ভগৱানক পূজা–পাঠ কবএ গাম চন গেনা। হমবা মাথপব ৰঁড়্কা ভাব ছন। হম বীতা নাযকক নর্সিং হোম খাৰি খপনা পনৌ খা ভৌজাগকেঁ সভ ৰাঁত কহনযৈন। পনৌ, ভৌজাগ খা প্বতোহ্জনী সভ চিন্তিত ভ২ গেনী। পনৌ

कहलैन-

"गामपर फोन कऽ मनोजकेँ पुछियौ जे की कहैए।"

सएह केलौं। मोबाइल निकालि मनोजकेँ फोन लगेलौं। ओमहरसँ हुनकाक खबरि जाएन तँ बच्चाक डॉक्टरसँ जेतेक गप भेल छल सभ गप कहलिऐ। तैपर मनोज कहलक-

"नग, के.बी. मेमोरियलमे बच्चाकेँ भरती नग करबै आ ने आइ.सी.यू.मे बच्चाकेँ राखबै। बड़ खर्च पड़त।"

ई कहि ओ फोन काटि देलक।

अपना किछु फुरबे ने करए। सच पुछी तँ आइ.सी.यू. की होइ छै से बुझबे ने करिऐ। भैया-भातीज गाममे छल। ठेठेन जरारदेही अपना डुँपरमे छल, किछो बाजा-दैरि हएत तँ दोखी अपने बनब। पता चलल जे के.बी. मेमोरियलमे बच्चाकेँ भर्ती करैसँ पहिने दस हजार टका अग्रिम देमए पड़ै छै। अपना नग मात्र पाँच साए टका रहए। भौजी नग सेहो दुइये हजार टका छेलग। सोचलौं जे डॉक्टर ऑपरेशन कऽ बच्चा निकाललक, तेकरासँ पुछै छिऐ जे ओ की कहै छैथ। सएह केलौं।

डॉ. बीता नायकसँ भेँट कऽ बच्चाक डॉक्टर रिपिन मुखर्जीसँ जे बात भेल रहए आ ओ (बच्चाक डॉक्टर) जे कहने रहैथ, सभ बात डॉ. बीता नायककेँ कहलयैन। तैपर ओ बजली-

“রঁচনেন নে হমবা ঐঠাম আএন ছিঐ।”

হম কহনযৈন–

“হঁ, সে তঁ রঁচনেন আএন ছিঐ।”

ড◌ॉ. বীতা নাযক কহনৈন–

“তখন, রঁচাক ড◌ॉক্টৈব জে কহনৈথ সে কবিযৌ। যানী রঁচাকেঁ আগ.সী.যূ.মে ভর্তী কবিযৌ।”

নে রঁনৈযা, আরঁ তঁ ভেন আব পহপৈষ্ট। সোচনৌঁ জে ড◌ॉ. বীতা নাযক কিছু দোসব রাঁত কহতী হ্মদা ওহো তঁ ড◌ॉ. রিঁপিনে হ্মখর্জীক রাঁতকেঁ সমর্থন কঽ দেনী। হম রঁচাক নগ গেনৌঁ আ রঁচাকেঁ গৌবসঁ দেখনৌঁ। রঁচা হমবা পূর্ণ স্বস্থ নাগন। হমবা মনমে ভেন জে ঙা রঁচাক ড◌ॉক্টৈব আ ড◌ॉ. বীতা নাযক দনানী তঁ নগ কঽ বহনী হেন। হমবা পৈছনা রাঁত মোন পড়ি গেন।

হমব জেঠকী রেঁটী রিভাকেঁ রঁচা হোগনে ছেনগ। ভোবে আঠ রঁজে দর্দ শুরু ভেনৈ তঁ বেফবন অস্পতান হ্নপবাস অননিঐ। রাঁবহ রঁজে তক রঁচা নগ ভেনৈ। অস্পতানক কর্মচাবী, জগমে মহিনা আ প্বরুখ দনূ ছেনৈ, কহএ নগনৈ কেশ রিঁগৈড় বহন অছি। তঁএ প্রাগরেষ্ট নর্সিঁগ হোমমে নঽ জা কঽ ভবতী কঽ দিযৌ। হমব পনৌ সেহো ঘরঁড় াএ গেনী।

হম অস্পতানক একষ্টা মহিনা কর্মচাবীসঁ প্বছনযৈন–

“কেতএ অছি প্রাগরেষ্ট নর্সিঁগ হোম আ ওতএ কেতেক

খর্চ পড়ত ? ”

তৈপব ও মহিলা কর্মচাবী ৰঁতেনী–

“বোডসঁ উত্তব বেফবন খস্পতান খছি খা বোডসঁ দক্ষিণ সড়কে কাতমে গাযত্রী নবসিংগ হোম ছৈ। জঁ নॅবিমন ডিনেরবী ভঽ জাএত তঁ পন্দ্রহ–বীস হজাব টৈকামে ফবিছা জাএত খা জঁ সীজব কবএ পড়ন তঁ তীস–পৈঁতীস হজাবক নপেঠৈ নাগি জাএত।”

হম প্বছনযৈন–

“সীজব কেকবা কহৈ ছৈ ? ”

ও মহিলা কর্মচাবী ৰঁজনী–

“পেঠৈ খোনি কঽ জে ৰঁচা হোগ ছৈ ওকবা সীজব কহন জা ছৈ।”

ঞ্জ গপ হোগতে বহএ কি একটা নর্স খাএন খা কহনক–

“বিভাক পিতাজী খহী ছিঐ।”

হম কহনিঐ–

“হঁ, হমহী বিভাক পিতা ছিঐ। কী ৰাঁত ? ”

তৈপব ও ৰাঁজন–

“মামনা সীবিযস খছি, জন্দী গাযত্রী নবসিংগ হোম নঽ জাগযৌ।”

ওগ নর্সক ৰাঁত স্বনি চিন্তিত ভঽ গেনৌঁ। পাগযো–কৌবীক খভাবে বহএ। মাত্র চাবিযে হজাব টৈকা

ছেনএ। দিমাগ কাজে নে কবএ। সোচনৌঁ দস মিনট্ দেখ নগ ছিঐ। পছাগত দেখন জেতগ। মন ভেন এক কপ চাহ পীবঁ নী। সএহ কেনৌঁ। চাহ পীবঁএ চাহক দোকানপব গেনৌঁ তঁ ওতএ রিরেকজী ভেঁট ভঽ গেনা। ও হমব বাজনীতিক মিত্র। দুনূ গোবে এক্কে দনমে ছী। রিরেকজীসঁ হ্ণশেন সমাচাব ভেন। হ্নকা সভ বাঁত বঁতৌনিঐন। তৈপব ও কহনৈন–

“কেতৌ নে জেবাঁক খছি। ঐ খস্পতানক কর্মচাবী সভ পাগরেট নবসিংগ হোমক দনানী কবৈত খছি। খহাঁ ধৈর্য খা সাহস বাখূ। ন◌াঁবমন ডিনেরবী হেতগ।”

সএহ ভেনৈ। এক ঘন্টাক বাঁদ ন◌াঁবমন ডিনেরবী ভেনগ। রিভা একটা স্বন্দব বাঁনককেঁ জন্ম দেনকৈ। মনমে পূবা রিশ্বাস জমি গেন জে ড◌াঁ. বীতা নাযক খা ড◌াঁ. হ্মখর্জী কে.বী. মেমোবিযনক দনান ছী।

হম বিক্সা কেনৌঁ খা বঁচাকেঁ পনীক কোবামে দঽ সভ কিযো সবকাবী খস্পতান পহুঁচনৌঁ। ঐঠাম কম্প্যূটবমে প্রবজা বঁনাএ ড◌াঁক্টব নগ গেনৌঁ। ড◌াঁক্টব নরজাত শিশুকেঁ দেখনৈথ। খানা নগা কঽ সেহো জাঁচনখিন। ড◌াঁক্টব বঁজনা–

“খাপকা বঁচা পূর্ণ স্বস্থ হৈ। ক্যা দিক্কত হৈ, জো যহাঁ নাযে হৈঁ ?”

হম ড◌াঁ. রিপিন হ্মখর্জী খা বীতা নাযকসঁ ভেন সভ বাঁত কহনযৈন। তৈপব বঁচা খস্পতানক ড◌াঁক্টব কহনৈথ–

“কহীঁ ভবতী নহীঁ কবানা হৈ। বঁচা কো নে জাগযে। কিসী ভী সময কোঙ্গ দিক্কত হো তো গস খস্পতানমে নে আগযেগা। যহ চৌরাসো ঘন্টা খুনা বহতা হৈ।”

বঁচা খস্পতানক ডাক্টৈবক বাঁত স্বনি জান-মে-জান আএন।

<u>**সংস্কাবী কন্যা**</u>

সাঁঝ্পহব বাঁধ দিসসঁ গামপব এলৌং। বাঁধ দিসসঁ কী আএবঁ, গহ্ম খেতক ওগবরাহী কএ কহ এলৌং। যৌ কিসান ছী। দূ বিঁগহা খেতমে গহ্মক খেতী কেনে

छी। सभ गहूम निछाब भऽ कऽ फूटि गेल अछि। मुदा गहूम खेत सभमे अड़कच-बँथुआ तेतेक अछि जे घसराहनी सभकेँ बहुते ने जाग छै। जँ गिरहत नहि रहल तँ घासक नाउँमे गहूमो उखाड़ि कऽ बोरामे कसि लेत। नहियोँ गहूम उखाड़त तैयो घास उखाड़ैतकाल गहूमक गाछकेँ थौआ कऽ गयि देत। तँए सभकेँ घास उखाड़ैसँ मनाही कऽ देने छथि। मुदा गिरहत लग रहत तँ घसराहनी सभ मानतै ने करत। तँए गहूम खेतक ओगरबाही करए पड़ैए। अखन कहरौं गहूम फसलमे खढ़ मारैबला दबाइ किए ने दऽ देलनिऐ। की कहू सभ गहूममे पचीस ग्राम कष्ठा तोरक नीमनका बीआ छीटने छिऐ। तोरो बड़ नीक अछि। जँ खढ़ मारैबला दबाइ दइतिऐ तँ खढ़क संगे तोरोक गाछ मरि जाइतए। तँए गहूमक खेतमे खढ़ मारैक दबाइ नइ देलिऐ।

बाध दिससँ आबि कलपर जा पएर-हाथ धो कऽ कुर्रा-आचमन केलौं। चाहक तलब रहए। आँगन गेलौं तँ माएकेँ गोसाँइ-पीतरकेँ दीप नऽ साँझ देखबैत देखलिऐ। हमर पत्नी अपना कोठरीमे टी.बी. देखैमे मगन रहथि। हम आँगनेसँ पत्नीकेँ हाक दैत कहलिऐ-

"यै सुतलै छिऐ ?"

मुदा पत्नी किछु उताबा नहि देली। हम फेरो हाक देलिऐ-

"यै कपौलीरानी सुतलै छिऐ ने, अहींकेँ कहै छी।"

मुदा तैयो ने किछु बजलीआ ने कोठरीसँ बाहरे एली।

তৈৰীচ হমৰ মাএ কহলী–

“হৌ টী.ৰী. চলৈ ছৈ, ওসাবাপৰ জা কঽ হাক দেৰহক তখন স্বনতহ।”

হম ওসাবাপৰ জা কঽ কহলিঐ–

“যৈ মেম সাহিৰোঁ, হম কিছু কহৰোঁ কবৈ ছী ? ”

তৈপৰ পলৌ কোঠৰীসঁ ৰাঁহৰ নিকলৈত ৰঁজলী–

“কী কহৈ ছিঐ। ঘবরানী ৰাঁহবরানী ফিনিম চনি বহল ছৈ। ৰঁড় চহষ্টগৰ ফিনিম ছুগ।”

হম কহলিঐ–

“খ্ছা ফিনিম দেখৈত বহৰঁ। পহিলে এক কপ চাহ ৰঁনা কঽ পিযাউঁ।”

তৈপৰ হমৰ পলৌ ৰঁজলী–

“মাঁসঁ কহিযৌ নে ৰঁনা দেতী।”

হমৰ মন তঁ ৰুঁঝূ ঘোৰ–ঘোৰ ভঽ গেল ঝদা পহিল্বক সাঁঝমে পলৌসঁ ৰঁহস কবনাগ নীক নহি ৰুঁঝনূঁ। হম কহলিঐ–

“নগ হম মাএসঁ নৈ কহৰৈঁ।”

পলৌ ৰঁজলী–

“খ্ছা হমহী মাঁসঁ কহৈ ছিঐন।”

ও মাএ নগ গেলী খা মাএসঁ কহলী–

“মাঁ এক কপ চাহ বॅনা দেথ্ন নে। টী.বী. মে বॅড় চহ্ঠগব সিনেমা চনি বহন ছৈ। খদহা সিনেমা দেখ নেনে ছী।”

ওা কহৈত ও কোঠবীমে জা টী.ভী. দেখএ নগনী। মাএ চাহ বॅনবॅএ বিদা ভেনী। তামসে হমব টীক ঠাঢ় ভেন গেন। মাএ চাহ বॅনা কঽ কপ হমবা হাথমে দৈত বॅজনী–

“নএহ চাহ পীবॅহ।”

মাএ প্বন: খাগূ বॅজনী–

“জে নে কবএ ওা টী.বী., সাঁঝো–বাঁতী হমবে দেখবॅএ পড়ৈএ।”

হম কহনিঐ–

“মাএ তোঁ প্বতোহ্কেঁ মাথপব চঢ় া বহন ছীহী।”

মাএ বॅজনী–

“ছোড়ূহ চাহ পীবॅহ।”

হম বॅজনৌং–

“কী চাহ পীবॅ, মূড আঁফ ভঽ গেন।”

হমবা মোন পড়ি গেন। জখন হমব সস্বব মহবাজ বিখাহক বাঁত কবএ হমবা ঐঠাম খাএন বহৈথ তঁ হমবা পিতাজীসঁ কহনে বহৈথ জে যৌ গোপী বাঁবূ হম খপনেকেঁ একটা সংস্কাবী কন্যা দেবॅ জেকবামে মিথিনাক সভ সংস্কাব

ভবন অছি।

ও রাঁত মোন পড়ৈত হমবা মনমে উঠল- যএহ ছী মিথিলাক সংস্কারী কন্যা ? জে কন্যাগোসাঁওন-পীতবরকেঁ সাঁঝো-রাঁতী নে দেখৌত। অপনা ভবি-ভবি দিন টী.বী. দেখত আ 70 বর্খক বুঢ় সাসুসঁ চাহ, জলখৈ, খেনাগ রঁনবাঁউত। ও সভ সোচৈত হম চাহ পীবৈত বহী, তখনে হমব ছোটকী কাকী একটা খনাব মাএকেঁ দঽ গেলী। মাএ হমবা খনাব দৈত বঁজলী-

"নএহ ও খনাব তোঁ খা নএহ।"

তৈপব হম মাএসঁ কহলযৈন-

"গৈ মাএ, তোঁ বুঢ় ভেলেঁ তঁএ ও খনাব তোহীঁ খা নে।"

মাএ বঁজলী-

"নৈ তোঁ খা নএহ। অখন নও খেবঁহ তঁ বখি নএহ ভোবমে খা নীহহ।"

হম কহলযৈন-

"হমবা কী অছি, শহব-বঁজাব জাও ছী তঁ বং-বিবং চিজ সভ খাওত বহৈ ছী। তোঁ তঁ ঘবেমে বহৈ ছেঁ। তোহব উমেবো সত্তব টপি গেলৌ। তঁএ ও খনাব তোহীঁ খা নে।"

মাএ বঁজলী-

"হম তঁ আবঁ চন-চনাউ ভেলিঐ। হমবা খা কঽ কী

হএত। তোঁ তঁ জৰাঁন–জ্খান ছহ। তোবা খখন ৰঁহ্ত দিন জীৱাক ছহ। তঁএ ঞ্জ খনাব তোহী খা নএহ।”

মাএসঁ ঞ্জ গপ্প–সপ্প হোগতে বহএ তখনে ৰিজনীক নাগন কষ্টি গেন খা টৌ.ৰী. ৰঁন্ন ভঃ গেন। পনো ৰাঁহব নিকননী। খা প্বছনী–

“কথীক ঘংঘৌজ ভঃ বহন খছি ? ”

হম কহনিঐ–

“ছোটৈকী কাকী একটৌ খনাব দঃ গেনী হেন। মাএ হমবা কহৈত খছি ঞ্জ খনাব তোঁ খা নএহ খা হম কহৈ ছিঐ জে মাএ তোঁ ৰ্ঁঠ় ভেনেঁ তঁএ ঞ্জ খনাব তোঁ খা নে।”

তৈপব হমব পনো প্বছনী–

“কহাঁ খছি খনাব।”

মাএ হমবা পনৌক হাথমে খনাব দৈত ৰঁজনী–

“যএহ খছি খনাব। ৰঁড় নীক খনাব খছি।”

হমব পনো খনাব দেখৈত ৰঁজনী–

“ঠীকে ৰঁড় নীক খনাব খছি। একবে ৰেঁদানা কহন জাগ খছি। ঠীক ছৈ খহাঁ দ্নূ গোবে নৈ খাএ চাহি ছী তঁ কোনো ৰাঁত নহি, বহএ দিযৌ হম খা নেৰঁ।”

ঞ্জ কহৈত পনো খনাব নেনে কোঠবীক ভীতব চনি গেনী। তখনে ৰিজনীক নাগন খাৰি গেন খা টৌ.ৰী. চনএ নগন।

हमरा मुँहसँ निकलल–

“हाय रे मिथिलाक संस्कारी कन्या.. ! ”

<u>फोचाग कक्काक रेॅमारी</u>

तेहेन ने करोना रायरस पसैर रहल अछि जे काज–उँदेमकेतौ जाएरॅ–आएरॅ सभ रॅन्न भऽ गेल। प्रधानमंत्रीक एक्कीस दिनक नॉक–डाउँन। जे जेतए छैथ ओ ओत्ते हँसल छैथ। अपनो केतौ नहि जाग–अरैॅ छी। चारिमे दिन रॅनड–प्रेशरक दराॅग सठि गेल। तँए परसू दराॅग कीनए रास्ते निर्मली जाए पड़ल। साथकिलसँ जागत रही। यौ भाय, अपना ने मोटैर साथकिले अछि आ ने चलाएले होगत अछि। आरॅ तँ सहजे साठि रॅर्खसँ रेॅसी उँमेर भऽ गेल तँए ड्राइरबी नाराशेन्स रॅनरॅ ने करत। तँए आरॅ ऐ जनममे अपन मोटैर साथकिल नहियेँ हएत। रा तँ भेल नियम–कानूनक राॅत मुँदाअहाँसँ छाम की, अपना ओकाइतो नहियेँ अछि जे मोटैर साथकिल कीनरॅ। जँ सेहन्तासँ एक–डेढ़ कट्ठा जमीनो रेॅच गाड़ी कीन नेरॅ मुँदा गाड़ीमे पेट्रोल केतएसँ आउँत। खाएर जे से...।

हँ तँ कहैत रही परसू दराग कीनए साथकिलसँ निर्मली जागत रही। रेॅरिरार चौकपर गेलौं तँ तीन–चारिटा पुलिसकेँ रैॅसल देखलिऐ। राॅसक ठठी सेहो लागल रहए। साथकिलसँ उँतैर गेलौं। पुलिसकेँ कहलिऐ–

“दराॅग कीनए रॅजार जाएरॅ।”

একটা প্বনিস হাথক গশীবাসঁ জাগ নে কহনক। থোড়েকে দূব সাগকিন গ্ববকৌনে গেনৌং। ব়েবিযব চৌকসঁ দস নগ্গা দষ্ছিন জা সাগকিনপব চঠ়নৌং। বঁজাব গেনৌং। পূবা বঁজাব ভকোভন। গক্কা-দুক্কা নোক বঁজাবমে। দবাঁগ দোকান আ কিবানা দোকান খুজন। আপকা দবাখানামে জা দবাগ কীননৌং। পনৌ চাহ পত্তী আ চীনীক আঠৈত দেনে ছেনী। একটা কিবানা দোকানপব গেনৌং তঁ দোকানদাবকেঁ দোকান সমটৈত দেখনিঐ। হমবা দেখতে দোকানদাব প্বছনক-

"কী নেবঁ জন্দী বাঁজূ। পোনে ছহ বাঁজি গেন। ছহ বঁজে দোকান বঁন্ন কবএ পড়ত।"

হম কহনিঐ-

"অদহা কিনো চীনী, সাএ গ্রাম নিধি চাহ পনৌ আ আধা কিনো বঁদামক দানি।"

দোকানদাব জন্দী-জন্দী সমান তৌনকঽ দঽ দেনক। হম প্বছনিঐ-

"পাগ কেতে ভেন ?"

দোকানদাব কহনক-

"বীস কপৈআ চীনী, ছত্তীস কপৈআ চাহ পনৌ আ তৈংতীস কপৈআ বঁদামক দানিক, সভ মিনা কঽ নব্বাসী কপৈআ ভেন।"

হম একটা নমবী দৈত কহনিঐ-

"চাহপত্তী আ বঁদামক দানিক বেঁসী পাগ নগ ছিঐ।"

তৈপব দোকানদাব ৰাঁজন–

“খৈব মনাঙুঁ জে ভেৈট বহন খছি।”

হম সমান মোবামে বখি রাপসী পাগ নঽ সাগকিনপব চঠ়ি রিদা ভেনৌঁ। মন ভেন এক বাউন্ড পূবা ৰজাব ঘ্মি নী। সাএহ কেনৌঁ। তাৰেত ছহ ৰাজি গেন। ৰজাবমে দরাগ দোকানক খনারে সভ দোকান ৰন্ন। গমছাসঁ ফ্হঁ–নাক ঝপনে বনী। প্বনিস ডন্টা নঽ কঽ ঘ্মৈত বহএ। ফদা একোটা চাহক রা পানক দোকান খ্জন নৈ বহএ।

সাগকিনপব চঠ়ি ঘবক্ষনঁ ভেনৌঁ। ৰেবিযন চৌপব সাগকিনপব চঠ়নে খৰৈত বনী কি প্বনিস ৰজৌনক। প্বনিস ডাঁটৈত কহনক–

“সাগকিন সে উঁতবা ক্যা নহী..!”

হমখকৰকাএ গেনৌঁ। মনমে ভেন জে কহিঐ ‘সাগকিনসঁ নহী উঁতবনে সে করোনা রাযবস নগ জাতা হৈ ক্যা?’ ফদা ৰজনৌঁ কিছু নে। সোচনৌঁ কে কহনক এক ডঁটা মাবিযে দিখএ। হম ৰকব–ৰকব ওকবা সৰহক মানে প্বনিস সৰহক ফ্হঁ তকৈত বনী। একটা প্বনিস ৰাজন–

“জাগযে।”

হম সাগকিন গ্বড়কৌনে রিদা ভেনৌঁ। বীস–পচীস নগ্গা গ্বড়কৌনে খাগূ ৰঠ়নৌঁ পছাগত সাগকিনপব চঠ়নৌঁ।

গাম পহুঁচ কঽ সমানক মোবা পনীকেঁ স্বমন্না চাহ ৰনবৈক খাঠ়ৈত দেনিঐ। পনী প্বছনী–

“ৰঁজাবমে চাহ নহি পীনৌং কী ? ”

ৰজনৌং–

“ৰঁজাবমে দরাগ দোকান আ কিবানা দোকানক অনারেঁ সভ দোকান ৰন্ন ছৈনৈ। তদ্রূমে কিবানা দোকান ছহ ৰঁজে সাঁঝমে ৰন্ন ভঽ জাগত অছি।”

পনৌ ৰঁজনী–

“ঠীক ছৈ, অহাঁ হাথ–পএব ধোউ তারেঁ হম চাহ ৰঁনরেঁ ছী।”

জারেঁ হম কনপব সঁ হাথ–পএব ধো কঽ এনৌং তারেঁ পনিযোঁ চাহ ৰঁনা নেনে ছেনী। হমবা রৈঁসতে পনৌ দূ কম চাহ নেনে এনী। দহিনা হাথক কপ হমবা দেনী আ ৰঁম্মা হাথক কপ অপনে বখনী। দ্নূ গোরে চাহ পীরঁএ নগনৌং। হম কহনযৈন–

“পূবা ৰঁজাব ভকো–ভন্ন ছন। গক্কা–দ্ক্কা আদমী ৰঁজাবমে ছন। প্বনিস সভ মোটৈবো সাগকিনসঁ আ পএবো হাথমে ডন্টা নঽ কঽ ঘ্মৈত বহৈ।”

পনৌ ৰঁজনী–

“ৰাঁধ দিস গেন বহী। মীতা কাকী ভেটৈন ছেনী। কহৈ ছেনী মীতা কাকা ওছাগন পকড়নে ছৈথ।”

‘মীতা কাকা ওছাগন পকড়নে ছৈথ’স্বনি চিন্তিত ভঽ গেনৌং। কহী করোনা রাযবসসঁ তঁ নে সংক্রমিত ভঽ গেনা। হম পনৌসঁ প্বছনযৈন–

“মীতা কাকা কিএক ওছাগন পকড়নে ছৈথ ? ”

তৈপব পনী রঁজনী–

“মীতা কাকী কহনী জে রৈমাব–তেমাব নৈ ছৈথ। কোনো রাঁতক খাকি কোনো কাজক চিন্তা ভ২ গেন ছৈন তঁএ ওছাগন পকৈড় নেনে ছৈথ।”

পনীক রাঁত স্বনি মনমে সর্ঁব ভেন। কিএ তঁ মোরাঁগনপব জে মৈসেজ খরৈঁত খছি ওগমে খাঁসী, র্ঁখাব খা সাঁস নগমে দিক্কতকেঁ কবোনা রাযবসসঁ সংঞ্রমণক নক্ষণ রঁতৌন গেন খছি। সে সভ তঁ মীতা কাকাকেঁ নৈ ছৈন। সোচনৌং ভোবমে জিজ্ঞাসা কবএ জেরৈঁন। পহিনে খগনে–রঁগনসঁ ভাঁজ–ভূঁজ নগা নেরঁ তখন নগমে জাএরঁ। ম্নঁহমে গমছা নপেষ্ট নেরঁ।

বাতিমে খেনাগযো নৈ সোহাএন। জেতএ পাঁচষ্টা–ছহষ্টা গহ্মক সোহাবী খাগ ছেনৌং তেতএ মাত্র তীনষ্টা সোহাবী খেনৌং। স্বতৈনে ওছাগনপব গেনৌং। ম্নদা নীনে নে খারঁএ। সোচী মীতা কাকাকেঁ কী ভ২ গেনৈন। কিএ ওছাগন পকৈড় নেনা। বহি–বহি ক২ কবোনা রাযবসক ডব হ্খএ। ফেব সোচী মীতা কাকা তঁ চৌকো–চৌবাহাপব নৈ জাগ ছৈথ। গামপব সঁ খেত খা খেতসঁ গামপব। খেতেমে পবমানেন্ষ্ট খোপড়ী খা মচান রঁনৌনে ছৈথ। কেতেক দিন তঁ রাঁধেমে জনখৈযো খা কন্নীও খাগ ছৈথ। খোপড়ীমে চাহক সবমজান বখনে বহৈ ছৈথ। জখন মন ভেনৈন খপনহিসঁ ত্তনসী পাত দ২ ক২ নানে চহ রঁনৌনৈথ খা পীনৈথ। তখন কবোনা রাযবস কেতএ নগতৈন। ফেব শংকা ভেন জে রৈপাবী সভ খরৈঁত বহৈ ছৈ, তবকাবী কীনএ নেন।

ভিনসবরাঁমে নীন ভেন। তঁএ খরেঁব ধবি স্বতন বহনৌঁ। পনৌ খারি কহ জগেনী। পনিযেঁ ভেঁসকেঁ রাঁহব নিকানি নাদিপব রাঁন্হি সানী নগা দেনে ছেনী। হম উঁঠি কহ রিদা হোগত পনৌসঁ কহনযৈন–

“হম মীতা কাকাসঁ ভেঁট কেনে খরেঁ ছী।”

পনৌ প্বছনী–

“চাহ নৈ পীরঁ?”

হম কহনযৈন–

“চাহ–তাহ ওম্হবে পীরঁ নেরঁ।”

হমব পিতাজী দূ ভৈযাবী। জেঠ হমব পিতাজী খা ছোট কাকা, জিনকব নাও বামরবণ বায। মীতা কক্কাক নাওঁ সেহো বামরবণ মল্ডন। মীতা কাকা হমব কাকাসঁ এক মাসক ছোট। হমব ঘব পছরঁবিযা টৈনমে জখন কি মীতা কক্কাক ঘব প্বরঁবিযা টৈনমে। প্বরঁবিযা টৈন খা পছরঁবিযা টৈনক দূবী নগধক এক–ডেঠ় কিনোমীটব। দূনূ টৈনক রীচমে একটা কনেটা চৌক। জেতএ দূটা চাহক দোকান, একটা নাস্তাক দোকান, দূটা পানক দোকান, একটা মোরাঁগন বিপেযবিংগক দোকান সেহো খছি।

হমব কাকা খা মীতা কাকা রেঁদবেসঁ সংগী। দূনূক একক নাওঁ তঁএ রাঁনে–রোঁধসঁ এক–দোসবকেঁ মীত কহৈত। সংগে–সংগ নবহিযা হাগ স্কূনসঁ দূনূ গোবে মৈট্রিক পাস কেনৈথ। মৈট্রিক কেনা–পছাগত দূনূ মীতা নির্মনী কৌনেজমে খাগু.এ. মে নাওঁ নিখেনৈথ। হমব কাকা

আগ.এ. পাসো কেনৈথ ক্ষদা মীতা কাকা রিঁচমে পঢ় াগ ছোড় ি দেনখিন। তেকব কাবণ ভেনৈ জে মীতা কক্কাক পিতাজীক অসময মৃত্ু। তমব কাকা আগ.এ. পাস কহ দিল্লী চন গেনা। দিল্লীমে দানি মীনমে ক্ষঁশীক কাজ ভেটনৈন। দিল্লীএমে রঁসি গেনাহ। সান-ডঁঢ় সানপব গাম অবেঁ ছৈথ। কাকাকেঁ দিল্লী গেনাক রাঁদো মীতা কাকাসঁ সম্বঁন্ধ ওহিনা বহন জহিনা কাকাকেঁ গামমে বহনে ছন। সত পুছী তঁ মীতা কাকাসঁ দোস্তিযাবে আব প্রগাঢ় ভহ গেনৈ। পৈছনা সান তমব পিতাজী দিবংগত ভহ গেনা, মীতা কাকা কহনৈথ-

“বৌআনন্দ্, এক্কা পাগ চিন্তা নগ কবহ। জাবেঁ ধবি হম জীবেঁ ছী তাবেঁ ধবি কোনো রঁব-বেঁগবতামে কোনো চিজক রিঁথ্ত নৈ হোমএ দেবঁহ।”

মীতা কাকা ওা রাঁত রঁজবেঁটা নৈ কেনৈথ রঁহ্কি নিমাহিযো বহনা হেন। পৈছনা সান রাঁঢ় ি মে অপনে খেতক ধানক সভ রীবাব বাঁগ জকাঁ গনি গেন বহএ, তখন মীতা কাকা এক কঠ্ঠা রীবাব দহ খেত বোপবাঁ দেনৈন জখনকি পৈছনা সান এক কঠ্ঠা ধানক রীবাব রাঁবহ হজাব রূপৈআমে রিকাগত ছেনগ।

মীতা কাকা জীরনী কিসান ছৈথ। তদ্ধমে তবকাবী খেতীক জীরনী কিসান। ওা রঁন্মূ জে ভবি দিনক রাঁবহ ঘন্টামে ছহ ঘন্টা হাথমে খুবপী বহবেঁ কবৈ ছৈন। মীতা কাকাকেঁ দুণ্ডায রিগহা খেত ছৈন ক্ষদা অপন কিসানী জিনগী তেনা কহ ঠাঢ় কেনে ছৈথ জে জেঠকা বেঁটাকেঁ রী.এড. কবা বহনা হেন আ ছোটকা বেঁটা গন্টব পাস কহ ডী.এন.এড. কহ বহন ছৈন।

हम चौकसँ पहिने एकटा पोखैरपर निवृत्ति क्रियासँ निवृत्त भऽ गेलौं। चौकपर जा कलपर हाँह-कान धोलौं आ भरि छाँक पानियोँ पीलौं। चौकेपर मीता कक्काक जेठका बेटा दिनेशसँ भेँट भऽ गेल। हमरा देखते दिनेश बाजल-

"भाय, समाचार सभ नीक छह किने ?"

हम बजलौं-

"हमरा दिसक समाचार तँ ठीके अछि। तों कहह की हाल-चाल छह, मीता कक्काक की हाल-चाल छैन ? सुनलौं जे मीता काका ओछाउन पकैड़ नेने छैथ ?"

दिनेश बाजल-

"बाबूकेँ कोनो बातक चिन्ता भऽ गेलैन हेन तँए ओछाउन पकड़ने छैथ।"

तैपर हम बजलौं-

"हौ भाय, हमरा तँ डर भऽ गेल जे मीता काकाकेँ कोनो बेमारी नै तँ भऽ गेलैन।"

दिनेश बाजल-

"तेँ सभक चिन्ता नै करह। तोरा होश छह जे बाबू करोना रोगसँ संक्रमित भऽ गेला हेन।"

हम कहलिऐ-

"हौ भाय, हरा तँ अखन सहए छै। जखनसँ पनौ

কহলৈন তখনেসঁ চিন্তিত ছী। ভবি বাতি নীন নৈ ভেল। স্বতি উঁঠি কহ এম্হবে বিদা ভেলৌं হেন।"

দিনেশ রাঁজন–

"তগ সভকেঁ মিসিযো ভবি চিন্তা নৈ কবহ।"

ফেব দিনেশ রাঁজন–

"চাহো জে দ্নূ ভাঁগ পীতৌं সে তঁ দোকানে সভ বন্ন ছৈ, জে নে কবএ কবোনা বেঁমাবী। চনহ গামেপব চাহো পীবঁ। আ গপো–সপ্প কববঁ।"

গপ–সপ্প কবৈত মীতা কক্কাক ঘব নগ পহুঁচনৌं। মীতা কাকা চৌকীপব বৈঁস কহ চাহ পীবৈঁত বহৈথ। হম সড়কে পবসঁ কহনযৌন–

"কাকা গোড় নগৈ ছী..!"

মীতা কাকা বঁজনা–

"নন্দ্, আবঁহ! আবঁহ!! ভনে গমছাসঁ ম্হঁহ–নাক ঝাঁপনে ছহ।"

হম কহনযৌন–

"হঁ, কাকা, কী কববৈঁ, তেহেন নে কবোনা বাযবস বঁনা বেঁমাবী চনন হেন জে সভ আতংকিত ভহ গেন অছি।"

মীতা কাকা বঁজনা–

"সে তঁ ঠীকে। হম তঁ বর্ব্বহ বেঁববাঁদ ভহ গেনৌं। তীন–চাবি মাসক মেহনত পানিমে চনি গেন।"

मीता काका की कहलैन से तँ बुझबे ने केलौं। बजलौं-

"से की काका ? "

तारेत दिनेशो एकटा प्लेटमे चारिटा ड्रीमनागटे रसिकुटे, एक गिलास पानि आ चाह नेने आएल।

तैबीच मीता काका बजला-

"हम पहिने चाह पीबह नै तँ सेबा जेतह। पछाइत गप-सप्प हेतइ। "

हम रसिकुटे खा पानि पीब चाह पीबैत बनी कि दिनेशो पान नेने आएल। पान खा मीता काका दिस तकलौं।

मीता काका पुछलैन-

"कोनो अगुताइ नइ ने छह ? "

हम कहलयैन-

"नहि, कोनो खास तेहेन काज नै अछि। "

मीता काका बजला-

"तखन हमरा संगे चलह। "

ई कहैत मीता काका विदा भेला। हमहूँ मीता कक्काक पाछाँ-पाछाँ विदा भेलौं। दुनू गोरे तबकाबी खेत पहुँचलौं। कट्ठा पाँचेमे पत्ताकोबीक खेती देखलिऐ। एक किनोसँ दू किनो धरिक गाँठ बन्हने। काका बजला-

"ओ पात कोरी देखै छथिक, जी-तोड़ मेहनत केनौं छेन। पनबत हजार टैका खर्च अछि। कपारो बुड़ि जागत तैयो एक नाख टौकासँ बेसी होगतए। एक दिन सात साए रूपैये क्विंटैन दू क्विंटैन बेपाबी नइ गेन। तेकब बाँद बेपाबी एबे ने कएन। अपना ऐठाम तँ अखबाँव नै अबै छै आ ने अपना नेटवॅना मोबाँगने अछि। स्वनौं छेन जे कबोना रायबस बक्षा कोरीमे अड़तानीस घन्टा जीरित बहि छै। तँए बॅजाबमे बक्षा कोरी बेचनाग बन्न कइ देनक अछि। अन्न-पानि किछु ने सोहागए। ভবি-ভবি বাতি নীন নহি হোগএ, জগনে বহি ছী।"

हमवा मीता कक्काक बेमावीक थाह चनि गेन। हम बॅजनौं-

"काका की कवबैँ, एहेन घाटौ की कोनो अमीकेँ भेन छेन। बॅड़का-बॅड़का कावखाना सभ बॅन्न अछि। स्वनै छिऐ बिना काजे केने नेबॅव सभकेँ कम्पनीकेँ दवमाहा देमए पड़तैक।"

मीता काका बॅजना-

"हँ, सेहो स्वनौं छेन।"

हम बॅजनौं-

"काका, सब्ूब करू। जे होग-के छेनै से भेन, आबॅ की कवबैं।"

मीता काका किछु ने बॅजना। खानी हमबा दिस तकैत बहना। बुॅनि पड़न जेना किछु बाँजए चाहि छैथ स्मदा

ঝ্নহক রৌনী গ্বন্ম ভ২ গেন ছৈন।

রিষ্টি মিশ্র রসে

দূ গোষ্ট রষ্টৈনীক গপ

(রাষ্ট পব দূ গোষ্ট রষ্টৈনীক গপ, জরান ছৌংবা মোষ্টবসাগকিন পব খা রূঙ্ক রারা সাগকিন পব।)

ছৌংবা: খহি যৌ রারা, গ গোনবরা গাম কণ্ড দূব ছৈ যৌ ?

বূঁঢ় বাঁবাঁ : বৌ, তূঁ মোটবসাওকিন পব ছি তোবানখে কোন দূব বৌ ? দূব ত হমবা নখে ছৈ ।

ছৌঁবা: নৈ... নৈ... হমবা কহেকে ভাবার্থ ওা ছন জে, গোনবরাঁ কত্ত ছৈ ?

বূঁঢ় বাঁবাঁ : খহিঁবো বাঁ... হেবৌ, গাম কে কওঁন্ব চনে খাবঁওা ছৈ জে কতহ্ খানঠাম চনিজেতওা ? জত্তগ ছওা ওত্তওা হেতওা নে ।

(ছৌঁবা চ্প্প বঁঢ় াগেন খাগাঁ ......)

–রিঁঠ্ঁ মিশ্র রসে, তিনাঠী নেপান

(ঘটনা; মহোত্তবী জিনা স্থিত হমবে সংগে ঘটন ছৈঠিকে প্রাত: ।)

<u>উমেশ মন্ডন</u>

<u>১০৩. ম্ 'সগব বাতি দীপ জবয' কথা চেতনা বৈনী</u>

उँद्घाटनकर्त्ता : प्रा. डॉ. शशिनाथ झा (कुलपति, कामेश्वर सिंह दरभंगा संस्कृत विश्वविद्यालय–दरभंगा)

उँद्घाटन समय : संध्या 6 : 30 बजे

तिथि : 13 फरबरी 2021

कार्यक्रमक अवधि– संध्या 6 : 30 बजे से साँझ 6 : 00 बजे भिनसर धरि

स्थान : सीतायन सभागार, 3 जी.एम. रोड, दरभंगा

संयोजक : श्री कमलेश झा

अध्यक्ष– डॉ. भीमनाथ झा (उँद्घाटन एवं पोथी लोकार्पण सत्र), डॉ. शिव कुमार प्रसाद एवं श्री जगदीश प्रसाद मण्डल (कथा सत्र)

मंच संचालन– श्री कमलेश झा (उँद्घाटन सत्र), श्री उमेश मण्डल (पोथी लोकार्पण सत्र), श्री नन्द विलास राय एवं श्री राधाकान्त मण्डल (कथा सत्र)

स्वागत भाषण– प्रा. डॉ. विद्यानाथ झा

दृ शर्ष– डॉ. योगानन्द झा, श्री शैलेन्द्र आनन्द, डॉ. शिव कुमार प्रसाद

मिडिया प्रभारी : श्री गौतम झा

ऐ कथा गोष्ठीमे लगभग देढ़ दर्जन नूतन कथा (कहानी)क पाठ (वाचन) एवम् समालोचक द्वारा समालोचना

कथा पाठ–

1. ঋনাথ : শ্রীমতী নক্ষ্মী সিংহ ঠাকুব (দবভংগা)

2. দবভংগাসঁ দিল্লীক যাত্রা : শ্রীমতী স্বর্ণিম কিবণ (দবভংগা)

3. ধনেসবী : শ্রী শ্যাম ভাস্কব (দবভংগা)

4. ভোটক রঁধিযা : প্রা. প্রীতম নিষাদ (ঝবহদ্দী, রাঁবূরঁবহী)

5. জন খান্দানন : শ্রী কপিনেশ্বব বাউত (রেঁবমা, ঝংঝাবপ্পব)

6. ফকড় ারানী বঁ্ঠ্া যা : শ্রী খমিত মিশ্র (কবিযন, সমস্তীপ্পব)

7. সভ কেনহা ফ্সি : শ্রী বাম রিনাস সাহ্ (নক্ষ্মীনিযা, মধ্রঁনী)

8. খণ্ডারঁজ্জব : শ্রী বাম রিনাস সাহ্ (নক্ষ্মীনিযা, মধ্রঁনী)

9. সম্প্রদাযিক সদ্ভার : শ্রী নাবাযণ যাদর (জযনগব)

10. রেঁচন কাকাকেঁ চিন্হরঁ : শ্রী উমেশ মন্ডন– (নির্মনী, স্বপৌন)

11. কনহক জড়া : শ্রী শাবদানন্দ সিংহ (রঁনথবী, দবভংগা)

12. দূটা ভাঁটা গাছ : শ্রী শাবদানন্দ সিংহ (রঁনথবী, দবভংগা)

13. দশার্ণরিক খংশ : শ্রী উমেশ নাবাযণ কর্ণ

'কম্পকরি'– (গসহপ্পব, সবিসরপাহী)

14. খনজান দোস : শ্রী বাধাকান্ত মল্ডন– (ধৱৌনী, নৌকহী)

15. প্রাযশ্চিত : শ্রী নন্দ রিনাস বায– ভপট্টিযাহী (ঘোঘবডীহা, মধ্ৰুবঁনী)

16. সভসঁ পৈঘ স া ঁচ : শ্রী নন্দ রিনাস বায– ভপট্টিযাহী (ঘোঘবডীহা, মধ্ৰুবঁনী)

17. সংকম্প : শ্রী জগদীশ প্রসাদ মল্ডন– (ৱেঁবমা, ঝংঝাবপ্পব)

সমীক্ষা–

ড া. শিরকুমাব প্রসাদ

শ্রী খবরিন্দ প্রসাদ

শ্রী নানদের কামত

শ্রী প্রদীপ প্বষ্প

বাধাকান্ত মল্ডন

শ্রী জগদীশ প্রসাদ মল্ডন

শ্রী কমনেশ ঝা

প্রা. প্রীতম নিষাদ

শ্রী বাম রিনাস সাহ্

শ্রী কপিলেশ্বর রাউত

শ্রী চন্দ্র আচার্য

পং. রাম গোবিন্দ আর্য

শ্রী নারায়ণ যাদব

পুস্তক_লোকার্পণ_এবম্_বিতরণ

1. হৃষিযোগ (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. শ্রী শৈলেন্দ্র আনন্দ (বিবিষ্ঠ, কথাকার, নাটককার এবং কবি)

2. মাবন চেহরা জীতন রূপ (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. প্রা. উঁষা চৌধরী (এম.এল.এস.এম. কৌলেজ, দরভংগা)

3. বৌহ লোকব পরিবার (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. প্রা. শিশিনাথ ঝা (কুলপতি, কামেশ্বর সিংহ সংস্কৃত বিশ্ববিদ্যালয, দরভংগা)

4. কর্তাকি রংগ কর্মক সংগ (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. ড◌ॉ. যোগানন্দ ঝা (মৈথিলী লোক সাহিত্যক অধ্যেতা)

5. গামক সূবত রঁদৈল গেল (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. শ্রী অববিন্দ প্রসাদ (প্রধান সচিব, মধুবঁনী জ়ি লা প্রগতিশীল লেখক সংঘ)

6. অন্তিম পরীক্ষা (কথা সংগ্রহ) লে. জগদীশ প্রসাদ মন্ডল, লো. ড◌ॉ. শিব কুমাব প্রসাদ (হিন্দী সাহিত্যক

रवेण्य रिद्वान एरं मैथिनी साहित्यक रह्थायामी वचनाकाव)

7. घवक खर्च (कथा संग्रह) ने. जगदीश प्रसाद मल्डन, नो. प्रा. ड◌ॉ. रिद्यानाथ न्मा (प्राचार्य, एम.एन.एस.एम. कौनेज, दवभंगा)

8. सवस्वती पूजाक पवसाद (कथा संग्रह) ने. नन्द रिनास बाय, नो. ड◌ॉ. भीमनाथ न्मा (थाधुनिक मैथिनी साहित्यक मर्मज्ञ रिद्वान)

9. रर्ण प्रकवण भाष्य भूमिका (ब्याकवण, भाग- 1) ने. रॉान गोरिन्द थार्य उँर्फ रॉान गोरिन्द यादर, नो. प्रा. शशिनाथ न्मा (कुनपति, कामेश्वव सिंह संस्कृत रिश्वरिद्यानय दवभंगा)

10. भार पुष्पांजनि (कार्य संग्रह) ने. सीतावाम मिश्र, नो. प्रा. ड◌ॉ. रिद्यानाथ न्मा (प्राचार्य एम.एन.एस.एम. कौनेज, दवभंगा)

11. मोनक देहविपव (गजन संग्रह) ने. प्रदीप पुष्प, नो. ड◌ॉ. उँदयचन्द न्मा 'रिनोद' (नर्ब्धप्रतिष्ठ करि)

12. देराश्रम- 5 (पाम्फनेट संकनन) सं. उँमेश मल्डन, नो. ड◌ॉ. भीमनाथ न्मा (थाधुनिक मैथिनी साहित्यक मर्मज्ञ रिद्वान)

13. देराश्रम- 6 (पाम्फनेट संकनन) सं. उँमेश मल्डन, नो. श्री जगदीश प्रसाद मल्डन (थाधुनिक मैथिनी साहित्यक थनन्य स्तम्भ)

धन्यराद ज्ञापन- श्री कमनेश न्मा

১০৩ম আযোজন : গ্রাম– হটৈনী, নৌআৱাঁখব (মধ্ৱুনী), মঙা 2021 মে হোএত ভাবী সংযোজক : শ্রী নানদের কামত

নানদেৱঁ কামত, নৌআৱাঁখব, ঘোঘবডীহা

পানক ৱবৈৱঁ

একটা গীতকাব কেঁ" আকয মগহিযা পান যৌ পাহুন হম্মব,জান কিএ নৌ ছী। জান কিযে নৌ ছী, প্রাণ কিএ নৌ ছী...... সংগীত স্বনি মিথিনা মেঁ পানক চননসাবি আ মহৌত তকব নিযমিত উঁপযোগক মোন সহজে পড়ি য। সে ননিচগব পান সর্বত্র চৌক – চৌড় াহাক পসন পব সৱঁ তবহক ভেটি জাগছ। পবংচ এহনো সৌখগব পানখেনিহাবক কমি নহিঁ জে পানক ভবন দোকানমে অপনা হিস্সক কেব 'মিঠগব পত্তা' পান নহিঁ ভেঁটনে ঔনাঙাত পবাগত ছৈক। পানক মহিমা অতি প্রাচীনকানসঁ শাস্ত্র– প্ববাণমে সেহো ভেটৈত অছি। এহি নেন একব উঁদ্ভব আ উঁপোদন পব রিচাব কবৱঁ পবম আরশ্যক বুঁঝায পবন। তেঁ হ্মহঁক নানী 'পান' আওব তকব জৈরিক খেতী কোনা ভ' বহন ছৈক সে সঁতনগব, তহ্মবিযা আ মটৈবস আদি মধ্ৱুনী জিনাক গামমে ৱেঁখ দেখয পবিভ্রমণ কযনহুঁ।

ৱৈজ্ঞানিক দৃষ্ঠিকোণ সঁ পান একটা রনস্পতি থীক। ঙা আঠ রর্ষীয সদাৱঁহাব নত্তীদাব একনিংগ শ্রেণিক ৱেঁন (নতী) ছী। পান ভাবতীয গতিহাস আ পবম্পবা সঁ ৱঁড নগীচ জুটৈন ছৈ। এহিক উঁদভর স্থন মনাযা দ্বিপ

থীক। পানকেँ সংস্কৃতমে তাম্বূল, তেলগূমে পক্কু, তমীল আ মলযালম মেँ বেট্টিলাই এবং গুজরাতীমে নাগরবেল কহল জাইছ। হরিযর পানক পত্তাকে সেরাদ্বারা উঁজর বনাযল জাগছ, তকরা বন্হ পাকল বা সফেদপান কহল জাগত ছৈক। বনাবসমে পানক সেরা বঢ় শ্রেমসঁ কযল জাইছ। মগহ কের একটা পানক নশ্লকে কতেকো মাসধরি বঢ় জতনসঁ ওবিযাকে পকাউঁল জাগছ, জকরা মগহী পান কহল জাইছ। ও অলংত মূল্যবান আ স্বস্বাদ্ কহল গেল হল। এহিক পাঁচ প্রমুখ প্রজাতিক নাম থীক বঁগলা, মগহী, সাঁচী, দেশাবরী, কপূবী আ মিঠাপতা। ডাঁটকী নাগল ছণ্টাপান পূজামে দের-পিতব কেঁ চঢাবল জাগছ। গৃহ গোসাঙঁ কেঁ বিশেষ অনুষ্ঠানমে ডবঁল আ ত্রিপল ফড় ইবাঁনা পানক কাজ পড়ৈত ছৈক সে ঔপণা বৈসীদামমে বঢ় কঠিনাই সঁ ভেটৈত ছৈক। খৈব (কথ) চূল স্বপাবীক যোগ সঁ বিবা নগাতাব, পানখিল্লী ফংহক স্বন্দবতা-স্বগন্ধি আ শ্বদ্ধিক সংগে শ্রৃংগাব বঢবৈত ছৈক। পান চিবাঁক২ কাযল জাগছ, জাহিমে সোহনগব জর্দা (তমাকূল) অনেক তবহক মশালা, লৌংগ-ইলাইচী, ভুজল নাবিকেল আ মীঠাক নেল বসনা-হীবামোতী সৌঁপ অবশ্য দেল জাগছ। চেল্লগ দিন বিন্ন কতেক পান খেবাঁক প্রচলন বঢল ছৈক। ওনা মিথিলামে সে হো পানা থোড় া খিলী কল্লামে দবৈনাক বাঁদ উঁপব সঁ মিয়াইলচূল ডাঁটতে নগাকয চটৈত দেখতে অবৈছ। ভোজলোপবান্ত পানক বীড় া বা খিল্লী তথা গছপানক ছোট খিলি শোভাকাবী মানব গেল ঐ। তম্বাঁকূ (জর্দা) কের সংগ নিযমিত পান খাইত-খাইত লোক প্রায:এহিক ব্যসনি ভ'জাগছ, জে অভ্যাস বিন্ন দাঁত খবাব কেযলে আ বোগ এবং দুস্মন্ধক কাবণেঁ ছোড়ত নহিঁ।

ওনা পানমে ঔষধিযগুণ সে হো প্রচুর মাত্রামে রহৈত ছৈক। কড়ুগর মোনাগম ছোট পৈঘ রুখগর আ সাগপাতসন পানক স্বাদ কটু কষায তিক্ত আওর মধুর হোঐছ। পানমে রসাযনিক গুণ পারল জাঐছ। এহিমে রাম্পশীন তেনক অতিরিক্ত অমীনো অম্ল, কার্বোহাগড্রেট আ কিছু রিটামিন প্রচুর মাত্রামে রহৈত ছৈক। পান ঔষধিয গুণক রখান তঁ চরক সংহিতা মেঁ খুব ভেল অছি। দেহাতী ক্ষেত্রমে পানক পাত্রতা সঁ ঘাঘোস ফোকা কের উঁপচারমে প্রন্টিসক রুপেঁ সাটল জাঐছ। হিতোপদেশ'ক অনুসারে রনগম কফ হটৈবাক নেল, মুখশুদ্ধি, অপচ,সাঁশি রোগক নিদান হেতু পানমে ঔষধিযগুণ দেকর গেল ছৈক। এহিমে রিটামিন এ খূব ছৈক। ভোরমে জনখৈ করনাসন্তা মরীচক সংগ পানক সেরন সঁত্তুখ নিকসঁ জগৈত ছৈক। ওনা যূজিনা৺ন অরযরকে কাবর্ণে হোঐত ছৈক। রাত্রি মেঁ স্বতৈ সঁ পূর্ব পানকে নূন আ অজরাঐনক সংগ মুঁহমে রখনা পর নীন নীক জেকাঁ হোঐত ছৈক। ক্যাঁকি আ দম্মা রোগীকেঁ পান সঁ নাভ হোঐছ।

ভারতমে পানক প্রচনন একটা প্রথাক রুপ সমাজ মেঁকহিযা আযন সে প্রাচীন গ্রঁথরঘূরংশ আ রাৎস্যাযন কামসূত্র মেঁ ভেটৈত ছৈক; তাহি সঁ অনুমান নগা সকৈত ছী। ঠঁডামে উঁকাসী রোকয নেল গর্ম হরৈদকে পানমে দ'কে চিরাঁউ,বাতিকে উঁকাসী তেজ করৈ তঁ হরৈদক জগহ অজরাঐন দ'কে চিরাঁউ। কিডনীক রোগী পানমে রিন্ব কিছু ফেঁটনে খাঐ। পানমে ১০গ্রাম কর্প্পূর দ কেঁদিনমে ৩–৪রেব পান চিরাঁউ, সের নহি ঘোটানে; এহি সঁ দাঁত

'ক পৈবিযা শিকাযত দূর হোঐত ছৈক। পাকনা পর

আা ছনাউঁদাব পব পানকে বস শ্বস্বম কযকে নগৌনাঙা হিতকব হোঙাছ। পীনিযা জ্বব আা কৰ্ত্তমে পানক ব্যবহাব নাভকাবী হোগছ। জ্খামমে পানমে নৌংগ দ'কে খাউঁ, জ্কাম ঝষ্টদয পাঁকি জাযত। মগহী, বঁনাবসী, গংগাতিবী আা দেশীপান দবাঙাক রুপে রেশীকান ব্যবহাবিক হোঙাছ। স্বশ্রুত সংহিতা সদৃশ্য আাযর্বেদিক প্রাচিন গ্রংথ মেঁ সেহো পানকে ঔষধীযে দ্রব্যগ্ণক মহিমা রর্ণিত ভেন ছৈক। সর্ব প্ববাণ, সংস্কৃত সাহিত্যক গ্রংথ, স্ত্রাত আাদিমে তাঁর্বূন কেব , রাদমে ঔরী শিতাব্দীক অনেকো অভি উঁত্তবী রিহাবমে হ্মখ্যতঃ রঁগনা আা দছিণ রিহাব দিশি মগহী প্রভেদক পান কেব খেতী কযন জাগছ। পান উঁপোদন উঁচ্চ জনরাযমে ছাহদাব নমস্থান মেঁ কযন জাগছ। গর্মী আা ঠঁডী সঁ রঁচেরাঁক নেন হ্রাত্রিম মংডপ (ছাহী) কেব ভীতব পান উঁগাযন জাগছ, জকবা রবেজা আা রবেঠ (রঁরৈরঁ) সেহো কহন জাগছ। উঁচগব ঠবকাহ জননিকাস জোকবক রঁন্বঙা দোমষ্ট রা রঁনূআাহী মষ্টিযাবি, কার্বনিক আা পূর্ণ জীরাশিরাঁনী মাঁষ্টি পব জাকব pHমানঔ.ণসঁ+.২হোয,সে পানক খেতী নেন উঁপযাঞ্জ হোগছ। পোখবিক হ্মহাব পব খত্তাক হত্তা পব এহিকি খেতী স্বগম হোগছ। অপ্রীন মাসক অংতিম হফতামে কল্টীহব সঁ জোতাঙা কবৈত জূন মাসক বৌংদ নগাকয খবপতরাব উঁন্মূনন কযন জাগত ছৈক। জূনক তেসব সপ্তাহমে চৌকিযাকে ফেবোঁ সঁ মহিন জোতায আা চৌকী দৈত মাঁষ্টি ভুবভুবী জেকাঁর্বনাবন জাযত। থোকবা কচবা আাদি ওনি নেরাঁক আা চূন সঁ ডাঙাব রঁনারৈত ঃ০সেমী০ধবি উঁচ আা ঔ০সেমী০ধবি চৌবগব আাড়াক নির্মাণ কমন জাগছ। রীচ সঁ জন নিকাসী নেন ঔ০/ঃ০সেমী চৌড়গব নানাক নির্মাণ কযন জাগছ।

নাওনমে দূগোথক দ্বীপব ৩–৪ মীটবকে ৰাঁসক খ্টা গাবন জাওছ, তাহি পব দূ দিস খাধাখাধী পব সঁ কবচী জোড়ি কয নমগব চৌড়গব ৰঠাকয ডঁপব ছপ্পব ৰনাৰৈত ওহিপব প্বখাব খব খাদি সঁ ছাবন জাওছ। হবা রিহাবিমে ডঁড়য নহিঁ, তাহি নেন ডঁপব সঁ ৰাঁসৰন্না খা ৰত্তী দৈত ৰন্হন কতৌহ কতৌহ টাঁকন জাওছ। তীন সনিযা পানক নত্তী সঁ দূঁ গীবহ ৰানা ডঁটন এক কঠামে তীন হজাব খনূখা জেকাঁ দংগপব বোপন জাওছ। পতিযানী সঁ পতিযানী ক'দ্ৰৌস ৩০সেমী০খা পৌধ সঁ পৌধক দ্বী ১৩ সেমী০বাখন জাওছ। নত্তীক কট্টিং কেঁ ডঁপচাবিত কবয নেন ১০গ্রাম ট্রোওকোডবমা রিবিডি , মানিকোঁ বাওজা (ৰৈম) খা স্যূডোমীনস ফ্লাবোসেংস কেব মিশ্রণ সঁনিবোগ নতীকেঁ ড্মাকয বাখন জাওছ। খেতী–কিসানী তৈযাবী মেঁ ৩০কিনোধবি প্রতিকঠা নীম–সবিসৌ ৰা খল্ডীক খৈব দেন জাওছ। রমী কম্পাস্ট সঁ সেহো কাজ চনাৰন জা সকৈছ। জৈরিক খা সূক্ষ্ম পোষক তত্ব কেব খতিবিঞ শানমে একৰৈব ১০০কিগ্রা০ নেত্রজন, ১০০কিনো পোটাশি মঙা –জূনমে মাঁটি চঠৰৈত কান প্রবহ্মন কযন জা সকৈত খছি। নরবোপমে একদিনমে দূৰৈব হন্বক সিংচাও খা হবৰৰী সঁ খপ্রীন ধবি খূৰ খধিক পটৌনী কযন জাওছ। মাটমে পানি ভড়ি কয সংগ্রহিত কৰৈত ঘৈন সঁ ছিচা দৈত পটাওন জাওছ। ঠঁডিমে 10–15দিন পব সিংচাও কযন জাওছ। কবচীখা খবহী –সবপত সঁ সহাবা দৈত নত্তীকেঁ ডঁপব চঠাওন জাওছ। পান বোগ পদগনন , সিমাঁত ম্লূনসা, খংগমাবী , পর্ণদাগ সঁ খএ্রান্ত পৌধ পব ঔষধিক প্রযোগ কৰৈত স্ববক্ষিত পানক পাত তৈযাব কয ৰজাবমে ৰৈচন জাওত ছৈক । ৰৰৈরমে ননকা

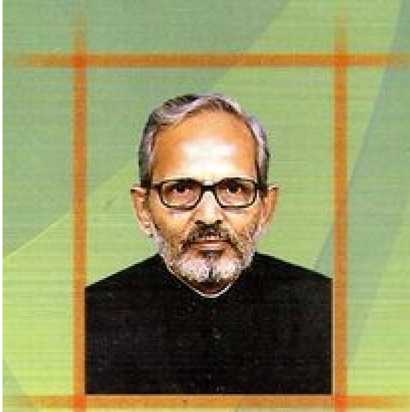
মোকবা , ঙঁজ্জব মাঁছী, মিনীরগ খা মহ্খা কীষ্ট সঁ স্ববক্ষা কেনাগ্ত নাভকাবী বহৈত ছৈক। পান হানিকাবক জড়গাঁঠ সূত্রগ্রমি খা বৈনীফার্ম স্বত্রগ্রমি সেহো পৈঘ খরঘাত কবৈত ছৈক। পান 200পাতক এক ঢোনী রঁনাকয রা ফীসৈকড় । হিসাবঁ সঁ ঢোনী রঁনাকয সাঁস্কৃতিক জানীদাব ছিণ্টামে বাখি পঠারন জাণ্ডছ রঁজাব। ভীজনপ্বখাব তহেতহ দ'কেঁ সঁতন জাগছ। পানক রঁবৈরঁমে কতৌহ-কতৌহ গোরঁবমে সবাগ্তন সাঁস্কৃতিক নোকগব খুঁ্টি জে তৈযাব কযন জাণ্ডছ তকবা এহি তবহেঁ গাড়ন জাণ্ডছ জে চোবী সঁ পান তোবয রঁানাকেঁ পৈবমে গঁথি জাণ্ডছ জে ঘাতক ছৈছৈনশী বোগক ত্ববিত গতিযে শিকাব ভ'জাগছ রঁবৈরঁমে ।

चित्र: श्वेता झा चौधरी

<u>रामलोचन ठाकुरजीक संक्षिप्त परिचय</u>

सितम्बर 2020केँ विदेह 'रामलोचन ठाकुर विशेषांक' प्रकाशित करबाक सार्वजनिक घोषणा केलक आ प्रस्तुत अछि ओ विशेषांक। एहि घोषणाकेँ एहि लिंकपर देखि सकैत छी-<u>घोषणा</u> एहिठाम प्रस्तुत अछि ठाकुरजीक संक्षिप्त परिचय। निचा हिनकर नामपर क्लिक करबैं तँ हिनकर विकीपीडिया पृष्ठ खुजि जाएत।

नाम : <u>रामलोचन ठाकुर</u>
अन्य साहित्यिक नाम : अग्रदूत, क्षमावेशी काश्यप, क्षितिजरा अली
माता–स्व. शारदा देवी
पिता–स्व. सुरपति ठाकुर (सुरपति ठाकुर नाम रेकार्डमे अछि। गएह नाम नरोत्तमनारायण मिश्रजीकेँ रामलोचनजीक राशिक पुष्टि केनखिन । तँए ओ प्रामाणिक अछि।)
जन्म 18 मार्च 1949, जन्म भूमि : ग्रा.+पत्रा. – रान्टीपानी (पानी मोहन), खजौली, मधुबनी, मिथिला, हनक

প্রাবংভিক শিক্ষা সংস্কৃত ঽৈন পাঠশানামে ভেননি। 1963 মে কন্বখামী হাগস্কূনসঁ মৌট্রিক পাস কেনাক বাঁদ ও নোকবীক খোজমে কনকত্তা চনি এনাহ। তখন ও পংদ্রহে ৱঁর্খক ছনাহ। কতহুঁ-কতহুঁ হিনক জন্ম ৱঁর্খ 1948 নিখন জাগত খছি। ক্ষদা নৱোঁবাযাণ মিশ্রজীকেঁ বামনোচনজীক ৱাঁনক ৱঁর্খ 1949 প্রষ্ঠি কেনখিন। তঁগ ঙা প্রমাণিক খছি। সাহিত্যসঁ পহিনে বামনোচনজীক বংগমংচ খা বংগমংচসঁ পহিনে মৈথিনী খাঁদোননসঁ জুড়ন ছনাহ। খা একব রিস্তৃত চর্চ সভ প্রকাশিত খছি।

খন্য পাবিরাবিক সদস্য-

পনী-শ্রীমতী সীতা দেৱী

সংতান-তীন প্বত্র ও দূ প্বত্রী (প্বত্র-স্ব. উগন ঠাক্ষব, শ্রী খৱুণ ঠাক্ষব এরং শ্রী ননন ঠাক্ষব), (প্বত্রী-স্ব. করিতা ঠাক্ষব এরং শ্রীমতী সরিতা ঠাক্ষব)

রর্তমান পতা- 2M, চিবাগ খপার্টমেংটস্, 4, গৱৌনগাছা বোড, কোনকাতা-700028

নেখন /প্রকাশিন (এহিমেসঁ ৱঁহুত বাস পোথী রিদেহ পোথী ডাউননোডপব বাখন গেন খছি খা তকব নিংক জে পোথী ছৈ তানীমে ছৈ ওকবা ক্নিক কবৱেঁ তঁ পোথী খুজি জাএত)

1) গতিহাসহংতা (মৌনিক, করিতা ,1977)

2) ৱৈতান কথা (মৌনিক, ব্যংগ্য, 1981)

3) প্রতিধ্বনি (খনুরাদ, কাব্য, 1982)

4) জাদূগব (খনুরাদ, নাটক, 1982)

5) মৈথিনী নোককথা (সংকনন-সংপাদন ,1983) প্বণর্ক্ষদ্রণ-2006

6) খাজুক করিতা (সংপাদিত, করিতা,1984)

7) মাটি-পানিক গীত (মৌনিক, করিতা ,1985)

8) <u>দেশীক নাম ছৱৈ সোন চিড়ৈযা</u> (মৌনিক, করিতা ,1986)
9) <u>খপূর্রা</u> (মৌনিক, করিতা ,1996)
10) ফাঁস (খন্বরাদ , নাটক, 1997)
11) জা সকৈ ছী কিন্তু কিযৈ জাউঁ (খন্বরাদ , করিতা, 1999, ভাষা-ভাবতী সম্মানসঁ সম্মানিত)
12) করিপতি রিদ্যাপতি মতিমান (সংগ-সংপাদন , খানেখ , 2000)
13) <u>নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত</u> (মৌনিক, করিতা , 2003)
14) <u>স্মৃতিক ধোখবন বংগ</u> (মৌনিক, খানেখ, 2004)
15) বিসর্জন (খন্বরাদ , নাটক, 2004)
16) <u>খাঁখি ফ্নননে খাঁখি খোননে</u> (মৌনিক, খানেখ, 2005)
17) যুগপ্রবর্তক করীশ্বব চন্দা ঝা (সংপাদিত, খানেখ, 2007)
18) <u>পদ্মা নদীক মাঁঝী</u> (খন্বরাদ , উঁপন্যাস , 2009)
19) নন্দিতনবকে (খন্বরাদ , উঁপন্যাস, খঁতিকামে 2009, পোথী-2011,মৈথিনীমে) নন্দিতনবকে (রঁযা-2009,পোথী 2010-হিঁদীমে),
20) জযকাঁত মিশ্র সমক্তা (সংগ-সংপাদন , খানেখ , 2016)
21) কঠপ্বতবী নাচক গতিকথা (খন্বরাদ, উঁপন্যাস , 2016)
22) সাগব নহবি সমানা (খামেকথা-খামেসংস্মবণ, 2017)
23) খযাচী সংধান (খন্বরাদ , উঁপন্যাস, মূন রিভূতি ভূষণ ফ্খোপাধ্যায, প্রকাশিক কিস্বন সংকণ্প নোক, 2018),

24) बानी गाञदिन्नू (अनुवाद , उपन्यास , मूल जगदम्बा मल्ल, प्रकाशक नेशनल बुक ट्रस्ट- 2020)
25) चाबि पहब (अनुवाद ,नाटक, मंचित, अप्रकाशित)
26) किशन जी विशन जी (अनुवाद, नाटक, मंचित, अप्रकाशित)
27) राम रे राचा बाम (अनुवाद, नाटक, मंचित, अप्रकाशित)
एकब अतिरिक्त राहत बास बचना ओ विभिन्न पत्रिकाक संपादकीय छनि जकबा पोथी रूपमे आनब बाँकी छै।
संपादन-
1) अग्निपत्र (1973, डा. धीरेन्द्र मल्लिक आ स्वकान्त सोम संग)
2) मैथिली रंगमंचक मुखपत्र "रंगमंच" (1974)
3) "स्वरूपा" नामसँ हस्तलिखित पत्रिका (1975)
4) "मैथिली दर्शन" (पुनः प्रकाशन जनवरी 2005सँ मार्च 2006 धरि)
5) मिथिला दर्शन (मइ-जून 2009 सँ नव कऽ जनवरी 2020 धरि)
एकब अतिरिक्त "देसकोस" (1981) जकब संपादकमे नाम छल विनोद कुमाब झाक मुदा संपादन केब अधिकांश काज बामलोचन ठाकुरजी द्वाबा संपादित होइत छल। एहने एकटा आब पत्रिका छलै "<u>देसिल बयना</u>" (Oct - 1981) जकब संपादकमे नाम छलन्हि जनार्दन झाक मुदा काज बामलोचने जी कबैत छलथिन।
सम्मान-
1) CIIL द्वाबा अनुवाद लेल "भाषा-भावती सम्मान" (2003-4)
2) <u>विदेह पत्रिका द्वाबा संचालित 2011-2012 केब</u>

"<u>रिदेह सम्मान (समानान्तर साहित्य अकादेमी पुरस्कार)</u>"क <u>अनुवाद पुरस्कार</u>

3) <u>प्रबोध साहित्य सम्मान</u> (2012,चंद्रभानु सिंहजीक संग रूपे),

4) किरण मैथिली साहित्य शोध संस्थान, उजान द्वारा "<u>किरण साहित्य सम्मान</u>" 2015

5) चेतना समिति, पटना द्वारा "<u>यात्री–चेतना पुरस्कार</u>"–2017 आदिसँ सम्मानित।

6) विशेष सम्मान– सितम्बर 2020मे हिनक नामक उपर मैथिली गजलमे आएल एकटा नव बहरक नाम "बहरे लोचन" रखबाक घोषणा भेल। ओ घोषणा देखबाक लेल क्लिक करू 'बहरे लोचन' ओ बहरे लोचन की छै एकर पूरा जानकारी लेल क्लिक करू "बहरे लोचन" एकर अतिरिक्त कलकत्ताक किछु संस्था द्वारा अभिनंदन सेहो भेल छनि जेना मिथिला सांस्कृतिक परिषद् ओ अन्य।

नवम्बर 2019 सँ रामलोचन ठाकुर अल्जाइमर बिमारीक चपेटमे छथि, एहिमे लोक बिसरए लागैत छै आ से सभ चीज जेना अपन परिचय, पता–ठेकाना सभ। 12 फरवरी 2021, शुक्र दिन भिनसर 9.30 बजे रामलोचन ठाकुरजी अपन घरसँ कतहुँ निकलि गेलाह आ तकर बाद एखन धरि हुनकर कोनो पता नै चलि रहल अछि। ठीक एहने दुर्दिनमे हमरा लोकनि ओ विशेषांक प्रकाशित कऽ रहल छी। बहुत आलेख एहि घटनासँ पहिने आबि गेल छल तँ किछु आलेख एहि घटनाक बाद आएल अछि।

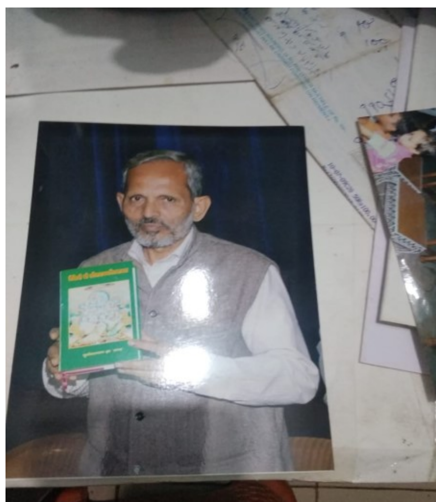
रामलोचनजीक फोटो (पारिवारिक सहित) आ बहुत रास जानकारी नवोनारायण मिश्रजीसँ प्राप्त भेल अछि)।

প্বনঃশ্চ– ঙা থংক থপন সময 1 থপ্রৈন 2021 কেঁ প্রকাশিত ভেন হ্মদা 6 থপ্রৈন 2021 কেঁ কনকত্তা প্বনিস দ্বাবা বামনোচনজীক পবিবাবকেঁ সূচনা দেন গেনৈ জে নীনবতন সবকাব থস্পতানমে একটা শর ছৈ। পবিবাবক নোক ওহিঠাম পহুঁচনাহ থা ওহি শরকেঁ বামনোচন ঠাকুবজীক ৰূপমে চীন্হন গেন। থস্পতানক বেকার্ড মোতাবিক হিনক মৃত্যু 25 মার্চ, 2021 কেঁ ভেননি থা মৃত্যু প্রমাণপত্রমে সেহো 25 মার্চ নিখন ছনি। 6 থপ্রৈন 2021 কেব বাতিমে হিনক সংস্কাব কনকত্তাক নিমতন্না ঘাট (ভূতনাথ মংদিব)মে ভেননি।
উঁপবোক্ত সূচনা রিদেহ দ্বাবা 14 থপ্রৈন 2021কেঁ জোড়ন গেন থছি।

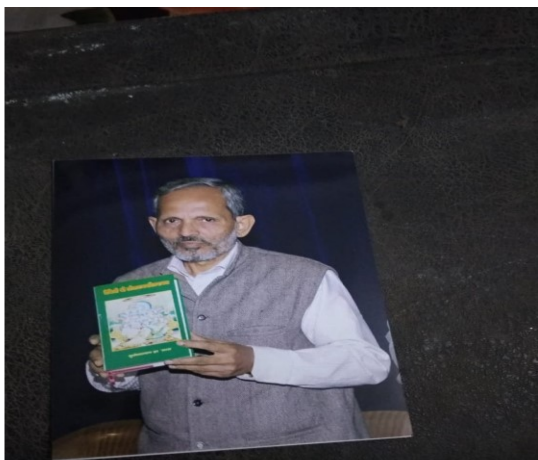
বামনোচনজীক কিছু পাবিবাবিক চিত্র

থঁক প্রকাশন কেব ঘোষণা

Ashish Anchinhar | Facebook   New Tab

facebook.com/anchinhar/

Apps Singer Mail E-WayBill System   Reading list

Search Facebook   Ashish

Ashish Anchinhar   Add to Story   Edit Profile

दिव्या आकृति मिश्रा   गोपाल जी नन्दलाल जी   Mohar Misra

Life events   See all

Travelled to Durgapur, West Bengal
22 December 2012

Started studying at uneducated but literate
1985

Privacy · Terms · Advertising · Ad choices · Cookies · More · Facebook © 2021

Ashish Anchinhar
1 April at 20:56

प्रकाशित भऽ गेल "रामलोचन ठाकुर विशेषांक" पढ़बाक लेल विदेहक एहि लिंकपर आउ http://www.videha.co.in/

किछु लेखक केर नाम आधा आएल छनि, लिंक खोललासँ पूरा नाम आबि जाइत छै

आभार Kishore KeshavAmar Kant Lal Lalप्रदीप पुष्पShailendra Mishraभीमनाथ झाMaha Kant Arvind Thakur Amod JhaShivashankar ShriniwasUdaya Narayana SinghDilip Kumar JhaNabo Narayan MishraKathakar AshokSurendra ThakurNarayan JeeRam Bharos Kapari Bhramar Manoj KarnJagdishchandra ThakurKedar KananYogendra Pathak ViyogiPradip BihariKailash Kumar MishraLekhak RameshSantoshi Kumarचन्द्रेश दरभंगाKameshwar Jha KamaljiRaman Kumar SinghAnmol JhaVidyanand JhaMithilesh Kumar JhaAmar Nath JhaGanga JhaBinay Bhushan ThakurAjit AzadBinod Kumar JhaGangesh GunjanIshnath Jhaरवि भूषण पाठकKunalHimkar BharadwajAravind AkkooRishi BashisthaHirendra Kumar JhaPravin Narayan ChoudharyKrishna Mohan JhaAntika PrakashanBibhuti Anand

VIDEHA.CO.IN
'विदेह' प्रथम मैथिली पाक्षिक ई पत्रिका
विदेह नूतन अंक संपादकीय संदेश विदेह नूतन अंक गद्य
विदेह नूतन अंक पद्य विदेह नूतन अंक स्त्री कोना

Desktop   15:15 Thursday 08-04-2021

चित्र: प्रीति ठाकुर

बालमुकुन्द ठाकुर विशेषांकक संदर्भमे

एहि विशेषांक केर शुरुआत एहन साक्षात्कारसँ कऽ रहल छी जे कि लेल गेलै बहुत पहिने मुदा एखन धरि अप्रकाशित छल, तकर बाद तीन एहन नव समीक्षकसँ आलेख लऽ केर शुरुआत कऽ रहल छी जे कि मूलतः मैथिली समीक्षा-आलोचना क्षेत्रमे नै छथि। ताहूमे अमरकांत लाल तँ एहन रचनाकार छथि जे मैथिलीक कोनो पहिल पोथी पढ़ने नथि सेहो बालमुकुन्दजीक पोथी आ बालमुकुन्दजीक अनुवाद अमरकांतजीकेँ केहन लगलनि ताहिपर हुनक विचार छनि। दोसर लेख प्रदीप पुष्पजीक छनि आ ओ मूलतः गीतकार-गजलकार छथि। तेसर शैलेन्द्र मिश्र छथि। उम्मेद जे भविष्यमे ओ तीनू समीक्षा क्षेत्रमे सक्रिय रहताह। तकर बाद नव-पुरानक फेंटि कऽ क्रम बनाएल गेल अछि। संगे-संग ओ क्रम ने तँ उम्रक वरिष्ठता केर पालन करैए आ ने रचनाक गुणवत्ताक। हँ, एतेक ध्यान जरूर राखल गेल छै जे पाठकक रसभंग नहि होअए आ से विश्वास अछि जे रसभंग नै हेतनि।

পাঠক জখন এহি রিশেষাংককেঁ পঢ়তাহ তঁ হ্নকা রর্তনী ও মানকতাক খভার নগতনি। রর্তনীক গনতী জে থিক সে সোমে-সোম হমব সভহক গনতী থিক জে হম সভ সংশোধন নৈ কঽ সকনহুঁ হ্মদা ঙা ধেখান বখরাঁক রাঁত জে রিদেহ শ্বরুএসঁ হবেক রর্তনী রঁনা নেখককেঁ স্বীকাব করৈত এনৈএ। তঁঙ মানকতা খভার স্বাভারিক। একব রাঁদো রঁহ্ত রর্তনীক গনতী বহন গেন খিছ জে কি হমরে সভহক গনতী খিছ। মৈথিনীমে কিছুএ এহন পত্রিকা খিছ জকব রর্তনী একবংগক বহৈত খিছ খা ঙা হ্নক খূরী ছনি হ্মদা জখন ওহো সভ কোনো রিশেষাংক নিকানৈ ছথি তখন রর্তনী তঁ ঠীক বহৈত ছনি হ্মদা সামগ্রী খধিকাংশিতঃ রঁসিযে বহৈত ছনি। ঐতিহাসিকতাক দৃষ্ঠিসঁ কোনো প্ববান সামগ্রীক উঁপযোগ রর্জিত নৈ ছৈ হ্মদা সোচিযৌ জে 72-80 পন্নাক কোনো প্রিংষ্ঠ পত্রিকাক হোগত ছৈ তাহিমে নগভগ খাধা সামগ্রী সাভাব বহৈত ছনি, তেসব ভাগমে নেখক কেব কিছু বচনা বহৈত ছনি খা চাবিম ভাগমে কিছু নর সামগ্রী বহৈত ছনি। হ্মদা হমবা নোকনি নর সামগ্রীপব রেঁসী জোব দৈত ছিযৈ। একব মতনরঁ ঙা নহি জে রর্তনীমে গনতী হোগত বহৈ। হমব কহরাঁক মতনরঁ ঙা জে সংপাদক-সংযোজককেঁ কোনো নে কোনো স্তবপব সমঝৌতা কবহে পড়ৈত ছৈ সে চাহে রর্তনীক হো কি, হ্মদ্রাক হো কি রিচাবধাবক হো কি সামগ্রীক হো। হমবা নোকনি রর্তনীক স্তবপব সমঝৌতা কঽ বহন ছী হ্মদা কাবণ সহিত। প্রিংষ্ঠ পত্রিকা এক রেঁব প্রকাশিত ভঽ গেনাক রাঁদ দোরাঁবা নৈ ভঽ সকৈএ (ভঽ তঁ সকৈএ হ্মদা হেব পাগ নাগি জেতৈ) তঁঙ ওকব রর্তনী যথাশক্তি সহী বহৈত ছৈ। ঙংষ্টবনেষ্টপব

স্বরিধা ছৈ জে রীচমে (ওংঠবনেঠসঁ প্রিংঠ হেরাক খরধি) ওকবা সহী কঽ সকৈত ছী ক্ষদা সমাগ্রিএ নীক নৈ বহত রা রঁসিযা বহত তঁ সহী রর্তনী বহিতো নর খধ্যায নৈ খ্জি সকত তঁগ হমবা নোকনি রর্তনী রঁনা ক্ষদ্দাপব সমঝৌতা কেনহুঁ। হমবা নোকনি কএননি, কযননি ও কেননি তীনূ শ্বক্ষ মানৈত ছী, এতেক শ্বক্ষ মানৈত ছী একৈ বচনামে তীনূ ৰূপ ভেটৈ জাএত। খান শৰ্দ্দক নেন এহনে ৰূঁস্নূ।

জেনা কি উঁপব পবিচয রঁনা পন্নাপব সূচিত কেনহুঁ জে ফবরবীমে বামনোচনজী খপন ঘবসঁ জে নিকননাহ সে ফেব ঘূমি কঽ এখন ধবি নৈ এনাহ খছি। এহি রিশেষাঁক কেব কিছু নেখপব একব খসবি ভেটৈ সকৈএ।

रामलोचन ठाकुर संग साक्षात्कार- प्राश्निक- डा. वन्दना कुमारी (ओना डा. वन्दना किशोर)- एहन जड़ि आयल समाजमे महिला कोना उतरतीह मैथिली रंगमंचपर

प्राश्निक- डा. वन्दना कुमारी ओना डा. वंदना किशोर, विभागाध्यक्ष, मैथिली विभाग, ए.एन. कॉलेज, पटना

एहन जड़ि आयल समाजमे महिला कोना उतरतीह मैथिली रंगमंचपर: रामलोचन ठाकुर

मिथिलांचलसँ बाहर कलकत्ता (कोलकाता) ओ पहिल स्थान अछि, जतए आधुनिक भाव-बोधक समसामयिक मैथिली नाटकक मंचन प्रारंभ भेल। स्वतंत्र नाट्य संस्था सभ

খস্তিত্বমে খাযন। নিবন্তব নাট্য-গতিবিধি চনন, জে খাগযো চনি বহন খছি। মূনতঃ প্ররাসী মৈথিন নোকনিকেঁ একজুট কবরঁ তথা মৈথিনী খান্দাননকেঁ খাগূ বঁঢ় যিবঁ তহিযা একব নক্ষ্য ছন। কনকত্তাক মৈথিনী নাট্য খান্দাননক খাবঁ স্বদীর্ঘ ঔতিহাস খছি। কতোক স্বর্ণিম উঁপনব্ধিক গবাহ খছি কনকত্তা। বাঁদক সমযমে একবে দেখা-দেখী দেশক খান শহব খা গাম সবঁমে সেহো মৈথিনী নাটকক সংস্থা সবঁ বঁনন তথা বংগমংচীয গতিবিধি সক্রিয ভেন। কনকত্তামে মৈথিনী বংগমংচক ন্যাঁ বখনিহাব তথা নিবন্তব সক্রিয বখনিহাবমে জাহি কিছু নামক উঁল্লেখ খনিবার্য ভঃ জাওছ, তাহিমে একটা প্রমুখ নাম খছি-বামনোচন ঠাকুবক, জে বাঁদমে নাটক ছোড়ি কথা-কবিতা খা সাহিত্যমে বমি গেনাহ। পবংচ পবোক্ষ রূপ ও এখনো কনকত্তাক মৈথিনী বংগমংচসঁ সম্পৃক্ত ছথি। বামনোচন ঠাকুব খভিনয তঁ কবরেঁ কবথি, কতোক নাটকক খনুবাদ খা নির্দেশন সেহো কযননি। হুদা হুনক যোগদান কে এতবেঁ ধবি সীমিত নহি কযন জায সকৈত খছি। ও একটা মহত্বপূর্ণ সংগঠনকর্তা খা সমন্বযক সেহো বহথি জকব যোগদান গতিবিধিক সক্রিযতা খা তকব নিবংতবতা বঁনৌনে বখবাঁক নেন জরুবী খছি।

+ মার্চ ২০০৯ কেঁ বামনোচন ঠাকুব পটনামে বহথি। ও প্ররোধ সাহিত্য সম্মান ২০০৪ক নির্ণাযক মংডনক বৈসাবমে খাএন বহথি। খংতববাষ্ট্রীয মহিনা দিবস খা মহাশিববাত্রি পাবঁনিক দুনি-মানিক বীচ সংধ্যা + বঁজে ফ্রেজব বোড স্থিত প্রেসীডেংট হোটনক কমবা ন. ৪০৯মে হুনকাসঁ ধ্বন্যাংকিত সাক্ষাকোব কএন গেন। ঔ সাক্ষাকোব বস্তুতঃ "নাটক খা নাবী" বিষযক বৃহদ শোধক ক্রমমে

কএন গেন ছন। শোধ কার্য পূরা ভহ খপন নিষ্পত্তি প্রাপ্ত কহ চুকন খছি। ক্ষদা ও সাক্ষাকোব খাত্যারধি খপ্রকাশিত ছন। খার্ঁ পংদ্রহ রর্ষ রাঁদ এহি রিশেষাংক নেন ও উঁপনব্ধ করাওন গেন খছি। কৃপ্যা পাঠক গণ এহি সাক্ষাকোবমে খাএন তথ্য খা রিচাব খাদিকেঁ সাক্ষাকোবক সময-তিথি দর্পণমে দেখরাঁক প্রযাস করথি। প্রস্তুত খছি ৪০ মিনটক এহি ধ্বন্যাংকিত সাক্ষাকোবক প্রমুখ খংশ—

খপনে কনকত্তাক মৈথিনী বংগমংচমে খূর্ঁ সক্রিয বহনহুঁ খছি। নগসঁ একব গতিরিধি দেখৈত বহনহুঁ খছি। কহু জে কনকত্তাক মৈথিনী বংগমংচমে মহিনা কনাকাবক কেহন ভূমিকা বহন খছি? স্বনন খছি জে রঁগনা ভাষী স্ত্রীগণ নোকনি মৈথিনী নাটকমে খভিনয কবৈত বহন ছথি ?

কনকত্তাক মৈথিনী বংগমংচকেঁ দূ ভাগমে রাঁটি–1953সঁ 1976 ধবি খা ফেব 1983সঁ খদ্যারধি। 1976মে হম সর্ঁ নাটক কবর্ঁ ছোড়ি দেনৌং। তহিযা ধবি হমবা সর্ঁকেঁ জতেক মহিনা কনাকাব ভেটৈনীহ, সর্ঁ রঁগনা বংগমংচক কনাকাব ছনীহ, এহিমে কোনো শক নৈ। মৈথিনানী মংচপব নৈ উঁতবৈ ছনীহ, খাগযো নৈ উঁতবৈ ছথি। একবা এনা র্বুঝিযৌ জে সয রর্ষ পহিনে জখন গিবীশ ঘোষ রঁগানমে নাটক শ্বরু কেনে বহথি, তখন প্বরুষে মহিনাক বোন কবৈত ছন। রাঁদমে একটা রেশ্যা কে প্রথম রেঁব ও মংচপব উঁতাবননি, নাম বহৈক নটী রিনোদিনী। যহ স্থিতি কম কী রেঁসী মৈথিনী নাটকক খাগযো খছি। 1976ক রাঁদ রঁগানমে মৈথিনী নাটকমে ব্রেক নাগি গেনৈ। 1983সঁ ফেব দোসব চবণ শ্বরু

भेलै। एहि खेप किछु मैथिलानी मंचपर आयलीह। दू-एक टा नाम कहब, नीक अभिनेत्री छथि (नाम मोन पाड़ैत, परंच मोन नहि पड़ै छनि), महेशे झाक ननकिरबी बहु। बिआह भेलै तँ नाटक छूटि गेलै। सामाजिक बंधन छलै। पतिदेव नाटकमे नै उतरय देलथिन। दोसर श्रीमती वन्दना झा, बड़ नीक अभिनेत्री, एखनो करैत छथि। हुनका बंगमंचसँ कम प्रेम छनि-ग्रुप (संस्था)सँ बेसी। जाहि ग्रुपसँ ओ जुड़ल छथि-तकरे टा संग नाटक करैत छथि-दोसर ठाम नै करैत छथि। एकटा आर घटना कहब। भविसक 1983क बात थीक। हम सभ श्री रघुनन्दन दासक नाटक 'मिथिला नाटक' कलकत्तामे खेलायल बही। एहिमे सात टा महिला बहे, प्रस्तुतकर्ता बहे-कर्ण गोष्ठी-कायस्थक संस्था छियै, बंगालमे छियै। सात टा महिला आयल रहथि, नाटक कयलनि। तकरा बाद दोसर नाटक लेल उपलब्ध नै भेलीह। ओ तँ विडम्बना ने भेल।

बंगला भाषी अभिनेत्री सभसँ मंचनमे दिक्कत नै होइत रहए ?, प्रस्तुतिक गुणवत्ता नै प्रभावित होइ ?

खूब बाधा होइ। हालमे 6 मार्च के कलकत्तामे एकटा नाटक भेल-'भफाइत चाहक जिनगी'(लेखक-सुधांशु 'शेखर' चौधरी)। एहिमे बंगला भाषी अभिनेत्री छलीह। ठीकसँ उच्चारण तक नै कए सकलीह। आब अहाँ नाटकमे ठीकसँ रंजन नै करबै तँ...... ?

अपन व्यवहारिक अनुभव कहू ? अहाँ लोकनि कोना तैयार करियै बंगला भाषी अभिनेत्री के ?

ओना तँ सभ गोटे हुना विशेष रूपसँ- हमरा सभहक

বীচ নক্ষ্মীনাবাযণ মিশ্রি নামক এক ব্যক্তি বহথি, জে আফিসসঁ ছুট্টী নহ নহ ভবি দিন অভিনেত্রীক ডেবা জা হ্নকা মৈথিনী বাজব সিখাবথি, পার্ট ঘোখবথিন। মৈথিনী সংবাদ কে বঁগনা নিপিমে নীখি কহ দেথিন। তখন হ্নকামে কোনো বাতক পতা নৈ চনৈ। হমবা সবহক সংগ জে–জে বঁগনা ভাষী অভিনেত্রী কাজ কযননি সে এহিনা। দূ টাক নাম নেব– শ্রীমতী বীণা বায আ চন্দ্রকনা কিবণ। ওকবা হম সব চিন্হৈ ছনিযৈ জে ও মৈথিনী ভাষী নহি অছি, অহাঁ নৈ চিন্হিতিযৈ। সিখবাক ক্রমমে দূনূ কে মৈথিনীপব ততেক কমাঁড ভহ গেন বহৈ। ও দূনূ হমবা সবসঁ মৈথিনীযেমে গপ্প–সপ্প কবৈত ছনীহ। আব এখন ওতেক মেহনতি নোগতে নৈ ছৈ। হমবা সবমে প্রতিবদ্ধতা ছন। সিখবাক প্রযাস কবৈ ছনিযে। সাঁঝ কহ অভ্ভা দিযৈ। এক টাকাক টিকট কীনি–কীনি বঁগনা নাটক জা–জা কহ দেখিযৈ, বঁগনামে কী নব ভহ বহনৈএ। মহেন্দ্র মনংগিযা কে পুছবনি, ও কহতাহ। কনকত্তামে হ্নকা পকড়ি– পকড়ি হম সব নাটক দেখাবী–চনূ হুন্নাঁ নাটক দেখা। এখনুকা কনাকাবমে ও প্রতিবদ্ধতা নৈ ছনি। কবহ কে অছি, কহ নিযহ একটা নাটক। নৈ কিছু অছি তঁ একটা নাটকে কহ নিঅ।

মৈথিনানী নাটক কবএ মংচপব নৈ অবৈত ছথি তকব কী কাবণ অহাঁ কে নগৈএ ?

সামাজিক রিডম্বনা ছৈ। হমব সবহক জে সংস্কাব অছি, গীতনাদ–নৃত্য–নাটককেঁ হম সব হেযদৃষ্টিসঁ দেখৈত বহনিযৈ। আব যদ্যপি নৃত্যমে মৈথিনানী আবি বহন ছথি। হম নাম নৈ কহব, কনকত্তাক একটা বড় পৈঘ

শ্রেষ্ঠ খান্দাননী–সাহিত্যকাব ছথি, তিনকব ননকিবরী কে এক রেঁব গছা ভেন ছনৈ নাটক কবরাঁক–হ্মদা ও খপন রঁচিযা কে নাটক নৈ কবয দেনথিন। খপনে ও ভাষণ দৈত ছথিন মংচপব মহিনা কে খযরাঁক নেন। খাগযো হম–খহাঁ ভাষণ দৈত ছিযৈ, নেকিন খপন রেঁটী–স্ত্রীকেঁ মংচপব উঁতাববঁ সে সাহস হম সবঁ নৈ কবৈ ছী। হমবা নোকনিক সমাজ এখনো প্বকষ শাসিত খছি। জঁ প্বকষ Al ow নৈ কবথিন তঁ মহিনা কোনা মংচপব খওতীহ ? এহি স্থিতিমে এখনো পবিবর্তন নৈ খযনৈএ– হম সবঁ ভাষণ জতেক ঝাড়ী।

খহাঁ স্বযং নাটক কবৈত বহী, প্রগতিশীন রিচাবধাবাক নোক বহী, খহাঁ খপন পনীকেঁ কিএক নৈ মংচপব খননহুঁ ?

হম এহি প্রশ্নক খপেক্ষা কবৈত বহী খহাঁসঁ। দেখিযৌ, হমবা পনী কে পঢ়হো নৈ খরৈঁত বহনি। রাঁজহো–স্তুকহো নৈ খরৈঁত বহনি। কিএ তঁ পঢ়ন–নিখন নৈ বহথি। রিঁযাহ ভেন তঁ কহনিযনি–চিঠ্ঠী–প্বর্জী নীখূ। তঁ মাত্রা ছোড়ি খক্ষব নীখবঁ সীখি নেননি। ও জে একটা কহবী ছ জে একটা পনী খপন স্বামী কে চিঠ্ঠী নিখনথিন–ট ক প ঠ রঁ ত প ঠ রঁ ন ত স রঁ ম ব রঁ (টাকা পঠাযবঁ তঁ পঠাউ নৈ তঁ সবঁ মববঁ)। তেহনে নিখবঁ সিখননি হমব পনী–মাত্রা জ্ঞান নৈ ভেননি, হ্নকব স্থিতি খা স্তবক খনুমান ক২ নিযৌ। দোসব খপনে কমজোবী কিএ নে কহি দী। খপনে হম মৈট্রিক পাস ক২ ক২ গামসঁ কনকত্তা গেন বহী। নোকবী নাগন। হ্মদা কাঁনেজোমে নাম নিখৌনৌ। হমবা মায কে রঁড় গছা পঢ়২–নিখ২ কে। পনী জে স্বননি কাঁনেজ

জায রনা রাঁত তঁ কহননি–'এহ আরঁ ধিযাপ্বতা পঠ়তৈ, তঁ আপনে ক়াঁনেজমে নাম নিখৌতাহ। ' তঁ ওহি পনৌ কে হম কতেক দূব ধবি আনি সকৈত ছনহুঁ ? নৈ আনি সকনহুঁ, হমবো কমজোবী আছি। একটা রাঁত আব কহরঁ। কোনো প্রাগ্রাম হোগ ছৈ, নাটক হোগ ছৈ তঁ ওহিমে কৈক টা দর্শক স্ত্রীগণ বহৈত ছৈক ? হম সরঁ,সরঁ, গোষ্টে পবিরাবক সংগে বহৈ ছী, হ্মদা পবিরাব নহ কহ প্রাগ্রামমে কিএ নৈ জাগ ছী ?

কনকত্তাক মৈথিনী বংগমংচক গতিহাস নগভগ পচাস রর্ষক ভহ গেন। তথাপি স্থিতি নৈ রঁদনন ?

জড়ি আযন সামাজিক সংস্কাব জাধবি নৈ রঁদনত, তাধবি....। আরঁ দেখিযৌ জে হমবা ঘবমে কোনো মহিনা আঙ.এ.এস. ছথি তৈযো ভানসক দাযিত্ব হ্নকে বহতনি। নোকবী ওহো কবৈত ছথি– স্বামিযো কবৈত ছথিন, হ্মদা ভানস স্ত্রীযে কবতীহ, পতিকেঁ চাহ রঁনা কহ রৈহ দেখিন। স্বামী কিএক নে কবথিন ? একটা স্ত্রী মৃদুনা গন্ধক 'রুকোগী নহী বাধিকা' সন উঁপন্যাস পঠ়তীহ, হ্মদা মংচপব নৈ উঁতবতীহ। হম সরঁ (প্বরুষ রস্ত্র) Al l o w নৈ কবৈ ছিযনি। পটনামে হম কহরঁ জে হমবা নোকনিক সৌভাগ্য আছি জে প্রেমনতাজী (প্রেমনতা মিশ্র 'প্রেম') সন রবেণ্য আ সম্মানিত অভিনেত্রী এখনো সক্রিয ছথি। ও সাহস কহ কহ মংচপব অযনীহ।

মৈথিনীক নাটক সরঁমে সংখ্যাক দৃষ্টিসঁ স্ত্রী চবিত্র কম বহৈএ। একব কী কাবণ ? কী মহিনা কনাকাবক অভার মাত্র এহি নেন জরারঁদেহ আছি ?

তঁ ত্থাব কী ? মহিলা কলাকাব ছৈকে নৈ তঁ নাটককাব নিখিযে কহ কী কবতাহ ? মংচনে নৈ হোযতনি। হম কহি সকৈত ছী জে কমসঁ কম কনকত্তাক নাটককাব জে নাটক নিখননি সে ওহী হিসাবেঁ। হম একটা নাটক খেলাযন বহী– জাদূগব ত্থা বিহর্সন। ত্থনুবাদ নাটক ছন। তঁ হম তকৈত–তকৈত ওহন নাটক তকনহুঁ ত্থা ত্থনুবাদ কযনহুঁ, জাহিমে মহিলা কলাকাব ছনৈকে নহি। নচিকেতাক নাটক 'এক ছন বাজা'মে তীন টা মহিলা বহৈ। ক্ষদা হমবা সবঁ নগ বহথি দূ টা মহিলা কলাকাব। এক গোষ্ঠেকেঁ ডবঁন বোন দেনিযৈ। তঁ নোক চেহবা নৈ দেখি সকৈ ত একটা বোনমে ওকবা চেহবা ঘুমা পাছূ ক্ষংহ বঁৈসা দেনিযৈ–ত্থপন গীত গাউঁ ত্থা চনি জাউঁ। ত্তা তঁ স্থিতি ত্থছি। কোনা নীক নাটক নিখাযত ত্থা কোনা তকব নীক মংচন হোযত ? হমব স্পষ্ট মত ত্থছি জে মহিলা কলাকাবক ত্থভাব ত্থছি তেঁ নাটককাব কম মহিলা চবিত্র বখননি, নৈ বখননি। বিনু মহিলা পাত্রক নাটক হো তঁ উত্তম। ত্থাগযো জে নাটক নিখাগএ–তাহূমে দূ–তীনটাসঁ ফাজিন নাবী চবিত্র কহাঁ বহৈএ ? ত্তা সংকষ্ট সবঁ ঠামক ছৈক।

ত্থাবঁ গোষ্টপগবে সহী, মৈথিনানিযো ঘবসঁ বঁহবা বহন ছথি। নোকবী, ব্যাপাব, ফৈশন, খেন–প্বনিস সবঁ ক্ষেত্রমে। গবঁে ছথি–নৃত্য কবৈত ছথি। তখন নাটক নহি কববাঁক পাছূ কী কাবণ নগৈএ বংগমংচক স্বযং কেব স্থিতি এহি নেন কতেক দোষী নগৈএ ?

হম ফেব কহবঁ সামাজিক ত্থবস্থা দোষী ত্থছি। তাহূমে প্বরুষ বস্তু দোষী ত্থছি। স্ত্রীক গচ্ছা বহিতো ছৈক তঁ প্বরুষ ওকবা Allow নৈ কবৈ ছ। তঁ ও নৈ ত্থগ্বত্থাগ

छथि। ओहिना रंगानमे कि दक्षिण भारतीय भाषा सभमे कलाक प्रति जतेक आकर्षण छै ततेक हमरा सभमे नै अछि। एकदम्मे नै अछि। मिथिला पेंटिंग रंगानी सभ रंग-रंग रचि रहल अछि हम सभ नै। मैथिलानी घर-घरमे पेंटिंग रंगोलीक-सदा प्रदर्शनीमे नै जेतीह, किए तँ परिवार Al l ow नै करै छनि। नाटको लेल सैह बात अछि। एखनो हमरा सभहक मानसिकतामे कहाँ परिवर्तन भेलए जे नाटक एकटा कला छियै। साहित्यक सभसँ सशक्त विधा छै नाटक, नाटक मात्र पोथी नै। एकटा समन्वित कला छै। एकर जे प्रभाव दर्शक-श्रोतापर पड़ै छै- से कथा-कविताक कहियो भगये नै सकै छै। सदा हमरा सभमे तकर गमानदारी आ विचारक अभाव अछि। आर मन्न कानक स्थिति तँ हम नै कहब। सदा ओह्ह कानक नाटक सभमे नटी-सूत्रधारक परिकल्पना छै, तँ महिला कलाकार रहल हेतै-से हमरा लगैए। ओ बीचमे आबि कऽ सलनमानी आक्रामणक बाद पर्दा प्रथा आयल। हमरा लोकनिपरम्परावादी सोचक लोक, ओकर कठ़ ि रंगा देलियै।

जतेक नाटक अहाँ पढ़लहुँ, कयलहुँ अथवा देखलहुँ- ताहि आधारपर कहू जे मैथिल नारीक केहन छवि नाटक सभमे आयल अछि ?

पुरुष आश्रित नारीक छवि। नियमसँ बान्हल, भनसाघरमे घोंसियायल, घरक काज करैत, पुरुषक सेवा करैत नारीक छवि। रंग-रंग पछुआयल नारीक छवि। पुरुषक समकक्षोक छवि नै बनल अछि। स्त्रीक स्वतंत्र अस्तित्व कहाँ कोनो नाटकमे आयलए ? अग्रआयल

চবিত্র কহাঁ আযনএ ? স্বারনর্রনক ভারনা রনা নাবী কহাঁ অননিহঁ নাটককাব নোকনি নাটকমে ? হঁ, গুণনাথ জী 'পাথেয' নাটকমে নাবীক কনেক নীক ছবি দেখৌনথিন।

কী যহ অছি মৈথিন নাবীক সম্পূর্ণ ছবি ?

সম্পূর্ণ ছবি মানে কী ? মিথিনাক নাবীক দূ রক্ষ অছি গ্রামীণ স্ত্রী আ শহবী স্ত্রী। রিডম্বনা অছি জে মিথিনামে কনকত্তা কি পটনা সন শহব নৈ ছৈ। শিক্ষিত-বুদ্ধিজীরী গাম ছোড়ি শহব আরি গেন। হ্মদা গামক স্ত্রী এখনো গোর্রব পথৈএ। শহবমে সে তঁ নৈ করৈএ, হ্মদা গ্রামীণ সংস্কাবসঁ এখনো হ্মক্ত নৈ ভেনৈএ। আর্র দেখূ, হমবা নোকনিক অধিকাংশি নাটককাব শহবী ছথি। গ্রামীণ পৃষ্ঠভূমিপব মনংগিযাজী টা নাটক নিখৈ ছথি। আর্র শহবমে বহি কহ গামক নাটক নিখর্রৈ তঁ সে কেহন হেতৈ ? শহবিযাক মাত্র স্মৃতিমে গাম ছৈক। কৈক দিন গাম জাএ ছী হমবা নোকনি ? তেঁ গামক র্রাবেমে চিংতন সতহী হোযত-তঁ সে স্বাভারিকে। তেঁ নাবীক জে যথার্থ ছবি অযর্রাক চাহী নাটকমে - সে নৈ অর্রৈএ। মনংগিযাক নাটক 'ওকবা আংগনক র্রাবহমাসা, নসর্রদী, জ্আযন কনকনী'মে যদ্যপি অযনৈএ।

স্ত্রীক দূর্দশা নেন স্বয়ং স্ত্রী কতেক দোষী ছথি ?

স্বয়ং স্ত্রী কে সর্রাংশিতঃ দোষী নৈ মানন জা সকৈএ। হমবা নোকনিক সমাজ পুরুষ শাসিত বহনএ। হমবপবম্পবা র্রহুত জড়ি আযনপবম্পবা অছি। এতয র্রুঝর্রাক অছি জেপবম্পবা নীক রস্তু অছি,পবম্পবা র্রনৈ ছৈ মনুক্ষ্যে নেন-সমাজক উঁন্নতি নেন। নেকিন হমবা

सबहक साहित्यमेपरम्पराक गलत व्याख्या कयल गेलए। जे व्यवहार छै तकरा हम सभपरम्परा मानि लेलियैए। एहि व्यवहार सँ जाहि हमरा सभ के मुक्ति नै भेटैत- ताहि नारीक स्थिति , नै स्वधरतनि। नारियो समाजमे जाहि वैसारित्रीक पूजा होएत रहतै आ मध्यम्रारणीमे ठेहुन दगाएत रहतै-ताहि तक भविसक नारी आगू नै आबि सकतीह। नाटकोमे यह स्थिति अछि। आखिर लेखको तँ ओही वर्ग आ समाजसँ अबैत छथि- प्रायः ओहो नारी के सामने नै आनय चाहैत छथिन। हमरा जनैत महंगियाजी विशिष्ठ वर्गक नाटके लिखैत रहलाह। ओहि विशिष्ठ पिछड़ा वर्गमे नारी के विशेष स्वाधीनता छै। जकरा स्वाभाविक कहैत छियै, ताहि वर्गक नारीमे बेड़ कम स्वाधीनता छै। जखन कि स्वाभाविकमे नारी कम कि बेसी पढ़ाै-लिखाै कयलनि। परंच संस्कार समकालीन नै भेलनि। सोच आधुनिक नै भेलनि। आधुनिकताक प्रभावसँ पाछू रहलीह।

की अहाँ के लगैए जे महिला नाटककारक अभाव रहलासँ नाटकमे महिलाक उचित प्रतिबिम्ब....

(बिचमे बात लोकैत) नै-नै, ई कारण नै छै, बल्कि ई गलत धारणा छै। कोनो भाषामे एना नै छै जे महिला लेखिके महिलाक विषयमे बढ़ि या लीखि सकैत छथि। नाटककार तँ सभ भाषामे पुरुषे बेसी छथि। महिला लिखतीह तँ महिला कलाकार भेटैत अथवा महिलाक सम्पूर्ण समस्या आओत ई हम नै मानै छी। जेना, साहित्यमे आएल दलित साहित्य एकदम बकवास छै। साहित्य कतौ दलित होए आ साहित्यकार कतौ

দনিত হ্খয। সাহিত্যকাব মাত্র স্রষ্ঠা হোগ ছৈ ৰঁস। দেখূ, দবথসন হমব নাঠ্যে রিধে কমজোব থছি। নাটক নিখাযত মংচন নেন সে কতে মংচ (নাঠ্য সংস্থা) থছি থপনা সৰঁ নগ ? নাটক খেনাগ রনা নোক নৈ থছি। মংচক (নাঠ্য সংস্থা) থভারক চনতে নাটক কমজোব। কম নেখন। সয রর্ষক থাধুনিক মৈথিনী নাটকক গতিহাস থছি–সংখ্যামে কতেক নাটক থছি ? 1953মে কনকত্তামে হম সৰঁ মৈথিনী নাটক কবৰঁ শ্বরু কযনহুঁ। তঁ 51–52 সানমে কনকত্তামে এখন তক মাত্র 51 টা মৌনিক মৈথিনী নাটক থারি সকন–ৰাঁকী থনুরাদ থছি। জখন কি কনকত্তাসঁ হম সৰঁ এখন ধবি 250সঁ 300 পোথী ছপনহুঁ, তাহিমে মাত্র 51 টা মৌনিক নাটক। হমবা সৰঁ নগ নাটককাবোক থভার বহন থছি। নাটক নীখৰঁ পবিশ্রমক কাজ থছি। ওকবা মংচক জ্ঞান হোগ। নাটক এক ৰেঁব নিখাযন, পাঠ হোযত, ফেব কাঁট–ছাঁট। ফেব নীখূ। তখন বিহর্সন। বিহর্সনমে ফেব চেঁজ হোযত। তখন মংচন। ফেব কাটপীট, তখন প্রকাশন। এতেক পবিশ্রম কবৰাঁক নেন নোক তৈযাবে নৈ ছথি। ডৈবাগ ছথি। উঁপন্যাসোমেহনত মংগৈত ছৈ তেঁ মৈথিনীমে উঁপন্যাসো কম ছৈ। সৰঁসঁ ৰেঁসী করিতা নিখা বহনএ সেহো হম কহৰঁ ছংদক ৰঁধন টূটি গেনৈ তেঁ। হমবা সৰঁ নগ প্রতিৰঁদ্ধ থা পবিশ্রমী নেখকক থভার থছি। ফেব নেখনসঁ পাগ তঁ ভেটৈ নৈ ছৈ। তেঁ ওা 'পার্ট টাগম' জ়ৰঁ জকাঁ নোক কবৈএ ? থোড়ে নাটক নচিকেতা নিখননি। থাৰঁ এখন তঁ মনংগিযা ছোড়ি কিযো নৈ। ৰাঁবূ সাহেৰঁ চৌধবীক একে টা নাটক থছি–'ফহেস'। হমবা ৰ্‌ঝনে দহেজ প্রথাপব মৈথিনীমে সৰঁসঁ নীক নাটক

খছি। কিএক তঁ ও 15-20 টা নাটকমে স্বয়ং খভিনযো কযনে বহথি খা নিযমিত রঁগনা নাটক দেখিতো ছনাহ।

<u>খমবকাঁত নান</u>

<u>বামনোচন ঠাক্ব জীক খনুবাদ</u>

বামনোচন ঠাক্ব জীক পোথী প্রতিধ্বনি পঢ়ৰাঁক প্রযাস কহ বহন ছী , পঢি নহি পারি বহন ছী কাবণ ,পঢৰাঁ কান মোন সদতি পূর্বাগ্রহসঁ ভবন বহৈছ, বামনোচন ঠাক্ব জীকেঁ পঢৰাঁ নেন নগৈছ জে হমবো নির্দ্বন্দ ,নির্নেপ হোযৰাঁক চাহী। খনুবাদ পহিনহ্‌ পঢ়নে ছী হ্মদা এহন খনুবাদ কম্মে ভেটৈন জাহিমে গুশা খপন খামো জনক খা জানকীমে সমাহিত কহ দেনে হোথি , ঠাক্ব জী কে

পঠৰাঁ মানে সৰহিাবা মৈথিনক সংস্কাবমে ডূৰঁকী নগৌৰঁ ,জত্ত দ্খ তকনীফ সেহাে খাধ্যামে খা দৰ্শনিক সন্ধদ্রমে সমাহিত খছি। ধনক্ষটৈনী পঠৰাঁকান "ঢেকীমে ধান কতেক কণ্ঠ পৰৈঁছ" .... রিপত্তিক কাবখানাসঁ বনে ভঽ ৰাঁহব খৰৈঁছ । এহি পাঁতিমে ঁউপদেশে প্রেবণা, সহ সভটা এক্কহি সংগ খগন,ৰঁগন ঠাঠ় ভেন খছি, ঠাক্ষবজীক রিষযমে হন্না ছৈক ও হবা গেনাহ, হমবা জনতৰেঁ ও মৈথিনী ছোড়া কত্তহ্ নে হবা সকৈ ছথি। শ্রীমানক বচনা সদতি খেত খবিহান ,বঁচিতক খাঁগন ঘব সৌঁসে ঠাঠ় ভেটৈত ও খন্বরাদে কিএক নহি হ্এ ক্ষদা নিৰ্রিরাদ কপমে খন্বরাদ কত্তহ্সঁ খন্বরাদ নহি মৈথিনীক স্বচা মাটি-পানি সংগ ওমী স্বাদমে ঠাঠ় "বস্বধৈব ক্ষট্ৰঁকম" সন বস্বধৈব কণ্ঠ একদৃণ্ঠমক সূচনা দৈত জাগৃত খছি।

ৰেঁসী কান বচনা রিন্দ্ খা বচনাকাব একাকাব নহি ভঽ পৰৈছ ,পবংচ বামনোচন ঠাক্ষবজীক বচনা কখনহ্ঁ হ্নকাসঁ ফবাক দৃষ্ঠিগোচব নহি হোগছ। হ্নক বচনা ৰঁহ্ত সংগঠিত নোকশৈক্তিক ঁউদয খা' রিস্তাবক ওহি সম্ভারনাসঁ পবিচয কবেৰাঁক প্রযাস কবৈত খছি জাহিঠাম প্রতিহফন রিকাসক ৰাঁটৈক প্রশস্ত কবত। রিকাসসঁ স্বখ সমৃদ্ধি খা কনান্ত ক্ষখমন্ডন পব স্বখ ঁউঘনৰাঁক কাজ বচনা মাদে কৈন জা সকৈ ছৈ একব রিশ্বাস হিনক বচনা কৈএক ৰেঁব দিএৰাঁমে সফন বহন। তখন গ্রহাে কহৰঁ জে ও গতিহাস রিসবি গেন ছনাহ সে নহি তঁগ হ্নকা বচনামে ঐান্তিক ও ঘৰাহ স্বব ছৈক জে খন্যত্র ভেটৈৰঁ কম সংভৱ রা গ্রহাে কহি সকৈত ছিযৈক জে বচনাকাব ৰেঁসী কান জাহিসঁ পবহেজ কবৈএ ছথি। "খাব জ্নি ঁউঠা মাথ

ৱঁৰ্ফ খম্লাঁৱ নহি তঽ খগখন পকড়ৱঁ হম তকুখাবি" জাহিমে সম্পূৰ্ণ ব্যৱস্থাক প্ৰগ্নতিকে বিৰুদ্ধ ঠাঠ় হোযৱাঁক প্ৰযাস জাহিমে বস্ত্ৰ বিশিষ্ঠ নহি সভক নেন ৱৰ্তমানসঁ সংঘৰ্ষক ঘোষ ছৈক , মৈথিনীএ নহি হিন্দীযোমে ফঠ দঽ ভেঠৱঁ খসংভৱে ৱুঁঝিযৌ। সমৃদ্ধিক হ্ৰুমিখাএৱঁ দেখৱাঁমে খৱৈছ হ্মদা ভাষা নেন ভাষা সমৃদ্ধিক ৱঁবখা কম্মহি ভেঠৈছ। হ্ৰুমীসঁ সন্তাষক হবিতিমাক বিস্তাবক খাশ হ্মদা স্থাযী বিস্তাব নেন ৱঁবষা চাহী । জাগবণ, সংগঠন, সামাজিক দাযিত্বৱোঁধ খা' সমন্বিত বাষ্ট্ৰীয দৃষ্ঠিক বিকাসক বিবিধ ৱাঁঠ খা ওহি ৱাঁঠপব প্ৰহ্মখ খছি, স্বৰ্ণিম খতীতক খৱদানক পবিচয দ্বাবা নোককেঁ উত্প্ৰেবিত কবৱঁ। মিথিনাক সাংস্কৃতিক গতিহাস পবাক্ৰমক গৌবব গাথাসঁ পবিপূৰ্ণ খছি। হ্মদা ঠাকুব জী ওহি গৌববগাথাসঁ হ্ৰুবাক ভঽ একটা নব দৃষ্ঠিকোণ ঠাঠ় কবৱাঁমে নাগন ছথি জে নহি তঽ বাজনীতি প্ৰেবিত খছি খা নহি কূনূ বিশেষ ধাবা বা বিচাবসঁ হ্নক স্বতঃ স্ফূৰ্ত ভাব জে কিনকো কম্যুনিস্ঠ বা বামপংথী নগৌন্হ পবংচ ও সদতি মিথিনা খা মৈথিনীপংথী থিকাহ জাহি বিষযমে জনৱাঁক খনেক স্ৰাত খছি। ও স্ৰাত সভ নিখিত খা' খনিখিত দূনূ খছি। জে নিখিত খছি পঠ়ন-নিখন নোক তকবা পঠ়ি পঠ়ি সামাজিক ৱোঁধসঁ খভিভূত হোগত বহনাহ খছি খা জে নিখন নহি জা সকন, সে নোক কংঠহিক মাধ্যমে খাগ ধবি স্ববক্ষিত বহি প্ৰেবণাক খজস্ৰ স্ৰাত প্ৰৱাহিত কবৈত খাৱি বহন খছি। কূনূ ৱৈজ্ঞি জখন কৰ্ম খা দাযিত্ব কে চবম বিন্দ্ তক পহুঁচৱাঁক প্ৰযাস কবৈ ছথি তঁ দেখাব হোগ ছথি। তহিনা ঠাকুবজীক বচনা সেহো সমাজক সভ বস্ত্ৰক ৱোঁধ পসাবৈত সভক নেন চেতৌনীক কাজ

सेहो करैए छथि आ अपना दिससँ संघर्षघोष सेहो।

प्रदीप पुष्प

गीतकार रामलोचन ठाकुर

मैथिलीक आने विधाक अनुरूप मैथिलीक गीतक ऊपर आलोचक लोकनि कम्म ध्यान देलनि अछि। कविताकें विशेष महत्व द' मैथिली गीतक उपेक्षा कयल गेल अछि। यद्यपि मैथिली गीतक परम्परामे महाकवि विद्यापति जकाँ गीति-काव्यक प्रवाधा नीक जकाँ स्मरण छथि आ हुनका बाद सेहो बहुत नीक गीतकारक श्रृंखला बहल अछि, तथापि ए कहबामे कोनो असौकर्य नहिं जे मैथिली गीत-विधाकें ओतेक मूल्य नहि भेटि सकल जे ओकरा भेटबाक चाही। यद्यपि भिन्न- भिन्न कालमे गीतकार- कवि द्वारा बचल स्वमधुर गीत मैथिल

জনমানসক কংঠমে অপন মাধুর্য সংগ লোকপ্রিয হোগত বহল ঝদা গীতক আলোচনা পক্ষ আ অগ রাস্ত্র অকাদমীক সহযোগক দৃষ্ঠিকোণসঁ গীত রিধা করিতা জকাঁ জগহ নৈ রঁনা সকল।
মৈথিলীক প্রসিদ্ধ করি, রংগকর্মী, আঁদোলনী, পত্র–পত্রিকাক মাধ্যমে মৈথিলীক জন– জাগরণ কএনিহার শ্রী রামলোচন ঠাকুর জীক সাহিত্যিক অরদান রৈস ব্যাপক অছি। একটা সমর্থ করি, মাতৃভাষা অনুরাগী, আন্দোলন কর্মী, পত্রকার গহাদি রিভিন্ন ভূমিকাক নীক জকাঁ নির্রহন কবিতো ঠাকুর জী মূলতঃ মৈথিলীক স্বঁদর ভরিষ্য লেল, মিথিলাক উথোন লেল চিংতিত স্বপ্নদ্রষ্ঠা ছথি।
রামলোচন জীক গীত মূলতঃ মিথিলাক ছাযাচিত্র অছি। ব্যাপক উদ্দেশ্য সঁ বচল গেল গীতক কৈনরাস নমহর অছি আ আলে গীতকার জকাঁ রস্তুনিষ্ঠা আ সূক্ষ্ম নৈ ভ' পরৈত অছি। গীতকার ঠাকুরজী নিশ্চিত রূপেণ প্রগতিশীলতা প্রতিনিধি ছথি। হিনক গীত যথার্থক ভূমি পর ঠাঢ ভেল মজগূত ঘর জকাঁ অছি। অপনা সময়ক সমাজ আ দেশক সঙ্কুচিত চিত্র উপস্থিত করবাঁক সফল প্রযাস ঠাকুর জী কযলে ছথি। হিনক গীত সমাজক রস্ত্র– সংঘর্ষ কেঁ, অসমানতাকেঁ প্রতিধ্বনি থিক। ও অপন গীতমে ক্রান্তিক আহ্বান করৈত ছথি। হিনকামে সমতামূলক সমাজক প্ররঁল ভারনা দেখাগত অছি। হিনক গীত কোনো নরযুরতীক প্রতি বচল গেল উপমা– উপমেয আ শ্রৃংগারক রর্ণমালা নৈ, অপিতু হিনক গীত ভূখ, ব্যাধি, রৈকারী, শোষণ আ অপন ভাষা– সংস্কৃতিক প্রতি হিনক অগাধ অনুরাগক গান থিক। শ্রমিক– মজদূর রস্ত্রক আক্রাশী, পলাযন, ভূখমরী, হৃষককো অধোগতি হিনক মূল– রিষয রহললি অছি।

অপূর্বকি ভূমিকামে শ্রী নবীন চৌধবী নিখৈত ছথি– "বামনোচন ঠাকুব জীকেঁ যশস্বী গীতকাবক পতিযানীমে দেখবঁ কোনো আনোচককেঁ নৈ অঘবতনি। এহি পোথীক গোটেক দর্জন গীতমে ও সামর্থ্য ছৈ।" হম আদবণীয চৌধবী জীক এহি কথনসঁ সহমতি নৈ বখৈত ছী। যথার্থক তেহেন স্বব ঠাকুব জীক গীতমে প্রক্ষখতা সঁ উঁপস্থিত ছন্হি জে নিশ্চিত ৰূপেণ হিনকা অগ্রণী গীতকাবক ৰূপমে স্থাপিত কবৈত অছি। ঠাকুব জীক গীত পবম্পবাগত গীতসঁ পৃথক অছি। হিনক গীতক কথ্য আ শিল্প দুনূ পবম্পবা সঁ অনগ অছি। উঁদাহবণ নেন– হিনক গীত " উঁঠ – উঁঠ বও বৌআ"মে ঠাকুব জী কহৈত ছথি–" কান্হি জনগণনা থিক গামে পব বহবঁ, ঠীক – ঠীক নিখাএবঁ কনে জেনা – জেনা কহবঁ, মাগক জে ভাষা সে মৈথিনী নিখাএবঁ, দেখবঁ হিন্দী নে নিখএ ফ্নৌসা–"

একটা দোসব গীতমে নোক গীতক শৈনী নিখন পব ওা বেঁস চোটগব অছি_ " কবিযা ঝম্মবি খেনৈ ছী, ঢীন পটাপট মাবৈ ছী, নীখ পটাপট মাবৈ ছী, শোণিত পীবৈঁ জে মন্বখকেঁ, তকবে মাবৈ – জাবৈ ছী,"

হিনক একটা প্রসিদ্ধ গীত অছি–'বিঠনী কটৈনকৌ,ভূম্মা হ্নেনকৌ, ফেব কন্হ্আগ ছৌ তোবে পব'। ওা গীত পাঁচ বঁবখ পব নেতানোকনি দ্বাবা চ্নাও জীত ক' জন–সক্ষদাযক শোষণ পব বেঁস ধবগব প্রহাব অছি। সংগহি, গীতকাব অগ গীতমে মতদান কবয বঁনা সক্ষদাযকেঁ চেতৌনী দ' বহন ছথি।

শিল্পক দৃষ্টিসঁ গীত নেন আবশ্যক ছৈক ওকব গেযতা। তাহি নেন আবশ্যক ছৈক জে ওকব অংতবাক মীটবমে তাবতম্য হোগ জাহিসঁ ও প্রভাবী ৰূপে গাওন

जा सकय। म्दा ताहि दृष्टिकोणसँ हिनक गीत सेहो ठाम
उपयुक्त नै लगैए। उदाहरण लेल–
"सखि हे हम की गायब गीत" शीर्षक मे कोनो अंतरा
तीन पाँतीक अछि त' कोनोमे चारि –पाँच पाँतीक।
तहिना –" गतिहास युग नवीन के" आ " क्रांतिक
आह्वान " मे सेहो साम्यताक अभाव। हिनक सेहो
गीतक शिल्प लजबिए ओतेक प्रभावी नै। पोथी
'अपूर्वा'क प्रारंभमे आदरणीय स्वर्गीय चौधरी ललन जीक
ओ कथन –" रामलोचन ठाकुर लग कतोक वस्तुक
अभाव छनि। आलोचनाक निष्पक्ष कसौटी पर राखि
क' देखल जाए त' किछु दोष अवश्य भेटैत। ठाम –
ठाम हुनकर मान्यतासँ सहमति होएब कठिनाह बुझि
पड़ैत...... । "सँ हमहुँ सहमति रखैत छी।
प्रगतिशीलता आ यथार्थवाद केँ समेटैत,परम्परागत
गीत–शैली केँ अनठबैत जँ अहाँ हिनक गीतक उद्देश्य
आ विषय–वस्तुक प्रासंगिकता मात्र धरि ध्यान राखी त'
हिनक गीतकारी नीक छनि आ मिथिला– मैथिल लेल
प्रभावोत्पादक छनि। म्दा, ओगमे आन आवश्यक
गुणक अभाव। रामलोचन जी बहुतो विधा पर अपन
कलम चलौलनि। एकटा गीतकारक संभावनाक रूपमे जँ
विचार करी त' ओ विषय – चयन आ तकोलीन परिवेश
(अखनहुँ प्राय: ओहिना) केँ चित्र उपस्थित करबामे
सफल छथि म्दा गीतक आन तत्वक अभाव कारणे ओ
सेहो काल धरि गीतकारक रूपमे आकर्षक नै लगै
छथि।

𑒬𑒻𑒪𑒹𑓀𑒠𑓂𑒩 𑒧𑒱𑒬𑓂𑒩

𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒐𑒰𑒿𑒙𑒲 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪:𑒩𑒰𑒧𑒪𑒼𑒔𑒢 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 𑒗𑒰 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒩

কাব্যসংসাব

খাদবণীয বামনোচন ঠাক্ুব মিথিনা মৈথিনী মধ্য একটা ধ্রুবতাবা বঁনি চমকি বহন ছথি ওা কহবাঁমে হমবা খসোকর্জ নৈ ভঽ বহন খছি কিএক তঁ ভাষাক প্রতি সমর্পণতা ও ন্যাগ রিবনে ব্যক্তিমে ভেটৈত। ওা কনকত্তামে মিথিনা–মৈথিনীক পর্যায বঁনি একটা খাম্হক ৰূপমে রিদ্যমান ছথি খা খপনাসঁ কনিষ্ঠ পীঢ়ীক কতেকো সাহিত্যকাবকেঁ সাহিত্য–সাঁচামে গঢ়নথি। খপন রাঁত–রিচাব স্পষ্ঠ ৰূপসঁ বখৈত বহনাহ খছি। একটা রিবন মৈথিনী খাঁদোনকর্তা, করি, গদ্য নেখক, সমানোচক, ৰুশন সংপাদক, নাটককাব, নির্দেশক ,বংগকর্মী ও সফন খনুরাদকক ৰূপমে প্রখ্যাত ছথি। হিনকব বচনা সংসাব ততেক রিশান ছনি জে সম্পূর্ণ ৱৃতিত্বকেঁ একটা নেখমে সমেটৈনাগ কঠিন খছি। খগ নেখমে হম হিনকব মাত্র কাব্য যাত্রাপব কেঁদ্রিত কববঁ। হিনকব বাজনীতিক রিচাব মার্ক্সরাদী –রাঁমপংথী বহননি খা হিনকব করিতা সভমে সেহো মার্ক্সরাদক সৌন্দর্য–শাস্ত্রক উঁদাহবণ ভেটৈত খছি। নেকিন সির্ফ ককবো বাজনীতিক রিচাবধাবাকেঁ কেঁদ্রভূমিমে বাখি কঽ মূন্যাংকন কেনাগ নিশ্চিত ৰূপসঁ ত্রুটিপূর্ণ সারিত হএত কিএক তঁ খগ রাঁতপব সবঁমে সহমতি ছৈ জে কোনো বচনাকাব তখনে পৈঘ বঁনৈত ছথি জখন ও খপন রিচাবধাবাকেঁ খতিক্রমণ কবৈত খছি। হিংদী সাহিত্যমে ভক্তিকানক একব উঁদাহবণ খছি জাযসী তঁ খাধুনিক কানমে মুক্তিবোঁধ। সূফী মতরাদক খতিক্রমণ কগএ কঽ জাযসী পদ্মারত সন শ্রেষ্ঠ বচনা নিখ সকনাহ তঁ মুক্তিবোঁধ মার্ক্সরাদী রিচাবধাবাক খতিক্রমণ কঽ সফন ভেনাহ। খানোচনামে

একটা প্রবৃত্তি হারী বহনৈএ জে বচনাকাবকেঁ ব্যক্তিগত বাজনৈতিক রিচাবধাবাক খাধাবপব মূল্যাংকন কেনাগ নেকিন হমব কোশিশি খছি জে বামনোচন জীকে বচনাকেঁ কেঁদ্রমে বাখি খপন রিচাব প্রস্তুত কহ সকী। তখন ওাহো বাঁত সহ খছি জে হ্নকব করিতা–সংগ্রহক খধ্যযন কেনাক বাঁদ একটা গীত স্বতঃ মোন পড়ি গেন – 'দ্খহি জনম ভেন, দ্খহি গমাওন' নিবাশা ,কণ্ঠ ও সংঘর্ষ খাদবণীয বামনোচন ঠাকুব কে করিতাক কেন্দ্রীয ভার ছৈ। জেনা ভগরান বুদ্ধ কহনে ছথিন –'সংসাবমে দ্ঃখ ছৈ' নেকিন ও দ্ঃখক সমাধান সেহো দেনে ছথিন। ঠাকুবজীক করিতামে দ্ঃখ তঁ ছৈ নেকিন সমাধান নৈ ছৈ। ওা চিকিসেক জকাঁ সমাজক বোগকেঁ উজাগব কবৈত ছথিন,ওাহো গপ্প সহ জে করি সমাধান দেবেঁ কবথি সে খারশ্যক নৈ।

বামনোচন ঠাকুব জীক বচনা সংসাবমে সবঁ তত্ত্ব রিদ্যমান খছি কার্য্যক সবঁ বস ভেটৈত খছি , সর্রগুণ সম্পন্ন হ্নকব রিদ্বতা ও গহবাগ কে সাধাবণ চশ্মাসঁ কিন্নহ্ নৈ দেখন জা সকৈত ছৈ। হ্নকব কার্য্য–যাত্রা

একটা মানর জীরন সন উদ্ভব –খাভব ও রৈরিধতাপূর্ণ ছনি। খপন করিতা সবঁমে সবঁ বাঁত ফবীছ কহ কহ বখনে ছথি। খাদবণীয ঠাকুবজীক ব্যক্তিত্ব ও দ্বতিত্বমে রেঁসী খঁতব নৈ ছৈ। জএহ হ্নকব জীরন সএহ হ্নকব বচনা সংসাব। হ্নকব তেরব খপ্পন পহিল্বকে করিতাসঁগ্রহ 'ওাতিহাসহঁতা'মে দেখন জা সকৈত খছি জতহ ও মিথিনা মৈথিনী কে খস্মিতাক নামপব চনি বহন খেন কে খস্বীকাব কহ দৈত ছথি বহ্ত বাস রিম্বক মাধ্যমসঁ খপ্পন গপ বখনে ছথি। জখন ও খপন পহিল্বকে করিতা 'মৈথিনী'মে কহৈত ছথি "মৈথিনী কেঁ

ৱনসঁ নৈ /নৈহৰেসঁ /ৱনজোবী ঘিসিযৱৈত /ন গেন ছনা বাক্ষস–বাজ /আ ওখন বখনে ছনি /অশোক ৱাটিকা মে/শোকাকুন মৈথিনী জতয /কহবি –কহবি /অপন জীৱনক অঁতিম ক্ষণক /প্রতীক্ষা ক বহন ছথি /কী কবতী ৱৈচাবী /ৱিদেহ ৱাপ পহীনহিঁ দেহ ত্যাগি চুকন ছথিন /বাম ছথিন নপুংশক /আ /হুনকেসঁ জনমন /নৱ আ কশ কী ৱীব পুরুষ হেথিন"। ওা পঢনাক ৱাদ কৰিক প্রতি আক্রোশ স্বাভাৱিক ছৈ কিএক তঁ বাম ভাৱতীয সাংস্কৃতিক একটা উত্কর্ষ পুরুখ ভেন ছনথি আ হুনকা 'নপুংসক' কহনাগ ৱহুত খেদক গপ্প ভেন। নেকিন উপবোক্ত কৰিতাকেঁ কএক টা তহ ছৈ সতহী স্তবপব জতয একটা সাধাবণ মৈথিনক পীড় া ও আক্রোশ নজবি পবিনক্ষিত হোগ ছৈ কিএক তঁ সীতা সংগ ভেন দুর্ব্যৱহাবক কাবণে বামকেঁ নোক কথা কহনাগ ,গাবি পঢ়নাগ একটা স্বাভাৱিক প্রতিক্রিযা ছৈ। মৈথিন সংস্কৃতিমে জমাএ ও ওকব সাম্বৱক নোককেঁ হাস্য–পবিহাস কেনাগ কোনো নৱ গপ্প নৈ। তঁগ কহন জা সকৈএ জে ও আৱেশমে আৱি একটা সীমাকেঁ তোড়ি আগূ ৱঢ়ি গেন ছথি ,পবংচ ও নৈহব পক্ষ ও মিথিনাক নোক কে সেহো নৈ ছোড়নখিন। নেকিন যদি দোসব তহকেঁ দেখন জাএ তঁ ও মৈথিনী ভাষাক মাদে সেহো ৱহুত কিছু কহি দেনে ছথি জে এখনো প্রাসংগিক অছি নগভগ 40 ৱর্ষ পূর্ৱ জে মৈথিনী ভাষাক দুর্দশা ছন ৱএহ এখনো অছি অষ্টম সূচীমে শামিন ভেনাক ৱাদো কতেকো ৱিশ্ৱৱিদ্যানযক পাঠ্যক্রমমে শামিন ভেনাক ৱাদো খানী মংচ ,পাগ দোপটা ও ৱিদ্যাপতি পর্ৱ–সমাৱোহক ভাষা ৱনি কঽ বহি গেন অছি। কতেক ৱিশ্ৱৱিদ্যানযমে ৱিদ্যার্থীক অভাৱমে মৈথিনী ৱিভাগ ৱংদ ভঽ গেন তঁ

কতেকো ঠাম রঁদ লোমএ কে কগাবপব খছি। 'নৈহব' কে মতনর্ঁ এতয বাজ্য বাখি দেন জে তৈযো রঁহ্ত কিছু হবীছ ভ২ জাগ ছৈ ,বাজ্যমে মৈথিনী কে কোনো সম্মান নৈ ,ওগসঁ রঁসী ত দোসব বাজ্য জেনা ঝাবখংড /দিল্লীমে রঁসী ছৈ।

হ্নকা সন মাতৃভাষা প্রেমী ও যুগপ্বরুষ মৈথিনী ভাষা সাহিত্যমে কর্মঠ ভেঁটৈত কিএক তঁ ও মিথিনাকে ভূগোন,সাংস্কৃতিক পবিদৃশ্য, খার্থিক–সামাজিক পবিদৃশ্যসঁ পূর্ণ রূপে পবিচিত ছথি। ও গন্হাগত ব্যবস্থাক প্রতিরাদ করৈত ছথি। 'নাটক ,নির্দেশক খা এক গোট করিতা' শীর্ষক করিতামে মাধ্যমসঁ কট্ সত কে জগজিযাব করৈত ছথি –'জখন মংচ সে উতবৈএ /হ্নৱ এক কনাকাব /দব্শক দীর্ঘা সে ন জাগএ /এগো যুরতী কে /প্রতিরাদী ভাগক হ্লাক পশ্চাত /মংচপব কএন জাগএ ওকবাসঁগ /সামূহিক রঁনাকোব /খভিনয কে নামপব /তৈযো শাঁত –একদম চুপ্পী খা /খান্দাননমত্ত ভেন খভিনেতা সর্ঁ /ক বহনএ গবংথিযা নাচ'। খগ করিতাক মাধ্যমসঁ বামনোচন ঠাকুব রঁহ্ত কিছু রাঁত কহি দৈত ছথি ,গ্র কোনো মৈথিনে সমাজ নৈ খপিতু খভিনযক নামপব ব্যাপ্ত স্ত্রীক শোষণ, হূহড়্তা ও নোকক খসংরেদনশীনতাকেঁ প্রকট কেনে ছথি। খাগযো দৃশ্য–পবিদৃশ্য রএহ ছৈ খগমে কোনো রঁদনারঁক কপ্পনা কেনাগ সংভর নৈ ছৈ।

খগ্রজক নাম শীর্ষক করিতা –কেহন নাগত খহাঁকে /জে ভনসাঘব হ্নূ /কসাগ খানা–কম কিচেন –কম বেস্টাবেংট /রঁনি গেন হো ,খা /খহাঁক খন্বজক সসড়ী কাটৈন খনড়ী ওদাবন /দেহ ঝ্নৈত হো পছখতিমে /ওকব টটকা মাংসক করাঁর্ঁ, খা /টটকা বওক শবার্ঁ রঁচন

जाগত মো। ও একটা জনবাদী–প্রগতিবাদী কবি কে ৰূপমে আমজনক ব্যথা–কথাকেঁ নিষ্পক্ষ আ বিনা কোনো লাগ–লপটাগ কে রাখি দৈত ছথি। ও মার্ক্সবাদক প্রভাৱমে ছলথি আ 'ইতিহাসহন্তা'মে সভটা এহনে –এহনে ক্রাঁতিকারী কবিতা সভ কে সংকলন ছৈ। লেকিন হিনকর মাত্র এক গোট কবিতা–সংগ্রহকেঁ পঢ়ি কোনো ঠোস নৌ লগাযল জা সকৈএ, লগভগ 45 বৰখক কার্য্য সাধনামে বহুত বস ও বংগক বচনা কেলথি। ও সভ তবহক বচনা চাহে ত্তকাঁত হো বা অতুকাঁত ,সভ তবহক বচনা কেলথি। হুনকর বাঁদক কবিতা সভক বিষয বস্তু সেহো ভিন্ন বহলনি। পবংচ ওা বাঁত সেহো সহ জে হুনকর মূল বিষয মিথিলা ,মৈথিলী ও মৈথিলে বহলনি। অপন দোসৰ কবিতা –সংগ্রহ 'দেশক নাম ছলৈ সোন চিড়ৈযা' (অকুণোদয প্রকাশন,কলকত্তা 1986 ঞা)মে 'স্বচা মৈথিল' শীর্ষক নামক কবিতামে মৈথিলক দুর্দশাক বর্ণন কেলে ছথি – আগ ভাবতী /গ্বদড়ি সঁ ঝপনে অংগ /দাৱাঁপৰ চিপড়ী পথৈত ছথি /হীবামনি স্বগা /পহিলহি মবি চুকল অগ /আ /তীন দিনসঁ অন্নাব /তৌনীসঁ বন্হনে অপন পেট /বৈসন ছথি /একজনিযাঁ একচাবীমে /মহাপংডিত মংডন মিশ্র /স্বতঃ প্রণাম /পবতঃ প্রণামম বষৈত /জানি নে /কোন শংকবাচার্যক /প্রতীক্ষা ছৈন'। রস্তুতঃ মিথিলা /মৈথিল ভূতকালমে জীরএ বঁলা ছী ,অতীত কতবোঁ সোহলগব কিএক নৈ বহল হো, বর্তমানসঁ বৈসী স্বন্নব নৈ ভ২ সকৈএ। প্ববাতন সংস্কাব তখলে বঁচি সকত জখন হম সভ সাকাঁছ ভ২ অপনা কে আর্থিক ,সামাজিক ও বাজনীতিক দৃষ্টিসঁ মজগ্বত বহব। উপবকা কবিতামে বহুত বাস বিম্বৈক মাধ্যমসঁ ও সূতল লোককেঁ ফেবসঁ জগেবাক প্রযাস ক২ বহল ছথি। বামলোচন ঠাকুব

মৈথিলী –মিথিলামে একটা পুনর্জাগৰণ চাহৈত ছথি। মৈথিলীক উপেক্ষা ও রাজনীতিক –আর্থিক রূপে জানি বূঝি কহ পাছা বখনাগ কে খেল সদতিসঁ চলি আরি বহল অছি জকর কারণ মৈথিল স্বয় ছথি। মিথিলা রাজ্য আন্দোলনক নামপর সেহো রহ্ত কিছু ভেল রাদমে জা কহ ভারতক সংবিধানক অষ্ঠম সূচীমে শামিল তঁ ভেল নেকিন ও রস্তুতঃ রহ্ত দিনক সংঘর্ষক পরিণাম ছল। রামলোচন ঠাকুর অপন করিতাক মাদে চেতৌনী সেহো দেনে ছলথিন জে মৈথিলী কে জদি অপন হিস্সাক উচিত সম্মান নৈ দেল জাযত তঁ ওা আঁদোলন ভীষণ রূপ নহ সকৈএ। ভাষাক অস্মিতা আঁদোলন কেহন –কেহন দেশকেঁ তোড়ি দেনকৈ আ রামলোচন ঠাকুর অগ রাতক উল্লেখ কহ মৈথিলী /মিথিলাক নামপর দোকান চলেনহার নেতা ও দলাল সরকেঁ সতর্ক করৈত ছথি। আরহুঁ তোঁ চেত/ রে পটনা কে পড়া /রে ডিল্লীক দলান /হিঁদীকে পোসা ককুর –শৈতান /জ্নি কররা /গতিহাসক পুনরারৃত্তি /সম্মুখ জ্বালামুখী /রঢ় । জ্নি ডেগ /সারধান /নহি তওা মিথিলা দেশ /রনত রিশ্ব কে /দোসর রাংগ্লাদেশ /দোসর রিযতনাম।

অগ্লি পীঢ় ীক করি হোমএ কারণে জোশমে ও কনি দূর চলি জাগ ছথি রাংগ্লাদেশ ও রিযতনামকেঁ মাত্র একটা সংকেতক রূপমে নেরাক চাহী কিএক তঁ হ্নকর দেশভক্তি ও মিথিলা ভক্তি দূন্ব এক দোসর কে পূরক ছৈ হ্নকর হুংকার তঁ মাত্র মা মিথিলাক হেরাযল স্বর্ণকালক স্মৃতি দিঅরৈত ছৈ। হ্নকা ওা কনিকো স্বীকার নৈ ছলি জে ককরো ফূসিক আশ্বাসনপর নির্ভর বহী ও অপন অধিকার কে মাঁগরামে নৈ রঙ্কি জরূরত পড়লাপর ছিনরামে সেহো রিশ্বাস রখৈত ছথি।

বামনোচন ঠাক্ষব সৱঁ তবহক প্রযোগ সেহো কেনথি খপন করিতামে কতেকো তবহক জ্যামিতীয খাঙ্কতিমে করিতা সৱঁ নিখনে ছথি। একটা ঔব ৱাঁত হিনকব বচনা সৱঁমে হমবা নাগন জকবা ব্যঞ্জ কবৈ কে নেন একটা খংগ্রেজী শৰ্ব্দক সহাবা নেৱঁ ‘bravity’ খর্থাত সংক্ষিপ্ততা। ও শৰ্ব্দক খৰ্চক প্রতি ৱঁভু সাকাংক্ষি বহনথি জতরী শৰ্ব্দক খগতা ওতরী শৰ্ব্দ খৰ্চ কেনথি। হিনকব করিতা–সংগ্রহ সভ সৱঁটা পাতব –পাতব ভেটৈত, করিতা সৱঁ ছোটৈ ও মাঁঝিন খাকাবক নেকিন মাৰুখ নৌগিযা মিবচাও সন। কোনো করিতামেসঁ জঁ একটা শৰ্ব্দ নিকানি দেন জাএ তঁ ও সরথা খপূর্ণ নাগত তহিনা হিনকব করিতা–সংগ্রহ সৱঁ কোনো করিতা কে যদি ছাঁটৈন তঁ সংগ্রহ ন্যন্যখান ব্ঁঝি পড়ত। যদি হিনকব ৱাঁত কিছু শৰ্ব্দমে সংপ্রেষিত ভঃ জাও ছৈ তঁও খনেবো ওকবা দীর্ঘ নৈ ৱঁনৱৈঁ ছথি। কিছু ৱাঁত ঙা হাওকূমে সেহো কহনে ছথি জকব মাবক –ক্ষমতা কিন্নহু কম নৈ ছৈ। উঁদাহবণ :– ঙাহো ৱঁর্খ /ওহিনা রীতি গেন/ ব্ঁঢ় খথৱঁন সূর্য /ৱঁস গৌবেজক /পচ্ছখাবমে ড্রবি গেন এবং নাহৌব ৱঁস /কাবগিনমে ধ'স /রিজেপী ৱঁস (ৱঁর্খান্ত, নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত, 2003)

খপূর্বা জে 1996 ঙস্বীমে ছপন করিতা –সংগ্রহ খছি ওগমে সৱঁটা করিতা সৱঁমে বামনোচন ঠাক্ষব জীক খনগ ৰূপ দেখৱাঁমে খবৈঁএ। হমবা ব্ঁঝনে প্রত্যেক মৌথিনী–মিথিনাসঁ প্রযোজন বখৈ ব্যক্তি সৱঁকেঁ ঙা সংগ্রহ পঢ়ৱাঁক চাহী যদি নৈ পঢ়া সকী তঁ কমসঁ কম শ্বকখাতী পাঁচ টা করিতা খরশ্য পঢৈত। খহি করিতা সভক পহিন রিশেষতা ঙা ছৈ জে করিতা সৱঁ ত্তকাঁত ছৈ খা বামনোচন ঠাক্ষবকেঁ রামপংথী চশ্মাসঁ দেখনাহব নোক সৱঁ

কে নেন নিবাশি কবতনি। বামনোচন ঠাক্ষবক রিবাৰ্ট র্যক্তিত্বক দর্শন হোগত ছৈ। ও মৈথিলী–মিথিনাক নিধি এবং হুনকব প্রতিভ্ব সবঁকেঁ প্রতি প্রতক্ততা জ্ঞাপিত কবৈত ভাবুক কবৈত ছথি সংগে সমকানীন ও কনিষ্ঠ পীঢ় ীক নেন প্রশংসাক শৰ্ক্ষ বখৈত ছথি। কিছ পংক্তি সভ নীচা দেন গেন অছি :–

ধীবেশ্বব ধীবেন্দ্র বঁনি ধযন জনকপ্বব ধাম। ঠুমকি বঁহথ্ কমনা ভনে ও নহি ঘ্বতা গাম। ।
মাযা মাযানংদ কে পাথব বঁননে মোম। গীজি গীত গীতন বঁনন ভাংগক নোৰ্টা হোম। ।
পাথব জে পসিনৌত অছি দেখ্ কবিঁনপ্বব জায।
বামদেব কবিএন ছথি অজগ্বত কহন ন জাএ। ।
গ্বংজন নহিঁ গংগেশি ও আগ ভোব কে আশি। নাম উঁচিতবঞা হিনক নোক স্বন্ব নবভাস। ।
বৃ্স্কিনাথ মিশ্রক সকন বচনা অর্থ প্রধান। হিঁদীমে তঁ গবৈ ছথি সোহব আ সমদাউঁন। ।

বামনোচন ঠাক্ষব বর্তমান বাজনীতি –র্যবস্থা ,বাজনেতাক স্বার্থসঁ নীক জেনা পবিচিত ছথি,ও অগ বাঁতসঁ একদম র্যথিত ভঽ জাগত ছথি জে বাজনীতি জে এক সমযমে দেশিক গবীবঁ –গ্ববৰা, দনিত–শোষিতক উঁথোনক নেন একৰ্টা প্বনীত কর্তব্য ছন আবঁ ও মহজ নূৰ্ট–খসোৰ্ট ও পূংজীপতি –বস্কাক সংবক্ষণক একৰ্টা সাধন বঁনি গেন অছি। র্যবস্থা সড়া গেন অছি :–

দিল্লী থাক্ষন থছি থগরেঁ নির্যাতি নএ
গামক চিংতা দ্‌ন্ব সাঁঝ ব্‌তাত নএ
নেতা নোকনিক নজবি রিদেশী নোটৈপব
সৎ দেশে চিংতা সীমিত থগ মংচ ধবি
রাস্তবমে সভ মবৈছ থপন গতাত নে (নেতা ও জনতা, থপূর্রা, 1996)

এতেক রঁর্থে রিতনাক রাঁদো বাজনীতিক বংগ-রূপ নৈ রঁদনন থছি। স্থিতি দিনো দিন খবাপে ভেন জা বহন ছৈ, তঁগ বামনোচন জীক রাঁত এখনো ওতরেঁ প্রাসংগিক থছি জতে পহিনে ছন।

হমবো একটা গাম ছন ‘রঁবখামে রিনংরঁ দেখি /গমৈযা প্বজাক সঁগোব /জাট-জটিন খেনরাঁমে ব্যস্ত/মহিনা সমাজ /তজিযাকসঁগ /ঝবণীপব ঝূমৈত কিশোব ,তরুণ দন /হগ্বথাক থরীব / থা জ্ড়-শীতনক কাদো-মাটিকসঁগ /হমব গাম জীরৈঁত ছন .. হম তাকি বহন ছী সএহ গাম /থপন গাম ‘

উঁপবকা করিতাক রিশ্লেষণসঁ নগৈত থছি জে বামনোচন ঠাক্ষব এক তবফ মিথিনাকে সমৃদ্ধ দেখ’ চাহৈত ছথিন তখন জখন নোক রঁদনন গাম দেখ ক ও কিএক নে হবখিত ছথি? জখন রৈশ্বীকবণ/ভূমংডনীকবণ সরঁ ব্যরস্থামে পবিরর্তন থননকৈ তখন গাম কোনা থপবিরর্তিত বহি জেতৈ। মিথিনাক দ্‌ভাগ্য জে নোক বোজী-বোটী ও শিক্ষা কে নেন পনাযন কঽ গেন। গামমে বূঁঢ় কি নাচাব নোক ভেটৈত গামক–গাম স্বন্ন। মহন সরঁ ভস্ম পড়া বহন ছৈ। গাম তঁ ঠীকে হেবা গেন ছৈ ,পবংচ রঁদনন গামকেঁ সেহো স্বীকাব কবঽ পড়ত। গামমে এখনো রঁড়্ কিছ রাঁচন ছৈ, গামকেঁ মাত্র পিকনিক স্পাঁট কে রূপমে নৈ দেখরাঁক চাহী,

ওত্তক্কা লোকক জীরন স্তর রঁদননৈএ, সরঁকে জীরন স্তর রঁঠ়নৈএ নীক কপড় । ও নীক ঘর সরঁকে ছৈ।
বামলোচন ঠাকুর একটা এ্রাঁতি–ধর্মী করি বহিতো একটা খাস দৃষ্ঠিকোণসঁ থাগূ নৈ রঁঠি সকলা। সংঘর্ষ কে রাঁদ থাযন স্বখ কে রর্ণন নৈ করৈত ছথি। ওা রাঁত সহ জে হিনকর করিতা সরঁ ওগ সমযক রর্ণন করৈত খছি জাহি সমযমে জ্ঞান–রিজ্ঞান, ধন ও শক্তি কিছু খাস নোক তক সীমিত বহৈ থারঁ সময রঁদননৈএ থারঁ ও রাঁত নৈ ছৈ সরঁ পঠৈ–নিখৈ ছৈ। জাতি–সংঘর্ষ নৈ বহি রস্ত্র–সংঘর্ষ ছৈ –'রাঁসম শতাব্দীক শৈষক / সভ্য স্বশিক্ষিত মন্বন্থ /শর্দ্ধ কে রঁনা নেনে ছী খস্ত্র /খস্ত্র রিভাজনক /খস্ত্র শৌষণক /খস্ত্র সংহাবক/ থাগ শর্দ্ধ স্নেহ নহি /ঘৃণাক করৈত খছি সৃষ্ঠি–সংসাব------ শর্দ্ধ থাগযো খছি/ ক্ষত্রিক হেত্ত কছমছাগত /থাক্কন–ব্যাক্কন পেরাঁক নেন/ খপন হেবাযন খর্থ/ তকৈত খছি রাঁট/ কোনো রাল্মীকি,রিদ্যাপতি, গুতিরাসক/ শর্দ্ধ থাগযো থিক ব্রঁহ্ম' (শর্দ্ধ –নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত 2003) খগ করিতামে দূ তবহক পবস্পব রিবোধী রাঁত ছৈ, খপনহি কহন গপ্পকেঁ খপনহিসঁ কটৈত করি বামলোচন ঠাকুর রাঁত কে রিবাম দৈ ছথিন এক ঠাম শর্দ্ধকেঁ শৌষণক পর্যায রঁনেনে ছথি ত দোসব ঠাম শর্দ্ধকেঁ ব্রঁহ্ম। রাস্তরমে ও খপন মোনক ভারকেঁ খোনি কহ বাখি দৈ ছথিন ,'পাঁনিট্টিকলী কবেকট' হেরাঁক চেষ্ঠা কখনহু নৈ করৈত ছথি কিএক তঁ হুনকা প্রবস্কাব, মঁচ মানাক কোনো মনোবথ নৈ বখনথি। ও কতিযাযন বহনাহ কি বাখন গেনা সে তঁ নৈ বুঝন খছি কিএক তঁ মৈথিলী সাহিত্যক হম রঁড নর রিদ্যার্থী ও পাঠক ছী ক্ষদা এতেক রাঁত তঁ কহি সকৈত ছী জে বামলোচন ঠাকুর খপন রিচাব ও এ্রাঁতিধর্মিতাক গুণ

किन्नहु नै छोड़ि सकनाह। उँदासी, अन्वचितक प्रतिवाद हुनकव स्थायी भाव बनि बहि गेलनि।
बामलोचन ठाकुव वैश्विक बाजनीतिक घटनाक प्रति सेहो साकांक्ष बहल छथि। 'नेल्सन मंडेला' नामक शीर्षक कविताम ओग विवाट महामानव के लेल लिखने छथि जाहि समयमे ओ जहलमे छलथि –कोनो /बज्रबीजी वाजक /चांग्वबसँ चोंचधवि किकियाएत /विगत छब्बीस वर्षसँ छटपटाएत /एकटा श्वेत कपोत – नेल्सन मंडेला। एतबे टा नहि ओ भावतक पड़ोसी देश अफगानिस्तानक विगड़ैत पविस्थिति हुनकव कवि मोन के झकझोड़ि देने बहैन्ह जकव उल्लेख ओ 'ओग दिन उँगल नै छल सूर्य'मे केने छथि –' ओ देखलक / चौबंटियाक विजुलीक खम्हा से झुलैत/ एगो लाश /क्षत– विक्षत, सोणिते– सोणिताल /अपन पोती के कोबामे उठौने /हिसहिसायल बहमत –/"नाजीब ! संयुक्त बाष्ट्रसँघक स्वबक्षामे तोहव ई पविणति ! / मौनवाद, यक्षवाद तानीबान/ जे गति हिनकव भेलनि/ सैह गति तोबो लोकनिक हो।"

अंतमे एतबी कहि सकैत छी जे बामलोचन ठाकुवक मैथिली, मिथिला ओ मैथिलक प्रति स्नेह, समर्पण ओ कर्तव्यबोध अविस्मवणीय छनि। आदवणीय ठाकुवजी एकटा क्रांतिधर्मी, आन्दोलनी ओ मिथिलाक सांस्कृतिक धवोहव के बक्षा केनिहाव एवं निडव व्यक्ति बहलाह। जएह हुनकव जीवन सएह हुनकव बचना। जरूवी छै जे हिनकव साहित्यिक अवदानक और वृहत रूपमे चर्चा होय। हिनकव छपल कविता सभक संग्रहकेँ एकटा

সমগ্র পোথী কে খাকাব দেন জাএ কিএক তঁ হ্নকব ৰঁহ্ত বাস বচনা সৰঁ যত্র–স্কত্র পসবন ছৈ। হ্নকহি বচনাসঁ হম খগ খানেখ কে সম্পন্ন কব’ চাহৰঁ জে হ্নকা জীরনপব একদম সটীক ছৈ :–

কতৌ বহৰঁ হম কবৰঁ স্কশনেক কামনা
খগতা নো শোব কবী তেজী ভূন ভারনা
হম নে ৰেঁব ৰীতন জে ঘূবি নে ফেব তাকত (ৰাঁষ্ট খহাঁক তাকত – খপূৰ্বা 1996)

সংদৰ্ভ :

1.গতিহাসহংতা,বামনোচন ঠাস্কব, শিখা প্রকাশিন, কনকত্তা, 1978
2. দেশীক নাম ছনৈ সোন চিড়ৈযা,বামনোচন ঠাস্কব, খৰুণোদয প্রকাশিন, কনকত্তা , 1986
3. খাজুক করিতা,সংপাদক –বামনোচন ঠাস্কব, খৰুণোদয প্রকাশিন, কনকত্তা,1984
4. খপূৰ্বা,বামনোচন ঠাস্কব,মিথিনা সমাদ, কনকত্তা,1996
5. নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত,বামনোচন ঠাস্কব, খৰুণোদয প্রকাশিন, কনকত্তা/ ৰাঁৰ্ঁপানী ,2003
6. খাঁখি ন্দননে: খাঁখি খোননে, বামনোচন ঠাস্কব, খৰুণোদয প্রকাশিন, কনকত্তা/ ৰাঁৰ্ঁপানী ,2005
7. Contemporary Marxist Literary Criticism, Fancis Mulhem, Routledge, London, 1992
8. http://videha.co.in/

ভীমনাথ ঝা

ৰাঁচা দিখ ভাগকেঁ

জড়া তঁ বামলোচনজী খা হমব একৈ নর্সবীক গাছক খছি। ক্ষদা হ্নক থন্না বোপা গেননি কনকত্তা খা হমব বহি গেন গামেক কোনো ছোট হত্তামে। মাটি–পানিক ভেদ হনক স্বাদমে জতৰাঁ খঁতব খানি দৈত ছৈ সে

তঁ ছৈকে, তাহিসঁ রেঁসী ও ভেলৈ জে ওকব তাহ্ত কেনিহাব নীক ভেষ্টলৈ আ এম্হব ও এক হিসারেঁ অনেকুআ ভ৽ গেলৈ।
বামনচোনজীকেঁ সাহিত্যিক প্রশিক্ষণ নীক ভেষ্টলনি আ হমব সোচ রিশ্বৃখন ভ৽ গেন। ও ওতএ গোড়ী বোপি নেননি আ হম রৌআগত বহনহুঁ রেঁগৃসবায, রঁখবী, হ্শৈশ্বিবস্থান, বাঁচী, পষ্টনা, দবভংগামে। নে হম কনকত্তা রেঁসী গেন ছী আ নে রএহ গম্হব অধিক অরৈঁত বহথি। কবি সম্মেননোক মংচপব দূনূ সংগ–সংগ কদাচিতে অভবী। কাবণ রএহ দূবী। কনকত্তাক সাহিত্যিক সমাবোহমে হম চাবি–পাঁচ খেপ গেন হএঁব। ওহো গম্হব তহিনা আএন হেতাহ জতএ হমহুঁ পহুঁচন হোগ। তঁগ ভেঁষ্ট–ঘাঁষ্ট সেহো হিসারেঁসঁ হোগত বহএ। পত্রাচাব এহিসঁ কলে রেঁসী। পত্রনিকবখড় হম ছী নহি।, ওহো নৈ ছথি। হঁ পত্র উঁত্তব অরশ্য দেরাঁক গচ্ছা বখৈত ছী। সে গচ্ছা হিনকো বহৈত ছলনি। পছাতি হ্ফোন এলাপব ও তঁ রঁদে জকাঁ ও কলে তাহিসঁ রেঁসী চানূ ভ৽ গেন ছন– কনিযেঁ রেঁসী ও জখন 'মিথিনা দর্শন'ক সংপাদক (কার্যকাবী) ভ৽ গেনা আ হম হিনক নেখক, তখন রেঁসী কাল হ্ফোনক ঘংষ্টী হমবে বাঁজএ। দর্শনোক অরসব, হিনক গাম অরঁবজাতিক এমমে, কলে রেঁসী পারঁএ নগনহুঁ। জতেক স্বরিধাসঁ ও অপন রিচাবক প্রতিকূনো র্যক্তিসঁ আমৌযতা স্থাপিত ক৽ নৈ ছথি, সে হিনক র্যক্তিত্বকেঁ উঁদাহব আ ভাস্বব রঁনরৈঁ ছনি। সাহিত্যক প্রতি হিনক কী রিচাব ছনি ও সর্বরিদিত অছি। জকবা পবংপবারাদী সোচ কহন জাগছ, তকব রিকৃদ্ধ যুদ্ধ কেনিহাব দনক এক ষ্ঠৈকড়ীক নাযক ওহো মানন জাগত ছথি। স্বযং 'গতিহাসহংতা'ক রূপমে অপনাকেঁ ঠাঠ় কবৈ ছথি।

ঋপন বচনা নক্ষ্যক উঁদ্বাষ কবৈ ছথি ঙা– "সবিপহ্ঁ
উঁগিনত ঋাগি কনম/ হো চিনগীযে/ বখনে ঋপনা
ঋন্তবক মধ্য/ ক্ষমতা ঋজস্র/কবৰাক সৃষ্ঠি দারাননকেঁ/
জে জবা কবত স্বস্তাহ/ মাত্র কূড়ে –কর্কঠ নৈ/ ঘাস–
পাত/ রঁসরিঙ্গী–রেন–রবূব–রব–পীপবক গাছ"
ঋা সবিপহ্ঁ হিনক নেখনী ঋাগি উঁগিননকনি, চিনগী
উঁড়া কহ ঋগ্রজক ঋাঁগপব পড়নৈ ঋা সঠ দহ দাগি
দেনকৈ–

"হ্মদা / ঋহাঁ নঞি / ঋহাঁ সন নঞি / ঋহাঁ /হমবা
সোন্না সঁ হ্নবাক ভ জাউঁ/ হম নঞি দেখ' 'চাহি ছী/
ঋহাঁক হ্মহ/ নঞি স্বন' চাহি ছী/ ঋহাঁক হ্মহে হ্ননূ
গতিহাস/ ঙা এক–এক ঘঠনা/ এক–এক নাম/ কী তাগ
সঁ কম মহত্ত্বপূর্ণ ঋগ/ কত্ত নীক হোগত/ জে ঋাগ/
ঋহুঁ রনি গেন বহিতৌঁ/ হ্ননূ এগো ঘঠনা/
এগো নাম/ এগো গতিহাস/ ঋা হমব ছাতী/ সূপ সন ভ
গেন বহিত/ কিন্তু ঋহাঁ সে নঞি ভেনৌঁ/ঋহাঁ সে ভগযো
নে সকৈত ছী/ ঋা হম/ এখন নঞি নিখি সকৰ/ কবিযা
মোসি সঁ/ উঁজবা কাগত পব/ হ্ননূ করিতা/ কথা/
গতিহাস /ঋপ্রযোজনীয/ ঋস্থাযী / দেখৈত নঞি ছী /
হমবা হাথমে / চমকৈত পঁচকমনিযাঁ ভানা/ চনি পদন
ছী হম/ নান ঠ্হ–ঠ্হ বঞ্চ সঁ / পিবথীক রিশান রক্ষ
পব / নিখৰা নেন এগো করিতা / এগো কথা / এগো
গতিহাস"
হিনক মনোন্বকূন হিনক ঋপন সমাজ, ঋপন নোক, ঋপন
সংস্কৃতি, ঋপন সাহিহ "এগো ঘঠনা/ এগো নাম/ এগো
গতিহাস" নৈ রনি সকননি তকব রড় ঋাগ্রাশী ছনি
হিনকা, ঋা তেঁ উঁতাহ্ন ছথি " স্বযঁ রনি জেরাক নেন

𑒋𑒑𑒼 𑒒𑒙𑒢𑒰/ 𑒋𑒑𑒼 𑒢𑒰𑒧/ 𑒋𑒑𑒼 𑒃𑒞𑒱𑒯𑒰𑒮" 𑒂 𑒞𑒹𑒿 𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒯𑒰𑒟𑒧𑒹 𑒖𑒹 𑒏𑒪𑒧 𑒠𑒹𑒐𑒻 𑒕𑒱𑒨𑒢𑒱 𑒮𑒹 𑒁𑒮𑒪𑒧𑒹 𑒟𑒱𑒏𑒢𑒱 "𑒔𑒧𑒏𑒻𑒞 𑒣𑒿𑒔𑒏𑒧𑒢𑒱𑒨𑒰𑒿 𑒦𑒰𑒪𑒰" ।

𑒯𑒱𑒢𑒏𑒰 𑒏𑒹 𑒅𑒞𑓂𑒞𑒹𑒖𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒻 𑒕𑒢𑒱, 𑒂𑒠𑒩𑓂𑒬 𑒏𑒲 𑒕𑒢𑒱, 𑒞𑒏𑒩𑒼 𑒐𑒳𑒪𑒰𑒮𑒰 𑒏𑓄 𑒠𑒹𑒢𑒹 𑒕𑒟𑒱- "𑒤𑓂𑒩𑒰𑓀𑒮 𑒩𑒴𑒮 𑒔𑒲𑒢𑒏/ 𑒏𑓂𑒩𑒰𑒢𑓂𑒞𑒱𑒏 𑒏𑒟𑒰/ 𑒫𑒱𑒨𑒞𑒢𑒰𑒧 𑒪𑒰𑒍𑒮 𑒏𑒧𑓂𑒥𑒼𑒛𑒱𑒨𑒰/ 𑒔𑒲𑒢𑒲 𑒂 𑒏𑓂𑒨𑒴𑒥𑒰𑒏/ 𑒮𑓀𑒑𑓂𑒩𑒰𑒧𑒏 𑒏𑒟𑒰/ 𑒩𑒴𑒮𑒼 𑒧𑒰𑒩𑓂𑒏𑓂𑒮 𑒋𑒢𑓂𑒖𑒱𑒪𑓂𑒮/ 𑒪𑒹𑒢𑒱𑒢 𑒮𑓂𑒙𑒰𑒪𑒱𑒢 𑒧𑒰𑒍/ 𑒔𑒴-𑒞𑒹 𑒯𑒼𑒔𑒱𑒧𑒱𑒢𑓂𑒯 𑒧𑒰𑒩𑓂𑒏𑒴𑒮/ 𑒢𑒹𑒩𑒴𑒠𑒰 𑒮𑒰𑒩𑓂𑒞𑓂𑒩 𑒔𑒹-𑒑𑓂𑒫𑒋𑒫𑒰𑒩𑒰𑒏 𑒢𑒰𑒧/ 𑒩𑒰𑒖𑒏𑒧𑒪 𑒮𑓂𑒫𑒏𑒰𑒢𑓂𑒞 𑒑𑒼𑒩𑓂𑒏𑒲/ 𑒪𑒴-𑒮𑓂𑒫𑒢 𑒥𑓂𑒩𑒹𑒐𑓂𑒞𑒏 𑒧𑒵𑒞𑓂𑒨𑒳 𑒮𑒧𑓂𑒥𑒰𑒠/ 𑒯𑒹𑒧𑒱𑓀𑒑𑓂𑒫𑒹𑒏 𑒂𑒧𑒹𑒯𑒪𑒰/ 𑒂𑒩 𑒏𑒞𑒹 𑒥𑒰𑒮 𑒏𑒲...."

𑒧𑒰𑒢𑒪 𑒩𑒲𑒞 𑒟𑒱𑒏, 𑒖𑒏𑒩𑒰 𑒄 𑒮𑒦 𑒅𑒞𑓂𑒞𑒹𑒖𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒞𑒻 𑒍 𑒏𑓂𑒨𑒰 𑒩𑒯𑒨, 𑒍𑒏𑒩𑒰 𑒡𑒩𑓂𑒧-𑒏𑒩𑓂𑒧, 𑒢𑒱𑒨𑒧-𑒢𑒱𑒭𑓂𑒚𑒰, 𑒁𑒣𑒢 𑒣𑒩𑓀𑒣𑒩𑒰, 𑒁𑒣𑒢 𑒮𑓀𑒮𑓂𑒏𑒰𑒩-𑒫𑓂𑒨𑒫𑒯𑒰𑒩-𑒪𑒼𑒏𑒰𑒔𑒰𑒩 𑒥𑒱𑒪𑒰𑒨 𑒪𑒰𑒑𑓄 𑒪𑒑𑒞𑒻, 𑒞𑒰𑒯𑒱𑒮𑒿 𑒍 𑒏𑓂𑒭𑒳𑒥𑓂𑒡 𑒯𑒼𑒥𑓄 𑒔𑒰𑒯𑒞𑒻, 𑒁𑒣𑒢 𑒮𑒯𑒑𑒰𑒧𑒲-𑒁𑒢𑒳𑒑𑒰𑒧𑒲𑒮𑒿 𑒋𑒯𑒢𑒹 𑒁𑒣𑒹𑒏𑓂𑒭𑒰 𑒩𑒐𑒞𑒻, 𑒍𑒏𑒩𑒰 𑒮𑒦𑒏𑒹𑒿 𑒞𑒰𑒯𑒱 𑒪𑒹𑒪 𑒣𑓂𑒩𑒹𑒩𑒱𑒞𑒼 𑒏𑒩𑒞𑒻। 𑒁𑒠𑒾𑒮𑒿 𑒔𑒪 𑒁𑒥𑒻𑒞 𑒮𑒱𑒪𑒮𑒱𑒪𑒰𑒏 𑒫𑒱𑒡𑓂𑒫𑓀𑒮 𑒏𑒩𑒞𑒻, 𑒍𑒏𑒩 𑒠𑒼𑒭 𑒑𑒢𑒾𑒞𑒻।

𑒞𑒿 𑒏𑒲 𑒮𑒹 𑒩𑒰𑒧𑒪𑒼𑒔𑒢 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 𑒏𑒨𑒪𑒢𑒱 ? 𑒏𑒯𑒥𑒰 𑒪𑒹𑒪 𑒖𑒹 𑒏𑒯𑒱 𑒪𑒹𑒟𑒳, 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒣𑒳𑒭𑓂𑒏𑒪 𑒩𑒔𑒢𑒰, 𑒋𑒏𑒰𑒡𑒱𑒏 𑒣𑒼𑒟𑒲 𑒋𑒏𑒩 𑒮𑒰𑒏𑓂𑒭𑒲 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒄 𑒧𑒱𑒟𑒱𑒪𑒰𑒏 𑒪𑒼𑒏𑒮𑓀𑒮𑓂𑒏𑒵𑒞𑒱𑒏𑒹𑒿 𑒢𑒱𑒏𑒵𑒭𑓂𑒙 𑒢𑒯𑒱 𑒧𑒰𑒢𑒻𑒞 𑒕𑒟𑒱 𑒁𑒣𑒱𑒞𑒳 𑒁𑒣𑒢 𑒣𑒩𑓀𑒣𑒩𑒰 𑒯𑒱𑒢𑒏𑒰 𑒅𑒞𑓂𑒏𑒵𑒭𑓂𑒙 𑒪𑒑𑒻 𑒕𑒢𑒱, 𑒂𑒏𑒵𑒭𑓂𑒙 𑒏𑒩𑒻 𑒕𑒢𑒱। 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒏𑒰𑒫𑓂𑒨𑒏 𑒕𑓀𑒠, 𑒨𑒞𑒱, 𑒪𑒨, 𑒞𑒳𑒏𑒣𑒩 𑒄 𑒯𑒿𑒮𑒻𑒞 𑒞𑒿 𑒢𑒯𑒱𑒋𑒿 𑒕𑒟𑒱 𑒅𑒢𑒙𑒹 𑒍𑒏𑒩𑒰 𑒮𑓂𑒫𑒰𑒑𑒞 𑒏𑒨𑒢𑒹 𑒕𑒟𑒱। 𑒖𑒰𑒯𑒱 𑒏𑒼𑒙𑒱𑒏 𑒩𑒔𑒢𑒰𑒏𑒹𑒿 𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒠𑒪𑒲𑒨 𑒧𑒱𑒞𑓂𑒩 𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒣𑒩𑓀𑒣𑒩𑒰𑒫𑒰𑒠𑒲 𑒏𑒯𑒱 𑒞𑒱𑒩𑒮𑓂𑒏𑒰𑒩 𑒏𑓄 𑒕𑒟𑒱𑒢, 𑒞𑒰𑒯𑒴 𑒞𑒩𑒏 𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒩𑒔𑒢𑒰 𑒟𑒼𑒛𑓃 𑒢𑒯𑒱 𑒕𑒢𑒱।

𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒋𑒏 𑒣𑒼𑒟𑒲 𑒁𑒕𑒱 '𑒧𑒰𑒙𑒱-𑒣𑒰𑒢𑒱𑒏 𑒑𑒲𑒞'। 𑒍𑒯𑒱 𑒧𑒯𑒏 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒣𑒰𑒿𑒞𑒱 𑒠𑒹𑒐𑒪 𑒖𑒰 𑒮𑒏𑒻𑒕-

"তীব পব খরস্থিত প্বনি যক্ত তীব-তীব
পারন এহি ধবতীক তীর্থ গাম-গাম
স্রষ্ঠ, জন পূজক খা পূজিত হো সৃষ্ঠি
মাটিক শির রঁনা প্বনি প্রতিষ্ঠ্যাক প্রাণ
মহিমা গরিঁষ্ট জকব উঁপনিষদ্ প্ববাণ
মিথিনে মম মাতৃভূমি তিবহৃত ননাম
এক খন্য গীতক ঙা খংশি সেহো দ্রষ্ঠব্য--

ফটিযা পীসিযা কবৈক মায নাম দ্গাদিত্ত
রেঁটাক কহূ কথা ঙা ন কে জনৈত ছী ?
এক চ্ক্দ পানি রঁক্দ ডূরিঁ মক্দ নীক থিক
মিথিনাক নামপব কনংক কী মঠ়ৈত ছী

এক খংশি ঙাহো-

জাহি মাটিসং জন্মনি সীতা
সএহ হমব ঙা ধবতী
যক্তরন্ক্যে গৌতম কপিন কে
ভূমি বহত নঞি পবতী
স্বগ্গা শাস্ত্রক গপ্প কবৈ ছন

তকরে গীত স্বনারেঁ ছী
এতরেঁ নহি, তাহিসঁ খাব খাগাঁ ছথি ও। মিথিনামে
প্রচনিত জে বংগ রিবংগক নোককথা খছি–স্বচা মৈথিনীক
নোককথা, তকব ও রিনক্ষণ সংগ্রহ কযনে ছথি। ও
সভ কথা জে নুপ্ত ভেন জা বহন ছন, শহবী সংস্কৃতিমে
পানিত নেনা–ভুটকা নেন জে খনচিহ্নাব ভ২ গেন ছন,
ঋদা জহিমে মিথিনা রঁজৈত খছি, জাহিমে খপন পূর্বজ
রঁজৈত ছথি, জাহিমে খপনা নোকনিক সমাজিক
সাঁসৃত্রতিক খার্থিক খা মানরতারাদী খাস্থা সংচিত খছি,
তকব রর্তমান খা ভরিষ্য নেন জোগা ক২ বাখি দেননি
খছি বামনোচন ঠাকুব। রএহ বামবোচন ঠাকুব জে কহৈ
ছথি হ্নক হাথমে কনম নহি "পঁচকমনিযাঁ ভানা" ছনি।
ঋদা হমবা তঁ রুঁঝি পড়ৈ খছি, হ্নক হাথমে কনম
নহি, চংপা–চমেনী, রেঁনী–গেনা, সিংগবহাবক পঁচস্বগংধিত
মানা ছনি। ততরেঁ নহি, রর্তমানন কানক নগভগ সমস্ত
প্রসিদ্ধ সাহিত্তিক র্যক্তিত্বক পবম্পবিত ঋংডনিযা ছংদমে
তথা সিদ্ধ–খসিদ্ধ শতারধি নেখকক পবম্পবিত দোহামে
জে ও পবিচয প্রস্তুত কযনে ছথি, সেহো হিনকা
মিথিনাক মাটি–পানি খা পবংপবাসঁ জোড়ৈ ছনি। একবা
তঁ হম কহবঁ, হিনক হাথমে মৈথিনী করি–পূজন নেন
প্রস্তুত দহী–ধান–পান–মখান–মিঠাগ পূবিত চ্মানক
ডানা ছনি। বামনোচনজীক সোন্নাঁ জখন হ্নক এহি
খংতররিবোধকেঁ বখৈ ছনিযনি, তখন ও তেনা ঋক্ষিযা
উঁঠথি জেনা কহি বহন হোথি– এন্তু সোন্ন নৈ ছৈ
রূঁসরঁ। ডূরঁ২ পড়ৈত ছৈ।
হমহুঁ ঋক্ষিযা দিযনি–ডূমূ খর্হাঁ। ডূমন তঁ ছীহে।
জনিকে রুচয তনিকে গীত
গাউঁ। ....

হ্মদা নহি ভাগ, খহাঁ ডূমূ নহি। ফেবসঁ উগি খাউ। খহাঁ ভনে নহি মানিযন্ব, হমবাপব তমসাউ ভনে, হ্মদা হম তঁ ভগৱানকেঁ গোড় নাগি কহ কহিতে বহৱঁনি-ৰঁচা দিখ ভাগকেঁ।

মহাকান্ত ঠাকুব

মাটি পবহক নোক

হমব পানী মোহন গাম, এহি খর্থমে উঞ্ছিতগব খছি জে পচীস টা জাতি হীনি-মীনি কহ বহি বহন ছথি। গামক

ঋপন গতিহাস হোগ ছৈ। হ্মদা কিছু স্বকর্মী কী কিছু হ্মকর্মী ঐতিহাসিক ভ২ জাগত ছথি। ঋগ গপকেঁ কতে স্বঁদব নোকোক্তিমে কহল গেন ঋছি– স্বকর্মহি নাম কি হ্মর্মহি নাম। হমব পাত্র কাল্পনিক নহি ছথি। করি শেখবাচার্য জ্যাতিবীশ্বব ঠাহ্মবক গাম হ্নকা নহি জনৈছ। জ্যাতিবীশ্বব চৌক পানী, নহি জনৈছ নোক । পানী মোহন, সেহো নহি। নোক জনৈএ: মবনী চৌক, রাঁবূ পানী। জে ডাক ঘব কি কোনো সবকাবী কাগতমে নহি ঋছি। ঋহী চৌকসঁ পূরঁ, চাবিম–পা়ঁচম ঘবাড় ়াপব সূবতি ঠাহ্মব বহথি। নিসংতান। ঞা ঘবাবী নহি বহৈ, একটা খত্তাক কাতমে কিছু ধূব খানী জমীন বহৈ। সন্নিযা ঋাঁগনমে ভবত ঠাহ্মব, ঘবক ঠাহ্মব, সবক ঠাহ্মব ঋাদি পহনরান, রঁহনমাধ ঠাহ্মব সভ সংতানহীন সূবতি ঠাহ্মবকেঁ ঋাঁগনসঁ রৈঁনা দেনকনি। ঞা কহি জে কোন ঠীক পিতা রঁনি জেরেঁ,জগহ রঁদননে। মিথিনামে রঁড় ় স্বঁদব চনন বহৈ। হগনা নাম বখরঁহি কি কোনো তেহনে সন, পপিঋাহা নাম তঁ নেনা জন্দী নঞি মবতৌ। রেঁসী দিন জীতৌ । সূবতি ঠাহ্মব জেনা তেনা বহক র‍্যাঁত কেননি এতয। বমনোচনাক জনম এতহি ভেন বহৈ, মহা দীদী কহনক। রেঁচন কে রেঁচনা, ফেকন কে ফে়কনা দ্নাবক নাম মানন জাগ। সূবতিকেঁ স্ববতা, জীরঁছকেঁ জিরঁছা, হ্যগেশ্বিবকেঁ জ্গরাঁ ঋাদি ভেটৈত ঋছি। হবি গামমে পাঁচে–দস গোটে সাক্ষব, সভ টৈনমে এক টা কহ ঋখাড় ় া জহ্মব বহয। রাঁবহ–রঁবনা গাম। রাঁহব, মানে গামসঁ নিকনক রাঁটে রঁড় ় রিকটে, থান–পানি হেনূ তঁ নিকনূ। ওনা কটহী গাড় ় ী ঋারঁয জায জোগব একনিখা সড় ়ক চাবুদিশে। থানা খজৌনী, জিনা দবভংগা........। জমীদাবক ড্যাটীক

गाम। मतनबँ बाँभनक गाममे बाड़ि-पँजियाब । तेँ पानी मोहन आ ज्योतिश्वबकेँ हटा बाँबू पानी बँनाबँक खेड़हा बँबाक....एतय बाम नोचन ठाकुबकेँ नानन-पानन हेतनि/भेननि।
सूबति ठाकुब बिना कोनो हीन-ह्ज्जतिकेँ सपनो बहय नगना एहि तिनकोनमा घबाबीपब। न्याय प्रिय समाजमे। संतानहीनकेँ कते सम्मान। ह्मदा नहि, किछुए बँबखक पछाति ओ पिताक गौबबशानी पदपब प्रतिष्ठित भेना। पूबा समाज हर्षित। पनो कोकण बानीक खुशीक ठेकान नै। कोकण बानी (नाम मने शाबदा देवी बहनि) केब स्वखक ह्रदय नीकसँ भबनो ने बहनि कि पति पबमेश्वब माने सूबति ठाकुब स्वर्गबासी भऽ गेना। चाककात कनह्सकी श्बब्द भेन। शिश्व माने चिनका बँपखौका भेनै। बँपठ्ठैगब नेन्नाक प्रति नोकक भाब बूँझन जा सकैछ।

कोकण बानी कि दिआद-बाँद अपनहि नन्न। धन बीत आ बिबेकसँ सेहो। तेँ जेना-तेना माय अपने आ नेनाक पेटे भबि जीबि नेबाँक दुस्साहस कबैत बहनी। बँपठ्ठैगब बाँनक बँठ्ठैक भेना। बँगनक दिआद स्वखदेब ठाकुबक पिता हन्नी ठाकुब ड्याठीक ग्वमास्ता बहथिन। ऊँचगब दनान आ पबोपट्ठाक मानन सम्मान संग किछु गोठैमे खिस्सा पिहानी बाँचैथि। ह्नका दनानपब दस-बीस गोठैक बैसाब सदति बहिते छननि। ओ कहिओ कान ठैनेक नेना सभकेँ भठ्ठा पकड़ बँ सिखाबँथि। कहय नय गाममे बिद्यानय बहै पाँचबा धबि। ह्मदा माबिक डबे कस्मे बँचा नाम निखबैत छन। पठबँ-निखबँ स्वान्त: स्वखाय कर्म मानन जाएत बहै। माय-बाँबू

কী সমাজক কোনো আগ্রহ নঞি পঢ়য নেন। কাবণ পঢ়ক উঁপযোগিতা ব্ঁঝনে নে ককরো। খনদানী কাবরাঁবমে সংগ পূবরঁ নেন্নহিসঁ শ্বব্ধ হোগ। ক্ষম্তাবক রেঁটৌ রাঁসন গঢ়যমে নিপ্বণ হোরঁক প্রযাস কবৈত ছন তঁ রঁনিযাক নেন্না ব্যাপাবমে। ঙা দ্ন্ব পড় াসী এহি রাঁনকক। হন্নী ঠাক্ষবক দনান টৌপব বংগ-রিবংগক গপাস্ঠক হোগত ছন ।

এহন পবিরেশমে পঢ়য-নিখক প্রেবণা ভেটৈক কাবণ কাবণ খক্তাতে। তথাপি হমব রঁট্ক শিক্ষা খাবংভ কেননি খা মাবি নহি নাগয, তাহি ডবে, মোন খবারঁ কী রিঁকানো সমযমে ছঙ্গী নহি কবথি ।

নোক জীরিত কোনা বহতা, পেটৈ ভবক কোন উঁপায কবয পড়ত, তকব চিংতা রেঁসী। উঁপজারাঁবী কম হোগ । তীন-তীন রঁবখ বৌদী, মহামাবী, চেচক, হৈজা, টৌরী সন মহামাবীক প্রকোপ। তঁ ঙা মসোমাতক রেঁটৌ পঢতৈ। কথী কবতৈ পঢ়ি কহ । গহ........

মনখান কী রঁর্খানক ঢেকবরঁসঁ ত্তঙভোগিএ টৌ নহি পূবা সমাজ ডেবাগত ছন। রৌনা। ভোজনমে কী সভ ছনৈএ ? রাঁত দাগন খন্নক সন্না। ঐ নাবাযণপ্বব রাঁনী। কনী স্বনূ। ঙা মসোমাতক রাঁনক ভাত দাগনপব খন্নক সন্না ভোজন কেনক খছি। ভগরান সরঁহক নে ছথীন। খহী টৌ নহি নে ছী.....মাটি পবহক নোক নেন খায-পীরঁয নয বহি ভকখা, খন্হ্খা, খেসাবী, গশাবা, পোখবীক পাগন । তখন এক টৌ খনমোন রস্তু বহি, সভক হ্রদযমে প্রেম ঢোবপব হ্মস্কী, চূন-তমাকূক স্নেহ। মাটিক মন্বখ সভ নগ। তদপি কনৈত নহি ছন এনা নোক। সাগোভাত খনূপ । মসোমাত খপনা রেঁটৌকেঁ মহীসক চবরাহ কী ঘসরাঁহ রঁনএসঁ রঁচা

कऽ बथननि । खिस्सा-पिहानी, निखना आ काज उँदेममे निप्वण कोकण रानीक प्वत्र मैथ्रिक पास केनकनि ।

(मैथ्रिक धविक खिस्सा एहि संस्मवणमे अछि आ तकव रॉद संभवत: वामनोचन ठाकुव कनकत्ता चनि एनाह आ ओकव रॉदक क्रमरॅक्रु नेखन तँ नै भेन अछि स्तदा अतेक तँ जरूव छै जाहिसँ वामनोचनजीक कनकत्ताक कानखंडकेँ नीक जकाँ देखन जा सकैए। एहिमे आएन नाम सभ ओहिना वाखन गेन अछि-संपादक)

ঋবরিন্দ ঠাক্কব

ঋপূর্ণতা জখনি নিযতি হ্খএ [সন্দর্ভ:বামনোচন ঠাক্কবক কাব্য–বচনাক মূল্যাংকনক ঋপূর্ণ প্রযাস]

ঋহা কনকত্তা !

কনকত্তা ! কোনকাতা ! পশ্চিম বঁগানক বাজধানী !

তিবহ্ত জনপদক ৰোবোজগাব সভক নেন মোবংগক ৰাদ ঋা দিল্লী–পংজাৰ সং পহিনেক দানি–বোটীক ঠিকানা।

জেকব নাম সং ৰহ্ত দিন তক কোনো বেনৱে স্টেশন নহি বহএ ঋা জেকব কাম হাৰডা ঋা সিযানদহ সং চনৈত বহএ ।

জেতয হান–হান তক হাথ বিকশা চনৈত বহএ,প্রতিবঁধিত ভেনাক ৰাদহ্ চনএ ছৈ ঋা জেকবা চনাৰৈক নেন পশ্বক নহি,মন্বষ্যক উঁপযোগ(?) হোগত বহএ,হোগ ছৈ ।

জেকব ভুগযা দিখা কহন জাগ ছৈ জে ঞ ভীতব সং ফোঁক ছৈ ।

এহেন খমানরীয নগব,জেতয নোকক ভীড়ক বীচ সড়কক পষ্টবী পব কোয মবি জাগ,তখনিখহ্ বফ় ্তাবক বঁৱঁন্ডব মে উঁড়া খাগত নোকসভ পব কোনো খসব নহি,ওকবা ভীতব কোনো উঁস্েকতা,কোনো সংরেদনা,কোনোষ্টা ভারনা নহি জাগএ।

জেকব স্থাপনা 1690 মে ঈষ্টী–ভবি হিবংগী তিজাবতীসভ কএনে বহএ,জে1772 মে খংগ্রেজসভ দ্বাবা ‘ভাবত দৈষ্ট গজ গঁডিযা’ক বাজধানী বঁনাএন গেন বহএ খা 15 খগস্ত,1947 কেঁ খংতিম খংগ্রেজ গরর্নব জনবনক রিদা ভএ জএরাঁ তক জে নগব/শহেব ভূমংডন পব বাজ কবৈক খংগ্রেজী সপনাক প্রতীক বহএ।

জে নগব হিংসা খা খবাজকতাক ঘব ছৈ খা জেতহ্কা নাগবিকগণ খাগযো এহি মিথকক ভবোস কবৈত খছি জে সাম্যরাদ ওকব সংবক্ষণ কবত খা সভষ্টা রিঘ্ন–বাঁধা সং পাব নগাএ দেত।

জাহি নগব পব ডোমিনীক নাপিএব ‘দ সিটী খাফ জোয’ নাম সং উঁপন্যাস নিখি একব ঘিনাএন বঁস্তীসভ কেঁ খন্তবষ্ট্রীয স্তব পব কনংকিত কএ সাহিহ্যিক ব্যারসাযক কীর্তিমান বঁনএননি খা গুসাগ ধর্মক গ্রুপান্বতা কেঁ মহিমামংডিত কএননি।

সে,এহি কনকত্তা মে মধ্বঁনীক বাঁবূঁপানী গাম সং খারি খপন জীরনক চাবি দশক সং বেঁসীক খরধি রিঁতৈনিহাব করি ছথি – বামনোচন ঠাকুব। খা সে সামান্য করি নহি,ঘোষিত রুপ সং দ্ঘর্ষ (কিতাবেঁ পব ‘দ্ঘর্ষ’ নিখন দেখাগত খছি,শুদ্ধ প্রায: ‘দ্র্দ্ধর্ষ’ হেতএ) খগ্নিহস্তাক্ষব

ছথি আ করিতা নহি কবএ ছথি,অগ্নিলেখন কবএ ছথি। গতিহাস কেঁ পছাড়ৈত,মিথিহাস কেঁ ধকিযাবৈত মিথকক ঘটাটোপ মে ধারা মাবএ ছথি আ শাদ্বিক তাপ এহন জে অপন পহিল কাব্য-সংগ্রহক নামকবণ "গতিহাসহংতা" কবএ ছথি।

গতিহাসহংতা রনাম মিথকজীরী

বামলোচন ঠাকুব স্বযং কেঁ 'তামসক করি'ক রূপ মে প্রস্তুত কবরাক আগ্রহী ছথি আ এহি রিশেষণ কেঁ প্রমাণিত কবরাক ক্রম মে অপন করিতা মে আগি ভবৈক প্রবজোব প্রযাস ত কবিতহি ছথি,এহি রাতক পৈবোকাবী কবরাক লেল অপন অধিরক্তা সেহো নিযুক্ত কএলে ছথি। এহি প্রযাসক ক্রম মে হুনক রহব বাস করিতাসভ কৃত্রিম,সূত্ররক্ষ কিংরা 'নাওঁড' ভএ গেল অছি। কিন্তু হুনক করিতাসভক বচনাকাল কেঁ দেখৈত এহি রাতক প্রশংসা আ স্বাগত কএল জএরাক চাহী। মৈথিলীক মস্বআএল,মিন্নাএল পবম্পবারাদী করিতা-সাহিত্যক জে পথাব ওহি কাল-রিশেষ তক প্রকাশ মে আএল ছল,তেকব পবিপেক্ষ্য মে ও তেরব একদম অভিনর আ ক্রাঁতিকাবী রুন্নাগত অছি।

'গতিহাসহংতা' কাব্য-সংগ্রহক প্রাকট্য-কাল অছি উন্নৈসম গস্বীক সাতম দশক আ এহি মে 1972 সং 1977ক বীচ লিখল 'মৈথিলী' সং 'জেঠ্আ মেঘ' তক এক সোবয(16 টা) করিতা কুল 37 পৃষ্ঠ মে সমেটল অছি। প্রথম করিতা 'মৈথিলি' মে করিক শৈদ্ধসভ হুফকাব ছোড়ৈত অছি। তামস উর্ধ্বগামী ভেল অছি – 'মৈথিলী কেঁ রন সং নহি/নৈহবে সং রনজোবী ঘিসিঅবৈত

ন গেন ছন বাক্ষসবাজ' রা 'রিদেহ রূাঁপ পহিনহি দেহ নাগি চ্কন ছথিন' রা 'বাম ছথিন নপ্পুংসক' রা 'হ্নকে জনমন নর–স্ত্রী কী রীব প্বকষ হেথিন' রা 'দশেবথক রূবখী মে মৈথিনীক খাপসীক সিপাবিসক ভীখ মাঁগৈত তীনূ রূাঁপতে' – পবাকাষ্ঠা দিস জাগত। কিন্তু তামসক ওা পবাকাষ্ঠা,ওা উর্ধ্বগামিতা খপন রেধ–খাকাংক্ষা নেন কী কোনো নক্ষ্য সেহো নির্ধাবিত কএনে খছি ? সে নির্ধাবিত খছি ত দেখাগ কিঐ নহি পড় ৈত খছি ? খাগ্রাশে কবি–করিতাক খান্তবিক শৈক্তি হোগ ছৈ,কিন্তু তখনি,জখনি ওা সহী মিকবাত মে হ্খএ,সংতুনিত হ্খএ। সংতুনন খা মিকবাতক(মাত্রাক) এক বত্তী ফ়র্ক এহি খাগ্রাষক খভিব্যক্তি কেঁ গাবি মে রূদনি দৈত খছি,খভিজাহ্নক ভাষা মে জেকবা শাব্দিক হিংসা কহন জাগ ছৈ। তামসক স্ত্বব 'রিধ্বংস মাত্র' মে সেহো ছৈ,কিন্তু হাহাকাবী শীর্ষকক রূাদহ্ এহি করিতা মে 'নরনির্মাণক মাষ্কা প্রশস্ত' হেরূাক কামনা সেহো ছৈ। রূঠিযাঁ !

সংগ্রহক প্রায: প্রত্যেক করিতা কোনো নে কোনো সন্দর্ভ সং জ্ড়ন রূ্ম্মাগ ছৈ,কিন্তু জেঁকি ওা সন্দর্ভসভ ব্যষ্ঠি–খংশ খছি,সমষ্ঠি–খংশ নহি,তেঁ পাঠক নেন সন্দর্ভক খজ্ঞান করিতা কেঁ রূ্মরূা মে রূাধক হোগত খছি। প্রায: গএহ কাবণ সং 'নাষ্টক,নির্দেশক খা এক গোষ্ঠ করিতা' কিএ নে কিএ হমবা জীরকাংতক 'ধাব নহি হোগছ ম্লান' সংগ্রহক স্মৃতি দিখাএ দেনক,জে ছপন ত বহএ সামান্য কপ মে,কিন্তু প্ববস্কাবক প্রনাশো মে ওকবা হার্ড রূাউন্ড খা নরকা কভব সং স্বসজ্জিত কএন গেন বহএ। 'সর্বহাবা ঠী স্ঠান' মে পহিন রূেব কিছু কনকতিযা দৃশ্যসভ খাএন ছৈ,কিন্তু ও করিতাক ভার–মূন মে নহি ছৈ। এহি

করিতাক খংত করিক স্বগত প্রশ্ন সং হোগত খছি – ‘ত কি/হমবো নেন করিতা নিখর্ব/ফনূ ফৈশন থিক রা খাদতি’। করিক খগ্নিনেখন এহন খতস্তিতহ মে কিএ পড়া জাগত খছি ? সর্বহাবাক করিতা রনৈত–রনৈত একব পবিণতি খামেবোদন মে কিএ হোগ ছৈ ? এহনে খতস্তিতহক প্বনবাবৃতি ‘খন্তবক জ্বানা হমব’ মে দেখাগ পড়ৈত খছি জখনি করিতাক প্রাবম্ভ মে করি কহএ ছথি – ‘জনৈ ছী হম/শৈক্ষ মে নহি ছৈক ও সামর্থ্য/ক সকৈ জে সহী ব্যাখ্যা ভারনা কেঁ খাগ/তথ্যপি বঁথ্রু ! ’। ঙা করিতা বাঁদ মে জাএ কএ সম্ভবএ ছৈ,কিন্তু হাবন মন সং কী কোনো জীতক খাশা কএন জাএ সকৈছ ? প্রথমে গ্রাসে মক্ষিকা পাত:। জখনি শ্বকুএ মে শৈক্ষ কেঁ সামর্থ্যহীন সকাবি নেন গেন,তখনি রিগ্বন হ্রূকএ সং পহিনে ‘তথ্যপি’ ত নগাবঁহি পড়ত খা ঙা ‘তথ্যপি’ তমাম হববৈঁ–হথিযাব কেঁ ভোথ কএখহি দেত,তাহি মে কোনো সংশয নহি। ‘খগ্রজক নাম/প্রজাতংত্র’ বংশরাদী বাজনীতিক রিকহ্ম খছি। এহি মে বংশরাদক রিকহ্ম করিক প্রতিরাদ বঁহ্ত হ্মখব খছি। কিন্তু জেঁকি করি মাত্র খপন করিতা মে নহি,খপন খস্তিত্বক খান–খান উঁপস্থিতি সেহো বাখৈত খছি – খপন রাচিকতা মে,খপন গতিরিধি মে;তেঁ করি সং ঙা খপেক্ষা স্বাভারিক জে ওকব নিখিত বচনা খা ওকব দৈনন্দিনী খভ্যাস মে একরুপতা বহএ,রিবোধাভাস নহি হ্খএ। ভাবতীয সাহিত্যক নেখকসভক হমবা সভ নগ জে মূন্যরান রিবাসত খছি,ওহি মে শৈক্ষ খা কর্ম একহি সিক্কাক দূ পহনূ মানন গেন খছি। সাহিত্যক নোক(পাঠক সমাজ) খধিকাংশত: ভাবতীয নোকমতক প্রতিনিধিত্ব কবৈত খছি খা ও নেখক খা ওকব বচনা মে হর্ক কএ কএ নহি দেখৈত

অছি। এহন স্থিতি মে ওা বাঁত বহ্ত অনসোহাঁত বুঝাগ ছৈ জে বংশবাদ পব এহন তীব্র প্রহাব কবনিহাব করি কেঁ বংশবাদী মিথিলা বাজক পুনবাবৃতিক নিনসা কিএ ছনি ? এহি বাজপবম্পবা মে মাত্র সীতাক বাঁপ জনক নহি,কবান জনক সন অত্যাচাবী–ব্যভিচাবী বাজা সেহো ভেল অছি। এহি করিতা মে এক ঠাম করি কহএ ছথি—'ওনা/যজ্ঞ আগযো হোগ ছৈ/ছোটৈ সং ন অশ্বমেধ পর্যন্ত/ক্ষুদা পুবোহিতক বঁদনা/হোগত ছৈ প্রাগরেটৈ সেহ্রেটৈবী'। উঁপবকা প্রশ্নক উঁত্তব কী এহি পাঁক্তিসভ মে উঁপস্থিত ছৈ ? ওা ক্ষোভ পুবোহিতসভক ভাগ(হিস্সা) ছিনৈবাঁক আধুনিক যুগক উঁপক্রম সং উঁপজল ত নহি ছৈ ? এহি করিতা কেঁ 'করি সোমদেরক নেল' সমর্পিত কববাঁক প্রত্যক্ষত: কোনো তাবতম্য নহি বুঝাগত অছি। সোমদেরক সংগ মৈথিলীক প্রজাতংত্রকালীন বংশবাদী তত্ত্ব দ্বাবা কএল গেল অনদেখী বা তিবস্কাব বা অন্যাযক আকলনক সময আগ ছৈ,তহিযা নহি বহএ জহিযা ওা করিতা লিখল গেল বহএ। 'অগ্রজক নাম/কেহন লাগত অহাঁ কেঁ' মে জেহন বীভসে চিত্রণ অছি,সে কেকবহ্ বোগযাঁ ভুলকাএ দএ সকৈত অছি। অরসববাদী–পবাশ্রযী লোকনিক একটা রিশেষ স্ববিধালোনূপ বর্গ্গ হোগত অছি,জে অরসব তাড়ৈত বহৈত অছি,অরসব পাবিতহি অমববেঁলক লত্তী জকাঁ কোনো শক্তিশালী অস্তিত্ব পব পসবি/লতবি ওহি অস্তিত্বক বক্ত সং অপন পোষণ–সংরক্ষণ কবএ লাগৈত অছি। এহন বর্গ্গ পহিলহ্ বহএ,আগযো ছৈ আ ভরিষ্যহ্ মে বহতএ। এহন সর্বক্তাত যথার্থ কেঁ নর কলেরব মে চিত্রিত কএ কিছু প্রশ্ন ঠাঠ কএ দের্ব—করিক কী এতরেঁ টা কাজ ছৈ ? এহন পবজীরী তত্ত্বক ঠোস আ স্পষ্ঠ পহচান কবএ মে করিতা কিএ চ্কি বহল

छै ? एतय लेखनक अग्नि मस्वआएन किए छै ? उनटै ओ एहि कथन कें प्रमाणित कए रहल छै जे 'कविता मानसिक व्यभिचारक लेल शर्तक यूटैपिया अछि'। 'अग्रजक नाम' शीर्षकसँ तेसर कविता 'हम बिसरि गेल छी' उपशीर्षक सं 'कवि जीवकांतक लेल' अछि। (अकस्मात मन पड़ल जे फेसबुक,ट्विटर आदि सोशल साइटसभ पर जेकरा कम मित्र व फालोवर रहए छै,ओ बेसी मित्र वा फालोवरबला कोनो व्यक्ति कें टैग करैत अछि,जाहि सं ओकर बात बेसी लोग तक पहुंचए) साहित्यक विभिन्न विधाक अतिविज्ञ जीवकांतक ध्वन्यात्मक पत्र-लेखन मे सेहो रहल अछि। तें पत्र-लेखन सं सन्दर्भित कविता कें हुनक नाम सं जोड़ब प्रथमदृष्ट्या उचितहि बुझाइत अछि। ओ अलग बात जे जीवकांतक लेखन(पत्र सहित) के केन्द्र मे ओर जे किछु हुअए,सिंगरहार,मैना,रजनीगंधा,कमल आ ओहूनक फूल वा खंजन चिड़ैया सं महमह-चहचह करैत वातावरणसँ नास्टेल्जिया नहि रहलि। एहिसभ प्रतीकक माध्यम सं कवि जं कोनो आन बात(आपकता,रसगर गपसँजी,ग्रामीण सौन्दर्य आदि-इत्यादि) कहए चाहए छथि त बात अलग। 'एहि जम्बूद्वीपक भारत खण्ड मे' प्राचीन प्रतीकसभक माध्यम सं स्वतंत्रता आन्दोलन, स्वतंत्रता प्राप्ति,केन्द्रीय सत्ता-प्रतिष्ठानक निरन्तर सशक्त आ आमलोकक निबल होइत जाएब,लोकतंत्री संसद आ चुनावी प्रक्रिया पर प्रहार कएल गेल अछि। कविताक नकार-भाव त पढैत अछि,किन्तु एकर नैराश्य-भाव व्यथित-चिन्तित करैत अछि। स्वतंत्रता भेटब अपना-आप मे अनमोल वस्तु छै। स्वतंत्रता प्राप्तिक बाद सभ बेजायहि-बेजाय भेलए की ? आ जं छैक बेजायहि-

ৰেঁজায ভেনএ ত কী ভবিষ্যক ৰেঁহতবীক কোনো ছোৰ্ষ্টে–ক্ষীণ কিবণহ্ ৰাঁচন নহি ছৈ ? জং 'খহিনা ৰিতন জাগছ/দিন পব দিন/মাস পব মাস/ৰৰ্খ পব ৰৰ্খ',ত কী ওা মনি নী জে ওা জম্বূদ্বীপ ভাবত খল্ডক ভুগর্যা রীব–রিহীন ভএ গেনএ ? জং এনা ছৈ ত দ্স্কৰ্ষ খগ্নিহস্তাক্ষব নোকনি,হ্নক সখা–সম্প্রদায কোন ৰীন মে ন্বকাএন ছথি ? জে শংখনাদ 'সমানধর্মাকি নাম' মে কএন গেন খছি;কর্ণ,একনব্য, শংৰূক,শিব খাদি মিথকীয পাত্রক মাধ্যম সং গতিহাস–প্ৰবাণক হোনিকা–দাহ কবৰাঁক,বামবাজ্য পব থ্কৰাঁক, পাঁড্ক নপ্ংসকতাক সংগ–সংগ ওকব জন্মক কথা,পবীক্ষিতক দ্বাচাবিতা,বামক স্বেছাচাবিতা, খাচার্যক স্বকর্মক পদহিাশ কবৰাঁক খাহ্বান কএন গেন খছি,বস্ত্ৰ–সংঘর্ষ খা সংগঠিত শিক্ষক চর্চা কএন গেন খছি,সে 'এহি জম্বূদ্বীপ....' মে নদাবদ কিএ খছি ? ওা কবিক দ্বিধ,কবিক রৈচাবিক দ্বিধ ত নহি খছি ? খপন সমকানীন পবিদৃশ্যক খহাচাব–খনাচাব পব নৈবাশ্য–ভাব সং গৰঁদী মাবি থস নএ নেৰঁ খা ৰিতনাহা কোনো মিথকীয যুগ পব ফাঁড় া ৰাঁন্হি কএ চঢি দৌড়ৰঁ দ্স্কৰ্ষক শ্রেণীক রিশেষতা ভএ সকৈত খছি কী ? খা কী ওা সম্মুখ–সংঘর্ষ সং স্বরিধাজনক দূবী ৰঁনাএ কএ স্বয়ং কেঁ স্ববক্ষিত বাখৰাঁক মনোবৃত্তিক পবিচাযক খছি ? দ্বিধ এতৰেঁ নহি ছৈ। কাব্য জীরন মে 'মিথিনাক পাহ্ন'ক বামবাজ্য পব থ্কৰাঁক খাহ্বান খা ব্যক্তিগত জীরন মে পাহ্নক সস্ববাবিৰঁনা বাজক মাঁগ কবৰঁ—দ্বিধক পবাকাষ্ঠা ছৈ খা এহন ভযংকব রিবোধাভাস কবিক ব্যক্তিত্বদ্বযক খল্ডিত ছবি ৰঁনৰৈত খছি। 'ওনা হোগত ত গএহ খাএন খছি' বাক্য–খল্ড কেঁ ৰেঁব–ৰেঁব দোহবাএৰঁ খা খন্ত মে রিগ্বন ৰঁজাএ দেৰঁ—তাহি সং খমৃত–পানক সময খাবি জেতএ,ওা খান ত খান,কবিক

কোনো সমানধর্মা–সমানকর্মা কেঁ সেহো এহন বিশ্বাস হেতএ—তাহি মে সন্দেহ। কিন্তু করি সেহো জিদিযাহ ছথি আ এহি দ্নূ করিতাক সভ্টা কোব–কসব 'অগ্রজক নাম/গতিহাসহংতা' মে নিকানরাঁক প্রযাস কবএ ছথি। 'গতিহাসহংতা' করিতা মে নান ভোব সং জ্ড়ন প্রায: প্রত্যেক রাম শিঙ্কারনীক প্রযোগ ভেন অছি। এহি মে ফ্রাংস–রূস–চীনক ক্রান্তিক কথা,বিযতনাম–নাওস–

কম্বোডিযা–চীনী–ক্যূবাঁক সংগ্রাম কথা,রূসো–মার্ক্স–এন্জিন্স–নেনিন–স্টানিন–মাও–চূ তে–হোচিমিন্হ–মাবক্স–নেরুদা–সার্ত্র–কৈস্ত্রা–চেগ্বএরাবা আদিক নাম,বাজকমন–স্বকান্ত–গোর্কী–নূ সূন–ন্বক্ষম্বাক মূত্ সম্বাদ আদি–আদিক চর্চা ভেন অছি। করিতাক অংত 'দেখৈত নহি ছী/হমবা হাথ মে/চমকৈত পংচকমিযাঁ ভানা/চনি পড়ন ছী হম/নান ঠ্হঠ্হ বঞ সং/পিবথীক বিশান রক্ষ পব/নিখবাঁ নেন এগো করিতা/এগো কথা/এগো গতিহাস/আ স্বযং বাঁনি জেবাঁ নেন/এগো ঘটনা/এগো নাম/এগো গতিহাস।' সং হোগত অছি। বিনক্ষণ বিবোধাভাস! নাথ মগজমাবীক বাঁদহ্ এহি অংত কেঁ 'বএক্তি' কিংবা 'ব্যাজ স্ত্তি'ক রূপ মানএ মে ভীষণ সং ভীষণ সাহিত্যাচার্য–সংহিতাচার্য কেঁ সংকোচ হেতনি। 'গতিহাসহংতা' দ্বাবা 'গতিহাসজীরী' হোএবাঁক কামনা কল্পনাতীত অছি,অবিশ্বসনীয অছি। 'অন্বজক নাম/কাজ অহীক থিক', 'ব্যবস্থাক নাম/চেতৌনী' আ 'জেঠ্আ মেঘ' ছোট–ছোট আ নীক করিতা অছি। 'কংকারতীক কৈবঁবে' মে নে করিতা অছি,নে ব্যংগ্য,স্তবহীন টিপ্পণী অছি। 'সাংঝ হমবা আংগন মে' করিতা কোনো ভাঁজ সং অগ্নিনেখনক চৌহদ্দী মে নহি অংটৈত অছি,কিন্তু হম অধিকাবপূর্বক এহি করিতা কেঁ সংগ্রহক সর্বশ্রেষ্ঠ বচনা

मानए छी,घोषित करए छी।

अग्निक पोस्टैर आ मार्क्सवादक प्रहसन

समालोचनाक लेल स्वच्छ सर्वस्वीकृत मान्यतासभ अछि। समालोचना द्वारहि सँ बहित,भावुकता सँ वंचन आ दलबन्दी सँ ऊपर उठल हएबाक चाही। आचार्यलोकनि एक स्वर सँ एहि काज लेल 'सहृदय हृदय' केँ प्रामाण्य मानलनि। ई 'सहृदय हृदय' की छिए? अभिनवगुप्तक मत सँ जिनकर मन-रूपी मुकुर—मनोमुकुर,जे काव्यशीलनक अभ्यास सँ स्वच्छ भए गेल अछि—मे वर्णनीय विषय मे तन्मय भए जएबाक योग्यता अछि,वएह हृदय-संवादक भाजन रसिकजन सहृदय कहाए सकए छथि।

ई संग्रह (गतिहासहंता) अपन अवलोकन-मनन लेल पाठक केँ ई छूट नहि दैत अछि जे ओ अपन हिसाबेँ एहि मे डुबकी मारए,काव्य-सागर मे हेलबाक आनन्द लिअए,मन हुअए त एकाध घोंट पीबिओ लिअए आ एकर पानिक तासीरक अपन ढंग सँ आकलन करए। पाठकक एहि लोकतंत्री अधिकारक स्वतंत्र उपयोग मे एहि पोथीक वुनर्ब पर अंकित टिप्पणी कोनो विंगमास्टैर जकाँ बाँधकहि टा नहि होइत छै,ओ कोड़ा। स्टैकारेत ई निर्देश(आदेश) सेहो दए छै जे एकरा कोड़ा 1क नहरानक अनुपातहि मे पठन आ अर्थग्रहण कएल जाय। ठीक ओहिना,जेना वैदिक मंत्र केँ बुझबाक,अर्थ-ग्रहण करबाक लेल उदात्त,अनुदात्त आ स्वरितक संकेत अंग्रेजीक माध्यम सँ कएल जाइत छै। एना मे पाठकक संकट अपारताक पार चलि जाइत छै। पहिने त ओकरा ख्लल आँखि सँ देखबा पर प्रतिबन्ध लागलए,फेर ओकरा

एकटा विशिष्ठ, उपकरणक माध्यम सं,विशिष्ठ कोण सं,विशिष्ठ स्थिति मे देखबाक लेल बाध्य कएल

गेलए। परिणाम ई जे पाठक मूल-वस्तुक मौलिकता सं छत्तीस नग्गा दूर भए गेलए आ ओकर दृष्टि(विजन) कें

केलिडोस्कोपिक भ्रम गछाबि लेलकए।(बहुत संभव जे हमहुं एहि पर लिखैत काल एकर मौलिक तत्व सं कतेको नग्गा हटि भ्रमित भए गेल होइ आ हमर 'सह्रदय ह्रदय' कतहु नंक लए लेने होइ।)

बेनर्जीक टिप्पणी मे एक ठाम लिखल अछि –"हिनक(कविक) चिन्तन धाराक आधार थिक मार्क्सवाद,फलत: 'वस्त्र-संघर्ष' आ तकर पर आधारित क्रान्ति,हिनकर रचनाक मूल होइए।" टिप्पणीकार जाहि विचार/चिन्तन धाराजनित रचनाक गप कैपए छथि,ओकर एकटा स्वदीर्घ इतिहास रहल अछि,जेकरा मार्क्सवादी चिन्तक 'विश्व कविता' कहए छथि। एहि सं इतर कविता मार्क्सवादी दृष्टि मे 'बूर्जुआ कविता' अछि। मार्क्सवाद आ मार्क्सवादी कविता दुनूक उद्घाटक स्वयं मार्क्स कें मानि सकए छी। मार्क्स,एंजेल्स आ लेनिन कें प्राय: राजनीतिक चिन्तन आ सक्रियताक लेल जानल जाइ छनि,किन्तु ओसभ अपन सामाजिक-राजनीतिक चिन्ता कें यदा-कदा कविताक माध्यम सं सेहो व्यक्त कएने छथि। मार्क्स लेल कवि-कर्म साभिप्राय रहनि। एक दिस ओ अपन पत्नी जेनी कें सम्बोधित प्रेम कविता आ दोसर दिस चिकित्सा,आचार संहिता आ गणित सन शुष्क विषयसभ कें लए कए कविता लिखलनि। मार्क्स एकटा कविता मे कहए छथि –'नष्ठ

कए देबँ ओ संसाब सदैरक लेल/किए त बचि नहि सकए छी नब संसाब हम'। एंजेल्स लिखए छथि–'प्राय: तिबोहित भए चुकल अछि दीप्ति पश्चिमक/धीबज बाखह ? /आबैत अछि नब श्रेम–मुक्ति–दिबस/आबोहित हएत सूर्य फेब सदालोकित सिंहासन पब/ओब ओ चिन्तासभ बातिक/अस्त भए जाएत'। लेलिन अपन एकमात्र कबिता 'संघर्ष',जे ओ बॉल्टीक नदीक कछेब पब स्थित एकटा गाम मे गुप्तबासक अबधि मे लिखने छला,मे लिखए छथि– 'बॅंठल चलह भूखल लोकनि/बॅंठल चलह/बॅंठल चलह सताएल लोकसभ/आगू बॅंठह अपमानित जन/मुक्ति–जीबन दिस/गबदनि पब बाखने जुआ उँचबक्लासभक/चलह लड़ाओ मे सर्बहाबा'। माउत्सेतुंग चीनी क्रान्तिक पहिने सं कबिता लिखबँ शुरू कएने बहथि। हुनकब अनेक कबिता नमहब अभियानसभक बीचक अछि। हुनक काव्य यात्रा 1925 सं 1965 तक जाबी बहल। दुनियाँक मजदूब–सम्प्रदाय कें एकजुट कबबाँक लेल जाहि अन्तबष्ट्रीय गीतक बचना बिश्व सर्बहाबाक इतिहास मे एकटा क्राँतिकाबी भुमिका निभएनक,ओकब श्रेय पेबिस मे जनमल एजेन पोतिए कें जाइत अछि। 'इन्टबनेशनल' शीर्षक सं प्रसिद्ध ओ गीत 1871क मई मासक खूनी पबाजयक बाद बचल गेल छल। बियतनामक होचीमिन्ह क्राँतिकाबी योद्धाक संग–संग एक संबेदनशील कबि सेहो छला। हुनक कबितासभ हुनक पोथी 'जेल डायबी' मे संग्रहित अछि। ओ अपन 'हजाब कबिक कबिता संग्रह कें पढला पब' शीर्षक कबिता मे जनताक पक्षधब कबिलोकनिक बचना–दायित्वक निर्धाबण एहि पंक्ति मे कएने छथि – 'बचबाँक चाही गीत हमबासभ कें फौलाद ढालल/आ जानबाँक

চাষী করিসভ কেঁ হেমনা কবরাঁক পৈঁতবাসভ'। চীনক নূ শূন আ হুসক মাযকোরস্কী কেঁ সেহো এহি ক্রাঁতিকাবী পবম্পবাক মানন জাগত অছি। তুর্কীক নাজিম হিকমত,চিনীক পার্ব্নো নেরুদা,জর্মনীক বর্তোল্দ ব্রেখ্‌ত আদিক অতিবিক্ত ক্যুবাঁক বেজিন আ নিকোনস গিন্যিন,গ্বাটেমোনাক ওতোবেনে কাস্তীন্যা,স্পেনিশ করি ডেরিড ফ়ে নদিস,বন্নেবিযাগ করি নিকোনা রাম্সাবোর,গপ্নীডক ন্বগ মৈকনীস আ চিনীক রিম্নন্ত যবোরাবো আ পৈর্ব্নোদ বোস্য আদি অনেক নাম এহি পবম্পবা মে গিনাএন জাএ সকৈত অছি। অর্জেন্টিনা মে জনমন চে গ্বেরেবাক নাম আগযো ক্রাঁতিক পর্যায় মানন জাগত অছি। চিকিসো রিজ্ঞানক শিক্ষা পূর্ণ কএ চে দক্ষিণী অমেবিকাক যাত্রা কএননি। গ্বাটেমোনাক সবকাবক তখ্‌তাপনটৈক বাঁদ ও সীধা মৈক্সিকো পহুঁচনা,ওতয কৈস্ত্রা সঁ ভেঁট ভেনাক বাঁদ ক্যূবা পহুঁচি ওতহ্‌কা সংঘর্ষ মে সম্মিনিত ভেনা আ ক্যুবাঁক নাগবিক বঁনি গেনা। বহ্‌ত গোটে কেঁ ওা অরিশ্বসনীয নাগতনি জে চে গ্বেরেবা করি-কর্ম সেহো কবৈত ছনা। 'কৈস্ত্রাক নেন' শীর্ষক করিতা মে হ্‌নক ক্ষ্ছ পঙ্ক্তি ছনি—'পহিন গোনী দগিতহি/সংপূর্ণ রন জাগতএ রিস্ময সঁ আ/ওতয ওহি ক্ষণ একটা শাঁত ঠেকড়ী/প্রকট হেতএ, অহাঁক বাঁহ্ সঁ' আ 'আ জখনি বর্বব পশ্ব চাটি বহন হএত/অপন ঘাযন ভুজা/চোট কএনক অছি জাহি পব ক্যূবাঁগ বঁষ্ঠা/হএবঁ হেমসভ অহাঁক বাঁহ্ সঁ সটন/গর্বোন্নত ছাতী তাননে'। দক্ষিণ অফ্রীকাক শ্বেত(গোঁথা) সবকাব সঁ ম্বক্তি-যুদ্ধ মে শহীদ ভেন সোনোমন মহনাংগূ আ বেঁজামিন মোনাগস সন দেশভক্ত আ ক্রাঁতিকাবী করি গএহ পবম্পবাক বহথি।

रिदेशीक एहि तीव्र पविक्रमाक वाँद ॳपन देशी घ्विकएं देखी त एतक् मार्क्सरादी–रामपंथी करिता ॳा करिक उँपस्थिति भेंटैत। एहन करिसभ मे तेन्वग्वक स्वर्बावार पालिग्रही ॳा चेबारँड बाजूक संग–संग एम टी खान , निखिनेश्विव ॳा रबरबा बार; पंजाबँक ॳरताव सिंह पाशी,ॳमबजीत चन्दन,स्वबजीत मोहनजीत,नान सिंह दिन ॳादिक नाम नेन जागत ॳछि। एहि ॳानेखक ॳानोच्य करि जाहि रँगानक बाजधानी मे चाबि–पाँच दशीक ग्वजाबननि,ओहि रँगान मे सेहो एहि क्राँतिकाबी करिताक नमहव पवम्पवा बहन ॳछि। रिद्वद्जन एकबा नजकुन गम्नाम सं श्वद्ध मानए छथि ॳा एहि कड़ ी मे नराकुण भट्टाचार्य,स्वकान्त भट्टाचार्य (जे 'पावपत्र' मे संकनित ॳपन बचनाक माध्यम सं जन–जागवणक शींखनाद कएने छथि ॳा जिनकव नामक चर्चा ॳानोच्य संग्रहक करिता 'गतिहासहंता' मे भेन ॳछि।),सवोजदत्त,द्राणाचार्य ॳादिक नाम सम्मिनित कवए छथि।

एतय मार्क्स सं नए कए द्राणाचार्य तक के चर्चा एहि उँद्देश्य सं कएन गेन ॳछि जे हिनका सभक क्राँतिकाबी नेखनक योगदानक पविपेक्ष्य मे ॳग्निनेखनक,जेकव चिन्तनधाबाक मून मार्क्सरा द घोषित कएन गेन ॳछि,सही–सही रजन कएन जाए सकए; दुर्द्धर्ष ॳग्निहस्ताक्षव,ॳग्निनेखन ॳा ओकव पहिन दस्तारेजक उँदात्त ,ॳनुदात्त, स्वबित कें सार्थकताक कसरँटी पव पवखन जाए सकए। ई ॳाकनन कएन जाए सकए जे ई करितासभ मार्क्सरादी पवम्पवाक बीच ॳपन उँपस्थितिक संज्ञान कवाबैत ॳछि की नहि ? किन्तु एहि पव ॳागू बँढए सं पहिने "देशीक नाम छनै सोनचिड़ ैया'क हराई

सर्वेक्षण आ "नाथ प्रश्न अनुत्तरित" पर विहंगम दृष्टि फेरल जाय।

देशीक नाम छलै सोनचिड़ैया

वर्ष 1986 मे प्रकाशित एहि संग्रह मे कुल 64 पृष्ठ मे समेटल 'मैथिली सं' सं 'किछु क्षणिका' तक 21 टा कविता संग्रहित अछि। 'गतिहासहंता' जकां एहि संग्रह मे कवितासभक बचनाकाल अंकित नहि अछि।

पहिल कविता 'मैथिली सं' मे कवि चारि कोटि नर-कुशीक कुम्भकर्णी निद्रा मे सूतल रहबाक,चारि कोटि संतानक नपुंसक हेबाक घोषणा करैत मैथिली सं काली-कराली-खप्परवाली बनि एक बेर,मात्र एक बेर प्रलय मचाए देबाक आह्वान करए छथि,किन्तु हुनक संशयग्रस्त मन मैथिली कें वैकल्पिक प्रस्ताव दैत कहैत अछि— 'जं से नहि क पारी/त हमर अनुरोध/आ निअ विख/किन्तु/विदेहक नाम कें/बदनाम जुनि करी'। एहि कविता मे कवि भाषाक शक्तिक प्रति एहन भयंकर रूप सं द्विधाग्रस्त किए छथि ? हुनका धर्म कें अफीम मानबाक मार्क्सवादी मान्यता बिसारि काली-कराली-खप्परवालीक शरणागत हेबाक मानसिकता मे किए घुबिआबए पड़ल छनि ? हुनका मैथिलीक विख खाएब मंजूर छनि,किन्तु विदेहक नाम बदनाम हएब मंजूर नहि। किए ? एकर की अर्थ ? ओ मैथिलीक मूल्य पर मिथिला-राजक प्राप्ति वा पुनर्जन्मक महत्ता कें सन्दर्भित/प्रतिपादित कए रहल छथि की ? 'स्वच्छ मैथिल' कविताक प्रारंभिक पंक्तिसभ मे अर्थालंकारक 'व्याज स्तुति' भेद उपस्थित अछि,जाहि मे उपर सं देखला पर त ओ निन्दा बुझाइत छै,किन्तु

ও হোগত খছি রস্তুত: প্রশংসা। করিতাক দ্বিতীযার্দ্ধ মে উঁপমেয,উঁপমান, সাধর্ম্য,রাচক খাদিক তেহন রিচিত্র ধানমেন ছৈ জে খর্থ মে খনর্থ খা খনর্থ মে খর্থক খনেকানেক রিস্ফাৰ্ট হোগ ছৈ। 'গ্বদড় ী সং খপন খংগ ঝপনে দাৱাঁ পব চিপড় ী পথৈত ভাবতী,মবি চ্কন হীবামনি স্বগ্গা খা তীন দিন(মাত্র) সং খপন পেট কেঁ তৌনী সং ৱন্হনে একজনিযা একচাবী মে স্বত: প্রমাণম পবত: প্রমাণম বটৈত মহাপংডিত(?) মংডন মিশ্র' তক ত ঙা ৱ্ঝাগ ছৈ জে করি পতনক দৃশ্য চিত্রিত কএ বহন ছথি,কিন্তু করিতান্ত মে 'জানি নে/কোন শংকবাচার্যকি/প্রতীক্ষা ছনি'ক রঞ্চাঞি মাথ সং উঁপব ৱঁহি জাগত খছি। (ঙা পাঠক/খালোচকক খপন ৱ্হিক সীমা সেহো ভএ সকৈত খছি)মৈথিননোকনি কেতৱোঁ গান ৱঁজাৱঁথি,শংকবাচার্যক খাএৱঁ কোনো শ্বভ খা স্বাগতযোগ্য ৱাঁত ত নহি ভেন বহনি মংডন–ভাবতী নেন! মংডন স্বযং পবাজিত ভেন ছনা শংকবাচার্য সং খা ভাবতী দ্বাবা শংকবাচার্য কেঁ পবাজিত কবৱাঁক জে গৌবর–গাথা ৱ্নন গেন খছি,তেকব খন্তর্কথা ত ঔব গ্লানিদাযক খছি। শংকবাচার্য সন ব্রহ্মচাবী,উঁদ্ভুষ্ট রিদ্বান খা শাস্ত্র–মর্মজ্ঞ কেঁ 'কোকশাস্ত্র' সন রিষয কেঁ মাধ্যম ৱঁনাএ পবাজিত কবৱঁ ৱঁহ্ত গৌবরপূর্ণ খা সম্মানজনক গপ নহি খছি। করি এহি করিতাক মাধ্যম সং মৈথিনক 'কোঁঠ মে খাজ' ৱঁনা হমবা চবিতার্থ হোগত দেখৱঁএ চাহএ ছথি কী ? খপন শব্দ–প্রযোগসভ মে করি জাহি তামসক প্রদর্শন কবএ ছথি,তেকব খাধাব পব ত গএহ মানন জএৱাঁক চাহী,জং করিতাক প্ররর্দ্ধি কেঁ ব্যাজ–স্তুতিক শ্রেণী মে নহি বাখী ত। 'চেতৌনী' পোস্টব করিতা খছি খা প্রায: তেঁ খর্ধরযস্ক খংধোসোহ খা

বিবেকহীন ধমকী–চমকী কেঁ একব অন্তর্বস্তু বনাএল গেল অছি—'বঞ্চধাব বহাএব/বাষ্ট্র কী ধো–ধো চাটব ? /বন্ধ আগি নাগৌ এগ বাষ্ট্র/বিনষ্ট জাও ভাবত/অন্ধবা ধৃতবাষ্ট্র/হিন্দী কে পোসা ফক্কব—শৈতান/নহি ত ওা মিথিলা দেশ বনত বিশ্ব কে দোসব বংগলা দেশ,দোসব বিযতনাম'। এহন শব্দ,এহন ভাব,এহন কথ্য,এহন ভৌকী জং কবিতাক তত্ত্ব অছি ত গাম–দেহাতক গমাব স্ত্রীগণক বীচ হোগবনা বাড় ী–বেঁটখৌকী কী ভেলএ ? মহাকাব্য ? ওা ঠীক ছৈ জে কথ্যক দবাব কবি কেঁ উঁপযুক্ত ভাষা আ ৰূপক নিবন্তব খোজক লেল বাধ্য কবৈত অছি। প্রভাবশালী ভাষা আ ৰূপক ওা খোজ বচনাকাব কেঁ বিভিন্ন প্রযোগ দিস প্রবৃত কবৈত অছি। কিন্তু ওা খোজ কবিক অসাবধানীক স্থিতি মে ওকবা ভটকাবিতহ্ অছি আ ওা ভটকাব ওকবা ভাষাক অপব্যয দিস লএ জাগত অছি। ওা স্থিতি খতবনাক হোগ ছৈ। ভাষাক অপব্যয বড়বোলাপন কেঁ জন্ম দৈত অছি,জাহি সং কবিতাক স্বাভাবিকতা কেঁ ত ক্ষতি পহুঁচতহি অছি,কবিক বিচাব মে সতহী আস্থা কেঁ দেখাব সেহো কবৈত অছি। এহি পোস্টব কবিতাক অলগাববাদী, ক্ষেত্রীযতাবাদী আ মিথকজীবিতাক উঁপনিবেশবাদী মানসিকতাক সন্দর্ভ মে মন পাড়ৈত চলী জে পংজাবী কবি পাশ অপন ক্রাঁতিকাবী সোচ আ সমঝক তহত বিশ্বক ব্যাপক জনতা আ সর্বহাবা বর্গক পক্ষধব হেবাক চলতে সংপ্রদাযবাদ, অলগাববাদ,ক্ষেত্রীযতাবাদ,জাতিবাদ আদিক খিলাফ অপন পত্রিকা আ বচনাক মাধ্যম সং একটা ব্যাপক মুহিম চলএলে বহথি। ও খলিস্তানক খিলাফ বহথি,তেঁ হুনকব লড়াগা একবহ্ বিরুদ্ধ ছল। গএহ কাবণ বহএ জে 23 মার্চ,1988 কেঁ খালিস্তানক পক্ষধব

नोकनि ह्नका मावि देनक आ एहि तवहें पाशी अपन
ध्रांतिकावी ञुमिकाक कावण शहीदक मौत मवना।
'कहैत छना ब़ाॅब़ा' मे धर्म आ धर्मस्थनक यथार्थ पव ब़ह्त
स्पष्ठ कहब़ाक गुंजाइश बहए,किन्तु कवि एहि रिषय पव
समग्रता मे समधानन प्रहाव कवब़ा मे हिचकिचाए गेन
छथि आ ब़ीध प्रवाहैक नेन एकवा मात्र छवरिकए छोड़ि
देने छथि। धर्म आ धर्मस्थनक सभ सं ब़ेसी रिकृति
एकव पंडा-पुवोहित र्यवस्था मे अन्तर्भूत छै,जेकव
रिवोध कए ओकवा निर्मूनि कवब़ कोनो प्रगतिशीन
र्यक्तिक/कविक काम्य हेब़ाक चाही। से कामना एतय
अनोपित छै। एहि हिचकिचाहटिक पाछू कविक र्यक्तिगत
पृष्ठभूमिगत कोनो अववोधक तत्व वा मानसिकता अछि
की ? 'भूख' कविता मे पेट आ सेक्सक भूखहिक
सभक्ष्छ हएब़ाक घोषणा आपत्तिजनक आ अस्वीकार्य
अछि। जं गएह दुनू भूख सभक्ष्छ छै,तखनि कवि कें
कविता निखब़ाक भूख किए जागननि ? मैथिनी मे
नेखन सेक्सक भूख त किन्नह् नहि अछि। ई त 'घव
फूंक,तमाशा देख'ब़ना काज अछि। ह्रदयक शोणित
जवाए वचना कक,अपन जोड़न पाग नगाए ओकवा
प्रकाशित कक आ घव-घव जाए कए पढब़ाक आग्रह
संग पोथी ब़ाॅंटि आउ।तें एकवा पेटक भूख सेहो
नहि मानन जाए सकैछ। साहित्यकाव जीरन कें देखैत
अछि त जीरनक पाव सेहो देखैत अछि,तें ओकवा सं
एहन रक्तर्य एकदम अरांछित अछि। हिप्पी-संस्कृतिक
उंद्घाषक वा पैवोकाव हएब़ कवि-कर्म नहि अछि। 'हमवा
कने रिनम्ब हएत', 'भाग! अहां घ्वि जाउ', 'आगामी
कान्हि हमवे सभक हएत', 'दोहाग ओग पावक छी',
'ओह्ह दिन एहिना भेन बहए', 'रिहाड़ि क ब़ाॅद आमक

गाछी', 'कैफियत', 'ओ हमरे भाग छल', 'आब कहियो धरि' आ 'मृत्यु अभिमन्युक' आदि कविता मे साम्यवादक मनोहर पोथीक शब्दावली सँ लेल शब्दसभक खूब प्रयोग भेल अछि,पर्चा-पोस्टरबला उत्तेजना सेहो अछि,वर्त्तमानक प्रति असन्तोष आ भविष्यक नाना-विहानक प्रति अंध-आशावादक फार्मूला सेहो अछि,किन्तु एहि सभ सामग्री कें काव्य-तत्त्व सेहो मानल जाएत,ताहि मे सन्देह अछि। आन-आन कलासभ जकाँ कविताक प्रवृत्ति सेहो अधि भौतिक(मेटाफिजिकल) छै आ ओ मात्र तर्कक वा आदर्शक स्तर पर प्रभावित नहि करैत अछि। विना काव्य-तत्त्वक मात्र सपाटबयानी कोनो लोकप्रभाव कए सकैत हुअए,ओ सेहो सम्भव नहि अछि। त्वरित लोकप्रियता अर्जित करबाक लेल एना कएल जाए सकैत अछि,कएलहु जाइत अछि,किन्तु ओ लोकप्रियता स्थायी नहि भए सकैछ। मार्क्सवाद एकटा क्रांतिकारी विचारधारा अछि। ओ वचनाकार कें संघर्षधर्मी चेतना सँ लैस करैत अछि। एकर माध्यम सँ कोनो कवि अपन कविता मे विचार आ वस्तुक नीक समायोजन आ प्रभावशाली संयोजन कए सकैत अछि। किन्तु जीवन-जगतक यथार्थक गहन अवलोकन, जनजीवनक प्रति अनुभूतिगत संवेदना आ कल्पनाशक्तिक अभाव मे ओकर कविता दोहवौलीक शिकार भए जाएत। ओ सेहो ध्यातव्य जे जँ कोनो विचार नीक जकाँ अन्तर मे घुलि-मिलि नहि गेल हुअए त ओ असन्तुलित आदर्श अश्लील आ कुरुचिक रूप मे प्रगट होइत अछि आ ओ सबलताक नहि,दुर्बलताक प्रतीक अछि। 'हमरा कले विलम्ब हएत' मे 'तानसेन' आ 'वाँगजी' कें अपन प्रयोजनक तरजू पर एक बराबर

তৌনৰ সামান্য পাঠক কেঁ কী, কোনো পবম–প্রযোগশীন করিঋহ্ কেঁ ঋনসোমাঁত নাগি সকৈত ঋছি। ‘চাবণ হম ওকবহি ছী’ মে করিতা সঁ পূর্ব করি ‘ধূমিন’ক রঞরা্য উঁঙ্কবিত দেখি করিতাক প্রতি উঁস্েকতাক সংগ–সংগ ঋতিবিঞ ঋপেক্ষা জাগৈত ঋছি। করি এহি মে স্বযং কেঁ শ্রমজীরী সঙ্কদাযক চাবণ ঘোষিত কবএ ছথি। স্বাগত! করিতা রেঁজায নহি ছৈ,কিন্তু এহিমে নে ঋন্তর্রস্তুক নরীনতা ছৈ ঋা নে প্রস্তুতিকবণ মে কোনো রিশেষতা। ‘এক টৌ সহী করিতা পহিনে এক সার্থক রঞরা্য হোগত ঋছি।’ – ধূমিনক ঙা প্রগতিশীন–প্রিয কথন রেঁব–রেঁব দোহবাএন গেন ঋছি ঋা হমবা সন–সন ঋনেক নোগ একব ঋন্তর্ভরি সঁ সহমত সেহো ছথি। কিন্তু একবা দোহবৈনিহাব দ্বাবা একব ঋান্তবিক ভার কেঁ কী ঠীক–ঠীক ঋামেসাতহ্ কএন গেন ঋছি? ধূমিনক ‘সহী’,’পহিনে’,’সার্থক’ ঋাদি শব্দপ্রযোগক নিহিতার্থ বুঝনে রিনা হ্নকব এহি কথনক ঋামো মে প্ররেশ নহি কএন জএ সকৈত ঋছি। প্রগতিশীন করিতাক নাম পব ছুচ্ছ নকন,নাবা,ফ়কবারাঁজী খূব ভেন ঋছি,ভএ বহন ঋছি ঋা ঋাগ্বঋহ্ হএত,কিন্তু একব নিযতি মাত্র ঋল্পজীরিতা ঋছি। মার্ক্সরাদী সৌন্দর্য শাস্ত্র সৃজন প্রক্রিযা কেঁ ঋদ্ভুত ঋা ঋনাযাস যা দৈরী–গ্রপা নহি মানৈত ঋছি,কিন্তু একব ঙা ঋর্থ নহি নগাএন জেবাঁক চাহী জে ঙা ওকবা সাযাস ঋা যান্ত্রিক মানৈত ঋছি। ঙা সহী ছৈ জে বচনা প্রক্রিযাক কোনো নির্ধাবিত রিধি রা ঋরধি নহি ছৈ ঋা ঙা বচাকাবক ঋারেগক হ্মখাপেক্ষী হোগত ঋছি,কিন্তু একবা পাছু রিচাব ঋা প্রেবণাক তত্ব বহৈত ঋছি,জে করি কেঁ মূর্ত জীরন–জগত সঁ প্রাপ্ত হোগত ঋছি। বচনাকাবক দৃষ্ঠি জং সোঝবাএন ঋা রৈজ্ঞানিক

চেতনা সঁ নৈস নহি হ্খএ ত ও রস্তু কেঁ ওষবাএন খা রিগ্রত ৰূপ মে দেখৈত খছি খা ওকবা তহিনা ব্যক্ত কবৈত খছি। ওা সভ ৰাঁত ধূমিনক সংক্তান মে বহনি খা তেঁ ও রক্তব্যক সার্থকতা পব,রিচাবক প্রাথমিকতা পব জোব ত দএ ছথি,কিন্তু খন্তত: এহি মে কাব্য-তত্ত্বক খনিরার্যতা কেঁ সেহো বেখাঁকিত কবএ ছথি,জেকব উঁপস্থিতি সঁ কোনো করিতা 'সহী' করিতা রঁনৈত খছি। সংগ্রহক খগিনা করিতা 'খজগ্বত দেশ' খজগ্বত ছৈ— নিস্সন্দেহ! ওা করিতা পঢৈত খনাযাস একটা রিদেশী নোক-কথাক নাযক 'নাবসিসস' মন পড়া জাগত খছি,জে একটা মাীন মে খপন খপ্রতিম ৰূপ দেখি স্বযং পব এহি পবাকাষ্ঠা তক মোহিত ভএ গেন জে খপন স্বধ-ৰুঁধ রিঁসাবি ওহি মাীনহি মে খসিকএ ডূরিঁ গেন বহএ। স্বক্ষখতাক এহি চবম কেঁ 'নাবসিসস সিন্ড্রাম' কহন জাগ ছৈ। জেনা রঁতাহ সঁ রঁতহপনী রঁনএ ছৈ,তহিনা একবা মৈথিনী মে 'নাবসিসসপনী' কহি সকএ ছী। 'খজগ্বত দেশ' করিতা খা একব করি এহি নাবসিসসপনীক প্রভারক উঁৎকৃষ্ঠ উঁদাহবণ ৰুঁমাগত খছি। করিতা মে যথৈপিযা,নাস্টৈনজিযা খা মিথিজম (মিথকজীরিতা রা মিথকরাদ) চবম পব ছৈ। এহন চবম জে প্রগতিশীনতাক খাগ্রহী পাঠক কেঁ রিহঙ্গা সঁ ভবি দএ ছৈ খা ওা রিশ্বাস কবরাঁক যথেষ্ঠ খাধাব প্রদান কবএ ছৈ জে করি খপন খন্তস মে মূনত: নাবসিসক প্রতিৰূপ ছথি। হ্নক কাব্য-জগত মে জেতয-জেতয মিথকক মাীন খারৈত খছি,ও খপন খপৰূপ ৰূপ নিহাবি খামেবতিক চবম পএরাঁ নেন ওহি মে খসি পড়এ ছথি। রিচিত্র রাঁত ওা জে মাীন মে দেখাগত ওা খপৰূপ ৰূপ রর্ত্তমানক নহি, কোনো খান বচনাকাবক বচিত

काल्पनिक अतीतक खिस्सा मे वर्णित रूप अछि। एतय रवीन्द्रनाथ ठाकुर मन पड़ि जाइत छथि जे एकठाम लिखने छला – 'धूमर आकाश सँ मेघ रँगायल अछि आ छाउर पृथ्वी सँ जे ओ अग्निवंशक अछि।' धूमर आ छाउरक ई मेघ सूर्य शिक्षित सँ एहि कविता मे उपस्थित अछि। 'एहि संएतीस वर्ष मे' एकटा लघुकथा केँ कविता रूपमे लिखबाक निष्फल प्रयास अछि। एहिमे विकल्पहीनताक पीड़ा आ अपेक्षित प्रभाव नहि उत्पन्न कऽ पाबैत अछि। आजादीक सैंतीस वर्ष बादहु देश मे सकारात्मक परिवर्तन नहि भेल आ गरीबक दुःख-पीड़ा आ शोषणक अत्याचारक यथास्थिति कायमहि अछि,एएह एहि कविताक मूल कथ्य अछि। कविता मे बेर-बेर 'एहि संएतीस वर्ष मे' वाक्य-खण्डक दोहरौनी एकर गंभीरता केँ खण्डित करैत अछि। यथार्थ आ वस्तुस्थितिक चित्रण करि सँ अपेक्षित होइत अछि आ ओ यथार्थ आ वस्तुस्थिति बेजाय आ निराशजनक सेहो भऽ सकैत अछि। छूछ निराशावाद राजनीति मे जनाक्रोश जगाबए लेल त उपयोगी भऽ सकैत अछि,किन्तु करि सँ महत्तमक अपेक्षा होइत अछि जे ओ जनाक्रोशक सङ्गो जन-चेतनाक अपन चेतना केँ केन्द्रित राखथि। अगिला कविता 'अनेकता मे एकता' वस्तुत प्रयासक बादहु हमर समग्रदावीक सीमा मे नहि अँटि सकल,बाँहवहि बाँहर बहि गेल। अनेकता मे एकताक मखौल उड़बाक लेल नरभक्षी,पिशाच,कपिला गाय सन कंपैत माउग आदि-आदि प्रतीकक कार्यार्थ वा भावार्थ स्वयं केँ बूझल जएबाक लेल कोनो गंभीर आ नामरव कार्य-अध्यताक माँग करैत अछि। संग्रहक शीर्षक-कविता 'देशक नाम छलै सोनचिड़ैया' केँ वस्तुत: क्रमावेश काव्यपक 'वैतान

কথা' মে সংগ্রহিত কএল জএরাঁক চাহী ছল। ই ব্যংগ্য-বচনা প্রায: ভূনরশে করিতাক রূপ মে এহি সংগ্রহ মে চলি আএল অছি। সংগ্রহক অন্তিম ছহটা ক্ষণিকা নীক অছি।

নাখ প্রশ্ন অনুত্তবিত

মৈথিলী দিরস(ই দিরস কে রঁনএলক সে নহি জানল),1410 তদ্নুসাব 11 মঈ,2003 কেঁ প্রকাশিত এহি সংগ্রহক এক সয পৃষ্ঠ মে 'রিখ্যাতা ভুরনত্রযম' সং 'রঁখন্তি' তক কুল 48 টা করিতা সংগ্রহিত অছি।

'রিখ্যাতা ভুরনত্রযম','রঁহিনদাঈক নাম এগো চিঠ্ঠী','হমরো একটা গাম ছল' আদি করিতাক রিষয মৈথিলী মে রেঁব-রেঁব দোহবাএল গেল অছি আ একব প্রস্তুতিকবণ মে সেহো কোনো নরীনতা নহি ছৈ। 'রিখ্যাতা ভুরনত্রযম' মে জখনি করি কোশী-প্রাংগণক ব্যথা লিখনে চলি জাঈ ছথি,তখনি ও নিশ্চিত রূপসং রর্ত্তমান মে উঁপস্থিত ছথি, কিন্তু 'জতএ নে জাথি বরি,ওতয জাথি করি' কেঁ চবিতার্থ করৈত ও অকস্মাত যুগ-শতাব্দী কেঁ হনুমত-রেগ সং টপৈত কংকানক দেশ অপন মাতৃভূমি তথাকথিত রিখ্যাতা ভুরনত্রযম মিথিলা মে প্রগট ভএ জাঈ ছথি। ই কাল-রিসংগতি কলেক নহি,রঁহুত রিচিত্র ছৈ। জং মিথকহি কেঁ আধাব মানী ত কোশী নদী মিথিলাক সীমাঁত মানল গেল অছি। ই নদী অপন প্রচণ্ড হাহাকাবী মুদ্রা মে অপন পথ রঁদলৈত বহল অছি। ই নদী আঈযো অপন ভৌগোলিক-অস্তিত্ব মে উঁপস্থিত অছি আ মিথিলাক মৈথিল-মন ছোড়ি ঔব কতহু কোনো অস্তিত্ব নহি অছি। যথার্থ আ মিথক কেঁ এনা মিজ্মব কবরঁ

ভূগোলহ্ কেঁ ঠেঠ-ঘোঁচ কএ দেত। কবি কেঁ অপন কল্পনাক পসাবক স্বতংত্রতা ছৈ,কিন্তু ওহো কবিএ কেঁ দেখএ পড়তনি জে ও স্বতংত্রতা আন ভৌতিকতা কেঁ ক্ষতিগ্রস্ত কবরাঁক সংগ-সংগ স্বয়ং হুনকব অপনহি বচন কবিতা কেঁ বাযরীযতাময নহি কএ দনি। কোশী-প্রাংগণক ব্যথা নিখৈত কান এহি ক্ষেত্রক দুর্দমনীয জীজিবিষা,অথক প্বকষার্থ আ শ্রম-সংস্কৃতিক মহত্তাক ঠামপব জং কবি কেঁ পবজীবিতাক প্রতীক কোনো মিথকীয মকড়জান মে ফঁজি বা ত্রাণ দেখাও পড়এ নাগএ ত ওকব সম্পূর্ণ প্রগতিশীনতা আ বামবাদিতা পব প্রশ্নচিংহ ত নাগিতহি অছি, ওকব ব্যক্তিত্ব পব ছদ্মক ছৌক আভাস সেহো দৈত আছি। 'এক ফাঁক অন্হাব:এক ফাঁক ওজোত' মে গাম-শহবক তুননা ওজোত-মাত্র তক সীমিত,সবনীক্বত অছি আ তেঁ অপূর্ণ কবিতা অছি। 'অপন সমাচাব' কবিক ব্যংগ্য বচনা 'বেঁতান কথা'ক নাঁঠ সং ভটৈকিকএ এম্হব চনি আএন অছি। 'শর্ঙ্ক' সচেত অবস্থা মে নিখন কবিতা নহি অছি। ও অবচেত আ অচেতহ্ সং পাবক কোনো চেতাবচেতাচেত অবস্থাক বিঁযান অছি। শঙ্কক প্রতি এহন ভ্রম,এহন শংকা,এহন অবিশ্বাস কোনো কবিক ভাব অছি,সে কেকবহ্ ভ্রম,শংকা আ অবিশ্বাস সং ভবি দএ সকৈত অছি—একদম অনসোহাঁত জকাঁ। ও সম্ভব ছৈ জে কোনো ক্ষণ-বিশেষ মে,ক্ষণ-বিশেষক উত্তেজনা মে কবিক শর্ঙ্কাস্থাক নীব ডগমগাএ জাও,নেখন-কর্মক ব্যর্থতা-বোঁধ সং ভবি কবি স্বযংক প্রতি গ্লানি সং ভবি জাও। একবা কবিক ব্যক্তিগত আ মানবীয কমজোবী মানি তকোন স্বীকাব কএন জাও সকএ অছি। কিন্তু জখনি ও অপন সমকানীন কবিসভ কেঁ নিস্পৃহ,নির্বিকাব হোএবাঁক আবোপ সং নাঁছিত কবৈত শর্ঙ্ক

कें अपन हेबाएन अर्थ पएबाँक नेन भविष्यक नहि, अतीतक बाँटे दिस जएबाँक प्रतिगामी गप कवए त ओ कवि-कर्मक प्रति अपवाध-सदृश्य अछि। ठीक छै जे कविता कें जीवनक आन-आन भौतिक वस्तु जकाँ व्यवहृत नहि कएन जाए सकैत अछि। ओ मनुष्यक नेन हवा,पानि आ भोजन जकाँ अनिवार्य नहि अछि। आस्कब वाओल्ड एकठाम कहने बहथि जे,'अन्तत: समस्त कनासभ साबहीन अछि'। तें कना-कविता कें महज उपयोगितावादी नजविया सं देखबें त ताहि सं कछु हासिन होबेंएबेंना नहि अछि। अहाँ अपन व्यक्तिगत जीवन मे एहि बाँत नेन स्वतंत्र छी जे अहाँ अपन सुविधानुसाव मार्क्सवादी चन्द्दवि ओठी/उंतावी वा वामवादी चन्द्दवी ओठी/उंतावी वा एकटा मूल्यहीन समाजक हिस्सेदावक रूप मे एकटा मवणधर्मा संस्कृति कें उघैत बही। किन्तु जेना वाजनीतिक-सामाजिक सक्रियता कोनो व्यक्ति कें सार्वजनिक बनबए छै,तहिना साहित्यिक सक्रियता सेहो व्यक्ति कें सार्वजनिकता प्रदान कवए छै। एना मे अहाँ वचनाक नाम पव एकानाप वा प्रनाप नहि कए सकए छी। एक बेव सार्वजनिक होएतहि अहाँ संनापक पविधि मे आबि जाए छी आ तेकव पानन कवबें अहाँक बाँध्यता अछि। 'मैथिली मन्दिव मे दीप नेसैत', 'हम श्रद्धांजलि नहि द पाएबें', 'नेल्सन मंडेला', 'नीक नहि कएन अहाँ' आदि विभिन्न व्यक्तित्व कें समर्पित कवितासभ अछि। समर्पणक सभक अपन-अपन तबीका होए छै,तें ओहिपव कोनो टिप्पणी नहि कएन जएबाँक चाही। किन्तु सद कें 'संदिग्ध' आ गाँधी कें 'विखण्डित वाष्ट्रक विकलांग पिता' कहबें; नेल्सन मंडेला कें 'श्वेत कपोत'क उपमा देबें कतेक गोटे कें ठोंठ सं गीवबें पाव नगतनि,से कहबें

कठिन। करिता कें जं रिक्तान सं पवरुेज हाेग रा अरिक्तानी हएबँ करिक नेन अनिरार्य ह्थए,तखनि त 'धवती प्रतिकाव कवैछ' करिताक रिवोधक कोनो बाँत नहि; किन्तु गतव स्थिति मे ई प्रश्न उँठबँ स्वाभारिक जे ज्ञानाक्मखी भड़कए,अन्हव-रिंगाड़ि उँठए आ भूकंप हाेग मे धवतीक कोन भुमिका,कोन अपवाध ? कोनो स्कूनक सामान्य छात्रह् कें ई तथ्य बूँझन वहए छै जे धवती एहिसभ उंपोत कें सहैत-भोगैत अछि,एहि उंपोतसभक उंपोदक नहि अछि। 'शहव शामियाना', 'पन्द्रह अगस्त', 'एक गोटे वाष्ट्रद्रोहीक रक्तव्य' वाष्ट्रीय रिषय-घटनासभ सं जुड़न करिता अछि। एहि करितासभक वचार मे अपेक्षित गंभीवता आ संरेदनाक अभार एकबासभ कें अधसिज्मू ब्यंजन जकां नीवस बँनाए दैत अछि। 'हम चाहि छी' मे करिक काव्याकांक्षा प्रशंसनीय अछि। अजुका करिता ओहने हएबाँक चाही, जेहन करिताक आकांक्षा एहि करिता मे कएन गेन अछि। नीक करिता। आबँ नाथ रुपैयाक जिज्ञासा ई जे करिक ई आकांक्षा भूमिका-मात्र तक किए वहि गेन,एकवा हुनक तीन-तीन टा संग्रहक अन्तर्रस्तु बँनाबँए सं,एकवा क्रियान्वित कवए सं के वोकनकनि ? नेखन सं नए कए प्रकाशन तक सभ सवंजामक अछैतह् हुनक ई कामना फनीभूत किए नहि भेन ? ई करिता अपनहि वचनाकाव करि सं एहि प्रश्नसभक उंत्तव आ स्पष्टीकवणक मांग कवैत अछि। 'भगरान तथागत', 'मन्वन्तव आ ईश्वव', 'दिनचर्या', 'संराद', 'बँसात', 'कौआ', 'मैना', 'नर वचनाक मादे', 'सोना आबँ नम्हव भ गेनए' आदि करिताक अन्तर्रस्तु ओ नहि अछि,जेकव आकांक्षा करि द्वावा 'हम चाहै छी' करिता मे कएन गेन अछि,किन्तु

এহি করিতাসভ মে কার্য্য-তত্ত্বক প্বঠ্তা খছি খা করি এতয সহজ করি-ৰূপ মে উঁপস্থিত ছথি। এত্ত তক জে পত্রিকা খা পোথীক চর্চা হোগতহ্ 'সংবাদ' করিতাক নয নহি ঠূঠৈত খছি,রঁক ওা চর্চা করিতাক প্রভার কেঁ রিস্তাবিত কবৈত খছি। ওা রাঁত এহি দিস গঁগিত কবৈত খছি জে বামনোচন ঠাকুবক কার্য্য-রিষযক প্রায: গএহ স্বাভারিক ক্ষেত্র ছনি,জেকবা ওা করিতাসভ ছবৈঁত খছি। ভ্রমণ করিতাসভ মে স্থনসভ কেঁ দেখবাঁক করি-দৃষ্ঠি কমানী খছি খা ওা কমানী-দৃষ্ঠি নীক নাগৈত খছি। চাবি গোষ্ট মিনী করিতা রঁহ্ত বাস মৈত্রী করিতাক ত্তননা মে রঁহ্ত উঁত্তম খছি। ক্ষণিকা ভাত মে খাএন কংকড় জকাঁ খছি। খন্তিম খা সংগ্রহক শীর্ষক-করিতা 'নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত' বাহ ভষ্টকি কএ 'রৈঁতান কথা' সং রিঁছড়া এম্হব চনি খাএন খছি।

বহবঁব জখনি ডগব ভষ্টকাবঁএ

সাহিত্ক রাচিক/শ্রব্য পবম্পবা খা খাধ্নিক নিখিত/পঠ্য পবম্পবা মে রঁহ্ত বাস ঠবঁ-ঠাঁচা খামূনচূন রঁদনি গেন খছি। খনেক স্বরিধা রঁঠন খছি,ত খনেক স্বরিধা রিন্বপ্ত ভএ গেন খছি। রাচিক পবম্পবাক করি খপন শ্রোতা নগ সদেহ উঁপস্থিত বষ্ঠত বহথি খা হ্নকা ওা স্বরিধা বহনি জে ও খপন হার-ভার,খপন খাঁগিক প্রদর্শনক সংগ-সংগ মৌখিকহ্ স্তব পব খপন কার্য্যক মূনার্থ রা গূঢার্থ খপন শ্রোতা তক পহুঁচাএ সকথি। নিখিত পবম্পবা মে করি কেঁ ওা স্বরিধা নহি বহনএ। পোথীক প্রকাশনক রাঁদ ওকব বচনাকাব রিদেহ (রিঁনা দেহক,খন্বপস্থিত রা খদৃশ্যক খর্থ মে,মিথকীয বাজাক খর্থ মে নহি) ভএ জাগত খছি। করিক হার-ভার,ওকব খাঁগিক প্রদর্শন খা

মৌখিক ৱ্যাখ্যা ৱা স্পষ্টীকবণক ক্ষতিপূর্তিক সম্ভাৱনা দাৱোমদাব পোথীথহি পব চলি থাবৈত থাছি। তেঁ সংগ্রহক (প্রকাশিত পোথীক) থন্তর্বস্তু সঁ নএ কএ ওকব প্রস্তুতিকবণ (করব-ডিজাগন,প্রকাশন-বিরবণ,ব্লর্ব পব দেন বচনাকাবক পবিচয,ফোটো ৱা টিপ্পণী,সমর্পণ,ভূমিকা থা পোথীক পৃষ্ঠ থা মূল্য তক) তক প্রত্যেক ৱস্তুক থপন থর্থ হোগ ছৈ। ওা সম্ভাৱনা ৱস্তু থপন-থপন দিস সঁ কিছু নে কিছু কহএ ছৈ,সংকেতিত কবএ ছৈ,নিবর্থক নহি হোগ ছৈ। উঁদাহবণ নেল 'গতিহাসহংতা' পোথীক মুদ্রিত মূল্য (সাধাবণ-দূ টাকা:রিশেষ-চাবি টাকা) কেঁ ননকা বোশনাগ সঁ কাটি পন্দ্রহ টাকা নিখি ওকব নীচাঁ করিক হস্তাক্ষব কবৱ সেহো ব্ল্হত ৱাঁত কহি জাগত থছি। ধ্যাতৱ্য থছি জে সামান্য পবম্পবাক থনুসাব পোথীক মূল্য নির্ধাবিত কববাঁক থধিকাব প্রকাশকক হোগত থছি থা এহি পোথীক প্রকাশক করি বামলোচন ঠাকুব নহি,শিখা প্রকাশনক ফণান-থগ্নিপুষ্প ছথি। কিন্তু মৈথিলী ত কোনো সামান্য ভাষা নহি থছি। তেঁ এতয প্রকাশনক নিযমসভ সেহো থসামান্য থছি। ননকা বোশনাগ সঁ করি দ্বাবা সংশোধিত মূল্য মৈথিলী মে পোথী প্রকাশনক ৱ্যৱস্থাক পোল খোলৈত থছি (ওা পোথী ৱিদেহপব ডাউঁনলোড নেল করি দ্বাবা দেল গেল ছৈ)। এহি পোথীক ব্লর্ব পব ফণানক টিপ্পণি দর্জ থছি,জাহি মে ও বামলোচন ঠাকুব কেঁ 'দুর্ঘর্ষ থগ্নিহস্তাক্ষব' থা এহি সংগ্রহ কেঁ 'থগ্নিলেখনক পহিল দস্তারেজ' ঘোষিত কবৈত দাৱী ঠোকএ ছথি জে ওা দস্তারেজ সারিত কবৈএ জে করিতা মানসিক ৱ্যভিচাবক নেল শৰ্ত্তক যূণ্টেপিযা নৈ থগ। থাগূ ও 'থগ্নিলেখন'ক পবিভাষা দৈত নিখে ছথি জে থগ্নিলেখন যথাস্থিতিক

প্রতি খতিশয খসহিষ্ণু,খাগ্রাশিক তীক্ষণ ভারাভিব্যক্তি,মার্ক্সিরাদী চিন্তন সং সংপৃক্ত সংঘর্ষ চেতনাক নির্মাতা,স্ব-নির্মাণিক প্রতি ঘোব খাস্থারান,তেঁ রিধ্বংস কেঁ খারশ্যক মানৈত কোনো তবহক স্বধাব কংহ পূর্ণত: খস্বীকাব কবৈএ; মানৈএ জে মন্বখক জীরনক স্বন্দবতম ক্ষণ ও হেতে জখন ও ক্রাঁতিক সাক্ষী রঁনত—সহভাগী রঁনত খা তারত সাহিত্যক কাজ ছৈ সংঘর্ষক রৈচাবিক ধবাতন তৈযাব কবৈত বহনাগ জাগ মে মাত্র স্থিতি নিকপণ নৈ,দিশাবোঁধ ভযংকব(!) রূপ সং খারশ্যক ছৈ । খাগূ ও করিক পবিচয দৈত নিখএ ছথি—“করি,নিরঁধকাব বামনোচন ঠাকুব মৈথিনী সাহিত্যক স্বপবিচিত নাম খগ,খপন প্রখবতা খা রৈচবিক স্বদৃঢ়তা স একটা ফবাক স্তিত্বক মানিক সেহো । হিনক চিন্তনধাবাক খাধাব খগ মার্ক্সিরাদ,ফনত: ‘রস্ত্র-সংঘর্ষ’ খা তগ পব খাধাবিত ক্রাঁতি হিনকব বচনাক মূন হোগএ । হিনকা খগ্নিনেখন কে প্রপঁচ খা রিগ্রতি সং রঁচেরাঁক প্রক্ষখ শ্রেয ছনি । …… স্বভার সং উগ্র,রিচাব সং পবিপক্ক খা র্যরহাব স সরিহাবা.....”

দুর্দ্ধর্ষ খগ্নিনেখকক খগ্নিনেখনক পহিন দস্তারেজ ‘করিতা মানসিক র্যভিচাবক নেন শর্দ্ধক যূটৈপিযা নৈ খগ’ কেঁ সারিত কবৈত খছি কী নহি,তাহিপব কিছু চর্চা এহি খানেখক পূর্র মে ভেন খছি,কিছু খাগূ হএত । কিন্তু র্নর্র পব রুণানক ঙা টিপ্পণী,জে মৌনরী-রুন্নাসভক ফতরাক হদ পাব কবৈত খছি,শর্দ্ধস: ‘মানসিক র্যভিচাবক নেন শর্দ্ধক যূটৈপিযা’ খছি,সে কহরাঁ মে হমবা কনিযত্ সংকোচ রা সংশয নহি । ঙা সম্পূর্ণ মৈথিনী-জগত কেঁ রূঁড়ি র্ঝরাঁক,খনকব মান পব ফুটানী কবরাঁক,মৈথিনী বচনাকাব-সম্প্রদায কেঁ মানসিক,রৈচাবিক

আ বচনামেক স্তব পব পবম পিছড়ন আ অপঠ ব্নবাক আ আমেবতিক পবাকাষ্ঠা সং উপজন অহংকাব সং এঁঠন টিপ্পণী অছি। 'অগ্নিনেখন' আ 'অগ্নিহস্তাক্ষব'ক শিগূফা এহি এহি মানসিক ব্যভিচাবী যূটৈপিযাক প্রথম পৌদান অছি। একব বাঁদক হ্নক সম্পূর্ণ টিপ্পণী,জেকবা ও স্বঘোষিত রিশ্বকর্মা জকাঁ অপন আচার্যরোধত্বক প্রভার মে অগ্নিদ্গ্ধক নির্মাণিক সংবচনা ব্নি নেনে ছথি,রস্তুত: যূটৈপিযাক পসবন মকড়জান অছি,জাহি মে অপঠ কীট-ফতিংগা ত ওঝবাএ কএ মবিতহি অছি,স্বযং অতিরিদ্বান মকড় । সেহো অধমব্ধ হোগত দিরংগতারস্থা মে চনি জাগত অছি।শাস্বত যথার্থ ছৈ জে ভাবী-ভবকম,মহাকায,রিবাটকায পহাড়ন্বমা শব্দসভক ঢেবী নগএনা সং কোয রেদব্যাস নহি ভএ জাগ ছৈ। 'পহাড় তোড়ি দেবএ', 'ভগযাঁ হিনাএ দেবএ' সন-সন হুংকাবা দেনা সং কোয ধ্রাঁতিকাবী রা পহনরান নহি ভএ জাগ ছৈ,ঠীক ওহিনা জেনা 'আগি-আগি' চিকবনা সং মূহ নহি জবএ ছৈ। গাঁধী-নেহৰুক নাম জপনা সং জেনা কোয কাঁগ্রেসী নহী ভএ জাগ ছৈ,তহিনা মার্ক্স,এন্জেল্স আ নেনিনক নাম-জাপ আ 'রক্ত-সংঘর্ষ', 'বূর্জ্বা', 'সবমাযেদাব', 'ভৌতিক দ্বন্দ্বরাদ', 'সর্বহাবা', 'পূঁজীরাদ', 'সামন্তরাদ', 'নান সনাম', 'কামবেড' আদি শব্দক আডর্বপূর্ণ ব্যরহাব সং কোয মার্ক্সরাদী নহি ভএ জাগ ছৈ; আ নে 'পেরেস্ত্রাগকা' আ 'গ্লাস্নাস্ত'ক বঙ্গা মাবনা সং সোরিযত সংঘ রিঘটিত ভএ জাগ ছৈ। কোনো রৈচাবিকতা কেঁ গ্রহণ কববাক নেন একটা সমঝদাবী সং ওতপ্রাত নিষ্ঠা চাহী,রৈচাবিকতাক সাঁচা মে স্বযং কেঁ আপাদমস্তক ঢানি নেবাক অষ্টুট জিদ চাহী। রিচাব চন্দবি জকাঁ দেহ পাব ওঠন নহি,অস্থি মে মজ্জা জকাঁ

ঋা নস–নস মে শোণিত জকাঁ প্রবহমান হএবাঁক চাহী। সংযোগ কহী রা হুসংযোগ,সৌভাগ্য কহী রা হুভাগ্য,হুণানক হতরাহ্নপী পবিচয–প্রস্তারনা ঋা বামলোচন ঠাহুবক কাব্য–জগত দ্নূ মে রৈচাবিকতাক উঁপস্থিতি দেহ পব ওঠন চন্দবি জকাঁ ঋছি,জেকবা নিজ স্বরিধা কিঁরা ঋরসবক ঋনুসাব ‘জ্যাঁ কী ন্যঁ ধবি দিন্হী চদবিযা’ কএন জাএ সকৈত ঋছি ঋা হেব দোসব ক্ষেত্র মে জাগতহি ‘প্বনর্মূষকো ভর:’ ভেন জাএ সকৈত ঋছি। এতয জে মার্ক্সরাদ ঋছি,সে একটা সজীর দর্শনক নির্জীর ঋ রঁচকানা সমন্ম সঁ উঁপজন হসিনক হ্নপ মে উঁপস্থিত ঋছি। মার্ক্সরাদ ঋপন বাজনীতিক গত্তমান মে রিরাদ,নিন্দা ঋাদিক রিষয বহন ঋছি। একব ঋাধাব পব রঁনন বাজনীতিক সংবচনাসভ পব হিংসামেক বরৈযা ঋখিতযাব কববাঁক ঋাবোপ নাগৈত বহন ঋছি। কিন্তু এহি রিচাবক রৈজ্ঞানিকতা পব প্রশ্ন ঠাঠ কববাঁ সঁ একব রিবোধীঋহ্সভ পবহেজ কএননি ঋছি। সোরিযত হ্নসক রিখল্ডনক ঋানোক মে জে ও কহন গেনএ জে ও মার্ক্সরাদক পবাজয নহি,মার্ক্সরাদক নাম পব রঁনন বাজনীতিক সংবচনাক পবাজয ঋছি,সে উঁচিত। চীনক রর্তমান পূঁজীরাদী রামপথ সেহো রিচাবক নহি,সংবচনাক দোষ ঋছি। ভাবতীয রামপথ ত শেত–প্রতিশেত রিদেশী নকন পব ঋাধাবিত ঋছি। এতয একবা নাগূ কববাঁ মে এহি দেশক সামাজিক সংবচনা,একব সাংস্কৃতিক পবম্পবা, একব ভার–ভূমিক ঋনুহ্নপ কোনো পবিরর্তন/পবিরর্হ্ননক নেন ভাবতীয রৌহিকতাক প্রযোগ কএনহি নহি গেন। ভাবতীয কম্যুনিষ্ঠ পবিদৃশ্য পব নজবি বাখনিহাব রিচাবকসভ কেঁ দেখন ছনি জে এতয জোব রৈচাবিক দীক্ষা দেবাঁ পব নহি,কৈডবক নাম পব বঁধ্আ মজূব

রঁনএরাঁ পব দেন গেন খছি। এতহ্কা রিভিন্ন কম্যুনিষ্ঠ পার্টী খপন–খপন রৌদ্ধিক ক্ষটীব উঁদ্যাগক নেন শ্রেমিক তৈযাব কবরাঁ নেন জে খক্ষবরোধ পাঠশানা চনরৈত খছি,তাহি মে চট্টিযাসভ কেঁ মেধারী রঁনএরাঁ পব নহি,বঞ্চ্ছ স্বগ্গা রঁনরঁএ পব রেঁসী ধ্যান বহৈত খছি। এহন বঞ্চ্ছ স্বগ্গা,জেকবা বাজনীতিক রৌনচান মে ‘ছোটৈভওযা’ কহৈন জাগত খছি। ছোটৈভওযা রা ছটৈভৈযা,জে খপন রঁদ্ধি–রিরেক কেঁ তান্নক সঁ রাঁহব বাখএ খা ওতরেঁ রাঁজএ/নিখএ জে ওকবা সিখাএন/বটাএন গেন খছি,ওতরেঁ কবএ/চনএ জে পোনিত রঁ্যুবো নেন রাঁছিত খছি। ওকব খরচেতনহ্ মে এহি প্রশ্নক কপ্পনা তক নহি খারঁএ জে মার্ক্স ত সরহাবাক খধিনাযকত্ব পব রঁন দেনে ছনা,কিন্তু নেনিন ওহি সিদ্ধাঁত কেঁ সাম্যরাদী পার্টীক খধিনাযকত্ব মে রঁদনি দেননি,জে খন্তত: মহাসচিরক খধিনাযকত্ব মে রঁদনি গেন খা জেকব সাক্ষাত রূপ রঁচন–খ্চন রূস,খগিযারৈতান ভেন চীন,নচবন রেঁনেজ্এনা খা মিন্নাগত ক্যূরাঁ খাদি দেশ মে দৃশ্যমান খছি। ভাবতীয রামপংথ এহি সভক নকনচী হএরাঁক হিবাক মে খাপাদমস্তক ভ্রমিত ভএ নে ঘবক বহন খছি নে ঘাটৈক। একবা পব স্বতংত্রতা সংগ্রামক দৌবান খংগ্রেজক নেন স্বতংত্রতা সেনানীসভক হ্মখরিবী কবরাঁক খা গাঁধী–নেতাজী খাদিক প্রতি খপশৰ্দ্ধ খা খপমানজনক সংস্কাসভ সঁ কনংকিত কবরাঁক খাবোপ বহন খছি। 1940ক দশীক মে রামপংথীসভ দ্বাবা প্রকাশিত প্স্তিকা ‘খনমাস্কড পার্টিজ এল্ড পোনিটিক্স’ মে গাঁধীক সংগ–সংগ নেতাজী কেঁ ‘খান্হব মসীহা’ কহন গেনএ(খানোচ্য করিক গাঁধীক প্রতি কএন এহনহি সন টিপ্পণীক চর্চা পূর্ব মে কএন গেন খছি)। স্বভাষচন্দ্র রৌসক প্রতি ত রাম শৰ্দ্ধারনী

ভযারহ রূপ সং অপমানজনক আ অশ্লীন ভএ গেন বহএ। হুনকা 'কানা গিবোহ', 'গদ্দাব রোঁস' আ 'হিটনবক অগ্রআ দস্তা' তক কহন গেনএ। রামপংথী নোকনি দ্বাবা নেতাজীক আজাদ হিন্দ ফৌজ কেঁ ভাবতীয ভূমি পব নূট,ডাকা,বিধ্বংস মচৈনিহাব ঘোষিত কএন গেন বহএ। 1947 মে দ্বিবাষ্ট্র সিদ্ধান্তক সমর্থন কবর্,1948 মে হৈদবাবাঁদ মে ভাবতীয সেনাক বিরুদ্ধ বজাকাবসভক সমর্থন কবর্,1962ক যুদ্ধ মে চীনক ভাষা বাঁজি ওকব সমর্থন কবর্,1967 মে হিংসক মাওবাদ কেঁ জন্ম দের্,আপাতকান মে ইন্দিবা গাঁধীক সমর্থন আ জেপী আন্দোনন কেঁ ফাসিজম ঘোষিত কবর্,কাঁগ্রেসক সংগ মিনি ফাসিস্ট বিবোধী সম্মেননক সহভাগী বঁনর্ আদি–আদি ঘটনা ভাবতীয ইতিহাস মে দর্জ অছি আ ভাবতীয রামপংথক ভ্রমিত বাজনীতিক চেহবাক প্রমাণ অছি। ভাবতীয রামপংথক ই হান মাত্র বাজনীতিক স্তব পব নহি ছৈ। প্রগতিশীন নেখক সংঘক স্থাপনা জাহি পবিস্থিতিমে,জাহি নেখক নোকনি দ্বাবা ভেন হুঅএ,কানান্তব মে ই কম্যুনিস্ট পার্টীক একটা বিংগ ভএ গেন। শোভা নেন ভবতীক স্বচ্ছ পদ ভনহি ব্যক্তিত্বক আধাবপব ভেটি জাএ,কিন্তু একব কেন্দ্রীয পদধাবী বঁনবাঁক নেন পার্টীক কার্ডহোন্ডব হএব্ অনিবার্য অছি। প্রসিদ্ধ বিচাবক চৌথীবাম যাদবক বামপংথী বৈচাবিকতা পব হুনক দৃশ্মনহু কেঁ কোনো শংকা নহি ভএ সকৈত অছি। কিন্তু বএহ চৌথীবাম জী কেঁ প্রগতিশীন নেখক সংঘক বিনাসপ্তব অধিবেশন মে খুনন মংচ সং দুখী স্বব মে এহি বাঁতক উপবাগ দিঅএ পড়ননি। হম স্বয়ং এহি সংগঠন সং জুড়ন বহন ছী,বিহাব বাজ্যক উপাধ্যক্ষ বহি চুকন ছী আ এহি অপ্রিয যথার্থক গবাহ ছী। এতেক চর্চা

মাত্র ওা কহরাঁক নেন জে রৈচাবিক মার্ক্সরাদী হএরঁ ঋনগ রাঁত ছৈ,মার্ক্সরাদী কাডিহোডেব হএরঁ ঋনগ রাঁত। পহিন স্থিতি মানসিক ঋা রৈচাবিক ছৈ,উঁত্তম ছৈ। দোসব স্থিতি শাবীবিক ঋা ভৌতিক ছৈ ঋা রামপংথী বাজনীতি কেঁ দেখৈত একবা ঋধম কহী,নহি কহী,মধ্যম কহী,নহি কহী,উঁত্তমক শ্রেণী মে কিন্নহ্ নহি ঋছি। এহি পবিপেক্ষ্য মে ওা মানএ মে কোনো সংশয নহি জে ফণানক নিখন পবিচয-প্রস্তারনা মার্ক্সরাদী রিচাবক প্রতিফনন নহি,মার্ক্সরাদক প্রহসন ঋছি। হ্নক নিখন টিপ্পণীক একহ্ টা ঋংশিক পংক্তি নে এহি সংগ্রহক বচনাসভ কবৈত ঋছি,নে বচনাকাব। ওা রিচিত্র স্থিতি ঋছি ঋা একব ব্যাখ্যা দূ তবহ সং কএন জাএ সকৈত ঋছি। পহিন ওা জে পবিচয-প্রস্তারনাক ৰূপ মে ফণান জে গাগডনাগন দেননি,তেকব ঋনুপানন বামনোচন জী ঋপন বচনা মে নহি কএননি। দোসব ওা জে বামনোচন জী জে ফছ নিখননি,তেকবা ফণান জী ঠীক-ঠীক বুঁঝিকএ ব্যাখ্যাযিত নহি কএ সকনা। ওনা একটা তেসবহ্ স্থিতি ভএ সকৈত ঋছি জে নে ফণান জী বামনোচন জী কেঁ পঢননি ঋা নে বামনোচন জী ফণান জী কেঁ পঢননি। ওা তেসব স্থিতি কনী হাস্যাস্পদ ছৈ,কিন্তু মৈথিনীক পবিদৃশ্য,জেতয কোয কেকবো নহি পঢৈত ঋছি রঁঙ্কি ফছ গোষ্ঠৈ ত পঢিতহি নহি ছথি, কেঁ দেখৈত এহি তেসব স্থিতিক স্থিতি রৈঁসী সটীক নাগৈত ঋছি। এতেক ধবি ঋরশ্য জে ওা পবিচয-প্রস্তারনা ঋপন গর্ব্বীয ঋস্তিত্ব সং কোনো রিমর্শ ঠাঢ কববাঁক ফন দাযিত্ব সমীক্ষক-সমানোচক পব রঁনাত ঋাবোপিত কএ দৈত ঋছি ঋা তেকবহ্ রিচিত্র পক্ষ ওা জে এহি রিমর্শ নেন সমানোচক কেঁ করিতাক ঋন্তর্রস্তু, ওকব শৈনী-শিল্প দিস কম,করিতা মে জে নহি

ছৈ রা জে হএবাঁক চাহী ছন,তেম্হব উঁন্মুখ কবৈত খছি। ওা কনী খনেকখা সন চ্নৌতী খছি,কিন্তু মৈথিনী খানোচনা–সাহিত্যক দবিদ্রতা কেঁ দেখৈত এহি চ্নৌতী কেঁ স্বীকাব কবরঁ মৈথিনী খানোচনাক হিত মে খছি। ওনা স্ব–নির্মাণিক প্রতি ঘোব খাস্থারান(খামেক্ষখ) ব্যক্তি সংঘর্ষ–চেতনাক নির্মাতা ভএ সকৈত খছি;রিধ্বংস কেঁ খারশ্যক মাননিহাব,স্বধাবরাদ কেঁ পূর্ণত: খস্বীকাব কবনিহাব সংঘর্ষক রৈচাবিক ধবাতন তৈযাব কএ সকৈত খছি – ওা সভ ততেক হাওা–নেরনক গপ ছৈ জে একবা মৈথিনীক পোনিত–ব্যূবোক জন্মজাত ব্যাস–মহাসচিরনোকনি ব্যুমথ্ ত ব্যুমথ্,সরহাবা–সম্প্রদাযক মাথক কেশক উঁপব সং উঁড়া যাগত চনি জাগত খছি। কিন্তু জেঁকি খগ্নিনেখন খা খগ্নিহস্তাক্ষব নামকবণ মার্ক্সরাদী করিতাক পৈঠর্ন পব কএন গেন খছি ত ওা দেখরঁ উঁচিত জে এহি পৈঠর্ন মে কোনো তথ্যগত,রস্তুগত সংগত ছৈ কী নহি।

‘মার্ক্সরাদী চিন্তন সং সংপৃক্ত’ করিতা মার্ক্সক খপনহি নেখন সং শ্বরু ভেন খা রিশ্বক রিভিন্ন ভাগক ক্রাঁতিকাবী ব্যক্তিত্বসভ সং সমৃদ্ধি পওনক। এহি পব পূর্ব মে রিস্তৃত চর্চা কএন গেন খছি। মার্ক্স,এন্জেল্স,নেনিন খাদি মূনত: করি নহি বহথি,বাজনীতিক চিন্তক বহথি,খপন বাজনীতিক উঁদ্দেশ্যক পূর্তিক ক্রম মে যদা–কদা কিছু নিখৈত বহথি। তেঁ হুনকবসভক করিতা মে কার্যক দৃষ্টিকোণ সং নাবাবাঁজী খা জোশ বহএ। মাওৎসেতুং খা হোচী মিন্হ সেহো এহনহি সন করি বহথি,কিন্তু হিনকাদুনূ মে কনামেকতাক সংগ–সংগ প্রাকৃতিক সংরেদনাক সন্দর্ভ রৈসী বহএ,জে হিনকাসভক করিতা কেঁ ত্তননামেক ৰূপ সং উঁল্লেখনীয বঁনবৈত খছি। এতয রৈসী রিস্তাব মে নহি জাএ কএ এতবেঁ কহবাঁক খছি জে কম্যুনিষ্ঠ ক্রাঁতি সং

জ্ড়ন ৰঁহ্ত বাস নোগ হ্বসত মে করিতা নিখননি কিন্তু ওসভ মূনত: করি নহি ছনা। আগূ জএ কএ এহি পবম্পবা মে এহন ৰঁহ্ত বাস নোগ অএনা জে ক্রাঁতিকাবী গতিরিধি সঁ জ্ড়ন ত নহি বহথি,কিন্তু এহি রিচাবধাবা কেঁ মানৈত বহথি আ মূনত: করি বহথি।এতয মাত্র নাজিম হিকমতক চর্চা কবৈত চনী,জে অপন দেশ ত্তর্কীএ টা মে নহি রৈশ্বিক স্তব পব চিন্হন গেনা,প্রসিদ্ধ ভেনা। সে হিকমত অপন ওহেন অনেকানেক প্রাবম্ভিক করিতাসভ কেঁ ৰাঁদ মে খাবিজ কএ দেননি,জে মাত্র প্রাপগন্ডা নেন নিখন গেন ছন। কিন্তু ও খাবিজৰঁনা কার্বরাঙা ও তখনি কএননি,জখনি হ্নক করিতা উঁত্তবোত্তব রিকাস কবৈত গেন আ ওকবা 'মার্ক্সরাদ' সঁ ৰাঁহবহ্ স্বীগ্নতি ভেটৈনএ।এতয কহৰাঁক এতৰেঁ জে মার্ক্সরাদী করিতাক দূ ধাবা বহনএ—একটা প্রাপগন্ডা করিতাক আ দোসব শুদ্ধ (প্রাপগন্ডামুক্ত) করিতাক। আৰেঁ প্রশ্ন ও ঠাঠ হোগত অছি জে আনোচ্য করিক করিতাসভ এহি দূ ধাবাক কোন ধাবাক করিতা অছি,কোনো ধাবাক অছিঅহ্ রা নহি ? রামপংথী ধাবাক আগ তক নিখন করিতাসভ মে আনোচ্য করি কেঁ এহন কোন তত্ত্বক কমী ৰুঁঝএননি,জেকব পূর্তিক নেন হ্নকা স্বয়ং করিতা নিখৰেঁ আরশ্যক ৰুঁঝএননি ? হ্নক অপন করিতা এহি ক্রাঁতিকাবী রিবাসত মে কিছু জোড়ৈত অছি রা নহি ? মার্ক্সরাদী চিন্তন মে সর্বহাবাক শত্রু-সম্প্রদায আ ক্রাঁতি-পথ মে ৰাঁধক তত্ব কেঁ সেহো চিন্হিত কএন গেন অছি।ও দেখৰেঁ আরশ্যক জে অগ্নিহস্তাক্ষব সেহো ওহি শত্রু-দন কেঁ চিন্হননি অছি কী নহি, অগ্নিনেখনক নক্ষ্য-রেধক বৃত্ত মে ও শত্রু-দন আএন অছি রা নহি আ ওকবা পব সমধানন প্রহাব ভেন অছি রা নহি ?

𑒁𑒩𑓂𑒖𑒳𑒢𑒏 𑒂𑒿𑒐𑒱,𑒧𑒰𑒕𑒏 𑒂𑒿𑒐𑒱 𑒂 𑒢𑒱𑒬𑒰𑒢𑒰

𑒦𑒰𑒩𑒞𑒲𑒨 𑒣𑒩𑒱𑒣𑒹𑒏𑓂𑒭𑓂𑒨 𑒧𑒹 𑒮𑒩𑓂𑒫𑒯𑒰𑒩𑒰𑒏 𑒮𑒩𑓂𑒫𑒰𑒡𑒱𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒥𑒪 𑒬𑒞𑓂𑒩𑒳 𑒁𑒕𑒱—𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬𑒫𑒰𑒠। 𑒋𑒯𑒢 𑒬𑒞𑓂𑒩𑒳 𑒖𑒹 𑒧𑒰𑒨𑒰𑒫𑒲 𑒁𑒕𑒱,𑒧𑒰𑒨𑒰𑒏 𑒥𑒪𑒹𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒩𑒴𑒣 𑒥𑒠𑒪𑒱 𑒪𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱,𑒧𑒰𑒨𑒰 𑒣𑒮𑒰𑒩𑒱 𑒪𑒼𑒏-𑒛𑒲𑒚 𑒏𑒹𑒿 𑒦𑓂𑒩𑒧𑒱𑒞 𑒏𑒋 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱,𑒧𑒰𑒨𑒰𑒖𑒰𑒪 𑒮𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒥𑒯𑒳𑒩𑒴𑒣 𑒏𑒹𑒿 𑒧𑒢𑒼𑒫𑒰𑓀𑒕𑒱𑒞 𑒫𑒱𑒮𑓂𑒞𑒰𑒩 𑒠𑒋 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒢𑒱𑒩𑒢𑓂𑒞𑒩 𑒬𑒼𑒭𑒝 𑒏𑒩𑒱𑒞𑒯𑒳 𑒣𑒲𑒛𑓃𑒱𑒞 𑒏𑒹𑒿 𑒬𑒼𑒭𑒝𑒏 𑒏𑒢𑒱𑒏𑒯𑒳 𑒙𑒰 𑒂𑒦𑒰𑒮 𑒢𑒯𑒱 𑒯𑒳𑒁𑒋 𑒠𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒅𑒢𑒙𑒹 𑒣𑒲𑒛𑓃𑒱𑒞 𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒬𑒼𑒭𑒝 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒣𑓂𑒩𑒦𑒳-𑒏𑒵𑒣𑒰𑒏 𑒂𑒢𑒢𑓂𑒠𑒠𑒰𑒨𑒲 𑒩𑒴𑒣 𑒥𑒳𑒗𑒰𑒃𑒞 𑒩𑒯𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱।

𑒁𑒣𑒢 𑒫𑒩𑓂𑒞𑒧𑒰𑒢 𑒩𑒰𑒖𑒢𑒲𑒞𑒱𑒏,𑒂𑒩𑓂𑒟𑒱𑒏 𑒂 𑒮𑒰𑓀𑒮𑓂𑒏𑒵𑒞𑒱𑒏 𑒢𑒱𑒩𑓂𑒧𑒱𑒞𑒱 𑒣𑒩 𑒮𑒩𑓂𑒫𑒯𑒰𑒩𑒰-𑒣𑓂𑒩𑒞𑒱𑒥𑒠𑓂𑒡𑒞𑒰𑒏 𑒮𑓀𑒑 𑒠𑒵𑒭𑓂𑒙𑒱𑒣𑒰𑒞 𑒏𑒩𑒲 𑒞 𑒋𑒯𑒱𑒣𑒩 𑒎𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬𑒱𑒏𑒞𑒰𑒏 𑒒𑒰𑒞𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒦𑒰𑒫𑒏 𑒮𑓂𑒣𑒭𑓂𑒙 𑒢𑒱𑒬𑒰𑒢𑒮𑒦 𑒠𑒹𑒐𑒰𑒃 𑒣𑒛𑓃𑒞। 𑒠𑒵𑒭𑓂𑒙𑒱𑒏 𑒮𑓂𑒣𑒭𑓂𑒙𑒞𑒰 𑒯𑒳𑒁𑒋 𑒞 𑒋𑒏𑒩 𑒥𑒰𑒯𑓂𑒨 𑒂 𑒂𑒢𑓂𑒞𑒩𑒱𑒏 𑒒𑒰𑒫𑒮𑒦 𑒚𑒰𑒧-𑒚𑒰𑒧 𑒅𑒣𑒮𑓂𑒟𑒱𑒞 𑒠𑒹𑒐𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒯𑒧𑒩𑒰𑒮𑒦𑒏 𑒧𑒳𑒿𑒯 𑒠𑒳𑒮𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒃𑒋𑒯 '𑒒𑒩𑒰𑒯 𑒢𑒱𑒩𑓂𑒧𑒱𑒞𑒱' 𑒂𑒃 𑒁𑒣𑒢𑒮𑒦𑒏 𑒩𑒰𑒭𑓂𑒙𑓂𑒩-𑒮𑒧𑒰𑒖𑒏 𑒢𑒱𑒩𑓂𑒝𑒰𑒨𑒏 𑒂 𑒦𑒰𑒑𑓂𑒨𑒫𑒱𑒡𑒰𑒞𑒰 𑒥𑒢𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒣𑓂𑒩𑒏𑒙 𑒩𑒴𑒣 𑒧𑒹 𑒄 𑒥𑓂𑒩𑒱𑒙𑒱𑒬 𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬𑒏 𑒏𑒩𑒞𑒴𑒞 𑒥𑒳𑒗𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒥𑒯𑒳𑒪𑒰𑓀𑒬 𑒧𑒹 𑒄 𑒮𑒔 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒁𑒕𑒱। 𑒧𑒰𑒢𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒄 𑒠𑒹𑒬 𑒖𑒢𑓂𑒧-𑒖𑒢𑓂𑒧𑒰𑒢𑓂𑒞𑒩 𑒞𑒏 𑒥𑓂𑒩𑒱𑒙𑒱𑒬 𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬 𑒥𑒢𑒪 𑒩𑒯𑒋,𑒞𑒰𑒯𑒱 𑒪𑒹𑒪 𑒁𑓀𑒑𑓂𑒩𑒹𑒖𑒮𑒦 𑒋𑒯𑒱 𑒠𑒹𑒬 𑒣𑒩 𑒞𑒲𑒢 𑒔𑒲𑒖 𑒂𑒩𑒼𑒣𑒱𑒞 𑒏𑒋𑒪𑒏—𑒥𑓂𑒩𑒱𑒙𑒱𑒬 𑒣𑒰𑒩𑓂𑒪𑒱𑒨𑒰𑒧𑒹𑒢𑓂𑒙𑒏 𑒢𑒏𑒪𑒥𑒪𑒰 𑒦𑒰𑒩𑒞𑒲𑒨 𑒪𑒼𑒏𑒞𑓀𑒞𑓂𑒩,𑒥𑓂𑒩𑒱𑒙𑒱𑒬 𑒢𑒾𑒏𑒩𑒬𑒰𑒯𑒲𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒞𑒱𑒩𑒴𑒣 𑒒𑒙𑒱𑒨𑒰 𑒬𑒰𑒮𑒢𑒞𑓀𑒞𑓂𑒩 𑒂 𑒞𑒹𑒮𑒩 𑒤𑒼𑓀𑒏𑒰𑒋𑒪 𑒎𑒠𑓂𑒨𑒼𑒑𑒱𑒏 𑒮𑒦𑓂𑒨𑒞𑒰। 𑒔𑒰𑒯𑒲 𑒞 𑒔𑒰𑒩𑒱𑒧 𑒞𑒞𑓂𑒞𑓂𑒫𑒏 𑒩𑒴𑒣 𑒧𑒹 𑒧𑒻𑒏𑒰𑒪𑒹𑒏 𑒬𑒱𑒏𑓂𑒭𑒰-𑒣𑒠𑓂𑒡𑒞𑒱 𑒏𑒹𑒿 𑒮𑒹𑒯𑒼 𑒩𑒰𑒐𑒱 𑒮𑒏𑒋 𑒕𑒲। 𑒁𑓀𑒑𑓂𑒩𑒹𑒖𑒮𑒦𑒏 𑒄 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒪𑒹 𑒋𑒞𑒹𑒏 𑒁𑒣𑓂𑒩𑒞𑓂𑒨𑒏𑓂𑒭

আ সূক্ষ্ম বহল অছি জে একবা পকড়ব় কঠিন। একবা চিন্হব়া মে সংকট ঙা ছৈ জে ঔপনিরেশিক মংশা কেঁ আধুনিক সভ্যতাক অর্থক অঠ মে ঝাঁপি দেল গেল অছি। একব ব্যরহাব উঁপব সং অতিশয স্বধাবরাদী, নোকতংত্রামেক আ প্রগতিশীন বহল অছি। একব সম্পূর্ণ দমন-নূট-শোষণক তংত্র খূব় মহীন আ অপ্রত্যক্ষ বহল অছি। ভাবতীয ব়্হিরাদক সংকট ঙা ছৈ জে একবা থোড়-বহুত ব়্মিতহ্,একব কম-বৈসী রিবোধ কবিতহ্ ও একবা প্রতি আকর্ষিত সেহো ছৈ। স্বাভারিক ছৈ জে চাহে হমবাসভক নেখন হ্অএ,চাহে হমবাসভক বাজনীতিক দন হ্অএ,চাহে হমবাসভক রিভিন্ন শাসন-সত্তা হ্অএ,সভ এহি ব্রিটিশ ঔপনিরেশিকতাক অধীন রিকসিত ভেল অছি আ হমসভ একবহি প্রভার মে যাঁত্রিক রূপ সং প্রত্যেক ক্ষেত্র মে ঝাঁতিকাবী ভেল ছী। কিন্তু ঙা সভ ত এক্ষব দূ-চাবি সৌ রর্ষক খেবহা অছি।

হজাব-হজাব রর্ষ সং ভাবতীয বাষ্ট্র-সমাজ এহি ব্রিটিশ ঔপনিরেশিকতা সং বৈসী ভযংকব,বৈসী ঘাতক,বৈসী জহবী ঔপনিরেশিকতাক দংশ সং পীড়া ত বহল অছি। সমকানীন ভাবতহ্ মে প্রবাতন ভাবতক ঔপনিরেশিকতাক বঞ্জীরী তত্ত্ব আগঅহ্ কতেকো ধূন-ধূসবিত পবত,গনী-কোনটা,দীমকক ভোজ্য-অধভোজ্য বনল পোথীসভ,বীহড় জংগল-পহাড় আ ভুতিআএল-অনচিন্হাব ভেল খণ্ডহবসভ মে ত অচেত-অরচেত অরস্থা মে উঁপস্থিত ত অছিএ, রিবাসতক স্বঘোষিত ঠীকেদাব বনল পণ্ডা,মহন্থ,সন্তাদিক পৌবোহিত্য-প্ররচন আদি মে খূব় সচেত ভেল হুংকাব ভবি বহল অছি। ঙা প্রবোহিতি উঁপনিরেশ হজাবক হজাব রর্ষ তক অপন ঘাতকতা সং জে কএনক সে কএনক, ব্রিটিশ

উঁপনিরেশৱাদক সংগ নথো ভঅ কঅ ও ওবহ্ ক্তানঘাতক ভঅ গেল অছি। স্বতংত্রতা আ সংরিধান-প্রদত্ত অরসবক প্রভার সং অধিকাব-চেতনাক জে স্বগর্ব্গী-ছটপটী-কছমছী অজ্কা সর্বহাবা-সদ্ধদাযক রীচ জাগল অছি,তাহি সং চৌকন্না ভঅ উঁপনিরেশরাদী তত্ত্বক ও মিশ্রিত অভিজাৎ-মানস নর-নর অটবাগ নঅ কঅ মংচস্থ ভঅ বহল অছি। 'তিবহ্তা'ক 'মৈথিলী' নামকবণ মে সফলতা পারি আর্ব একবা সংগ 'মিথিলা-মৈথিল'ক প্রপংচত্রযী বচি সাহিত্-সংস্কৃতিক মংচসভ পব মৈথিল ব্রাহ্মণক জাতীয আ অণ্বষ্ঠানিক পবিধান 'পাগ' কেঁ মিথকীয মিথিলাক সংস্কৃতিক প্রতীক কহি জে তমাশা ঠাঢ কএল জাএ বহল অছি,সে যজমানী উঁপনিরেশক ডোবী ঢীল ভেলাক রাঁদ এহি ক্ষেত্র-রিশেষ (কোলকাতা মে রঁসএ সং পহিনে আলোচ্য করি সেহো এহি ক্ষেত্রক বহরাসী বহথি) কেঁ অপন সাংস্কৃতিক উঁপনিরেশ রঁনএরাঁক নরকা উঁপক্রম অছি। ও পৌবোহিত্-পবম্পবা জাতি-রর্ণ-ধর্মক নাম পব মনুষ্য-মনুষ্য মে রিভেদ কবরাঁক ,স্বযং কেঁ উঁচ আ আন কেঁ নীচ মানরাঁক মানসিকতা কেঁ পসাববাঁক অপবাধী বহল অছি আ একবা অপন ভবণ-পোষণক মাধ্যম রঁনএনে বহল অছি। গএহ প্ববোহিতী-উঁপনিরেশরাদক পবিণাম অছি জে ও বাষ্ট্র-সমাজ,এতহ্কা লোক-রেদ কহিযো একজুট ভঅ কঅ আততাযী বাজরংশসভক,রিদেশী আক্রাংতাসভক রিরুদ্ধ নামরন্দ নহি ভেল আ জং কহিযো একজুটতাক প্রাবম্ভিক চবণ অএরঁহ্ কএল ত অগিলা চবণ মে এহি রিভেদকাবী তত্ত্বক দুষ্প্রভার মে ছিন্ন-ভিন্ন ভঅ গেল।

মার্ক্সরাদ রৈশ্বিকতাক পৈবোকাব অছি,কিন্তু অপন মৌলিক সোচ মে ক্ষেত্ররাদক ঘোব রিবোধী অছি। একব মানর্ব

छैि जे क्षेत्रीयताक आग्रह सं सर्वहाराक एकजुटता खण्डित होइत अछि आ ओ साम्यवादी राष्ट्रक निर्माण मे बाधक होइत अछि। क्षेत्रीयतावाद साम्राज्यवादक ओ हथियार अछि जे सामन्तवाद,राजतंत्रवाद आदिक रूप मे परिवर्तन, आधुनिकता,वैश्विक भाइचाराक ध्रुव विरोधी होइत अछि,यथास्थितिक पोषक होइत अछि, अतीतोन्मुख होइत अछि,भविष्य-दृष्टि कें बाधित करैत अछि,चरित्र मे बूर्ज्वा होइत अछि आ सर्वहाराक एकताक मूल कारक होइत अछि। कोनो देशक कम्युनिष्ट क्रांति राष्ट्रनिर्माणहि लेल भेल अछि आ एहि मे राष्ट्रक प्रति घृणा,ओकर विखण्डनक कामना आ क्षेत्रीय राज बनैबाक लिलसा कतहु नहि देखाएल अछि। भारतक प्रगतिशील-जनवादी कविताक कविलोकनि लेल, पेरेस्त्रोइका आ ग्लास्नोस्तक परिणामस्वरूप विघटनक नियति कें प्राप्त होइ सं पहिने तक,प्रिय यूटोपिया रहल सोवियत संघ एकर ठोस प्रमाण अछि।

ओना संक्षेप जे रहओ,उपनिवेशवाद,पुरोहितवाद,पूंजीवाद,सामन्तवाद सभ एकहि सिक्काक विभिन्न पहलू अछि, अपन मूल मे सर्वहाराक शत्रु अछि आ जातिवाद,सम्प्रदायवाद आ क्षेत्रीयतावाद आदि एकरहि वाग-प्राडक्ट अछि।

ओह,कलकत्ता !

[एतय आबि अकस्मात बालगोबिन जीक 12 फरवरी,2021क भोर मे बिना केकरहु किछु कहनहि अपन घर सं बहराए जएबाक आ व्यक्तिगत,सामाजिक आ प्रशासनिक स्तर पर समग्र प्रयासक

ৰাঁদহ্ হ্নক কোনো সূচনা নহি ভেটৈৰাঁক স্তর্ন্বকাবী সূচনা ভেটৈত খছি। কনম খা নিখৰাঁক খাৰেগ দ্নূ ঠমকি জাগত খছি,খাগূ ৰঁঠএ সং নঠি জাগত খছি। খা ঙা খানেখ বামনোচন জীক জীৱনহি জকাঁ ....]

কনকত্তা !

জেকবা সমক্ষ ৰঁম্বঁঙা কেঁ পিছড়ন শহব মানন জাগত বহএ।

জে ঔষধি খা কপড় াক খখিন ভাবতীয কেন্দ্র বহএ।

জেতয খাজাদীক ৰাঁদ ভাবতক শীর্ষ কম্পনীসভক,মল্টীনেশনন কম্পনীসভক হ্মখ্যানয বহএ।

জেকব এযবপোর্ট সং ভাবতক সমস্ত এযবপোর্টকি সম্মিনিত উঁড় ান সং ৰেঁসী উঁড় ান হোগত বহএ।

জে একটা খতি-সমৃদ্ধ সাংস্কৃতিক ৰিবাসতক কেন্দ্র বহএ খা ৰিভিন্ন সংস্কৃতিক সমাৰেশী সেহো।

জেতয ৰামপংথী শাসন খএনাক ৰাঁদ সভটা উঁদ্যাগ খন্ড-ৰিখন্ড ভএ গেনএ খা ৰিভিন্ন উঁদ্যাগ কেঁ ওতএ সং খপন কাবৰাঁব সমেটিএ পড়া গেনএ।

জেতয হড়তান সামান্য ৰাঁত বহএ খা খক্সবহাঁ ঙা হিংসক ৰূপ নএ নৈত বহএ খা তাহি মে কতেকহ্ প্রাণ গেনএ।

জেতয সং ধীৰে-ধীৰে বাষ্ট্রীয-খন্তবষ্ট্রীয কম্পনীসভ ভাগন,ৰৌদ্ধিক খা কনাকাব ভাগনা খা সাম্যৰাদী বাজনীতিক ক্রিযামেক ৰূপ কতেক ভযাৰহ হোগ

छै,तेकर ओ प्रदर्श भेल।

जे वर्ष 2001 मे कलकत्ता सं कोलकाता भेल।

ताहि कलकत्ता कें कलकत्ता मे प्राय: पांच दशक बितैनिहार करि बामलोचन ठाकुर एकाध ठाम बीध छोड़ि अपन बचनासभ मे कोलो मोजर नहि देललि।

की हुनका ओ बूझल रहलि जे ओ कलकत्ता हुनक अज्ञात-यात्राक प्रस्थान-बिन्दू हएत ? (अपूर्ण)

__पचपनियाँ बनाम बभनियाँ मैथिली:प्रतिबोधक अलिनत स्वर__

मैथिली साहित्यक संवादगत परिदृश्य प्राय: निद्रावस्थाहि मे रहैत अछि। मौसमी घटना जकाँ किछु विद्यापति-समारोह,त्रैमासिक कथा गोष्ठी 'सगर राति दीप जरए' आ सहित्य अकादेमी द्वारा यदा-कदा आयोजित करि-सम्मेलन/विचार-गोष्ठी सन किछु ढेला बीच-बीच मे एहि चहबच्चा मे 'धप' जकाँ गिरैत अछि,कादो-सनाएल पानि मे किछु क्षण लेल किछु लहरि उठैत अछि आ थोड़बे कालक बाद चहबच्चाक पानि मोफ़तिया यजमानी चूड़ा-दही भकोसि कए फोंफ काटैत थुलथुलहा पुरहित जकाँ स्थिर आ निद्रावशी भए जाएत अछि। एहो मौसमी घटनासभ अपन सीमितता मे समेटैल रहि जाएत अछि आ एकरसभक प्रकृति सेहो एकांगी अछि। एकर सहभागी लोकनि करिता,कथा वा आलेखक माध्यम सं अपन बात कहि अपन-अपन ठाम धए लए छथि,श्रोता वा अन्य सहभागी दिस सँ ताली-वाहवाहीक अतिरिक्त कोलो ठोस प्रतिदान नहि आबैत अछि,आन कोलो

প্রতিদান খপেক্ষিতহ্ নহি বহৈত খছি। নতীজা জে ঙা সভটা উঁপক্রম একানাপ,প্রনাপ,বিনাপ তক সীমিত বহি জাগত খছি,সংনাপক স্থিতি নহি বঁনাএ পাবৈঁত খছি। বাদ,প্রতিবাদ খা সংবাদক খভাব মে মৈথিনীক দ্বন্দ্ববাদ প্বনকিখহি নহি সকন খছি খা তেঁ একব খধিকাংশি স্ববুপ একবস খা বাঁসী খছি।

এমহব খাবিঁ পোথী প্রকাশনক গতি ত জোব পকড়নক খছি,কিন্তু ওকব বিতবণ-ব্যবস্থা খখনিখহ্ ব্যক্তিগত প্রযাসহি তক সীমিত খছি। পত্র-পত্রিকাক দনিদবা ত জেনা মৈথিনীক ভাগ্য-বেখহি মে নিখন খছি। জে কিছু বঁহবাবিতহ্ খছি,সে কোনো ঠোস বৈচাবিকতা খা দৃষ্টিক খভাব মে বাঁধহি প্বড়ৈত বহৈত খছি—কোনো যোজনা নহি,কোনো নবীন পবিকল্পনা নহি,কোনো দূবগামী সঁকল্পনা নহি—জে বচনা ভেটি গেন,ছাপি দেনহ্। পবিণামস্ববুপ মৈথিনী সাহিত্যক পবিদৃশ্য সংবাদহীনতাক নিযতি ভোগবাঁক নেন খভিশপ্ত খপন স্থৈর্যক ঠাম পব কোনো পাথব জকাঁ খচন পড়ন বহৈত খছি খা খপন এহি দযনীয দশা পব কানিখহ্ নহি পাবৈঁত খছি। ঙা সংবাদহীনতা,ঙা বিমর্ষহীনতা কোনো ভাষা-সাহিত্য নেন বঁহ্ত খতবনাক খা মাবক হোগত খছি। ভাষা-সাহিত্যক জীবংততা, বিকাস খা খাধুনিকীকবণ নেন ঙা খাবশ্যক ছৈ জে ওকব বৈচাবিকতা,ওকব বচনামেকতা সতত প্রবহমান বহএ। নেখন ব্যক্তিগত কর্ম হোগতহ্ সামূহিকতাক ম্খাপেক্ষী খছি। তেঁ নেখক কেঁ বুঝন বহবাঁক চাহী জে ওকব চাবুকাতক নেখনক পবিদৃশ্য কী ছৈ,কে সভ নিখি বহন ছথি,কী নিখন জাএ বহন ছৈ,কেনা নিখন জাএ বহন ছৈ খা তহি মে ওকব খপন স্থিতি খা স্থান কী ছৈ,ওকব

अपन दिशा ठीक छै वा ओकरा मे कोनो परिवर्तन वांछित छै। लेखक जहि भाषा मे लिखि रहल छै,ओहि भाषा सँ सम्बन्धित आन्तरिक आ बाह्य गतिविधि की छै, तहि गतिविधि सँ भाषाक लाभ भऽ रहल छै वा हानि,तइ पर नजर राखब आ अद्यतन रहब सेहो लेखक लेल आवश्यक छै। लेखकक अपडेट रहब ओकर लेखन आ भाषा—दुनू केँ परिमार्जित करए छै,आधुनिकता आ प्रगतिशीलता सँ लबरेज करए छै। किन्तु,जँ सूचना-संवाद सँ अपडेट रहल त से मैथिली की भेल !

सूचना-संवादक अभाव मे मैथिलीक अधिकांश लेखन एकभगाह आ असंतुलित भेल अछि। भारयित्री आ कारयित्री दुनू क्षेत्र मे अराजकता व्याप्त अछि। इतिहास-लेखन आ वैचारिक क्षेत्र त झूठ,प्रपंच आ क्षुद्रताक जीवन्त दस्तावेजहि बनल छै। प्रतिरोधी आ यथार्थवादी लेखक-शक्तिक अभाव मे भाषा आ क्षेत्रक 'सच' ठोह पाड़ि कए कानि रहल छै। कोय ओकर लोर पोछनिहार नहि। इतिहास-लेखनक कुरुक्षेत्र मे प्रतिद्वन्द्वीविहीन भेल धृतराष्ट्र अपन सार आ सखा-संतानक सँग उन्मत्त भेल अपन पैशाचिक-विजयक घोष कए देने छै। मनमानीक इ स्थिति छै जे एकटा सवर्णवादी-शक्ती-इतिहासकार युगयांगत यथार्थ केँ आम आदमीक नजरि सँ देखवाक दावी ठोकैत एकर पुनर्लेखनक गप करए छथि आ एहि क्रम मे हुनक सम्पूर्ण शक्ति अपन जातिक श्रेष्ठताक वर्णन सँ होइत हुनक अपन व्यक्तिगत/पारिवारिक कुलीनताक स्थापना आ ओकर दस्तावेजीकरण मे खर्च भऽ जाइ छै। इतिहासक सामाजिकताक नाम पर एहन विकट निर्लज्जताक लिखित

প্রদর্শন হোই ছৈ আ এহি সমাজবিরোধী বিধ্বংসক লেখন পর কতহ্ সঁ কোনো প্রতিরোধক স্বর নহি উভরএ ছৈ। প্রতিপক্ষক অক্ষমতা আ একরা প্রতি রুচিহীনতা কেঁ দোষ সেহো দেল জাএ সকএ ছৈ,কিন্তু একর একটা প্রমুখ কারক সংবাদহীনতা সেহো ছৈ,জে সাহসিক আলোচনা কেঁ পনপএ নহি দএ রহল ছৈ। নতীজা ছৈ জে নিহিত স্বার্থী তত্বসভ নিধোখ ভএ কএ মৈথিলী সাহিত্য ন্যায়ালয সঁ এক্স-পার্টী ডিক্রী লেনে চলি জাএ রহল ছৈ।

শৈলীক একটা উক্তি ছনি জে,"জেনা একটা নিরাশ চোর চোরসভ কেঁ পকড়নিহার বনি জাইত অছি,তহিনা নিরাশ ভএ কএ লেখক আলোচক বনি জাইত অছি"। শৈলীক এহি উক্তিক অর্থ লোক অপন-অপন আগ্রহক আধার পর নিকালি সকএ ছথি। এহি 'নিরাশা'ক ব্যাখ্যা সেহো ভিন্ন-ভিন্ন প্রকার সঁ কএল জাএ সকএ ছৈ। কহল জাএ সকএ ছৈ জে ঈ 'নিরাশা' লেখকক অপন লেখনক নি:শক্ততা,অপংগতা বা অসফলতাক পরিণাম ছিঅএ। কিন্তু একর একটা দোসরহ্ পক্ষ ছৈ আ খাসকএ মৈথিলীক প্রসংগ মে ও বেসী প্রাসংগিক আ উপযুক্ত বুঝাই ছৈ। এতয জাতি-বিবাদরী, গোধিযা-দিযাদবাদক কিল্লত সঁ গ্রস্ত কতেকহ্ সশক্ত লেখক আ ওকর লেখন কেঁ যত্নপূর্বক অনঠিআএল গেল ছৈ আ ষড্যন্ত্রপূর্বক ওকরা চিন্হার নহি হ্অএ দেল গেল ছৈ। তেঁ ঈ 'নিরাশা' সশক্ত,সার্থক আ প্রগতিশীল লেখনক অছৈতহ্ 'পহচান' আ 'মোজর' নহি ভেটৈবাক পরিণাম বেসী বুঝাই ছৈ। গৈর-মৈথিল লেখকসভক সঁগ ত ঈ অনদেখী পরিপাটী জকাঁ ভেলহি ছৈ,গুট-গিরোহ সঁ অলগ রহনিহার মৈথিলহ্ লেখক কেঁ ঈ দণ্ড ভোগএ পড়ল

छनि। आरम्भकता एहि बातक बहए जे शैलीक एहि उक्ति कें चरितार्थ करैत एहि दुनू प्रकारक 'निराशा'क परिणामस्वरूप 'चोर पकड़निहार' आलोचकसभक उपेक्षि होइतए आ यथास्थिति कें खुन्ना चुनौती नहि त चुनौतीक आगमनक आशंकाजनित भय होइतए। अखनि तक एहन अपेक्षित स्थिति नहि आएल अछि। कामना करी जे ओ उपेक्षि जँ अखनि तक नहि भेलए त आग्र हुअए,निकष्ट भविष्यहि मे हुअए।

फ़ ।रसीक एकटा कहाबत छै—"अदालत के आँखि मे हुनर बहुत बड़का ऐब छै"। मैथिलिक पुरस्कार-सम्मान-व्यवस्था सम्बन्धक विभिन्न गुट-गिरोहक सँचालक आ ओकरा बलें वर्चस्वशाली बनल लोकक शोक-भयभीत मानस कें हुनरमंद लोकक अस्तित्व खतरा जकाँ बुझाइत आएल छै आ ओ एहन तत्व सँ एन-केन-प्रकारेण छुट्टी छोड़ ।ए लिअए चाहए छै। एहि लेल ओसभ हुनर कें हतोत्साहित,भ्रमित करबाक लेल कोनहुटा छल-प्रपंच बाँकी नहि छोड़य छथि।

एहन सन संवादहीन,संवेदनहीन आ मौन-प्रपंचमय परिदृश्य मे सुभाष चन्द्र यादवक 'गुलो'क प्रकाशन आ एहि मे प्रयुक्त भाषा कें 'पचपनियाँ' नामकरण करैत एहि पर आलेखक माध्यम सँ अपन पक्ष राखब एकटा एहन घटना छै,जेकर मैथिलि-थाना द्वारा सँज्ञान लेब,डायरी मे दर्ज करब,ओकर तहकीकात करब आ निष्कर्ष पर पहुँचब बहुत आवश्यक छै। एहि घटनापर सकारात्मक विमर्शक माध्यम प्रशस्त करब मैथिली भाषा आ एकर लेखन कें आमोरलोकन,आत्मपरीक्षण आ

आमेशोधन/आमेपविष्कवणक अरसब प्रदान कवत। एहि अरसबक नाभ नेरॉक चाही। स्वभाष जीक आनेख एहि रॉत कें उंजागब कवए छै जे साहित्क दुनियां मे सभकिछु परित्र आ पूजनीय नहि छै,आनहि क्षेत्रसभ जकाँ एतहु अपरित्र,अशोभन आ निन्दनीय ततत्वक उंपस्थिति बहए छै। मैथिनीक परिपेक्ष्य मे त ई उंपस्थिति प्राणघातक मात्रा मे,जानमाक्व रॅहुमत मे छै।

स्वभाष जीक आनेख रिमर्ष कें जगैरॉक नेन यथेष्ठ खोबाक दैत अछि,यद्यपि कि हुनकव कथनसभ मे रॅहुत बास मोनसभ सेहो अछि। जहि आनेखक माध्यम सँ ओ अनेक बास प्रश्न उंठरॅए छथि,तहि आनेख पव सेहो अनेकानेक प्रश्न उंठैत अछि। पहिन मोन त नामकवणहि मे अछि। ओ कहए छथि जे कोनो सोल्हकन सँ पुछना पव ओ अपन मातृभाषा 'ठेठी' रॅतरैत अछि आ शिक्षित सोल्हकन कहैत अछि जे,'मैथिनी त रॉभनक भाषा छिऐक'। सोल्हकन एकवा 'ठेठी' कहैत अछि। ठीक! शिक्षित सोल्हकन एकवा की कहैत अछि,से ओ नहि निखननि। हमव ब्यक्तिगत अनुभव अछि जे सोल्हकनहि नहि,पठन-निखन सम्पूर्ण मैथिनेतव जातिक नोक एकवा सभदिन 'तिवहुता' कहैत आएन अछि,आगअहु कहैत अछि। हं,पुछना पव ई प्रतिक्रिया अरश्य भेटैत अछि जे मैथिन ब्राह्मणक आग्रही प्रभार मे 'तिवहुता' कें 'मैथिनी' सँज्ञा दए देन गेन अछि। ई प्रतिक्रिया एकदम राजिरॅ आ तार्किक छै आ एकव प्रमाण छै जे आगयो एकव निपि कें 'तिवहुता निपि' कहन जाग छै—किछु एजेन्डाजीरी कें छोड़ि कए। तखनि स्वभाष चन्द्र यादव जी एकव

নামকৰণ 'পচপনিযাঁ' কোন আধাৰ পৰ কএননি ? হ্নক আনেখ মে এহি প্রশ্নক উত্তৰ নহি অছি। ও নিখএ ছথি জে স্বপৌন,সহৰসা,মধেপুৰা,অৰবিযা তথা পূর্ণিযাক সৰ্ণ, পিছড় া, দনিত এৱং সৰ্হাৰা অর্থাত সভ জাতি আ ৰগ্গক নোক এহি মৈথিনী(পচপনিযাঁ) মে ৰাঁজৈত অছি। ঙা ৰাঁগ মে দেন ৰঞৰ্য্য জকাঁ অছি – কোনো মৌনৰীক ফ়তৰা জকাঁ। ধ্যাতৰ্য্য জে জেকৰা সামাজিক–ৰাজনীতিক শৰ্ঙ্কাৰনী মে পচপনিযাঁ কহন জাগ ছৈ,তহি মে সৰ্ণ আ দনিত ত নহিএ টা আৰৈত অছি,যাদৰ সেহো এহি গোন মে সম্মিনিত নহি অছি। 'সর্হাৰা' শৰ্ঙ্ক সেহো এহি সম্পূর্ণ সন্ধদায কেঁ নহি সমেটৈত অছি। এহি পৰিপেক্ষ্য মে একৰ নৱ–নামকৰণ 'সৰ্জনিযাঁ' ৰৈসী উঁপযঞ্চ হোগতএ। জঁ ক্ষেত্রীযতাক ৰিভাজন কেঁ আধাৰ ৰনাৰী,তখনিঅহ্ একৰ নামকৰণ 'কৌশিকী' কিংৰা 'কৌশিকী মৈথিনী' হএৰাঁক চাহী ছন। ওনা এহি নামকৰণোসেৰ মে 'মৈথিনী' সঁজ্ঞাক প্রযোগহি কিঐ হ্অএ ? এতৰেঁ নহি,এহি নামকৰণোসেৰক স্বঘোষিত পৌৰোহিত্য গ্রহণ কৰৰাঁক ধড়ফড় ী মে স্বভাষ চন্দ্র যাদৰ জী এহি ক্ষেত্র–ৰিশেষ কেঁ মিথিনা কহি অনজানহি মে ৰএহ এজেন্ডা কেঁ ৰিস্তাৰ দএ দৈত ছথি,জেকৰা নেন কিছু ক্ষ্দৰ্য–সংস্কৃতিক উঁঘৰাহ অতীতজীৰী নোকনি ঢেকা খোনিকএ ঝানি ৰঁজা ৰহন ছথি।

ডা মেঘন প্রসাদক সঁগ একটা সাহিত্যিক কার্যক্রম মে কএন গেন অপমানজনক ৰ্য্যৰহাৰ নিস্তুষ্ঠতা আ অধমতাক শ্রেণী মে আৰৈত অছি আ এহন কুস্তুৎ কৰনিহাৰ কেঁ ৰিদ্বান কী,মনুষ্যহ্ নহি মানন জাএ সকৈত অছি। নীক

ঋা প্রশংসনীয রাঁত জে স্বভাষ জী এহি ক্ষকান্ড সঁ রিচনিত ভেনা ঋা তক্ষেণ ওকব প্রতিকাব কএননি। কিন্তু স্বভাষ চন্দ্র যাদর কোনো ছোটভৈযা-নেতা কিংবা সিযাসী-ভোনংটিযব নহি ছথি। ও নেখক ছথি ঋা নেখক ঋপন প্রতিকাব রাণী-মাত্র সঁ নহি,নেখনক মাধ্যম সঁ কবএ,সে ঋপেক্ষিত বহৈত ঋছি। মেঘন-কান্ড ভেনা কতেকহ্ রর্ষ রীত গেন,এহি ঋরধি মে স্বভাষ জী রহ্ত কিছু নিখননি,কিন্তু এহি ঘটনা পব নিখন হ্নকব কোনো সঁস্মবণ,কোনো বিপোতজি, কোনো নিরঙ্কু র্যক্তিগত রূপ সঁ হমবা ত দেখন-পঠন নহি ভেন। ও কহি সকএ ছথি জে সভটা পত্র-পত্রিকা পব রাঁভনহিসভক ঋাধিপহ্য বহএ,তেঁ হ্নকব এতদ্সম্বন্ধী বচনা নহি ছপন। প্রশ্ন তখনিঋহ্ ঋপন ঠাম পব ছৈ জে কী ও এহি সোন্হকন-ঋপমান-কান্ড পব কিছু নিখনে বহথি,নিখননি ত কতয ছপননি,নহি ছপননি ত কে নহি ছাপনকনি ঋা কোয জঁ নহি ছাপনকনি ত ও স্বযং একবা প্রকাশিত কিঐ নহি কএননি ? স্বভাষ জীক মামনা মে ত ঋার্থিক সঁকটহ্ কোনো রহানা নহি ঋছি। 'সাফ দিখতে ভী নহী,সামনে ঋাতে ভী নহী' সন গপ! মেঘন জী সঁগ ভেন ক্ষদ্ব্যক রাজিরঁ ঋা ঋসনী প্রতিকাব ত গ বহএ জে এহি ঘটনা কেঁ নিখিকএ দস্তারেজী রূপ দেন জএতএ ঋা একব প্রস্তাতা ঋপন কনম কেঁ নোব ঋা নহু মে রৌবি-রৌবি নেখন-শক্তিক এহন সদ্পযোগ কবিতথি জে পঠনিহাব-স্বননিহাব এহি কবতূত পব সিহবি উঠিতএ,ঋপবিমিত ঋাক্রোষ সঁ ভবি জএতএ ঋা কবতূতক দোষী ক্ষকর্মীসভ পব ঋসীম ঘৃণা সঁ থূ-থূ কবিতএ। সে নহি কএ,রাঁভনহি বাজকমন চৌধবীক ঋভিনন্দন-নেখন কবরঁ হ্নক প্রাথমিকতা মে কিঐ ঋএননি ? দেশ মে নোকতন্ত্র

छै,एकरा द्वारा प्रदत्त अधिकार छै,तेँ जरूरतनहि एकरा चाही । किन्तु अधिकारक संग कर्तव्य सेहो जुड़ल छै आ तेँ उत्तर माँगनिहार केँ उत्तर देबाक उत्तरदायी सेहो हुअए पड़ए छै ।

लेखनक प्रारंभिक दौर मे कोनो लेखक अपन लेखन-भाषाक राजनीति वा आन गतिविधिसभ सँ अनभिज्ञ आ निर्लिप्त रहैत अछि । ओकर लेखकीय चेतना मूलत: अपन लेखन पर केन्द्रित रहैत अछि । तेँ अपन आरंभिक लेखन मे आनहि लेखकसभ जकाँ स्वभाव जी जँ रुचिनियाँ मैथिलीक प्रयोग करएननि आ साहित्यिक गोष्ठी,सेमिनार आदिक संग-संग अपन दैनिक बैठकासभ मे वाँभनहिक सँगति धएने रहला,त ई स्वाभाविक मानल जए सकैत अछि । किन्तु तिवह्ता किंवा ठेठी (जेकरा ओ आग्रहपूर्वक पचपनियाँ कहए छथि) मे लिखबाक बेगवताक भान त हुनका मेघन प्रसादक संग भेल बेहदगीक बादहि भए जएबाक चाही छल । दुर्भाग्य जे तहिया हुनका ई गलहाम नहि भेलनि । तेकर बादहु हुनक लेखनक माध्यम रुचिनिअहि मैथिली रहल आ हद त ई जे पचपनियाँ मैथिलीक एजेन्डा उठाएब आ ओकर तरफ़दारी-पैरोकारी करबाक लेल सेहो ओ रुचिनिअहि मैथिली केँ अपन माध्यम किंवा औजार बनएननि । की हुनका सन अति-प्रबुद्ध लेखक केँ ई सामान्य सन बात नहि बुझल भेलनि जे कोनो भाषिक-परम्परा (लेखन, शैली,वर्तनी) मात्र हल्ला उठएना,तहि पर नारारौजी वा हू-ले-ले कएना वा कोनो अज्ञात अस्तित्व सँ ओकर मान्यता,स्वीकृति वा प्रमाणपत्रक याचना कएना सँ नहि,ओहि मे लेखनक निरन्तरता सँ बनैत अछि ? एहि प्रसंग मे

দূ টৌ নেখক ত রিষযগত রোন মাডনক ৰূপ মে মৈথিনী মে খপন উঁপস্থিতি দর্জ কএনহি ছথি খা স্বভাষ জীক দৃষ্ঠি–পবিধিখহ্ মে হএরঁহি কবতা। তাবানন্দ রিযোগী খপন নেখন মে রঁহ্ত ক্ষশনতাক সঁগ খপন গাম–ঘব–পবিরাবক খনেক শৰ্ব্দ খা রাক্যাংশিক প্রযোগ কবএ ছথি খা রঁভনিযাঁ মৈথিনী কেঁ একটৌ খনগ তবহক গ্রাম্য–সৌন্দর্য সঁ সজ্জিত কএননি খছি,ত জগদীশ মংডন খপন রিশেষ রর্তনী খা শৈনীক মাধ্যম সঁ রিপ্বন নেখন কএননি খছি খা একটৌ রেঁছপ উঁদাহবণক ৰূপ মে স্বযং কেঁ প্রস্তুত কএননি খছি। জগদীশ মংডন এতরঁহি পব নহি ৰুকনা খছি। ও খপন রিশিষ্ঠ শৈনীক নির্মাণক সঁগ–সংগ ওকব রিকাসক নেন একটৌ বৃহত রৌদ্ধিক–সম্প্রদায কেঁ খপন সঁগ নএ কএ চনএ ছথি খা সাহিত্যিক–সহকাবিতাক খন্বপম প্রযোগ মে সফন ভেন ছথি। হিনকাসভ সঁ প্রেবণা নএ মে স্বভাষ জী কেঁ কে বোকনকনি ? দোসব রাঁত ঙা জে কোয কেকবো রাঁত খহিনা নহি মানি নএ ছৈ। তেঁ প্রেবণা দেরঁএ সঁ পহিনে স্বযং মে প্রেবণাক স্রাত উঁপেন্ন কবএ পডএ ছৈ। প্রেবণাক সত্ত্ব ঙা ছৈ জে একব মহত্ত্ব দএ সঁ রেঁসী গ্রহণ কবএ মে ছৈ। খহাঁক রৈচাবিক ব্যক্তিত্ব প্রেবক খছি তখনহি কোয খহাঁ সঁ প্রেবণা গ্রহণ কবত। প্রেবণাদাযী ব্যক্তিত্ব রঁনরাঁক নেন ভীমবার খম্বেঁডকব মহাড় মে জন–সত্যাগ্রহ চনৈননি, নাসিক মে কানাবাম মন্দিব মে দনিত–প্ররেশ নেন খান্দানন কএননি। ভাবতক সঁরিধানক নির্মাণক সঁগ–সংগ দনিত–খস্মিতা খা খান–খান রিষয পব প্রচুব নেখন কএননি। ঠীক ছৈ জে সভক ত্তননা খম্বেঁডকব রা গাঁধী সঁ সঁ নহি কএন জএরাঁক চাহী,কিন্তু জে স্বযং কে এহি পবম্পবা–প্বৰুষক ৰূপ মে প্রস্তুত কবএ চাহএ ছথি,হ্নকা

सँ त ओ अछैनहि जाए सकैत अछि जे अहाँ लग अपन पूंजी की अछि ? इतिहास केँ बिसरब,त ऐतिहासिक भूल करब। जहि सरहाबाक गप एहि प्रसंग मे आएल अछि,ओकर नायक के रहए,के छै ? ओ केकरा सँ प्रेरणा ग्रहण करत ? एक समय रहए जे कोय एहि समाज केँ अपन नायक उँघार देबाक लेल तैयार नहि रहए। किएे ? एकमात्र कारण ओ जे ओ सरहारा अपन नायक के चुनब,मानब छोड़ि अपन बुद्धि-विवेक केँ ओकरहि सभक चौखटि पर राखि आएल,जेकरा सँ ओकरा लड़बाक रहए। दुर्भाग्य रहलए जे ओ रक्ष कहियो बुद्ध केँ पकड़लक,कहियो कबीर,कहियो रैदास केँ,कहियो ज्योतिबा फुले केँ,त कहियो बिजली पासी,बिरसा मुण्डा,झलकारी बाइ,स्वहेलेन्दर केँ आ अन्तत: फेर पुरोहिती-चौखटि पर घुरि आएल। कौशिकी-कक्षक भीम केरठ आ लौकिक मनियार सोल्हकल-लोकसमाज स्मृति मे यथारत छथि,किन्तु सोल्हकल-अभिजात लेल त्याज्य किएे छथि ? प्रारम्भिक दिन जेहन हुअए,किन्तु स्वभाष जी सदैदिन एलिठ बैलल रहबाक लेल प्रयासरत रहलाह अछि। एहि क्रम मे ओ पचपनियाँक पौध नगरएे सँ पहिले जमीन तैयार करबाक अनिवार्यता केँ बिसरि गेल बुझाइत छथि। से नहि त पहिले उँगरी महाराज,सोनाय महाराज,चिन्का महाराज,नाना महाराज,लालमैन महाराज,छेछना डोम,दीना भदरी,अमर बाबा आ सलहेस इत्यादि हुनक लेखलक परिधि मे किएे नहि अएला। ओ सभ नायक आन-आन जातिक छथि,किन्तु यादरहु मे त लौकिकक अलारेँ काद्ध खिरहरि,बीशू राउत,महिनाथ आदि लोकनायक भेला। जखनि अपन प्रतिरोधक अभिव्यक्ति लेल अहाँ जाति केँ आधार बलबए

ছিথএ ত খপন জাতীয খাধাব কেঁ ত পহিনে স্বদৃঠ
কন্ধ ।

দেশী স্বতংত্র খছি,নোকতংত্র কেঁ খংগীগ্নত কএনে খছি খা
দেশীক খাধ্নিক ভূগোন প্রশীসনিক দৃঠিকোণ সঁ বাজ্য,
প্রমন্ডন,জিনা,খন্বমন্ডন,প্রখন্ড খাদি মে রিভঞ খছি ।
এহন স্থিতি মে খাধ্নিক ব্যরস্থা কেঁ তিনাঁজনি দএত
কোনো কপোন–কল্পিত প্ববাতনকানক মিথকীয ‘মিথিনা’
নামক যূঠৈপিযাক কামনা কবৈত ওকবা প্বনস্থাঁপিত
কববাঁক চৌন কববঁ খংগ্ববী পব গিনন জাএবঁনা কিছু
খতীতজীরিতাক কাবোবাঁবীসভক কাজ খছি খা ঙ বাঁত
মৈথিনেতব সম্প্রদায ত ব্নিম্বতহি খছি,মৈথিনক ব্মন্বক
বঁহ্মত সেহো এহি যথার্থ সঁ খনভিজ্ঞ নহি খছি । এহন
স্থিতি মে ‘পচপনিযাঁ’ক পৈবোকাবী কবৈত–কবৈত স্বভাষ
চন্দ্ব যাদর জী কেঁ এহি যূঠৈপিযাক গন্নেব–পূজন মে
ভক্তিপূর্বক সাষ্ঠাংগ দন্ডরত ভএ ঝানি বঁজাএবঁ কেনা
সোহএননি ? জখনি খনেক জিনাক গজেটিযব নিখনিহাব
মহান খন্বেষী গতিহাসকাব পী সী বাযচৌধ্বী সহবসাক
গজেটে নিখৈত কান এহি ক্ষেত্র–রিশেষ কেং কোনো
মিথকীয–বাজক হিস্সা মানএ মে সশংকিত ভএ
গেনা,একবা সর্বকানীন স্বতংত্র ক্ষেত্র কহননি,তখনি
গতিহাসক ককহবা সঁ খনভিজ্ঞ কোনো ব্যক্তি এহি তবহক
ভ্রম পসাবএ মে সহাযক কেনা ভএ সকৈত খছি ?
এতবঁহি নহি,ও প্রকাবান্তব সঁ ঙাহো প্রস্তার দএত ব্মাগ
ছথি জে জঁ হ্নক ‘পচপনিযাঁ’ক এজেন্ডা স্বীকাব কএ
নেন জাএ ত ও এহি সঁ জ্ড়ন বাজনীতিক রা ভাষাঙ
খান্দোনক সহভাগী ভএ জএতা । রিচিত্র দ্বধ,খপচ
খতিবেক খা ব্নৈকমেনিংগ সঁ ভবন খছি ঙ গপ,জাহি

मे धमकीक ऋठ सँ परस्पर नाभ राँष्टि गठरॅहून करबाँक प्रस्तार ऋन्तर्निहित ऋछि। ऋा की ञ स्वभाष जीक कोनो परराजय–रोध–विशेष ऋछि जे ऋन्तत: मन्वष्य कें याचनाक मुद्रा मे नअ ऋारैत ऋछि ? कनी कान नेन मानि नेन जाअ जे दाताानोकनि(?) दिस सँ हनक पचपनियाँ कें सम्मान देरॅ गछि नेन गेन,हनका साहित्य ऋकादेमीक राँछित सम्मान सेहो दअ देन गेननि। ऋारॅ ओ की करता ? ऋपन घवक ताखा पर बाखन मिथिना–राज उँतावि सम्मानदाता–नोकनि कें हस्तगत कअ देता ? कतह् न्वकाअ कअ बाखन ऋनादीनक चिबागक जिन्न कें प्रकष्ट कअ ऋतीतक प्वनस्थापिनक एहि तमाशा कें महा–ऋान्दानन मे तब्दीन कअ घमासान मचाअ देता ? एहि काजक नेन ऋपन नेखकीय रा सामान्य जीरन मे कतेक नेखक रा समर्थक तैयाव कएने छथि ओ ?

तिवह्ता (जेकबा पचपनियाँ कहन गेन ऋछि) कें ऋादवविहीन (non–honorific) कहरॅ सेहो ऋज्ञानतारशे ओकव ऋनादव कववॅ थिक। ठेठी ऋादवक ऋपन तवीका छै ऋा से तवीका देखरॅाक नेन कोनो ऋण्वरीक्षण यंत्र (microscope)क रॅगबता नहि छै। एकत्तविया रा छोटे नेन जँ 'तूं जेरॅही' कहन जाग छै,त जेठक नेन सम्मान देरॅाक स्थिति मे 'तूं जेरॅहक' कहन जाग छै। एहन ऋनेक उँदाहवण देन जाअ सकैत ऋछि,जाहि पव स्वभाष जीक ध्यान नहि गेन ह्एनि,से सम्भव नहि ; ऋपन स्थापना कें स्वदृढ कवबाँक नेन ओ एकबा जानि–रॅ्झिकअ ऋनठिऋएने छथि,से राँत ऋनग। ऋपन 'गूनो' मे ओ स्वयं ठेठीक ऋादवसूचक ठाठ

পসাবনে ছথি। 'ঘ্বি কএ খাৱেঁ ছিযহ','হৌ! তূ ৱড় কংজূস ছহক!','ভৈযা,খপনে টা খাগ ছহক','ৱৱা,কহিযা কীন দেৱহক','পাঁচ সৌ নাগৱ কএ দেনিযহ। সৱটা চাটি গেনহক খা পাঁচ টৈকা নিকানৈ মে দাঁতী নাগৈ ছহ।' খাদি সম্মানসূচক(honorific) নহি ছিঐ,ত কী ছিঐ? ওা ৱাত সহী ছৈ জে এহি সৱহাবা তিবহ্তা মে রিকাবীক উঁচাবণৱনা কোনো শৈহ্মক স্থান নহি ছৈ খা তেঁ 'ভ গেনৈ','ক দেনকৈ' খাদিক স্থান এতয নহি ছৈ ; কিন্তু একবা 'ভাএ গেনৈ', 'কাএ দেনকৈ' নিখৱ ত জানি-ৱূ্ঝিকএ একবা রিগ্রত কববাক হ্মচেষ্ঠা ছিঐ। খজীৱ ৱাত জে খপন খানেখ মে স্বভাষ জী গৱৱপূৱক এহি প্রযোগক চৱ্চা কবএ ছথি,জখনি কি 'গূনো' মে কএকঠাম 'কএ-ভএ-নএ'ক প্রযোগ কবএ ছথি। ওা ত 'গতান্বগতিকতা'ক রিবোধক নাম পব 'নৱ-গতান্বগতিকতা'ক প্রতিপাদন কববাক,নীৱ বাখৱাক উঁপক্রম ৱূ্ঝাগত খছি। উঁপবোক্তক জে উঁচাবণ কৌশিকী জনপদ মে হোগ ছৈ,তহি খন্বৰূপ ওকবা 'ভএ গেনৈ', 'কএ দেনকৈ' নিখৱ ৱেঁসী উঁপযুক্ত ছৈ। ওা খনগ ৱাত জে 'গূনো' মে গএহ টা প্রযোগ নহি ছৈ। 'গূনো'ক প্রযোগসভ মিনজ্মনা খাতা ছিঐ,জহি মে ভাষা,ৱচন-খ্চন রিভিন্ন প্রকাবক তব-তবকাবী সঁ ৱনন 'ডননা'(mixed vegetable) ভএ গেন ছৈ। এহি মে 'কাএ' কে সঁগ-সংগ 'কএ' কে প্রযোগ সেহো ভেন ছৈ খা ঠাম-ঠাম ভেন ছৈ। জঁ 'কাএ' খা 'ভাএ' নিখন গেনএ তখনি 'নএ' কিঐ? একবহ্ 'নাএ' হএৱাক চাহী ছনএ। নেখক এহন খনেক দোষ টৈকক বা প্রকাশকক মাথ পব থোপি সকএ ছথি,কিন্তু পাঠক কেঁ কোনো খান ঠাম দেন স্পষ্ঠীকবণ পঢৱাক হ্বসত কহা ছৈ। প্রযোগ

হএবাঁক চাহী,একব স্বাগত ! প্রায: প্রবুৈক লেখক প্রযোগ কবৈত অছি। কিন্তু প্রযোগ কবৈত ওা সজগতা ত হএবাঁকহি চাহী জে প্রযোগ যুক্তিসংগত হ্অএ, পাঠকক মগজ মে আসানী সঁ ঘ্সি জাওা,অবাজকতা নহি পসাবএ। 'পূনোক প্বনপাঠি কযনা পব কেদাব কানন কেঁ কোনো অস্ববিধা নহি ভেননি' সন-সন তর্ক বেঁত্তক ছৈ। কেদাব কানন এহি পোথীক প্রকাশিক ছথি আ একব ভুমিকা সেহো রএহ নিখননি অছি। স্বাভারিক আ অপেক্ষিত ছৈ জে ও একবা বেঁব-বেঁব পঢথি। কিন্তু প্বনপাঠিক ওা অপেক্ষা সামান্য পাঠকহ্ সঁ কিএ বাখন জাএ ? ওাহো আরশ্যক নহি জে সভক বৌদ্ধিক-স্তব কেদাব কাননহি জকাঁ উঁচস্তবীয হ্অএ।

অন্বভর কহৈত অছি জে মৈথিনী "খিধাঁসীক ওস্তাদ" নোকনিক খান অছি। ডেগ-ডেগ পব ভেঁটৈতা। কেকবো খিধাঁস কবএ নাগতা ত এহি প্বণ্য-প্রযাস মে আকাশি-পাতান এক কএ দেতা। খিধাঁসক বেধ-নক্ষ্য জঁ কোনো রিচাব রা স্থাপনা ছৈ ত ওকবা অপন উঁদ্গম-মাতাক কোখি মে ঘ্বি জএবাঁক নেন বাঁধ্য কএ দেতা আ জঁ নক্ষ্য(Target) পব কোনো ব্যক্তি ছৈ ত ওকবা বৌবর নর্ক গেনহি কন্যাণ। কিন্তু খিধাঁসীক এহি ওস্তাদনোকনি কেঁ হ্নকব অপনহি কহন বাঁত কেঁ নিখিকএ ব্যক্ত কববাঁক আগ্রহ কবিঅন্ব ত অহাঁক আগ্রহ অনন্ত-অনন্ত জন্ম তক অপন পাননক প্রতীক্ষা কবৈত বহি জাএত। কোনো ব্যক্তি তান ঠোকিকএ জে বাঁত মৌখিক তৌব পব কহি বহন ছৈ,তেকবা নিখিত রূপ মে ব্যক্ত কবএ মে ওকবা কী দিক্কত ? দিক্কত ছৈ। দিক্কতহি টা নহি ছৈ,অতবা সেহো ছৈ। মৌখিক অভিব্যক্তি মে অপনহি কহন বাঁত

সঁ নঠি জএবাঁক স্বরিধা ছৈ। এহি স্বরিধাক নাভ নৈত মূহক খতিসাব সঁ গ্রসিত মান্বস রেঁব-রেঁব রোঁকবি সকৈত খছি খা খপন রমন সঁগ খনস্মন প্রনাপক মন-ক্ষত্র রিসর্জন কএ সকৈত খছি। নিখিকএ খপন বাঁত কহএ মে মাবিতে বাস খতবা ছৈ। পহিন খতবা ছৈ—মাবি খএবাঁক। ঙা খিধাঁসীক ওস্তাদ নোকনি প্রকষ্টত: 'বুঁধিক বঁখাবী' ভনহি হোথ্,হুনকা খপনহ্ বুঁঝন ছনি জে ও বস্তুত: 'ফোঁকহা সঁঠী' সঁ রৈঁসীক ওঁকাত নহি বাখএ ছথি। ঙা সভ ওস্তাদনোকনি পছখাবক বাণী-রীব ছথি। সম্মুখ হোগতহি চবণ গহি 'নাথ-প্রভু-বাঁপা' কহি নম্মঁরত ভএ জেতা,উঁঠিকএ দেহ ঝাড়ি নেতা খা পছখাব জাগতহি ফেব রএহ গাবি-কীর্তন। জে সে! কোনো কথন এক রেঁব নিখিত ভেনাক বাঁদ দস্তারেজ ভএ জাগ ছৈ,প্রকাশি মে খারিতহি খপবিবর্তনীয ভএ জাগ ছৈ। নিখনিহাব নেন খপন বাঁত সঁ নঠবাঁক,পনষ্টবাঁক কোনো গুঁজাগশী নহি বহি জাগ ছৈ। জঁ এহি মে কোনো খাবোপ ছৈ ত ওকবা প্রমাণিত কববাঁক জিম্মেদাবী খাবোপকর্ত্তা নেখক পব স্বত: চনি খাবঁএ ছৈ। তথ্যহীন বাঁত নিখনা পব ও সার্রজনিক নিন্দা খা হাস্যক পাত্র বঁনি জাগ ছৈ। ওকব সমকানীন ওকব রযস,রবিষ্ঠ,তাক নিহাজ কএ ভনহি দম সাধি নিখএ,চুপ বহি জাগ,কিন্তু খগিনা পীঠী ওকবা পব কোনো ক্ষবর্ম্বত নহি কবত,ওকবা ছীন দেত। কখনিযো কান এহনহ্ হোগ ছৈ জে শৰ্দ্ধক মধ্মূয খারবণ মে গবন পবসরাঁক ওস্তাদী কএন জাগ ছৈ। কিন্তু এহি সঁ খতবা ষ্টবৈত নহি ছৈ,কনী রিনম্বিত ভনহি ভএ জাও। খপন বাঁত কহবাঁক নেন নেখকক এক-এক শৰ্দ্ধ-চযন,রাক্য-রিন্যাস খাদি নেখকক মূন মংশা,ওকব রৈচাবিক-মানসিক স্থিতি কেঁ প্রকষ্ট কএখহি

𑒠𑒋 𑒕𑒻। 𑒫𑓂𑒨𑓀𑒑𑓂𑒨𑒏 𑒣𑒰𑒚𑒏 𑒪𑒑 𑒁𑒦𑒱𑒡𑒰-𑒫𑓂𑒨𑓀𑒖𑒢𑒰-𑒪𑒏𑓂𑒭𑒝𑒰 𑒫𑒰
𑒫𑓂𑒨𑒰𑒖-𑒮𑓂𑒞𑒳𑒞𑒱-𑒫𑒏𑓂𑒩𑒼𑒏𑓂𑒞𑒱 𑒂𑒠𑒱𑒏 𑒧𑒰𑒨𑒰𑒖𑒰𑒪 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒏𑒰𑒖𑒏
𑒢𑒯𑒱 𑒥𑒢𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒻। 𑒁𑒣𑒢 𑒬𑒱𑒪𑓂𑒣-𑒬𑒻𑒪𑒲 𑒫𑒰 𑒏𑒪𑒰𑒞𑓂𑒧𑒏𑒞𑒰𑒏
𑒥𑒪 𑒣𑒩 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒪𑒹𑒐𑒢 𑒏𑒹𑒿 𑒏𑒹𑒞𑒥𑒯𑒳 𑒂𑒫𑒩𑒝
𑒠𑒱𑒁𑒍,𑒍𑒏𑒩 𑒫𑒮𑓂𑒞𑒳𑒑𑒞 𑒁𑒩𑓂𑒟-𑒨𑒟𑒰𑒩𑓂𑒟 𑒮𑓂𑒫𑒡𑒱-𑒣𑒰𑒚𑒏 𑒞𑒏 𑒣𑒯𑒳𑒿𑒔
𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒁𑒯𑒰𑒿 𑒠𑓂𑒫𑒰𑒩𑒰 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒳𑒏𑓂𑒞 𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒬𑒥𑓂𑒠,𑒋𑒏𑒙𑒰
𑒫𑒰𑒏𑓂𑒨,𑒋𑒏𑒙𑒰 𑒁𑒢𑒳𑒔𑓂𑒕𑒹𑒠 𑒁𑒯𑒰𑒿𑒏 𑒪𑒹𑒐𑒏𑒲𑒨 𑒙𑒰 𑒢𑒯𑒱, 𑒁𑒯𑒰𑒿𑒏
𑒫𑓂𑒨𑒏𑓂𑒞𑒱𑒑𑒞 𑒫𑓂𑒨𑒏𑓂𑒞𑒱𑒞𑓂𑒫𑒏 𑒫𑒰𑒮𑓂𑒞𑒫𑒱𑒏𑒞𑒰 𑒏𑒹𑒿 𑒢𑒲𑒏 𑒖𑒏𑒰𑒿 𑒣𑓂𑒩𑒏𑒙 𑒏𑒋
𑒠𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒖𑒿 𑒩𑒰𑒧𑒪𑒼𑒔𑒢 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 𑒁𑒣𑒢 𑒣𑒼𑒟𑒲 ‘𑒫𑒻𑒞𑒰𑒪
𑒏𑒟𑒰” 𑒯𑒩𑒱𑒧𑒼𑒯𑒢 𑒗𑒰 𑒏𑒹𑒿 𑒮𑒧𑒩𑓂𑒣𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒂𑒢𑒯𑒱
𑒣𑒩𑒧𑓂𑒣𑒩𑒰𑒫𑒰𑒠𑒲 𑒣𑒝𑓂𑒛𑒰-𑒣𑒳𑒩𑒯𑒱𑒞 𑒮𑒰𑒯𑒱𑒞𑓂𑒨𑒏𑒰𑒩 𑒖𑒏𑒰𑒿 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒰 ‘𑒯𑒰𑒮𑓂𑒨
𑒮𑒧𑓂𑒩𑒰𑒙’ 𑒏𑒯𑒋 𑒕𑒟𑒱 𑒞 𑒋𑒯𑒱 𑒋𑒏 𑒬𑒥𑓂𑒠 𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩 𑒮𑒿 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒩
𑒧𑒰𑒩𑓂𑒏𑓂𑒮𑒫𑒰𑒠𑒲 𑒔𑒼𑒪𑒰 𑒂 𑒫𑓂𑒨𑓀𑒑𑓂𑒨-𑒯𑒰𑒮𑓂𑒨𑒏 𑒦𑒹𑒠 𑒮𑒧𑓂𑒥𑒢𑓂𑒡𑒲 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒩
𑒮𑒰𑒯𑒱𑒞𑓂𑒨𑒱𑒏 𑒮𑒧𑒗 𑒠𑒳𑒢𑒴 𑒡𑒩𑒰𑒬𑒰𑒨𑒲 𑒦𑒋 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒖𑒐𑒢𑒱
𑒧𑒯𑒰𑒣𑒝𑓂𑒛𑒱𑒞 𑒑𑒼𑒫𑒱𑒢𑓂𑒠 𑒗𑒰 𑒪𑒱𑒐𑒋 𑒕𑒟𑒱 𑒖𑒹, ‘𑒁𑒡𑒱𑒏𑒞𑒩
𑒑𑓂𑒩𑒰𑒯𑒏 𑒦𑒹𑒪𑒰 𑒮𑒧𑒵𑒠𑓂𑒡 𑒥𑒵𑒠𑓂𑒡 𑒦𑒴𑒧𑒱𑒯𑒰𑒩 𑒥𑓂𑒩𑒰𑒯𑓂𑒧𑒝,𑒋𑒏𑒩 𑒣𑓂𑒩𑒹𑒩𑒏
𑒦𑒹𑒪𑒢𑒱 𑒁𑒣𑒢 𑒖𑒰𑒞𑒱 𑒧𑒹 𑒏𑒢𑓂𑒨𑒰𑒏 𑒏𑒧𑒲 𑒂 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪
𑒥𑓂𑒩𑒰𑒯𑓂𑒧𑒝 𑒫𑓀𑒬 𑒧𑒹 𑒮𑒧𑒋𑒥𑒰𑒏 𑒏𑒰𑒧𑒢𑒰’,𑒞 𑒦𑒴𑒧𑒱𑒯𑒰𑒩 𑒥𑓂𑒩𑒰𑒯𑓂𑒧𑒝𑒏
𑒣𑓂𑒩𑒞𑒱 𑒯𑒳𑒢𑒏𑒩 𑒒𑒵𑒝𑒰,𑒋𑒯𑒱 𑒖𑒰𑒞𑒱𑒏 𑒫𑒱𑒩𑒰𑒙 𑒣𑒳𑒩𑒳𑒭𑒰𑒩𑓂𑒟 𑒏𑒹𑒿
𑒪𑒒𑒳𑒏𑒰𑒨 𑒏𑒩𑒥𑒰𑒏 𑒯𑒳𑒢𑒏 𑒏𑓂𑒭𑒳𑒠𑓂𑒩-𑒣𑓂𑒩𑒨𑒰𑒮 𑒂 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪
𑒥𑓂𑒩𑒰𑒯𑓂𑒧𑒝(𑒯𑒳𑒢𑒏 𑒁𑒣𑒢 𑒖𑒰𑒞𑒱) 𑒠𑓂𑒫𑒰𑒩𑒰 𑒥𑒹𑒙𑒲 𑒥𑒹𑒔𑒥𑒰𑒏 𑒁𑒡𑒧 𑒂
𑒒𑒵𑒝𑒱𑒞 𑒏𑒩𑓂𑒧𑒏 𑒥𑒰𑒿𑒠𑒯𑒳 𑒍𑒏𑒩 𑒬𑓂𑒩𑒹𑒭𑓂𑒚𑒞𑒰(?) 𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒫𑒰𑒿𑒕𑒱𑒞
𑒮𑓂𑒫𑒩𑒏𑓂𑒭𑒰𑒫𑒩𑒝 𑒠𑒹𑒥𑒰𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒣𑓀𑒔 𑒢𑒳𑒏𑒰𑒃𑒞 𑒢𑒯𑒱 𑒁𑒕𑒱,𑒖𑒑𑒖𑒱𑒨𑒰𑒩
𑒦𑒋𑒁𑒯𑒱 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒖𑒿 𑒛𑒰 𑒫𑒲𑒩𑒹𑒢𑓂𑒠𑓂𑒩 𑒧𑒪𑓂𑒪𑒱𑒏 𑒁𑒣𑒢
𑒏𑒫𑒱𑒞𑒰 ‘𑒁𑒟𑒰𑒞𑒼 𑒏𑒰𑒫𑓂𑒨 𑒖𑒱𑒖𑓂𑒘𑒰𑒮𑒰’ 𑒧𑒹 𑒏𑒫𑒱𑒞𑒰 𑒏𑒹𑒿
𑒧𑒰𑒩𑒱𑒖𑒳𑒂𑒢𑒰 𑒂 𑒏𑒱𑒠𑒢-𑒏𑒯𑒰𑒿𑒠𑒢 𑒒𑒼𑒭𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒋 𑒕𑒟𑒱 𑒞
𑒄 𑒥𑒰𑒞 𑒢𑒳𑒏𑒰𑒃𑒞 𑒢𑒯𑒱 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒍 𑒁𑒣𑒢 𑒏𑒰𑒫𑓂𑒨-𑒩𑒔𑒢𑒰
𑒮𑒿 𑒣𑒴𑒩𑓂𑒫 𑒏𑒟𑒲𑒏 𑒮𑒹𑒫𑒢 𑒏𑒩𑒋 𑒕𑒟𑒱। 𑒖𑒿 𑒁𑒑𑓂𑒢𑒱𑒣𑒳𑒭𑓂𑒣 𑒁𑒣𑒢

টিপ্পণী মে জীরকাঁত কেঁ এনেন গিন্সরস্থক পবম্পবাক করি ঘোষিত কবএ ছথি ত হ্নক খধ্যযন-মননক খল্পতা স্পষ্ঠতযা দেখাব যোগত খছি। এহন খনেক উঁদাহবণ মৈথিনী মে খছি,কিন্তু তেকব রিস্তাবণ খান কোনো ঠাম নেন ছোড়ন জাএ। এতয খাশয এতরেঁ জে খভিরাক্তিক নেখন-প্রণানী দ্ধাবী তনরাব ছৈ,জাহি পব চনরঁ সভাক রৃত্তাক রাঁত নহি ছৈ।

খান-খান ভাবতীয ভাষাক সাহিত্য মে জে স্বতংত্রতা,প্রায: কিছুখহু কহি দেরাঁক জে ছূটৈ খাগ উঁপনব্ধ খছি, ও সভ টৌ রর্ত্তমান নেখকনোকনিক খপন খবজন নহি ছনি। ওা হ্নকব প্রবখাসভ ছনা জে সভ খপন সময মে একবা নেন কঠিন সঁঘর্ষ কএনে বহথি। মৈথিনী সাহিত্য মে দ্ভর্গিগ্যরশ এহন সঁঘর্ষশীন প্রবখাসভ রা ত ছথিখহি নহি, রা নগণ্য ছথি। মৈথিনীক নগভগ শত-প্রতিশত প্রবখা নেখকসভ খাজাদী সঁ পূর্র বাজা,বাজভরন, সামন্ত, জমীন্দাব খা খাজাদীক রাঁদ সত্তাসীন শক্তিশানী রস্থক খা সম্পূর্ণ কান মে ধার্মিক-প্রতিষ্ঠানসভক নেন স্তরন নিখরাঁক কাজ মে রাঁঝন বহনা খা এহি মে রিদ্যাপতি সন নমহব নাম সেহো সম্মিনিত খছি। একবহি পবিণাম খছি জে মৈথিনী সাহিত্য সঁ খাদ্রাশ খা প্রতিরোধ খনোপিত খছি খা হমবাসভ কেঁ খামোনোচনক পবম্পবা খা ওকব উঁপ্লব্ধিসভ সঁ পূর্ণতযা রঁচিত বহি জাএ পড়ন খছি খা রর্ত্তমান রা দূ-এক পীঠী পূর্রক কিছু গিনন-গ্বথন প্রগতিশীন নেখকনোকনি কেঁ প্রায: শূন্য সঁ খপন শ্বকখাত কবএ পড়ননি খছি। খাধ্নিকতা খা ওকব সঁঘর্ষ ত রস্তুত: খারঁ রিচাবণক কেন্দ্র মে খারি বহন খছি খা সেহো খধিকাংশত: মৈথিন ব্রাহ্মণেতব

নেখকনোকনিক মাবফত। ওা স্থিতি জাতিক নাম পব
স্থাপিত নেখকীয-প্রতিবঁদ্ধতাহীন সম্প্রদায কেঁ ভযভীত
খা খসহজ কএ বহন খছি। হ্নকাসভ কেঁ বুঁঝন ছনি
জে নবঁকা পীঠী কেঁ দেবাঁক নেন হ্নকাসভ নগ নে
খপন ব্যক্তিগত পূঁজী ছনি,নে প্ববখাসভক দেন কোনো
সমৃদ্ধ ভ্রান্তিকাবী রিবাসত খা জে কিছু বঁচৈখা-মোড় া
মে ছনি,জঁ তেকব নীক সঁ জাঁচ-পড়তান ভেনএ ত
ওহিসভক ফোঁক খা জীর্ণ-শীর্ণ খস্তিত্ব দেখাব ভএ
জেতএ,রৈনংগন ভএ জেতএ। তেঁ কোনো নবঁকা রিচাব
খারিতহি ওকবা পব খভদ্র খাক্রমণক ক্ষসিত প্রযাস
শ্বরু ভএ জাগত খছি। ওা কাজ খখনি নেখনক মাধ্যম
সঁ কম,মৌখিক রূপ মে রৈসী খা সোশেন সাগচৈসক
খভদ্র টিপ্পণীসভক মাধ্যম সঁ রৈসী ভএ বহন
খছি। প্রসংগরশে একটা কহাবত মন পড় ৈত খছি—'প্রেমী
নগ জখনি শেঙ্ক সঠি জাগ ছৈ ত ও চুম্মা-চাটী কবএ
নাগএ ছৈ খা রঞ্জা নগ জখনি শেঙ্ক সঠএ ছৈ ত ও
খোঁখী কবএ নাগএ ছৈ'। রর্ত্তমান স্থিতি কেঁ দেখৈত
এহি কহাবত মে একটা টুকড় া ওব জোড়ন জাএ সকএ
ছৈ—'মৈথিন নগ জখনি শেঙ্ক সঠি জাগ ছৈ ত ও গাবি
পঠএ নাগএ ছৈ'। কহাবত মজাকিযা ছৈ,কিন্তু চেতবঁএ
ছৈ। মৈথিনীক বাড় া-রৈঠৈখৌকী বঁহ্ত চিন্তাজনক ছৈ।
কেকবো দোষ বঁতাএবঁ ওকব খিধাঁস কববঁ নহি হোগ
ছৈ। ওা নক্ষ্য-তত্বক পবিমার্জনক নেন একটা শ্বভেচ্ছা
সেহো হোগ ছৈ। একব সঁক্তান নেবঁ ত খহাঁ খপন
পবিমার্জনক দিশা মে বঁঠবঁ,নহি নেবঁ ত বূঁড় ু,নোকক
কী জাগ ছৈ! 'নিন্দক নীযবে বাখিএ খাঁগন ক্ষটী ছবাঁয'
তেঁ কহন গেন বহএ। খাবঁ ওা খহাঁক গচ্ছা জে খপন

ক্ষতর্কক পবম্পবা মে নর ক্ষতর্ক গঠি নী জে ঙা ৰাঁত মৌথিনী মে নহি কহন গেন ছৈ,তেঁ একবা নহি মানৰ।

এহিসভ পবিপেক্ষ্য মে জঁ স্বভাষ চন্দ্র যাদর নিখিত ৰূপ মে কোনো রিষয (এহন,জহিপব রিরাদ হএৰ স্বনিশ্চিত–সন ছৈ) পব খপন মন্তব্য প্রকষ্ট কএননি খছি ত হ্নক নেখকীয সাহসক (মৌথিনীক পবিপেক্ষ্য মে দ্স্সাহস) প্রশংসা কএন জএৰাঁক চাহী। খনেক বাস মোন,খন্তর্রিরোধ খা নচব প্রস্তুতিকবণ (জহিপব প্বর্ব মে চর্চা কএন গেন খছি) খাদিক উঁপস্থিতিক ৰাঁদহ্ স্বভাষ জীক খানেখ মে জে রিন্দ্সভ উঁঠাএন গেন ছৈ,তেকব খনদেখী কবৰ কঠিন ত ছৈহে,একবা খনঠিখাএৰ সেহো মৌথিনীক হিত মে নহি ছৈ।

খাক্সফোর্ড রিশ্বিরিদ্যানযক রার্ষিক রাদ–রিরাদ সভা মে পূর্ব কেন্দ্রীয মংত্রী খা স্বপ্রসিদ্ধ নেখক শশি থরূবক মহত্ত্বপূর্ণ ভাষণ খা প্বরোত্তব মৌথিন পত্রিকা মে স্বভাষ চন্দ্র যাদরক পচপনিযাঁ মৌথিনী পব কেন্দ্রিত খানেখ সঁযোগরশ একহি সমযারধি মে খাএন খা দ্নূক রিষযগত কেন্দ্রীয তত্ত্ব 'উঁপনিরেশরাদ' সঁ জ্ড়ন খছি। শশি থরূব খাক্সফোর্ড মে খপন ৰাঁত কহৈত রৈব ঙা নীক জকাঁ জানৈত বহথি জে ব্রিটেন ভাবত খা ভাবতীয জন–সম্প্রদায সঁগ কএন খপন খপবাধক ক্ষখারজা ভাবত কেঁ কহিযো খা কিন্নহ্ নহি দেত। কিন্তু ঙা জানিতহ্ ও এহি ৰাঁত কেঁ বেখাংকিত কএননি জে ব্রিটেন দ্বাবা গনতীক মাফীখহি কেঁ যথেষ্ঠ মানন জাএত। শশি থরূবক কহৰ বহনি জে, 'জঁ দূ সৌ ৰবস তক ভাবত পব নির্দযতা সঁ বাজ কবৰাঁক এরজ মে ব্রিটেন প্রতিরর্ষক নেন মাত্র একহ্ টৈকা দেত ত হমসভ সন্তুষ্ঠ

হএরঁ' । স্বভাষ চন্দ্র যাদরক খানেখ মে শিশি থব্দব রঁনা স্পষ্ঠতা খা খাক্রামকতা নহি ছনি,কিন্তু ও প্রকাবান্তব সঁ খনগিনত রর্ষক প্ববোহিতী রর্চস্বক খধীন ভেন শোষণক নেন মাফী খা প্রতীকামেক (Token) ক্ষতিপ্বর্তিখহিক গপ কহি বহন ছথি। তেরব জে হ্খএ,স্বভাষ চন্দ্র যাদরক খাভাব মানন জএরাঁক চাহী জে ও এহি খানেখক রঁহন্নে প্ববোহিতী উঁপনিরেশক তঽস্থ হিসারঁ–কিতারঁ তৈযাব কবরাঁক নেন মৈথিনী–সমাজ কেঁ উঁদ্বেনিত কএননি খছি,ভাষা সহিহ পব পড়ন একব দ্ষ্প্রভারক নিষ্পক্ষ খাকনন হেত্ত খোবাক দেননি খছি,একটা পবিণামদাযী রঁহসক পবম্পবা শ্বরু কবরাঁক ডগব দেখএননি খছি,রিষমতা সঁ পীড়া ত রর্ত্তমানক রাস্তরিকতা খা প্রাযোজিত রৌদ্ধিক প্রপঁচক খভিযানক ক্ষ্দ্রতা কেঁ উঁঘাব কএননি খছি। ও খানেখ এক দিস মৈথিনীক ঔপনিরেশিক সত্তা কেঁ দেন গেন চ্নৌতী খছি ত দোসব দিস সর্রহাবাক হেবাএন খস্মিতা কেঁ খোজরাঁক,খোজিকএ প্বনস্থাপিত–প্বনর্প্রতিষ্ঠিত কবরাঁক প্রযাস সেহো খছি। একব স্বাগত নেন খভিজাহক সাহিহিক–দ্স্মাক দ্বাবপট খোনন জএরাঁক চাহী।

সময নিবন্তব কবরঽ হেবৈত বহএ ছৈ খা একব প্রভ্রকে কবরঽক সঁগ জীরন–জগতক কণ–কণ মে কোনো নে কোনো পবিরর্তন হোএ ছৈ। এহি পবিরব্তন কেঁ বোকরঁ কোনো তাকতক রশ মে নহি ছৈ। রিরেকরান ব্যক্তি রা সমাজ এহি পবিরর্তনক হ্নসি কএ স্বাগত কবএ ছৈ খা একব একটা হিস্সা রঁনি গতিশীনতাক প্ররাহক সহযোগী হোএ ছৈ। জে এহি পবিরর্তনক খরশ্যম্ভারিতা সঁ খাঁখি ব্দননে বহএ ছৈ,খপন প্বরাগ্রহী মন কেঁ খতীতক

ভূনভ্তনৈযা মে খ্টৈকএনে রর্ত্তমান সঁ স্বযং কেঁ কাটৈনে বহএ ছৈ,ও ব্যক্তি বা সমাজ বা ত ঠস ভেন মৃত বা খপ্রাসংগিক ভএ জাগ ছৈ বা পবিরর্তনক খঁধড় ওকবা উঁড়ি খাকএ খজাযরঁঘবক রস্তু রঁনাএ দএ ছৈ। ওা পবিরর্তন জীরনক প্রন্থেক ক্ষেত্র মে খপন প্রভার ছোড়এ ছৈ খা তেঁ সাহিত্য সেহো একব প্রভার সঁ ফ্নক্ত নহি বহএ ছৈ। নর-স্বতংত্র খফ্রীকী দেশীক সাহিত্যকাবনোকনি কেঁ নাগননি জে হজাবক হজাব রর্ষ সঁ হ্নকসভক খস্মিতা শাসন-সত্তাক দ্ষচএীয খারবণ মে রিনুপ্ত-সন ভএ গেন খছি খা ওকব প্বনস্থপিন হএরাঁক চাহী। একবা নেন একটা রিবাট সমূহ খান্দানিত ভএ উঁঠন। প্রন্থেক খান্দানন জকাঁ একবহ্ খপনা নেন একটা রিশিষ্ঠ সঁক্তোক রেঁগবতা বুঁঝএনএ। নর-খফ্রীকী দেশীক সাহিত্যকাবনোকনিক ওা রিবাট সমূহ খপন খস্মিতাক খাধ্রাশী-ভবন খোজ কেঁ গর্রপূর্রক 'শ্যামত্ব' (মূন শব্দ—নেগ্রিট্যূড/Negritude) নাম দেনে ছনা। খপনহ্ দেশী মে দনিত সাহিত্য খপন ভিন্ন পহচান রঁনএনক, জেকব খধিকাশি শ্রেয মহাবাষ্ট্র কেঁ জাগ ছৈ। মবাঠী মে এহন সাহিত্যক রিপ্বন খা প্রভারী ভন্ডাব ছৈ। জঁ তিবহ্ত মে এহন সাহিত্যিক উঁভাব কেঁ স্বতংত্র ব্যক্তিত্ব দেরঁএ নেন একবা 'সোন্হকনত্ব' কহি একটা রঁহ্জন সমাজ খপন খস্মিতা,খপন ভাষীয-সংস্কৃতিক খাধ্রাশী-ভবন খোজ কবৈত খছি,ওকবা সর্রস্বীক্বতি দিএরাঁক সঁঘর্ষ কবৈত খছি খা একব খনেক উঁপকবণ মে সঁ এক 'পচপনিযাঁ মৈথিনী'ক পৈবোকাবী মে খারাজ উঁঠাবৈত খছি ত প্রগতিশীন শক্তিসভ সঁ ওা সহজ খপেক্ষা হোগত খছি জে ও খাগূ রঁঢি একবা খপন খংকরাব মে ভবথি, একব স্বাগত-খভিনন্দন মে তোবণ-দ্বাবহি টা নহি রঁনারঁথি, হ্নসিকএ এহি প্ররৃতি কেঁ সশক্ত

कवरॉक आयोजन मे सम्मिलित सेहो होथि। मैथिलीअहिक नहि,तिबहुत क्षेत्रीय समाजहु लेल ओ गर्वक स्थिति हेतए,जखनि ब्रॉह्मणत्वक तुलना मे सोल्हकनत्व कें हेय नहि मानल जएतए,बल्कि ओकवा श्रेष्ठत्व प्राप्ति हेतए। ओ स्थिति अपन आगमन लेल अभिजात्यक 'सुपर्णता'क नहि,उदावताक सापेक्षी अछि।

प्रगतिकामी चेतना आ उदाव सारधानीक सँग रिचाव कएला पव ओ बुझाएत जे नानाप्रकावक एतिहासिक पवम्पवासभक आन्तविक मास्सक अनरवत यात्राक चलते भिन्न-भिन्न जनसमूहक लेल भिन्न-भिन्न प्रकावक भाषाक आरश्यकता होएत छै आ एहि आरश्यकताक आन्तविक प्रस्फुटन सँ भिन्न-भिन्न भाषा-उपभाषाक प्रकटीकवण होएत छै। ओ बात सत्य छै जे एहि क्षेत्र-रिशेषक रॉली(जेकवा पवम्पवा सँ तिबहुता रा ठेठी आ स्वभाषीय आग्रह सँ पचपनियाँ कहल गेल छै) कें भाषाक स्वरूप दए मे मैथिल ब्रॉह्मणलोकनिक महत्वपूर्ण योगदान बहल अछि। भनहि एहि सभक पाछू बर्बुआनी कवरॉक निलसा हुअए,यजमानीक नर-क्षेत्रनिर्माणक पविकल्पना हुअए रा अपन जातीय सँस्कृतिक उपनिरेशे बनएबॉक योजना हुअए,किन्तु ओ मैथिल ब्रॉह्मणलोकनिअहि छथि जे नेपालक जनकपुव,रिवाटनगव,बाजरिवाज सँ लए कए रिहावक रिभिन्न शहव-नगव-गाम आ झाड़खण्डक बांची,जमशेदपुव सँ लए कए बँगालक कोलकाता कि तेलांगनाक हैदवाबॉद तक अुब ताम-झाम सँ मैथिली सँ जुड़ल आयोजनसभ कवए छथि। मैथिलीक रिभिन्न अल्पायु-दीर्घायु पत्रिकासभ हुलकहिलोकनिक प्रयास सँ बहवाएल अछि। मैथिली पोथीक प्रकाशनक जे काज भए बहल अछि,ताहि काजक

সভটা অগ্রঅা/প্রকাশক মৈথিল ব্রাহ্মণহি ছথি। আওযো এহি ভাষা মে লিখনিহারলোকনি মে এহি জাতিক লোকক বহুমত ছৈ। স্বাভাবিক ছৈ জে এহি ভাষা পর হুনকর সভক লেখনক শৈলীক বর্চস্ব ছৈ আ তেকর প্রভার আনহু জাতিক লেখকলোকনিক লেখন পর পড়ল ছৈ। হং,তখনি একর মানে ঞ নহি জে ওসভ স্বযং কেঁ এহি ভাষাক নির্মাতা আ ভাগ্য-রিধাতা মানি একরা অপন উঁপনিরেশ কিংরা খরোঁতর বঁনাএ লেথি। বহুমতক অপন অলগ মহত্ব ছৈ,কিন্তু ঞ ধ্যান বাখর্র আরশ্যক জে 'লোকলাজ' আ 'নৈতিকতা' সেহো কোনো চীজ হোগ ছৈ আ একর অপেক্ষা সভসং রেঁসী সাহিত্কাবহি সঁ হোগ ছৈ। এহি ঐতিহাসিক তথ্য কেঁ সেহো নহি নকারল জাএ সকএ ছৈ জে ক্ষেত্র-রিশেষ (তিরহুত কছু,কৌশিকী কক্ষ কছু রা মিথিলা নামক মিথকীয খরোঁতর মে হড়পি লিঅ) আ ভাষা-রিশেষ (তিরহুতা কছু,ঠেঠী কছু রা মৈথিলী নাম সঁ জাতীয খতিযান মে দাখিল কএ লিঅ) দুনূক দৃষ্ঠি,কোণ সঁ মূল ডীহী ত সর্রহারা সম্প্রদাযহি অছি। অভিজন সমাজ রা অগ্রজন্মালোকনিক পাহী হএবাঁক তথ্য অপন ঠাম পর অচল অছি,তনহি মহাপণ্ডিত গোরিন্দ ঝা সল-সল 'কার্য-নাটকাখ্যানকাখ্যাযিকা-লেখ্য-র্যাখ্যানাদি-ক্রিযা-সর্ররিদ্যা-নিপ্বলৈ:' র্যক্তিত্ব কাগজ পর ডীহী-পাহীক ভ্রমোপোদক-মিথ্যা-লেখনাতিসার করৈত বহথি। জখনি হমসভ ঞ স্বনি উঁত্তেজিত ভএ হাকরোস করএ লাগএ ছী জে ফল্লাঁ র্যক্তি আন-আন ভাষা-রৌলী কেঁ স্বনর্র কিংরা রৌলর্র পসন্দ করৈত অছি রা হমরাসভ সঁ অলগ রর্তনীক প্রযোগ করৈত অছি,ত রস্তুত: হমরাসভক রোষ ওহি ভাষা,ওহি রৌলী রা ওহি রর্তনীক উঁপর নহি,ওকর রঁজনিহার, ওকর স্বননিহার,ওকর প্রযোগকর্তাকি প্রতি

হোগত খছি। ওা ৰাঁত প্রমাণিত কৰৈত খছি জে হম
ওহি ৱ্যক্তি সঁ প্রেম নহি কবএ ছী। জঁ হমবাসভক মন
মে প্রেম উঁপস্থিত বহিতএ ত হমসভ ওকব ৰা
ওকবসভক ৰুচি খা সঁস্কাবাদি কেঁ ৰুঁমৰাক প্রযনে সেহো
কবিতহুঁ। ওা জে চিঠ হমবাসভক মন মে প্রকট হোগত
খছি,সে স্বযং কেঁ ৰিশিষ্ঠ মানৰাক,শ্রেষ্ঠ মানৰাক ক্ষুদ্রভাব
সঁ উঁপজৈত খছি খা হমবাসভক 'প্রেম-দাবিদ্র্য'ক
সূচক খছি। এহি প্রেম-দাবিদ্র্য কেঁ তজনে ৰিনা নে
হমবাসভক খপন কল্যাণ খছি,নে খগিনাক খা নে ভাষা
খা নোক-সমাজক। হমবাসভক পাণ্ডিত্য-ৰোধ কেঁ ওাহো
ৰোধ বহৰাক চাহী জে ওা ভাষাক ভদেসপন ছৈ জে
'ৰেণু' কেঁ 'ৰেণু' খা 'কাশীনাথ সিংহ' কেঁ 'কাশীনাথ সিংহ'
ৰনৰৈত খছি। ভাষাক খভিজাত্য কেঁ পৱিত্র মূর্তি জকাঁ
পূজনীয-ৰংদনীয মানৰাক মানসিকতা সঁ ৰাহৰ খাৰিখহি
কএ 'মাৰে গএ গুনফ়াম উঁবফ় তীসবী কসম' খা 'কাশী
কা খস্সী' সন কানজযী বচনাক জন্ম ভএ সকৈত
খছি। ৰভনিযাঁ মৈথিনী সঁ পিন্ড ছোড়াগখহি কএ
'গূনো' সন খভিনব প্রতি বচন জাএ সকৈত খছি।

এতয এক ৰেব ওব 'শৈনী' কেঁ উঁপস্থিত কবী। হ্নকব
কথন মে প্রযুক্ত 'নিবাশা'ক কিছু পক্ষ পব প্বর্ব মে চর্চা
ভেন খছি। এহি 'নিবাশা' সঁ জে 'খানোচনা' উঁপেন্ন
হোগত খছি,সে কেহেন হএৰাক চাহী ? এহি পব ৰিচাৰণ
সঁ পহিনে কন্নড় দনিত সাহিত্যকাব ডা মোগন্নী গণেশক
দনিত নেখন পব কএন কিছু বোষপূর্ণ টিপ্পণী পব
দৃষ্ঠিপাত কৰৈত চনী। ও কহএ ছথি জে, 'দনিত নেখক
সৌন্দর্য-পক্ষক উঁপেক্ষা কৰৈত খাগ তক জে নিখৈত
বহনা খছি,ও একটা নমগব শিকাযতী-পত্র ৰনি গেন

𑒁𑒕𑒱' 𑒂 '𑒁𑒢𑒹𑒏 𑒠𑒪𑒱𑒞 𑒪𑒹𑒐𑒏𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒁𑒣𑒢 𑒮𑒧𑓂𑒣𑓂𑒩𑒠𑒰𑒨𑒏 𑒁𑒢𑒳𑒦𑒫𑒮𑒦𑒏 𑒣𑒴𑓀𑒖𑒲 𑒮𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒏𑒻𑒩𑒱𑒨𑒩 𑒔𑒧𑒏𑒋𑒪𑒢𑒱 𑒁𑒕𑒱'। 𑒄 𑒙𑒱𑒣𑓂𑒣𑒝𑒲 𑒐𑒰𑒮𑒞𑒾𑒩 𑒮𑒿 𑒂𑒪𑒼𑒔𑒢𑒰 𑒣𑒩 𑒢𑒯𑒱,𑒮𑒧𑓂𑒣𑒴𑒩𑓂𑒝 𑒠𑒪𑒱𑒞-𑒪𑒹𑒐𑒢 𑒪𑒹𑒪 𑒏𑒯𑒪 𑒑𑒹𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒏𑒱𑒢𑓂𑒞𑒳 𑒋𑒯𑒱 𑒙𑒱𑒣𑓂𑒣𑒝𑒲 𑒧𑒹 𑒖𑒹 '𑒪𑒧𑒑𑒩 𑒬𑒱𑒏𑒰𑒨𑒞𑒲-𑒣𑒞𑓂𑒩' 𑒂 '𑒏𑒻𑒩𑒱𑒨𑒩 𑒔𑒧𑒏𑒰𑒋𑒥' 𑒁𑒕𑒱,𑒮𑒹 𑒡𑓂𑒨𑒰𑒞𑒫𑓂𑒨 𑒁𑒕𑒱। 𑒩𑒔𑒢𑒰𑒞𑓂𑒧𑒏 𑒪𑒹𑒐𑒢 𑒯𑒳𑒁𑒋 𑒏𑒱𑓀𑒫𑒰 𑒂𑒪𑒼𑒔𑒢𑒰𑒞𑓂𑒧𑒏,𑒍𑒯𑒱 𑒧𑒹 𑒅𑒣𑒩𑒼𑒏𑓂𑒞 𑒠𑒳𑒢𑒴 𑒔𑒲𑒖 𑒏𑒟𑒧𑒣𑒱 𑒮𑓂𑒫𑒲𑒏𑒰𑒩 𑒢𑒯𑒱 𑒦𑒋 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒮𑒠𑒞𑒱 𑒧𑒢 𑒩𑒰𑒐𑒋 𑒣𑒛𑓃𑒞 𑒖𑒹 𑒏𑒪𑒣𑒢𑒰 𑒮𑒿,𑒨𑒰𑒔𑒢𑒰 𑒮𑒿,𑒮𑒧𑒗𑒾𑒞𑒰𑒫𑒰𑒠𑒲 𑒢𑒖𑒩𑒱𑒨𑒰 𑒮𑒿 𑒙𑒳𑒔𑓂𑒔-𑒮𑒢 𑒣𑒏𑓂𑒭𑒡𑒩 𑒯𑒼𑒃𑒞𑒯𑒳 𑒡𑒩𑓂𑒧 𑒣𑒩 𑒮𑓂𑒟𑒱𑒩 𑒣𑒰𑒝𑓂𑒛𑒫𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒏𑒹𑓀 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒢𑒯𑒱 𑒦𑒹𑒙𑒻𑒪𑒢𑒱। 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒥𑒳𑒠𑓂𑒡 𑒏𑒯𑒢𑒹 𑒩𑒯𑒟𑒱 𑒖𑒹 𑒮𑒿𑒮𑒰𑒩 𑒧𑒹 𑒠𑒳𑒐𑒏 𑒧𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒥𑒜𑓃𑒪 𑒁𑒕𑒱 𑒂 𑒋𑒯𑒱 𑒮𑒿 𑒧𑒳𑒏𑓂𑒞𑒱𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒍 𑒏𑒩𑒳𑒝𑒰 𑒂 𑒁𑒯𑒱𑓀𑒮𑒰 𑒮𑒢 𑒧𑒰𑒢𑒫𑒲𑒨 𑒑𑒳𑒝𑒏 𑒣𑒻𑒩𑒫𑒲 𑒏𑒋𑒢𑒹 𑒩𑒯𑒟𑒱,𑒖𑒹 𑒏𑒰𑒪𑒰𑒢𑓂𑒞𑒩 𑒧𑒹 𑒁𑒮𑒤𑒪 𑒮𑒱𑒠𑓂𑒡 𑒦𑒋 𑒑𑒹𑒪। 𑒥𑒳𑒠𑓂𑒡𑒏 𑒁𑒯𑒱𑓀𑒮𑒏 𑒁𑒢𑒳𑒨𑒰𑒨𑒲 𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒏𑒹𑓀 𑒪𑒳𑒙𑒻𑒩𑒰𑒮𑒦 𑒮𑒿 𑒂𑒞𑓂𑒧𑒩𑒏𑓂𑒭𑒰𑒩𑓂𑒟 𑒖𑒴𑒛𑒼-𑒏𑒻𑒩𑒰𑒙𑒹 𑒮𑒢 𑒩𑒝𑒏𑒾𑒬𑒪 𑒫𑒱𑒏𑒮𑒱𑒞 𑒏𑒩𑒋 𑒣𑒛𑓃𑒪𑒢𑒱। 𑒄 𑒥𑒰𑒞 𑒮𑒯𑒲 𑒕𑒻 𑒖𑒹 𑒨𑒳𑒠𑓂𑒡 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒫𑒱𑒏𑒪𑓂𑒣 𑒢𑒯𑒱 𑒯𑒼𑒃 𑒕𑒻,𑒏𑒱𑒢𑓂𑒞𑒳 𑒄𑒯𑒼 𑒥𑒰𑒞 𑒮𑒯𑒲 𑒕𑒻 𑒖𑒹 𑒖𑒐𑒢𑒱 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒫𑒱𑒏𑒪𑓂𑒣 𑒢𑒯𑒱 𑒯𑒼𑒃 𑒕𑒻,𑒞𑒐𑒢𑒱𑒁𑒯𑒱 𑒨𑒳𑒠𑓂𑒡 𑒯𑒼𑒃 𑒕𑒻। 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲𑒏 𑒮𑒰𑒯𑒱𑒞𑓂𑒨𑒱𑒏 𑒮𑒞𑓂𑒞𑒰𑒐𑒼𑒩,𑒧𑒐𑒧𑒪𑒱𑒨𑒰 𑒥𑒳𑒠𑓂𑒡𑒱𑒖𑒲𑒫𑒲,𑒁𑒔𑒴𑒏 𑒁𑒫𑒮𑒩𑒣𑒩𑒮𑓂𑒞 𑒂 𑒨𑒟𑒰𑒩𑓂𑒟-𑒫𑒱𑒩𑒯𑒱𑒞 𑒨𑒟𑒰𑒩𑓂𑒟-𑒮𑓂𑒩𑒭𑓂𑒙𑒰𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱 𑒋𑒯𑒢 𑒫𑒱𑒏𑒪𑓂𑒣𑒯𑒲𑒢𑒞𑒰𑒏 𑒮𑓂𑒟𑒱𑒞𑒱 𑒢𑒯𑒱 𑒂𑒥𑒋 𑒠𑒹𑒟𑒱 𑒂 𑒋𑒯𑒱 𑒮𑓂𑒟𑒱𑒞𑒱 𑒏𑒹𑓀 𑒮𑓂𑒫𑒲𑒏𑒰𑒩 𑒏𑒩𑒟𑒱 𑒖𑒹 𑒦𑒰𑒭𑒰 𑒏𑒹𑓀 𑒁𑒣𑒢 𑒁𑒥𑒾𑒞𑓂𑒞𑒩 𑒫𑒰 𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬 𑒥𑒢𑒰𑒋 𑒏𑒋 𑒩𑒰𑒐𑒥𑒰𑒏 𑒅𑒣𑒏𑓂𑒩𑒧 𑒍𑒯𑒱𑒢𑒰 𑒡𑒩𑒰𑒬𑒰𑒨𑒲 𑒦𑒋 𑒖𑒰𑒋𑒞,𑒖𑒹𑒢𑒰 𑒣𑒳𑒩𑒼𑒯𑒱𑒞𑒲 𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬 𑒦𑒹𑒪𑒋,𑒖𑒹𑒢𑒰 𑒥𑓂𑒩𑒱𑒙𑒱𑒬 𑒅𑒣𑒢𑒱𑒫𑒹𑒬 𑒦𑒹𑒪𑒋,𑒖𑒹𑒢𑒰 𑒩𑒰𑒖𑒰-𑒧𑒯𑒩𑒰𑒖𑒰 𑒪𑒼𑒏𑒢𑒱𑒏 𑒣𑓂𑒩𑒰𑒮𑒰𑒠-𑒠𑒳𑒩𑓂𑒑 𑒂𑒠𑒱 𑒦𑒹𑒪𑒋। 𑒫𑓂𑒨𑒏𑓂𑒞𑒱𑒑𑒞,𑒣𑒩𑒱𑒫𑒰𑒩𑒑𑒞 𑒪𑒰𑒦 𑒂 𑒁𑒨𑓂𑒨𑒰𑒮𑒲𑒏 𑒪𑒹𑒪 𑒋𑒏𑒙𑒰

রিশান সম্প্রদায কেঁ থপন শেত্র্ রঁনাএরঁ পমিন্বকত্ হ্যগ মে উঁচিত নমি বমএ,থজ্কত্ হ্যগ মে ব্ঁধিযাবীক গপ নমি ছৈ। প্বরুখ রঁনী নমি মোত হৈ,সময মোত রঁনরঁান;ভিন্নন নৃঠী গোপিকা রমি থর্জ্ন রমি রঁান। সময থারি গেন ছৈ জে প্রল্বকে পক্ষ ও স্বীকাব কবএ জে মমসরঁ রৈদিক সিন্ধু–সবস্বতী সঁস্কৃতি থা সনাতন ধর্মক মান্ধ সঁ থাএন ছী। নে কোয জন্ম সঁ শ্বদ্র ছৈ,নে কোয জন্ম সঁ ব্রাম্মণ। ও সভ কর্মণা দাযিত্ব ছৈ ,জে দূষিত ভএ জন্ম–থাধাবিত ভএ গেন ছৈ। থনেকানেক শতাব্দী পূর্ব জে জাতিগত রিভেদীকবণ ভেন বমএ,ওকব থাধাব সমাজ মে শ্রেমক সঙ্কুচিত থা যথোচিত রিভাজন কবরঁ বমএ,নে কি উঁৎকৃষ্ঠতা রা নিকৃষ্ঠতা,শ্রেষ্ঠতা রা থধমতাক নির্ধাবণ কবরঁ। একবা থাধাব রঁনাএ কোনো রস্ত্ পব কোয থপন একাধিকাব ঘোষিত কএ দিথএ,ও থজগ্বত গপ একদম সঁ থরাঁছিত থা থস্বীকার্য ছৈ।

দোসব দিস, "পাগ–দোপট্টারনা মৈথিনী চন জাযত,নেকিন গোনগনারনা মৈথিনী জীরৈঁত বমত" সন–সন মরারঁাজী, জ্যোতিষাচার্যী ভরিষ্যরাণী,নাবারঁাজী থা খামখযানী সঁ সেমো কাজ চনএরঁনা নমি ছৈ। পাগ–দোপট্টারঁনা কেঁ ও রঁ্ঝি নিথএ পড়তনি জে ম্ঝর্দা–সংস্কৃতিক গৌবর–গানক পাছু থরৌত্তব–বক্ষা থা জীরিত–সংস্কৃতিক উঁপেক্ষাক উঁপএ্রম থারঁ নোক থূরঁ নীক জকাঁ রঁ্ঝি বমন থছি,তেঁ এমিপব পূর্ণরিবাম নাগরঁ জকবী। গোনগনারঁনা কেঁ সেমো ও রঁ্ঝি নিথএ পড়তনি জে জীরিত–সংস্কৃতি কেঁ ম্ঝর্দা–সংস্কৃতি পব শ্রেষ্ঠতা/ববিষ্ঠতা দিথএরঁাক নেন সামাজিক ক্ষেত্র জকাঁ সামাজিক–ন্যায মাত্রক ভবোসমি যথেষ্ঠ নমি থছি থা এমি সঁ প্রদত্ত থাবক্ষণ সঁ সামিত্য–সংস্কৃতিক

क्षेत्र मे काज चलएबाक लेल नहि अछि। एहि क्षेत्र-विशेष मे मात्र नाबाबाजी नहि,फाँकीबाजी नहि,ठोस काज चाही। ठोस काज माने लेखन। आ से मात्र वचनामेक साहित्यहि टा मे नहि,इतिहास आ आलोचनाक क्षेत्रमे सेहो प्रचुर यथार्थवादी लेखनक माँग करैत अछि। अकबर इलाहाबादीक 'मेरा इमान क्या पूछती हो मुन्नी,शिया के साथ शिया,सुन्नी के साथ सुन्नी' शेवबला दुपनियाँ-मानसिकता सँ पचपनियाबला एकजनियाँ एजेन्डाक फेकौअल खेलल जाए सकए छै,किन्तु एहि सँ ले निष्कलुष सत्यक सँधान कएल जाए सकए छै,ले निर्णायक शक्तिक सँचय। पक्षपात नहि करू,किन्तु अपन पक्ष त चुनैए पड़त,वाखैए पड़त,स्थापित करैए पड़त। महान अफ्रीकी लेखक चेनुआ अचेबेक कहब कें सदति मंत्र जकाँ कण्ठस्थ वाखए पड़त आ ओकरा क्रियान्वित करबा लेल प्रयत्नशील रहए पड़त—"जा तक हिरणसभ अपन इतिहास स्वयं नहि लिखत,ता तक हिरणसभक इतिहास मे शिकारीसभक शौर्य-गाथा गाबैत जाइत रहत"।

मैथिली मे एहि सँ आगूअहुक काजसभ छै। हिरण कें अपन इतिहास लिखबाक सँग-संग ओकर पाठकक निर्माण सेहो करबाक अछि। करू। मैथिलीक अप्रौत्तव-पीढ़िक करैन्धु-अस्तित्वक वहितहु कोनो प्रतिभाक लेल निराश हएबाक आवश्यकता नहि छै। संघर्ष आ ओकर निरन्तरता अवश्ये चाही। कोनहु युग मे कोनो सत्ता-प्रतिष्ठान,कोनो मठ-सम्प्रदाय कोनो प्रतिभाक डगर नहि छेक सकल छै। मैथिलीअहु मे एहन मैथिलेतर लेखक,जिनका मे प्रतिभा छनि,लिखबाक जिद छनि,ध्येय मे निरन्तरता छनि,से अपन परिचिति बनएलनि अछि आ अपन लेखकीय

প্রতিভাক ধমক কেঁ স্বীকৃত কবরঁএননি অছি। ই পবিচিতি,ই স্বীকৃতি কোনো সম্মান,কোনো পুবস্কাবক, কোনো প্রমাণপত্রক সোংগবক রেঁগবতা নহি বুঝৈত অছি। ই স্বীকৃতি–পবিচিতি ইচ্ছা সঁ হুঅএ রা অনিচ্ছা সঁ, ঘোষিত রূপ মে হুঅএ রা মনহি–মন,সে মহত্ত্ব নহি বাখৈত অছি। ওনা,জঁ নিখরঁ–বচরঁ অহাঁক ধর্ম অছি ত কোনো স্বীকৃতি, কোনো পবিচিতি,কোনো সম্মান–পুবস্কাবক অপেক্ষহি কিঐ ? অপন বচনাক মূল্যাংকন ভরিষ্য আ ভারী পীঢী পব ছোড়ূ। জঁ অহাঁ কেঁ বুঝাএ এ জে এহি ভাষা–সাহিত্য কেঁ জন্মনা বেদ–ব্যাস–সম্প্রদায কব্জুএনে অছি ত অহাঁ কেঁ তুলসীদাস বঁনএ সঁ কে বোকনক ? জঁ ব্যরস্থা পব বশিষ্ঠক আধিপত্য ছৈ আ সে অহাঁ কেঁ স্বীকাব নহি অছি ত রিশ্বামিত্র বঁনএ সঁ অহাঁ কেঁ কে বোকনক ? জঁ গুরু দ্রোণাচার্য পক্ষপাতী বঁনি অর্জুন কেঁ প্রাথমিকতা/রবীযতা দএত অহাঁক তিবস্কাব কএ বহল ছথি ত অহাঁ কেঁ একলব্য বঁনএ সঁ কে বোকৈত অছি ? অছুঁ ধনুর্ধব বঁনূ আ জঁ গুরু অহাঁ কেঁ একব অধিকাবী নহি মানএ ছথি ত হুনকা অপন অড়ুঁঠা দএ সঁ নঠরঁহি টৌ নহি করু,হুনকবহি অড়ুঁঠা ছোপি নিঅ। জঁ অহাঁক প্রতিভা কোনো মঠাধীশ–প্রদত্ত প্রমাণপত্র রা পুবস্কাবাদিক অসীম নিনসা সঁ স্বথিকএ টৌটৌএ নহি বহল অছি,জঁ অহাঁক অতমা পুবহিতক পঁজী–প্রবঁন্ধক স্ববক্ষা–করচ মে ঘুসিঅএরাঁক নেন কনপি নহি বহল অছি,জঁ অহাঁক বৌদ্ধিকতা খরাঁসী–কর্মক নেন উঁতাহুন–ব্যাকুল নহি অছি আ জঁ অহাঁক মেরুদণ্ড সোঝ বহরাঁক সন্তী কবচী রা সাঁপ জকাঁ নহবদাব হএরাঁক রিষানি প্রবৃতি দিস নহবিযা নহি মাবি বহল অছি ত হুজুনক অবণ্য–বোদনক কী অর্থ ? ই ত জেকবহি সঁ ঘীন

ঋছি,তেকবহি দেহ মে দেহ বগড়ি ওকব দ্ঋাঁধ সঁ জনম সোগাবথ কবরাঁক গ্রহ ভেন। ঞা তহিনা হাস্যাস্পদ ঋছি,জেনা কার্ল মার্ক্স কোনো ধীরুভাঞা ঋম্বানী সঁ ঋপন রিচাবক প্রষ্ঠিক কামনা কবথি,জেনা হিবণ কোনো শিকাবী সঁ ঋপন ঋমবতাক রবদান চাহএ,জেনা রিশ্বামিত্র কোনো রশিষ্ঠ সঁ 'ব্রহ্মর্ষি' পদক যাচনা কবথি,জেনা কোনো ভিখাবী ভিখাবিঋহি সঁ ভীখক ঋপেক্ষা কবএ। জঁ এনা ছৈ ত ঋহাঁ সম্মানক নহি,দযা ঋা দ্কোবক পাত্র ছী। জঁ রিচাব মে রৈজ্ঞানিকতা ঋা মানস মে পৌরুষ ঋছি, ঋপন নেখনক সার্থকতা পব ঋাস্থা ঋছি ত ঋামেদযা, ঋামেগ্লানি, ঋামেবতিক ঋামেহন্তা মানসিকতাক রেঁঢ সঁ রাঁহব ঋাঙু। রঁনরাঁক ঋছি ত ঋপন শ্রম,ঋপন পৌরুষ,ঋপন শক্তি পব রিশ্বাস বাখনিহাব স্পার্টকিস রঁনূ। সম্মান-প্রবস্কাব ঋাদিক রাঁছনা কোনো পাপ,কোনো ঋপবাধ নহি ছৈ। যশৈষণা সাহিত্যকাবক নেন স্বাভারিক ছৈ। কিন্তু একবা নেন যাচনাক হদ তক জাএরঁ,সম্ভর ছৈ জে ঋহাঁ কেঁ নহনহাঞত নত্তী রঁনাএ দিঋএ,কিন্তু ঋহাঁ ফনদাব-ছাযাদাব-ছতনাব বৃক্ষ নহি ভএ পাএরঁ। হাবন মন সঁ ভীখ মাঁগন জাঞ ছৈ,জে দেনিহাবক ঞচ্ছা-ঋনিচ্ছা পব নির্ভব ছৈ। প্রশ্ন ঋছি জে ঋহাঁ কেঁ ভীখ চাহী রা ঋপন ঋধিকাব— চ্নরঁ ঋহীঁক হাথ মে ঋছি। হাবি মানি চ্কন ব্যক্তি জীরনক কুরুক্ষেত্রক এহন যোদ্ধা(?) হোঞত ঋছি জে বণক্ষেত্র মে উঁতবএ সঁ পহিনহি ঋপন ঋস্ত্র-শস্ত্রাদি রাঁহবহি ছোড়ি দএত ঋছি। প্রশ্ন ঋছি জে ঋহাঁ নগ কোনো ঋস্ত্র-শস্ত্র ঋছিঋহ্ কী ? জঁ ঋহাঁ সহী মানে মে সাহিত্যক হস্তিনাপ্রব পব কৌবর-দনক রঁনাত ঋাধিপত্য সঁ ঋাহত ছী,ঋাক্রান্ত ছী ঋা ঞমানদাবী সঁ একব প্রতিবোধ কবএ চাহএ ছী,ত এহি নেন

একাধ ৰেঁব গাবি দেৰাঁক ৰীধ প্ববি ভাগিকএ কোনটৌ ধএ নেৰ্ঁ কাযবী–রিকম্প খছি,কোয কএ সকৈত খছি,কৰৈত বহৈত খছি। জঁ খহাঁ মে খামেসম্মান খা ওকব বক্ষাক প্রতি সজগতা খছি,জঁ খহাঁ মে ৰীবতা,প্বকষার্থ খা সঁঘর্ষক সঁকম্প খছি ত খহাঁ কেঁ খন্যাযক রিকদ্ধ নামৰ্ঁন্দ হ্খএখহি পড়ত,খপন প্রতিবোধ কেঁ যোজনাৰ্ঁদ্ধ প্রক্রিযাক খন্তস্মাত খানএখহি পড়ত।কহৰী ছৈ জে খসগব বৃহস্পতিখহ্ ম্মূঠ। তেঁ পহিনে পাঁচ টৌ পান্ডর কেঁ একত্রিত কবৰাঁক নেন প্রেবক ত ৰঁনূ। কথা–করিতাক প্বষ্পাস্ত্রক খপন মহত্ত্ব ছৈ,ওকবহ্ উঁপযোগ হ্খএ। কিন্তু নির্ণাযিক যুদ্ধক নেন গতিহাস,খানোচনা খা ৰৈচাবিক নেখনক রুদ্রাস্ত্র সঁ স্বসজ্জিত ভেনে রিনা রিজযক গপ ত ৰাঁদ,ৰঁবাৰঁবী (Dr a w)ৰঁনা স্থিতিখহ্ক কম্পনা নহি কএন জাএ সকৈত খছি।

ওশো (খাচার্য বজনীশ) খপন 'সাহস সঁ খ্নৈত খছি গুশ্বিবক মাক্স' শীর্ষক নেখ/প্ররচন মে কহএ ছথি – 'সহক ৰঁহ্ত বাস নোক কেঁ খোজ ছনি। পবমামোক ৰঁহ্ত চর্চা ছৈ। কিন্তু গু সভ সাহস সঁ কমজোব নোক কএ বহন ছথি। ও,জে সঁগ ছোড়ৰাঁক নেন বাজী নহি ছথি খা জে দীযা ৰুঁতৈৰাঁক নেন বাজী নহি ছথি। খন্হাব মে জে খসগব চনৰাঁক সাহস কবৈত খছি রিনা প্রকাশিক,ওকবহি ভীতব সাহসক প্রকাশি জন্ম নেৰ্ঁ শ্বৰু ভএ জাগত খছি। খা,জে খৰঁনম্ব্ৰঁ খোজৈত খছি,ও নিবন্তব খৰঁন হোগত চনি জাগত খছি। হম জখনি কমজোব কিঁরা শক্তিহীন কহি বহন ছী,ত এতয তাপের্য এহন নোকসভ সঁ খছি,জে একটৌ খৰঁনম্ব্ৰ পএৰাঁক খোজ মে ছথি।ভগৰান কেঁ খহাঁ সহাবা/খৰঁনম্ব্ৰঁ নহি

ব্ঝিখন্ব। জে নোকনি ভগবান কেঁ খৰ্নম্ব ব্মৈত হএতা,সে সভ ভ্রম মে ছথি। হ্নকা ভগবানক খৰ্নম্ব নহি উঁপল্ব্ধ ভএ সকতনি। সাহস সঁ বিঞ্জ এহন নোকক নেন এহি জগত মে কিছুখন্ উঁপল্ব্ধ নহি হোগ ছৈ।

কৌশিকী জনপদক নোক-সংস্কৃতি- গতিহাসক শিকাবী

মহান খত্রীকী নেখক চেন্বখা খচেৱেঁক একটা কথন সং রিষয-প্রৱেশ কবৈত চনী। খচেৱেঁ কহনে বহথি জে “জা তক হবিণসভ খপন গতিহাস স্বয়ং নহি নিখতা,তা তক হবিণসভক গতিহাস মে শিকাবীসভক শৌর্য-গাথাসভ গাৱন জাগত বহত”।

ভাবতীযসভ পব ওা আবোপ ছনি জে ওা সভ গতিহাসক উপেক্ষা কএননি। দেশক ঘটনাসভ কেঁ ক্রমবদ্ধ নিখননি নহি। প্রবনকা ভাবতীয সাহিত্য পব রিহংগম দৃষ্টি ফেবনা পব মাত্র প্রবাণহিসভ এহন গ্রংথ দেখাগত অছি,জহি মে কিছু প্রবান ঘটনা আ ব্যক্তিসভক উল্লেখ ভেটৈত অছি। ফেব একটা দীর্ঘ অন্তবানক বাদ ওা জিম্মেদাবী রিদেশী গতিহাসকাব নোকনি দ্বাবা নিভাএন গেন অছি। কৌশিকী জনপদক ত দুর্ভাগ্যহিসভ সং রাস্তা পড়ৈত বহন অছি আ একব আন-আন দুর্ভাগ্যসভক সংগ একটা নমহব দুর্ভাগ্য গএহ বহন অছি জে কহিযো কোয ব্যরস্থিত রূপ সং এহি ক্ষেত্র-রিশেষ কেঁ কেন্দ্র মে বাখি একব গতিহাস নিখবাক জিম্মেদাবী নহি নেনক। একব পবিণাম রএহ ভেনএ,জেকব চেতারনী চেন্নআ অচেরেঁ দেনে বহথি। গতিহাসক কতিপয মধ্যযুগীন-মানসিকতাধাবী প্ররোহিতসভ গতিহাস আ মিথিহাসক খিচড়ী কেঁ অপন দুবাগ্রহক নূন দএ কএ পকএনক আ গতিহাসক নাম পব প্রপংচ-গাথাসভ নিখি কএ ঠেবিআএ দেনক। ধর্ম-গ্রংথসভ মে সংস্কৃতক পল্ডিতনোকনি সৈকড়াক সৈকড়া রর্ষ সং সময-সময পব যথাস্থান ক্ষেপকসভক প্ররিষ্টি কএ এহি প্রপংচ-গাথাসভক পৃষ্ঠভূমি পহিনহী সং তৈযাব কএ কএ বাখনহি ছনা। পবাশ্রেযী-বুদ্ধিজীরিতাক প্রতীক নকীবক ফকীব রিদ্বানসভ আ মহাপল্ডিত পত্রকাবসভ ওহি প্রপংচ-গাথাসভ কেঁ জাঁচন-পবখন উজ্জ্বল মানি কএ বেঁব-বেঁব ওকব হরানা দেননি,বেঁব-বেঁব ওকবা দোহবএননি। স্থিতি রএহ ভেন জে হিটনবক কুখ্যাত প্রচাব-সহাযক গোএরেঁল্স পৈদা কএনে ছন। বেঁব-বেঁব দোহবাএন জাএ কএ ঝূঠ পবম-সত্যক এহন রূপ নএ নেনক,জাহি মে সং সত্যক নেশিহু

নিকানরঁ ঘূবাক নমহব সন ব্ঁতাএন ঢেবী সঁ কোনো নান্হি সন চিনগী রা স্বগযা কেঁ খোজরাঁক সদৃশ্থি কঠিন ভএ গেনএ ।

কৌশিকী জনপদক মূন–সমাজক খামজন এহি রৈচাবিক সাম্রাজ্যরাদক প্রতি সজগ নহি ছথি খা ব্ঁস্কিজীরিতা পব খাগখহ্ খভিজাহ্বক কৰ্ত্তা ছৈ। একটা জাতি–রিশেষক কতিপয সিযাসী–মিজাজ ধূব–ধ্বহ্মব–গিবোহ স্বনিযোজিত তবীকা সঁ গতিহাসক এহি ছ্দ্ম কেঁ খাধাব ৰঁনাএ কএ নে মাত্র খপন জাতীয রিধি–রিধান কেঁ এহি ক্ষেত্রক সংস্কৃতি পব নাধরাঁক হ্মপ্রযাস কএ বহন খছি,ৰঁহ্কি রিভিন্ন জনপদসভ কেঁ খপন সাংস্কৃতিক উঁপনিরেশ মে হড়পি কএ দাখিন কবরাঁক খাপবাধিক গ্রহ সেহো কএ বহন খছি। জে কাজ ধর্মগ্রংথক মিথকীয চবিত্র 'জনক' খপন সৌংসে জীতা–জিনগী মে নহি কএ সকনা,ও কাজ রৰ্ত্তমান যুগ মে হ্নক ৰঁহ্ম্খা মানস–প্বত্রনোকনি কএ ধববাঁক ঠানি নেনে ছথি। বামকথা পঠনিহাবসভ কেঁ ওহি কথাক খনেক বাজা–মহাবাজানোকনিক ওহি ৰাঁত সঁ রাকিহ্ম হএরাঁক খপেক্ষা কএন জাএরঁ রাজিরঁ খছি জহি মে খযোধ্যা সন রিশান বাজ্যক বাজহ্মমাবক এতেক ছোট–ছীন বাজ্যক বাজহ্মমাবি সঁ রিরাহ হএরাঁ পব খচবজ ব্যক্ত কএন গেন ছন। খজ্কা খচবজ ঙা খছি জে ত্রেতাযুগ মে জনকক বাজ ভনহি খজ্কা কোনো গ্রাম–পংচাযতক ক্ষেত্রহ্মনহ্ সঁ ছোট বহন হ্খএ,কনিযুগ মে খপাব ক্ষিতিক রিস্তাব নএ কএ মহারিশান ভএ গেন খছি খা এহি মে কৌশিকী জনপদক গপ কে কহএ,খংগ–গংগ–ৰঁগ খা খংগুত্তবাপ–পৌণ্ড্ররৰ্দ্ধণ সহিত ছোটানাগপুব খা মগধ তক

सम्मिलित भऽ गेल अछि। एहि लक्ष्य भूगोलक संग-संग एकर सांस्कृतिक उपनिवेशीक विस्तार सेहो जारी अछि आ जं एकर वास्तविक-गति मे ब्रेक नहि लागलऽ त ई भावतक स्वदूर दक्षिण तक टपि जाएत। इतिहास-भूगोलक जे दुर्दशा कएल जाए रहल अछि आ तहि सं बनल भ्रमक जे महाजाल पसरल अछि,तेकर परिणामक दू टा उदाहरण त कोसी-प्रतिष्ठानक एहि आयोजनक स्मारिका सं लेल जाए सकैत अछि। एहिमे एक ठाम 'मधुबनी पेन्टिंग'क चर्चा करैत कहल गेल अछि जे ई वस्तुत: 'मिथिला पेन्टिंग' अछि आ दोसर ठाम कोशी-क्षेत्र कें मिथिलाक भाग कहल गेल अछि। जखनि स्वयं कें प्रगतिशील आ वैज्ञानिक चेतना सं लैस कहनिहार बुद्धिजीवी समाजक शीर्ष-दस्ता सेहो एहि प्रपंच-गाथासभक दबाव मे आबि भ्रमित भऽ सकैत अछि त 'लिख लोढ़ा,पढ़ पत्थर'बला आम लोक-वेदक कोन मोजर ? सचाई ई छै जे ई पेन्टिंग निर्विवाद रूप सं मधुबनी पेन्टिंग छिऐ आ एकर नाम कें विवादग्रस्त करब,एकर नाम बदलब मधुबनी-क्षेत्रक अस्मिताक संग खेलौर करब,एकरा ठोकर मारब सदृश्य अछि। मधुबनीक अतिरिक्त आन कोनो एहन इलाका नहि अछि,जेतय ई कला घर-घरक संस्कृति बनल हुअए। ई अलग बात जे ललित नारायण मिश्र द्वारा रेल-मंत्रीक रूप मे देल गेल संरक्षण आ प्रोत्साहनक बाद एहि कलाक प्रसिद्धि दूर-दूर तक पहुंचल अछि आ एहि मे कमाइक संभावना देखि बिहारहि नहि,देशक आन-आन क्षेत्र मे सेहो एहि कलाक विकास भेल अछि,किन्तु छिऐ ई मधुबनीअहि पेन्टिंग। एहि तरहें इहो निर्विवाद अछि जे पौराणिक मिथिलाक पूर्वी सीमा कोशी नदी अछि। एहन

শাস্ত্রসম্মত সেহো অছি আ অকরবক একটা পন্থা মে সেহো ‘অজ কোসী তা রৌসী’ নিখন জএরাঁক প্রমাণ অছি। 1704 মে কোশী নদী পূর্ণিয়াঁ শহবক নিকট বহএ আ 1952 মে ত্রিযুগা (তিনযুগা) কেঁ পাব করৈত তকোনীন দবভংগা জিনা মে ঘুসি গেন বহএ। মনে জে এহি 250 বর্ষ মে কোশী 70 মীন সীধে পশ্চিম চনি আএন। মিথিনা বাজ্য নামক কোনো বস্তু অ বহএ,তেকব কোনো ঐতিহাসিক প্রমাণ বা সাক্ষ্য উঁপলব্ধ নহি অছি,কিন্তু হজাব বর্ষ পহিনহুঁ নির্বিবাদ রূপ সঁ কোশী নদীক অস্তিত্ব বহএ। এতেক বর্ষ পহিনে জঁ কোনো মিথিনা নামক বাজ্যক অস্তিত্ব বহবহ্ কএন হএতএ ত ওহি কান-বিশেষ মে ঈ নদী দবভংগহ্ সঁ বঁহ্ত-বঁহ্ত পশ্চিম দিস বঁহৈত হ্অএ ত কোনো অচবজক গপ নহি। তেঁ কৌশিকী জনপদ কেঁ কোনো মিথিনাক হিস্সা বঁতাএবঁ কোনো জাতীয জিদক হিস্সা ত ভএ সকৈত অছি,তথ্য আ বুঁধিযাবীক হিস্সা ত কথমপি নহি। ঈ আবশ্যক নহি জে সাহিত্য আ পত্রকাবিতা সঁ জুড়ন নোক ইতিহাসহুক জানকাব হোথি,কিন্তু ঈ নোকনি ইতিহাসক ছদ্ম কেঁ চিন্হথি আ এহি ছদ্মনির্মিত অসত্য কেঁ ত্রুটিরশহ্ নহি দোহবাবঁথি,এহি বিবেকক অপেক্ষা ত হ্নকাসভ সঁ কএনহি জাএ সকৈত অছি। ঈ সভ বাঁত বিষয সঁ অসম্বন্ধ ভনহি নাগএ,অসম্বন্ধ অছি নহি। একব চর্চা এহ্ কাবণ সঁ আবশ্যক অছি জে একব আনোক মে কৌশিকী জনপদক সন্দর্ভ মে চেল্বআ অচেবেঁক কথনক উঁপযোগিতা/ প্রাসংগিকতা/ সত্যতা দেখন জাএ সকএ। দেখন জাএ সকএ জে নাগব,শিষ্ঠ আ অভিজাত সাহিত্য মে শিকাবীসভক গাথা কেহন নিধোখ আ নির্নজ্জ ভএ কএ গাবঁন জাএ বহন অছি।

হরিণসভক শৌর্য–গাথা

কৌশিকী জনপদ দিশা ওা সহ ছৈ জে একব ভৌগোনিক স্থিতি রিকষ্ট বহএ। জংগন,নদী শা শনগিনত ছাড়ন নদী–ধাব শাদিক কাবণ এহি ক্ষেত্র মে শারাগমন একটা রিকষ্ট সমস্যা বহএ। গএহ কাবণ বহএ জে প্ববনা সময মে রা ত শধিকাংশি কেন্দ্রীয সত্তাসভ এহিপব শপন শাধিপত্যক প্রতি রুচি নহি বাখনক,চাহনা নহি কএনক,শা জং কএরঁহ্ কএনক ত এহি ক্ষেত্রক মূন–নিরাসী সম্প্রদাযক জাতীয মনিজন,সবদাব রা সামন্ত নোকনি কেন্দ্রীয সত্তাক এহি কামনা কেঁ ফনীভূত নহি হ্শএ দেনক। রাঁদক কানারধি মে একটা এহনহ্ র্যরস্থাক ঝনক দেখাগত শছি,জাহি মে কেন্দ্রীয সত্তা কূটনীতিক–সমঝৌতাক তহত স্থানীয সবদাবনোকনিকেঁ শপন মাধ্যম রঁনাএ কএ এহি ক্ষেত্র পব শপন শাসন কাযম কএনক। এহি সম্বন্ধ মে গতিহাসক ঝিবীসভ সং শারেঁত কিবিণসভ এতেক মহত্ত্ম শছি জে ওকব বোশনী মে রস্তুস্থিতি কেঁ ওকব রাস্তরিক শা সহী রূপ মে দেখ পাএরঁ কঠিন শছি। রং্কানন হেমিল্টনক রিভিন্ন রৃতাংত শা পী সী বাযচৌধ্বীক জিনা গজেটিযব মে যত্র–তত্র রিভিন্ন কান মে এহি ক্ষেত্রক স্বাযত্ত হএরাঁক সূত্র–সংকেত ভেটৈত শছি,কিন্তু ওসভ যথেষ্ঠ নহি শছি।

এতহি জাএ কএ হমবাসভ কেঁ শভিজাত্য সাহিত্যক শাঁচব ছোড়ি কএ নোকক শবণ মে জএরাঁক রাঁধ্যতা রঁনৈত শছি শা হমসভ দেখএ ছী জে শভিজাত্য সাহিত্য/গতিহাস মে ভনহি শিকাবীসভক শৌর্য–গাথাসভ নিখিত রূপ মে গারঁন জাগত বহন হ্শএ,হবিণসভ নোক–সাহিত্য মে

অপন গাথাসভ মৌখিক পবম্পবা মে গাবি–গাবি কএ এতেক্কা ত্তুঁগযাঁ পব এহি তবহেঁ টৈঁকিত কএ দেনে ছথি জে ওকবা মেটৌ পাএব্ সম্ভব নহি।

স্মবণ কবৈত চনী জে সামান্যত: সাহিত্যক দূ প্রকাব মানন গেন অছি – শিষ্ঠ সাহিত্য আ নোক সাহিত্য। শিষ্ঠ বা নাগব বা অভিজাত সাহিত্য হমবাসভক রিরেচ্য রিষযক হিস্সা ফিনহান নহি অছি। নোক আ ওকব সাহিত্যক রিচাবণক দিশা মে আগূ ব্ঢৈত কিছু রিদ্বাননোকনিক টিপ্পণীসভ কেঁ এতয উঁদ্ধৃত কবব্ প্রাসংগিক হএত। ‘নোক’ কেঁ পবিভাষিত কবৈত ডা সত্যেন্দ্র কহএ ছথি – ‘নোক মনুষ্য সমাজক ও রর্গ অছি জে আভিজাত্য সংস্কাব, শাস্ত্রীযতা, পাণ্ডিত্য চেতনা আ পাণ্ডিত্যক অহংকাব সং শূন্য অছি আ জে একটা পবম্পবাক প্ররাহ মে জীরিত বহৈত অছি’ তথা ‘নোক একটা এহন সম্প্রদায অছি,জে আধুনিক সভ্যতা এরং শিক্ষা সং রংচিত হোগতহু প্রাচীন রিশ্বাস আ অনুষ্ঠানাদি কেঁ সুবক্ষিত বাখনে অছি’। ডা হজাবী প্রসাদ দ্বিরেদী নোক–সাহিত্য কেঁ পবিভাষিত কবৈত কহএ ছথি – ‘এনা মানি নেন জাএ সকৈত অছি জে জে রস্তুসভ নোকচিত্ত সং সীধে উঁপেন্ন ভএ সর্রসাধাবণ কেঁ আন্দোনিত ,চানিত আ প্রভারিত কবৈত অছি,রএহ নোক–সাহিত্য, নোক–শিল্প,নোক–নাট্য,নোক–কথানক আদি নাম সং ব্জাএন জাএ সকৈত অছি’। ‘নোকচিত্ত’ক অভিপ্রায কেঁ স্পষ্ঠ কবৈত দ্বিরেদী জী আগূ কহএ ছথি – ‘নোকচিত্ত সং তাপের্য ওহি জনতাক চিত্ত সং অছি,জে পবম্পবা–প্রথিত আ বৌদ্ধিক রিরেচনাপবক শাস্ত্রসভ আ ওহি পব কএন গেন টীকা–টিপ্পণীক সাহিত্য সং অপবিচিত হোগত অছি’।

কৌশিকী জনপদক ও কাল,জে ঐতিহাসিক দৃষ্টি মে আএল,আ ও কাল জে 'অন্ধকার-যুগ'ক কারণ ঐতিহাসিক দৃষ্টি সং ওঝল রহল,ওহি সভটা কালাবধি মে অভিজাত সাহিত্য জে কএলে হো,কিন্তু লোক-সাহিত্যক অজস্র ধারা এহি সভ কাল মে নির্বাধি গতি সং প্রস্ফুটিত আ নি:স্রবিত হোইত রহল অছি আ লোক-কংঠক মাধ্যম সং জন-মন কেঁ সিংচিত করৈত রহল অছি।

এহন একটা লোক-গাথা আ ওকর নায়ক ভীম কেরটি কেঁ জানী-সুনী ত নে মাত্র গৌরবপূর্ণ আনন্দক অনুভূতি সং মন ভরি উঁঠৈত অছি,বঁল্কি এহি জনপদক সমস্ত সংরচনামেক বৈবিধ্য অপন সম্পূর্ণ ওজক সংগ আঁখিক আগূ জগমগাএ উঁঠৈত অছি। বৈশালী জনপদ কেঁ জং 'জনতংত্রক জননী' হএবাঁক সৌভাগ্য প্রাপ্ত অছি ত কৌশিকী জনপদ কেঁ 'জনতংত্রক সখা-সহায়ক' আ 'জনবিদ্রোহক সূত্রধার' দূনূ হএবাঁক গৌরব প্রাপ্ত অছি।

গুপ্তরংশক অন্তিম রাজা জীবিতগুপ্ত দ্বিতীয়ক সন 725 মে পতনক বাঁদ জে অরাজকতা আ মত্স্যন্যায়ক দু:খদ দৌর চলল,তহি সং তংগ আ আজিজ ভএ জনতা-জনার্দন জখনি পালরংশক সংস্থাপক 'গোপাল'ক চয়ন কএলক ত ওহি মে কৌশিকী জনপদক সেহো নমহর আ মহত্বপূর্ণ ভূমিকা রহএ। এহি জনপদক জাতীয় সরদারলোকনি ওকরা চুনবাঁক আ ওকর শাসন-ব্যরস্থা মে সহযোগ দেবাঁক মহত্বপূর্ণ আ নির্ণায়ক জিম্মেদারী নিভএনে ছলা। এহন একটা বীরপুংগর 'দিব্বাক' ছলা,জে পাল শাসকক প্রভারশালী সামন্ত রহথি। অপন ক্ষেত্র কেঁ ব্যরস্থিত আ রিকসিত করবাঁ মে পাল শাসক লোকনিক

খরদান উল্লেখনীয খছি। কিন্তু জখনি গএহ পানরংশক শাসক মহিপান সত্তাক মদ মে রৌবাএন ত গএহ কৌশিকী জনপদ ওকবা চ্নৌতী দএ রৈসন। এহি রিদ্রাহ রা জনান্দাননক নেতৃত্ব 'ভীম কেরর্ট' কএনে বহথি। কথা রতরৈত খছি জে দিব্বাক খা হ্নকব ভাতিজ ভীম কেরর্ট নে মাত্র নিষাদনোকনিক রাঁগস উঁপজাতিসভ কেঁ একজ্র্ট কএ নামরন্দ কএননি,রঙ্কি এহি রিদ্রাহ মে পৌন্ডবীক,কোঁচ,নাগব খা দ্সাধ খাদি জাতিক নোক সেহো হ্নকাসভক সংগ মিনিকএ নড়ন খা জীত সেহো হাসিন কএনক। ভীম কেরর্টক শাসন ভনহি মাত্র চাবিখহি রর্ষ তক চনন,কিন্তু ঙা এহি রাঁতক প্রমাণ খছি জে এহি জনপদক মূন নিরাসীসভ মে নিষাদ রহ্সংখ্যক বহথি,রনশানী বহথি খা হ্নকাসভ কেঁ খপন খস্মিতাক পহচান সেহো বহনি। কথা মে কিবাতসভক সংগ ভীম কেরর্টক ম্ঠভেড়ক জিঞ্চ সেহো খারৈত খছি,জে মহাভাবত-কানীন কিবাত বাজা রিবার্টক জাতিক এহি ক্ষেত্র মে সশক্ত উঁপস্থিতি কেঁ দর্শারৈত খছি। ক্তাতর্ন্য খছি জে একনর্ন্য এহি জাতিক ছনা খা কোশী-গীত মে রহ্চর্চিত বন্ন্ সবদাব সেহো। এহি ক্ষেত্র মে কিবাতক রহ্নাশিতা খা হ্নকাসভক দ্বাবা নগভগ দূ সৌ রর্ষ তক এহি ক্ষেত্র পব শাসন কএন জএরাঁক প্রমাণ উঁপনর্দ্ধ খছি। এহি জাতি কেঁ কানান্তব মে র্নরস্থাকাবনোকনি শেষ সমাজক নেন বাজ্য খা ফপথ্য (রাঁতব) ঘোষিত কএ দেননি। খজ্কা সময মে ঙা জাতি 'রাঁতব' নাম সং প্রসিদ্ধ খছি।

কৌশিকী জনপদক নোক-গীত,নোক-ভজন রা ভগৈত মে জননাযক ভীম কেরর্ট খাগখহ্ জীরিত ছথি খা

ঠসকাক সংগ উঁপস্থিত ছথি। নিষাদসভক রাঁগসহ্ উঁপজাতি মে হিনকব একহি সনক নোক-গীত প্রচনিত খছি। কোশী জনপদ পব খপন মহীন খা তীক্ষ্ণ দৃষ্ঠি বাখনিহাব রিদ্বান হবিশংকব শ্রীরাস্তর 'শেনভ'ক শর্ষ্ক মে কহী ত –'নোক-ভাষা মে কার‌্যাদিক সংচয-সংকনন ত রহ্নাশি মে ভেন খছি,কিন্তু ভীম কৈরর্তক নোক-গাথা জাতীয কার‌্য হএরাঁক চনতে খাগ তক উঁপযুক্ত স্থান নহি পারি সকন খছি। রাঁগস উঁপজাতিক কংঠ মে সমাহিত রীবপ্পগর ভীম কৈরর্তক নোক-ভজন মে খক্ষয জীরনী-শক্তি খছি। বুদ্ধিজীরীনোকনি ভনহি এহি গাথাক উঁপেক্ষা কএননি,কিন্তু খতি-পিছড়ন রস্মাক এহি রিশান সম্প্রদায মে,জে যুগ-যুগ সং পীড়্‌ত,দনিত,পবাজিত খা খপমানিত বহন ছথি, হ্নকাসভক খন্তস্তন মে ভীম কৈরর্তক গাথা রজ্রাক্ষব মে খংকিত খছি,ভনহি ওকবা কাগজক সাদা পন্না নহি ভেট্ঠি সকন হ্খএ'।

নোক-গীত কোনো সংস্কৃতিক স্বচ্ছ-রাঁজৈত চিত্র হোগত খছি। ভনহি হমসভ একব বচনাক তিথি নহি তয কএ পারী, ওা সভ খপন সমযক দস্তারেজ খছি। ভীম কেরর্ঠক গীত-গাথা জকা নৌবিক মনিযাবক গীত সেহো তকোনীন সমাজিক সংবচনাক চিত্রময রূপ খছি। নৌবিকক গাথা ওহি সময কেং শর্ষ্ক দৈত খছি,জখনি 12ম শতাব্দীক খাসপাস পছিম ভাবতক নদীসভক স্বখি জএরাঁক কাবণ ভাবী সংখ্যাঁ মে পশ্বচাবক সমাজক নোক গংগাক কাত-কাত হোগত কৌশিকী জনপদ মে খারি এতয খপন রাস-স্থন রনরএ ছথি। নৌবিকক কথা রতরেঁত খছি জে কৌশিকী জনপদ ভীম কেরর্ঠক কান সং খাগূ নিকনি চ্কন খছি। মতস্যক্ষেত্র

আ রনক্ষেত্র রঁহ্ত হদ তক গ্রষি ক্ষেত্র মে পবিরর্তিত ভএ চ্কন অছি। আরাগমনক স্বরিধা পহিনে সঁ রৈহতব ভেন অছি। কিবাত,নিষাদ আদিক ক্ষেত্র মে যাদর আ পবমাবনোকনি অপন উঁপস্থিতি রঁনাএ নেনে ছথি। রৈসী সম্ভারনা এহি রাঁতক নাগৈত অছি জে পশ্বচাবকনোকনিক নমহব সমূহক আগমন সঁ একাধ সদী পহিনে নৌবিকক কথাকান হ্অএ। এহি কথা মে প্রায: সভটা পাত্র নিম্ন জাতিক ছথি। একটা উঁঘবা পমাব নামক পাত্র পবমাব রংশক কোনো চবিত্রহীন আ উঁপদ্রবী ব্যক্তি প্রতীত হোগত অছি,জে হবরাঁ–রঁবরাঁ দূ ভাগক হ্ন্ঠ্ম সেহো অছি আ ওা হবরাঁ নৌহঙ্কাক(রত্তমান মে সহবসা জিনান্তস্থ্গত একটা প্রখন্ড) বাজা ছন। একব অতিবিক্ত এহি কথা মে দ্হরী–স্বহরী নামক দূটা ব্রাঁহ্মণ হ্নমাবীক চর্চা আরৈত অছি। এহি সঁ অনুমান কএন জাএ সকৈত অছি জে ব্রাঁহ্মণনোকনিক ছিটপুট উঁপস্থিতি সেহো এহি ক্ষেত্র মে ভএ গেন বহএ। কৌশিকী জনপদ মে প্রচনিত নৌবিক–গাথা মে রিশেষ রাঁত ওা অছি জে এহিমে রর্ণিত অনেক গাম রা ত এহি জনপদক অছি রা পড় াসী মধ্রঁনী জিনাক। পাত্রসভ মে নিম্ন(সোন্হকন) আ অতিনিম্ন(দনিত) জাতিক নোক ছথি জে এহি ক্ষেত্রক বহাগশক স্থিতি কেঁ পুষ্ঠ কবৈত অছি জে ওা গনাকা হ্নকহিসভক ছন,আগঅহ্ অছি,রঁস ওহিমে সরর্ণ জাতিক হন্নক–সন দখন শুরু ভএ গেন অছি। কৌশিকী জনপদক স্বপৌন আ সিংহেশ্বব স্থানক রীচ একটা প্রসিদ্ধ গাম অছি – হবদী। এতয নোকদের নৌবিকক গঠ বহন অছি আ তেঁ গর্ব সঁ একবা হবদী গঠ কহন জাগত অছি। এতহ্ক প্রসিদ্ধ রনদেরী নৌবিকক অবাধ্যা বহন ছথি। নৌবিকক স্মৃতি মে এতয প্রতিরর্ষ কার্তিক পূর্ণিমাক অরসব পব

रिशान मेना नागैत श्छि श्रा ञा स्मृति मेना एहि रौतक साक्ष्य श्छि जे नोक-समाज मे नौबिकक श्चागश्हत् कतेक सम्मान ष्टे। नौबिक पव रिभिन्न भाषा मे गीत-कथासभ पसवन श्छि। भोजप्वबी नौबिकायन मे नौबिक भनहि श्चातंक श्चा श्चपहवणक पर्याय वहन होथि,किन्तु कौशिकी जनपदक नौबिक-गाथा मे नौबिक दुष्ठ-संहावक,सज्जन-उंष्कावक श्चा श्चरॅना नावीक बक्षक छथि। नौबिकक ञा नोकगाथा मात्र एक ब्यक्तिक उँथोन-पतनक मार्मिक गाथा-मात्र नहि श्छि,एहि क्षेत्र-रिशेषक मून-समाजक श्चस्मिताक गौबव-गान श्छि। वाजन धोवी,रॉव्ह दुसाध,रंठा चमाव,गांगे क्षत्री सन-सन मित्र-पात्र ह्श्चए रा कवना व्हम्हाव,गज भीमन, कौल्हमकड़ा सन-सन शत्रु-पात्र,कथा मे एहिसभक रॅन श्चा पवाक्रमक चर्चा श्चद्भुत ष्टे। रर्णनक श्चतिवेकह् एतेक मोहक ष्टे जे स्वननिहाव एकदम सं मन्त्रम्ग्ध भए जाए। नौबिकक रिवाह मे ओकव पिता ऱ्ह्ब्रे सत्ताणस मन दूध पीवि जागत श्छि,सात सौ तौना दही चाटि जागत श्छि,सत्तव माठ सकवौवी स्वड़कि नएत श्छि श्चा श्चाग्रह कएना पव एक सौ हांड़ी मनाग कंठक नीचां उंतावि नएत श्छि। नौबिकक नव-ब्याहता मांजवि उंठैत श्छि त श्चकस्मात जेना रिजनी छिटकैत श्छि,श्चाकासतावा पटैब नहवावैत श्छि,माणिक-कंचुकी झनझनाए उंठैत श्छि,बतन-नथिया हिनैत श्छि,मणिमय-व्हंडन झुनैत श्छि श्चा रॅज्र-चूड़ी झनझनाए उँठैत श्छि। एहि नोक-गाथाक एहेन श्चनेक प्रसंग स्वनि कए एकव श्चज्ञात बचनाकावक प्रति श्चनायासहि श्चनन्त श्रद्धा सं माथ झुकि जागत श्छि।

लोक देव-देवीसभक अवतरण

कौशिकी जनपदक मानस-भूमि लोक-नायकलोकनिक संग-संग लोक-देव-देवीसभक अनेक गाथा-गीतसभ सँ आप्लावित अछि। एहि देव-देवीसभ मे एहि जनपदक त्रस्त-मानस ले मात्र आसवा लेलक अछि,बँल्कि हुनकासभ सँ संघर्ष आ पुरुषार्थक सीख आ प्रेरणा सेहो ग्रहण कएलक अछि। एहि मे धार्मिकता कें सेहो एक कारकक रूप मे देखल जाए सकैत अछि,किन्तु एकटा स्पष्ट रेखा एहि धार्मिकता कें अभिजात्य आ लोक मे विभाजित सेहो करैत अछि। एहि मे संशय नहि जे धर्मक उपेत्तिक जड़ि मे भय रहए। आकाश मे बिजली तड़कल,वर्षा हुअए लागलए, ओला खसलए,अन्हड़ उमड़ि पड़ल,जल-प्लावन भए गेलए आ आदिकालक मनुष्य भयभीत भए गेल। ओ बुझि पाएबँ कठिन रहए जे एहि प्राकृतिक प्रकोपी खेलक पाछू कारण की छै। भयाक्रान्त भए कए ओसभ कोनो अज्ञात शक्ति कें एकर कारण मानि लेलक आ ओकरा सुविधानुसार देव वा दानवक नाम दए देलक। निराकरणार्थ ओसभ किछु टोटका गढलक आ पूजादिक पद्धति बँलएलक। प्राकृतिक क्रीड़ासभक अतिविकट भौगोलिक परिस्थिति, हिंसक जीव-जन्तु,दैहिक बीमारीसभक बीच अपन अस्तित्वक रक्षाक लेल सेहो मनुष्य एहि दैवी-शक्तिसभक शरण गहलक। मानव-जीवनक आदिम चरण आ बाँदहु मे स्त्री आ भूमि कें लए कए संघर्षक स्थिति बँलैत रहल। संघर्ष मे विजय-प्राप्ति आ भविष्यहु मे विजयी हएबाँक कामना,पराजित पक्ष द्वारा बँदला लेबाँक आ विजयी हएबाँक अभिलाषा सेहो अज्ञात-शक्तिसभक कल्पना कें

স্বদৃঢ় কএনক। কানান্তব মে একব দূ ধাবা ৰঁনি গেন। খভিজাত প্ববাণাদিক মাধ্যম সঁ খপন দেরী–দেরতা বচনক ত নোক ভিন্ন দেরক কল্পনা বচনক। খভিজাত ত খপন খনদেখন খা কাল্পনিক দের–দেরীসভ মে ওঝবাএন বহি গেন,কিন্তু নোক ওহি সঁ খাগূ ৰঁঢ়ি প্রত্যক্ষ খা সাক্ষাত নাযকনোকনি মে খপন দেরসভক স্থাপনা কএ নেনক। এহি 'নোক' মে সেহো পহিনে করীনা খা ফেব জাতিসভক খাধাব পব ভিন্ন–ভিন্ন দের–দেরীসভক রিভাজন হোগত বহন খা সঁগ–সঁগ হ্নকসভক গাথাসভ প্ররহমান হোগত বহন। কৌশিকী জনপদক নোক চিন্হা মহাবাজ,নানা মহাবাজ,নানমৈন মহাবাজ, ছেছনা ডোম,দীনা ভদবী,সনহেস,খমব ৰাঁৰাঁ,ডঁগবী মহাবাজ,কাব্দ খিবহব,খেদন মহাবাজ,সোনায মহাবাজ, স্বৰূপ মহাবাজ,ৰীশূ বাঙঁত সন খনেক দেরনোকনিক খাবাধনা–গাথাসভ মে রিভোব ভএ গেন।

ডা রিশ্বনাথ ঝা এহি নোকদেরসভক সম্বন্ধ মে কিছু স্থাপনাসভ দেনে ছথি,জে এহি প্রকাব খছি – (1) নোকদেরী–দেরতাসভক উঁদয ব্রাহ্মণরাদক রিবোধ মে ভেন খছি। হিনকবসভক পূজোপাসনা মে কর্মকাণ্ডীয খাডম্বরসভক খভার খছি। হিনকব নিজী পহচান সহজোপাসনা খছি। (2)সাংস্কৃতিক পৃষ্ঠভূমি মে একব খাধাব জাতীয খছি। (3) হিনকব প্রতিষ্ঠা খনুসূচিত জাতি,জনজাতি তথা পিছড়ন জাতিসভ মে খপেক্ষাকৃত ৰেঁসী খছি। (4)হিনকবসভক পূজোপাসনা বাগ–তান এরং নয–ছন্দ মে নিরদ্ধ খছি। এহি সঁ সম্বদ্ধ গীত–গাথা,নৃত্য–সংগীত, চিত্র–মূর্তি,নোকোসের খাদি একব প্রমাণ খছি। (5) ওা জাতীয–সোচ,কনামেক–

সংচেতনা,সামাজিক–আচাৰ আদি কেঁ ৰেঁঠাৰা দেনক অছি ।

জং পৱৰ্গিৱহ ৰা দ্ৱাগ্ৰহ নহি হ্অএ ত ডা ৰিশ্বনাথ ঝাক এহি স্থাপনাসভ সং অসহমত হএবাঁক কোনোটা কাৰণ নহি দেখাগত অছি। এতবেঁহি নহি, জং দৃষ্ঠি মে ওমান হ্অএ,ওহি পৰ অভিজাত্ক মোতিযাৰিন্দ নহি চঢন হ্অএ ত কৌশিকী জনপদক পবিপেক্ষ্য মে ও ৰাঁত সাফ–সাফ দেখাগত অছি জে ও জনপদ নগ–পাসক জনপদহি সং নহি, দূৰ–দৰাজক জনপদহ্সভ সং একদম অনহদা,অনন্য আ ৰিশিষ্ঠ অছি। ও ৰেহ্ত স্পষ্ঠ অছি জে কৌশিকী জনপদ মে নোক–নাযক,দেৱ–দেৱীসভক ৰিভিন্ন গাথাসভক ধাৰা নে মাত্ৰ অভিজাত্ক ধাৰাক সমানান্তৰ অছি,ৰেঁঙ্কি এহিমে অভিজাত্–ধাৰাক প্ৰতি নকাৰ আ প্ৰৰেঁন প্ৰতিদ্বন্দ্বিতাক ভাৱ উঁপস্থিত অছি। এক দিস অভিজাত্ স্বন্দৰীসভক অনূপ–ৰূপ,ওকৰ কদনী–জংঘা আ ওকৰ কুচদ্বযক দৃঢ–উঁত্তংগতাদিক ৰৰ্ণন কএ অপন প্ৰতিপানক সামন্তনোকনিক মহফিন কেঁ ৰৌনক দএ বহন ছন ত দোসৰ দিস নোক অপন ক্ষত–ৰিক্ষত জীৱন কেঁ গীতসভ মে ঢানি ওহি সং অপাৰ জীজিৱিষা গ্ৰহণ কএ বহন ছন। অভিজাত্ নগ অভিসাৰিকা ছন ত নোক নগ কোশী ছন। অভিজাত্ নগ গিনন–গূথন সত্তাসীন নাযক বহএ ত নোক নগ ওকৰ সমানান্তৰ অনগিনত সংঘৰ্ষশীন নাযকসভক ফৌজ বহএ। অভিজাত্ক ভীম জং চানীস হাথীক ৰেঁন বাখৈত ছন আ পৱনতনয হনুমানক ৰেঁন পৱন–সমানা বহএ ত নৌৰিক মনিযাৰক খল্ডা সেহো অস্সী মনক আ ৰন্নূ সৰদাৰক কোদাবি অস্সী মনক ত বহবেঁ কৰএ,ওহি কোদাবি মে ৰেঁবাসী মনক ৰেঁট সেহো

নাগন বহ্এ। ও বন্নূ সবদাব ভৈঁসা সন মবদ ছৈ,জেকব দেহ রঁজ্র সন ছৈ আ ওকব মোঁছ রঁাসক রঁত্তী সঁ রঁনন রঁহিঁগা সন। অদ্ভূত!

কোশী–গীতসভক ভার–রৈরিধ্য

নোক–নাযক আ রিরিধ নোকদেরী–দেরসভক গীত–গাথাসভক অতিবিঞ্জ জে চীজ কৌশিকী জনপদ কেঁ খাস আ অনন্য রঁনরৈঁত অছি,সে অছি কোশী নদী আ এহি ক্ষেত্রক জন–মন মে অদৌঁ–অদৌঁ সঁ রঁসন ওকবা সঁ সম্বঁন্ধিত কোশী–গীত।

“কোসী–জনিত রিষম পবিস্থিতিসভক চপেট মে পড়ন কোসী নিরাসীসভক আক্রন–র্যাক্রন প্রাণ সঁ আহ রূপ মে নি:সৃত উঁছরাস–গীতসভ মে ওকবসভক আএ্রান্ত জীরন অপন সর্রাগীন রূপ মে সজীর ভএ উঁঠন অছি। এতয জীরন দ্খহ্ মে গতিপূর্ণ অছি। ও দ্খক পহাড় সঁ টকবারৈঁত অছি,খসৈত অছি,খসি–খসি কএ উঁঠৈত অছি আ ফেব ওহি পহাড়ক চোটী পব চঢি কএ হুংকারৈঁত অছি। রিপত্তিসভক অনেক ঝংঝারাতক রীচ পড়ন একব জীরন–নৈযা নড়খড় াগত অছি,নহবিসভক প্রচন্ডতা একব সাহসিকতা কেঁ ডেগ–ডেগ পব ধোখা দেরঁএ চাহৈত অছি,কণ্ঠসভক দনদন মে পড়া কএ নৈযা বহবহা ফঁসি জাগত অছি,তখনিঅহ্ অনমস্ত নারিক মস্ত তবানাসভক সংগ রঁঠিতহি জাগত অছি,একটা রীব যোদ্ধা জকা দ্খ আ রিপত্তিসভ সঁ মোর্চা নএত বহৈত। কঠিন জীরনক

এহি দ্স্খাম ঘাটীসভ সঁ বঁহৈত এহি কোসী–গীতসভ মে কোসী নিরাসীসভক জীরনক প্রচূব খভিব্যক্তি ভেল খছি। প্রনযংকব বাঁঢ়ি,উফনাগত নহবসভ,ঘহবাগত তূফান সঁ নাদন পূজা–গীতসভ মে হমসভ পাবঁএ ছী কোসী নিরাসীসভক ঙশ্বিব পব দৃঢ় রিশ্বাস,জে দ্খক খনরবত ঝংঝারাতহ্ মে খঠৈল বহৈত খছি। নিকপায,খসহায,নিবরঁলম্ব কোসী নিরাসীসভক স্বান্বভূত স্বখ–দ্খসভ সঁ পবিপ্লারিত,মধ্ত ভারনাপন্ন কোসী–গীতসভ কেঁ হৃদযংগম কএ সহসা এহল রোঁধ হোগত খছি জে এতহ্কা বঁচা–বঁচা প্রঙ্কতিক রিকবানতা সঁ সংত্রস্ত হোগতহ্ ওকবা চ্নৌতী দএত, দ্খসভ সঁ পবাজিত হোগতহ্ পবাজয কেঁ চিঠবৈঁত,খনন্ত রিপত্তি মে পড়ি তহ্ ওকবা ননকাবা দএত গৌবরপূর্ণ ভার সঁ করীন্দ্র বরীন্দ্রক শৰ্ব্দ মে খন্তর্মনক ভারামেক খভিব্যক্তি কবৈত ঘোষণা কএ বহল খছি – 'হে দিব্যধামী দেরতানোকনি ! তোবে জকাঁ হমহ্সভ খমৃতক পুত্র ছী,হমহ্সভ খমৃতক পুত্র ছী'। "

কোশী–গীতসভ দিখা কিছু কহবাঁক নেল এহি সঁ নীক কোনো শৰ্ব্দ খা খভিব্যক্তি নহি ভএ সকৈত খছি,জে উঁপবোক্ত পংক্তিসভ মে কোসী–গীতক সংকলনকর্ত্তা ব্রজেশ্বব মল্লিক জী খনেক দশক পূর্ব কহলনি। ঙ কোশী–গীতসভ জেনা এহি জনপদক মানসক গারৈঁত–বঁতিখারৈঁত দস্তারেজ খছি। রিভিন্ন জাতি–রস্ক্ম খপন–খপন তবীকা সঁ কোশী–গীতসভ মে খপন মন–হৃদয–খামো কেঁ ড্রাঁএ কএ খপন খভিব্যক্তি কেঁ খংকিত কএনে খছি। এহি গীতসভ মে দ্খ, খাক্রাষ,প্রার্থনা,রিদ্রাহ সন সন পবস্পব রিবোধী কিন্তু পবস্পব পূবক ভার খছি ত রৈযক্তিক

আনন্দক সংগ–সংগ জাতীয অস্মিতাক প্রদর্শন সেহো অছি। কিছু গীত মে সামাজিক সমবসতাক অদ্ভুত চিত্র অভবি কএ আএন অছি। কোশী কেঁ অনেকঠাম চিবকুমাবীক ৰূপ মে দেখাএন গেন অছি আ এহি নদীক উদ্দাম নিবংকুশতা কেঁ ওকব কুমাবী বহি জাএবঁহি সঁ জোড়ন জাগত অছি। কিন্তু নোক–কল্পনা কী কোনো সীমা,কোনো বঁন্ধন মানএ ছৈ ? ও অপন ঠেঠ নৌকিকতাক রিস্তাব মে কোশীক রিরাহক কল্পনা সেহো কবৈত অছি। কোশী (কন্যাৰূপ মে) ক রিরাহক প্রসংগ মে একটা গীত অছি জহি মে সমাজক প্রত্যেক জাতি–বর্গক নোকক সহযোগী ভূমিকা কেঁ বেখাঁকিত কএন গেন অছি। কোশীক রিরাহ ভাদো মাস মে ভএ বহন অছি। একব তৈযাবী চনি বহন ছৈ। এহি মে মানী মোব উঠএতএ আ নগবক সমস্ত নোক বঁবাতী সজএতএ। দুনহিন কোশীক নেন ডোম ডানা ওঠএতএ,কপড়া যা সাড়ী ওঠএতএ, চূড়ি হাবা চূড়ী পিন্হএতএ,দর্জী চোনী সীতএ,সোনাব হঁস্বনী গঠতএ,তেনী তেন নগএতএ,বঁহিন কমনা উঁবঁটৈন নগএতএ আ বন্নূ সবদাব টীকা আ টিকুনী পিন্হএতএ। বঁটী ত সম্পূর্ণ সমাজক জিম্মেদাবী ছৈ,ত এহি মে সভক সহযোগ সেহো চাহী আ এহি প্রকাব অনগ–অনগ জাতিক হোগতহ্ সভগোটা একহি সমাজক পূবক আ অভিন্ন অংগ অছি,জেকবা এহি গীত মে নীক জকাঁ দেখন জাএ সকৈত অছি।

গীতসভ সঁ হ্নকৈত সংস্কৃতি

রিদ্বাননোকনি দ্বাবা নোক–গীতসভ কেঁ সেহো রিভিন্ন শ্রেণীসভ মে রিভক্ত কএন গেন অছি আ সংস্কাব গীত

केँ सेहो एकर एक श्रेणी मे राखल गेल अछि। गर्भाधान सँ अन्त्येष्टि धरिक सोलह संस्कार मानल गेल अछि आ प्रायः प्रत्येक संस्कार-कर्म पुरोहिती-व्यवस्था आ कर्मकाण्डक उपेक्षित अछि,तेँ एकरा लोक-संस्कृतिक हिस्सा मानबँ कतेको लोकक लेल कनी कठिन अछि। एकर अधिकांश गीतसभ मे अभिजात्यक छाप सेहो अछि। किन्तु जन्म, मरण, विवाह आदि त सम्पूर्ण मानव-जातिक जीवनक अभिन्न कारोबार अछि। एहि अवसरसभक लेल सेहो लोक एहन आचार-व्यवहारक समृद्ध परम्परा बनाए लेने अछि,जेकर पुरोहिती कर्मकाण्ड सँ कोनो लेब-देब नहि अछि। उच्च जातिक विभिन्न संस्कारसभ मे सेहो स्त्री-वर्ग एहन अनेक रस्म-रिवाज/वीध-विधान बनाए राखलनि अछि,जे पुरोहिती मंत्र-विधि-पद्धतिक दायरा सँ एकदम बाहर अछि। कखनहु-कखनहु त ई लागैत अछि जे विवाहादिक कर्म शुद्धतः स्त्रीगणक अधिकार-क्षेत्रक काज रहए,जहि मे बहुत बाद मे जाए कए पुरोहिती हस्तक्षेप भेलए। जे-से! गौर सँ देखी त एहि संस्कार-गीतसभ मे सेहो ठाम-ठाम लोक आ अभिजात्यक फर्क देखाइ पड़ैत। ओना पीड़ा आ खुशी एहन चीज अछि जेकर कारण आ प्रकार भलहि अलग-अलग हुअए,लोक आ अभिजात्यक अन्तर केँ समाप्त भलहि नहि करए,न्यून अवश्य कए दैत अछि।

कौशिकी जनपदक संस्कार-गीतक विविधता आ प्रचुरता अचरज मे डालि देबएबला अछि। उदाहरणक लेल विवाह-संस्कार केँ ली त एहि मे विभिन्न विधानक अनुरूप विभिन्न गीतसभक भण्डार भरल पड़ल अछि। एहि मे

नगन,तिलक,उबटन,कासा हुजाय,दल-धोय,मटकोर,विलौकी,वटगमनी,ओसौर,नहछू,द्वार-छेकाय सं लए कए विवाह,सुहाग,मड़बा,मिलन,कन्या-निरीक्षण,परिछन,अठोंगर,भांवर,कन्यादान,जोगपिसाय,नारा हुज्जी,कंगन

बंधाय,सिन्दूरदान,कोहबर,घुंघट,चतुर्थी,पनबिछी,द्विरागमन,बेटी विदाय,समधी मिलन,खीर खबाय आदिक संग-संग भतखय मे समधी आ बराती कें पढ़ल जाएबला गारि-गीतसभक वेहार अछि। एहि गीतसभक भाव विधान-विशेषक विधि मात्र तक सीमित नहि अछि। एकर माध्यम सं स्त्रीगण ने मात्र अपन पीड़ासभ कें अभिव्यक्ति देलनि अछि,बल्कि सामाजिक कुरीतिसभ पर प्रहार सेहो कएलनि अछि।

कोनो एकटा गीत मे बेटी अपन अल्परयस हएबाक दोहाइ दए कए पिता सं अखनि विवाह नहि करबाक विनती करैत अछि,त कोनो गीत मे बेटी कें वापक लेल ग्रहण जकां बताएल गेल अछि। एकटा गीतक भाव अछि जे जहि तरहें आम बिना आमक घौदा आ कोयल बिना गाछक डारि सून लागैत अछि ,तहिना बेटीक सासुरवासि चलि गेलाक बाद पिताक घर सून भए जाइत अछि। एहिना कोनो गीत मे विवाहक बाद बेटीक आजादी छिनाए जएबाक दुख व्यक्त भेल अछि। एकटा गीत मे बेटीक माय धमकीक सुर मे कहैत अछि जे जं बूढ़ जमाय भेल त ओ अपन अंगना मे नहि रहत,मले अंगना लागि देत। आगू ओ कहैत अछि जे जं एना भेल त ओ सभटा पोथी-पतरा जराए देत आ जं नाबद वाभन बीच मे किछु बाजबाक हिमाकति करता त ओ हुनकर दाढ़ी पकड़ि कए

घिसिअएती। भगवान शंकरक कथा सं जुड़ल एहि गीतक पृष्ठभूमि अभिजात्यक अछि जाहि मे कोशी-कमला परिक्षेत्रक एकटा जाति-विशेष मे रहैसभ कें जातीय श्रेष्ठताक नाम पर बूढ़ भलमानुसलोकनि सं विवाहि देबाक कुप्रथा परिपाटी नमहर कालावधि तक चलल। किन्तु गीत मे व्यक्त आक्रोश आ विद्रोहक स्वर खांटी रूप सं लौकिक (अनभिजात्य) अछि। पूर्वाञ्चलादिअहु मे कतिपय स्थल पर ओर स्वच्छ कोशी-गीतसभ मे सेहो कोशी कें वाँझनक रहैटी आ स्वभाविक सेहो कहल गेल अछि। अचरज नहि जे लोक-मन एहि गीतक माध्यम सं कोशी कें अदृश्य प्रतीक मानि कए एहि विद्रोहक मानसिक समर्थन कएने हुअए जे कोनो बूढ़ आ कुपात्र सं विवाहल जएबाक सत्ती ओ स्वभाविक बहुरें रहैसी नीक बुझैत अछि। एतय ई ध्यातव्य अछि जे लोक-मान्यता मे कोशी आ कमला सहोदर बहिन अछि। सहोदरा होएतहु कमला परम्परा कें आंखि मूनिकए स्वीकार करैत अपन नियति सं समझौता कएनिहारि छथि,जखनकि कोशीक रग-रग मे विद्रोहक विस्फोटक भरल अछि। एएह अन्तर कोशी आ कमला जनपदक मानसिकता मे सेहो देखाए पड़ैत अछि। एतय एहो ध्यातव्य अछि जे अनेक लोकगीतकारलोकनि गीत रचिकए ओहिमे 'विद्यापति' भनिताक प्रयोग कए ओकरा उदारतापूर्वक लोक-समाज मे वितरित कए देललनि अछि। तें ई आवश्यक नहि जे जहि गीतसभ मे विद्यापति भनिता लागल हुअए,ओ राज्याश्रय मे रहिकए अपन पालन-पोषणकर्ता सामन्तक लेल 'कीर्तिलता' सन दरबारी रचना करनिहार विद्यापतिअहिक रचल हुअए। एहि जनपद मे 'विदापत नाच' प्रसिद्ध अछि,एहि मे विद्यापतिक लोक-उच्चरित

रिदापत नाम जुड़न थिछ;किन्तु ओ नाच हुनकव बचन नहि छनि। ओहुना एहि था एहन थन्य गीतसभक थभिरयाक्तिक तेरब रिद्यापतिक समन्यौतारादी करि–मानस सं मेन नहि खाओत थिछ।

संस्काव गीतसभक थतिबिक्त एहि जनपद मे रिबहा,रबहमासा,झूमव,कजवी,चैता,निर्गुण,जंतसाव,नोवी,नावदीय, मर्सिया था खेतीक रिरिध काजक रेंब मे गाएन जाएबना गीतसभक थपाव भण्डाव थिछ। गहो कहि सकए छी जे नोक–जीरन–जगतक कोनो एहन क्षण नहि थिछ,जेकवा नेन नोक–करिगण गीत नहि बचननि था एकव माध्यम सं थपन रिरिध भारना कें थभिरयाक्ति नहि देननि।

एहि जनपद मे निम्नरवगक संख्या थधिक थिछ था हुनकवसभक थतीत गवीरीक थछैतहु गौवरमय बहन थिछ। थुदक्षथितयावी हिनकासभक शोणित मे बहन थिछ। एना मे स्वाभारिक थिछ जे हिनकवसभक मानस मे उंचरवगक प्रति एकटा थास किस्मक थरहेनना–भार रैसन थिछ। थाधुनिक नोकतांत्रिक पद्धति मे ओसभ एकवा समय–समय पव रोटक माध्यम सं रयाक्त कएने छथि। कांग्रेसक चना–चनतीक जमाना बहितहु एहि क्षेत्र मे समाजरादी रिचावधावाबना पार्टीक मजबूत उपस्थिति बहन थिछ। नोक–गीतसभ मे सेहो एहि थरहेनना–भारक थभिरयाक्ति होगत बहन थिछ। एकटा नोकगीतकाव त करीबक रेनौस भार मे रयंग्य करैत कहैत थिछ – "थबे हो,बुढ़रक रभना,चुम्मा नए मे जाति नहि बे जाए ? जोनहा,धुनियां,तेनिया–तेनिनियां

কে পীরঁএ নে ছখন পনিযাঁ,নটিনী কে জোরঁনমা কে গংগা– জহ্নুনমা মে ডুবঁকী নগাএ কএ নহনিযাঁ"।এহি নোকগীতসভ মে এহন তীব জকাঁ ভোঁকাএবঁনা খনেকবাস টৌপক ভবমাব ছৈ। খনেক নোক–গীত মে কোশী স্বযং কেঁ শ্রেষ্ঠ–ফন–জাযা কহৈত খছি। তেকব বাঁবজূদ ও রীব কোহনা রা বন্নূ সবদাব সন নিম্নজাতিক নোকক সংগ সম্বন্ধ জোড়ৈত খছি ত ওা নোক–মনক রএহ ভারনাক খভিব্যক্তি প্রতীত হোগত খছি। হোনীক জোগীবা– গীতসভ মে ত ওা ভারনা খপন চবম উঁকের্ষ পব হোগত খছি,জখনি জোগীবাক টৈনী দবরঁজ্জা পব চঢিকএ ঠমকক সংগ খভিজাহ কেঁ বস নএ–নএ কএ গবিযাবৈঁত খছি,ওকবা নির্মম হাস্যক সংগ বেঁপর্দ কবৈত খছি।

এহি নোকগীতসভ মে এহি জনপদক মানস মানূ জেনা খপন সভটা দ্খক সমাধান,স্বখক সহ্মান খা শ্রমক উঁসেরধর্মিতা কেঁ খোজি নেনক খছি খা খোজি কএ ওকবা সহেজ নেনক খছি।

নাচসভক কৌশিকীকবণ

ভারসভক প্ররঁনতা জং গীতসভ কেঁ জন্ম দএত খছি ত খানন্দ খা প্বনকক খতিবেক নাচবাঁক নেন বাঁধ্য কএ দএত খছি।ওা একটা খনবঁ্ম ব্ঁমৌবননহি জকাঁ খছি জে কৌশিকী জনপদক জনজীরন জখনি খস্বরিধা,কষ্ঠ,রিপত্তি খা সংঘর্ষক মাবি মেন বহন ছন,তখনি এতয গীত,নাচ খাদিক এতেক নমহব সমৃদ্ধ পবম্পবা বঁনন;খা খাগ জখনি জন–স্বরিধাসভক রিস্তাব ভেন খছি,খনেক ভৌতিক রস্তু খা সংবচনামোক ঢাঁচাক

निर्माण आ उँल्लर्द्धता भऽ गेल अछि त ओ सभ परम्परा प्राय: समाप्तिक कगार पर ठाढ़ अछि। एहि जनपद मे छोटे-छोटे मेला आ विभिन्न नाच-तमाशाक स्वदीर्घ परम्परा रहल अछि। एहि नाचसभ मे पुरुषहि स्त्री-वेश मे नाचैत रहला अछि। आन-आन क्षेत्र मे एहन नाच कें "लौंडा नाच"क संज्ञा देल गेल अछि। किन्तु कौशिकी जनपदक लोक-मानसक भलमनसाही देखिऔ जे एतय ओ हीनताबोधक,ग्लानिदायक शब्द कबूल नहि अछि। एमहर एहन नर्तकसभ कें "नटुआ" कहल जाइत रहल अछि। एमहरका नाचसभ मे विदापत नाच,बाजा सलहेस,नैका-बनजारा,दुलरा दयाल,रूमर बृजभान, आल्हा-ऊदल,जालिम सिंह,कमला मैया,कोशी मैया, रमखेलिया आदि खेलल जाइत रहल अछि। एहि नाचसभ कें जं एहि जनपदक मौलिक निर्मिति नहिअहु मानी,तखनहु एहि बात मे कोनो संशय नहि जे एतहुका लोक-कलाकारलोकनि एहि नाचसभक पूर्ण नहिअहु त बहुत हद तक एकर कौशिकीकरण अवश्य कऽ देने छथि। विशेषतया नाचक "विकटो"सभ एहि काज मे खास आ विपुल योगदान देने छथि। नाचक दौरान एहि विकटोसभक माझक टिप्पणीसभ मे एहि जनपद-विशेषक विभिन्न आ विशिष्ठ परिचितिसभक उँल्लेख बेर-बेर होइत अछि। एहि नाचसभ आ एहि विकटोसभक 'विकट' टिप्पणीसभ मे अभिजात कें फूहड़ता आ अश्लीलताक दर्शन भऽ सकैत अछि,होइतहु अछि,किन्तु ओसभ वस्तुत: सबल लोक-मानसक निर्मल अभिव्यक्ति अछि। विकटो सं ओकर शिक्षा दिआ पुछला पर ओकर उँत्तर होइत अछि – "गाय-माल चराबैए आ छौड़ ी पटिआबैए के चक्कर मे कोशी-बान्ह तक त

नहि,रँस गजना धाव तक कोनो-कोनो तवहे पठि सकनिऐ" ! एहिना एकटा रिकटा अपन रॉपक भूमिका करैत व्यक्ति सं पुछैत अछि जे की ओ ओकव (रिकटाक) माय सं रिवाह केने बहए ? उत्तव मे 'हं' स्वनितहि रिकटा तपाक सं कहैत अछि – 'तरँ त हम्हूं तोहव माय सं रिवाह कवरँह' । एहि रिकटासभक जांघ मे रोँखाव लागत अछि आ ओनाजक नेन ओ ओंठाक दैरँनेटे खागत अछि ।

अभिजात्यक नेन एक त पुरुष द्वावा स्त्रीक स्वांग भविकए नाचरँहि आपत्तिजनक अछि,तहि पव सं एहन भदेस टिप्पणीसभ त एकदम सं नाकारिने-रँदर्शित सन रॉत भए जाए त कोन अचवज ! किन्तु लोक-मानस कें एहि मे 'वस' आरैत अछि आ एहनहि मजाकसभ ओकव ठोव पव मुस्की आनैत अछि,ओकवा ठहाका नगारैक नेन रॉध्य कए दएत अछि ।

एहि नट्टुआ-नाचसभक अतिविक्त 'सामा-चकेरॉ' आ 'जटे-जटिन' नाच अछि,किन्तु एहि पव शुद्ध रूप सं स्त्री-समाजक आधिपत्य आ एकाधिकाव अछि । किन्तु कमान अछि जे अछूत नाचसभ मे 'कोशी'क उपस्थिति बहैत अछि । हमव घव सं प्राय: पचास डेगक दूवी पव धानुक-टैली अछि । धानुक अर्थात कौशिकी-कक्ष वा जनपदक सर्वाधिक प्रवान डीही आ मूल-निरासी निषादलोकनिक एक उपजाति । कृषि-कार्यक कावण एहि टैल सं हमव परिरावक घनगव सम्बन्ध बहल अछि – परिराव जकां । एहि टैलक प्राय: प्रत्येक परिरावक जन-जनी हमव खेतीक काज सम्पादन मे योगदान दएत बहल अछि । अपन समाजवादी प्रतिबद्धता आ सामासिक

बिचार-व्यवहारक चलतें हमर पिता एहि ठेँनक अधिकांशि लोकक लेल 'मालिक' नहि,'दादा' वा 'बाबा' बनल रहला,कहागत रहला। सम्भवतः ओ सिलसिला हमरा एहि ठेँनक अनेक महिलाक 'देवर' बनबैत रहल त अनेक महिला 'कका' कहितहुँ हमरा अपन हँसी-मजाकक घेर मे लए लएत छली। सम्भवतः तएह आँच हमरा दू-एक बेर 'जट-जटिन' नाच देखबाक अवसर देने रहए,जेकरा ओसभ नाच नहि,'खेला' कहैत छली,जे मात्र महिलासभक बीच खेलल जाएत अछि आ जेतय कोनो पुरुषक उपस्थिति कठोर रूप सं वर्जित रहैत अछि। एक त हमर किशोरवय,दोसर देवरबला रसमय सम्बन्ध,हमर उपस्थिति ले मात्र ओकरासभ कें आह्लादित करैत छल,बल्कि कएक बेर हमरा ओहि नाचक बीच खीचकए ओ रसरिभोर महिला सभ हमरहु ओहि 'खेला'क प्रतिभागी मानि/बनाए हमरा संग छेड़खानीक आनन्द सेहो लएत छली। हमर स्मृति मे ओहि नाचक किछुअहि हिस्सा सुरक्षित अछि,जहि मे सं एक अछि 'जट'क भूमिका करैत महिला द्वारा मोरंग जएबाक अनुमति मांगला पर 'जटिन' बनल महिलाक "कोशीक एहन नाह खेबबाक मजा मोरंग मे कतए भेटतौ रे जटा" गाबैत अपन एक अंग-विशेष दिस ईशारा करब आ ओहि अंग कें बेर-बेर उचकाएब।

'जट-जटिन'क 'खेला' त खेलनिहार महिलालोकनिक लेल जेना मदलोसरक नाच अछि। एकर विपरीत 'सामा-चकेबा'क प्रस्तुति मे अपेक्षाकृत शालीनता अछि। यद्यपि कि ओहो महिलासभक दूटा समूह द्वारा एक-दोसराक डांठ मे हाथ फंसाए कए खेलल जाएत

খছি,কিন্তু মহিনানোকনিক খাপসী চ্হন গহো নাচ মে চনৈত বহৈত খছি। প্রসিদ্ধ নাটককাব খনিন পতংগক খনুসাব সামা মোবংগ নবেশ বাজা বতিনাহক পুত্রী তথা চন্দ্ররাক খথরা চকেরাঁ মদ্র–দেশক বাজা নক্ষ্মণ সেনক পুত্ব ছনা খা বৃন্দারন নামক জংগন সহবসা জিনা মে সিমবী–রঁখিতযাবপুবক উত্তব খবস্থিত খছি। এহি স্থাপনা কেঁ খনিন পতংগ গতিহাসসম্মত কহএ ছথি। এহি সূচনা খা তথ্যক খানোক মে ‘সামা–চকেরাঁ’ক খেন কেঁ কৌশিকী জনপদক মৌনিক উপেত্তি মানন জাএ সকৈত খছি।

গসভ নাচ এহি রাঁতক প্রতীক খছি জে খানন্দক ক্ষণসভ কেঁ কোনো পূর্ব তৈযাবী রা তামঝামক রেঁগবতা নহি খছি। পুরুষনোকনিক নাচ মে নগপাসক ঘবসভক স্বতরাঁ মে উপযোগ হোগরঁনা কাঠক রঁনন খাঠ–দস টা চৌকী জ্টাএ কএ খাপস মে জোড়ি দেন গেন,প্রকাশক নেন কোনো ছোট–মোট প্রবঁন্ধ কএ নেন গেন খা নাচ শুরু। পুরুষনোকনিক মেক–খপ নেন জং ভুষণা পৌডব ভেটি গেন ত রাহ–রাহ,নহি ভেটন ত রাহ–রাহ। কিন্তু স্ত্রীনোকনিক নাচ মে ত নে মংচক ঝমেন,নে মেক–খপক,খংগনাক ভুগযা হ্খএ রা খেতক,নাচক স্থন রঁনন–রঁনাএন উপ্লব্ধ।

ক্ষবণোন্মুখ নোক খা রঁদনৈত পবিদৃশ্য

ঘব–পবিরাবক রেঁহতবীক নেন মজদূব খা মিস্ত্রীক কাজ কবনিহাব পীতাঁরঁব কহিযো নষ্ট্খা ভেন কবৈত বহএ। নাচৈত কান ওকব পৈবক ধমক সং চৌকীসভক ট্টরাঁক বেকার্ড রঁনন বহএ। রঁহ্ত বাস নোক তহিযা পীতাঁরঁব নষ্ট্খাক নাম স্বনি খপন কমজোবহা চৌকী দেরঁএ সং নঠি

जाগत छला। नाचक डिमान्ड कम भऽ गेलऽ,पीतांबर सौजनल मजदूर भऽ गेल,कखनहु देबाल जोड़बाक काज आ कखनहु खेतक काज करऽ लागल। आग पीतांबर नकराग्रस्त भेल घर मे पड़ल अछि आ ओकर परिजनसभ मे सं दूर-दूरतक केकरहु कोनो नाच सं कोनो सम्बन्ध, कोनो सरोकार नहि अछि। पीतांबर स्वस्थ रहऽ त कहैत छल जे आब त डंसेरसभ मे डीजेक कानफाड़ू ध्वनि पर 'टिंकू जिया' , 'दिल करे चूं-चांय चूं-चांय-चांय' वा 'तनिक जींस ढीला करा' सन-सन गीतसभपर लोक रंगहुदा ढंग सं उंछलि-कूदिकऽ नाचऽ मे अपन शान बुझैत अछि,आब हमरसभक नाच के देखऽ ?

नथुनी मन्डल पर गोसांगक 'भाओ' आबैत रहनि। ढ़ान,हबक्कनियां,म्नानि आ गायनक बीच नथुनी भगतक माध्यम सं गोसांग लोकसभक उंपचार आ विभिन्न समस्याक समाधान हेतु सलाह दऽत छला। आब लोकसभ कें अस्पताल उंपलब्ध छै,डाक्टर उंपलब्ध छै आ रोगसभक उंपचारक आधुनिक तंत्र उंपलब्ध भेल छै त नथुनी भगत पर 'भाओ' आएब ठमकि गेल अछि आ ओहि सं सम्बन्धित सभटा वाद्य-यंत्र आ गायन-कला कोनटा धऽ देलक अछि। जं भऔहि नहि,त 'भाओ' कतय !

आब धन्नकटैनीक स्त्रीगण 'जट-जटिन' नहि खेलऽ छथि। प्रछिओ त नजाऽ जाऽत अछि। मबौनाबानी कहैत अछि जे डिन्नी-पनिजाब कमाबऽएबना बैटासभ मना कऽ देने छनि। आब ओसभ खेतक्क काज लेल उंपलब्ध नहि छथि, बैगरतहि नहि छनि। नऽ-दऽ कऽ सामा-चकेबाक

খেন বহি গেল অছি,জেকরা ওসভ গীত গাবৈত কোনো ৫টৈকা জোতন খেত মে খেলি আরঁএ ছথি,একব নাচ ত খতমহি রুঁম্মু।

খেতীক বিভিন্ন অরসব পব গাএল জাএবঁনা গীতসভক সূনবঁ আবঁ সপনা ভএ গেল অছি। খেতী আবঁ উঁসের নহি বহল। মিক্সীক যগ আবিঁ গেল অছি আ পিসাএল পৈকড সামগ্রী উঁপল্ৰ্দ্ধ অছি ত আবঁ জাঁতা,ঢেকী আ উঁখবি-সমাঠ কেঁ কে পৃছৈত অছি জে একব গীতসভ গাএল জাএত।

স্বকবাতীক দিন সজন-ধজন বঁড়দ আ মহিষ দ্বাবা স্বগবক শিকাবক খেল "হ্বিআহা" আবঁ অপন দিবংগত হএবাঁক স্বৰ্ণ-জযন্তী মনাএ বহল অছি। নাব-প্ৰআব আ সঁঠীক বৌমক পাছূ ন্বকাএ কএ 'আস-পাস' খেলাগত বেঁদবাসভ আবঁ নহি দেখাগত অছি। এক পৈব পব হদৈত মাটিক খপটা সঁ 'তি তি' বা 'তিক-তিক' আ গ্বড়ী করঁড্ডী খেলাগত নহ্কিববাঁ-নহ্কিববী নহি দেখাগত অছি। করঁড্ডী সেহো প্ৰবান জমানাক গপ ভএ গেলএ। আবঁ গলী-বাঁটে পব ক্রিকেটৈক বাজ চলি বহল ছৈ।

ঢোল,হাবমোনিযম,ঝালি,কবতাল,মৃদংগ আদি বাদ্য-যন্ত্র কেঁ ডীজে প্ৰবাতন্বক বস্তু বঁনাএ দেলে অছি। 'বেণ্ৰ'ক 'পংচকৌড়ী মিবদংগিযা'ক অংগ্বীসভ ঠৈঠ ভএ গেল অছি আ ওকব 'বসপ্রিযা' জানি কোন কবাঁড়খানা মে পড়ল কানি বহল অছি। প্রেমচন্দক 'হোবী' 'গোবঁব'ক ডগব ধএ পনিজাবঁ-ডিন্নী কমাবৈত অছি,ত 'হবখূ' বিঙ্ঠোনা পবক কম্বঁল কে কহএ,তোশিক পব বজাগ ওঠিকএ স্বতৈত

অছি আ বাঁহব ঘুমবাঁক নেন বেঁটাক দেন 'জৈকেট' পহিবৈত অছি।

হববাঁমাসভ আবঁ গিবহতনী সঁ 'বঁসিযা ভাত'ক নেন কসৈত-ঝগড়ৈত নহি ছথি। হুনকাসভ কেঁ মনপসন্দ ভোজনক নেন নগদ পৈসা চাহী। ওনাহিতহু আবঁ হব-বঁড়দ সঁ খেতী কে কবৈত অছি? বোটীক পৌষ্টিকতা আবঁ অভিজাত্যক ব্যঁজন-সূচী মে সম্মিনিত ভএ গেন অছি আ ভাত খাএবঁ আবঁ নোকক অভিজাত্য ভএ গেন অছি।

আবঁ কিন্নত নামক কোনো চীজ নহি বহন। কী ছোট,কী নমহব,সভ গোটা মে ঘব কেঁ ওঁটা-সীমেন্ট সঁ বঁনএবাঁক প্রতিযোগিতা চনি বহন অছি। খঢ়-ফূসক ছৌনী আ টাট কেঁ মাটি সঁ নেবঁকএ স্বন্দব দেবাঁন বঁনাএ দেবাঁক কনাসভ আউট আফ ডেট ভএ গেন অছি। ফূসক বেঁগবতা নহি বহন ত খঢ়োবি সেহো বিনীন হুঅএ নাগন অছি। ছপ্পবক স্থান ছত নএ নেনক ত বঁসবিঙ্গীসভক বেঁগবতা নহি বহন। বাঁস বহন নহি আ বাঁসক উঁপোদক কোয খবীদনিহাবহি নহি ত এহি সঁ জুড়ন কনাসভ কেঁ কানক গান মে জএবাঁকহি অছি।

স্বামী সহজানন্দ 1947 মে কোশী-ক্ষেত্র অঁচনক ভীমনগব,প্রতাপগঁজ আ ছাতাপুব থানা ক্ষেত্রক ভ্রমণ পব অএনা ত ও এতহুকা বস্তাসভ কেঁ নবকক বস্তা সঁ বঁদতব কহনে ছনা। আগ এতহুকা 95% সড়ক চকাচক অছি আ এহিপব তেজ সঁ তেজ ভাগবাঁক নেন বাহনসভ মে হোড় মচন অছি। এনা মে বঁড়দগাড়ী কেঁ কে

প্ঋঙ্এ ? সে 'হীবামন' সেহো ঋপন গাড় ী ঋা ৰঁড়দ দ্নূ ৰেঁচি ঋাএন।

কোশীক ৰাঁঠি ঋাৰৈঁত বহএ ত মাঁটি ঋা ৰাঁন্বক ভবান সং নৌঋা,কাস ঋা পষ্টেবক নমহব ঋা ঘনগব জংগন ৰঁনি জাগত বহএ। কোশীক নোক এহি ক্ষ্দ্র সন দেখাগত উঁপল্লব্ধিতা কেঁ ঋপন গনিম ঋা শ্রমক সম্মিনিত প্রযাস সং ঋার্থিক উঁপল্লব্ধি মে পবিণত কএ দেনে বহএ। প্রত্যক্ষত: ঋনেকঋা ঋা ফিজূন সন দেখাগত এহি বস্তু কেঁ কচা-মান মানিকএ এতহ্কা নোক একবা ঋপন কনামেকতা সং উঁপযোগী বস্তুসভ মে ঢানি নেৰাঁক পবিপাটী ৰঁনাএ দেনক। চটাগ,পটিযা,দৌবী,মৌনী,চংগেবী-চংগেবা,খর্বা ঋাদি বস্তুক নির্মাণ এহি সং হ্ঋএ নাগন। জন-জমাব পট্ঋাক খেতী নেন ঋন্বকূন বহএ,ত একব খেতী খূৰঁ নোকপ্রিয ভেন। নমহব স্তব পব পট্ঋাক খেতী ভেন ঋা একব কনকত্তা তক নির্যাত ভেন। নোকক হাথ মে নগদ বকম ঋএনএ ঋা স্থানীয স্তব পব একব ডোবী-বস্সা-স্বতবী ঋাদি ৰঁনৈৰাঁক কনা সেহো রিকসিত ভেন। ৰাঁসক উঁপোদ ঋা উঁপযোগক রিরিধতা ত ওবহ্ ঋদ্ভুত ঋছি। ঘবক টাট-ছপ্পব সং নএ কএ ঘেবাৰঁন্দী ঋাদি মে একব উঁপযোগ ত হোগতহি বহন ঋছি,এহি সং ছিট্টা,সূপ,হাথক পংখা ঋা ৰেঁদবাসভক ঘিবনী,গাড় ী ঋাদি খিনৌনা ঋাদিক ঋতিবিক্ত রিভিন্ন সজারটী সমান সেহো ৰঁনৈত বহন ঋছি। প্লাস্টিকক ঋাগমন ঋা পক্কা মকান ৰঁনৈৰাঁক ৰঁঢৈত প্রবৃতি একহি সংগ এহিসভ উঁপোদ,উঁপোদক ঋা এহি কনা পব হমনা ৰোঁনি দেনক ঋছি ঋা একব পবম্পবাগত কনাকাবসভক বোজী-বোটী পব সংকট ঠাঢ কএ দেনক ঋছি।

आधुनिकताक आबा पर लोक-संस्कृतिक काठ

अखुनका समय क्षेत्रीय पहचान आ अस्मिता पर घहरबैत संकटक समय अछि। एक दिस सूचना-प्रौद्योगिकी तथा कम्प्यूटर-तकनीकसभक पीठ पर सवार पूँजीवाद 'विश्वग्राम' आ 'उन्मुक्त-अर्थव्यवस्था'क नाम पर सामाजिक ताना-बाना केँ छिन्न-भिन्न कऽएबाक अराजकता केँ जन्म देने अछि, त दोसर दिस मध्ययुगीन विचारधाराक आधुनिक महारथी लोकनि सेहो सक्रिय छथि, जे धर्मक पुरोहिती-संस्कृतिक पुनर्वापसी केँ प्रोत्साहित, पुनर्स्थापित करबाक जी-तोड़ प्रयास मे लागल-भिड़ल छथि। अभिजात्यहि जकाँ पूँजीवादहु मानैत अछि जे लोक-संस्कृति प्राक-आधुनिक समाजक संस्कृति अछि आ एहि समाजक विघटनक बाद 'लोक' केँ सेहो अन्तत: विघटित भऽए जएबाक अछि। पूँजीक अभिजात्य-साम्राज्यवाद अपन संचार-क्रांति, भूमण्डलीकरण, उदारीकरण, बाजारीकरण आदि-गत्यादिक वैचारिक अस्त्रसभक माध्यम सँ एहि विघटनक प्रक्रिया केँ तेज करबाक हर संभव प्रयास मे लागल अछि। मध्ययुगीन विचारधाराक अभिजात्य त सदा-सर्वदा सँ 'लोक' केँ अपन शत्रु मानैत आएल अछि। सर्वविदित अछि जे मध्ययुगीन विचारधारा मिथ्याचेतना पर आधारित अछि, जे लोकक विवेक केँ कुन्द करबाक कोशिश मे लागल रहैत अछि। एहि तरहेँ लोक आ ओकर संस्कृति वर्त्तमान मे दुतरफा आक्रमणक बीच घेराएल अछि। सम्पूर्ण विश्वक लोक पर एहि संकटक यम-छाया

পসবন খছি,ত কৌশিকী জনপদহি একবা সং খনছখন কেনা বহত ?

পূঁজীক সাম্রাজ্যরাদক ছত্রছাযা মে,সংবক্ষণ মে ৰাঁজাব র্যাপক ভএ কএ গনী–মোহন্না সং হোগত ঘবসভ মে ঘ্সপৈঠ কএ চ্কন খছি। ৰাঁজাবক সৌদাগবসভ ফষ্টাফষ্টক সংস্কৃতি কেঁ ফৈশন ৰঁনাএ দেনক খছি খা ওা ফৈশন রাযবন ভেন জাএ বহন খছি। গন্সষ্টেন্ট কৌফী,ট্রূ মিনষ্ট ন্বডন্স খা পৈকড ফূড খাৰ্ঁ নোকক দিনচর্যাকি খনিরার্য হিস্সা ৰঁনৈত জাএ বহন খছি। ভারানাসভ পব চানাকীক কনা হারী ভএ বহন খছি।

নোক–কনাসভ ধৈর্য খা গমৌনানক কনা–সাধনা খছি খা ওা নমহব সময,খভ্যাস খা জীরনক নমহব হিস্সা মাঁগৈত খছি। ফাস্ট নাগহ খা ফাস্ট ফূডক এহি দৌব মে নোকসভ নগ ধৈর্য খা গমৌনান কতয ? গীত–নাদ,নাচ খাদি ভারনা সং জ্ড়ন খভিব্যক্তি খছি,একবাসভ কেঁ চানাকী নগ জএৰাঁক গনিম কতয ?

ত যক্ষ–প্রশ্ন খছি জে এনা মে নোক–সংস্কৃতিক পঁচ–প্রকাবসভ (নোক–গীত,নোক–গাথা,নোক–কথা,নোক–নাট্য খা স্বভাষিত রা নোকোক্তি) খা নৌকিক–তন্ত্বসভ (মানর–জীরনক রিভিন্ন সংস্কাব,সামাজিক ওঁসের,পর্র–হাহাব, মনোবংজনক সাধন,বহন–সহন,রেশ–ভূষা,খনংকবণ–প্রসাধান,ভোজন র পেয–পদার্থ,সামাজিক কঢি, নোক–রিশ্বাস,মান্যতাদি,কনা,শিল্প,পবম্পবাদি,প্রথা)ক বক্ষা খাখিব কেনা হ্খএ,কে কবএ ?

নর-সংকল্প আ প্রতিৰক্ষতাক ৰেগবতা

এহন প্রশ্নসভ আ আসন্ন ভযক চনতে নোক-সংস্কৃতিক ভৱিষ্য কেঁ নএ কএ তীন তবহক ৰিচাব-দৃষ্ঠি সোন্না আবৈত অছি - নিযতিৱাদী,সংবক্ষণৱাদী আ ৰহ্-ভাষিকতাৱাদী। এহি তীনূ মে নিযতিৱাদী মাস-কচবক স্বকাৰিনা কএ সকবা মে নোক-সংস্কৃতি কেঁ অসমর্থ পাৰএ ছথি আ মানএ ছথি জে ওকবা আগূ সমর্পণ কএ দেবাক অতিবিক্ত আন কোনো বস্তা নহি। এতয জখনি মূত্ কেঁ নিযতি মানি নেন গেন অছি,তখনি ত বক্ষাক চর্চহি ব্যর্থ অছি। সংবক্ষণৱাদীসভক ৰিশ্বাস ছনি জে বাজ্য অপন প্রযনে সঁ নোক-সংস্কৃতি কেঁ জীৱিত বাখবাক নেন সংকল্পিত হ্অএ ত ওকবা ৰচাএন জাএ সকৈত অছি। এতয ঞা প্রশ্ন উঠি কএ ঠাঢ ভএ জাগত অছি জে নোকক সংবক্ষণক গোমাব ওহি বাজসত্তা সঁ কেনা কএন জাএ জে সদা-সর্বদা সঁ অভিজাত্যক পক্ষপাতী বহন অছি আ জে নোকতাঁত্রিক যুগহ্ মে তথাকথিত ৰিকাসক নাম পব প্রাবম্ভহি সঁ নোক-পবম্পবাসভক অনদেখী কএনক অছি,যদ্যপিকি ওকব ভঁগিমাসভ মে সংস্কৃতি আ পবম্পবাসভ কেঁ সম্মান দেনিহাব উঁদাবতা পবিনক্ষিত হোগত বহন অছি। তেসব দৃষ্ঠি ৰহ্-ভাষিকতাৱাদক অছি জে ঞা মানৈত অছি জে দেশক জহি-জহি ক্ষেত্র মে ওতহ্কা স্থানীয ভাষা মে শিক্ষণক কাজ ভেন অছি,ওহি-ওহি ক্ষেত্রসভ মে সাক্ষবতাক ৰযাব সঁ ওতহ্কা নোক-সংস্কৃতি সমৃদ্ধ ভেন অছি। এতয সংকষ্ট ঞা অছি জে কৌশিকী জনপদক ভাষা কেঁ সেহো অভিজাত্য অপন উঁপনিৱেশ ৰনাএ নেনে অছি।

রর্ষ 1986 মে রিহাব বাষ্ট্রভাষা পবিষদ বাধারন্নভ শর্মা দ্বাবা সংগ্রহিত 320 সংস্কাব-গীতক সংগ্রহ প্রকাশিত কএনক। খেদক রিষয খছি জে একব শত-প্রতিশত গীত খভিজাহ সং জ্ড়ন খছি। এডরিন প্রীডো খা ব্রজেশ্বব মল্লিক এহি সম্বন্ধ মে সমর্পণ খা রুচিপূর্বক কাজ কএননি,কিন্তু হ্নকবসভক সংগ্রহক কাজ মাত্র কোশী-গীতহি তক সীমিত বহন খছি। রাঁদক সময মে কতিপয রিদ্বাননোকনি এহি পব কাজ কএননি,কিন্তু রা ত ওসভ খধিকতব প্বনবাবৃতি খছি রা যথেষ্ঠ নহি খছি খা গহো কাজ কোশী-গীতহি তক সীমিত খছি।

খারশ্যকতা খছি জে কৌশিকী জনপদক নোক-গীত,নোক-গাথা,নোকোক্তিসভ খা সংস্কৃতি সং জ্ড়ন খান-খান সামগ্রীসভক সংগ্রহ কাগজক পন্না পব উঁতবএ খা ওকবা নর-জীরন ভেঁটএ। একবা নেন সংবক্ষণরাদ খা রঁহ-ভাষিকতারাদক উঁত্তম সমন্বযহি সং বস্তা রঁহবাএ সকেঁত খছি। গুসভ চীজ স্থানীয ভাষা মে খছি খা একবা গএহ ভাষা মে খএরাঁক খছি। নোক-কনাকাবনোকনি বচযিতাক রূপ মে খপন-খপন কাজ কএ গেনা,খপন ভূমিকা নিরাঁহি দেননি। খারঁ হ্নকাসভ কেঁ খাগূ খএরাঁক ছনি জিনকব এহি সাহিত্-সংস্কৃতিক প্রতি নিষ্ঠা হ্খএ,জে এহি কাজক প্রতি স্বচা রৈচাবিক-প্রতিরঁদ্ধতাক সংগ সমর্পিত হোথি খা একব দস্তারেজীকবণক কাজ মে দক্ষ খা সমর্থ সেহো হোথি। গু নিবাশাজনক পক্ষ বহন খছি জে এহি তবহক কাজক নাম পব জে কিছু খানাপ্বী ভেন খছি,তহিমে নোক-পক্ষক নেখকনোকনি খভিজাহক রাঁহবাঁগী নেরাঁক নোভ মে খর্থক খনর্থ কএনে ছথি খা হ্নকবসভক নেখন পব

অভিজাত্যক দিশা–নির্দেশক ছাপ সাফ–সাফ–দেখাগত অছি। ওা খতবা অখনিঅহ্ অছি, তখনিঅহ্ দস্তারেজীকরণক কাজ নেন কোনো ব্যক্তি জং নোক–পক্ষহি সং আরঁথি ত সে ত্তননামেক রূপ সং নীক আ রেঁহতব বহত।

কৌশিকী জনপদক নোক–সাহিত্য পব প্রত্যেক পীঠীক সমান অধিকাব রঁনৈত অছি। আমজন কেঁ ও রাঁত জানরাঁকহি চাহী জে কৌশিকী জনপদক নোক–অন্তস সদা–সর্বদা সং সক্রিয আ গতিমান বহন অছি,অপন সংঘর্ষ আ পুরুষার্থ পব অতীর বিশ্বাস বাখৈত বহন অছি আ প্রত্যেক কঠিনাহ আ রিপত্তিক কানহ্ মে জীন জৈক্স রূসোক এহি শৈর্ঙ্ক মে অপন স্বাযত্ত–অভিমানক সমরেত ঘোষণা কবৈত বহন অছি – “হম কোনহ্ টৌ না–গন্সাফী কেঁ রঁদাশিত নহি কবরঁ। হমসভ শিকাবী–সম্প্রদায কেঁ রঁতাএ দেরঁনি জে দুনিযাঁ হ্নকবসভক রঁপৌতী নহি অছি”।

ভীমনাথ ঝা “ক্স্বম” !

2016 ক কোনো দিন।

ত্থপন ‘ভান্বমতী’ সিবীজক একটা করিতা কেঁ ত্থঁতিম ৰূপ দেৰাঁক ধ্রম মে একটা শৰ্দ্ধ পব ত্থটকি গেনহুঁ। ওা সংশয কেনা দূব হ্থএ ? কিনকা সঁ সনাহ নী ? মানসপটন পব ত্তবত ভীম ভায ত্থভবনা।

ফোন কএনিযনি। প্রণাম-পাতী ত্থা ক্শন-ক্ষেম ভেন।

প্বছনিযনি, “ওা ‘উঁসে’ শৰ্দ্ধ ‘স্রাত’ রা ‘উঁদ্বম’ ত্থাদিক সমানার্থীএ ছিত্থএ নে ? ”

“সে কী ? ”

হম কহনিযনি, “হম ত্থপন একটা করিতা মে ‘স্রাত’ রা ‘উঁদ্বম’ক ঠাম পব ‘উঁসে’ক প্রযোগ কবএ চাহএ

छी। करिताक शब्द-संरचना मे 'उँसे' शब्दक ध्वनि रबैसी नीक जकाँ खपए छै। किन्तु शब्दकोशी मे 'उँसे' शब्द छैहे नहि। "

"एह! एहनहु कतहु होइ जे शब्दकोष मे 'उँसे' शब्द नहि होइ! ओना अहाँ निधोख भए कए ओकर प्रयोग करु। तीनू शब्द प्राय: एकहि अर्थ दए छै। "

"ठीक छै। ",कहि कए फोन रबन्द कएलन्हि आ करिता कें अन्तिम रूप दए मे लागि गेलन्हि। काज करितहि रही कि प्राय: दस-पन्द्रह मिनटे रबाद सेलफोन घनघनाएल। स्क्रीन पर देखलिअए---भीम भाय।

"जी! ",कान बिसीर करैत हम कहलियनि।

"हे यौ अररिन्द रबाबू,ठीके कहैत रही अहाँ। शब्दकोष मे हमरहु 'उँसे' शब्द नहि भेटैल। अहाँक कोन शब्दकोष अछि? ",भीम भायक स्वर मे रबैचैनीक ध्वनि रबुझाएल।

"नालन्दा शब्दकोष। हिन्दीक सभ सं समृद्ध कोष मानल जाइ छै। ",हम कहलियनि।

"हम त दोसर मे देखल। नहि भेटैल। अचरजक गप! ",भीम भाय एना रबाजलथि,जेना शब्दकोष मे 'उँसे' शब्दक उपस्थिति नहि रहरब हुनके दोष हुअए।

त से की करबए! एहनहि छथि भीम भाय---दायित्वरबोध सं आप्लारित एकटा साधुपुरुष! सामान्य-सन जिज्ञासाक समाधान करब हुनका अपन परम व्यक्तिगत

দাযিত্ব ব্‌ন্মাগ ছনি। খান কোনো ব্যক্তি বহিতএ ত পহিনহি ৱৈবক বার্তা যথেষ্ঠা হোগতএ। কিন্তু নহি। ঙা ত ভীম ভায ছথি! ও ফোন বাখি খপন শৈষ্কিকোষ খোনতা, ওহি মে 'উঁসে' শৈষ্কিক খোজৱীন কবতা খা নহি ভেষ্টনা পব দোষী–ভাব সং দ্‌ৱাঁবা ফোন কবতা, খচবজ খা খফসোস ব্যক্ত কবতা।

*****

2017ক কোনো দিন।

মনক কী ছৈ ? এহিনা ৱৌখাগত বহএ ছৈ।

ৱঁহ্‌ত দিন সং মন মে ঙা ৱাঁত ফনৱ্‌নাগত বহএ জে হমব কোনো ৱিশিষ্ঠ সাহিত্যিক নাম হএৱাঁক চাহী ছন— সামাজিক ৰূপ মে প্রচনিত নাম সং খনগ কোনো খদভুত,কোনো এহন সংজ্ঞা জে হমব নেখকীয ব্যক্তিত্ব কেঁ প্রতিৱিম্বিত কবএ।

ভীম ভায কেঁ ফোন নগএনিযনি। খপন জিজ্ঞাসা হ্‌নকা নগ বাখনিযনি।

ও ক্ষণ ভবি চ্‌প বহনা খা ফেব কহননি, "মনে জেনা হম খপন নাম বাখী—ভীমনাথ ঝা 'ফস্বম' ? সএহ নে ? "

খা ফেব হ্‌নকব একটা ঘনঘোব ঠহক্কা।

हमबहु हँसी लागल। 'भीमनाथ' सन महाकाय शरीरक संग 'ऋस्वम' सन कोमल शरीरक गठबन्हनक अद्भुत कल्पना सँ हमर रोम-रोम रोमांचित भऽ उठल। हमहुँ हँसैत अपन सहमति व्यक्त कएलियनि, "हँ ! जेना हम अपन साहित्यिक नाम अबरिन्द 'अजातमित्र' राखी। "

भीम भायक विचार अएलनि जे एहि तरहक नाम वा उपनाम कोनो साहित्यकार अपन प्रारंभिक दौर मे राखैत अछि। कोनो नाम सँ प्रसिद्ध वा सुपरिचित भेलाक बाद उपनाम जोड़बाक प्रचलन नहि रहल अछि।

चर्चा चलल त एहि क्रम मे विविध गप भेल। प्रसंगवश हम अज्ञेयक चर्चा करैत कहलियनि जे हुनक किछु पुस्तक (आमेलेपद,अपने-अपने अजनबी) मे लेखकक नाम मात्र "अज्ञेय" अछि,किछु (एक बूँद सहसा उछली) मे मात्र "सचिदानन्द वात्स्यायन" आ किछु (कलास्वाद का मर्म) मे "स0 ही0 वात्स्यायन 'अज्ञेय' " लिखल गेल अछि।

आकि,भीम भाय हड़बड़ाए कए गड़बड़ाए गेला, 'हे यौ,एहि बात दिस हमर ध्यान कहियो नहि गेल। '

हम गपक क्रम आगू बढ़बैत वैद्यनाथ मिश्र सँ विद्यार्थी,वैदेह, यात्री आ फेर यात्री सँ नागार्जुन हएबाक चर्चा कएलियनि। एतय भीम भाय केँ अपन चिन्हल-जानल सुपरिचित क्षेत्र भेटैलनि। ओ खूब विस्तार सँ एहि पर चर्चा कएलनि। खिस्सा पर खिस्सा। किन्तु भार एहन जेना ओ वैद्यनाथ मिश्रक डिफेन्सक वकील होथि

আ বৈদ্যনাথ মিশ্রক ধর্ম ৰদলনাগ, মৈথিলী সঁ হিন্দী দিস গেনাগ,যাত্রী সঁ নাগার্জুন ভেনাগ,পৰিৱাৰক জিম্মেদাৰী তজি ওঁনিযা জীৱন জীনাগ আদি–আদিক স্পষ্টীকৰণ দেৱ ভীম ভাযক ব্যক্তিগত আ পৰম পুনীত কর্তব্য হোনি। এহি ক্রম মে ভীম ভাযক স্মৰণশক্তিক দীপ্তি অদ্ভুত,গপক বস খূৱ বসগৰ,সৱ কিছু প্রেম সঁ স্বনৱা জোগৰ আ প্রশংসনীয।

এহি ৰাতকি সমাপন সঁ পূৰ্ব ও ফেৰ সঁ জেনা স্বযং কেঁ সম্বোধিত কৰৈত হুঁকাৰা দেলনি, "ভীমনাথ ঝা কুসুম" আ অপন এহি সুনামকৰণক মৌনিক আ অনাযাস অভৱন কল্পনা পৰ ম্ফুৰ্তভাৱ সঁ প্রক্ষুদিত হোগত ফেৰ একটা ঘনঘোৰ ঠহক্কা দেলনি।

আ অন্ত মে,জে হুনক ব্যক্তিত্বক ৰিশিষ্টতা ৱৰ্নন ছনি,তহি সহজ,সৰল,হাস্যবোধ সঁ ভৰল–পূৰল ৰিনম্রতাক সংগ, "নীক ৰিষয পৰ গপ ভেল,অৰৱিন্দ ৰাবূ! অহাঁক আভাৰ!"

ওহি দিনুকা গপ খতম ভেলাক ৰাদ ৱহুত দিন তক হুনক ওা সুনামকৰণ হমৰ ৰিচাৰণাক ক্ষেত্র মে ৱৈৰ–ৱৈৰ ঘুৰিযাৱএত ৰহল। আগযহু ঘুৰিযাৱএত অছি। ভীম ভাযক জে ভৌতিক ৰাহ্য ব্যক্তিত্ব ছনি,তেকৰা হুনক নাম 'ভীমনাথ' খূৱ নীক জকাঁ প্রতিৰিম্বিত কৰএ ছনি। কিন্তু অপন সাহিত্যিক–সামাজিক আন্তৰিক সংচেতনাক স্তৰ পৰ ও কোনো কুসুমহি জকাঁ স্বকোমল,স্বগংধিত আ স্বন্দৰমক প্রতিৰূপ ছথি। এহি দৃষ্টিকোণ সঁ "ভীমনাথ ঝা কুসুম" নাম হুনক সম্পূর্ণতাক দ্যোতক হোগতএ। অফসোস জে ভীম ভায কেঁ ওা ধ্যান পহিলে নহি অএলনি। ত সে

की कएल जाए,तहिया हुनका हमरा सन अनरगैाह सं परिचयहु नहि रहनि !

****

2012क मई मासक कोनो तिथि।

उदयचन्द्र झा विनोद फोन कएलनि। रहिका गाम मे ओ प्रतिवर्ष एकटा साहित्यिक आयोजन करए छथि—मिथिला विभूति स्मृति पर्व समारोह। एहि बेर केना ने केना हुनका हमहुं मन पड़लियनि। हुनक आग्रह भेलनि जे हम ओहि कार्यक्रम मे आबी आ अपना संग किछु औरो कविलोकनि कें सेहो नेने आबी। हम दूरा कवि विजय हवीश आ एकटा अन्य कविक संग चललहुं। अजित आजाद पटना सं चलि सकरी आबि प्रतीक्षारत रहथि। हुनका संग कएल आ मधुबनी मे चन्द्रमोहन झा जी सं भेंट करैत रहिका पहुंचलहुं।

ओतय भीम भाय जेना हमरहि प्रतीक्षा मे रहथि। हम गाड़ी सं उतरबाहि कएल रही कि भीम भाय अपन विशाल कायाक संग सम्मुख मे उपस्थित—"आउ,अवविन्द बाबू।"

प्रणाम कएलियनि। ओ कुशल-क्षेम लएत हमर बांहि धएने हमरा पहिने सं उपस्थित कविलोकनिक लोल लग लए गेला। कोनो विद्यालयक परिसर रहए प्राय:। टेन्ट हाउसक टेबुल सब एक कोन मे लागल रहए आ ओकर दूनू कात कुर्सी—कोनो भोज भातक आयोजन जकां। ओतय बहुत लोक रहथि। सब गोटेय सं

নমস্কাব-পাতী ভেল। চায খাএল,পীলহুঁ। ওতহি মনমোহন ঝা বহথি। পূর্ব সঁ চলৈত কোনো গপ কেঁ কন্টীন্যুটী দএত ভীম ভায মনমোহন জী সঁ কহলথিন, "হঁ,ত কহৈত বহী জে পোথী ত খহাঁক জে খছি,সে ত খছিএ,কিন্তু খহাঁ খাগ খবরিন্দ রাঁবূ পব ভাবী পড় া গেলিযনি। খহাঁক গাড় ী হ্নকব গাড় ী সঁ মঁহগ খছি।" খা ফেব হ্নক গগনভেদী ঠহক্কা। তকোন হ্নক গপক পহিল খংশিক সন্দর্ভ হমব মাথ মে নহি ঘ্সন। চ্পহি বহলহুঁ।

কার্যক্রম শ্বরূ হোগ মে রিলম্ব বহএ। রিনোদ জী খারি প্রস্তার দেললি জে এহি বীচক খরধি মে হম সবঁ কমবা মে খাবাম কএ সকএ ছী। সবঁ গোষ্ঠয কমবা মে খএলহুঁ। কমবা মে দবী-জাজিম রিছাএল বহএ। খভ্যাগতলোকনি খপন-খপন রুচি,খপন-খপন রযসক লোকসবঁক সংগ খলগ-খলগ গোল রঁনাএ খপন-খপন স্থান ধএললি। হম,ভীম ভায,বামলোচন ঠাকুব,মনমোহন ঝা খা দূ-চাবি গোষ্ঠয ওব এক ঠাম রৈঁসলহুঁ। বামলোচন ভায খপন মোড় া সঁ স্বযং দ্বাবা খনূদিত পোথী 'নন্দিত নবকে' নিকালি হমবা ভেঁষ্ট কএললি। ভীম ভায মনমোহন জী কেঁ সম্বোধিত কবৈত কহলথিন, "খহুঁ খপন পোথী রঁহাব করু খা খবরিন্দ রাঁবূ কেঁ দিযন্ব"। মনমোহন জী সংকুচিত হোগত খপন পোথী 'খিস্সা'ক এক প্রতি হমবা দিস রঁঢএললি। ভীম ভায টোঁপলথি, "পোথী ত খহাঁক জে খছি,সে ত খছিএএএএ,কিন্তু খাগ জং খহাঁ চবিপহিযা পব নহি খাএল বহিতহুঁ ত রিনোদ জী খহাঁক লেল ঘোষিত ভেল খাগ দেল জাগ রঁনা প্ববস্কাব খহাঁ কেঁ দএ সঁ নঠি জএতথি।" ভীম ভায ফেব খপন ভীমিযল

ठहक्का मारलनि। बाँत आबाँ हमर संञ्तान मे आएल। मनमोहन जीक पोथी 'खिस्सा' पर बहिका समाज द्वारा आग हुनका प्रवस्कृत करल जाए बहल छल आ एकबहि पर भीम भाय रीच-रीच मे आनन्दी चुटकी लएत बहथि। बाँत बुझाए मे आएल त हमबहुँ हँसी छुटैल। भीम भाय ओहि दिन परम-आनंदी मूड मे बहथि। हुनक एहि मूडक पकड़ मे रेंबारेंबी प्राय: सबँगोटे आबँएत गेला। कार्यक्रम प्रावम्भ होएग सं पहिने तक हमसबँ एहिना रिभिन्न रिषयसबँ पर गप-सबक्का कबैत बहलहुँ। एहि गपक रीच-रीच मे भीम भाय मनमोहन जी दिस ताकथि, कनेक आँखि नचाबँथि आ अपन रिशिष्ठ टैन मे बाँजथि, "पोथी त अहाँक जे अछि,से त अछिएएएएए.... ! "

मंच पर सम्मान-प्रवस्काब आदिक क्रम चलल आ तेकब बाँद करि सम्मेलन प्रावम्भ भेल। ओहि दिन हम अपन करिता 'हम हत्या करल चाहए छी'क पाठ कएने बही। करिता-पाठक बाँद जखनि हम आबि कए रैंसलहुँ त भीम भाय रिहुँसैत बँजला, "बँड़ रिआह करिता बहए। आबँ आगाँ सं रिनोद जी अहाँ कें बहिका नहि बँजएताह"। आ फेब मंचक अनुशासन कें देखैत यनेपूर्रक दबाँएल हुनक मध्यिम ठहक्का। (अद्भुत बाँत जे तेकब बाँद ठीके रिनोद जी फेब कहियो हमबा बहिका नहि बँजएलनि।)

कार्यक्रम समाप्त भेलए। भोजन-भात भेलए। सबँ गोटेय चलबाँक तैयाबी मे लागि गेलहुँ। दुनू ड्राइरब गाड़ ी लए कए आबि गेल—हमबहु आ मनमोहनहु

জীক। জে সৱ ঋপন গাড় ী সং নহি ঋাএন ছলা,তিনকৰ সভক ৰাত্রি ৱিশ্রামক ৱ্যৱস্থা বহিকে মে বহনি। ভীম ভায মনমোহন জীক গাড় ী সং ঋাএন ছলা ঋা ওহি সং ঘ্ৱৰৱাকহ্ বহনি। ও হমৰা সংগ ঠাঢ বহথি। হম কহনিযনি, “চনূ,হম ঋহাঁ কেঁ গাড় ী মে ৱৈসাএ কএ ৱিদা কৰএ ছী”। ভীম ভায হঁসনা। কহননি, “সে নহি হএত। পহিনে ঋহাঁ ৱৈসিকএ নিকনূ। কী যৌ,মনমোহন জী” ? মনমোহন জী সহমতি মে মূড় ী ডোনএননি। ঋাকি, ঋকস্মাত হ্নকা দিস তাকৈত ভীম ভায ৰঁজনা, “পোথী ত ঋহাঁক জে ঋছি,সে ত ঋছিএ,গাড় ীঋহ্ ঋহাঁক তেহনে ঋছি,মনমোহন জী“। এহি ৱেঁৰ ভীম ভাযক ঠহক্কা মে সৱ গোষ্ঠৈক ঠহক্কা সম্মিনিত ছন।

ভীম ভাযক ঋাদেশে পৰ হম ঋপন গাড় ী মে ৱৈসনহুঁ। প্রণাম কএনিযনি,উঁত্তৰ দেননি। জা তক হমৰ গাড় ী ঋাগূ নহি ৰঁঢি গেন,ভীম ভায ঋপন স্থান সং ঠৈস সং মস নহি ভেনা।

এহনহি ছথি ভীম ভায!

*****

2013ক সিতম্বঁৰ মাসক কোনো তিথি(প্রায: 10 ৱা11)।

মাযানন্দ মিশ্র জীক নিধন ভএ গেন বহনি। হ্নকৰ দ্বাদশাক দিন সহৰসা মে হ্নক নিরাস পৰ উঁপস্থিত বহী। সোচনে বহী জে সাঁঝ তক ওতয উঁপস্থিত বহৱ ঋা তেকৰ ৰাঁদ স্বপৌন দিস জাএৱঁনা ঋন্তিম ট্রেন

पकड़ि घुरि जाएब। किन्तु से नहि भेल। केदार (कानन)क ज्येष्ठ भ्राता-द्वय ओतय उपस्थित रहथि। वैद्यनाथ छात्र जीवनक संगी रहए आ विश्वनाथ हमर राजनीतिक जीवनक सहकर्मी-सहयोगी छला। एहि दुनू भायक जिद भेलनि जे हम भोजन कैए कए जाइ।

भीम भाय सेहो दरभंगा सं दू-तीन गोटेके संग सड़क-मार्ग सं आएल छला। हुनकहि संग लगातार बैठकी जमल रहल। श्राद्धकर्म विनम्र सं सम्पन्न भेलए आ भोजन होइत-होइत हमर ट्रेनक समय निकलि गेल रहए। भोजन समाप्त भेलाक बाद भीम भाय जिज्ञासा कएलनि। स्थिति जानि कहलनि, "एतय रुकबा मे त अहां के कष्ट भए जाएत। वाज-काजक घर मे ढग सं स्वतबाक जोगाड-भांज कहां भए पाबए छै" ? हम कहलियनि जे हम एतय नहि, कोनो होटल मे ठहरि जाएब आ भोरका गाड़ ी सं स्वपौल घुरि जाएब। भीम भाय असहज भेल कले काल मौन रहला। हुनका दरभंगा घुरबाक रहनि आ हुनक संग आएल लोकसभ निकलबाक लेल हड़बड़ ाएल रहथि। भीम भाय कनिएं काल मे असमंजस सं उबरएला आ कहलनि, "अहां हमरासभक संग चलू। हमरहुंसभ के त स्वपौलहि दके जएबाक अछि"। ओसभ ड्राइवर छोड़ि चारि गोटे रहथि;मने जे सिटिंग व्यवस्थाक हिसाबें सं फुल्ल। हम ओा कहैत हुनक प्रस्ताव नकारि देलियनि जे हमर शामिल भेला सं हुनकासभ कें अनावश्यक दिक्कत हेतनि। किन्तु भीम भाय अपन निर्णय पर अडिग। कहलनि, "चालीस किलोमीटर जएबा मे कोन दिक्कत ? आ जं दिक्कत

হেরঁহ্ কবত ত ওা খহাঁক বাতি ভবি জে দিক্কত হএত,তেকব ত্তননা মে ত কিছু নহি। চনূ,দিক্কতে-সিক্কত মে নিকনি জাএরঁ খা খহাঁ কেঁ ঘবক খাবাম ভেটি জাএত"। খন্তত: রৈগন খাবক পছিনা সীটে পব চাবি গোটেক খংটান কএ হমসভ ওতয সঁ চননহুঁ। হম ভবি বস্তা খপবাধরোঁধ সঁ গ্রস্ত,জে হমবা চনতে তীন-তীন গোটে কণ্ঠ মে ছথি,সিক্ষড়ন জাগ,সিক্ষড়ন জাগ। ওমহব ভীম ভায সেহো জেনা প্রযাসপূর্বক খপন দেহ কেঁ সিকোড়থি জে হমবা রৈঁসএ মে খধিক সঁ খধিক স্বভীতা হ্খএ। খৈব,এক ঘংটা মে স্বপৌন পহুঁচ গেনহুঁ। হম খাগ্রহ কএনিযনি জে "জঁ খহাঁ সভ কেঁ রেঁসী হড়বঁড়ী হ্খএ ত হমবা রঁস-স্টেঁড নগ ছোড়ৈত নিকনি জাউ,ওতয সঁ হম পএবে ঘব নিকনি জাএরঁ। খা জঁ তেহন হড়বঁড়ী নহি ত পাঁচ মিনটে নেন হমব ঘব পব চনূ,পানি-তানি পী নেরঁ খা ফেব নিকনি জাএরঁ। খহাঁসভক পএব পড়না সঁ হমব ঘবহ্ ধন্য হএত"। খানসভক কহরঁ বহনি জে নিকনি চনূ,কিন্তু ভীম ভায রঁজনা, "এহ! এহনহ্ কহুঁ হোগ। রীচ বস্তা মে হিনকা কোনা ছোড়া দেরঁনি? হমবা খবরিন্দ রাঁরূক ঘবহ্ দেখরাঁক খছি। ঝকরঁ নহি,সে ঠীক,কিন্তু হিনকা হিনক ঘব পব ছোড়া এ কএ হমবাসভ খাগাঁ রঁঠরঁ"।

গাড়ী হমব ঘব তক খাএন। হম প্বন: খাগ্রহ কএনিযনি জে "ঘব তক খারিএ গেন ছী ত কনী কান রৈঁসিকএ রিনমি নিখ,পানি-তানি পী নিখ,ফেব নিকনি জাএরঁ"। ভীম ভায গাড়ী সঁ রঁহবএনা। পাছূ-পাছূ হ্নক তীনহ্ সংগী সেহো রঁহবএনথি। 'রিপ্পর ভরন'ক রঁহরুকা নাগটে জবৈত বহএ খা তেকব প্রকাশি মে সম্পূর্ণ পবিসব

রিজির্বৃন বহএ। ভীম ভায মেন গেষ্ঠ পব ঠাঠ ভেন ষ্ণগ্ৰভার সঁ হমব ঘব কেঁ নিহাবৈত কহননি, “বাজমহন থিক!” হম রিহুঁসৈত হ্নকাসভ কেঁ খপন স্টাডী সহ ড্রাগংগৰূম মে রৈঁসনিযনি। ভীম ভায কিতারঁসভ সঁ ভবন হমব খনমাবীসভ কেঁ মন্ত্ৰষ্ণগ্ৰ ভএ নিহাবৈত বহনা। সভক নেন গিনাস মে পানি খাএন। সভ গোষ্ঠে পীননি। হম শোধিত পানিক দূ–তীন টা ভবন রোঁতন গাড় ী মে বখরাঁএ দেনিযনি—রঁষ্ঠখর্চাকি নেন। রিঁদা দএত কান হম কহনিযনি, “কনিএঁ কান নেন সহী,খহাঁসভক খএনা সঁ খাগ রিপ্লর ভরন ধন্য ভেন”। ভীম ভায রিহুঁসৈত,গাড় ী মে রৈঁসৈত রঁজনা, “ এতয খারিঁ রঁহ্ত পারন খা খানন্দদাযক খনুভূতি সঁ ভবি গেনহুঁ। খহাঁক পিতাক প্ররঁন প্বকৃষার্থ গমকৈত খছি এহি ডীহ পব। ধন্য ত হমসভ ভেনহুঁ”।

ভীম ভায মূড় ী ঘ্মাএ কএ এক রেঁব ফেব রিপ্লর ভরন দিস নিহাবননি। ড্রাগরব গাড় ী স্টার্ট কএনক খা হম রিনীতভার সঁ গাড় ী কেঁ জাগত দেখৈত বহনহুঁ।

*****

2012–13,দবভংগা।

দবভংগা সঁ মৈথিনীক পহিন বংগীন দৈনিক সমাচাবপত্র “মিথিনা খারাজ”ক প্রকাশিনক তৈযাবী শ্বৰু বহএ। একব পবিকল্পনাক রীজাবোপন ত রঁহ্ত পহিনে ভএ গেন বহএ খা রাঁবহ মঙা,2012 মে এহি সঁ সম্বঁন্ধিত পহিন ঔপচাবিক রৈঁসাব এহি খখরাঁবক রিত্তপোষক চন্দ্রমোহন

ঝাক উঁপস্থিতি আ সভাপতিত্ব মে সম্পন্ন সেহো ভএ চুকন বহএ। 1জুনাই,2012 কেঁ হম রিধিরত এহি অখবরাঁবক প্রভাবী সম্পাদকক পদভাব গ্রহণ কএনে বহী। একব রাঁদ কাজক গতি তেজী পকড়নক।

কটহনরাঁড় ী মে একব কার্যানিয নেন একটা দূমঁজিনা ভরন সহিত জমীনক খবীদ আ তেকব ভৌতিক হস্তান্তবণ সেহো ভএ চুকন বহএ। কার্যানিযক উঁপস্কব–উঁপাদান আদিক খবীদ,ওকব আমদ আ ওকবাসভ কেঁ স্থাপিত–স্বসজ্জিত কববাঁক কাজ নিবন্তব জাবী বহএ। কোনো দিন রিশান আকাবক জেনবেটব আবিঁ বহন এ ত কোনো দিন প্রিন্টিংগ মশীন। প্রাথমিক স্তব পব কিছু টেকনোকনিক নিযুক্তি সেহো ভএ গেন বহএ। টেবুন কর্সী আ কম্প্যুটবাদিক ব্যবস্থিত ভেনাক রাঁদ ওহিপব প্রৈকিটসক কাজ শুরু ভএ গেন বহএ। সম্পাদকক চৈম্বব রনি গেন বহএ। এহিসভ প্রাবংভিক কাজ সং নএ কএ অখবরাঁবক প্রকাশনক অবধি মে ভীম ভায নিযমিত রূপ সং আবঁথি,দৈনন্দিন হোগত প্রগতি কেঁ দেখথি আ প্রসন্ন হোথি।

এহিসভ ব্যস্ততাক রীচ মে হমবা একটা আযোজন কবএ পড়ি গেন। 'সগব বাতি দীপ জবএ' কথা গোষ্ঠীক চেন্নই মে ভেন আযোজনক রাঁদ হমব টেনিফোনিক সহমতি নএ বমানন্দ ঝা বমণ ওহি আযোজনক দীপ আ ওকব পংজী হমবা নামে নেনে আএন ছনা আ এক দিন 'মিথিনা আবাজ' কার্যানিয আবিঁ ওসভ বস্তু হমবা স্বপুর্দ কএ গেন বহথি। একব অর্থ জে অগিনা 78ম আযোজন হমবহি কববাঁক বহএ। হম অততস্তিতহ মে বহী জে ঈ আযোজন স্বপৌন মে কবী বা দবভংগা

মে। এহি গোষ্ঠীক তীন টা খাযোজন ‘কথা রিপ্লর’ নাম সঁ হম স্বপৌন মে কএ চ্কন বহী খা স্থাযী নিরাসী হএরাঁক চনতে স্বপৌনক প্রতি খতিবিঙ মোহ সেহো বহএ,তেঁ হমব গচ্ছা স্বপৌনহি মে খাযোজন কবরাঁক প্রতি জোব মাবএ। এম্হব খজিত খাজাদ,ক্ষমাব শৈনেন্দ্র,খমনেন্দ্ পাঠক খা চন্দ্রমোহন ঝা পড়রাঁ খাদিক জোব বহনি জে খাযোজন দবভঁগা মে হ্খএ। ওসভ খাশ্বিস্ত কএননি জে দবভঁগা মে খাযোজন কবএ মে কোনো দিক্কত নহি হেতএ খা খন্তত: খাযোজন দবভঁগহি মে হএর্ব তয ভেনএ। হমবা মাত্র খর্থক ভাব নেরাঁক বহএ খা হ্নকাসভ কেঁ ব্যরস্থাক। 1 দিসম্বব কেঁ ঙা খাযোজন এমএমটীএম কানেজ, দবভঁগাক হান মে ভেন। এহি মে বাকেশ ঝা,ডীখাঙজী খা বৈজনাথ চৌধবী বৈজূ প্রভৃতি কিছু গৈবসাহিত্যিক ব্যক্তিক উঁপস্থিতি সেহো ভেনএ। একব খার্থিক ভাব খধিক ভএ জএরাঁক চনতে হমবা স্বপৌন সঁ পাগ মঁগারঁএ পড়ন,কিন্তু খাকাব,ভব্যতা খা ভোজনাদিক খাধাব পব একবা ধমগজ্জব খাযোজন মানন গেনএ। কিছু সহযোগী এহি গোষ্ঠীক খধ্যক্ষতাক নেন জে নামসভক স্বঝার হমবা দএত ছনা সে হমবা খবঘএত নহি বহএ। হমব হার্দিক গচ্ছা বহএ জে ভীম ভায একব খধ্যক্ষতা কবথি। হম খপন এহি গচ্ছা সঁ খজিত খাজাদ কেঁ খরগত কবএনিযনি ত ও কহননি জে ভীম ভায বাতি ভবি বহর্ব নহি গছতা। হম খজিত কেঁ কহনিযনি জে ও ভীম ভায সঁ বাতি ভবি উঁপস্থিত বহরাঁক শর্ত পব সহমতি নএ নেথি। ভীম ভায সহমত ভেনা খা খপন ব্যক্তিগত নিযম কেঁ ভঁগ কবৈত বাতি ভবি জাগন বহি খূর্ব প্রসন্নতাপূর্বক খধ্যক্ষক

দাযিত্বক নির্রহন কএননি। হম একবা হমবা প্রতি হ্নক খতিবিঞ্চ খন্ববাগ মানএ ছী।

ভীম ভায 'মিথিনা খারাজ'ক প্রকাশিনক প্রতি খতি–উঁসোহিত বহথি। হ্নক মনোবথ বহনি জে ওা খখরাঁব স্তবীয হ্খএ,প্রগতি কবএ,দীর্ঘহি মোগ খা পত্রকাবিতাক গতিহাস মে 'মীনক পাথব' রঁনএ। হ্নক ওা সদিছা মাত্র ভারনামেক স্তব তক সীমিত নহি বহএ,ও নেখকীয স্তব পব সহযোগ দেরাঁক নেন সেহো সদৈর প্রস্তুত বহথি। তেঁ 'মিথিনা খারাজ'ক প্রকাশিন শ্বরু ভেনাক বাঁদ ও কোনো নে কোনো খার্থিকিন নএ কএ খারঁথি। ওনা ওা সভ হ্নীচব পৃষ্ঠ সং জ্ড়ন রস্তু বহএ,জেকব প্রভাবী নবেন্দ্র জী ছনা। কিন্তু ভীম ভায খারঁথি ত শিষ্ঠাচাবরশ দূও মিনষ্ট নেন হমব চৈম্ববব মে খারি খরশ্য রৈঁসথি। হমব মনোমস্তিষ্ক মে খখরাঁব সং জ্ড়ন খনেকবাস রিন্দুসভ নাচৈত বহৈত ছন খা খপন এহি সম্পাদকীয ব্যক্তিত্বক খস্তিত্ব মে হম খনাযাস রঁহ্ত ঔপচাবিক ভএ জাগত বহী। গপক্কব হম পহিনহুঁ নহি বহী,কিন্তু ওা জিম্মেদাবী খা একব নির্রহনক ভাব হমবা ঔব রৈঁসী শঙ্ক–সংকোচী রঁনাএ দেনে বহএ। ভীম ভায খারঁথি ত হম খভিরাদন কবিযনি, ত্তবত হ্নকা নেন চায মংগারিঁযনি, হ্নশন–ছেম প্বছিযনি,কিন্তু চৈম্ববক শীশা সং হমব দৃষ্ঠি সৌংসে কাযানিয দিস রৌখাগত বহৈত বহএ। ভীম ভায একবা খন্বভর কবথি। ও ঔপচাবিকতাক রৈঁঠ মে রৈঁসী কান বহএরঁনা নোক নহি ছথি,তেঁ কনিএঁ কান মে ও খসহজ ভএ জাথি। হম এহি বাঁত কেঁ খন্বভর কবী,কিন্তু হমবা নগ খপন এহি খবাঁছিত ঔপচাবিকতাক কোনো উঁপচাব নহি বহএ। তেঁ

প্রায: চায সমাপ্ত হোগতহি ভীম ভায নবেন্দ্র সং ভেংটে কবরাঁক বাঁত কহি পাঁচ–দস মিনটহি মে উঁঠি নবেন্দ্রক চৈম্বঁব দিস চনি জাথি। হম এহন স্থিতি পব কনী দেব খহফসোস কবী খা ফেব খপন কাজ মে বমি জাগ।

দবভংগা মে হমব সংসাব দূএ ঠাম সিমটৈন—চূনাভগ্বীক খপন কিবাযার্বনা ডেবা খা কটৈহনবাঁড়ী স্থিত 'মিথিনা খাবাজ'ক কাযানিয,বঁস। ওা হমব জিদ বহএ। 'মিথিনা খাবাজ'ক সম্পাদক হএবঁ হমবা নেন কোনো সম্মান,কোনো গৌবব সং বেঁসী একটা মিশন,একটা পবিত্র উঁদ্দশ্য জকা বহএ। তেঁ হম কোনো প্রকাবক গোনৈসী সং দূব বহি খপন জিম্মদাবীক নির্বহনক প্রতি সমর্পিত বহী,কোনো প্রকাবক ডেবিএশন হমবা কবূঁন নহি বহএ খা এহি নেন স্বযং কেঁ দ্রুবতাপূর্বক খনুশাসিত কএনে বহী। হমবা বূঁঝন বহএ জে এতয তথাকথিত মৈথিনী–হিতৈষী মৈথিননোকনিক একটা বড়কা গোন এহন ছৈ জে খপন সংকীর্ণ পবিধি মে জূঠহ্ নেন ফকবৌঝ কবৈত খছি খা তহি মে সং খধিকাশি নেন হম হ্নক ফর্মশাক ডগব মে বাঁধক ছিযনি খা জাতিক খাধাব পব সেহো হ্নকাসভক নেন একটা খবাঁছিত খা মাথ পব বঁথাএন তত্ব জকা ছী। ওা কিনকহ্ সাহস রা ভপ নহি বহনি জে হমব সোঝাঁসোঝী হমব একবাঁন কেঁ চ্নৌতী দিতথি,কিন্তু হমব পীঠ পাছূ ওসভ খপন ধংধা মে নাগন ছথি,তেকব স্বচনা হমবা ভেটৈত বহৈত বহএ। ভীম ভায ত এতহ্কা বহবাঁসীএ বহথি,তেঁ হ্নকা দবভংগাক বগ–বগ চিন্হন হেতনি। জে বাঁত হম খন্য মাধ্যম সং খনুভব মাত্র কবৈত বহী,তেকবা ও প্রত্যক্ষ খা ক্রিযামেক রূপ মে দেখৈত হএতা। তেঁ কহিযো কান ব্যংজনা–নক্ষণা মে

কোনো ছোটৈ-সন টিপ্পণী কবথি। জেনা এক দিন ৰজনা, 'খহাঁ নিধোখ ভ ক খপন কাজ কৰৈত বহু'। নে হম প্বছনিযনি জে ও কোন সন্দর্ভ মে ঙা ৰাত কহি বহন ছথি খা নে ও এহি স্বঞ-রাক্য কেঁ ফবিছাএৰ খারশ্যক ৰ্বুঝননি। ঙা খাপসী সমন্নদাবীক পবাকাষ্ঠা বহএ। হম ত নিধোখ ভএ কএ খপন কাজ কবিতহি বহী,হ্নক স্বক্তি কেঁ খপন গেঁঠ মে সেহো ৰান্হি নেনহুঁ।

এক দিন ভীম ভায হমব চৈম্বঁব মে ৰৈসন বহথি। দ্নূ গোটৈক খাগূ মে চাযক কপ বহএ খা ওকব চ্স্কী নৈত কোনো চর্চা চনি পড়ন বহএ। খকস্মাত কিছু কোনাহন-সন ভেনএ। সম্পূর্ণ কার্যানিয হমব ত খাঁখিক সোঝাহি মে বহএ,ভীম ভায কেঁ ওমহব দেখৰাক নেন মূড় ী ঘ্মৰএ পড়ননি। দেখএ ছী,খজিত খাজাদ একদম নর খা চকাচক সূটৈ-ৰূটৈ মে নকদক,মাথ পব হৈটৈ খা খাঁখি পব গোগল্স পহিবনে কার্যানিয মে প্ররেশ কএনে বহথি। চাবি-পাঁচ গোটৈ হ্নক খাগূ-পাছূ ডোনৈত বহনি। হ্নক খভিরাদন খা পবিধানক প্রশংসাক ক্রম মে ঙা হনচন ভেন বহএ। ভীম ভায কনে কান নি:শব্দ ভেন ওমহব তাকৈত বহনা খা ফেব হমবা দিস পনটি রিহুঁসৈত ৰজনা, 'নক্ষণ গড়ৰড় ৰ্বুঝাগত খছি। খজিত ত একদম্মে ৰদনি গেনা হে'। খা সে কহৈত ভীম ভায খনচোক্কে উঁঠনথি খা নবেন্দ্র নগ জাএৰ রিসবি চ্পচাপ কার্যানিয সং ৰহবাএ গেনা। একব প্রায: কিছুএ দিন ৰাদ ঙা দ্খদ সূচনা খাএন জে খজিত 'মিথিনা খারাজ' সং ঝঞ কএ দেন গেনা খা হ্নক ঝখ্য কার্যকাবীৰনা সভটা খধিকাব ননন ঝা কেঁ দএ দেন গেননি। নাগন জেনা ভীম ভায ওহি দিন ভরিষ্য দেখ নেনে বহথি।

18 অপ্রৈন,2013 কেঁ 'মিথিনা আরাজ'ক পদভাব সং ত্যাগপত্র দেনাক বাঁদ অপন চূনাভট্ঠীরঁনা ডেবা মে খূব নিশ্চিন্ততা, সহজতা আ আবাম সং বহী। ডেবাক প্রত্যেক মাসক কিবাযা অগ্রিম ভুগতান কএন কবৈত বহী। তেঁ মাসক অন্ত তক এহি মে বহবাঁক অধিকাব বহএ। নে কোনো হড়বঁড়ী আ নে কোনো বাঁধা বা ব্যস্ততা। প্বত্রনোকনি কেঁ সূচনা ভেটি গেন বহনি। আবঁ প্রতীক্ষা বহএ জে ওতএ সং গাড়ী কোন দিন আএত আ হমসভ অপন ডেবা-ডংটা উঠাএ এহি তপস্যা-অরধিক অংত কবব। হ্বসতিক এহি অরসবক নাভ নৈত দনূ প্রাণী খূব ঘূমী। বীণা জী (হমব ধর্মপত্নী) এহি বীচ প্রায: পচীস-তীস হজাব রুপৈযাক খবীদাবী কএননি। ও প্রসন্ন ছনী জে আবঁ ঘব ঘ্বরঁ আ বেটা-প্বতহ্,পোতা-পোতীক সানিধ্য-স্বখ নেবঁ।

হমব মন কিন্তু কিছু সংকেত কবএ। এক দিন বৈসন-বৈসন ও সংকেত স্পষ্ট ভেন। এহ! ঘব ঘ্বএ সং পহিনে জং এক বেব ভীম ভায সং ভেঁটি নহি কএ নেবঁ ত ও কেহনদন গপ হেতএ। ছছাওন-ছছাওন ত নাগবঁহি কবত,একটা অপবাধ সেহো হএত। হ্নক ঘব কিন্তু দেখন নহি বহএ। 'মিথিনা আরাজ' মে সহযোগী বহন হবা আ তেজ-তর্বাব ভৈবর জী কেঁ ফোন কএনিযনি। ও হমবা ভীম ভাযক ছপকী পবড়ী স্থিত আবাস তক পহুঁচএননি। ভীম ভায প্রতীক্ষা মে বহথি। হম অপন তারত ধবি প্রকাশিত পোথীসভ হ্নকা দেনিযনি। ঘবক বঁনন কিছু মীঠ-নমকীন আএন। ফেব চায আএন। গপক ক্রম মে ভীম ভায হমব ত্যাগপত্র দেবাঁক প্রতি জিজ্ঞাসা কএননি। হম স্পষ্টাগত কহনিযনি জে অখনি এহি বিষয

পর কোনো টিপ্পণী উপলব্ধ নহী অছি,সময় আএত ত হম একরা লিখিকএ ব্যক্ত করব আ তহি লেল প্রতীক্ষা করএ পড়ত। ভীম ভায় সেহো হ্মস্কএলা আ গপ দোসর রিন্দ্ দিস ঘুরি গেল। চলৈত রৈব ও অপন রহৈত বাস পোথী হমরা দেললি,জেকরা কোনো অমোল রত্ন জকাঁ অপন পাঁজ মে ভরলে হম অপন ডেরা ঘুরল বহী।

*****

1993ক হ্লশেরৈক।

ওা ও বর্ষ বহএ জহিয়া হম পহিল রৈব ভীম ভায়ক নাম স্বনলে বহী। ওা ও বর্ষ ছল জহি মে হমর সংগ সং উঁসোহিত কেদার (কানন) তেবহম কথা গোষ্ঠীক আয়োজনক ভার লএ ওকরা সম্পন্ন কএললি আ ওহী বর্ষ অনিযতকালীন পত্রিকা 'সংকল্প'ক সমকালীন কথা পর কেন্দ্রিত অংক রহবাএল। স্বপৌলক মৈথিলী সাহিত্যক পরিদৃশ্য লেল ও বর্ষ রহৈত উর্বর বহএ। ওহী বর্ষ হমর পহিল করিতা সংগ্রহ 'পরতী টুটি বহল অছি'ক সংগ–সংগ নারায়ণ জীক 'হম ঘর ঘুরি বহল ছী' আ কেদার কাননক 'আকার লৈত শব্দ' একহি সংগ প্রকাশিত ভেল। ওা ও সময় বহএ,জহিয়া হম মৈথিলী সাহিত্য আ সাহিত্যকার কেঁ কেদার কাননহিক আঁখি সং দেখী,হুনকহি কান সং সূনী,হুনকহি নাক সং সূঁঘী। একদিন কেদার একটা আবেদননুমা কাগজ লএ কএ অএলা আ কহললি, 'ভৈয়া,এহি পর দস্তখত কএ দহক'। হমর জিজ্ঞাসা কএলা পর ও রতএললি জে দরভংগাক এগো ভীমনাথ ঝা নামক কোনো লেখক ছথি,জে 'রিরিধা' নামক একটা ব্যর্থ–সন পোথী লিখললি অছি আ জোগারক প্রভার সং

एहि पोथी पर हुनका साहित्य अकादेमी पुरस्कार दए देल गेल छनि। तहिकाल हम मैथिलीक साहित्यिक राजनीति सं एकदम अभिज्ञ रही। केदार हमर जिज्ञासाक उत्तर देलनि,से नीक,किन्तु जं ओ नहियो दितथि तखनहु हुनका पर जे हमर अगाध विश्वास रहए, तहि मे हुनका सं कोनो असहमतिक कोनो टा गुंजाइशे नहि रहए। तें ओहि विरोध-पत्र पर हमरहु दस्तखत भेल आ ओ पत्र प्राय: साहित्य अकादेमी कें पठाएल गेल रहए। बाद मे भीम भाय एकटा कविता हमरासभक तीनू पोथी पर केन्द्रित लिखलनि, जे हुनक 1997 मे प्रकाशित संग्रह 'नाम तं थिक रैह' मे आएल। भीम भाय केदारेक माध्यम सं अपन ओ संग्रह पठएलनि। हमर प्रति पर ओ लिखलनि, 'रॅङ्कुरवर श्री अवरिन्द ठाकुर जी कें सस्नेह—भीमनाथ झा,16-11-97'। भीम भायक कहब छनि जे एहि कविता मे रोष नहि छै। किन्तु एतय हम साहसपूर्वक हुनक बातक खण्डन करए छी। कोनो बात कें अनठिआए देब,ओहि दिस पीठ कए लेब सेहो रोषक अभिव्यक्तिक एकटा प्रकार छै। ओहि कविताक अंतिम पांति 'अपने टेहनि जाग तारँ' एहि प्रकारक अभिव्यक्तिक एकटा काव्यमेक उदाहरण अछि। ओ शुरू 'भीमीय पद्धति' अछि आ एहि पद्धतिक उपयोग करबाक हुनका अधिकारहु छनि।

एहि 'भीमीय पद्धति'क दोसर रूप आ हुनक भौतिक स्वरूपक साक्षात दर्शनक पहिल अवसर भेटैत वर्ष 1995 मे। बाटी,मधुबनी मे साहित्य अकादेमी द्वारा आयोजित 'अखिल भारतीय कवि सम्मेलन'क जहि सत्र मे हमरा काव्य-पाठ करबाक छल,तेकर संचालनक भार भीम भाय

पर रहनि। भीम भाय केँ मंच पर देखबाक एकटा अद्भुत अनुभव अछि। ओ बैसल रहए छथि त सभ सँ ऊँच देखाए छथि। ठाढ़ होए छथि त पर्वताकार देखाए छथि। बाजय छथि त घन-गर्जनक निनादक अनुभव होएत अछि। से,ओहि सत्र मे जखनि हमर काव्य-पाठक बेर आएल त हमरा आमंत्रित करबाक लेल अपन विशिष्ठ उच्चारण मे भीम भायक घोषणा रहनि, 'अपन लेखकीय प्रताप सँ जे मैथिली कविताक परती केँ तोड़लनि,से तपस्वी श्रमसाधक अरविन्द ठाकुर आबथु आ अपन कविताक पाठ करथु'। अपन ठाम पर सँ उठैत-उठैत हमरा क्षणांश लेल भीम भायक विरोध मे लिखल शिकायत-पत्र मन पड़ल, ओहि पर कएल अपन दस्तखत मन पड़ल,मैथिली साहित्य मे अपन अकिंचन-पात्रता मन पड़ल आ हम किंचित लज्जित भावक संग काव्य-पाठ लेल प्रस्तुत भेल रही। एएह छिऐ 'भीमीय पद्धति', जेकर माध्यम सँ व्यक्ति अपन कद ततेक ऊँच कए लएत अछि जे आन सभ व्यक्तित्व ओकरा आगू छोट पड़ि जाएत अछि।

हमरा नहि बूझल अछि जे भीम भाय माछ-मासु खाए छथि वा नहि ? किन्तु ओ अपन सामाजिक-साहित्यिक दूनू व्यक्तित्व मे एकदम दुष्टा बैघ्घर छथि। हुनक आग्रासह अपन अभिव्यक्ति लेल शाकक नहि,बैघ्घरक शरण मे जाए छनि।

*****

ई-पत्रिका 'विदेह' जीवित साहित्यकार सभ पर विशेषांक निकालबाक योजना बनएलक त वर्ष 2016

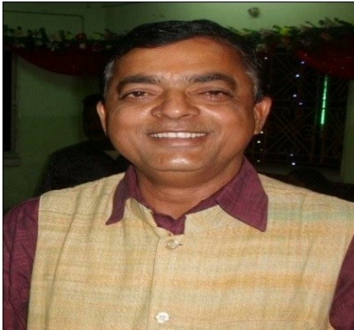
मे ओकर श्रीगणेश हमरहि सँ कएलक। एहि विशेषांक लेल भीम भाय सेहो एकटा आलेख लिखलनि। बाद मे 2020 मे एकर मुद्रित रूप 'स्वतंत्रचेता' नाम सँ प्रकाशित भेल। ई पोथी हमरा लग पहुँचल त हम फेसबुक पर एकर सहभागी लेखकलोकनि कें टैग करैत तेकर सूचना 20 दिसम्बर,2020 कें पोस्ट कएल। भीम भाय तारत फेसबुक पर अपन उपस्थिति दर्ज कए चुकल छला। एहि पोस्ट पर ओ टिप्पणी कएलनि, "अरविन्द फुला गेल। भ्रमर सभ मकरन्द पान ले' टुटि पड़त। हमरा त एतहि सँ स्वंघ' पड़त........"। प्रत्युत्तर मे हम लिखलियनि, "फुलाएल अरविन्द अहाँक हस्तावरिन्द तक दौगल पहुँचत"। भीम भाय टिपललनि, "तखन तँ हमरो मनावरिन्द खिलखिला उठत"।

किन्तु दौगल पहुँचबाक क्रिया विलम्बित होइत गेल। कोरोनाक संक्रमण चहुँदिस पसरल रहए आ तेकरा चलते हमर बाहरी आवाजाही दीर्घकाल सँ बन्द रहए। अजित जी (अजित आजाद) जखनि सूचित कएलनि जे हमर दोसर गजल संग्रह 'मीन तुलसीपात पर' छपि कए आबि गेल अछि त लागल जे गएह समय अछि जे भीम भायक मनावरिन्द कें खिलखिलएबाक भाँज कए लेल जाए। 9 फरवरी,2021 कें अपन गाड़ी सँ पहिने मधुबनी अएलहुँ। संयोगवश 'स्वतंत्रचेता'क सम्पादक आशीष अनचिन्हार सेहो अपन गाम आएल रहथि आ ओ सेहो नरावस्तु कार्यालय पहुँच गेल रहथि— नरोलाथ झा जीक संग। ओतहि बैठका जमि गेल। फेर भेलए जे दिलीप कुमार झा अपन टाँग मे चोट लगाए

रौसना अछि त हुनकहु सं भेंट कैए लेल जाए। ओ भेंटघांट सम्पन्न करैत रौस रिनर्स भए गेल। मधुरैनी सं बहिका दके निकललहुं जे आशीष अनचिन्हार कें हुनक गाम छोड़ैत दरभंगा निकलि जाएब। हुनका छोड़ैत आगू बढ़लहुं त भूखक तीव्रता सं छटपटाए गेलहुं। एकटा नाओन होटल पर रुकि भोजन कएल। तहि बीच मे भीम भाय कें फोन कएलियनि जे हम आधा घंटा मे पहुंच रहल छी। ओ कहलनि जे ओ घर सं बाहर छथि आ जं हुनका कनेक बिलम्ब होनि त हम हुनक घर पर हुनक प्रतीक्षा करी। दरभंगाक ट्रैफिकक सघनता आ छपकी परड़ा जएबाक बस्ताक संकीर्णताक चलते हमरहि बिलम्ब भेल। पहुंचलहुं त भीम भाय पहिनहि सं उपस्थित आ प्रतीक्षारत रहथि। हुनसि कए बौहरएला। हम गाड़ी सं किताब निकालए लागलहुं त हमर मना करितहु-करितहु ओ हाथ बढ़ाए कए किताब धए लेलनि। दुनू किताब देखि बहुत प्रफुल्लित भेला। बधाओ देलनि। तारैत बिस्तुति आनन्द सेहो आबि गेल रहथि आ तेकर कनिकहि बाद दमन झाब स्मा सेहो। चाय आएल। गप-सरक्का भेल। ता हमर ध्यान घड़ी दिस गेल। छह सं ऊपर होएत रहए। बहुत दिनक बाद भेंट भेल रहए आ तें ओर गप करबाक मन रहए। किन्तु एकर बाद हमरा समस्तीपुर सेहो जएबाक रहए आ ओतय सं बोसड़ा आ बिरौल होएत स्वपौल घुरबाक रहए। तें हम हड़बड़ाए कए अनुमति मांगलियनि। भीम भाय सन्तुष्ठ नहि रहथि, किन्तु यात्रा-पथक दूरी देखैत ओ सहमति देलनि। छछाउंन सन एहि भेंट सं मन सेहो छछाउंन-छछाउंन लागैत रहए। गाड़ी पर चढ़ि बिदा होएत एतबे टा संतोष

বহএ জে পোথী ভীম ভাযক হাথ মে পহুঁচি গেননি। নহেবিযাসবায ঽপনাক বাঁদ থকস্মাত ধ্যান মে থাএন—‘‘জা ! পোথী পারি ভীম ভাযক মনাবরিন্দ খিনখিনএননি কি নহি,সে ত হ্নকা সং প্বছরেঁ নহি কএনিযনি। ‘‘

ফেব মন মে থাএন জে সভঠৗ বাঁত প্বছিথহি কএ থোড়রেঁ বঁ্মন জাগ ছৈ। গন্স্ট্শেনহ্ কোনো চীজ হোগ ছৈ কি নহি !

থামোদ ঝা

সহক একপেবিযা পব কাব্য রিতান

মৌথিনী ভাষা সাহিত্ ও সংস্কৃতিক দৃষ্ঠিসঁ সামাজিক ভার রিকাস কযনিহাব, নির্বংতব মানর– জীরন মূন্যক থাদর্শ পব থগ্রসব সামান্যতযা যাত্রীক সমান ধর্মা বচনাকাব,

ठेंठ शब्दक ठाठ कोमन उपयोग कयनिहार, काव्य रचनाक अक्षर शिल्पी, अपनामेक साहित्यकेँ अभिव्यक्ति देनिहार, मनुष्य जीवनक कसिेत मनोवेग के चिंतन आ व्यवहारमे वैयक्तिक चरित्रक निर्माणकेँ उजागर कयनिहारक नाम छनि राघवपानी जिला मधुबनीक कोनकाता वासी श्री रामलोचन ठाकुर । आदरणीय ठाकुर जीक प्रसंगे आदरणीय विद्वान नवीन बाबू लिखैत छथि जे " रामलोचन बाबूक काव्यमे निराशाक विवड़ ामे आशाक नव आलोकक संधान कठिन, से कदा हिनक काव्यमे भेटैत अछि "। एतद् करिक रचनामे कारुणिक मन:स्थितिमे नव कवितामे जे विद्राह तकर बानगी पोथी नामे लिखल रचना शीर्षक " लाख प्रश्न अनुत्तरित "मे अनुभव कवी हम चाहै छी हमर कविताक भार कोटि कोटि शोषित पीड़ ि त मनुष्यत्रक परितोष नहि, आक्रोशक उपादान हो कृान्ति संघर्षक प्रेरणा, शक्ति सरंजाम हो हम चाहैत छी - - - !

एतद् निराशाक विवोड़ ामे आशाक नव आलोक संधान केनिहार कृान्ति संघर्षक करि श्री रामलोचन बाबूक| पोथी " लाख प्रश्न अनुत्तरित " अपन पाठकीयताक भार- विचार ओ समीक्षामेक अभिव्यक्ति लिखि रहल छी। ताहि प्रसंगे कही प्रस्तुत पोथीमे छोट पैघ कुल 48 गोट रचनाक दूबी कुल एक सय पेजक मध्य असीम शक्तिक संग नव निर्माणक ओ जागरुकताक संग प्रतिष्ठापन भेल अछि। स्वधि पाठक करि रामलोचन ठाकुर जीक हृदयमे वर्तमान परिवेशमे धन-पद-लोलुप प्रवंचक चाटुकार,व्यवस्थाक प्रति अनास्था असंतोषक मोनमे हिनकोर मारैत छनि आ बनि जागत छथि व्यवस्थाक

প্রতি রিদ্রাহী করি । সে দেখূ খপন রঁহীন তক কে ব্যরস্থাক প্রতি খপন দাযিত্বক নির্রহণ কবৈত "রঁহীনদাওক নাম এগো চিঠ্ঠী"মে :

"কথমপি উঁচিত নৈ কানরঁ/ রবন চিন্হরঁ খপন শক্তি খা রাঁহবোক শর্ক্ক কে খকানরঁ – – – খা এগো প্রণ ঠানরঁ তs কানি – – – খাগামী কানি হমবো এগো পবিচয বহত রিঁবদানক হম হমব রিবদারন"

করি হ্নসিত মনোরেগ খা নিবাশাকমেঘ জে খাচ্ছাদিত তকবা খাশান্বিত কবরাঁক ধাবণা ছনি । খাম জনকেঁ খপন শক্তিসঁ পবিচয কবাযরঁ খা খপন উঁদাত ভারমে খপন খতীত ও সামাজিক ব্যরস্থাক জে খতীত গৌবর কে নির্মিত কবরঁ করি খপন খভীষ্ঠ সেহো বখৈত ছথি। খধ্যযন কইত খছি জে সমানোচনা শাস্ত্রক খংতস্নাত সমীক্ষামে যথাসাধ্য সর্বাংগীন পবিচয প্রস্তুত কবরঁ খারশ্যক হ্নদা সে ভs জাগত খছি ব্যক্তিগত দকিযানূসী রিচাব, গএহ জে মৈথিনী সাহিত্যক সমানোচনা ও সমীক্ষাক স্তব শনৈ:–শনৈ: সমাপ্তক কাগাবপব ছৈক পবিণাম সৃজনশীন সাহিত্যক রঁস কমী ভেন জা বহন খছি । পাঠকক কমী সাহিত্যক মনীষী নোকনি রিমর্শ কs বহনা খছি, " নাখ প্রশ্ন খন্বতবিত" মধ্য প্রত্যেকে বচনা প্রায: স্ব কে চিন্হরাঁক প্রেবণা খা মিথিনাক সংস্কৃতিক চেতনা খা সমাজ উঁথোনক দর্শন কবরৈঁত খছি। মাতৃভূমিক স্বরূপক স্নেহ জগরৈঁত খছি । করি ভোগন যথার্থ খা যগ পবিস্থিতিক ঠকফেবীসঁ উঁপেন্ন খরিশ্বাস – খনাস্থা–খক্ষনাহটিসঁ খপন খগ্রজ করি জীরকাংতক সমীপ জা খাশাক সংচাব হোগত শীর্ষক " রসংত গীতক মাদে"মে:

"আঙঁ নে হমবা নোকনি সংগ মিনি পচৌরী -----আগ নে কান্হি এহিমে হোএতৈক নর পন্নর বংগ রিবংগক ফূন" এতদ কার্য্যকাব সদৈর সাকাংক্ষি খপন শাস্ত্রীয কার্য্যক খাঁতবিকমে রঁসন সূক্ষ্ম ভার জে হৃদ্রিত হোগছ সে পাঠকক হৃদয কে গদ-গদ কs জাগত খছি। সহজাতারাদক প্রণেতা সোমদেরসঁ প্রভারিত কার্য্য রাঁনাক রূপ নৈত " খপন সমাচাব " শীর্ষকমে মানরীয দুর্রনতা ও দৃঢতাক সমন্বিত ভার ভেঁটৈ-ঘাঁটৈ এনমেঁ খপন নিজত্বক ঝনকৈত স্নেহ "হমরো একটা গাম ছন" গামক প্রতি খগাধ স্নেহ, গামক সবনতা ভবন জীরনমে সোহব খা সমদাঙঁনক খতিরেক করিক মোন খপন গামেমে রঁসন বহৈত ছনি, ওনা রিদ্বান নরীন রাঁরূ কে মৈথিনী করিতা পব ন◌াঁস্টনজিযাক গংধ খরৈত বহৈ ছনি, হৃদা রর্তমানমে মৈথিনী করিতাক স্বরূপ রঁদনি বহন ছৈক। স্বতংত্রতাক মানরীয শোষণ খা গবীরীক পবাভর খা গ্বনধ্নিযোমে গামক নোক শ্রদ্ধা-স্নেহক রীচ মস্ত বহৈত খছি। চবিত্র নির্মাণিক ভারমে করি " এক হ◌াঁক খন্হাব : এক হ◌াঁক গজোত"মে গাম খা শহবক রীচ খংতব কে স্পষ্ঠ করৈত, সমানোচনাক মাদে জযধাবী রাঁরূ নিখৈত ছথি জে মনোরৈজ্ঞানিক খপনত্ব জখন বহি জাগত ছৈক তখন মানসিক শক্তি পব কনমক জোব মাবৈত ছৈক, তকরে হনন করিক " মৈথিনী – মংদিবমে দীপ নেসৈত" বচনামে খাবসী প্রসাদ সিংহ জীক, "হূন জী পূজাক খানন প◌াঁতীমে খপন ভার দীপ জবায স্বগত স্নেহ দর্শা বহনাহ খছি । "শৈঙ্ক" শীর্ষকমে শঙ্ক ব্রহ্ম সাধনামে নীন মানূ করি নিজ চিংতক ভারমে সামান্য জন জীরনক কন্যাণক কামনা, ওনা সর্ব ঠীকে বহৈক শীর্ষকমে করি ভার যতিক সমরূপতামে ঠাকুব জীক হৃখব রাক্যাশি জে হিনক

রিশিষ্টতা অছি। করিক বচনা মানূ করিযেক পাঁতী মাদে করিক "কীর্তি চমকৈত চান–প্বনিমক" অমব কীর্তি ভারোদ্রক ভেল অছি । কমী তঁ সমানোচনা শাস্ত্রমে সাহিত্যমে একবা কনামেক অভিব্যক্তি মানন জাগছ। করিক বচনামে নিত নরীন প্রযোগসঁ করি বামনোচন রাঁবূ অর্থান্বিসংধাতা মাত্র নহি অপিত্তু কাব্য জগতক সংস্পর্শ অন্বভূতি সংড় ্গাতা রঁনি জাগত ছথি। মৈথিনী কাব্য জগতক রঁহ্অাযামী করি "ওনা সরঁ কিছু ঠীক বহৈক"। মে থিংক গ্লারঁনী একষ্ট নোকনী'ক রৌঙ্কিকতা ও চিংতনপূর্ণ সহ্তা পব আধাবিত কীর্তি ছনি। করিক প্রত্যেক সৃজন ক্ষেত্রীয সংস্কাবসঁ উঁপব উঁঠন সংরেদনাক গহনতা পব আধাবিত অছি। শ্রেষ্ঠাংজনি নহি দs পাএরঁমে নিখৈ ছথি:

"অন্না গুশ্বিব তেবো নাম সস্বব গাওন জা বহন আ রঁঠনে জা বহন দিনান্বদিন অন্না গুশ্বিবক রীচ ব্যরধান "

এতদ্ পোথীক নেন্সন– মংডেনা আদিক ভার কমোরেশী এক্কহি সজগতা সংগ আমে নিরসিন ভারসঁ তঁ " নীক নহি কযন অহ ॉ" শীর্ষকমে রঁগনা সাহিত্যক মর্মজ্ঞ করি শিঙ্কি চট্টোপাধ্যাযক অরসানক ব্যথামে অপন

রিশান হৃদযক আশয Oh dissection calendar ভারক পবিচয, 15 অগস্তমে বজনীতিক গিবারষ্ট সংক্রোমীন নেতাক পবিচয তঁ এনা নহি রঁ্মাগএ দেশবাগ আ ধবতী প্রতিকাব করৈছ শীর্ষকমে যথার্থরাদী করি যদ্নাথ ঝা "যদ্রবক" সমীপ অনৈত ছনি । করিক অপন ভাষা সাহিত্যক প্রতি অসীম স্নেহ আ অন্ববাগ দেখৈত যদ্রব জীক ভারমে ভার "মাতৃভাষা আ মাতৃভূমি একে সম সেরথি। রিবুদ্ধ নাগথি অধম মনীন

। आशीष ठाकुर जीक रचना परिधि अहंत विस्तृत अछि जे हिनक कार्य अन्तर्गत वर्तमान हिनक समकालीन कविक भीड़सँ फराक आनि ठाढ़ करैत छनि। वर्तमानमे अन्य पतन पर कतेक व्यथानुभूति भरल रचनाक बानगी:- "महामान्य अदानत । ओना करहू नय वॉह्त किछु अछि हमरा लग मानरताक आदिसँ अन्यपर्यन्त किन्तु सीताराम कह - - - आमोराम बटौओन पिजड़ामे बँद पाखीक- - - ! "

ऊपर्युक्त रचना आदिमे करि ग्वीभूति व्यंगकार करिक रूपे

" ओहि दिन ऊगल नाञिं छल सूर्य" मे आंतरिक अंतरविरोध अतीतक ग्लानीक मानसिकतासँ व्यक्ति संघर्षक संदर्भ,विकट द्वन्दसँ साक्षात्कार करवैत करि के मनन करू:- नञिं कथमपि नञिं - - - - -वर्तमान स्वरमे बाजि ऊठल अतीत विप्लव की होअ छै बाबा ? करिक कार्यधारा एकटा प्रवाह अछि । अत्याधुनिक अकरिताक प्रवाहमे कतेक यथार्थवादी मर्मस्पर्शी शब्द शामियानामे अनुभव करी: किये न्यायिक जाँच कहू किये स्मारक निर्माणिक आ बात एतेक दूर तक गेलैक -- - - -गोली धरि चलि गेलैक । परिस्थितिक भयंकरतासँ क्षुब्ध करि, देशी आ समाजक ऊनयन समस्या के निदान तकैत दिशा नक्षित करैत "भगवान तथागत" शीर्षकमे बुद्धक मार्ग के आवलंबन करैत छथि । साहित्यमे करिक शील्प शैली जीवन्तताक प्रतीक मनुख आ ग्रैब शीर्षकमे समाजसँ आनोपित होअत मनुख मानें मनुखता जाहिसँ चिंतित निखैत छथि :

"मनुक्ख नहि बहल बहि गेल किछु हिन्दू - - -

ক্ষসনমান – – – সিখ – – – খ্রিস্তান"

করি সদৈর সমাজক বীচ কট্টৃ সহ কে উজাগব কবৈত শাসন আ ব্যবস্থা পব কড়্গব চোট্ট কবৈত ছথি । কাব্যমে ব্যংগ্যক একটা স্বদীর্ঘ পবংপবা বহনৈক অছি গাম কোতরান শীর্ষকমে ব্যংগ্য রঞ্জাক্তি উক্তি জতহি কোতরান চোবক ততহি উপদ্রর, তহিনা মহাশ্মশানমে করি সর্বহক অছৈত জীরাক নিনসামে শ্মশানমে বসন অছি: জীরাক নিনসামে পন–পন মবৈত পন – ঘড়্ী – দিন – গনৈত নোকমানরীয সংরেদনাক অপূব্র মিসবী ঘোবন কাব্য সৃজন,'ক ভারমে ভীড়্সঁ বাহব কবৈত ছনি এতদ্ বচনাক মাদে সিদ্ধ হোগছ করি অপন সমকানীন করিসঁ অহংত সংরেদিত ছথি। অপন উদাত্ ভার ও সমভারমে " অহাঁ আ হম " শীর্ষকমে অপূর্ব শঙ্ক সংধান কবৈত করি হমবা মোন পড়্ৈত ছথি সর্বমান্য আধুনিক করি বাম গুঞ্জ সংগ বাজকমন জে কহননি " সময একটা সাঁপ " কহননি "সভ্য: অন্বভর কবী: এ্রানিএক ঘূস আ মৈচ হাবর্ব থোবেক পাগপব বিকা জাগছ সমাচাবসে নহি বনৈছ সমাচাব চিংতা জ্নি কবী – – – !
অস্তু করি অপন অগ্রজ করি সর্বহিক সদৈর অন্বজ ভারমে পাঠক পবৈত ছনি জকব প্রভার পাঠক হ্নক বচনামে স্পষ্ঠ ছাপ দেখৈত অছি খ্যাতিনামা করি জীরকাঁত " নাচূ হে পৃথ্বী " রেদ প্ববাণ পব সমসাযিক রিষমতাক প্রভার তহিনা ঠাক্ষব জীক বচনামে ভেটৈত অছি । " সংরাদ " শীর্ষকমে " অগ্নিপ্বষ্পক " পত্র পারি

কতেক আহ্লাদিত ছথি সে দেখূ : "সহস্ত্রবাহ্ক অভিযানক শংখনাদ থিক "সংরাদ" ভাগ ! মৈথিনী কাব্যক

नरतीक पक्षधर करि अपन रचना रसात, कौआ,मैना शीर्षकमे पारंपरिक दलान खसैत आ केरिन के गेट खुजैत, भार रोधमे आधुनिक परिवेशक भयंकरतासँ सेहो चिंतित छथि । यथा टौड़ ी शीर्षकमे नेता रूपी टौड़ ी समाजिक भार व्यवहार के चाटि जाइत अछि , नव रचना माध्ये भाग फूलानन्द मिश्र केँ संबोधित करैत लिखै छथि जे हुगक धुआँमे लोक औनायल जकाँ, बुझू करि नव तूरके एराक आह्वान करैत , सोना आरे नम्भर भs गेलैए शीर्षकमे जीवनक मानुदर्शन कs बहना अछि । दिन एखनो रहँत बाँकी छै मे करि कोनो धीरोदात वा धीरप्रशांत दैर गुण संपन्न नायक'क व्यंजना नहि अपितु ओ मनुक्ख जे अपन जन्म नग्नहिसँ संघर्षरत अन्धारक विरुद्ध करि सदैर आगू बढ़ बाक लेल प्रेरित करैत छथि । उनटा रसात शीर्षकमे व्यंग्य वक्रोक्ति शैलीमे कतेको समस्याक समाधान ओ जगजियार कयलनि करैत छथि । छोट-छोट सृजनमे तिस्ता नदीक समस्या, सिक्किम ओ गंगटेके आदि-आदि स्थानक वर्णन आदिक संग किछु पाश्चत्य शैलीक हाइकू जे भारतीय काव्य परंपरामे प्रचलित किछु सृजनमे अपन भाव अभिव्यक्ति खूब स्वतवनलि अछि । यथा: गहो वर्ख ओहिना रीति गेल बूढ अथवन सूर्य रस गैरेजक पछुआरमे डूबि गेल ।

एतद् "नाथ प्रश्न अन्वतवित" पोथीक अध्ययन - मनन - विश्लेषणसँ स्पष्ट अछि जे ठाकुर जीक काव्य परिधि विस्तारमे हुग जीवनक गौरवगाथा संग प्राकृतिक सांस्कृतिक ऐतिहासिक समसायिकताक उत्कर्ष - अपकर्ष संग साहित्य समाज महापुरूष संग व सामाजिक व्यवस्था

পব সৌংদর্য চেতনামে নক্ষণা র্‌ংজনা খপ্রস্তুত রিধান সাংকেতিক ভার কৰুণ রিরশৈতা সামাজিক খংতর্রিবোধ দ্বংদামেক উংল্লাষ,রস্ক চেতনাক স্বৰুপ খশিক্ষা–খরিশ্বাস ভুখমবী ভ্রষ্ঠাচাব, চাষ্টুকাবিতা,সঁ ষ্টৈত সামাজিক র্যরস্থা পব করিক পাঁতি মোন পড়ৈত খছি: খা এগো দীর্ঘ নিসাস ছোড়ৈত রাঁজন বামনান রৌখা ! এহি খস্সী রঁর্থক রঁযসমে হম তs খানী রেঁবরাঁদিএ দেখৈত খাযন ছী রৌখা ! উংপর্যঞ পাঁতীক সংগ করিক নাখ প্রশ্ন খন্বতবিত বহৈত ছনি জে পোথীক নামকে সার্থক ও সমীচীন সিদ্ধ কবৈত ছনি ।

চংদ্রশে

প্রতিবোধী সাহিত্কাব বামনোচন ঠাক্বব

বামনোচন ঠাক্ববক পহিচান প্রতিবোধী সাহিত্কাবক ৰূপমে। ও সদৈর সংঘর্ষ চেতনাসঁ সংপৃক্ত ভ২ ব্যরস্থামূনক রিবোধমে খপন কনমকেঁ হথিযাব রঁনৌননি। হ্নকা কেখনো সমঝৌতারাদী গংধ পসিন্ন নহি ছননি। ওনা কিছু সমঝৌতা খরঁস্স জীরন সংঘর্ষমে কবএ পড়ননি খছি জকবা মনুক্খক দুর্বনতা ও রিরশতা বুঝি খরহেনিত কএন জা সকৈত খছি। ও যথাস্থিতিরাদকেঁ তোড়বাঁক প্রযাস খপন কথনী ও কবনীক মাধ্যমে খরঁস্স কেননি খছি।

ও নিখননি সে জমি ক২ নিখননি। হিনক দর্জন ভবি মৌনিক খা খনূদিত পোথী খাএন খছি। রঁহ্ত বাস বচনা পত্রিকাক পাতপব খছি। এহি বচনা সভমে হিনক মানসিক পবিরেশ খা খন্তর্নিহিত মনোরৈজ্ঞানিক সহ খূজি ক২ উঁভবন খছি সে রৈরিধ্য পবিরেশমে রিভিন্ন ছরি–ছটা নেনে রিরিধ খর্থমযী ভ২ খাএন খছি।

ও রৌদ্ধিক বচনাকাব ছথি। হিনক ভাষামে সহজ

সৌঁদর্যক দৃষ্ঠি ঋছি। ও রিভিন্ন রযক নোকক নেন রিরিধতামে বচনা কেননি। এহিমে ব্যরহাবিকতা সার্থকতা ঋা স্বাভারিকতা ঋছি তঁ কিছু বচনা ঋরঁস্স গ্বহ্ন গংভীবতামে ঋাএন ঋছি। জখন জীরনক রর্তমান ঋা ভরিষ্য ডরাঁডোন ব্র্মাগত ছৈক ঋা ঋতীতক ফবফবাগত পন্না মূঁহ দূসএ নগৈত ছৈক তঁ স্বাভারিক থিক জে ঋাঁথিক ঋাগা ঋন্হাব যা ছাপি কঽ গজোতকেঁ মর্টিযামের্ট কবরাঁপব তূনি জাগত ছৈক। এহনে দ্ঃস্থিতিমে হিনক ঋন্বভর,সোচ ঋা দৃষ্ঠিসঁ ওহি ঋন্হবিযাকেঁ ফাড়ঁরাঁক র্যাঁত ঋপন বচনাক মাধ্যমে প্রস্ফুর্টি ভঽ কবরৈত ঋছি। ও কেখনো কান জঁ গ্বম-স্বম ভঽ চ্ুপ্পী নাধিতো ছথি তঁ ও তৈযো সংকেতক ভাষামে রঁহ্ত কিছু কহি দৈত ছথি জে কহরেঁ কেননি। হিনক সভ হীত-মীত ঋছি ঋা কেও নহিযো ঋছি। কাবণ ঋাপকতামে বহিতো ও ওহি ব্যক্তিকেঁ চ্ুষ্ঠী কার্টরাঁসঁ পবহেজ নহি করৈত ছথি জনিক কাজ ঋনসোহাঁত ব্র্মাগত ছনি। তেঁ শত্র্ রঁনাএরঁ ঋা বাথরঁ হিনকা পসিন্ন ছনি। কাবণ, দূমূঁহা চবিত্রকেঁ উঁঘাব কবরাঁসঁ ও কেখনো পবহেজ নহি করৈত ছথি। উঁদাহবণস্বরূপ একর্টা নহি রঁহ্তো ঘর্টনা ঘর্টিত ভেন ঋছি জে হিনক কনমক নোকপব চঠ্ঁা কঽ কাগতপব উঁভবন ঋছি। ও রিরিধাকেঁ দ্ুরিধা কহি প্রচাবিত-প্রসাবিত কেননি। হিনকা জখন জে ঋারশ্যকতা ব্র্মেননি সে নিখননি। গদ্য ও পদ্য দূনূ নিখননি। ও রঁাত-রঁাতমে রঁাতকেঁ বখননি। কহী তঁ ছিনকা ছোড়ঁা কঽ প্রস্তুত কঽ দেননি। ঋপনে 'রৈঁতান কথা' (১৯+১) হাস্য-ব্যংগ্য পোথীমে সাত গোর্ট ঋানেখক মাধ্যমে রিভিন্ন রিষযাদিকেঁ উঁঠা কঽ জীরংততামে চবিত প্ববাণকেঁ বাখি দেননি।

জেনা 'ফসী মহায়ে'মে স্পষ্ঠ ৰূপে নিখননি খছি "ৰিভিন্ন জাতি খা ধৰ্মক ৰীচ ঝগড়া । ৰমেৰাক প্ৰযাস হো । খা এহি সভ কাজক নেন প্ৰচুৰ মাত্ৰামে চমচা প্ৰাডক্সন হো । খাব কতেক বাস ৰাত ছৈক জে তোবা ও ফসী স্বংয সিখা দেতহ (২১)" । খাজুক বাজনৈতিক পবক স্থিতি-পাতকেঁ উঠা কহ জে ও ব্যৰস্থাপবক ছিদ্ৰান্বেষণকেঁ দেখাব কেননি খছি সে ৰস্তুতঃ কোনো নির্ভীক সাহিত্যকাৰে গমানদাৰীপূৰ্বক দৃঢ়তামে কহ সকৈত খছি জে ও কেননি খছি । খাজুক ভ্ৰষ্ঠ সত্তা-ব্যৰস্থা খপন তিকড়মী চানিমে ৰঝৰৈত দূমুঁহা চবিত্ৰকেঁ দেখাব কবৈত খছি । গ ও ৰিভিন্ন খৰসবপবক ৰহুত কিছু খূজি কহ ৰা মৌন ভাষামে কহ দেননি খছি । হিনক ভীতব জে জন-সমাজক খপসংস্কৃতিক গাদি খছি তকবা ও তাকি কহ জমা কেননি খছি খা ওহি কূড়া-কৰ্কটকেঁ মানসিকতাসঁ ৰহবিযা কহ ফেকি দেননি খছি । সমাজক মূঁহপব ও সমাধানপূৰ্বক থাপড়ক চোট দেননি খছি । গ সহ খছি জে হিনক বচনা জন-মানসক ৰাতকেঁ উঠবৈত জন-জীৱনকেঁ ঝকঝোড়ৈত খছি । ও জন-জনক পীড়াকেঁ খপন পীড়া ৰনা সাৰ্বজনিক কহ দেননি খছি । ও খামেকথ্যকেঁ জগতকথ্য সংগ সামংজস্য স্থাপিত কহ সৰ্বজীন ৰনবৈত ছথি । কিছু ৰাত ও ব্যংগ্যক মাধ্যমে সেহো চুপ্পী সধৈত সংকেতক ভাষামে কহি দৈত ছথি । তেঁ ও 'ৰিদ্যাপতিক ৰখী'মে কহি উঠৈত ছথি-"খাজুক মৈথিন জাতি ভূতজীৱী খা ভূত প্ৰেমী থিক, ওকবা ৰৰ্তমান খা ভৱিষ্যক ফনূ সংৰঁধ-সবোকাব নহি ছৈক । এহি প্ৰকাৰে ও জে মৈথিন জাতিপব চোট কেননি খছি সে কসগব চমেটা কসৈত ওকব স্বাভাৰিক গুণকেঁ নিখাবননি খছি ।

बामनोचन ठाकुर मूलतः आ प्रसिद्धतः कवि छथि। हिनक कैकटा मैथिलीक पोथी से कविता संग्रह अछि जेना ओतिहासमहंता, माटि-पानिक गीत, देशक नाम छलै सोनचिड़ैया, प्रतिध्वनि, अपूर्वा, लाख प्रश्न अनुत्तरित अछि। आजुक कविताकेँ ओ संपादित केने छथि। ओ कैकटा पत्रिका यथा रंगमंच विषयक पत्रिका रंगमंच, अग्निपत्र, स्वच्छा, मैथिली दर्शन ओ मिथिला दर्शन आदिकेँ सफलतापूर्वक संपादित केने छथि। ओ रंगमंचक कलाकार रहथि। एहि क्रममे ओ किछु नाटकक अनुवाद सेहो केने छथि जे पत्रिकाक पातपर आएल अछि यथा जादूगर, फाँस, विसर्जन अछि। ओ संस्मरण सेहो लिखलनि। स्मृतिक धोखरल रंग हिनक प्रमाण अछि। तहिना आँखि मुनने आँखि खोलने सेहो अछि। आँखि मुनने आँखि खोलने पोथीमे २४ गोट आलेख अछि। वृद्ध एवं अन्यान्य पादगणसँ न२ क२ दोषीक दोष धवि। एहिमे किछु नव-नव तथ्यक खोज सेहो केलनि अछि। जेना पाद लोकनिमे २६ गोट पादक उल्लेख नाम सहित भेल अछि। मुदा एहि पाद लोकनिक जन्मस्थानक संबंधमे आ मैथिल हेबाक संबंधमे अर्थात प्रमाणिक विश्वसनीयताक उल्लेख नहि करबा अवस्से कमी बोध देखबैत अछि। कहबा जे कोनो एकटा निबंधमे सभटा बातक उल्लेख होएतो नहि अछि। जे स्वाभाविक थिक मुदा चौरासी गोट सिद्धमे कतेक मिथिलाक छथि ताहि प्रसंग सिद्ध नहि करबा से आलेखकेँ हल्लुकाबैत अछि। तेँ की ? ओ जतेक काज केलनि से तँ आधार भूमि देबे केलनि। ओ तँ स्वयं मिथिला विभूति महाकवि डाकक आलेखमे स्पष्टतः उल्लेख केलनि अछि जे हिनक (डाकक) जन्मस्थान तथा समयक संबंध एखनो धवि निस्तुकी

নহি ভ২ পাওন খছি। জে কিছু, বচনাকাবক গমানদাবী স্পষ্টতঃ নৌকি জাগত খছি। ২৪ গোষ্ট খানেখ জে এহি পোথীমে খছি সে মুখ্যতঃ মিথিনা রিভূতিক কহন জাএত। ওনা এহিমে রেঁসী গ্বজবি গেন ছথি মুদা সোমদের ছথিএ। কিছু খানো খানেখ জেনা সমকানীন কথাক সৌন্দর্যরোঁধ, মৈথিনী নোক সাহিত্যঃ উঁপেতি, উঁপযোগিতা, খন্বসংধান, নাট্যমংচক রিকাসমে পত্রিকাক যোগদান, ভতবস নেন ভাষা খাএন খছি। ও নিখৈত ছথি, জতএ রিশেষ ছনি সে প্রকষ্ট কবৈত ছথি। মুদা হিনক খানেখ সভমে ও ব্যাপকতা খা রিশদতা নহি ভ২ পরৈঁত খছি জে হেরোঁক থিক। কাবণ থিক সংক্ষিপ্ততা। ও জনৈত ছথি জে এখন পৈঘ খানেখ পাঠক পঢ়এ নহি চাহৈত ছথি। কাবণ, ধৈর্য ও সমযক খভার কহি সকৈত ছী। মুদা নীক খানেখক পাঠকক খভার কহিযো নহি বহন খছি। তৈযো ও জতরেঁ জে কিছু খানেখ নিখননি খা জাহি সমযমে নিখননি তকব মোন খছিএ। সমৃতিক ধোখবন বংগমে তঁ কোনকাতাক প্রাচীন নাম কনকত্তাক রিভিন্ন রিষযক যোগদানপবক দস গোষ্ট খানেখ খছি। কনকত্তাক সাহিত্যিক, সাংস্কৃতিক রিষযক রোঁত-রিচাবকেঁ বুঁমবোঁক নেন গ্র পোথী নাভপ্রদ খছি। কহবেঁ জে কবিরব খাবসী প্রসাদ সিংহপব স্বতংত্র খানেখ খছি খা ও কনকত্তাকেঁ খপন কর্মক্ষেত্র নহি রেঁনৌননি। স্পষ্ট খছি জে কোনো বচনাকাব কোনো সময-ক্ষেত্র রিশেষক হোগতো হুনক বচনাক গমগমী দগ্-দিগংতমে পসবৈত খপন সার্থক খন্বভূতি কবা জাগত খছি। গ্রহো সত্য খছি জে বামনোচন ঠাকুব দেখন-ভোগন খন্বভূতিক চিত্রণ কবৈত ছথি। তেঁ বচনা সভমে খপন সার্থকতাক রোঁধ কববৈঁত ছথি।

কহৰ জে কোনো বচনাকাবকেঁ খপন খামেকথাক ৰোঁধ নহি কবেৰাক চাহী জে ও কবৌনে ছথি। ওা ও এহি কাবণে কেনে ছথি জে হিনক ব্যক্তিত্ব খপন প্রতিত্বক সংগহি খছি জকবা ও দেখাব কেনে ছথি। ও কাজ কেনে ছথি সে সাহিত্যধর্মিতা ও খান্দাননধর্মিতা নিবাহি কবৈত কেনে ছথি। ওা হ্নক মিথিনা-মৈথিনীক প্রতি পূর্ণতঃ সমর্পণ ভাব থিক। ও বিশ্বস্থ করি ছথি। হমবা জনৈত নীক করিতা নিখৰ ৰডু কঠিন কাজ হোগত খছি। কাবণ,নীক করিতা ও হোগত খছি জকব খর্থ মাত্র করিতেমে সীমিত ভহ কহ নহি বহি জাগত খছি। প্রভৃত ওকব মর্ম পাঠকীয খন্তর্মন ধবি পৈসি কহ ওহি পাঠকীয মানসিকতাকেঁ সদৈর মৌড়ৈত বহৈত খছি। জতেক খেপ পঢ়ৰ ততেক নীক খাস্বাদ গ্রহণ কবৈত জাএৰ। ওাহো কহি দেৰ খনস্থান নহি হএত জে কোনো করিক সভটা করিতা নীকে নহি হোগত খছি। তখন খন্বপাতমে সম্মান দেৰেএ পড়ৈএ। ওাহো সত্য খছি জে কানজযী প্রতি খরস্স জটিন স্তবপব খাধৃত হোগত খছি জে ৰেব-ৰেব পঢ়নাপব নর খাস্বাদ কববৈত খছি। বামনোচন ঠাকুব সভ তবহক খা সভ বযসক নেন করিতা নিখননি। তেঁ ৰানসঁ নহ কহ ৰূঢ় ধবিক করিতা খাএন খছি। এহিমে কিছু নীক করিতা খরস্স খছি। কিছুমে খাত্রাশিমূনক স্বব বিশেষে ভহ খাএন খছি। খৌম্নাহটিমে নিখন গেন করিতা কনেক বিশেষে উগ্র ভহ খাএন খছি। কিছু করিতামে বৌদ্ধিকতাক তাপ খছি। জে গম্ভীবতা নেনে খাএন খছি। মিথিনাক খাচাব-বিচাব ও সভ্যতা-সংস্কৃতি সেহো কতিপয করিতামে খভিব্যক্ত ভেন খছি। সৃষ্টি বিস্তাবক ক্রমমে হিনক করিতা সভ উথোনপবক খছি। কৈকটা

करिताक सबनता ও সহজতা জে অভিধামেকতামে অছি তঁ সেহো তাহি ঢংগে জাহি শিল্পমে বচিত অছি সে রিশেষে ৰনৈত অছি। ও স্বযং স্বীকাবনে ছথি জে –
––
হমবা সভকেঁ অপনে নিখৰাক অগ
অপন গতিহাস
জে সবিপহুঁ থিক সংঘর্ষক
রস্তু সংঘর্ষক

(গতিহাসহংতা–সমানধর্মাকি নাম)

হিনক ছোট–ছিন করিতা সভ সেহো সংঘর্ষক চুনৌতী দৈত অছি। করিতা ছোট হো রা কি পৈঘ সে ততেক মহত্ব নহি খৈত অছি। মহত্ব অছি জে জন–সংরেদনাকেঁ ঝকঝোড়ৰামে কোনা কী জীরন সঁসঁ সাক্ষাত্ কবরৈত অছি। সমাজক রিডৰনা, রিসংগতি, রিদ্রূপতা আদিকেঁ কো তবহেঁ আ কোনা কহ প্রস্তুতি কএন গেন অছি জে জন–জনক হিযমে পৈসিক কহ অপন সমার্থ্যৰোধ দেখৰৈত অছি। সমযৰোধ অৰস্স নিবখবি উঠএ এহি সভ ৰাতকেঁ বামনোচনক করি দ্বন্দ্ব নীক জকাঁ জনৈত–ৰুনৈত ছথি। ও নীক জকাঁ জনৈত ছথি জে রিনু রিচাবেঁ বচনা ভেএ নহি সকৈত অছি। হিনক বচনামে রিচাব আএন অছি সে বচি–পঢ়ি কহ। কতহুঁ জঁ অনগনো অছি তঁ তেনা ভহ কহ নহি। তেঁ বচনা রিশেষে মূর্ত অছি, অমূর্ত নহি। ও উঁদাবীকবণপব চোট করেত নিখৈত ছথি–
"গা গিদ্ধ সভ নহি খাগছ মাঁস
মাঁসক দূ টুক ন উড়ি জাগছ

দৃব দেশী
রিনা কোনো বোক-ঠৈক নিযতি
উঁদাবীকবণ

(এহি মহাশ্মসানমে- নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত)
ও স্বয়ং নাটককাব ছথি। নাটকীয কনা-কৌশন ছনি। এহি নাট্য তত্বকেঁ সেহো খপনা বচনাক মাধ্যম রনৌননি খছি। নাটকীয গ্বণ হেরোঁক ফনস্বৰূপ হিনক কতিপয বচনা উঁতাব-চঢ়াওক এ্দমমে খছি। ও খপন ঝিরনক খূজন পন্না পঢ়রোঁক নেন 'সাগব নহবি সমানা'(২০১৭) নিখননি খছি জে জীরনক পৃষ্ঠা দব পৃষ্ঠা খঁকিত ভ২ খাএন খছি। ঙা পোথী সংস্মবণামেক হোগতো খামেকথাক রহ্তো খশিকেঁ সমেটনে-রটেবনে খছি। তেঁ ও খামেকথামেক পোথী কহন জা সকৈত খছি। এহিমে মিথিনা-মৈথিনীক গতিরিধিক রহ্তো রাঁত খাএন খছি। সাংস্কৃতিক কার্যএ্দম, খান্দাননপবক রাঁত সভ খাএন খছি। নোকক চবিত্রকেঁ নাঁগট-উঁঘাব করৈত ও স্বয়ং নিখননি খছি-
কিছু নোক কৃপক রেঁগ সন
সংসাবকেঁ জনৈত খছি
গতিহাসকেঁ খাবংভ খপনে
জন্মসঁ মানৈত খছি
ও সময খা সমাজপব কটাক্ষ করৈত রহ্তো রাঁত সভক জীরংত চবিত্র চিত্রণ কেননি খছি। খাপকতাকেঁ রচা ক২ বখরোঁক চিন্তা সদৈর বহননি খছি। ও জখন কোনো দবংগী নীতিকেঁ দেখননি খা সে সাহিত্যকাবগণমে মহংথী সাহিত্যকাবক ফসিেত ক্রিযাকনাপকেঁ দেখননি তকবা ও খ্জি ক২ উঁঘাব কবরেঁ কেননি। একটা রাঁত ঙাহো

কহি দেৱ আৱশ্যক ৱুঝৈত চী জে মৈথিনীক ৱহ্তো ঊর্জস্ব বচনাকাব নোকনি মৈথিনীক মহংথ নোকনিক খডযংত্রকাবী নীতিসঁ ডঁরিযা কঽ মৈথিনী নিখনাগ ছোড়া দেননি। ফন ভেন জে ওহন বচনকাবক অমূন্য নেখন বনে–মংজূষাসঁ সজগ পাঠক রস্ত্ম রংচিত বহন আ ভ্রষ্ঠ গোনৌসীরাদ মহংথ নোকনিক অপন সড়ন–গনন বচনা নঽ প্রজৱৈত বহনাহ, সম্মানিত হোগত বহনাহ আ স্বার্থরাদী নীতিমে পাঠককেঁ অপন বচনা পঢ়ৱাক নেন ৱাধ্য কৱৈত বহনাহ। যৈহ সভ বামনোচন ঠাকুবক বচনাকাবকেঁ াবো ধধকৱৈত বহন। ও স্বযং পজৱৈত বহনাহ আ ৱহ্ত কিছু নিখৱাক নেন ৱাধ্য হোগত বহনাহ।

ও সফন অনুরাদক ছথি। জা সকৈ ছী কিন্তু কিএ জাওঁ, পদ্মা নদীক মাঁঝী, নংদিতনবকে আদিক সফন অনুরাদ কেননি। হিনকা জনসম্মান অৱস্স ৱৈঁটননি। এহিমে ভাষা–ভাবতী সম্মান, প্ররোধ সাহিত্য সম্মান কিবণ সাহিত্য সম্মান আ আনো সংস্থা সভক সম্মানসঁ ও সমনংঙ্কৃত ভেনাহ অছি।

অতেক তঁ অৱশ্য কহন জাএত জে ও নিকথাড় ছথি। ও জে কিছু নিখননি সে অৱস্স অপন জীরনমে ভোগন যথার্থকেঁ ডঁভাবননি। সংৱঁধক ৱদনৈত দরারমে সমাজিক স্বদ্দা সভকেঁ ডঁঠা কঽ বখননি। হিনক দূবদৃষ্টি অৱস্স বহন অছি জে সভ সমাজিক দরারমে নিখন গেন কহী তঁ প্রখব চেতনাক স্বব নঽ আএন অছি। একটা ৱাত ওাহো কহৱ অনস্ত্মন নহি হএত জে হীত–মীতসঁ ৱেঁসিএ ও শত্রু ৱনৌননি। তেযো জে ও হপন নর জমীন নেখনক ডঁৱবাশক্তিসঁ ৱনৌননি সে অৱস্স কহন জা সকৈত অছি আ যৈহ ৱাত হমবা নীক নগৈত অছি।

শিরশংকব শ্রীনিরাস

বামনোচন ঠাকুবক 'রৈতানকথা'

'রৈতানকথা' বামনোচন ঠাকুবক ব্যংগ্য বচনা থিক, জকবা ও "হাস্য–ব্যংগ্য" রিধাক ৰূপমে নিখননি থছি। বামনোচন ঠাকুবক থন্য নাম থছি– থগ্রদূত, ক্ষমাবেশ কাশ্যপ ও মজতরাঁ থনী। উক্ত নাম সভ ও থপন পোথী 'নাথ প্রশ্ন থনুত্তবিত (করিতা সংগ্রহ)' মে দেনে ছথি। রৈতান কথা ক্ষমাবেশ কাশ্যপক নামসঁ নিখনে ছথি কিংতু কিএক সে এহি প্রসংগ হুনক কোনো মংতব্য প্রাপ্ত নহি থছি। এহি পোথীক প্রকাশন 'রিদেহ পৱনিকেশন্স' কনকত্তাসঁ 1981 মে ভেন থছি। ব্যংগ্য সাহিত্যিকরিক রিধা থিক, জকব থর্থ হোগছ কটাক্ষ কবৱ জে শৰ্ব্দক ব্যংজনা শক্তিসঁ প্রাপ্ত হোগত থছি। হাস্যক থর্থ উপহাস হোগত থছি জে কতৌ নে কতৌ ব্যংগ্যরোধক থছি। ওনা হাস্য হঁসরাঁক নেন, মনোবংজন নেন সেহো প্রযুক্ত হোগত থছি। মিথিনামে সংরঁধনক থনুসাব হাস্যক পবিপাটী বহন থছি জাহিমে উপহাস কম সংরঁধরোধক মধ্বতা রৈসী বহৈত থছি। এহন হাস্যমে মনোবংজনক উল্লেখ্য বহৈত থছি। মৈথিনী সাহিত্যমে প্রা. হবিমোহন ঝাক

रिभिन्न रिधामे निखन हास्य-र्यंग्य भेटैए। हिनक साहित्यमे हमवा सभ दिन ओहि रिधाक शिल्पमे हास्य रोड़न भेटैन ह्मख्य र्यंग्य थछि जाहि माध्यमे ओ (हविमोहन ऩ्मा) समाजमे स्वधावक थाकांक्षी बहनाह था नोकप्रिय भेनाह।

मिथनामे केकरोपव र्यंग्य कवरॉक हेत्त मान चठ़ ा कर र्जरॉक सेहो स्वभाव बहन थछि। जेना कि कहि बहन छी केकरो रिषयमे था ओकव थर्थ ख्जि बहन छै केकरोपव। हमवा जनैत एहि पोथीक बचनामे क्मावेशी काश्यप थर्थापि बामनोचन ठाकुव एहि स्वभावक थन्वसाव कथाक बचना कवैत थपन बचनाक उंद्धेश्यक पूर्ति कयननि थछि। था ओ रॉत हिनका हविमोहन ऩ्मासँ हूर्ष्टि कवैत छनि।

एहि पोथीक नाम थछि "र्वेतान कथा'।

संस्कृत साहित्यमे र्वेतान भट्ट द्वावा निखित 'र्वेतानपञ्चरिंशतिका' कथा संग्रह प्राप्त होएत थछि। एहि पोथीक पचीसो कथामे रिक्रमादित्यक न्याय प्रति हनक दृढ़ता देखाओन गेन थछि। हिंदी साहित्यमे सेहो थनेक थपना-थपना ढंगक र्वेतान कथा रिभिन्न नामसँ थछि। बामनोचन ठाकुवक 'र्वेतानकथा' पोथीमे पाँच टा र्वेतान कथा, एकटा तोता-मैना संराद थथ कथा चमचा प्ववणा प्रसंग ओ एकटा नानर्ब्मक्कव रिद्यापतिक र्वर्था' हन सात टा कथा थछि। 'तोता-मैना संराद थथ कथा चमचा प्ववणा प्रसंग ' उंक्त संग्रहक पहिन कथा थिक। एहिमे बचनाकाव थपन भाषाक चिन्ता कवैत छथि, हिनक कहर्ब थछि जे जारत मैथिनी कार्यनयक

भाषा पढ़ ौनीक भाषा नहि हएत तावेत विभिन्न संस्थामे मात्र स्वीकृति भेलासँ मैथिलीक उचित विकास संभव नहि अछि। आ ई काज तखने हएत जखन जनता जागत किन्तु से कोना हएत ? एहि भूमिक नेता एहि भूमिक बहितो दिल्ली दरबारक पूजामे बेहत अछि आ समाजक लोक बनि गेल अछि दरबारी जकरा ओ चमचा कहलनि अछि। वर्तमान स्थिति (रचनाकाल आ एखनो जे ओहिना विद्यमान अछि)केँ देखा कथाकार अपन कथाक गति करैत छथि। उक्त बात निश्चित रूपें समाज ओ एकर राजनीतिक पृष्ठभूमिपर व्यंग्य अछि। अपन भाषाक प्रति अतेक आस्था रखनिहार रामलोचन ठाकुर एहि कथाक नाममे सूगा बदला तोता लिखलनि। ओना सूगा आनो भाषामे प्रयोग होइत अछि किन्तु मैथिलीमे "सूगा", "सुग्गा" शब्द सएह प्रयोगमे रहल अछि। हँ, सम्भव आबि कऽ विभिन्न प्रभावें 'तोता' सेहो कहल जाइत अछि। किन्तु रामलोचन जी 'सूगा' नहि लीखि 'तोता' लिखलनि , ई नीक नहि लगैत अछि। भऽ सकैए जे हिन्दी भाषामे "तोता-मैना"क कथा जे गद्य ओ पद्यमे प्रसिद्ध अछि से हिनका सेहो नाम देबामे प्रभावित केने होइन।

'विद्यापतिक बखरी' मे लेखक वर्तमान समयमे शिक्षा जगतमे होइत शोध-कार्यादिपर व्यंग्य केलनि, जे बहुत मार्मिक अछि। विद्यापति पदावलीमे जे मूल बात अछि, जाहि कारणे ओ जन-जनक कवि छथि ओहि सभसँ फराक हुनका युग-चेतनाक रूपमे नहि अन्य विभिन्न रूपमे हुनक छविकेँ आधार मानि शोध प्रस्तुत करैत पी.एच.डी प्रदान कएल जा रहल अछि। लेखक अपन रचनाक बलपर नहि अन्य कारणे महान घोषित कएल

जा बहनाहे। एहि सन्दर्भ हिनक व्यंग्य निश्चित रूपसँ सचेतक अछि। एहिठाम एकटा बात आरो हम कही जब व्यंग्य रचना जहिना साधारण पाठक लेल बेहद रुचिप्रद ओ प्रेरक होइत अछि ओहिना विसंगतिकारी लेल असह्य ओ त्याज्य। प्रो. हरिमोहन झाक सेहो परंपरावादी लोकनि विभिन्न तरहेँ अपन क्रोध प्रगट केने छथि। रामलोचन ठाकुरक रचना व्यंग्य रूपमे एतेक तीक्ष्णता संग आपकता रखने किंतु हिनका व्यंग्यकार रूपमे नहि चीन्हल गेल से आश्चर्य, जखन कि हिनक रचनामे समयक अद्भुत पकड़ अछि आ व्यंग्यक सटीक चमत्कार।

उक्त दूनू कथाक बाद हिनक शुरू होइत अछि- बेताल कथा। पहिल कथा अछि कुर्सीक महात्म्य।

हिनक बेताल कथा पारंपरिक बेताल कथासँ फूट अछि। एहि कथामे विक्रमादित्य छथि, बेताल छथि किंतु दूनू चरित्र पूर्णतः आजुक समयानुसार नव परिधान ओ नव चिंतनमे अछि। 'कुर्सीक महात्म्य'मे विक्रम अपन कुर्सीक रक्षा चाहैत छथि।

एहि कथामे रचनाकार वर्तमान समयमे जे सत्तासीन नेताक चरित्र अछि ओ विक्रमादित्यमे आरोपित केलनि अछि। एखन विक्रमादित्य अपन परमप्रिय सलाहकार बेतालसँ मंत्रणा करैत छथि जे हुनक सिंहासन कोना बाँचल रहत। आ बेताल हुनका युक्ति बुझा रहलाह अछि। सत्तासिन व्यक्ति स्वाभाविक रूपसँ सामंती मनोस्थितिक होइत छथि। एखन लोक समाजमे पिछड़ल लोकक उत्थानसँ डेराइत छथि। उक्त कथामे

द्साधक रहेटा न्याय-प्रक्रिया ओ समाजक ओहि दिस जागत रुखिसँ रिक्रम डेबागत छथि। आ, ओहिसँ चिंतित भऽ अपन सिंहासनक स्वबक्षाक उँपाय रहैतानसँ प्वछैत छथि। उँक्त कथा कहैत अछि जे रर्तमान समय एहन भऽ गेन अछि जे बाजनेता सत्ता परेक नेन संपूर्ण देशक नोकमे महान रनरांक नाटक करैत अपन स्वख-भोगमे निप्त बहैत अछि आ सदिखन अपन कर्सीक स्वबक्षा हेतु अपन चमचा द्वाबा अपन महिमाक गान करबैत बहैत अछि। उँक्त कथा अतीतसँ रर्तमान अरैत अछि आ कहैत अछि जे एकटा समय आओत जे ङा कर्सी दिल्ली (भाबतक बाजधानी)मे बहत आ एहिपब रहैसनिहाब प्रधानमंत्री कहाओत। एहि तबहे नोकतंत्र शासनमे र्यक्ति-पूजाक खेनपब भयानक र्यंग्य अछि जे पाठककेँ समयसँ साक्षाकोब करेबामे समर्थ होगत सचेत करैत अछि।

कथा अछि 'रिप्लर'। 'रिप्लर' केब अर्थ होगत अछि- क्रांति, रिद्राह। बाजसत्ता केखनो अपन समाजिक रिद्राह नहि चाहैत अछि। ओ एकबा दरेबाक नेन समाजक रीच एहन चुप-चुप कांड करैत अछि जाहिसँ समाजक ध्यान ओहि दिस रांटि जागत छैक आ बाजसत्ता स्वयं कांड कऽ कऽ ओहि घटित कांडकेँ निंदा करैत समाजक सहानुभूति नैत अपना प्रति होगत रिद्राहक धाबाकेँ रदनि दैत अछि। एहि रातकेँ रहैतान रिक्रमादित्यसँ रनबाज सिंहक कथा कहैत छथि जे कोना सिंहक ' प्रागरेट सेक्रेटैबी चमचा प्रधान श्रीमान शृंगान शर्मा मंत्रणासँ रकबीक अपहबण कऽ ओकबा मारि खाएन गेन प्वनः हबिणक अपहबण कऽ माबन गेन आ स्वयं शेब सिंह एहिपब दुख प्रगट करैत, भाषण दैत जानरब

সভক সহান্বভূতি পৌননি। বাজসত্তাক এহি ভযংকব খেনকেঁ উঁঘাব কবৈত উঁক্ত কথা সত্তাপব ব্যংগ্য তঁ কবিতে খছি সমাজকেঁ সেহো সতর্ক কবৈত খছি, জে ধ্যান যোগ্য খছি।

বামনোচন ঠাকুব জাহি ৰূপেঁ জন–মানসিকতাসঁ খপন ব্যংগ্যমে বাজসত্তাক চবিত্রপব চোট কবৈত ছথি ও খহঁত মহত্বক খছি। হিনক খূবী খছি জে ও বঁহ্ত সহজে প্রাচীন যুগক পাত্রকেঁ রর্তমান সমযক বাজনেতাক চবিত্রমে খাবোপিত কঽ খপন ব্যংগ্যামেক রিদ্রাহক স্বব স্পর্ষ্ঠ কবৈত ছথি জে খহঁত মহত্বপূর্ণ ও তথ্যপবক খছি। হিনক বচনাক খাব খূবী খছি জে ওা খপন ব্যংগ্যমে নে তঁ নারধিক নাম নৈত ছথি খা নে নেতাক কিঁত্ত হিনক কথাকানক ও খাস বাজনেতাকেঁ সেহো ওাঁগিত কবৈত খছি।

ভাবতীয প্রজাতংত্রক গতিহাসমে গমবজেংসী (খাপাতকাল) ২৬ জূন ১৯৭৬ সঁ ২১ মার্চ ১৯৭৭ ধবি ২১ মাসক খরধিক বীচ ছল। এহি বীচ ভাবতীয নাগবিক স্বতংত্রতা ছিনা গেল ছলৈক। রিদ্রহী নেতা, পত্রকাব ও জনপক্ষক নোককেঁ জেন ভঽ গেল ছলনি। সত্তাক রিবোধমে বাঁজবঁকেঁ দংডনীয খপবাধ বূঝল জাগত ছল। দেশদ্রোহ বুঝল জাগত ছল। ওা বাঁত রর্তমান সমযমে সেহো কতেক প্রাসংগিক খছি সহজহি বূঝল জা সকৈত খছি।

এহল সময হেবাঁক কাবণমে জাহি ৰূপেঁ 'ব্রহ্মাক শ্রাপ' মে গংদ্রক তানা–শাহী, ঋষি–মুনিক কাবাগাব ও খন্য বাঁত দেখাওল গেল ও খদ্ভুত ৰূপেঁ দেশমে ভেল

'আপাতকান'কেঁ মোন পাড়ি দৈত অছি। ও সময আপাতকানে থিক সে আগ স্পষ্ট হোগত অছি জখন ব্রহ্মা হুনকা আগূক জন্ম নাবী হেবাক শ্রাপ দৈত ছথি।

উক্ত কথামে আপাতকানক জন-দুর্দশাকেঁ জাহি রূপেঁ রেঁতান-রিগ্রমাদিত্যকেঁ কথা স্বনা বহনৈএ ও গংদ্রক প্রশাসনমে চনৈত অছি। কিংতু গংদ্রকেঁ নাবীক শ্রাপ জাহি ক্ষশনতাসঁ ওকবা ভেটৈত ছৈক ও সদ্যঃ আপাতকানক স্থিতিক ভঽ জাগত ছৈক। কোনো ব্যংগ্য অপন ব্যংজনা শক্তিক গ্র রিশেষতা থিক জকবা কহরী সংগ কহি সকৈত ছী জে 'ঘাও' কত্তী আ পহ কত্তী' আ সে বামনোচনজীক বচনামে বহুত সহজতা সংগ 'ঘাও আ পহ' দূনূ চিন্হাব হোগত অছি।

এহি রূপেঁ, অদ্ভুত রূপেঁ আপাতকানক রিষম স্থিতিপব টিপ্পণী কবৈত উক্ত কথা জন-চেতনাকেঁ ঝকঝোড়ি কঽ জগেবাক কাজ কবৈত অছি জে হুনক ব্যংগ্যকেঁ সার্থক উঁচাগ প্রদান কবৈত অছি। কোনা নোক নাযককেঁ খননাযক, সদ্গুণীকেঁ দুর্গুণী নোক কহি অপনা অনুসাব সমযকেঁ দেখি কঽ কবৈএ তকব উত্তম উদাহবণ অছি হিনক ব্যংগ্য 'উত্তব মহাভাবত'। জাহিমে বেঁতান পাঁডবকেঁ অন্যাযী, গুরুকেঁ ক্ষটিচানী সংবোধন কঽ কথা কহননি অছি। ওনা বাজনীতিমে সভ কিছুকেঁ অপনা হিতমে সিদ্ধ কববাক বীতকেঁ সফন বাজনীতি কহন জাগত অছি, হমবা জনৈত প্রকবান্তবসঁ বেঁতান সএহ কহৈ ছথি।

'অমবারতী উপকথা' অদ্ভুত কথা অছি। এহি দেশমে আপাতকানক বাদ ছঠম আমচুনার ভেন। জাহিমে

জনতা পার্টী জীতন। কহন গেলৈ জে ভাবতীয জনতাকেঁ আবঁ অসন স্বতংত্রতা ভেটলৈক কিংতু কী ভেন ? তকবে ব্যংগ্য কথা অছি উঁক্ত কথা। উঁক্ত কথা কহৈত অছি জে পুনঃ জনতা ঠকন গেন। চুনাবসঁ পহিলে নেতা নোকনি বঁহতো আশ্বাসন দেনে ছনখনি কিংতু সভ বিসবি জাএ গেনাহ। বৈতানক শব্দমে "কাবণ তখন ও নোকনি কুর্সী বিহীন ছনাহ। কুর্সী ভেটিতে বিসবি গেনাএ স্বাভাবিক । আবঁ কৈসী তেবী বংগা ! দোসব বাঁত জে এহো নোকনি ত কনূ নে কনূ ৰূপ মে পুবনে দন সং সম্বন্ধ ছনাহ। বক্ত সম্পর্কে ওহী বংশক ছথি ! আ তেসব বাঁত জে বিনাড়ি জং মাছক বখবাঁব হো ত পবিণামক কল্পনা সহজহি কএন জা সকৈএ। "

এতাবতা এহো নোকনি জনতাকেঁ ভ্রমিত কবৈত অপন স্বস্থ ভোগমে নাগি গেনাহ। কথা স্পষ্ঠ ৰূপসঁ কহৈত অছি জে এহি দেশক জনতা জাবত স্বযং নহি জাগত, তাবত ওকব কল্যাণ সংভব নহি ছৈক। এহি বাঁতকেঁ কহবাঁক নেন কথা জাহি তবহেঁ ব্যংগ্যামেক ৰূপে অপন বাঁত কহৈত ভাবতীয বাজনীতিক দুর্দশাকেঁ সমক্ষ কবৈত অছি, ওকব প্রস্তুতিক বিনক্ষণতা বঁহত প্রভাবী অছি।

কথামে নেতাক বেশ-ভূষা ও ওকব প্রবৃতিকেঁ সমক্ষ বখবাঁমে বচনাকাব অংত সফন ভেনাহ অছি ততবেঁ নহি ও জনতাক সহিষ্ণু স্বভাবকেঁ সেহো আনোচনা কেননি অছি। হিনক কহবঁ অছি জে জনতাকেঁ অপন সহবাঁক সীমাকেঁ সেহো বূঝক চাহী। অন্যায ও শোষণক বিবোধমে ঠাঠ হেবাঁক চাহী। ওতবেঁ নহি কথা অপন প্রসংগসঁ স্পষ্ঠ কহৈত অছি জে জনতা স্বযং অপন শোষণকেঁ

বোকি সকৈত খছি, খপন স্বতংত্রতাক দ্বাবি খোনি সকৈত খছি।

এহিঠাম একটা বাঁত হমবা কহবঁ খাবশ্যক বুঝাগএ ও ঙা জে মৈথিনী সাহিত্যমে ব্যংগ্যপবক বচনামে কতেকো বচনাকাবক বচনা ছনি জাহিমে প্রা. হবিমোহন ঝা, খমবজী, ছাত্রানংদ খাদি নোকনি প্রমুখ ছথি কিংত্ত ঙা নোকনি কোনো খাস বিধামে ব্যংগ্যক সমাবেশ কেননি খছি। হঁ, এহিমে হবিমোহন ঝাক 'খট্টব খকাক তবংগ' কেঁ ছোড়ি কহ। 'খট্টব ককাক তবংগ' বিভিন্ন বিষযপব নিখন সংবাদামেক হাস্য (মনোবংজন হেত্ত, হাস্য উঁপেন্ন কববাঁক হেত্ত)–ব্যংগ্য বচনা থিক জে কোনো খাস বিধাক খংতম্মত নহি বহিতো খহংত মার্মিক খছি। এহিঠাম হম ঙাহো কহি সকৈত ছী জে হবিমোহন ঝা উঁক্ত বচনা ব্যংগ্যকেঁ স্বতংত্র বিধাক ৰূপ দেননি খছি।

কিংত্ত বামনোচন ঠাকুব 'বেঁতান কথা' মুখ্য ৰূপসঁ বাজনীতিপব খপন বচনাকেঁ কেংদ্রিত কহ হাস্যকেঁ উঁপহাসেক ৰূপমে ব্যংগ্যমে সমাহিত কবৈত খপন বচনাকেঁ ব্যংগ্য বিধামে কাযম কেননি খছি তেঁ হম পহিনহুঁ কহনহুঁ খছি জে ঙা হবিমোহন ঝাক বচনাসঁ ফূট খপন বচনাকেঁ স্বৰূপ প্রদান কেননি।

হিনক পোথীক নাম থিক 'বেঁতান কথা'। হম সেহো হিনক বচনাক ব্যাখ্যা কবৈত কএক ঠাম কথা শব্দক প্রযোগ কেনহুঁ খছি কিংত্ত হিনক বচনা কথা নহি থিক। ও সভ থিক ব্যংগ্যামেক গদ্য জকবা 'ব্যংগ্য বচনা' কহন জাএত। তকব কাবণ খপন বিধামে জাহি ৰূপেঁ খপন ঘটনাক সমাপন সংগ কথ্যকেঁ দেখাব কবৈত খছি সে

हिनक बचनामे नहि अछि। कथामे जँ कतौ मूल घटनासँ फराक नगैत विषय देखाएल अछि तँ ओ अंततः मूले घटनाकेँ स्पर्श करैत ओहि संग समाहित भऽ जाएत अछि।

किंतु बामलोचन ठाकुरक उक्त बचनामे घटैत घटना ने कथा जकाँ क्रमशः सम्यक रूपें चलैत अछि ने कथ्य धवि जाएत अछि, अस्तु हिनक बचना प्रारंभेसँ अपन कथ्य कहैत पुनः चलैत आगू बढ़ैत अछि जे हिनक बचनाकेँ कथा नहि बनए दैत अछि, कतहुँ संवाद कतहुँ कोनो घटनाक वर्णन, कतहुँ कोनो सूचनामेक वृतांत हिनक बचनाकेँ मात्र व्यंग्य रूपमे आगू बढ़बैत अछि। आ व्यंग्यक खास विधाकेँ जनपक्षधरताक दृष्टिएँ आगू बढ़बैत अछि जे हिनका महत्वपूर्ण व्यंग्यकारक रूपमे महत्वपूर्ण बनबैत अछि।

<u>দিনীপ ক্ষমাব ঝা</u>

<u>এখনো মাঁগি বহনএ উঁত্তব –' নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত'</u>

মৈথিনী করিতাক জে প্রগতিরাদী ধাবা ভুরনজীসঁ প্রাবংভ ভেন সে যাত্রীজী নগ খরৈত–খরৈত রৈস ভকবাব ভ' গেন। বামনোচন ঠাক্ষব জাহি প্রগতিরাদী ধাবাক প্রতিনিধিত্ব করৈত ছথি সে রিশ্বমে নিত– নূতন হোগত পবিরর্তনসঁ প্রভারিত তঁ খছিযে,মিথিনাক জে খার্থিক ,সামাজিক দ্দশা খছি সে হিনক করিতাক কেন্দ্র রিন্দুমে বহন খছি। এহি মামিনামে যাত্রীজীক মৈথিনী করিতা সেহো মিথিনাক সামাজিক ,খার্থিক পবস্থিতিকক গহন রিশ্লেষণ করৈত দেখাগত খছি। বাম নোচন ঠাক্ষবক করিতাক খভিপ্রা্য একটা স্বপ্নব দুনিযাঁ দেখরাক খভিনাষী খছি,জাহিমে মানর মূন্যক কীমতপব কোনো সমঝৌতা নহি। হুনক করিতাক কেন্দ্রমে একটা রিকসিত,শিক্ষিত মিথিনাক পবিকল্পনা সেহো বহননি খছি। করিক রুপমে করিতা নিখননি, তাহুসঁ খাগাঁ মিথিনাক ভাষা – সংস্কৃতিক বক্ষাক নেন, মিথিনাক খস্তিত্বক ফবাক পবিচিতি রঁনন

बहय ताहि लेल दरभंगा,पटना सँ कोलकाता धरि अनेको आन्दोलनमे भाग लेलनि। एकटा आन्दोलनी व्यक्तित्व छथि कवि रामलोचन ठाकुर। कविता लिखि क' स्वति नहि रहलाह। अपन कविताकें क्रियाशीलनक अवस्थामे अनबाक जे कोनो प्रयास संभव छलनि से ओ करैत रहलाह आहे ओ वंगमंचक माध्यमसँ हो वा पत्र –पत्रिकाक संपादनक माध्यमसँ। सम्प्रति किछु दिन पूर्वतक मिथिला दर्शन पत्रिकाक संपादन करैत रहलाह अछि। अपन प्रश्न सभक उत्तर हेरैत रहलाह अछि। एकटा तेज छात्र अरसब भेटैतहि शिक्षकसँ अनेको प्रश्न करय लगैत अछि से रामलोचन ठाकुर अपन कविताक माध्यमसँ नाखो प्रश्न करैत छथि। हम बात क' रहलहुँ अछि हुनक कविताक संग्रह 'लाख प्रश्न अनुत्तरित' के प्रसंग। एहि आलेखमे, संग्रहमे संग्रहित हुनक कवितापर किछु बात तँ करबे करब। हम एह बातक पड़ताल करय चाहब जे एखन धरि हुनक प्रश्न सभक किछुओ उतारा भेटैलनि की नहि !

कवि लिखबा लए रैसैत छथि गंगा अरतवणक कथा,लिखने चलि जाइत छथि कोसी– प्रांगणक व्यथा। कविकें मिथिलाक लोकक पीड़ा। कखनो दोसर वस्तु सोचबा लेल पलखति नहि दैत छनि। ओ विश्वक चिंतन करैत छथि। दुनियाँमे अनेक वंगक संकट उपस्थित छैक ताहिपर कवि अपन चिंता व्यक्त करैत छथि सदा फेर अनचोके बाजि उठैत छथि– वस्त्रहीन,मांसहीन/कंकालक देश/हमर मातृभूमि /मिथिला ओ

विख्याता भुवनत्रयम्

रिसबन कि जागत थिछ।

करि थपना देशमे प्रसन्नता तकै छथि। थाजादीक बाद भावत कतेक तवक्की केनक ? भावतक रिकासमे मिथिनाक की मानति छैक तकव सेहो संगे –संग पड़तान कबैत छथि। करि कहि उठैत छथि– निखबा ने बैसै छी

कथा थाजादी के/ब्यथा बेबबादी के निखायन चनि जागत थिछ।

सविपहुँ करि की निखथि ? कियेक निखथि ? तकव निर्णय नहि क' पबैत छथि कावण स्पष्ठ छै। देश समाज दिन– दिन ओमावगते जा बहन थिछ। थपने गाममे हमसभ थनठिया थनचिन्हाव भ' गेन छी। जकव कोनो पता ठेकाना नहि बाँचन थिछ। सविपहुँ कतेक थसहनीय पीड़ा। होगछ कोनो संरेदनशीन ब्यक्तिक नेन जखन ओकव पविचिति समाप्त होब' नगैत छैक। म्दा ताहि नेन करि कहैत छथि एकव समाधान बैसि क' कननासँ नहि हैत। एकवा नेन कवय पड़त उँद्यम। चिन्हय पड़त थपन शक्तिकें। जाहिसँ एकटा समृद्ध ओ स्वसंस्कृत भावत ओ मिथिनाक निर्माण क' सकी।

बाम नोचन ठाकुवक जन्म गाममे भेननि। नेनपनसँ किशोवावस्था धवि गामेमे बहनाह म्दा दविद्रता मिथनाक नेन सभदिन थभिशाप बहनैक से यवा बामनोचन ठाकुव चनि गेनाह कनकत्ता ओतय जेना– तेना किछु उँपार्जनक संग थपन थागाँक थध्ययन सेहो कबैत

বহৈনাহ। মিথিনাক সোন্হগব মাটিক স্বগন্ধিসঁ শিঙ্ক এহি করিক মোন– প্রাণ নহি বমননি কোনো খান ৰাঁটৈপব ও সদিখন ঠাঢ় ভেটৈনাহ খপনে মাটিপব। ও কনকত্তামে সেহো মৈথিনী রিষয পঢ়ননি। তাহি দিন কনকত্তা রিশ্বরিদ্যানযমে মৈথিনী পঢ় াগ হোগত ছনৈ। সংগে সংগ মৈথিনীমে নেখন দিস সেহো উন্মুখ ভেনাহ। ভাবত গামক দেশ খছি খাওব মিথিনা গামক প্রদেশ ,সে গাম বামনোচন ঠাক্ষবকেঁ সভদিন খাকর্ষিত কবৈত বহৈননি। করিক মোনমে জে খনেক প্রশ্ন উঁমবৈত – ঘুমবৈত বহৈননি খছি তাহিমে ঞাহো একটা প্রশ্ন বহৈননি জে ভাবত গামক দেশ খছি তঁ ভাবতক রিকাসক মানচিত্রপব গাম কতহুঁ কিযেক নহি দেখাগত খছি ? সভঠাঁ নগবেক চর্চা – রর্চা খছি। নগবেক রিকাস নেন সংসদ খা রিধানসভামে যোজনাক নির্মাণ হোগত খছি ।তখন খানী জৰানী জমাখর্চ সঁ গামক রিকাস কোনা হৈত ? গাম নগাতাব রিকাসক দৌড়মে পিছড়া বহৈন খছি। গামক নোক পবা ক' শহৈবমে শবণাগত ভ' বহৈন খছি। তাহি স্থিতিমে করিক মোনমে ঞা প্রশ্ন ঘুবিখাযব স্বভারিকে ছনি। জখন করি খপন করিতামে ৰাজি উঠৈত ছথি–

' কিংত্ত শ্রীমান্

খপনে ত' কহনে বহিখগ

ভাবত গামক দেশ থিক

খা এহিঠাম ত' খগবেঁ শহৈবে– শহৈব ছৈ

গাম কহাঁ ছৈ,অপনা সভক গাম...'

করিক মোনসঁ একো পলক নেন গাম বাঁহব নৈ ভ' পবৈত ছনি। বহৈত ছথি নগবমে, গাম বর্ষমে এক দূ বেব আবি জাগত হেতাহ সএহ বহ্ত। চাহী তঁ অহাঁ হ্নকা নাস্টেলজিক বুঝি সকৈত ছী,মুদা সে অপনে জে বুঝি করিক মোনমে গাম বচন – বসন ছনি। করিক মানস পটলপব অপনা গামক অনেক বংগক চিত্র উভবৈত ছৈক। হ্নকা মোন পড়ৈত ছনি অপনা গামক শিব মংদিব,ডীহবাবক স্থান,মসজিদ। মানে সভ জাতি ধর্মক সদভাবসঁ বনল ,বসল গাম। হ্নকা মোন পড়ৈত ছনি– ' পসবমে জাগত চববাহক পবাতী

আ সাঁঝ মে

দূব নদী কাতসঁ

বাধ –বোনসঁ ভাসল অবৈত

বাবহমাসাক স্বব

আঙনসঁ

ঢেকী জাঁতক সংগীতক সংগ

লগনীক স্বব

কহিযো সোহব, কহিযো সমদাওন

কহিযো তিবহ্ত জে

कहियो मिथिलाक गामक परिचिति छल'

एतबें नहि हिनका मानस पटलपर गामक संस्कृतिक सभटा रंग देखाइत छनि। गमैया पूजाक सड़ाव,

जट-जटिनक खेल,तजियाक संग झबनी गीत,फगुआ ,जुड़शीतल सहित सभटा पाबनि तिहाबक परबना स्वरुप आ गामक लोकक मेल मिलापक संग जीवन बितायबें । । गामक सामाजिकता ,एक दोसराक संग पबबें। सुख- दुखमे संग रहबें सभटा मोन पड़ैत छनि।

कहि ताकि रहलाह अछि अपन ओहेन गाम।

एहि भूमंडलीकरणक दौड़मे आबें ओ गाम भेटबें मोशकिल छनि। एहि संग्रहक अधिकांश कविता भारतमे भूमंडलीकरणक आरंभिक समयमे लिखल गेल अछि। आब तीस बर्खक बाद कविताक अभिप्रा निजगुत बुझा रहल अछि। जं -जं दिन बितैत जाइत समय आर स्पष्ट होइत जाइत ।एहि भुमंडलीकरणमे सांस्कृतिक विविधताक लोप भ' रहल अछि। ओना तँ सगरे संसार एहि सांस्कृतिक ओ आर्थिक आक्रमणक शिकार भेल अछि मुदा मिथिला एकटा तन्त्रक मनोस्थितिवला प्रदेश अछि, जे बेहद तीव्रतासँ दोसराक देखाँउस करैत अछि। कवि एहि प्रवृतिसँ दुखी छथि,चिंतित सेहो। आनक छिछा उताबरीमे मस्त रहैत अछि।

'अए हओ बुढ़बा तों आजादी देखने छहक ?

सत्त-सत्त कहिह'

ও ৰকব- ৰকব তাকয নাগন হমব হ্মহ

'খাজাদী হও খাজাদী দেখনে ছহক ?

হম ওকবা ৰ্‌মৰৈত ৰাজন বহী

খা এগো দীর্ঘ নিসাস ছোড় ৈত ৰাজন ছন বামনান--

'ৰৌখা ,এহি খস্সী ৰবখক রযস মে

হম ত'খানী ৰেবৰাদীএ দেখৈত খাযন ছী

কহিযো বৌদী ,কহিযো দাহী

কহিযো হৈজা,কহিযো মৈযা পপিযাহী

কহিযো জমিঁদাবক জ্‌নূম খা

খাৰ ত' ওকব সংগ প্ববৈত ছৈ থানাক সিপাহী'

সে খাজাদী কে পচহত্তবি ৰবখক ৰাদো কী হানতি ছৈক দেশক ? খাগ ভীতবিযা খা ৰহবিযা দ্‌নূ কাতসঁ দেশপব খাক্রমণ ছৈক। দেশক সংসাধনপব সীমিত নোকক খধিকাব ছৈক। বাজনীতিজ্ঞ, খপবাধী ও ব্যবসাযিক তীন তবহক গঠজোড় সঁ খাম নোক ত্রস্ত খছি। পচহত্তবি ৰবখক খাজাদীক ৰাদোখাগ ভাবতক ৰচা সভকেঁ গ্বণৱত্তাপূর্ণ সমান শিক্ষাক খধিকাব নৈ ভেটি সকনৈ। ভাবতক শিক্ষা কেটৈগবীমে ৰটৈন ছৈক। খমীবক নেন খনগ শিক্ষা খা গবীৰক নেন খনগ। এখন ধবি সভক নেন স্বাস্থ্য স্ববিধা সপনে খছি। তখন একটা খাজাদী তঁ খৱশ্য ভেটৈনৈক খছি সে ৰজৰাক খাজাদী। জকবা জে ফ্‌বা বহন ছৈক সে

रॉजि बहल अछि । से लोकतंत्र आ देशक मार्यादाक उंल्लंघन करबा सेहो कोनो संवेदनामेक बात नहि बहलैक । देश प्रेमक अतिवाद सेहो छैक तँ देशक विरोधमे , विरोधमे नाबा नगेबॉसँ सेहो कोनो बॉल्हेज नहि,कोनो परहेज नहि । देशद्रोही आ देशभक्तक पहिचान करबा एखनुका समयमे बड़ कठिनाह अछि । तें बामलोचन बुढ़बॉक बात एखनो प्रासंगिके अछि ।

जाति आ धर्म शिक माध्यमसँ सत्ता प्राप्त करबा एखन देशमे बड़का खेल भ' गेल अछि । आम लोकक मौलिक आवश्यकताक कोनो मोल नहि । आबा मन्त्रबखसँ बेसी जरूरी अछि जातिक विकास,धर्मक विकास । लोक सेहो आबा अपना -अपना जातिक हिसाबेँ मतदान करैत आछि । साँच बजबॉक आ साँच स्वनबॉक साहस प्राय: समाप्त जका भ'गेल अछि,तें जे हाल -चाल अछि एखन आजादीक नामपर से नगभग एहिना चलैत बहत । सार्थक विरोध करबॉक साहस नै बहलै । आबा यात्री,बामलोचन ठाकुर सन ठाँहि-पठाँहि कहैरना,करिता बचैरना तँ सेहो विरले छथि । अन्ध विरोध आ अन्ध समर्थकक बीच प्रतियोगितामेक दौड़ चलि बहल अछि । तेहले परिस्थितिमे बामलोचन ठाकुरक नाथ बेब मोल पड़त नाथ प्रश्न अनुत्तरित !

बामलोचन ठाकुर आपादमस्तक मैथिल छथि । मैथिली भाषापर आसन्न संकटैक निराकरण लेल ओ सदति संघर्ष करैत बहलाह । एकटा विपन्न परिवारमे जन्म भेल छलनि । अभाव कें न'ग सँ भोगने ओ देखने छलाह । मिथिलाक जनगणक पीड़ा कें अकानैत सदति मिथिलाक उंन्नति,प्रगतिक कामनाक लेल चिंतित

করি ,নাটককাব বামনোচন ঠাক্ব করিতামে এহনে বংগ ভবৈত ছনাহ জাহিমে সীদিত পীডি়ত মিথিনাক নোকক স্বব দেৱাক সদতি চেষ্টাক সংগ ওহি রিপন্ন সমাজকনেন সশৈক্ত স্বব ছথি ,জে হজাবো ৱৰ্ষসঁ সীদিত খছি,পীড়ি ত খছি। ভাষাক নেন সেহো একটা মুখব স্বব ছনাহ। একটা করিতা ছনি এহি সংগ্রহমে' খপন সমাচাব'। কিযো পবিচিত মৈথিন ব্যক্তি হ্নক সমাচাব প্বছৈত ছথিন। ওঁতাবামে কহৈত ছথি-" সমাচাব তঁ তকোন এককটা

মৈথিনীকেঁ নোকসেরা খাযোগক পবীক্ষাসঁ ক' দেনকযৈ ৱাহব

নম্র সবকাব.....

ৱেঁস সহজতাক সংগ ৱাজন ও--

"হঁ,খখৱাব মে দেখনএ

খাব খপন সমাচাব ?

কেনা খছি ডাঁড় ?

এহি করিতাক মাধ্যমসঁ মৈথিন সমাজক খসংরেদনশীনতা নীকসঁ দেখাব চিন্হাব ভেন খছি। এহি করিতামে করি বামোনচন ঠাক্বক ভীতব মাতৃভাষাক খপমানক কতেক খাগি ছনি তকবো নীকসঁ উভাব ভেন খছি ? করি বামনোচন ঠাক্বক মাদে হ্নক খগ্রজ পীঢ় ীক সাহিত্যকাব জীরকান্ত নিখৈত ছথি," পচীস ৱৰ্ষ পহিনে বামনোচন ঠাক্ব ভাষাক স্বযংসেরক ছনাহ। হ্নক সংগত্তবিযা মৈথিনীক খনেক নোক মহংথ ভেন ছথি। ওহো মহংথ

भेल बहितथि तँ हुनक प्रतिष्ठा घटैत बहितनि। "

से बाम लोचन ठाकुब अध्यारधि मैथिली भाषा आओब भाषाक लेल काज केनिहाब मनीषी लोकनिक सम्मान कबैत बहलाह। करि आवसी प्रसाद सिंहक लेल एकटा करिता अछि एहि संग्रहमे 'मैथिली –मंदिबमे दीप लेसैत'

" मैथिली मंदिबमे दीप लेसैत

दीप,फूलडालीमे सजबैत।

फूल पूजाक मैथिली केब

प्रतीक्षा बाँन बरिक रिहुँसैत

बँहाना मात्र सूर्यभ्रूखि केब

रिसबि की सकत मैथिली पूत

बने मिथिलाक अनमोल अनूप

महाकरि आवसीक छबि,छुति

सौम्य स्वन्दब आकर्षक रूप

कबत सबँ रेँब-रेँब आवृति

बहत जा धबा-धाम मिथिलाक

पानि गंगा-कोशी-कमलाक

बहत ता नाम अमब करि तोब

প্থতি চমকৈত চান–প্থনিমাক

মাত্র খাশীষ তোব, প্রণ মোব।

বাম নোচন ঠাকুব শ্রমজীরী নোকনিক সংঘর্ষ ও পীড় াকেঁ উঁজাগব কবৈরনা মহত্ত্বপূর্ণ করি ছথি ক্ষদা করিক কাজ খানী খাগিএ উঁগনরঁ তঁ নহি থিক। প্রকৃতিমে পবসন নীক – নীক রস্তুকেঁ দেখরঁ। পর্যারিবণমে উঁপস্থিত সৌন্দর্য ছটাকেঁ নিহাবরঁ ওহিমে শৃংগাব ও সৌন্দর্য রোঁধকেঁ তাকরঁ– হেবরঁ সেহো করিতাক কাজ থিক,সে করি বামনোচন ঠাকুব সেহো করিতামে সৌন্দর্যরোঁধ খনরাঁক চেষ্টা কেননি খছি ও এহিমে কতেক সফন ভেনাহ খছি সে পাঠকক দৃষ্টিপব নির্ভব কবৈত ছৈক। ও রসংত গীত নিখয চাহিত ছথি ক্ষদা কখন ?

'হমবা নোকনি সংগ মিনি পটাৰী

গাছ সরঁ এখনো খগ প্রাণরংত খা

হমবা রিশ্বাস খগ

খাগ নে কানি

হোএতৈক নরঁ পল্লর

বংগ রিবংগক ফূন

জকব মাদক গংধসঁ মহমহ কবত পবিরেশ

পীরি মধ্ মাতন মধ্প গুংজন কবত

তখন

হমহুँ লিখব

বসন্ত গীত জে

আকাশক নহি

পরিবেশক উপজা থিক।

কবি সৌন্দর্য বোধক সংবেদনাক লেল আর্থিক রূপসँ লোক সামর্থ্যবান হেবে করয সে নহি মানैत छथि। ও শ্রমিক বর্গক সৌন্দর্যবোধক অনগে পবিভাষা গঢ़ैत छথि। জকব স্থিতি নিতহ কমেনায আ নিতহ খেনায ছैক সে কতযসँ তাজমহলক সৈব কববা লেল জাযত। খজুবাহো বা কোণার্কক সূর্যমংদিব দেখবাক লেল জাযত ক্ষুদা সৌন্দর্য বোধ গবীবক লেল সেহো হোণত ছैক,জকব প্রকৃতিসँ বहुत সন্নিকटতাসँ সম্বন্ধ বहैছ।

কবি লিখैত छথি-

'ওনা, হম দেখলে ছী

সাঁঝক মেঘাছন্ন আকাশ

ঘব ঘুবল জাগত কোনো সাবস- দম্পত্তি

হম দেখলে ছী।

হম দেখলে ছী

ডববী-চবচা মে

जनरिगाब करैत ड्रैत -ऊँगैत

हंस-दम्पत्ति हम देखने छी।

करि भादरक अन्हविया बातिमे ,पछआबक रॅसरिंग्री आ कवजानमे अनगिनत भोगजनीकें चमकैत देखने छथि। करिक आँखि एहने- एहन दृश्य सरॅ देखरॅाक नेन अंनागत छनि। एहन सौन्दर्य छटा जे जन साधाबण रिंन्न कोनो खर्चकें देखि सकैत अछि।

ओ अपन करिताक अनग सौन्दर्यशास्त्र गढ़ननि अछि। हुनक करिताकें पढनाक पछाति पाठककें एकटा खास तबहक सौन्दर्य रॅाधक आभास होगत छैक। जखन हुनक करितामे ढेकि जाँतक आरॅाज,कनसाबनिक नाड़नि,मङ्गामे आ पौबपब चनैत रॅड़दक गबदामीक रॅजैत घंटी -ध्वनि

नोगाड़क हथौड़ ा आ मशीनक आरॅाजमे ध्वनिक सौंदर्य रॅाध भेटैत अछि तँ निश्चितते एकटा हबाक सौन्दर्यक पबिभाषा गढ़ैत अछि।

एतारता हम देखैत छी जे करि बामनोचन ठाकुबक करिताक सौंदर्यरॅाध सेहो एकदम हबाक अछि। निस्सन अछि आ शाश्वत सेहो।

एहि तबहें करिता संग्रह पढ़नाक पछाति ओ नहिकहि सकैत छी जे करिता अप्रासांगिक भेन अछि। बीस रॅबखक रॅादो करिता सभ समकानीन स्वबसँ ओत -प्रात अछि। करिताक माध्यमसँ ऊँठाओन गेन अनेक प्रश्न एखनो ऊँत्तब हेबि बहन अछि। करिक आज थिक आम जनक

हितक लेल संवाद करब। प्रश्न उठायब। से एहि कविता संग्रहमे कवि सफलतापूर्वक उठौलनि अछि। जाहिमेसँ कतेक प्रश्न उत्तर भेटैत ? कतेक एखनो अनुत्तरित अछि ? कतेक नव प्रश्न सभ ठाढ़ भेल अछि ? से सभक पड़ताल करब निश्चितरूपसँ वर्तमान समाजक अछि से साहित्यिक समाज लेल सेहो । हँ,जे शासन सत्ताक हर लगातार जोति रहलाह अछि। जिनका लग सत्ताक सभटा कुंजी छनि हुनकासँ त' स्वाभाविके।

उदयनारायण सिंह 'नचिकेता'

रामलोचन – हमर नजरिमे

भारतीय नवजागरणक पृष्ठभूमिमे अप्पन देस–कोसक भाषा और साहित्यकें प्राथमिकता देल गेल छल। ई त' हम सब जनिते छी जे मैथिली आ' बाँगला – दुनू केर साहित्यक मध्य युगेमे वैष्णव और शाक्त सम्प्रदाय – दुनू सम्प्रदाय केर रचनाक प्रभावसँ सामान्य जनसँ

ন’ কয করি–রিদ্বান বচনাকাব সর্ঁ ক্যা প্রভারিত ভেন ছনা। জাতি প্রথা ওব ভেদ ভারকেঁ মেটৌ দেরাঁক রাণী রঁজৈত তকব পহিনহি চৈতন্যদের খাব হ্নক ধার্মিক খান্দাননক প্রভার সমগ্র পূর্বী সাহিত্যপব পড়ন ছন। রিদ্যাপতিসঁ এহন সমন্বয কেব চিন্তা শ্বরু ভেন ছননি। উঁন্নিসম শতকমে খারৈঁত–খারৈঁত তকব স্বদূব–প্রসাবী প্রভার হমব সোচ–রিচাবপব পড়ত খা' হমবা নর তবহসঁ সোচৈ নে' রাধ্য কবত – সে কোনো খনাপেক্ষিত ঘটৈনা ত' নহিযে ছন। দেখন জাগত খছি জে প্রাবংভিকে সমযমে বাষ্ট্রীয চেতনাক জেনা জ্বাব নজবি খাযন ছন – জকব প্রভার সমগ্র ভাবতীয জন–জীরনপব পড়ন – ওা ত' হম সর্ঁ জনিতে ছী। উঁন্নিসম শতকমে, জখন বঁগান জাগি বহন ছন খা’ জখন হমব পড় াসেমে সাহিত্যক গতিহাসমে একটৌ নরীন চেতনা খারি বহন ছন, তকব প্রভার মিথিনাপব পড়ত তাহিমে খাশ্চর্য কী? মিথিনাক সামাজিক, বাজনৈতিক ওব ধার্মিক জীরনপব তকব রঁড়ভ প্রভার পড়ন। ওনা ত' মিথিনামে এহি রিষযপব তত্তক শোধ খা’ চর্চা ভেন নহি খছি – হ্মদা বামনোচনজীক সংগে হমব নিকটৈতা খথরা উঁর্দূমে কহী ত 'নজ়দীকী' জে কৈকটৌ কাবণেঁ ভেন ছন তকবামে প্রহ্মখ ওা ছন জে হম দ্নূ বঁগানমে বহি কয মৈথিনীক চর্চা কবৈত কান গতিহাসক এহি সমহ্ম খথরা 'পাঠ'পব সহমত ছনহুঁ। সদা প্রযাস ওা বহৈত ছন জে কোনা হমবা নোকনিকেঁ গতিহাসক গভীবতা ধবি ন' জাযর্ঁ সংভর হোযত। তেঁ খাশ্চর্য নহি জে হ্নকব হাথসঁ 'গতিহাসহন্তা' সনক মহাপাঠক নির্মাণ হেতনি।

ওনা ত' বামনোচন ঠাক্কব মার্ক্সরাদী রিশ্বদৃষ্ঠিসঁ সম্পন্ন

বচনাকাব ছথি, জনিক কাব্য–শিল্প নোকধর্মী ছনি । খগ্নিজীরী কাব্যধাবাক প্রবর্তক করি, খভিনেতা–নির্দেশক এরং কর্মঠ ভাষা খাঁদোননী বহন ছথি। হ্নক নেখনী কণ্ডক শক্তিশানী ছনি তকব একটা খঁদাজা কিছ পাঁক্তিসঁ ভেটি সকৈত খছি –

“বঁন্ধু !

এনা হোগত ছৈক

এনা হোগত ছৈক কহিযো কান

ভদরাবিক সতহিযা

মাঘক শীতনহবী

কোনো নর রাঁত নহি

জখন দিনপব দিন সূর্যক খস্তিত্ব

বহৈছ খগোচব

তেঁ মানি নেবঁ সূর্যক খরন্বপ্তিকবণ

খানোকপব খন্ধসকাবক রর্চস্ব

কত' ক' বুঁদ্ধিমানী থিক

সামযিক সহস হোগতহুঁ

শাশ্বত নহি হোগছ খন্ধকাব”

ও হমবা সবঁকেঁ সচেতক' দৈত ছথি – রিশ্ব–বাঁজাব

কেব চনি বহন খেন কেব রিষযমে, এহি তবহেঁ –

“জখন পূজীরাদী রিস্তানব নিপ্সাক'

জাবজ সংতান রৈশ্বীকবণ

বৃহত রিশ্বিরকেঁ রাঁজাব রঁনা দেরাঁক নেন

থছি উঁহ্মত থপস্যাঁত

থারশ্যকে নহি থনিরার্য ভ' জাগছ

প্রতিকাব শর্ষ্ক–সাধক নেন...”

মিথিনা, মৌথিনী থা মৌথিন সংস্কৃতিক প্রতি থগাধ প্রেম হ্নকা মিথিনাক পীড় । থা থাকাংক্ষাকেঁ করিতামে কবরাঁ নেন প্রেবিত কযনে ছনি। ব্যংগ্য, করুণা, রিবোধ থা ননকাব হ্নক প্রহ্মখ কার্য্য–স্বব থিকনি। হ্নক কার্য্য–শিল্প নোকধর্মী থছি।

পনবহে রঁর্থক উঁমবমে জখন ও নোকবীক খোজমে কনকত্তা চনি থাযন ছনাহ, জখন হ্নকবথাঁখিমে কতেকো সপনা ছননি, তখনহি হ্নকা সংগ পবিচয থা' মিত্রতা ভেন ছন – জে থট্টূট বহন। শিক্ষাক প্রতি জে থন্ববাগ হ্নকামে ছননি সে চৈন নহি নের্হ দেনকনি। স্থাযী নৌকবী শ্বরু কবিতে ও সাঁধ্যকানীন ছাত্রক রূপমে চারুচন্দ্র কঁনেজমে প্ররেশ নেনথি। ও কনকত্তা রিশ্বরিত্যানযক এহন স্নাতক ছাত্র ভেনাহ, জিনকা মৌথিনী পঠ়রাঁ নেন সংঘর্ষ কবএ পড়ননি। ও থাযকব রিভাগসঁ 2009 মে সেরানিরৃত্ত ভেনা। তখনহি হমহুঁ সরঁ 'মিথিনা দর্শন'ক প্বনরুজ্জীরনক যোজনা রঁনা বহন

छलहुँ, जकर ओ कार्यकारी सम्पादनक दायित्व ग्रहण करने छला।

रामलोचन ठाकुर जखन छठमेमे पढ़ैत छलाह तखने गीत लिखब शुरू कयलनि। लौ टा मौलिक पोथीक अतिरिक्त दूटा संपादित तथा अनुवादक सात टा पोथी प्रकाशित आ कैकटा अप्रकाशित सेहो छनि। पाँच टा प्रकाशित काव्य संग्रह भेलनि : 'इतिहासहंता' (1977), 'माटि-पानिक गीत' (1985), 'देशक नाम छल सोन चिड़ैया' (1986), 'अपूर्वा' (1996) एवं'लाख प्रश्न अनुत्तरित' (2003)। `रेतान कथा` नामक एकटा हास्य-व्यंग्य कथा-संग्रह सेहो कमारेशी काश्यपक छद्म नामसँ 1981 मे छपल छलनि। एम्हर रामलोचनक दूटा संस्मरणात्मक पोथीअयलनि - `स्मृतिक धोखरलरंग` (2004)मे आ `आँखि मुनने : आँखि खोलने` (2005)। 1983 आ पुन: 2006 मे ओ `मैथिली लोककथा` छपौलनि जे लोकसाहित्यक पुनर्रचना अछि। अनुवाद लेल हुनका प्रतिष्ठित `भाषाभारती सम्मान` सँ अलंकृत कयल गेल छलनि तथा विदेह सम्मान सेहो प्राप्त भेल छनि। वर्ष 2012क लेल रविंद्र कवि एवं गीतकार चंद्रभानु सिंहक संग युग्म रूपमे रामलोचन ठाकुर कविताकें सेहो मैथिली साहित्यक क्षेत्रमे सर्जनात्मक आ' अनुवादक काज लेल प्रबोध साहित्य सम्मान भेटैत छलनि।

'अग्रदूत'क छद्म नामसँ रामलोचन अनेक कथा एवं निबंध लिखलनि जे अद्यावधि पत्र-पत्रिकामे छिड़िआयल अछि-ओकरा एकत्रित क' कय क्या प्रकाशित करय त' आर कैकटा पुस्तक बनि सकैत अछि; ओ अनेक पोथी आ

পত্রিকা কসংপাদন সেহো কঽ চুকন ছথি। `খগ্নিপত্র`, `বংগমংচ`, `মৌথিনী দর্শন` খা `স্বলহা` সন স্তবীয পত্রিকাক ও যশস্বী সংপাদক বহন ছথি। জে ক্যা খন্বরাদ–প্রেমী ছথি, তিনকা নোকনিকেঁ হিনক খন্বরাদ–প্বস্তক সৱ খরশ্য মোন হেতনি – ‘প্রতিধ্বনি’ (খন্বদিত করিতা), ‘জা সকৈ ছী, কিন্তু কিএ জাউঁ’ (খন্বদিত করিতা), ‘জাদূগব’ (খন্বরাদ), খাদি। জাপানী পদ্ধতিমে ও হাগকূ করিতা – 'কিছু ক্ষণিকা' কেব বচনা কযনে ছনা – জে 'রিদেহ' মে প্রকাশিত ভেন ছননি – জেনা কি – "ভোজক পান/ সাস্বকক সম্মান/ প্বনিমাক চান", রা "হাথীক কান/ নষ্ট্খাক ৱঁতান/ এক সমান", খথরা "দূবক চাস/ গামক কাত ৱাঁস/ কোন রিশ্বাস" – জতয পদ্ধতি রিদেশী খরশ্য ছনৈক, হ্মদা স্বব সম্পূর্ণ ৰূপেণ 'মৈথিনী'যেক।

১৯৩৭ মে হবিমোহন ঝা, মণিপদ্ম–জী খা' নক্ষ্মণ ঝাজীক প্রেবণাসঁ খখিন ভাবতীয মৈথিনী সংঘ খা' মৈথিনী নোকসংঘক রিনয ক' কয জে খখিন ভাবতীয মিথিনা সংঘ ৱনন ছন – জকব প্ববোধা স্বরুপ ৱাৱূসাহেৱ চৌধবী, প্ররোঁধনাবাযণ সিংহ খাদিক সংগ বামনোচনক পিতৃব্য শ্বকদের ঠাক্ববজী সেহো খংত সক্রিয ছনা – খাওব তরুণ বামনোচন সেহো খাগাঁ চনি কয ভাষা খাঁদোননমে কাফী সক্রিয ভ' গেন ছনা। ৱাঁদমে ও ৱৈসী গন্বান্বড ভ' গেন ছনা মৈথিনী নাষ্ট্য–খান্দাননক সংগ। তকবহি সংগে নেখন খা' সম্পাদন ত ছনৈযে। স্বস্থ বহথি খা' সৃজনশীন বহথি, সৈহ কামনা কবৱ।

<u>नरोॆनाबायण मिश्र</u>
<u>हमबा नजबिमे: श्री बामलोचन ठाकुब</u>

मिथिला–मैथिलीक उँथोन हेतु कलकत्ता सभ दिन अग्रगण्य बहल अछि। एकब अतीत वस्तुत: गौबवपूर्ण बहल अछि। हमब अग्रज लोकनि भाषा–संस्कृतिक हेतु सजग

বহনাহ খা এখনহুঁ নর পীঢ় ী খপন দাযিত্বক পানন কবৈত ছথি। তাহি মধ্য শ্রী বামনোচন ঠাকুব জীক নাম রিশেষ নোকপ্রিয বহন খছি।
শ্রী বামনোচন ঠাকুবজীক ব্যক্তিত্ব খা প্রতিত্বক সমগ্র মূন্যাংকন কবৱ হমব সামর্থ্য নহি তথাপি জে হম দেখন খছি সে রর্ণনাতীত। মিথিনা-মৈথিনীক প্রতি হৃদযমে রেদনাকেঁ ও সাকাব কবৈত বহনাহ খছি। মূন সমস্যাকেঁ রিভিন্ন স্তবপব রেখাংকিত কবৈত বহনাহ খছি। তকবে নিমিত্ত মৈথিনী খাংদোনন, মৈথিনী বংগমংচ, কাব্য খাদিক সর্জনাকেঁ মাধ্যম রনৌননি। মৈথিনী খাংদোনন হুনক মূন খভিব্যক্তি ছননি। মৈথিনীক খধিকাব হেতু খাংদনোন পক্ষ বখৈত 'দেসিন রযনা'মে হুনক সংকল্প দ্রষ্টব্য খছি-
সংরিধান রিন্ব মৈথিনীক ও
মানচিত্র রিন্ব মিথিনা ধাম
ডাহি-জাবি স্বদ্ভাহ কবৱ হম
রিদ্রাহী মিথিনাক জ্খান

যদ্যপি শ্রী ঠাকুবজীসঁ পূর্র পবিচিত ছনহুঁ কদা হুনকব স্নেহ-সান্নিধ্য ১৯৯০ ঙা.মে মৈথিনী নাট্য সংস্থা 'কোকিন মংচ' কে স্থাপনাক পশ্চাত হমব সক্রিযতাসঁ প্রগাঢ় ভেন। হম হিনক মৈথিনীক প্রতি সমর্পণসঁ রহুধা প্রেবিত হোগত বহনহুঁ। তাহি দিন কোনো এহন কার্যক্রম নৈ ছন জাহিমে রঙা ও নৈ হোথি। তাহি মধ্য শিষ্টাচাবরশ ভেংট হোগত বহন খা হম খপনাকেঁ পাবিরাবিক সদস্য সন পাবি ধন্য হোগত বহনহুঁ। কোকিন মংচক কোনো এহন কার্যক্রম নৈ জাহিমে ও সম্মিনিত নৈ ভেন হোথি। প্রত্যেক রর্ষ স্মাবিকামে খানেখ হেতু জখন কহনিযনি সে নিবংতব মহত্বপূর্ণ খানেখ দৈত বহনাহ। হুনক পবামর্শসঁ

संस्थाकेँ स्वयशी प्राप्त भेलैत रहल।

एकटा उल्लेखनीय काजक चर्चा करब जरूरी बुझना जाइत अछि। श्री सूर्यनारायण झा 'सरस' रचित "मैथिली श्री सीताराम चरित मानस"केँ जखन कोनो मंच दिससँ प्रकाशनक योजना बनेलन्हि आ तकर संपादनकेँ गुरुतर भार हुनका देल तँ ओ सहर्ष स्वीकार कैलनि जे वस्तुतः बहुत श्रमसाध्य काज छल। ताहि अवधिमे प्रेससँ प्रूफ देखबाक हेतु मित्रवर कमलकांत झाजी (बाघोपुर-बेनीपट्टी)क संगे अनेको बेर हुनका घर जेबाक अवसर भेटल। महाजाति सदन प्रेक्षागृहमे मैथिली नाटकक मंचनकेँ अवसरपर एहि पोथीक लोकार्पण भेल जाहिमे मंचासीन प्रो. विद्यानंद झा आ रामचलोचन ठाकुरजीक सारगर्भित वक्तव्य आइयो प्रासंगिक अछि। एक दिन प्रसंगवश आग्रह कैलियनि जे 'मैथिली रंगमंच आ कलकत्ता' विषयपर आलेख लिखू जे कोनो मंचक स्मारिकामे देबाक अछि। ओ कहलनि जे जतेक बुझल अछि तकर अतिविशिष्ट कलकत्ताक आ उपनगरीय क्षेत्रक मैथिली रंगमंचक जानकारी अहाँ देब तखनहि संभव अछि। हम सहयोग कैलियनि जे स्मारिकामे छपलै आ पश्चात जखन 'स्मृतिक धोखरल रंग' हुनकर पोथी छपलनि ताहिमे सेहो संकलति कैलनि।

दोसर महत्वपूर्ण पक्ष जे मातृभूमि आ मातृभाषाक प्रति स्नेहक वशीभूत विभिन्न पत्र-पत्रिकासँ संलग्न रहितो एकटा ठोस साहित्यिक मंच "संपर्क" केर ओ प्रणेता रहलाह अछि। ध्यातव्य जे उक्त संस्थामे एकटा पदाधिकारी "संयोजक" प्रारंभहिसँ ओ रहलाह अछि। एहि संस्थाक नियमानुसार साहित्यिक रुचि रखनिहार आ मैथिली सेवी भाग लैत छथि। एकर कोनो सदस्य नै बनाओल जाइत

অছি। অপন রুচিকেঁ অনুসাব সম্মিনিত ব্যক্তি ওকব সদস্য ভেনাহ। মাসক প্রত্যেক দোসব ববি দিন সাঁঝুক ৪ বজেসঁ কার্যক্রম প্রাবংভ হোগত অছি। সহভাগী নোকনি অপন নব বচনাক সংগ উঁপস্থিত হোগত ছথি জাহিপব উঁপস্থিত নোক পঠিত বচনাপব মংতব্য দৈত ছথি। আবাশ্যকতানুসাব আনেখমে সংশোধন কববাঁক খগতাপব স্বন্নার দৈ ছথি। এহি প্রক্রিয়াসঁ সাহিত্যিক রুচি ও গুণবত্তামে বৃদ্ধি হএব স্বাভাবিকে। প্রত্যেক সংপর্কক প্রাবংভমে উঁপস্থিত নোক অপনেমেসঁ একটা অধ্যক্ষ চুনৈত অছি জকব সংচাননমে ওা কার্যক্রম শুরু ও অংত হোগত অছি। মনে হবেক সংপর্কক অধ্যক্ষ অস্থাযী হোগত ছনাহ। ধ্যাতব্য জে অন্যান্য সংস্থা সভমে পদাধিকাবী বঁনবাঁক নেন প্রতিস্পর্ধা হোগত অছি হ্মদা তাহিসঁ অনগ সংপর্ক অপন গতিবিধি নিযমিত রূপেঁ কবৈত অছি। হ্মদা আবঁ ওা কনে অস্থিব ভেন অছি। সংপর্কক তত্বাবধানমে জখন সাহিত্য অকাদেমী পুবস্কাব শ্রী কীর্তিনাবাযণ মিশ্র আ অনুবাদ পুবস্কাব শ্রী নবীন চৌধবীকেঁ ভেটৈননি তাহি উঁপনক্ষ্যমে একটা উল্লেখনীয সম্মান সমাবোহ আযোজিত ভেন ছন। নবীন জীক চর্চা ভেন তঁ ওা কহবঁ উঁচিত জে নবীনজী অপন পোথী "বর্ণ বিতান' কেব ভূমিকামে নিখৈ ছথি জে "....শ্রী বামনোচন ঠাকুবক সসংগ সঁ সাহিত্য বুঝবাঁ আ নিখবাঁক অবগতি ভেন। আ সংপর্ক (সভ মাসক দোসব ববি)মে নিবংতব উঁপস্থিতি সঁ সূতন বহবাঁক মনঃস্থিতি এখন ধবি নহি আএন...."। ধ্যাতব্য জে তীনূ সাহিত্যকাবক কর্মক্ষেত্র কনকত্তা বহন অছি। অতবেঁ নহি বামনোচন ঠাকুবজী সংপর্কক মাধ্যমসঁ বহ্তো নবযুবাকেঁ প্রেবিত কেনাহ তাহিমে একটা আশীষ অনচিন্হাব সেহো ছথি আ অনচিন্হাবো

অপন পোথী "মৈথিনী গজনক ব্যাকবণ ও ইতিহাস" এহি রীতক চর্চা কেনে ছথি। সংপর্কক সমযক আস-পাস বাহবসঁ আএন কোনো সাহিত্যকাবকেঁ সংপর্কক বৈসাবমে উপস্থিত হেবাক আগ্রহ কএন জাইত বহন অছি। জাহিসঁ বাহবী ও স্থানীয সাহিত্যকাব এক-দোসবসঁ পবিচিত হোইত বহনাহ অছি। সংপর্ক এখনো ধবি চনৈত আবি বহন অছি জকব পাছূ বামনোচনে জীক বঁন ছনি সংগে-সংগ আনো নোকক। কনকত্তামে কিছুএ এহন মৈথিন ভেনথি জিনকব নাম নেনাসঁ কনকত্তাক বোধ হোইত হো। বামনোচনজী ওহি কিছুমেসঁ একটা আইকন আ ইনসাইক্লোপীডিযা ছথি সে হম নিশ্চিত রূপসঁ কহি সকৈত ছী। এহন মহান সর্জক, সংপাদক আ ক্রাঁতিকাবীকেঁ পাবি হমবা সভকেঁ সতত গৌবব বোধ হোইত বহন অছি।

সংপাদকীয নোট- নবোঁনাবাযণজী দ্বাবা বিদেহপব বামনোচন ঠাকুবজীসঁ সংবঁধিত অন্য সামগ্রী।

2011 মে বিদেহ দ্বাবা সংচানিত "বিদেহ সম্মান (সমানান্তব সাহিত্য অকাদেমী পুবস্কাব)" 2011-2012 কেব অনুবাদ সম্মান বামনোচন ঠাকুবজীক অনুবাদ পোথী পদ্মা নদীক মাঁঝী দেবাক ঘোষণা ভেনৈ। https://www.facebook.com/groups/videha/permalink/147780938633376 আ এহি অবসবপব হমবা নোকনি নবোঁনাবাযণ মিশ্রজীসঁ আগ্রহ কেনহুঁ হুনকব সাক্ষাকোব নেন। হমবা নগ সাক্ষাকোব আএন আ ওা বিদেহক 15 জনববী 2012 কেব অংক সংখ্যা 98 প্রকাশিত ভেনৈ। এহি সময ধবি বামনোচনজী

पूबा स्वस्थ छनाह। ओ खानेख नेन रिदेह थंक 98 डाउँननोड कन्ध एहि निंकसँ
http://videha.co.in/new_page_15.htm
एकबा एह्ल निंकपब पठ़ि सकैत छी
http://esamaad.blogspot.com/2012/01/blog-post_09.html
एहि साक्षाकोब केब थतिविओ महत्व ओ जे जाहि समयमे ओ साक्षाकोब नेन गेनै ठीक ताही समयमे प्रबोँध साहित सम्मान केब घोषणा सेहो भेन बहै।

थशोक

बाम नोचन ठाकुबक करिता पठ़ैत

बामनोचन ठाकुब मैथिनीक प्रसिद्ध करि छथि। ओ एही

संग आंदोलनकर्ता, रंगकर्मी ओ अनुवादक सेहो छथि। पोथी सभक संपादन केने छथि। व्यंग्य ओ लोकधर्मी कथा लिखने छथि। ओ एहन कवि छथि जिनक चेतना लोकोन्मुख आ अभिलाषा जनवादी अछि। ओ खाँटी मैथिलीक कवि छथि। हिंदीमे कहियो नहि लिखलनि। राम लोचन ठाकुर मैथिली साहित्यक ओहि परंपराक लोक छथि जे परंपरा काशीनाथ झा 'किरण'क अछि। मातृभाषाक विकास जिनकर लक्ष्य रहलनि। मातृभाषाक विकास एहि कारणे जे 'मातृभाषाक विकाससँ जन-जागरण होइत छैक ओ जागरण धन-कुल-जातिमूलक गरिमाकेँ चूरि दैत अछि'। रामलोचन ठाकुरक जन्म मिथिलामे भेलनि आ जीवन बँगालमे बितलनि। फलस्वरूप हुनक जे रचनाकार-व्यक्तित्व निर्मित भेल से दूनू ठामक सांस्कृतिक चेतनाक समन्वयसँ निर्मित भेल। ई चेतना परिश्रमी ओ उत्पादक वर्गक संघर्षशीलतासँ उपजल छल।

रामलोचन ठाकुर अपन कविता आठम दशकसँ शुरू करैत छथि। मोटामोटी १९७० ई.क बादसँ लिखल हुनक कविता सभ चारि संग्रहमे संग्रहीत अछि। 'इतिहासहंता' (१९७७), 'देशक नाम छलैक सोन चिड़ैया' (१९८६), 'अपूर्वा' (१९९६) आ 'लाख प्रश्न अनुत्तरित' (२००३)। ओ विभिन्न शिल्प-शैलीमे कविता लिखलनि अछि। छंदोबद्ध ओ मुक्तक दूनू रूपमे हुनक कविता उपलब्ध अछि। दोहा, फँकड़िया, मुक्तक कविता, मिनी कविता, क्षणिका (हाइकू) सभ तरहक कविता। हुनक कविता सभहक क विशेषता ई अछि जे पूर्वजसँ लऽ कऽ समकालीन ओ अनुज धरिकेँ मोन पाड़ैत ओ संबोधित करैत हुनक बहुते वास कविता अछि। एहिसँ हुनक जुड़ाओ

ও প্রতিরঁক্ষতা প্রকট মোগত থছি। সমানধর্মাক প্রতি নগাও হ্নক এক হ্বাকসঁ বেখাংকিত কবএ রঁনা প্ররৃতি থছি। বামনোচন ঠাক্ববক করিতামে সমযক তাপ ও ধাকেঁ সংগ থার্থিক-সমাজিক ও বাজনীতিক-সাংসৃতিক পবিদৃশ্য ও প্ররৃতিপব টিপ্পণী, ব্যংগ্য, থাদ্রাশ ভেটৈত ছৈক। হ্নক করিতা-যাত্রামে পাঠককেঁ ওহি সমযক স্থিতি-পবিস্থিতি মূর্তিমান মোগত ছৈক জখন ও করিতা নিখন গেন ছন।

ঞ দেশ স্বতংত্রতা রাঁদসঁ রঁহ্তো ঝংঝারাত, থানোড়ন-রিনোড়ন দেখি চ্কন থছি। স্বাধীনতা প্রাপ্তিক জে উল্লাস বহৈক সে ক্রমশঃ থোড়কে রর্ষক রাঁদ রিঁনাএ নগনৈ নোককেঁ নগনৈ জে ওকব দ্খ-তকনীফ কম নৈ ভহ বহন ছৈ। সত্তামে গোব থংগ্রেজক স্থানপব কাবী থংগ্রেজ রৈঁসি গেন থছি। মোহ-ভংগক সংগ সাহিত্যমে সেহো ওকব থনুগুংজ স্বনাগ দিথ নাগন। শাসন-সত্তাসঁ নিবাশ থা হতাশ রিপন্ন নোক সভ থা এক জুট হ্থ নাগন। সত্তা পবিরর্তনকেঁ থনুপযোগী বুঁঝি ব্যরস্থা পবিরর্তন নেন ও কৃষক-মজদূব সভহক শোষণসঁ ম্মুক্তি নেন সশস্ত্র সংঘর্ষ রঁগানক নক্সনরাঁড়ী মে শুরু ভহ গেন। বামনোচন ঠাক্বব থপন করিতা যাত্রা ওহী উথন-প্থনসঁ ভবন সমযক সংগ শুরু কেননি। মৈথিনীমে থগ্নিজীরী করিক রূপমে তমাম ভেদ-ভার, শোষণকেঁ দেখি রক্ত-সংঘর্ষক নেন প্ররাতন মান্যতাকেঁ থপ্রযোজনীয, থস্থাযী, উজ্জব-কাবী বচনা, গতিহাসকেঁ তাত্তকান নিবস্ত কহ শোষিতক পক্ষমে নর গতিহাস রঁনেরাঁক নেন সশস্ত্র ক্রাংতিক নেন ডেগ রঁঠ । দৈত ছথি।

থা হম/ এখন নঞি নিখি সকরঁ/ করিযা মোসি সং/ উজবা কাগত পব/ ক্ষনূ করিতা/ কথা/ গতিহাস

/अप्रयोजनीय/ अस्थायी / देखैत नञि छी / हमरा हाथमे / चमकैत पंचकमनियाँ भाला/ चलि पड़ल छी हम/ नाना टुकड़ा-टुकड़ा रक्त सं / पिरथीक विशाल वक्ष पर / लिखबाक लेल एगो कविता / एगो कथा / एगो इतिहास / आ स्वयं बनि जेबाक लेल एगो घटना/ एगो नाम/ एगो इतिहास"

(अग्रजक नाम-इतिहासहंता)

व्यवस्था परिवर्तन लेल आरंभ भेल एहि प्रकारक संघर्षकेँ तँ तात्कालीन सत्ता द्वारा बलपूर्वक दबा देल गेल मुदा ई संघर्ष-चेतना जनतामे पसरि गेल। ई चेतना सामूहिक संघर्षक छल। मैथिली साहित्यमे सेहो चाहे कविता हो कि कथा कि उपन्यास एहि चेतनाक अभिव्यक्तिकेँ आठम-नवम दशकमे देखल जा सकैत अछि। ओहिसँ पूर्व मैथिली कविताक जे प्रवृति छल से आधुनिक दृष्टिसँ सम्पन्न रोमांटिक , प्रगतिवादी आ नव कविताक रूपमे अभिव्यक्त भऽ रहल छल। डा. हरिमोहन मिश्र अपन पोथी 'आधुनिक मैथिली कविता'मे लिखलनि अछि जे "रोमांटिक कवितामे प्रमुख रूपेँ सौंदर्यक वर्णन होइत छल। प्रगतिवादी कवितामे सामाजिक वास्तव अर्थात सामाजिक विषमता, सामाजिक कुरीति, गरीबी, शोषण, अत्याचार आदिक वर्णन होमए लागल"। मैथिलीमे रोमांटिक कविता भुवनजीसँ, प्रगतिवादी कविता यात्रीजीसँ आ नव कविताक आरंभ राजकमल चौधरीसँ मानल जाइत अछि। नव कविताक प्रवक्ताक रूपमे रामकृष्ण झा 'किसुन'क योगादान महत्वपूर्ण रहल अछि। डा. हरिमोहन मिश्र ओहि पोथीमे ईहो कहै छथि जे "प्रगतिवादी कवि अतीतक विरोध करैत छलाह किन्तु भविष्यक प्रति पूर्ण आस्थावान छलाह कारण

हुनका लोककनिक समक्ष भविष्यक कोनो एहन स्पष्ठ चित्र छल। नव कविक समक्ष भविष्यक एहन कोनो स्पष्ठ चित्र नहि अछि। तथापि ओ नवक स्वागत कवैत छथि कारण जे ओ वर्तमानसँ अत्याधिक आशंकित ओ संत्रस्त छथि"। पाश्चात्य साहित्यिक विभिन्न काव्य आंदोलनक प्रतिध्वनि भावतीय आ कि मैथिली कवितापव ओहि काल विशेषमे पड़ैत वहल। मोटामोटी कवितामे वँहिवंग आ कि वाँहवी यथार्थ आ अंतवंग आ कि आन्त्रिक यथार्थ, चेतन आ अवचेतनक अभिव्यक्तिक द्वंद प्रगतिवादी आ नव कविताक मूलमे वहल अछि। वामलोचन ठाकुवक कवितामे अवचेतन आ कि अंतवंगक विभिन्न मोलोग्राफिक चित्रण साधावणतया नै भेटैत अछि। हुनक कविता स्वाभाविक रूपसँ सहज भाषा ओ शिल्पमे लिखल गेल अछि। हुनक कविता प्रयोजनमूलक अछि, कलामेकमूलक नै।

"अग बातिक ग्वज्ज अन्हावमे
हमवा सभकेँ
तय क लेवाक अग
वँहुत बास वाँटै
पहुँचि जेवाक अग
ओग दिवँड़ा भीड़ पव
जतय स
काल्हिक वाँल स्वकजक संग
देवाक अग लावा
वँड़वाक अग डेग
आजुक वुँठ़वा स्वर्य
मवि चुकल अग
ओ अन्हाव वलौक अलके लेल

কিন্তু আগামী কাল্হি
হমবা সভক হএত
হমবে সভক হএত"
(আগামী কাল্হি হমবে সভক হএত-- দেশক নাম ছনৈ সোনচিড়ৈযা)
ও জে আস্থা আ রিশ্বাস অছি জে আগামী কাল্হি হমবে সভক হএত অর্থাত শোষিত-দনিত-পবিশ্রমী নোকক হএত সে রিনা ভরিষ্যক চিত্র স্পষ্ঠ বহনে নৈ ভঽ সকৈত অছি। ও কাবপোরেটী ব্যরস্থা সমাপ্ত কঽ উপেক্ষিত, হাশিযাপব ঠেনন গেন নোকক নর, উর্বব ও সমানতাপব আধাবিত ব্যরস্থা কাযম কববাক নেন সামূহিক সংঘর্ষ ও একজুটতাপব সংভর হোযত। বামনোচন ঠাকুবক করিকেঁ ও সোচ-রিচাব একদম স্পষ্ঠ ছনি। হুনক করিতামে এহি ভারক অভিব্যক্তি রেঁব-রেঁব হোগত অছি।
বামনোচন ঠাকুবক করিতামে এহি রিচাবধাবক সংগ মিথিনা ও মৈথিনী নেন সংঘর্ষ-চেতনাক অভিব্যক্তি সেহো ভেটৈত অছি। অপন ধবোহবি অপন সাংস্কৃতিক-সাহিত্যিক থাতীপব গৌবর-রোঁধ অছি তঁ রর্তমান স্থিতি প্রতি অসংতোষ ও আনোচনামেক স্বব সেহো অছি। এহী সংগ ভাষিক চেতনাক নেন সংঘর্ষক আহ্বান অছি।
"স্ত্রী-প্বকুষ-জবান-বূঁঢ়-বঁচা সভ চন
নাঠী গড়াঁস ভানামে শক্তি ছৈ প্রবঁন
চূড়ী রঁজৈত ঝন-ঝন নর চেতনাক স্বব
জয মৈথিনীক নাবা দএ রঁজ্র সন প্রবঁন
পটনা দে পার্টি দিল্লী ধবি ডগমগা পড়ৈ"
(গতিহাস ঘাগ নরীনকেঁ, অপূর্বা)
দেশমে 1990 ও. রাঁদ রৈশ্বীকবণ আ কি ভূমংডনীকবণক

প্রভাব পড়এ নাগন। শাসন সত্তা সেহো মিশ্রিত অর্থব্যবস্থা আ কি কল্যাণকাবী বাজ্যক নীতিসঁ পৃথক ভহ ঋণ রঁজাব ব্যবস্থা জে উঁদাবীকবণক নামসঁ জানন জাগত অছি, কেব বস্তাপব চনএ নাগন। বংগীন টী.ভী আএন আ ওহী সংগ আএন বংগীন সপনা দেখবঁএ বঁনা জেবী কষ্ট বঁজাবক প্রচাব-তংত্র। বঢ়বাদিতাক প্রচাব-প্রসাব বঁঢ়ন। আম নোকক কষ্ট আব বঁঢ়ৈত গেন। ধনিক আব ধনিক আ গবীবঁ আব গবীবঁ হোগত গেন। জাতি ধর্ম জে পহিনহিসঁ জড়ি আএন ছন সে আবঁ খূবঁ চতবি কহ নোকক সংকষ্টকেঁ বঁঢ়া বঁএ নাগন। সত্তা পবিবর্তন হোগত বহন ঋদা নোকক স্বাধীনতা আ সত্তামে বঁসন নোকক পূঁজীবাদী মানসিকতামে দূবী আ চৌড়গব হোগত গেন। জনতাক মতসঁ চুনন প্রতিনিধি ও সবকাব জনতাক হিতমে নির্ণয নহি কহ পূঁজীপতিক হিতমে নির্ণয নিঅ নাগন। ওা সভ বস্তুতঃ বিদেশীসঁ আযাতিত অর্থব্যবস্থাকেঁ আদর্শ মানি নাগূ কএন জাগত বহন। বিশ্ব বেঁক এবং আগ.এম.এফ কেব কর্জক বোঁঝ জনতাপব তেজীসঁ বঁঢ়এ নাগন। তথাপি নোকক আস্থা আ বিশ্বাস নহি ডগমগাএন। নীক দিন আওত সে বিশ্বাস বঁনন বহনৈক।

এহি মহান দেশীক নব্বে কোটি জনতাক
কমসঁ কম কম নবম অংশ নোক
সত্তা পবিবর্তন আ স্বাধীনতাক
মৌনিক পার্থক্য পব বিচাববঁ
কহ দেনে অছি প্রাবংভ
বিদেশীসঁ আযাতিত স্মৃতি নাশক ওঁষধি
জে কীটনাশক নামে কৈন জাগত বহন-এ প্রযোগ
খেত-খবিহানসঁ চূল্হি-চিনবাব ধবি

প্রভারহীন প্রমাণিত ভ২ বহন খছি
খা নেতা নোকনিক মাথমে নীখ
খা ক্ফবসী মে উঁড়ৗসক সংখ্যাক
দিন–প্রতিদিন বৃদ্ধি ভ২ বহন খছি।
তাকোন
সংতোষক বাঁত গএহ ৌ খছি।

(১৩. খগস্ত, নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত)
এহী সময়মে কংডন ও কনংডনক খাঁদোননসঁ জাতীযতা খা সাম্প্রদাযিতাক ভারনাকেঁ বাজনীতিক সত্তা দ্বাবা মজগূত কএন জাএ নাগন। স্বাধীনতা সংঘব্রক জে মূন্য সভ ছন সে তিবোহিত হ্খ নাগন। দেশীক বঁটৈবাবা সময হিংদূ–ক্ষসনমানক জে দংগা ভেন, ওকবা মহামো গাঁধীক সংগ স্বাধীনতাক নর রিহানমে শাসন সত্তা বুদ্ধিমত্তাপূর্ণ ঠ়ঁগসঁ রিনা কোনো সাম্প্রদাযিক ভেদ–ভারকেঁ শান্ত কববাঁমে সফন বহন ছন। সামপ্রদাযিক ও ভারনা ক্ষদা সমাপ্ত নহি ভেন, ফনস্বরূপ মহামো গাঁধীক হন্যা ভেন। ভিতবে–ভীতব স্বনগৈত ও সাম্প্রদাযিক ভারনা ভূমংডনীকবণক এহি খরধিমে ছূটি ক২ খেনাএ নাগন। এহনমে করি বামনোচন ঠাক্ফব মহামো গাঁধীকেঁ মোন পাড়ি বঁহ্ত দ্খক সংগ ঐতিহাসিক পবিপ্রেক্ষ্যমে রর্তমানক সত্তা–সংপোষিত সাম্প্রদাযিক দংগাকেঁ দেখবৈত ছথি। খন্না ও ঙশ্বিবক বীচ বঁঠন জাগত ফাঁকসঁ ও কবাহি উঠৈত ছথি।
খহাঁক প্রিযগান
'খন্না ঙশ্বিব তেবো নাম'
সস্বব গাওন জা বহন
খা বঁঠ়নে জা বহন দিনান্বদীন

অন্না – ঈশ্বরক বীচ ব্যবধান
নোআখালী ভনহি হো ইতিহাস
বঁম্বঁঈ অহমদাবাঁদ থিক বর্তমান
হে রাম !
অহিংসাক উপাসক
(হম শ্রদ্ধাঞ্জলি নহি দ' পাএবঁ, নাথ প্রশ্ন অনুত্তরিত)
রামলোচন ঠাকুর অপন কবিতামে ঈশ্বরক সত্তাকেঁ নকারৈ নহি ছথি মুদা ঈশ্বরক সত্তাক কারণ বিভিন্ন ধর্ম সংপ্রদাযকেঁ বীচ হোইত বঁটবারাকেঁ মনুখতাক বিরুদ্ধ মানৈত ছথি। ও এহি বঁটবারা ও এহি কারণে হোইত বৈমনস্য, কটুতা, হিংসাকেঁ এক মনুক্খক রূপমে ন্যাযোচিত নহি মানৈত ছথি। এহিমে মনুখতাক ক্ষরণ দেখৈত ছথি। বস্তুতঃ আবঁ ও মনুক্খ ওহেন নৈ বহল জে এহি বিরাট আ সুন্দর পৃথ্বীপর আএল বহএ। আবঁ এহি কুরূপ নৃশংস ভাবনাসঁ বিভিন্ন কোনামে বাঁটি মনুক্খ পৃথ্বীকেঁ ছোট কঽ নেনক অছি।

পিরথী পর
এহি বিরাট সুন্নর পিরথী পর
ঈশ্বর নহিঁ ছলা
মনুক্খ স পহিনে
ছল জংগল পহাড়
ঝরনা নদী
পশু পাখী ....
প্রযোজন নহি ছলৈ
ওকরা সভ কে ঈশ্বরক

মন্বক্থ কে ভেনৌ
আরির্ভূত হোময নগনা ওশ্বিব
একক পশ্চাত্ এক
বাম
দ্ৰঙ্ক
ওশা
হ্নস্মদ
র্হ্ন
মন্বক্থক কন্যাণ হেত্ত
ওশ্বিব খরিনশ্বিব
আর্য নগনা
বহয নগনা
আনোপিত হোগত চন গেন মন্বক্থ
একক পশ্চাত্ এক
মন্বক্থ নজি বহন
বহি গেন কিছ
হিন্দূ
হ্নসনমান
সিখ
ক্রিস্তান...
এহি পিবথী পব এহি ছোট্ট-ছীন পিবথী পব ।
(মন্বক্থ আ ওশ্বিব,নাথ প্রশ্ন খন্বত্তবিত)
ও পৃথ্বী জে মন্বক্থক নেন জীরন জীরাঁক আ প্রক্বতি
সমগ প্রগতি কবরাঁক জগহ বহএ সে ক্রমশঃ কাবী-
গোব, নস্লীয ঘৃণা, জাতিসম্প্রদাযক পাবস্পবিক হিংসক
র্যরহাব, বাষ্ট্র-উপবাষ্ট্রমে বাঁটএ নাগন। মানরতা পাছু
ছটৈত গেন আ বাষ্ঠ্রবাদ-খধবাষ্ট্রবাদ বঠ ৈত গেন।
মন্বক্থ হিংসক হোগত গেন, ওকবামে নির্মমতা, রীভসো

এহেন ৰঠ়েন জে নোকসঁ নোক আতংকিত হৃখ নাগন। রিচাব জে মন্বকথকেঁ স্বঁদব, সহজ ৰনেৰাক নেন উঁপেন্ন ভেন ছন সে রিচাবধাবক ৰূপমে ঘৃণা আ হিংসাকেঁ সংপোষিত কবএ নাগন। দেশপ্রেমকেঁ স্থানপব বাষ্ট্র আ বাষ্ট্রবাদক জ্বাবি বাষ্ট্র স্ববক্ষাক নামপব যন্ত্র আ যন্ত্রক আকাংক্ষাকেঁ ৰঠ়ৈত গেন। অস্ত্র-শস্ত্রক হোড়় ৰঠ়ৈত গেন। এহনমে জীরন সৌংদর্যক উঁপাসক, মানর-রিকাসক আকাংক্ষী করি ছটপটা উঠন। মানরতাক পক্ষমে ঠাঢ় নোকেঁ সত্তা আৰ দেশদ্রাহী মানএ নাগন। সত্তা-প্বকষ আ সর্রোপবি হোগত গেন। সত্তা দ্বাবা বাষ্ট্রদ্রাহীক আবোপ মেনৈত এহন এক করিক আদনাতমে দেন ৰয়ানকেঁ এহি করিতামে দেখন জা সকৈত অছি।

হে মহামান্য আদানত !
জেনা কি কহন গেনএ
হম এগো করি ছী
সৌংদর্যক উঁপাসক
জীরনক করিতা নিখৈত ছী হম
মৃত্যুক নহি
ওকব নির্মমতা রীভসেতা আতংকিত করৈছ
হমবা
তেঁ হত্যাবা সঁ ঘৃণা করৈত ছী
ঘৃণিত কর্ম মানৈত ছী
হত্যা কে
মানরতাক রিরুদ্ধ
এগো এহেন অপবাধ
জকব ক্ষমা নহি
সে হত্যা ---
ভনহি রিচাবক নামপব হো

एनकाउंन्टवक नाम पव रा बाष्ट्रक स्ववक्षाक नाम पव
.....
(एक गोष्टे बाष्ट्रद्रामीक रञरा्य, नाथ प्रश्न थन्वत्तवित)
एहन करि स्वाभारिक रूपसँ चाहैत थिक जे ओकव करिता
उंपोदक ओ पविश्रेमी नोकक श्रेमसँ थर्जित चेतना–
रिचाव ओ सौंदर्यरोधसँ जन्मय। प्रष्पित–पन्नरित हो।
ओ करि ओहो नहि चाहत जे ओकव एहन कोनो करिता–
गीत कोनो शीत–ताप निर्यंत्रित सभागावमे भद्र
स्वसज्जित सज्जन सम्प्रदायमे पड़न जाए किएक तँ ओ
नोकनि एकव निहितार्थ नहि बूझि सकता। रस्तुतः जे
नोक पविश्रेमी नोकक पक्षमे नहि थिक से निश्चित
रूपसँ थन्ततः हत्यावा प्रजातिक संग धइ नेत।
करिता हमव
कोनो मंदिव मसजिद रा
कोठा सँ नहि, मजूवक झोपड़ी सँ
कावखानाक जवैत चिमनी सँ खेत जोतैत हवक फाव
सँ
धीपन नोहा पव पड़ैत नोहावक हथौड़ा सँ
फम्हावक चाक सँ चमावक टौक्ि सँ जनमओ
हम चाहै छी

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

हम चाहै छी हमव करिता

মহানগবক কোনো শীত–তাপ–নির্যংত্রিত
সভাগাবমে ভদ্র স্বসজ্জিত, সজ্জন সম্ুদায
মধ্য নহি পঢ়ল জায
কোনো কাবখানাক গেটৈ পব
মজূবক বীচ, খেতক আবিপব
ঝহবৈত মেধক বীচ সাবিবঁগ্ধ
ধনবোপনী কবৈত শ্রমিকক সমক্ষ হম চাহি ছী
হম গএহটৌ চাহি ছী
অপন কবিতাক নেন ।
(হম চাহি ছী, নাখ প্রশ্ন অনুত্তবিত)

দেশী–দুনিযাঁমে চনৈত আ বঁঢ়ৈত ভূমংডনীকবণ বা বঁজাববাদক এহন সমযমে জতএ গনাকাটৈ প্রতিযোগিতা আতংকক সৃষ্ঠি, উঁধাবীক নীতি, বাঁবাঁ নাম আ দাদা নাম কেবনম্ চনি বহন অছি ওতএ শোষিত–দনিত–পবিশ্রমী নোক জীবন–যাপন নেন এম্হব–ওম্হব বৌআগত, জীবিকা তকৈত ছিছিযা বহন অছি। এহি স্থিতিক বাঁবজূদ স্নেহ কবএ বঁনা গামকেঁ, জীবনসঁ নবাঁনবঁ গামকেঁ বিসবি নহি পাবি বহন অছি। ভনে গাম বঁদনি বহন হো, শহবে ভঽ বহন হো, ভনে গামসঁ বিস্থাপিত নোক নেন গাম অনচিন্হাব ভেন জাগত হো বা ও স্বযং অনঠীযা ভঽ বহন হো, ও অনুভব কবৈত অছি জে ওকব পবিচয জেনা ছিনা বহন ছৈক। মৈথিনী সাহিত্যক ই খাস বিশেষতা বহন অছি জে এহিঠামক সাহিত্যকাব অপন বচনামে মিথিনা ভূমিক নোক হিত–চিংতাসঁ বিনগ নহি ভেন অছি। ও চাহৈত অছি জে মিথিনাক সমাজিক–

आर्थिक विकास हो जाहिसँ लोक पलायन लेल मजबूर नहि बहए। वामलोचन ठाकुरक कवितामे सेहो ई चिंता-वेंगवता गामक स्मृतिक संग विभिन्न रूपे अभिव्यक्ति भेल अछि।
रँगिन दाग !
हम मानैत छी /
आ अछूं मानवँ जे आग /
अपने गाम मे हम सभ छी अनठिया-अनचिन्हाव
जकर नजि छग कनू पता-ठेकाना -
सविपहं् कतेक असह्य थिक ई पीड़ा । रूदा /
ताग लेल कथमपि उँचित नजि कानवँ /
रवन् चीन्हवँ अपन शक्ति
आ वाँहवोक शङ्क के अकानवँ-
आ एगो प्रण ठानवँ त
कालि-आगामी कालि
हमवो एगो पविचय बहत
विंवदारनक हम
हमव विंवदारन।
(रँगीन दागक नाम एगो चिठ्ठी, नाथ प्रश्न अन्वत्तवित)
रस्तुतः ई पविचय रैयक्तिक पविचयनहि थिक। सामूहिक पविचय थिक। मिथिलाक अपन धवती अपन देशे अपन गामसँ जुड़ल बहि ओहि माटि-पानिसँ उँर्जा पायवँ थिक जाहिसँ दुनियाँकेँ वँदलि सकी। अपनाकेँ चिन्हवाँक लेल आ अपन शक्तिकेँ बूझि समाज व्यवस्थामे पविवर्तन लेल सामूहिक रूपे सन्नद्ध होयवँ रस्तुतः अपन पविचय पायवँ थिक। एहि लेल शोषित-दलित लोकक प्रति संवेदनामेक स्तवपव जुड़ल बहल जरूवी अछि। तेँ कवि कहि उँठैत छथि।

নিখরাঁ নেন রৈঁসৈ ছী
গংগা খরতবণ কথা
নিখনে চন জাগত ছী
কোশী প্রাংগণক ব্যথা

রিখ্যাত ভুরনত্রযম্, নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত)
বামনোচন ঠাক্ববক খাঠম দশীকসঁ পছিনা শীতাঙ্কীক খংত
ধবি খা এহি শীতাঙ্কীক খাবংভ ধবিক করিতা সভকেঁ
পঠ়া নগৈত খছি জে এহি দেশী-দ্নিযাঁক রিদ্রূপতা,
রৈষম্য, খসমানতা, শোষণপব খাধাবিত সমাজ খা সত্তাক
পবত দব পবত উঁঘবৈত চন জা বহন খছি। এক
খাস্থা রিশ্বাসক সংগ ব্যরস্থা পবিরর্তন নেন সোচ-রিচাব
ও সামূহিক সংঘর্ষক মানসিকতা পবিশ্রমী নোকক হিত-
চিংতা, পক্ষধবতাক সংগ সংরেদনামেক স্তবপব খপন ছাপ
ছোড়া বহন খছি। হগএ জে করিক সংগ কহি উঁঠী-
খাউঁ নে
হমবা নোকনি সংগ মিনি পঠৌরী
গাছ সভ এখনো খগ প্রাণরংত খা
হমবা রিশ্বাস খগ খাগ নে কানি
এহি মে মোএতৈক নর পন্নর
বংগ-রিবংগক ফূন
জকব মাদক গংধ সং মহমহ কবত পবিরেশী
পীরিং মধ্ মাতন মধ্প গ্বংজন কবত
তখন হমহুঁ নিখরঁ
খা নিশ্চিতে নিখরঁ
রসন্ত-গীত জেঁ
খাকাশিক নহি

पबिरेशैक उँपज थिक ।
((रसन्त गीतक माद्दे, नाख प्रश्न श्वन्वत्तवित)

नाबायणजी

रिबोध श्वा श्वन्वबोधक करिता

करि बामनोचन ठाकुब हमबा सभ दिनसँ श्वाग्रष्ठ करैत

বহনাহ অছি। তকব আধাব হ্নকব ও স্বস্পষ্ঠ রৈচাবিক নেখন থিক জে এক সংগ ভাষা আ সাহিত্যক প্রতি সমান ভারে একন নিষ্ঠা আ সমর্পণকেঁ দর্শাবৈত অছি। সাহিত্য সাধনাক মাঁগ কবৈত অছি। সাধনা নেন চাহী একাঁত। একাঁত রৈচাবিক স্বদৃঢ়ীকবণ নেন অহঁত আরশ্যক মানন গেন। সংগহি একাঁত ভার আ শৈষ্ঠিক উঁপাসনাক নেন সেহো অরকাশ উঁপনব্ধ করেবাঁমে সাহযক হোগত অছি। ক্ষদা ভাষা নেন চাহী আঁদোনন। আঁদোনন নেন একাঁতসঁ বঁহবা ব্যক্তি আ ব্যক্তিসঁ জুটি একটা সার্থক সংগঠনক আহে তঁ নির্মাণ কববঁ হোগত অছি অথরা নির্মিত সংগঠনক সংগ ভহ অপন গতি আ হুবাসঁ সংগঠনকেঁ দিশা দেবঁ থিক। বামনোচন ঠাকুবক জেঁ কি মৈথিনী ভাষা আ সাহিত্য নেন সদা সমর্পিত বহননি অছি, পৌবাণিককেঁ রর্তমানমে সাকাব কববাঁক নেন সমর্পিত বহননি অছি তেঁ হ্নকা দ্বাবা বচিত মৌনিক সাহিত্যকেঁ ভাষা আঁদোনন আ তাহি নেন উঁথেনিত–অরিষ্কৃত রিচাব সংগ জোড়ি দেখন জাএবঁ আরশ্যক অছি। হমবা এখন অপন কহিযোক পঠ়ন মোন পড়ি আএন অছি জে পানিক অভারমে জখন সিংধুঘাটী সভ্যতা নষ্ঠ ভেন জা বহন বহি তখন সিংধু দেরী একটা প্রতিভাশানী তথা পবাক্রমী হ্যরকক সপনামে অরতবিত ভহ জনক অরিবন প্ররাহ রঁনৌনে বহবাঁক নেন হ্যক্তিক জ্ঞান কববৌনে বহথিন। হমবা ওহো স্মবণ ভহ আএন অছি জে মগধ সম্রাট অশোকসঁ পবাজিত ভহ কনিংগ কোনা তীন সএ রঁবখক উঁপবাঁত আড়বৈন (তাকোনীন কনিংগ বাজা) কেব সপনামে দেরী রঁনি প্রকট ভএ ক্ষক্তি নেন প্রার্থনা কেনে বহথি। আ ওা স্মবণ তঁ ভহ বহন অছি জে নামা কিছু মংত্র রিদরিদাগত ছথি তকব আব

জতেক খা জে কিছু লোগত হ্খএ হ্মদা একটা খাব খর্থ 'তির্ব্বত' লোগতহিঁ টা খছি। তহিনা বামনোচনজীক জতেক পত্র হমবা খরৈত ছন তাহিমে হমব নাম–গাম–জিনাক নিচামে নিখন বহৈত ছন 'মিথিনা'। মিথিনাসঁ ৱাঁহব বহৈত বামনোচনজীক সপনামে 'মিথিনা' সাকাব লোএৱাঁক খপন সংপূর্ণ কমনীয গন্ডাক সংগ বহননি।
বামনোচন ঠাক্বব মিথিনাসঁ ৱাঁহব বহৈত খহর্নিশি মিথিনা নেন চিংতিত মিথিনাকেঁ রিকসিত ৰূপমে দেখৱাঁক নেন জেঁ কি খাঁদোননক সমগ বহনাহ, জন সম্মদাযক সংগে বহনাহ তেঁ খপন বচনাক ভাষাকেঁ খভিজাহ রস্মাক ভাষাসঁ যথাসংভর দূব জনভাষক নিকট বখননি জে নহি সর্বজন–ৰোধগম্য ছন খপিতু ভাষা দ্বাবা রিচাবকেঁ সর্বগ্রাহ্য ৰনএৱাঁক নেন তথা জন সম্মদায নেন, জনসম্মদায দ্বাবা খপেক্ষিত উত্তেজানক নহবি সেহো উপেন্ন কবএমে সহন ভেন খছি। সংগহি মিথিনাক উদ্ধাব নেন মিথিনাক নিজী ভাষা মৈথিনীক উদ্ধাব কবৱাঁক নেন ভাষিক চিন্তা তঁ হ্নকব সর্বোপবি বহবেঁ কেননি সভ দিন।
উপর্যুক্ত চিংতাসঁ চিংতিত খনেক মৌনিক তথা খনূদিত পুস্তকক বচযিতা বামনোচন জীক ১৯৯৬ ঙা. মে প্রকাশিত ৪+ শীর্ষকমে রিভক্ত করিতা সভক সংগ্রহ থিক "খপূর্বা" জকবা ক্রাঁতি–গীত কহবেঁ ৱৈসী উপযুক্ত হএত, এহি নেন জে এহি সংগ্রহক করিতা সভমে রিনক্ষণ গেযধর্মী গুণ খছি জে করিক রিশিষ্ঠ ছংদ–তানকেঁ উজাগব কবৈত খছি, তথা জাহি করিতা সভক পাঁতি সভকেঁ নাবাক ৰূপমে খাঁদোনন নেন মংচসঁ কহন জা সকৈত খছি এবং দেৱাঁনপব নিখন–সাটন জা সকৈত খছি।

बामलोचन ठाकुर मिथिलाक गरिमाक करि बहलाह अछि। हुनकर कविता सभमे प्राचीन मिथिलाक ज्ञान-वैभव अनेक ठाम अनेक आवृति भेलि आएल अछि, जाहि वैशिष्ट्यसँ परिचय करएबाक आजुक लोककेँ अनिवार्य बुझैत कहलाह अछि। ओ बुझैत कहलाह अछि जे गरिमामयी अतीत जे कहल अछि, अपन तकरा स्मरण दिअओनासँ वर्तमानमे एहिठामक निवासीमे ओहि मूल्यक प्रति जागरूक भेनाओल जाए सकैत अछि जे कहियो छल से बुझबाक आवश्यक अछि-

"लक्ष्मी के वास जतए खेत-खरिहान
घर-घरमे सरस्वती गबैं छथि साम।
श्रद्धा जत पूजक आ पूजित हो सृष्टि
माटिक शिर भेना पुनि प्रतिष्ठाक प्राण।"

बामलोचन ठाकुर मिथिलाक गरिमा आ ज्ञान-वैभव तथा स्वर्णिम अतीतक करैत आजुक समयमे मिथिलाकवासीक ओहि विवशताक अथवा ओहि निर्धनताक चर्च सेहो करैत छथि अपन कविता द्वारा जे हम सभ साग-पात खाए जिबैत छी की आ केहन अयाची छी ?
बामलोचन ठाकुर मिथिलाक सम्यक् विकास लेल मैथिली भाषाक विकास बड़ आवश्यक मानैत छथि। एहि लेल जे भाषाक अभिव्यक्तिक एहन माध्यम थिक जाहि द्वारा जनसमान्यक नहि मात्र सुख-दुख टा बुझल जाए सकैत अछि अपितु जनसमान्यक सापेक्ष जीवन विकासमे ओकर इच्छा-आकांक्षाकेँ सेहो सबि भए बुझल जाए सकैत अछि। यदा मिथिलामे पसरल तँ अछि हिंदी जे हमर

শত্রু নহযো বহৈত মিত্র কখনহুঁ নহি থিক। তেঁ করি ঋাহ্বান কবৈত ছথি জে জনগণনামে মৈথিনী নিখবাঁক-
"কান্হি জনগণনা থিক গামে পব বহবঁ
ঠীক-ঠীক নিখাএবঁ কনে জেনা-জেনা কহবঁ
মাগক জে ভাষা সে মৈথিনী নিখাএবঁ
দেখবঁ হিংদী নে নিখএ হ্মদ্দযা"

উপর্যুক্ত কাব্য-পংক্তি মিথিনামে ভাষাক প্রতি ভেন ঋপসাংস্কৃতিক দৃষ্টাংত উজাগব কবৈত হিংদীক বিবোধমে কবিক ব্যঙ্গ বিচাব থিক।
বামনোচন ঠাকুব ঋপসাংস্কৃতিকবণক বিহাড়ি সঁ মিথিনাকেঁ বঁচএবাঁক নেন নে কেবন নিজ ভাষাকেঁ বঁচএবাঁক নেন ঋাহ্বান কবৈত ছথি ঋপন কবিতা দ্বাবা ঋপিতু ঋপন পবংপবাসঁ গাঢ় ঋনুবাগ দেখবৈত তকবা বঁচএবাঁক ঋনুবোধ কবৈত ছথি। হ্মদা এহি বিনক্ষণ দৃষ্টিকেঁ জতবেঁক প্রশংসা কএন জাএ সে থোড় হএত। ও পবংপবাকেঁ বঁচএবাঁক জে ঋনুবোধ কএননি ঋছি সে পাবঁনি-তিহাব ঋা ভক্তি-পূজা সন বুঁজুঋাঁ সৌংদর্যবোধক পাবংপবিক সংস্কাবক বঁচএবাঁক ঋনুবোধ নহি, সে থিক নোক-সংস্কৃতিকেঁ বঁচএবাঁক নেন বিকন ঋনুবোধ। ঋা তাহি নেন মিথিনামে কহিযো প্রচনিত ও খেন ঋা ফকড়া সভ থিক জে কহিযো ছন জকব ঋাগ নোপ ভএ বহন ঋছি। হ্মদা তাহি নোক-সংস্কৃতিক ফর্মামে ও সময়কেঁ জে দেখওননি ঋছি তকব মূনমে নোকধাবাক নোকবসমে পাগি ঋপন সংদেশ বিনহবঁ থিক ঋা তকব বাঁনগী দেখন জাএ সকৈত ঋছি--'উগ্বী গোষ্ঠী মোব

পচাস' শীর্ষক করিতা, 'খাম ছূ খমবোবা ছূ' করিতা, তথা 'ফেব কন্থুখাগ ছৌ তোবে পব' করিতা সভ থিক , জে সভ করিক খপন বৈচাবিক খন্বোধকেঁ খপন বাগ–ভাসমে ব্যক্ত কবৰাক এক প্রকাবক খন্বোধ থিক। বামনোচন ঠাক্কব জাহি সকাবামেক নির্মাণিক যোজনাক ঝনক সংগ মিথিনাক ও বোগ জে খপসাংস্কৃতিকবণক খছি তকব খপন করিতা দ্বাবা রিবোধ কএননি খছি ওতহি ও খপন গৌবরশানী পবংপবাকেঁ বঁচএৰাক নেন খন্বোধ সেহো কএননি খছি। খা হ্নকব সে সদিছা সর্বত্র হ্নকব করিতা সভমে ঝ্খবিত ভেন খছি। খা খপন তাহি রিচাবকেঁ প্বনর্জীরিত বখৰাক নেন খপন এহি করুণ রিনয সংগ মার্মিক খভিব্যক্তি দেননি খছি–

হম বসী রা নব বসী
যাদ হমব বাঁচত
মওন স্বপ্ন বাঁচ্ঠ জকাঁ
বাঁচ্ঠ খহাঁক তাকত

হমব রিশ্বাস খছি জে বামনোচন ঠাক্কব সভ দিন বহতাহ, হ্নকব করিতা সভ দিন বাঁচত। খা করিতামে খন্বস্যূত হ্নকব রিচাব মিথিনারাসীকেঁ সভ দিন দিশা প্রদান কবৈত বহত।

বামভবোস কাপড়ি ভ্রমব

দেসিন বঁযনাক বঁহন্নে বামনোচন ঠাক্কব প্রসংগ

হ্মবা মোন নহি খছি–বামনোচন ঠাক্কবসঁ হমবা কহিযা ভেঁট ভেন ছন । তখন সভা সমাবোহমে নিবন্তব কতেকো ঠাম ভেঁটৈত বহনছুঁ খছি । খা সে মাত্র ঔপচাবিক ভেঁটমাত্র । হ্নকা খনেবে বঁজৈত বহবাঁক প্রাযঃ খাদতো নে ছন্হি । নহি দেখনিযনি তেহন ।

হঁ, তখন পত্র–পত্রিকাক মাধ্যমে কাফী পহিনেসঁ ভেঁট বহন । হ্নক নেখনমে ব্যবস্থা প্রতিক খাক্রাশক হ্নক নেখকীয স্বৰুপকেঁ জতেক প্রখব বঁনবৈত ছনন্হি, ততবেঁ প্রভাবকাবী । খা হম সে রুচিসঁ পঢী । এহি দ্খাবে নহি জে হমবা কোনো রাম–দহিন রিচাবধাবাক প্রভার গছডনে বহে । এহি দ্খাবে জে খূনি কহ খব্যবস্থা খা শোষণকে বখবাঁক হ্নক সাহস হমবা নগ খননে ছন ।

ওা সম্বন্ধ খাব প্রগাঢ ভহ গেন–কনকত্তাসঁ বঁহবাগন ত পত্র–পত্রিকাক মাধ্যমে । হম নিবন্তব ছপৈত ছনহুঁ ।

দোসকোস ভাঙ রিনোদ ঝ ৃমাব ঝাক, দেসিন রযনা জনার্দনঝাক সম্পাদনমে ছপৈত খা এম্হব ভাগ বামনোচন ঠাকুবক সম্পাদনমে ছপৈত 'মিথিনা দর্শন'ক সাঁগ । 'মিথিনা দর্শন'মে বচনা সভ ছপিতে ছন, হমব একটা স্তম্ভ সেহো ছপৈত ছন জে কাফী সময প্রকাশিত হোগত বহন । কোনো খাস বচনাক হেত্ত খাগ্রহ, খথরা রিশেষ রুপেঁ নিখন বচনাক প্রকাশনক রিচ সম্পাদক রখস্থা দ্নূকে নিবন্তব জোড়ৈত বহন ছন ।

তকব খতিবিঞ্চ ভাগ বামনোচন ঠাকুবক সঁগ হমব চেন্নঙক ভেটঘাট সংক্ষিপ্ত ঝদা স্বখদ খছি । হম, ডা. বামারতাব যাদরক সঁগ ঠাকুবজীক সঁগ রিস্তৃত গপসপ খা ফেব সঝদ্‌ক কিস্তবমে সৈব সপাটাক খানন্দ, । তাহ্র ঞমমে কতেকো প্রসংগমে পোস্টমার্টম হোগত বহন, হমবা সভক টৈনী খাগা রঁঠৈত বহন ।

কম রাঁজরঁ খা সটীক রাঁজরঁ । নোক একবা ভনে কড়া, কঠোব খা বসহীনতাক খাবোপ নগারেঁ–নোক ভাষামে একবা ঠায–পটাকা কহরঁ কহন করৈত খছি সে ঠাকুব জী কহৈত খএনাহ খছি ।

খারঁ খারী রাঁত কবী দেখিনরযনাক জে কনকত্তাসঁ ১৯+১ ঙ.মে রঁহাব ভেন ছন । ঙ মাসিক পত্র ছন জে খখরাঁবী সাগজমে খাঠ পৃষ্ঠাক রঁহবাগত ছন । জঁ কি ঙ মৈথিনী ঝঙি মোচাকি ঝখপত্র ছন, তএঁ এহিমে একব সংযোজক বাম নোচন ঠাকুব পৃষ্ঠ পৃষ্ঠ খা কহী ত পঙি পঙিমে রঁজৈত ছনাহ । সম্পাদক যদ্যপি

जनार्दन झा बहथि । ह्मदा देसिन रॅयनाक पृष्ठ पर उँभरैत रिभिन्न नामी आ रॅनामी रचना सभक चयन बाम नोचन ठाकुरजीक सोचकें अधीक सँ अधीक प्रतिनिधित्व करैत रॅ्झागक ।

तहिया हम जनकपुरधामसँ अर्चना द्वैमासिक रुपें निकानैत रही । जे तहिया डाक स्वनभताक कारणें काफी ठाममे जाएक, कनकत्ता सेहो । दोसिन रयनामे तकर रिज्ञापनो छपन करैक । हम प्रारंभेसँ देखिन रयनासँ जूडनहुँ । खूरॅ निखनहुँ आ खूरॅ पठनहुँ । रॅरु कही त रामनाशेचन ठाकुर जीक रिचारसँ तानी पत्रिका माध्यमे अरगत भेन रही । ठायँ पढैक्का रॅज रॅना मर्द मैथिन... ।

देसिनरॅयना हमरा निरन्तर अरैत छन । संग्रह अछियो । एखन जखन ह्नकापर केन्द्रित निखरॅाक हेतु रिदेहसँ आग्रह आएन तं खोजन । एक-दूटो भेटैन । आर खोजरॅाक हिम्मत नहि भेन । आधादर्जन अनरॅारीमे तहिआएन पुस्तकके कतौ पातर काया अदृश्य भऽ गेन छन । तखन रिदेहक सहयोगे आर किछु प्रति प्राप्त कएन । जकरा माध्यमे किछु निखरॅाक आधार तैयार भेन अछि ।

से हम देसिन रयनाक रर्ष २, अंक ४ सँ किछु प्रसंग राख चाहरॅ । ओ रॅान गीत रॅरोरॅरि निखैत छनाह । हम सेहो कहियो कान रॅानगित निखैत छनहुँ । से ह्नक रॅानगीत नीक नगैत छन । रॅचाके ह्नके ध्न आ शैनीमे अपन भाषा-साहित्यपर ध्यान केन्द्रित कररॅानेन कयन गेन आग्रह एतु देखन जाए-

“ঝিঝিব কোনা ঝিঝিব কোনা, কোন কোনা জাউঁ

মিথিনাকে আঁগনমে সভতবি খেনাউঁ

উঁত্তব হিমানয আ দক্ষিণমে গংগা ছগ

কোশী আ গংডকমে হেল্ব নহাউঁ ।

উঁত্তব আ দক্ষিণকে ভেদ বিসবাউঁ

মিথিনাকে সন্ততি ছী মৈথিন কহাউঁ

কন্মাসঁ কান্হ জোডি জাতি–পাতি খডি তোডি

মিথিনাকে মাটি উঁঠা মাথসঁ নগাউঁ । । ”

তাহী থংকমে একটা করিতা মীতাক নাম ছপন ছন্হি । দেখূ–

“মানৈ ছী মীত

সহ সবিপহুঁ আবোপ তোহব

রীতি গেন হমব সময

নিখি নহি সকৈছী আৰ

ব্যর্থ কবৈছী প্রনাপ

সংকুচিত রিচাব রোঁধ গহনে চনি জাগত অছি

কিন্তু

হম বাঁধ্য ছী

জবরঁয ত চাহৈন্তী খাশীক খানোক নর

নিবাশাক রিডবো

মিন্নওনে চনি জাগত খছি

নিখরাঁনে রৈঁসৈন্তী

কথা খাজাদীকে

ব্যথা রেঁবরাঁদীকে

নিখাএন চনি জাগত খছি... ।”

খাজাদীক স্বখান্বভূতিক পৃষ্ঠভূমিমে উঁগি খাএন খব্যরস্থা, খবাজকতাক প্রকোপেব্যথিত করি খপন নেখনীকে খনাযাস খপন চিংতনক সংরাহক রঁনএরাঁ পব রিরশ ভ২ জাগত ছথি । খা হমবা জনিতে জনরাদী করি বামনোচন ঠাক্ষবক গএহ সহ থিকৈ, গএহ খভিগ্ন ভ২ গেনৈ ।

‘কহনোচন করিবায’ স্তম্ভমে বামনোচন ঠাক্ষবক ছর পতিযা নিবন্তব ছপন করৈন । খা তাহ্মে ও মৈথিন, মিথিনা খা মৈথিনী পব রিচাব, উঁদ্বাধন বখরাঁসঁ পাছা নহি বহথি । খাগযো হ্নক এহি রিচাবমে কোনো পবিরর্তন ভেন ছন্হি সে রাঁত নহি । তখন সময খা খরস্থা ভ্তানে গতি তেজ খা মহ্মিম হোএরঁ দোসব রাঁত ।

তেহনে এক ঠাম ও নিখৈত ছথি–

“ৰাবিক পঙ্খা তীত আ, হো ৰাজাবক মীঠ

ক্ষহবি বহন ছৈ মৈথিনী, ডনিযা হৈবয গীত

ডেনিযা বেবয গীত, নচৈএ পশ্চিম গামক

চমক–দমকসঁ মোহি, প্বত সভ মিথিনাধামক

কহ নোচন করিবায, কনংকক নেপন কাবিখ

মৈথিন যরজন মানি, মৈথিনী পঙ্খা ৰাবিক । । ”

(দেসিন ৰযনা, বর্ষ ২, খংক ৩ ফবৰবী, ১৯+২)

ৰস্তরমে দেসিন ৰযনা পত্রিকাক নেখনক ছাঁটৈ দেখনাপব ও স্পষ্ঠ ভ২ জাগছ জে ওহিমহক ৰহ্তো খানেখ÷টিপ্পণী রিভিন্ন নামসঁ ঠাক্ষবজী স্বযং নিখৈত ছনাহ । রাণীমে ওজ, জখন ন্বকাযন নামোক খারবণমে পত্রিকাকে পন্না পব উতবৈত ছৈ তং ৰেছপ ৰেসী কান নহি বহি পৰৈত খছি । ওএহ প্রখবতা, স্বপত–ক্ষপত কহৰাক হিম্মত খা নোক ব্যরহাবসঁ নোহছন মনঃস্থিতি ।

সে ও প্রকাবান্তবসঁ স্বযং স্বীকাব কযনহুঁ ছথি, তখন জখন দেসিন ৰযনা পযিজকবণক কাবণে দেসকোস নামসঁ ৰহবাযন ত তকব পহিন খংকমে সম্পাদকীয নিখৈত ঠাক্ষবজী ব্যথা ব্যক্ত কৰৈত দেসিনৰযনাকে সাহিত্য রিশেষাংক (খকটুৰব ১৯+২) ক ৰাদ ৰন্ন হযৰাক মূন কাবণ নেখকীয খসহযোগ কহনে ছথি ।

‘দেসিন ৰযনা’ এক বর্ষ চনন । এহি এক বর্ষক প্রত্যেক

অংকমে বামনোচন ঠাকুবক উপস্থিতি বিভিন্ন ৰূপমে দেখবাঁমে অবৈত অছি । কতেকো স্তম্ভ সভ দেখি পড়ৈছ– সভক ভাষা–ৱৌনীমে ঠাকুবজীক কনমক চমকোব দেখি পড়ৈছ । মৈথিনী ভাষাক উথোনক হেতু গঠিত ভেন মৈথিনী ক্ষত্তি মোর্চাকি ক্রান্তিকাবী উদ্বোধন এহি পত্রিকাক স্বব সম্পান বহনৈক আ তকব সংবক্ষক প্রেবক বহনাহ বামনোচন ঠাকুবজী । হমহুঁ এহি পত্রিকাসঁ জুড়ন বহনহুঁ । ক্ষদা কথা, কবিতা ধবি মাত্র নহি বহি পৌনহুঁ । দেসিন বযনাক বর্ষ ১, অংক ২ নবম্বব ১৯৮২ ঙ়. ক অংকমে তেসব পৃষ্ঠপব হমব একটা নেখ ছপন–'মৈথিনী আন্দোনন–মৈথিনক আন্দোনন বনবঁ পড়ত' । আগ জখন উনচানিস বর্ষ পূর্বক অপন এহি নেখকে পঢ়ৈত ছী ত নগৈএ গনো ঠাকুবেজীক বঁগমে বংগন নেখ ছন, জে তহিযা মানে চাবি দশক পূর্ব আনাযাস নিখবাঁপব বাঁধ্য ভেন বহী । আ তাহি নেখক জে ভাব অছি ও আগযো মৈথিনী ভাষা, সাহিত্যক্ষেত্রমে ওহিনা দেখন জাগছ, কোনো পবিবর্তন নহি, বঁক সংকুচন বৈসী । আজুক ভাষা আন্দোননক ও পৃষ্ঠভূমি জকাঁ নগৈত অছি । ভাষা আন্দোননক চর্চ জখন দেসিন বযনাক পৃষ্ঠ পব দেখৈত ছী ত এখনো ওকব ঔচিত্য বুঁঝি পড়ৈত অছি – আর ঙ় স্পষ্ঠ ভঽ গেন অছি জে মৈথিনক দূটা বঙ্গ অছি– সমর্পিত সেবীক আ সৌদাগবক । দুনূক অনগ অনগ উদ্দেশ্য ছৈক । মৈথিনীকে অপনে বঁপৌতী বুঁঝবঁনা সৌদাগব বঙ্গ সদিখন মধুব ঝডবাঁক তাকমে বঁকধ্যান নগৌনে বহৈত অছি ত দোসব দিস সমর্পিত নোক দিন বাতি বচনামেক কাজমে ব্যস্ত । ... সৌদাগব বঙ্গ সমস্ত স্বখ–স্ববিধা হথিযা অপনা স্বার্থ সিদ্ধ কঽ বহন

অছি । ”

(বৈদ্যনাথ বিমল, দৈখিন রচনা, বর্ষ ১, অংক ३, দিসম্বর ১৯৮১)

‘দেসিল বঁচনা’ক পৃষ্ঠপর অপন বাস্তবিক নামসঁ ওঁভরৈত বামলোচন ঠাকুর কখনো কাল অত্যন্ত কঠোর ভঽ উঠৈত ছথি । অপন গামসঁ, অপন সপনাক বৃন্দাবনসঁ জখন অর্থ আর্জন ব্যথে শহর পকডবাপর বাধ্য হোগত ছথি ত সামাচকেরা খেলাগত বঁহিলক ভাগক অনুপস্থিতি বোধসঁ হোগত পীড়াক অনুভূতিকে মহশূস কবিতো গ্রাম্য বাজনীতি প্রতি অপনা মোনমে বৈসন অবসাদকে এনা কঽ ব্যক্ত করৈত ছথি–

“বঁহিল দাও !

হম জানৈত ছী জে অহাঁ এত্ বেব

বঁনওনে হএব শামা–চকেরা

তকনে হএব হমব বাঁটৈ

নগনাপব আগি বিবদাবঁনমে

আ নহি পাবি হমবা

ভেল হএব উঁদাস

বঁহল হএত আঁখিসঁ দহো–বঁহো নোব ।

কিন্তু বঁহিল দাও !

থহাঁ মানী কি নহি মানী

থিক ধবি ঙা সহ

জে ক্ষনো দারাননকে নহি মিঝাওন জা সকৈছ

সোরঁর্না নোণ্টাসঁ

থা, জেনা থহাঁ নিখনে ছী–

ঠীকে হম রঁড রঁদনি গেনৌহেঁ

হম রঁ্মৈছী÷জে রিবদারঁন÷ও রিঁবদারন নহি বহি গেন–এ

থাগ, একণ্টা নহি

হজাবক হজাব চ্গিনা জনমি গেনএ । থা

গএহ রিঁবদারঁন থিক ওকবা সভক থারাস... ।”

একব প্ববান গাছ সভক ধোধবিমে একসঁ এক থরোঁধ রিষধব কবৈএ নিরাস

থাগ

থগঠামক রঁসাতো থগ রিষহাঞ্জ

সাঁসো নেরাঁক থন্বপহাঞ্জ

তৈ

হমবা রিচাবে । একবা জবিএ গেনাগ থিক নীক

মিম্নেৰাক প্রযাস সর্ৱথা অন্বচিত... । ”

(দেসিনরযনা রর্ষ ১ অকং ২, নরম্বব ১৯+১)

‘দেসিন রযনা’সঁ দেসকোস ধবিক যাত্রাপব ফূটসঁ কহিযো নিখৰ । এখন এহি পত্রিকামে বামনোচন ঠাকুবক ব্যক্তিত্বকে খোজৰাক প্রযাস কএন অছি । এহিমে সারধানী ওএহ জে অনেকো কঠোব আ প্রতিবোধী রিচাবক প্রস্তুতি সভ আএন অছি, জাহিমে হিনক নাম নহি ছন্হি, তএঁ হম উল্লেখ নহি কএন অছি । ওহুনা ও ব্যরস্থা প্রতি কঠোব, অরাঞ্ছনীয গতিরিধি প্রতি অন্বদাব বহ ৰনা নোক ছথি, আ ওা কোনো দুর্গুণ নহি, রিবনে ভেটৰনা গুণ হোওছ । জে হিনকামে ছন্হি ।

সে এহি তবহে অপন সহ তথ্যসঁ নোককে তবংগিত কৈনিহাব করি ব্যক্তিত্ব কখন সবস ৰনি প্রগ্নতিকে সৌন্দর্যমে অপনাকে সমর্পিত কহ দৈত ছথি দেখী একটা ৰানগী, হিনক চাবিগোট মিনী করিতামে –

”

১. সূর্যোদয

– মাওক আঁচব তবসং

ৰহাব ক ক হ্মহ অপন

রিহ্সি দেনক

শিশু অরোধ !

২ বাতি

–দ্বগমনিযা কনিযাঁ রঁনি

রঁন্ন সাঁঝ মহস্কামে

রেঁষ্ঠী প্রত্যেক দিন

চনি জাগহু

দেনে রিষ্টোহ, র‍্যথা

পসাবি মন পিবথী পব

কাবী ধন খষ্ককাব !

৩ চন্দ্রমা

–পবদেশী পাহ্ন কেব

জোহৈত হোথি রাঁষ্ট জেনা

খিডকী নগ ঠাঠি

ফন্ বাধিকা !

৪ রঁখান্ত

গহো রর্ষ

ওহিনা রীতি গেন

রঁ্ঠ খথরঁন সূর্য

রঁস গৌবেজক

পছখাবমে ড্রুরি গেন !

(দেসিন রযনা, রর্ষ ২, খকং ৪ জনরবী ১৯+২)

এহি তবহে দেসিন রযনা খা দেসকোস পত্রিকাক মাধ্যমসঁ খপন হরা খা উঁর্জারান র্‍যক্তিত্বক ছাপ রিভিন্ন বচনামে ছোডনে ছথি–বামনোচন ঠাকুব । দোসব তবহেঁ কহী ত এহি দ্নূ পত্রিকাক পৃষ্ঠপব বাম নোচন ঠাকুবক প্রতিরিম্ব ঝনকৈত খছি ।

<u>সংতোষী কুমাব</u>

<u>ভাষা–সংস্কৃতিক খাস্থা খা নর–নির্মাণিক সংকল্প</u>

"ঞর্ষা–দ্বেষ হটৌরৌঁ ছী
ঘৃণা রিভেদ মেটৌরৌঁ ছী
বুঁঝি রিরেকক দীপ নেসি হম
প্রেমক জ্যাতি পসারৈ ছী
কবিযা ঝুম্মবি খেনৈ ছী। "

মিথিনা সংস্কৃতি মে খাস্থা খা নর–নির্মাণিক সংকল্পক সমন্নয করৈত করি বামনোচন ঠাকুবক পাঁতী মৈথিন

জন-মন নেন প্রেবণাদাযক অছি। মৈথিনী সাহিত্ জগতক করি-নিবঁধকাব (বামনোচন ঠাকুব), কথাকাব (অগ্রদূত) আ ব্যংগ্যকাব (ক্ষমাবেশ কাশ্যপ) মৈথিন সামান্য নোক নেন "মাটি পানিক গীত" আ গেয-কাব্য "অপূর্ণা" সন করিতা-সংগ্রহ নিখৈত ছথি। দোসব দিস 'অগ্নিনেখন' ধর্মী বঁনি "গতিহাসহংতা", "দেশক নাম ছনৈ সোন চিড়ৈযা" আ "নাখ প্রশ্ন অনুত্তবিত" করিতা-সংগ্রহক বচনা কবৈত ছথি, জাহি মে যথাস্থিতিক প্রতি অসহিষ্ণু, আক্রোশক তীক্ষ্ণ ভাবক অভিব্যক্তি, মার্ক্সবাদী চিংতন সঁ সম্পৃক্ত, সংঘর্ষ চেতনাক নির্মাতা আ স্ব-নির্মাণক প্রতি ঘোব আস্থাবান, তেঁ বিধ্বংস কেঁ নির্মাণক আবশ্যকতা মানৈত ছথি। হুনক মংতব্য অছি জে মৈথিনী আন্দানন আ অফ্রীকা বা ফিনিস্তীনক মুক্তি আন্দানন মে কোনো পার্থক্য নহি ছৈক। সভ ঠামক জনতা অপন ভাষা-সংস্কৃতি আ জাতীয মুক্তি নেন একবংগ আক্রন-ব্যাকুন আ সংঘর্ষবত অছি। আ তেঁ অফ্রীকা হো বা ফিনিস্তীন, পাকিস্তান বা মিথিনা সভক করিতাক কথ্য আ স্বব এক ছৈক। এহি পৃষ্ঠভূমি মে অন্যান্য দেশক/ভাষাক করিক করিতাক মৈথিনী অনুবাদ ও "প্রতিধ্বনি" মে কএনে ছথি। সর্বহাবা ও শোষিতক পক্ষ মে অপন নেখনী কেঁ প্রতিবদ্ধ বখৈত ছথি। সর্বহাবা ও শোষিতক নেন তহ বিশ্ব-বঁধুত্বক অবধাবণা বখৈত ছথি, মুদা ব্যবসাযীক বৈশ্বীকবণ অনুবঁধক প্রতিবোধ স্বরূপ অপন করিতা-সংগ্রহ "নাখ প্রশ্ন অনুত্তবিতকেঁ সমর্পিত কবৈত ছথি।
ঠাকুবজী মিথিনা-মৈথিনী প্রেম নেন প্রতিবদ্ধ ছথি, জে হুনক করিতা মে স্মৃতি, পবিচয, বর্ণন বা কটাক্ষ রূপ মে প্রতিচিত্রিত ভেন অছি। নর-নির্মাণ নেন ধ্বংস কেঁ আবশ্যক মাননিহাব করি, মিথিনা মে পসবি গেন অসংখ্য

ক্ষসিত প্রবৃতিক নোক সঁ খপরিত্র ভেন রিবদার্রনক জড়নাগ উঁচিত ব্র্নৈত ছথি। একবা সম্ভাবর্র ব্যব্থ মানৈত ছথি। সংগহি খপন শ্রেম সঁ নর রিবদার্রন (নর মিথিনাক) কল্পনা কবৈত ছথি, জাহি মে সভক খাশি পূব কবর্রাক ক্ষমতা হো –

"হজাবক হজাব চ্গিনা জনমি গেন–এ খা
গএহ রিবদার্রন থিক ওকবা সভক স্থাযী খারাস
একব প্ববান গাছ সভক ধোধবি মে
এক সঁ এক রিষধব কবৈযৈ নিরাস
...... একবা জবিএ গেনাগ থিক নীক
মিন্নের্রাক প্রযাস সর্রথা খন্বচিত
শক্তিক খপর্য্যয
জে কবর্রাক থিক সংচয
খাগামী কানিক নিমিত্ত
জখন কি হমবা নোকনি নগাএর্র
নিশ্চিতে নগাএর্র/এগো নর রিবদার্রন
পচাএর্র/ক্ষনূ ডর্রবীক পানি সঁ নর্গ
খপন ঘাম সঁ/ খা হ্নাএর্র
বংগ–রিবংগক হ্নন/খপন খাশাক খন্বকূন
খপন কল্পনা কেঁ দের্র রাস্তর রূপ।"

খপন খাশা–খাকাঙ্ক্ষাক প্রতিপ্বর্তি কবর্রা যোগ্য মিথিনাক কল্পনা মে ও হরকক ভূমিকা মহতী মানৈত ছথি। মৈথিনী হরা নেখনক সংকনন সঁ প্রকাশিত পত্রিকা "খগ্নিপত্র"ক সম্পাদন কএনে ছনাহ। মৈথিনী ভাষা কেঁ সংরিধানক খষ্ঠম খন্বসূচী মে সংনগ্ন কবর্রাক খান্দাননক সময নিখন গেন হ্নক পাঁতী কোনা রিসবা সকৈত খছি

–

“সংরিধান রিন্ব মৈথিলীক আ
মানচিত্র রিন্ব মিথিলা ধাম
ডাহি–জারি স্বপ্নাহ করব
হম মিথিলাক জয়গান।”

হম শ্রী ঠাকুরজী কেঁ “মিথিলা দর্শন” পত্রিকাক সম্পাদক রূপ মে সম্পাদকীয আলেখ পঢ়ৈত চিন্তরাঁক–জনরাঁক প্রযাস কএনে ছী। ‘মিথিলা দর্শন’ক জিজ্ঞাসু পাঠকক রূপ মে হুনক আলেখ গংভীর চিংতনক হেতু অগ্রসর করৈত বহল। কোলকাতা প্ররাসক সময হুনকা সঁ পহিল ব্যক্তিগত ভেঁট “সম্পর্ক” মে ভেল ছল। ওতহি ও অপন ‘ভিজিটিংগ–কার্ড’ দেনে ছলাহ জাহি পর হুনক পরিচয মে করি (poet) অংকিত ছল। পশ্চাত্ হুনক করিতা সভ পঢ়রাঁক স্বযোগ ভেল। সন্ত ও নৈসর্গিক করি ছথি জিনক শব্দ আ কাব্য অপনা মে সরহারাক দ্ঃখ প্রতিচিত্রিত করৈত ব্যরস্থা সঁ সংঘর্ষ করৈত অছি। কাব্য “সরহারা টী স্টেশন”ক নাম সঁ লিখাগত অছি। হুনকা লেল সাহিত্যক সৌংদর্য–রোধ, অসহায–লচারক স্থিতিক রর্ণন–রিশ্লেষণ মে অছি।

অপন নাট্য সাহিত্যক অধ্যযন–অনুশীলনক ক্রম মে কোলকাতা মে মৈথিলী নাটক আ রংগমংচ লেল কএল গেল কার্যক পর্যালোচন করৈত ছী, তহ ওহি মে শ্রী ঠাকুরজীক নাম শ্রেষ্ঠ স্থান মে দেখাগত অছি। কলকত্তা(আধুনিক কোলকাতা) আরংভহি সঁ মিথিলা–মৈথিলী আন্দোলন লেল অগ্রসর বহল অছি। আন্দোলনকার লোকনি সামান্য মৈথিল জন কেঁ একত্রিত আ সংগঠিত কহ প্রারূপ পর কার্য করৈত ছলাহ। লোকক আমংত্রণ আ সংগঠন লেল সাহিত্যক সশক্ত রিধা নাটক বহল অছি। নাট্য–মংচ কেঁ

নোকবংজনক প্রস্কখ আ সহজ–স্বরোধ সাধন রূমি মৈথিনী আন্দোনন আদ্ভূত কএনিহাব সভ মৈথিনী নাটকক প্রণযন কনকত্তামে প্রাবংভ কএননি, জাহি মে কিছু প্রহসন আ অপ্পারধিক নাটক মংচিত ভেন। পছাতি হুনকা সভক চিংতন–চেতনা মে আভাসিত ভেন, জে মৈথিনী আন্দোনন ভাষা আন্দোনন থিক আ একব সফনতাক আধাব প্রাচীন সাহিত্যক ভংডাবে টা নহি, ওকব অরিবন–অরিছি পবংপবা ও সমৃদ্ধ সমকানীন সাহিত্যক আগাবো প্রযোজনীয অছি আ ওা সমৃদ্ধি নাট্য রিধাক নেন সেহো রাংছিত অছি। এহী ক্রম মে কনকত্তামে রিভিন্ন নাট্য সংস্থা সভক স্থাপনা ভেন। এহি সংস্থা সভক প্রথমিকতা ছন মংচোপযোগী নাটক নিখাএর্ আ ওকব প্রদর্শন নেন মৈথিনীভাষী কনাকাবক জুটৌন কবর্। ঠাকুবজী এহি দুনূ কার্যক ভাব সংরহন মে পছএনাহ নহি। অপন নেখকীয ধর্মক নির্রহন কবৈত রহুভাষী প্রতিভাক ধনীক ঠাকুবজী রাংগনা সঁ মৈথিনী মে নাটকক অনুরাদ কএননি। হুনক অনূদিত নাটক মে রাংগনা বংগমংচক প্রসিদ্ধ নেখক–নির্দেশক শৈনেশ গুহ নিযোগীক "ফাঁস" আ "বিহর্সন" আওব শ্যামন তনু দাসগুপ্তাক "জাদূগব" (রাংগনা – জাদূকব) অছি, জে নাটক সভ প্রদর্শিত–প্রকাশিত ভেন অছি। কিবণ মৈত্রক "চাবি–পহব" আ মনোজ মিত্রক "কিশুনজী–রিশুনজী" (রাংগনা – 'কেনাবাম–রেঁচাবাম') হিনক অনূদিত নাটক অছি, জে প্রদর্শিত ভেন অছি, মুদা অপ্রকাশিত বহন অছি। পুস্তকাকাব রূপ মে প্রকাশিত হো রা অপ্রকাশিত, হিনক অনূদিত নাটক সভ মৈথিনী সাহিত্যক আগাব মে নিধি রূপ মে সংচিত ভেন অছি।

কনকত্তামে মৈথিনী নাট্য মংচক আবংভিক কান মে কনাকাবক আরশ্যকতা আ হিনক নাট্য অভিরুচি, এহি

स्वयोग सँ कतेको नाटकक प्रथम बात्रिक मंचन मे पात्रक अभिनय करैत बहलाह। उदय नाबायण सिंह "नचिकेता" जीक नाटकक पात्र 'शुभंकब' (एक छल बाजा), 'अनिरुद्ध' (नाटकक लेल) आ 'नरल' (नायकक नाम जीरन)क भूमिका मे ठाकुबजीक अभिनय अविस्मबणीय बहल अछि। बिना प्रशिक्षण प्राप्त बंगकर्मी बहितहुँ, हिनका द्वाबा कएल गेल अभिनय आ निर्देशन लेल मैथिली बंगमंचक प्रसिद्ध लेखक-निर्देशक स्थान हिनका मैथिली बंगमंचक उत्तम अभिनेता-निर्देशक मानैत छथि। हिनका निर्देशन मे मैथिली नाटक प्रदर्शित होएबाक सूचना तँ अछि, मुदा तकब मान्य आ लिखित साक्ष्य नहि बहबाक काबणे ओकब चर्च नहि कए बहल छी।

नाटक केँ दृश्य-काव्य मानल गेल अछि, मुदा नाटक केँ विषय-वस्तु बना काव्य लिखब दुबाह अछि। ओ नाटक केँ काव्यक विषय बना "नाटक, निर्देशक आ एकटा कविता" शीर्षक सँ कविता लिखलनि, जाहि मे नाटकक नाम पब प्रस्तुत भए बहल उच्छृंखलता आ अश्लीलताक प्रतिवाद कबैत छथि। नाटकक सफलताक आधाब दर्शकक उपस्थिति वा ओकब थोपड़ी ये टा नहि, अपितु कथ्य-कथानकक गांभीर्यक प्रमुखता मानैत छथि। मैथिली नाट्य मंच केँ समर्पित पत्रिका "बंगमंच" जे कलकत्तासँ प्रकाशित भेल छल, ओकब सम्पादक सेहो श्री बामलोचन ठाकुब छलाह। कतिपय काबण सँ एहि पत्रिकाक एक्कहि टा अंक प्रकाशित भेल। नाट्य संबंधी हिनक आलेख कलकत्ताक मैथिली नाट्यकाब",
"कलकत्तामैथिली बंगमंच आ श्रीकांत मंडल",
"कलकत्तामैथिली बंगमंचक महिला कलाकाब", "नाट्य-मंचक

রিকাস মে পত্রিকাক যোগদান", "মিথিলা নাটক আ শ্রী রঘুনন্দন দাস", "সমকালীন মৈথিলী রংগমংচক রিকাস মে কলকত্তাক যোগদান" আদি পঠনীয় অছি, জে রিভি পত্রিকা মে প্রকাশিত ভেল ছল। এহি সমস্ত আলেখক সংকলিত রূপ মে প্রকাশন সংস্মরণ "আঁখি ফনলে, আঁখি খোললে" আ "স্মৃতিক ধোখরল রংগ" মে প্রকাশিত অছি।
মৈথিলী আন্দোলনক 'অগ্নিলেখন' ধর্মী করি রামলোচন ঠাকুরজী অপন লেখন আ রচনাক মাধ্যম সঁ ঘরা রত্ন কেঁ সম্বোধিত করৈত রহলাহ, ফদা আধুনিক ঘরাক ওচ্ছা-আকাংক্ষা আ রিফখ হোওত মিথিলা-মৈথিলী সঁ রিচার কেঁ দেখি, আহত হোওত লিখৈত ছথি –

"দূরক ঢ় ান সোহারল, কহরী ছৈক প্রবান
কিন্তু মাত্র কহরীএ নহি, স্বনিযো বহলহুঁ কান
স্বনিযো বহলহুঁ কান, আঁখি সঁ দেখি বহল ছী
মৈথিলীক দুর্দশা হান মিথিলাক কহরঁ কী
কহ লোচন করিবায, রিরেক এহল নরতূবক
নিশ্চিত পতনক মূল, প্রগতি রাঁত ত দূরক। ।"

কিযো করি রূপ মে জানএ রা কথাকাব 'অগ্রদূত' রূপ মে। কিযো "রৈতান-কথা" পঢ়ি 'ক্ষমাবেশ কাশ্যপ' কেঁ জানএ রা "পদ্মা নদীক মাঝী" পঢ়ি অনুরাদক কেঁ। কিযো সম্পাদক বুঁঝএ রা রংগমংচক কলাকাব। রামলোচনজী সভ ঠাম সশক্ত হস্তাক্ষব রঁলি উপস্থিত ছথি। হুনক অস্বস্থতাক সূচনা অছি। হুনক শীঘ্র স্বস্থ্যক কামনা করৈত ছী। মৈথিলী আন্দোলনী রূপ মে ও সংদেশ দৈত ছথি, জে আমেসাত্ করবা যোগ্য অছি
–

"निज भू-भाषा हित मबय
मबय ने, ऋमब रॅनैत ऋछि
तकबे गाथा रिश्वे ङा
गाओत, सदा गरॅत ऋछि।"

संदर्भ-संकेत

1 कबिया म्म्मबि, ऋपूर्रा, पृ°41
2 ऋाज्क करिता (भूमिका), प्रतिध्वनि, पृ°10
3 रॅहिन दागक नाम एगो चिठ्ठी, नाथ प्रश्न ऋन ् ाबित, पृ°9
4 प्रतिध्वनि
5 समकानीन कथाक सौंदर्य रॅाध, ऋाँखि म्नने, ऋाँखि खोनने
6 गतिहासहंता
7 नाटैक, निर्देशक ऋा एकटा करिता, गतिहासहंता, पृ°13
8 देसिन रॅयना
9 ऋाखब ऋानेख, स्मृतिक धोखबन बंग

<u>केदाब कानन</u>

एक स्वच्छ कवि: रामलोचन ठाकुर

रामलोचन ठाकुर संघर्षशील कवि छथि। ओ बहुत श्रम आ साधनासँ कविताक समीप पहुँचल छथि। हुनक जीवन ततेक कंटकाकीर्ण आ क्षत-विक्षत रहलनि जे ओ कविता नै लिखतथि तँ कलकत्ता सन महानगरमे अनेक सामान्य मैथिल जकाँ, अन्हारमे विलायल रहितथि। ओ कविताक मर्म बुझलनि आ ओहि मर्मकेँ अपन वैचारिकताक संग काव्यमेक अभिव्यक्ति देलनि।

कवि लग मिथिलाक महान परंपराक पूर्ण्पूर अभिज्ञान छनि। ओहि महान परंपराक सूत्र ओ सन्दैर धयने रहैत छथि। ओ अपन कवितामे कतहुँ हुसैत नहि छथि। हुनका अखन्नुक क्रूरतम समयक सार्थक बोध सेहो छनि। एहि दूनूक मिश्रणसँ ओ वैस वैधक आ वैछप कविताक सृजन कऽ सकलाह अछि।

आग कवितकेँ ततेक गंजन सहय पड़ रहल अछि तकर लेखा नहि। कवितकेँ खेलौव बुझनिहार कवि लोकनि लग रामलोचन ठाकुरक कविता अयनाक काज करैत अछि। हुनका सभकेँ निश्चित रूपसँ रामलोचन जीक कविता पढ़बाक चाही आ तकर मर्मकेँ स्पर्श करबाक चाही। रामलोचनजी प्रचार-प्रसारसँ दूर रहि अपन कवि-कर्ममे लागल रहलाह आ सैह कारण थिक जे ओ कवितकेँ एक उँद्धश्थ धरि लऽ जा सकलाह।

हुनक जीवन स्वच्छ रहलनि। अत्यंत सावधानी आ ईमानदारीसँ ओ अपन जीवनक निर्वाह कयलनि। ठीक तहिना ओ कवितोमे बहुत सावधान आ ईमानदार छथि। ओ जखन जे अनुभव कयलनि, अपन संवेदनाक धरातलपर आबि तकर अभिव्यक्ति कयलनि। यैह कारण

थिक जे हुनक कविताने धैकैका स्पन्दन छनि, स्वरास छनि। हुनक कविता मैथिलीक विशिष्ठ काव्य–परंपरामे एक सार्थक हस्तक्षेप थिक।

हुनक कविता एक दिस मिथिलाक गाम आ ओहिठामक जीवन अछि तँ दोसर दिस महानगरीय जीवनक यथार्थ आ सङ्कत–पथवाह भूमि सेहो अछि। ओ कवितामे अपन बात बिना कोनो छल–छद्मक, बिना कोनो लाग–लपेटैक कहि सकलाह अछि। तेँ ओ कविताकेँ एक निश्चित उद्देश्य धवि लऽ जा सकलाह अछि।

हुनका लेल सभसँ महत्वपूर्ण वहलनि अछि। अंतिम विपन्न आदमी। जकवा लग अपन कहवाँक किछु नहि छैक। जकवा भावतक स्वतंत्रताक बाद एखन धवि व्यवआयलने गेल छैक, तेँ अस्वाभाविक नहि जे ओ मनुक्खक जय चाहैत छथि, जीवनक जय केव आकांक्षा वखैत छथि आ ह्मडि संघर्षसँ प्रेवित जीवनक दोहाग दैत छथि। मैथिलीमे वामलोचन ठाकुव एक विशिष्ठ आ तथाकथित सड़न–गन्हाएल परंपराक भंजक कवि छथि। हुनक कविता पढ़ैत कान कतहु–कतहु ओ बोध होइत छैक जे हुनक कविता वङ्कव्य भऽ जाइत अछि अथवा नावा सन लगैत अछि। ह्मदा ओह्ह कविता सभमे कविक स्वचापन आ गमानदावी झलकैत अछि।

जे मिथिला सौंसे भुवनमे विख्यात वहल अछि से आब वङहीन, मांसहीन कंकालक भूमि बनल अछि। ह्मदा कविक विवशता छनि जे ओ मातृभूमि मिथिलाकेँ बिसवि नहि पबैत छथि।

ओ अपन कवितामे घनघोव निवाशा आ उदासीकेँ फटैकय नहि दैत छथि। ओ सदैव आशा–उल्लास आ जीवनक बात कवैत छथि। जीवनमे सफलताक बात कवैत

छथि। ओ एक स्वखद भविष्यक बात कवैत छथि। अपन कविता "बसीनिदाभक नाम एगो चिठ्ठी"मे कहैत छथि-

आगामी कालिक निमित्त
जखन कि हमरा लोकनि नाभाएब
निश्चिते नाभाएब / एगो नव बिबदाबन पठाएब /
फन् डबबीक पानि सं नहि अपन घाम सं /
आ फनाएब बंग-बिबंगक फूल/

अपन आशाक अनुकूल अपन कल्पना कें देब वास्तव रूप हुनक अधिकांश जीवन मैथिली आंदोलन लेल समर्पित बहलनि। मातृभाषापव होभत कोनो प्रहावकें ओ बबदास्त नहि कयलनि आ मैथिलीक हित लेल जे हुनकासँ संभव भेलनि से ओ निबंतव कवैत बहलाह। आवश्यक भेलापव ओ मैथिली लेल नावा सेहो लिखलनि जे बहुत अर्थगर्भा आ व्यंजक छनि।

मिथिलाक गामक ओहि समृद्ध पवंपवा आ प्रीति, सौजन्य-सौमनस्यकें ओ तकैत बहैत छथि। जतय कोनो भेदभाव नहि छल। जातिपात नहि छल। सभ एक-दोसवाक पर्व-त्याहावमे खुलल आ उन्मुक्त मोनसँ सम्मिलित होभत छल। कदा से गाम आब निपत्ता भेल अछि। जीवन बदलि बहल छैक, सभ्यता-संस्कृति बदलि बहल छैक। आयातित विचावक प्रदूषणसँ, अपना-अपनीसँ, स्वार्थक महाजानसँ संपूर्ण पविवेशे अनठिया बनि गेल छैक। ओ अपन गामक अन्वेषणमे लागल कहैत छथि—
पसवमे जागत चववाहक पवाती
आ साँझमे दूव नदी कातसँ
बाँध-बोनासं भासल अबैत
चौमासा-बाबहमासाक स्वव

আঁগনসঁ
ঢেকী জাঁতক সংগীতক সংগ
নগনীক স্বব
কহিযো সোহব, কহিযো সমদাওন
কহিযো তিবহ্ত, কহিযো মনাব
হমব গামক পবিচিতি ছন

ৰবখামে রিনম্ব্র দেখি
গমৈযা পূজাক সঁগোব
জষ্ট জষ্টিন খেনেৰামে ব্যরস্ত
মহিনা সমাজ
তজিযাক সংগ
ঝড়ূনী পব ঝ্মৈত কিশোব/তৰুণ দন
ফগ্বখাক খরীব
খা জূড়ূশীতনক কাদো–মষ্টিক সংগ
হমব গাম জীরৈত ছন
....
হম তাকি বহন ছী সএহ গাম
খপন গাম

করি মানৈত ছথি জে শৰ্দ্ধ জে কহিযো পূৰ্বজক খনুসারে ব্ৰহ্ম ছন সে খাগ খপন ঋক্তি নেন ছষ্টপষ্টাগত রাম্মীকি, রিদ্যাপতি, গ্নতিরাসক ৰাষ্ট তাকি বহন খছি। কিযৈক তঁ রীসম শতাব্দীমে মন্বক্খ ওহি শৰ্দ্ধকেঁ খস্ত্র ৰনা নেনক খছি, ওকব খর্থ ৰদনি গেন ছৈক, খপন সংপূর্ণ খর্থরত্তামে ও ভযাওন ভ২ গেন ছৈ খা ওকবাসঁ সাধাবণ

নোককেঁ ডব হোগত ছৈ। করিতা কতেক ঋর্থপূর্ণ ঋছি সে দেখী--

হমবা নোকনি
ঋর্থাত্ একৈসম শতাব্দীক
সভ্য স্বশিক্ষিত মন্বক্ষ
শৰ্ঙ্কেঁ ৰঁনা নেনে ছী ঋস্ত্র
ঋস্ত্র রিভাজনক
ঋস্ত্র শোষণক
ঋস্ত্র সংহাবক
ঋাগ শৰ্ঙ্ক স্নেহে-সংরেদনা নহি
ঘৃণা-দ্বেষক করৈত্ ঋছি সৃষ্ঠি-সংচাব

শৰ্ঙ্ক ঋাগযো ঋছি
সংসদ-সংরিধানমেঁ
ৰঁণিকক তিজোবীমে
স্তারক নোকনিক ঠোব পব
কনমক নোক পব
শৰ্ঙ্ক ঋাগযো ঋছি
মাত্র ৰঁদনি গেন ছৈক ওকব ঋর্থ
তেঁ নগৈত ঋহঙ্ক ঋনচিন্হব-ঋনভোঋাব
নগৈছ ভযাওন
নোক, সাধাবণ নোক
ঋাগ শৰ্ঙ্কসং ডেবাগত ঋছি

ভাবতক আজাদীক পছাতি গণতংত্র দিরস আ স্বতংত্রতা দিরসক অরসবপব সংপূর্ণ দেহক বোমাংচিত হোযব, একটা অখংড রিশ্বাসক নহবিক দৌগব আ মোন প্রাণক উংফ্রেন্ন হোযব, সময-সান রঁদননাক কাবণ , দেশী-দশাক স্থিতিক রিৰূপতাক কাবণ আ সমান্য জনতাক অছা-আকাংক্ষা আ ওকব সমস্ত ভরিষ্যপব নগাওন গেন পৈঘ প্রশ্নচিহ্নক কাবণ, অংততঃ স্থিতি কতেক রঁদনি গেন অছি তকবা করিক ১৩. অগস্ত করিতামে দেখন জা সকৈত অছি-

১৩. অগস্ত আবঁ বোমাংচিত নহি কবৈছ
ফহবাওন জাএবঁ তিবংগাক শহীদক শোণিত,
ওকব রঁনিদানক কথাক স্মবণ নহি কববৈছ
তিবংগাক কেসবিযা বংগ নানক রঁদনা --
এক পৈধ স্বচিন্তিত ষডযংত্রক প্রতিফলনন রূ্ঝি পড়ৈছ
আ শ্বেত খংডক রীচো রীচ চক্র
এক পৈঘ কলংকক টীকাক প্রতীক
জাগ মে রোঁফব সং শৈযব ধবি
হরানা সং গরানা ধবি কতেকো
অপকর্ম, কুকর্মক কথা গাথা
সত্তাসীন ভাবত ভাগ্য রিধাতাক সমাহিত হো
করি বামলোচন ঠাকুব অপন 'হম চাহী ছী' করিতামে কহৈত ছথি-

করিতা হমব
কোনো মংদিব মসজিদ রা
কোঠা সঁ নহি, মজূবক ঝোপড়ী সঁ
কাবখানাক জবৈত চিমনী সঁ খেত জোতৈত হবক ফাব সঁ
ধীপন নোহা পব পড়ৈত নোহাবক হথৌড়া সঁ

ক্ষ্মাবক চাক সঁ চমাবক ঠৌক্ষ সঁ জনমও হম চাহি ছী

বামনোচন ঠাক্ষব রিবাঠৈ হ্ননকক করি ছথি। মৈথিলীমে, খপন ধাবাক একসব করি জকাঁ, খপন সংঘষ–পথপব খরিবাম চনৈত, খনথক যাত্রাক সভঠৌ মোন চ্করৈত ওা করি খপন করিতা সভমে এক রিশিঠ্ঠ খর্থ ভরৈত বহনাহ। খাগ হিনক করিতা সভ মৈথিলী করিতামে এক ধড়ঃকৈত খা রিচাবোত্তজক খাযাম দৈত খছি। এতেক সহজ খা সংপ্রেষিত জে করিতাক খর্থ তাকরাঁ নেন কতহ্ঁ দূবক যাত্রা নহি কবয পড়ঃত খপিত্ত তকব খর্থ এতেক সবন খা খ্জন বহৈত খছি জে ও খহাঁ কে সমান্য মৈথিল খা হিঁদ্স্তানী জীরনমে খনাযাসহি ভেঁঠি জাগত খছি। কোনো দীহন–হীম, কোনো মজূব, কোনো বিক্সা খা ঠেনা রঁনাক জীরনক সংঘর্ষমে হ্নক করিতাক পাঁতি হ্নড়ঃকৈত, খপন রাঁত কহৈত ভেঁঠি জাএত। ওা হ্নক করিতাক এক মহত্বপূর্ণ খাযাম থিক।

বামনোচন ঠাক্ষব এক শ্রেঠ্ঠ করিক খতিবিক্ত শ্রেঠ্ঠ খন্নরাদক ও রিচাবক সেহো ছথি। খপন খন্নরাদ কর্ম খা তকব গ্লরত্তাসঁ ও মৈথিলীক মান রঁঠঃ নৈনি খছি। ও মৈথিল মনক রিশিঠ্ঠ বচনাকাব ছথি খা হ্নক করিতামে খা খন্যা বচনামে সংপূর্ণ মিথিনাক জীরন স্পঁদিত করৈত খছি। ধর্ম, সমাজিক জীরন প্রণালী, বাজনীতি, সভ্যতা খা সংস্কৃতিপব হ্নক এতেক সংত্তনিত খা সমধানন র্যংগ্য ছনি জে হ্নক বচনাক কনামেক সংযম খা তকব উঁকের্ষ মনকেঁ মোহি নৈত খছি। মিথিনাক সংগ–সংগ রঁগানক জীরন এক সংগ হ্নক বচনামে খরৈত

অছি। এক দোসবাসঁ জ্ড়ন আ অন্তবংগ ৰূপমে।

নিষ্কর্ষতঃ কহল জা সকৈত অছি জে করি বামলোচন ঠাক্ষব প্রথমতঃ আ অংততঃ জনতাক বচনাকাব ছথি। আখবী রিপন্ন আদমীক স্বখ-সেংতামে ভীজন, ওকবে দ্খসঁ দ্খী হোযবঁ, ওকবে স্বখসঁ স্বখী হোযবাঁক ব্যাপক পবিধিমে হ্নক বচনা রৌআগত বহৈত ছনি। হ্নক বচনাকাব নক্ষ্য জনতা থিক, সমান্য জনতা। আ হ্নক এহি মহত্বপূর্ণ আ অর্থব্যাপী নক্ষ্য নগ অংততঃ প্রত্যেক বচনাকাবকেঁ জযবাঁক চাহী।

স্ববেন্দ্র ঠাক্ষব

মৈথিনী সেরী করি শ্রী বামলোচন ঠাক্ষব জী

ওহ ! হম কী কহু নহি কহু। হম তখন বঁহ্ত মোশ্কিনমে পড়ি জাগত ছী জখন হম অপনাসঁ কনিষ্ঠ রাঁ জ্যেষ্ঠ কোনো মৈথিনী সেরীক র্যক্তিত্ব,প্রতিত্ব আ কীর্তিত্বক রিষযমে কিছু নিখবাঁক নেন হাথমে কনম পকড়ৈত ছী। তখন মোনমে হোগত বহৈত অছি জে ওহি মৈথিনী সেরীক সংবঁধমে কতহুঁ কোনো মৌনিক তথ্য ছুটি নে জাএ রাঁ এহেন কোনো রাঁত নহি নিখা জাএ জাহিসঁ হম উপহাসক পাত্র বঁনি জাগ ! আখিব হম কী কববৈক ? এখন তঁ হমবা নিখহে পড়ি বহন অছি। প্রসংগবশ্, উনেখ্য মহান্বভাব ছথি মৈথিনীক করি-নেখক সাহিত্কাব আদবণীয শ্রীমান্ বামনোচন ঠাকুব জী। ওনা হম ঈ০সন্--১৯৭৬ ক ২৬ জনববী ক' কনকত্তাক ধবতী পব পৈব বখনহুঁ। হমব অজিযা সম্বব শ্রী উদিত নাবাযণ ঝা আ সম্বব শ্রী বৃন্দদেব ঝা জীক কনকতাস্থ ববীন্দ্র ভাবতী রিশ্ববিদ্যানযক জোড়াসাঁকো প্রাংগণ স্থিত নিরাস স্থানপব যদা-কদা রাঁ ছুট্টী দিন ক' সামান্য মৈথিনক অতিবিক্ত কিছু মৈথিনী সেরী যথা শ্রী মহেন্দ্র ঝা(রৈনৌঁজা),শ্রী বাজন্দন নান দাস(কর্ণামৃতক সম্পাদক)আ নাট্যকাব দ্বয শ্রী দযানন্দ ঝা(নাগদহ) আ শ্রী গংগা ঝা(পবজুআবি,ডীহ) আদি প্রমুখ মৈথিনীসেরী সভ উপস্থিত ভ' জাথি। মিথিনা-মৈথিনী রিষযক রার্তানাপমে হুনকা সভকেঁ সংগ দেখিন্হ নাট্যকাব শ্রী প্রফুল্লচন্দ্র ঝা'বসিক'(পবজুআবি,ডীহ)। ওহী সমযসঁ হুনকা সভক মুহেঁ সুনিযন্হি আদবণীয শ্রী বামনোচন ঠাকুব জীক নাম। ওনা তখন তক হম কনকত্তাক মিথিনা-মৈথিনীক গতিরিধিসঁ সংনগ্ন নহি ছনহুঁ। মুদা,রাঁদমে হম রিশেষ রুচি নেবঁয নগনহুঁ। জ্ঞাতব্য হো কি এহিসঁ পূর্ব পটনা শহবমে বহৈত ওত্তুকা মৈথিনক গতিরিধিসঁ রুচি

बखैत बनी। ওঁ০সন্ ১৯৮৬क एकटा घटना! हम मैथिली-सेनानी श्री राबू साहेब चौधरी जीक विशेष आग्रहपर अखिल भारतीय मिथिला संघ कलकत्ताक सदस्य बनलहुँ। आ सक्रिय रूपेण संघक लेल काज करय लगलहुँ। तखन हम विषडा(हुगली)मे रहैत बनी। उपरोक्त 'संघ' आ श्रद्धेय चौधरी जीक सानिध्यमे रहैत चर्चाक्रममे हमरा ज्ञात भेल जे आदरणीय श्री रामलोचन ठाकुरजी 'संघ'क सक्रिय सदस्य छलाह। प्रायः नब्बे दशकक प्रथम उतरार्धमे एक दिन 'अस्वस्थ्य' चौधरी जी हमरा आग्रह कयलें रहथि:--- "रवेन्द्र जी! विशेष सूत्रसँ हमरा ज्ञात भेल अछि जे श्री रामलोचन ठाकुर जी रहुत अस्वस्थ्य छथि। अपनहि लोक छथि। अपन 'संघ'क शुभ चिंतक छथि। जौ आहाँसँ सम्भव हो तँ 'संघ'क दिशिसँ, हमरा दिशिसँ आ अपनहुँ दिशिसँ कृपया भेट क' अरितियन्हि तँ रहुत रढ़िया होइत।।" हम हुनक प्रस्ताव के सहर्ष स्वीकारल आ कहलें रहियन्हि---"चौधरी जी,कृपया, अपने हुनक पूरा पता-ठिकाना दी। हम एखनहि हुनकासँ भेट करबाक लेल जाएब।" की कहू! हम चौधरी जीसँ प्राप्त पता-ठिकाना ल' क' श्री राम लोचन ठाकुर जीक लेक गार्डेन्स स्थित निरास स्थानपर चारि बजे रेक पहर पहुँचि गेल बनी। हुनक कोठली तक पहुँचैत हम अजीबो गरीब स्थितिमे पड़ि गेल बनी। देखलें बनी जे एकटा व्यक्ति अपन बिस्तरपर पड़ल छथि आ हुनक एकटा पैरसँ डोरीसँ लागल -बान्हल किछु ওंटा बिस्तरक फ्रेमसँ नीचा लटकि रहल छैक। हम पूर्वानुमाने पूर्ण आश्वस्त भेल बनी जे ओएह छथि ---'श्री मान् राम लोचन ठाकुर जी। हम हुनक पैर

ছরি গোব নাগন আ অপন পূর্ণ পবিচয দৈত কহনে বহিযন্হি----"হমবা অপনেক ওতয অপনেক জিজ্ঞাসার্থ এখন পঠৌনন্হি অছি শ্রেষ্ঠ্য শ্রী রাঁবূ সাহেবঁ চৌধবী জী। আ, আগ্রহ কযনন্হি অছি জে হ্নক সেরা উঁপনর্ষ্ক কবৈরাঁক জোঁ রাঁত হোগু সে ঠাকূব জী অবঁস্স কহথি। হম পূর্ণ রূপেণ তৈযাব ছী| সংগহি ,পূর্ণ স্বস্থ্য ভেনা পব হম অবঁস্স ভেঁষ্ট কববঁন্হি| " হমব রাঁত স্বনি ঠাক্ষ্ব জী রাঁজ়ন বহথি:-" ঠীক ছৈক ।আহাঁ চৌধবী জীকেঁ কহবঁন্হি জে হম উঁতবোত্তব ঠীক ভ' বহন ছী। আ,জোঁ হমবা হ্নক কোনো সেরা নেরাঁক জরুবতি পড়ত তঁ হম হ্নকা অবঁস্স সূচনা দেবঁন্হি। পহিনে ও স্বযং স্বস্থ্য হোথি,সে হমব কামনা অছি। জে কিছ,ঠাক্ষ্ব জীক ঘবমে কিনকো নঞি দেখি হম পূছনে বহিযন্হি:-"ঠাক্ষ্ব জী! অপনেক ঘবমে হম কিনকো নঞি দেখৈত ছিযন্হি। এখন এহিঠাম কিও ছথি কী নঞি। "ও আগা কহনে বহথি:-"এখন কিও নহি ছথি। সভ কিও গামেপব ছথি। । "হম প্বনি আগা পূছনে নহিযন্হি:-"কী আহাঁ অপনা সংবঁধমে অপন পাবিরাবিক নোককেঁ গাম পব সূচনা দেনে ছিযন্হি।" ও আগা রাঁজন বহথি:-"নহি, হ্নকা সভকেঁ হম কোনো তবহক সূচনা নহি দেনে ছিযন্হি । আ,নে দেবঁন্হি। হমব আগ্রহ অছি ,জে আহাঁ রাঁ চৌধবী জী 'ক অনারেঁ জেকিযো হোথি ,হমবা সম্বঁন্ধমে,হমব গাম পব, হমব পাবিরাবিক কোনো সদস্যকেঁ ,অপনে নোকনি কোনো তবহক সূচনা নহি পঠরিযন্হি। কাবণ,ও নোকনি স্বনিতহিঁ ঘবঁড় া জযতাহ আ দৌড়নে কনকত্তা চনি ঔতাহ। তখন হমব সভ যোজনা রিগড়ি জাএত।" ঠাক্ষ্ব জীক উঁপবোক্ত রাঁত স্বনি হম হ্নকা কহনে বহিযন্হি:-ঠাক্ষ্ব

জী,এরমস্তু ! হম সভ খপনেক নির্দেশকে খরঁস্স পূর্ণ পানন কবরঁ । চিন্তা জ্নি কবী ।" হম ঠাক্ষব জীসঁ প্বন: পূছনে বহিযন্হি:–"ঠাক্ষব জী ! খপনেক সংগ ঙা দ্ঘটনা কেনা ভ'গেন । ও ৱাঁজন বহথি:–"স্বরেন্দ্রজী ! হড়ৱঁড় ামে হমব পৈব 'স্লীপ' ক' গেন । ওকব ৱাঁদ ঘবহিঁপব ডাক্টবী সনাহ নেন । এক্স–বে কবাওন গেন । পৈবক হড্ডী টুটি গেন । সংৱঁধিত ডাক্টব প্লাস্টব কযনন্হি । সূঙা–দৱাঁঙা সভ দেনন্হি । খা,কহনন্হি – 'ঘবে পব খারি ক' হম প্বন: দেখৈত–স্বনৈত বহরঁ । সে খাহাঁ দেখিতে ছী,হম ' ট্রৈকিংগ' পব ছী ।" হম প্বন: খাগা পূছনে বহিযন্হি:– ঠাক্ষব জী ! খপনেক ক্রিযা–কর্ম খা ঘবেনূ কাজ কেনা চনি বহন খছি ? ও ৱাঁজন বহথি:––"ডাক্টবক খনারেঁ সভ দিন ক' একটা নর্স খরৈঁত খছি । একব খনারেঁ সভ দিন ক' খহী ঠামক একটা মহিনা(খাযা) ভানস–ভাত ক' দৈত খছি । কপড় া–নত্তা,ৱঁর্তন–ৱাঁসন খা ঘব'ক সফাঙা খাদি ক' দৈত খছি । হম স্বযং 'স্টীক'ক সহাবে নিত্য ক্রিযা–কর্ম কহ্না ক' খূৱঁ সারধানীক সংগ ক' নৈত ছী । খাব কী কহু,কণ্ঠ তঁ থোড়়ে কে খছিএ । 'হম তখনে খন্বভর কযনে বহী জে ঠাক্ষব জী একটা ৱঁহ্ত জীরটগব খা সংঘর্ষশীন নোক ছথি । হম প্বন: খাগা পূছনে বহিযন্হি– "ঠাক্ষব জী ! খপনেক ঙা প্লাস্টব কহিযা ধবি কটত ? " ৱাঁজন বহথি ঠাক্ষব জী:–"হঁ, ডাক্টব কহৈত ছথি জে পন্দ্রহ দিনক ৱাঁদে প্লাস্টব কটি সকৈত খছি । খা,এখন ধবি হমব স্থিতি তঁ ঙাএহ খছি । হ্দা,দ্খ খছি জে হম এখন খাহাঁ কে চাহো নহ্ঞি পীখা সকৈত ছী । কাবণ, চাহ নারঁয ৱঁনা কিও নহি খছি । জে চাহ থবমসমে ছন সে হম খাহাঁ খারঁযসঁ পহিনহি পীরি চ্কন ছী । '"হম

कहलने बहियन्हि:-अपने एहि लेल बेशी चिन्ता नञि करी।" उपरोक्त बातचीतक बाद हम प्रस्थान करबाक लेल उद्यत भेल रही कि ठाकुर जी बाज ु ाब बहथि:- स्वरेन्द्र जी! कनेक आब ठहरु।"ओ कहैत ओ हमरा अपन लिखल एकटा मैथिली पोथी उपहार स्वरुप देने बहथि।हम कहलने बहियन्हि:-ठाकुर जी! हम एखन उपहार स्वरुप ओ पोथी नञि लेब।हम कोनो मैथिली पुस्तक प्राय:उपहार स्वरुपमे नञि लैत छी।कीन लैत छी। अपने लोकनि अपन निजी टाकासँ पोथी छपबैत छी।जौ उपहारे स्वरुप सभकेँ पोथी देबैकतँ दोसर-तेसर पोथी कोना छपाएब? आहाँ सन मैथिली लेखक सभ प्राय: गरीबे लोगत छथि।तेँ हम एखन टाका देबे करब।अन्यथा नञि बुझी। जौँ,सम्भव हैत तँ हमरा बादेमे उपयुक्त समयपर उपहार द'देब।" तकोन हम टाका देल आ पोथी ल'लेल। यदा,ठाकुर जी हमर तथाकथित उपकारकेँ नहि बिसरलाह। आ,पूर्ण स्वस्थ्य भेला पर कोनो उपयुक्त समय पर ओ अपन लिखल एकटा दोसर पोथी हमरा दए देलन्हि। ओकर बादो दोसर लेखकक लिखल 'ह्री'मे बाँटैय बला पोथी सेहो समय-समय पर दैत बहलाह।धन्य छथि हमर सभक ठाकुर जी अर्थात्--- श्री राम लोचन ठाकुर जी !! ओकर बाद श्री ठाकुर जीसँ अनुमति ल' हम पुन: हुनक पैर छुबि प्रणाम करैत प्रस्थान कयने रही!! ओही दिनक प्राय: आठ बजे साँझक समय हम श्री चौधरी जीकेँ श्री ठाकुर जीक स्वास्थ्य स्वभावक संबंधमे सभ बात आबि कहलने बहियन्हि।ओ बहुत खुशी भेल बहथिआ कहलने बहथि:- "ठीक छैक । हम सभ हुनक स्वास्थ्यक संबंधमे कोनो

सूचना हुनक गाम पर एकदम्मे नहि पहुँचलन्हि। ओकर बाद चौधरी जी रुकलाह नहि। अपना गतिएँ ओ कहलें शुरू कयने रहथि:-सुरेन्द्र जी! श्री शुकदेव ठाकुर जी आ श्री राम लोचन ठाकुर जी दुनू निज पितियौत भाइ छथि। श्री शुकदेव जी कलकत्ता ट्राम (रेल)कंपनीमे काज करैत छथि। आ श्री राम लोचन जी एतहि लनकम टैक्स विभागमे काज करैत छथि। दुनू भाइ कर्मठ लोक छथि। दुनू भाइ 'मिथिला संघ'क लोक छथि। शुकदेव जी 'संघ'अध्यक्ष रहथि। आ राम लोचन जी से हो 'संघ'क सचिव रहि चुकल छथि। बादमे ओ 'संघ'क नाटक विभागक प्रभावी बनाओल गेल रहथि। दुनू भाँइ नाटकक मंजल कलाकार छथि। राम लोचन जी तँ हमरा संग हमर लिखित नाटक 'चाणक्य'मे चन्द्र गुप्तक भूमिकामे रहथि। आ,हम चाणक्यक भूमिकामे रही। लोक सभ एखनो धरि कहैत छथि जँ दुनूक भूमिकामे उक्त नाटक बेशी मंचित भेल छल। जकर पुनरावृति भविष्यमे पुन: हैत कि नहि,से नञि जानि। एखन समयाभावमे दुनू भाँइ समय नञि द'रहल छथि।" तहि पर हम आगा कहलें रहियन्हि- "चौधरी जी! अपने ठीके कहैत छी। हम सेहो कलकत्ताक कतेको लोकक मुहें इ बात सुनने छी। विशेष क' हमरा श्रीवैद्यनाथ झा जी(डुमरा बना)सेहो एहि संबंधमे कहलें छथि।" श्रीजय श्री बाबू साहेब चौधरी जी हमरा आगा कहलें रहथि :-सुरेन्द्र जी! राम लोचन ठाकुर जी एकटा नीक जुझारू मैथिली क्रान्तिकारी छथि। ओ 'मैथिली मुक्ति मोर्चा बना क' पटनामे सफल आन्दोलन सेहो कयने छथि। ओ मैथिली जगतमे जानल-मानल लोक छथि। हमरा ओ गाहो कहलें रहथि

जे ओ मैथिलीक एकटा नीक कवि–लेखक आ साहित्यकार छथि। लेखन हेतु जे किओ हुनका प्रोत्साहित करने छथिन्ह ताहिमे हम सेहो एकटा लोक छी। ओ किछु मैथिली पोथीक प्रकाशन सेहो करने छथि। आ,उत्तरोत्तर करैत रहताह। ओ मैथिली पत्र–पत्रिकाक सम्पादन सेहो करैत छथि" महामना श्रद्धेय चौधरी जी हमरा ओहो कहने रहथि:–सुरेन्द्र जी! श्री शुकदेव ठाकुर जी आ श्री राम लोचन ठाकुर जी हमर समधि सेहो छथि। हमर कनिष्ठ भ्राता राम प्रसाद(चौधरी)क ज्येष्ठ बालककें शुकदेव ठाकुरजीक अपन एकटा कन्यासँ विवाह हमहीं करबौने छी। तैं हमरा सभक बीचमे एतेक आपकता अछि आ रहत।" आब श्रद्धेय श्री बाबू साहेब चौधरी जी नहि छथि। मुदा,ओ हमरा श्री रामलोचन ठाकुर जीक संबंधमे जे बात सभ कहि गेल छथि से एखनो धरि अक्षरश: मिलैत अछि। आ,हम पूर्ण अनुभव करैत अछि जे श्री राम लोचनजी अद्यावधि मिथिला–मैथिलीक नि: स्वार्थ सेवा क' रहल छथि। ओ हाल तक बहुतो मैथिली पुस्तकक प्रकाशन क' चुकल छथि। ओ विभिन्न पत्र– पत्रिकामे आलेख लिखैत रहलाह। कखनो छद्म नामसँ त' कखनो अपनहिं नामसँ। ओ हमरा सभ के कहला पर अ०भा०मिथिला संघ'क लेल श्रद्धेय (स्व०)श्री बाबू साहेब चौधरी जी द्वारा स्थापित–प्रकाशित पत्रिका' मैथिली दर्शन'क पुन: सम्पादन –प्रकाशनक भार उठौलन्हि। उक्त पत्रिका जनवरी २००४सँ शुरु भेल । आ, दिसम्बर२००३.तक प्रकाशित होइत रहल। मुदा,सन–२००६क जनवरी माहसँ 'संघ'क भूतपूर्व मुख पत्र आ मासिक पत्रिका'मिथिला दर्शन'क पुन: प्रकाशन शुरु भेल श्री मान् उदय नारायण

सिंह 'नचिकेता'जीक प्रधान सम्पादकत्वमे। आ ,श्री ठाकुर जी उक्त पत्रिकाक कार्यकारी सम्पादककेँ रूपमे काज करय लगलाह। फलस्वरूप 'मैथिली दर्शन'क प्रकाशन बन्द भ'गेल। तथापि श्री ठाकुर जीक सर्वस्तुरीय सहयोग प्रसंशनीय रहल छल। एहि सभ उपरोक्त तथ्यक अतिरिक्त श्री राम लोचन ठाकुर जी समय – समय कोलकाता आ एकर उपनगरक मिथिला–मैथिलीक विभिन्न कार्यक्रममे सक्रिय रूपसँ भाग लैत रहलाह। ओ अपन सम्पादकीय लेखन आ भाषण सभमे प्राय: मौलिक तथ्य के सदा उल्लेख करैत रहलाह। जाहिसँ नवागत पीढ़ीक लोक सभ मिथिला –मैथिलीक अतीत आ वर्तमानक समस्या सभसँ अवगत होइत रहथि। हमरा दृष्टिएँ श्री राम लोचन ठाकुर जी राजनैतिक रूपसँ एकटा सच्चा कम्युनिष्ठ छथि। ओ अपना स्तरक उचितवक्ता आ सफल मैथिलीवादी लोक छथि। लोकरी करब हुनकर एकटा मजबूरी छलन्हि। लेखन हुनक एकटा व्यसन छन्हि। मिथिला–मैथिलीक निरन्तर सेवा करब हुनक परम धेय छन्हि। एहि अंतर्गत सम्पूर्ण मिथिलामे प्राथमिक स्तर पर शिक्षाक माध्यम मैथिलीए होएबाक सिद्धान्तक पक्षधर छथि। संगहि, 'मिथिला राज' निर्माणक प्रबल समर्थक छथि। एखन 'मिथिला दर्शन' पत्रिका पुन: चालू भेल अछि। परन्तु किछु मास पहिने एहि मासिक पत्रिका'क प्रकाशन हठात् बन्द भ' गेल छलैक। ओही समयमे ज्ञातव्य भेल छल जे श्री राम लोचन ठाकुर जी अपन शारीरिक अस्वस्थ्यताक कारणेँ एकर सम्पादन सहयोग बन्द क' देलन्हि अछि। आ,ओ चिकित्सा करबा रहल छथि।एक दिनक बात।प्रसिद्ध नाट्य निर्देशक श्रीगंगा झा जी फोनक कयलन्हि जे हम

श्री ठाकुर जीसँ भेंटकररॉक हेतु हुनक निरास स्थान पर जाएब। हुनपया थपने थरॅस्मे थाउँ। एकहिं संगे दुनू थादमी जाएब। सैह भेल। दुनू थादमी हुनका भेंटै केनियन्हि। देखल जे उँत्तरोत्तर हुनक स्वास्थ्यमे स्वधार भ' रहल छन्हि। हुनका संग प्राय:एक घंटा रॉतचीत कयल। ओ चाह पीऔलन्हि। थंतमे हम दुनू व्यक्ति हुनक स्वथद स्वास्थ्यक कामना करैत प्रस्थान कयल।

योगेन्द्र पाठक 'वियोगी'
रामलोचन ठाकुरक व्यक्तित्व : एक दृष्टिकोण

रामलोचन ठाकुर कें हम पहिला सोलह–सत्रह साल सँ जनैत छिऐनि। हुनकर किछु साहित्यिक कृति पढ़ल

अछि। साहित्यक मूल्यांकन करबाक अरगति हमरा नहि अछि, मात्र हम हुनक व्यक्तित्वक किछु खास अंश पर अपन अवलोकन एतए प्रस्तुत करैत छी।

2004 के अन्त अथवा 2005 के शुरू के समय, हम कलकतिया साहित्यिक समाज मे घोंसियेबाक चेष्टा करैत रही आ सम्पर्कक मासिक बैसार मे जाएब शुरू कएने रही। ओहि समय ओ बैसार कॉलेज स्ट्रीट स्थित रामाबाजेन्द्र छात्र निवास मे कोनो कोठरी मे होइत छल। एहने एक बैसार मे अकस्मात रामलोचन जी अपन एकटा पुस्तक 'स्मृतिक धोखरल रंग' लेने अएलाह आ एतबा कहि जे 'एकर विमोचन वैज्ञानिकजी करताह' हमरा हाथें ओकर विमोचन करबौलनि। ओ किताब हमरा पहिने सँ देखल नहि छल। हम ओहि विषय पर किछु बजबा मे असमर्थ छलहुँ, तथापि विमोचनक प्रक्रिया सम्पन्न भेल। किताब मे हमरा पहिल बेर किछु अटपट लागल — मुखपृष्ठ पर किताबक नाम आ लेखकक नाम मात्र मिथिलाक्षर (जकरा हम सब बाँचा मे तिरहुता लिपि नामे सिखने छलहुँ) मे लीखल। देवनागरी लिपता। बंगाल के छ्लैप पर जकर देवनागरी मे ओएह बात लीखल छलैक, किन्तु एहन व्यवहार हम पहिल बेर देखि रहल छलहुँ। पुरान मैथिली लेखक लोकनिक कतेको पुस्तक एहन देखने छी जाहि मे मिथिलाक्षरक व्यवहार भेल छलैक तथा संगहि देवनागरी सेहो रहितहिं छलैक, से बहुत छोटे अक्षर मे किएक ने होअक। तकर बाद हुनकर आलो पुस्तक सब देखबाक आ पढ़बाक अवसर भेटैत। हुनकर पुरना किताब सब, जेना 'मैथिली लोककथा' (1983), 'अपूर्वा' (1996),

'নাখ প্রশ্ন খন্বত্তবিত' (2003) খাদি সৰ্ঁ মে ওএহ ঢাঠী। 'খাঁখি ঋননে খাঁখি খোননে' (2005) মে দেখৈত ছী ঋখপৃষ্ঠ পব দূনূ নিপিক ব্যরহাব। তকব ৰাঁদ খন্বরাদ ৰঁনা কিতাৰঁ সৰঁ মে মিথিনাক্ষব নিপত্তা।

ৰীসম শৈতাব্দীক উঁত্তবাৰ্দ্ধ মে এহি প্রযোগক কী ঔচিত্য ছনৈক ? কিছু গোষ্ঠে একবা বামনোচনজীক হঠধর্মিতা কহি সকৈত ছথি ঋদা হমবা রিচাবেঁ একব গূঢ় খর্থ ছনৈক। মৈথিনী সেনানী বামনোচন ঠাকুবক নেন মৈথিনী ভাষাক সংগহিঁ নিপিক মহত্তা সমতুল্য ছননি। ও মৈথিন সমাজ কেঁ গএহ সন্দেশ দেৰঁহ চাহৈত ছনখিন জে খপন নিপি কেঁ রিসবৰঁ উঁচিত নহি। মিথিনাক্ষবক হটৌ দেৰঁ মৈথিনী নেন কতেক নাভদাযক খা কি হানিকাবক ভেনৈক তাহি ৰঁহস মে হম এতএ নহি জাএ চাহৈত ছী ঋদা এতৰাঁ ৰঁতা দেৰঁ জৰুবী ৰুঁনৈত ছী জে মিথিনাক ৰাঁহব জে রিদ্বান মৈথিনী ভাষা খা সংস্কৃতি সঁ সিনেহ বখৈত ছথি খা ভাষাক সংগ নিপিক মহত্ব ৰুঁনৈত ছথিন, হুনকা নজবি মে নিপি কেঁ হটৌ দেৰঁ মৈথিনী নেন মহান গনতী ভেন। ওনা তহ খনেকো এহন উঁদ্ধবণ দেন জা সকৈত খছি, ঋদা এহি প্রসংগ হম খপন খন্বভর ৰঁতৰৈঁত ছী। 2014 মে কেন্দ্রীয রিশ্বরিদ্যানয, তেজপুব (খসাম) মে ভাবতীয বাষ্ট্রীয রিজ্ঞান খকাদমী (INSA) কে রার্ষিক মীটিংগ ভেন ছনৈক। ওহি মে খসমিযাক প্রসিদ্ধ সাহিত্যকাব প্রাফেসব নগেন সাগকিযা খতিথি রক্তাক ৰূপ মে খপন র্যাখ্যান প্রস্তুত কএনে বহথি। র্যাখ্যানক খন্ত মে হমবা হুনকা সংগ কিছু গপ-সপ ভেন ছন। ওহী ঞ্রম মে ও ঞা রিচাব র্যক্ত কেননি জে নিপি কেঁ হটৌএৰঁ মৈথিনীক নেন ৰঁহুত হানিকাবক ভেনৈক।

সমযক সংগ বামলোচনজীক এহি বিচাব মে কিছু পবিবর্তন ভেল। একটা আব অবলোকন — মিথিলাক্ষব ৰলা কিতাৱ সব হিনকব স্বয়ং প্রকাশিত ছলনি। একব বিপবীত অনুবাদ পুস্তক সৱ অন্য প্রকাশন সঁ — জেনা 'পদ্মা নদীক মাঝী' (2009) মিথিলা সাংস্কৃতিক পবিষদ কলকত্তা সঁ, 'কঠপুতবী নাচক গতিকথা' (2016) সাহিত্য অকাদমী সঁ আ 'অযাচী সংধান' (2018) কিস্থন সংকল্প লোক, সুপৌল সঁ। কী মিথিলাক্ষবক অনুপস্থিতি কেঁ প্রকাশক সঁ জোড়ি সকৈত ছিঐক ? আ কি লেখক স্বয়ং এহি নিষ্কর্ষ পব আবি গেলাহ জে ও ব্যবহাব অনুপযোগী ভহ গেলৈক ? কহব কঠিন কাবণ এহি বিষয পব হমবা হুনকা সংগ চর্চা নহি ভেল।
'স্মৃতিক ধোখবল বংগ' নামহি সঁ বুঝনা জাগছ জে পুস্তক সংস্মবণামেক লেখ সৱহিক সংকলন অছি। এহি মে মুখ্যতঃ চর্চা অছি মৈথিলী আন্দোলন মে কলকত্তাক যোগদান, জাহি মে বামলোচনজী কোনো লে কোনো ৰূপ মে অপনে সহভাগী ছলাহ। পুস্তক পঢ়লা সঁ হম মৈথিলী আন্দোলন মে কলকতিযা মৈথিল সমাজক যোগদান বুঝি পৌলহুঁ।

'মৈথিলী লোককথা' পহিল বেব ছপল 1983 মে। ও কোনো মৌলিক কৃতি নহি কহল জেতৈক মুদা সমাজক ধবোহবি কেঁ সম্হাবি কএ একত্রিত কবৱাক কাজ ভেলৈক। খিস্সা পিহানী ৰচা মে সৱ গোটে সুনলে ছী মাএ–ৰাবূ, কাকা–কাকী, দাদা–দাদী, নানা–নানী অথবা পবিবাবক আ সমাজক অন্য লোক সৱসঁ। বিশ্বক সৱ সমাজ মে অনেক ৰূপ মে ও খিস্সা–পিহানী প্রচলিত

ছৈক জাহি সঁ ৰচাক নেন মনোৰংজনক খতিৰিঞ ৰহুমূন্য শিক্ষা সেহো ভেটৈত ছৈক। সৱ ভাষা মে এহন খিস্সা সৱ কে ছোট-পৈঘ সংকনন সেহো কএন গেন ছৈক। সত্য ৰজৱাক নীক ফন, ঝূঠ ৰজৱাক খৰাপ ফন, ঈমানদাৰীক মহত্ব, পৰিশ্ৰমক ফন, খতিথি সৎকাৰক মহত্ব, কৰ্তব্যাকৰ্তব্যক ৰোধ খাদি খনেকো ৰিষযক পৰিচয খাদি কান সঁ ৰচা কেঁ এহি খিস্সা সৱ সঁ ভেটৈত ৰহনৈক খছি। নোককথাক স্বৰূপ দেশ-কোস ৰদনি গেনা সঁ ৰদনি জাএৱ স্বাভাৰিকে। একে গাম মে দূটা কথা ৱাচক একে কথা কেঁ কনেৰৱ কনে ৰদনৈত স্বনৱৈত ভেটি জাএৱ খসম্ভৱ নহি। কতহু কনে পাত্ৰ ৰদনি গেন তহ কতহু কনে দৃশ্য। ওা খিস্সা সৱ ছিড়া খাএন ছৈক খা সমযক সংগ ৰহ্তো খিস্সা নোক ৰিসৰি জাগত ৰহন খছি। খাস কহ কএ ৰদনৈত সামাজিক পৰিৱেশ মে, জতএ নানী, দাদী ৰনা সংযুক্ত পৰিৱাৰ উঠি গেনৈকএ খা ঘৱা পতি-পনীক ন্যূক্লিযৱ পৰিৱাৰ ৰহি গেনৈকএ, খিস্সা কহৱাক নেন পুস্তক ৰহ্তে খাৱশ্যক ৰুঝাগত ছৈক। ৱামনোচনজী এহি খাৱশ্যকতা কেঁ ৰুঝননি ৰহ্ত পহিনহি খা তেঁ সংকনিত কেননি নোককথা কেঁ।

নোককথাক সংকনিত সাহিত্য সৱ ৰিকসিত ভাষা মে ৰহ্ত সমৃদ্ধ ছৈক। এ. কে. ৱামানুজন নিখিত খংগ্ৰেজী কিতাৱ Folktales from India, জাহি মে ভাৱতক ৰাঁগস ভাষাক চূনন 110 টা নোককথা ছৈক, এতেক উঁপযোগী ভেনৈক জে ওকৱা ৰংগনা খনুৱাদ কেননি মহান ৰিদুষী নেখিকা মহাশ্বেতা দেৱী। একৱ মৈথিনী খনুৱাদ সম্ভৱতঃ নহিএ ভেন ছৈক। ৰংগনা ভাষা মে খনেকো পুস্তক ছৈক নোককথা ৰিষয পৱ। তথাপি মহাশ্বেতা

देखी सन महान साहित्यकार ए. के. रामानुजन लिखित अंग्रेजी किताब के हँगला अनुवाद केलनि। बाँग्ला भाषा मे ओ नहि मानि वैसबैक जे मैथिलीओ छैक। एहि अंग्रेजी किताब मे मैथिलीक कोनो कथा नहि छैक।
छिड़ि आएल लोककथा सभ केँ एक ठाम लीखि कए पाठक केँ परोसि देब महत्वपूर्ण योगदान बूझल जेबाक चाही। रामलोचनजी अपन एहि पुस्तक केँ समर्पित केलनि मैथिली लोकसाहित्यक अनन्य उपासक डा० ब्रजकिशोर वर्मा 'मणिपद्म', राजेश्वर झा आ अणिमा सिंह केँ। एहि मे कुल 36 गोटे कथा छैक, सभ रुचिगर। विध-विधाताक खिस्सा सँ लइ कए समाजक प्राय: सभ वर्गक प्रतिनिधित्व छैक एहि संग्रह मे। ठक, आलसी, चतुर, सेठ-साहुकार, लोभी, दानी, विद्वान आ महामूर्ख सभ के खिस्सा भेटैत अपने केँ एहि संकलन मे। मैथिली लोककथाक छोटेमोटे संकलन पहिनहु प्रकाशित भेल छलैक किन्तु एतेक पैघ नहि। पाठकवर्ग सेहो एकर महत्व केँ बूझलक आ पुस्तक के पहिल संस्करण जल्दीए शेष भऽ गेल। तखन 2006 मे आएल दोसर संस्करण। बहुत दिन बाद 2017 मे किछु आर बेसी खिस्साक संग आएल योगानद झा संकलित आ साहित्य अकादमी द्वारा प्रकाशित 'मिथिलाक लोककथा संचय'।

रामलोचनजीक ओ प्रयास एकटा अमूल्य निधि भेलैक मैथिली साहित्य लेल। अस्वस्थताक कारण वर्तमान मे ओ निष्क्रिय भऽ गेल छथि। ईश्वर सँ प्रार्थना जे हुनका शीघ्रे स्वस्थ करथिन जाहि सँ मैथिली साहित्यक भंडार मे किछु आर योगदान होअक।

পিবামিডক দেশী মে

১

হমবা সরঁহিক সনাতন ধর্ম দর্শনক খনুসাব মনুষ্য যোনি মে জন্ম নেনিহাবক সরঁসঁ পৈঘ গম্ভা বহৈত ছৈক পুনর্জন্মক চক্র সঁ ছুঞ্জী ভেঠরঁ খা মোক্ষক প্রাপ্তি জাহি মে মনুষ্য বৈকুণ্ঠনোক পহুঁচি জাগত খছি।
রিভিন্ন শাস্ত্র পুবাণক খনুসাব মোক্ষ প্রাপ্ত ভেনা সঁ পহিনে নোক নিবন্তব জন্ম নৈত বহৈত খছি। খগিনা জন্ম মে কোন যোনি মে জন্ম নেত সে ওকব কর্মকি ফন পব নির্ভব কবৈত ছৈক।
ওনা তহ ঞা কহরঁ কঠিন ছৈক জে কোন তবহক কর্ম কেনা সঁ নোক মোক্ষ প্রাপ্ত কবৈত খছি খা যদি ককবো মোক্ষ ভেঁটিযো জাগত ছৈক তহ ওকব কী পবিচয খথরা চিন্হ হোগত ছৈক হ্মদা মানি নেন জাগত ছৈক জে কোনো রঁহ্ত ধর্মামো ব্যক্তি কেঁ এহি তবহক গতি ভেঁটৈত হেতনি। জে কিছু হোগ, হ্মদা মৃত্কক রাঁদ এহি পার্থিব শবীব কেঁ সনাতন ধর্ম মে কোনো মহত্ব নহি ছৈক তেঁ একবা খাগি মে জবা দেন জাগত ছৈক।
খারঁ সোচিযৌক যদি মোক্ষক রঁদনা খপনে কেঁ কহন জাএ জে রঁহ্ত নীক কর্মক ফন সঁ খপনে হেব খগিনা জন্ম মে কহিযো ওহী শবীব মে খারি জাএরঁ, তখন কোন তবহক তৈযাবী কবরৈক ? শবীব কেঁ রঁচা কএ বাখরঁ তখন জরুবী ভহ জেতৈক নে। এহি পার্থিব শবীব কেঁ রঁচা কএ বাখরঁ কতেক কঠিনাহ হেতৈক ? ঠাঁঢা প্রদেশী মে কিছু রেঁসী দিন তক তহ স্ববক্ষিত বাখনো জা সকৈত ছৈক হ্মদা গর্ম জনরাযুক প্রদেশী মে তহ হ্মশিকনে। দেখিতে ছিঐক জে কিছুএ ঘঁটা মে

মৃতক কে শবীব খকড়া জাগত ছৈক খা একাধ দিনক ব়াঁদ ওকব ক্ষয শ্বক ভ২ জাগত ছৈক, ওহি সঁ দ্স্মাঙ্ক ব়হবাএ নগৈত ছৈক।

প্রাচীন মিস্র মে এহি তবহক মান্যতা ছনৈক জে নীক কাজ কেনা সঁ বাজা মৃ্ুক ব়াঁদ ফেব কহিযো ওহী শবীব মে প্ররেশ কবৈত জন্ম নেতাহ। তেঁ খাস ক২ কএ বাজপবিরাবক ব়ীচ এহি নেন প্রযাস কএনে গেনৈক খা ওহি সমাজ মে শবীব কেঁ স্ববক্ষিত বখব়াঁক ফর্মূনা তাকি নেন গেন। স্ববক্ষিত শব কেঁ, জকবা ‘মমী’ কহন গেনৈক, কএক তহ কে তাব়ূঁত মে ব়ন্দ ক২ কএ রিশেষ কক্ষ মে বাখন জাগত ছনৈক জকবা ঙঁপব পৈঘ পাথব বাখি দেন জাগত ছনৈক জে কোনো তবহেঁ যদি কনিযো দ্স্মাঁধ নিকনব়ৌ কবতৈ ত২ সিযাব ফ্ফব খাদি কেঁ ওহি শব তক গেন নহি হোগক। এহি পাথব কেঁ মস্তব়া কহন জাগত ছনৈক।

খফ্রিকা মে জীরনদাযিনী নীন নদীক কছেব মে রিকসিত মিস্র দেশক সভ্যতা প্রাচীন ত২ ছৈকে, কতেকো হিসাব়েঁ প্রাচীনতম সভ্যতা সব় মে খদ্বিতীয সেহো। ওত্তুকা পিবামিড সংসাবক সাত খাশ্চর্য মে এক মানন জাগত বহনৈক খছি। মিস্রক সভ্যতাক ব়াঁবে মে ব়ঁচা মে গতিহাস মে জে পঢ়নে ছনহুঁ তাহি সঁ ওতএ জাকএ দেখব়াঁক গচ্ছা ত২ ছনেহে, হান মে গঁটবনেট পব খনেকো সামগ্রী উঁপনব্ধ ভেনা সঁ মিস্র ভ্রমণক উঁস্কেকতা ব়ঁঢ়ি তে গেন।

ভ্রমণ নেন হম পহিনে খপন রিশ্বাসী ট্রৈরন এজেঁট রঁগনোবক রিযোন্ডব সঁ সম্পর্ক কএন। রিযোন্ডবক টৗম মে শ্রীনিরাস সেন◌ॉয মিস্রক রিশেষক্ত ছথি খা মিস্র টূব পব কতেকো ব্ল◌ॉগ নিখনে ছথি। ফ্দা ছোট সংস্থা

बहनाक कारणेँ ओ कम्पनी हमरा लेल कोनो एहन टूर ग्रुपक जोगाड़ नहि कऽ सकल जे सुविधाजनक होइत। अन्त मे श्रीनिवास अपनहि स्वझाव देलनि जे हम थोमस कूक टूर कम्पनीक मिस्र पैकेज मे यात्रा करी।
टूर पर जेबाक सँ पहिने श्रीनिवास हमरा मिस्रक दर्शनीय स्थल, इतिहास, आदिक बारेमे जानकारी देलनि। ओएह बतौलनि जे एकटा प्रख्यात अमेरिकन इजिप्टोलॉजिस्ट श्रीमान बॉब ब्रायर अठतालीस लेक्चर के एकटा ऑडियो बुक बनौने छथि, ओहि ऑडियोबुक कें फोकटे मे कोना डाउनलोड कएल जा सकैत छैक। हम सेहो कएल। बॉब ब्रायर लिखित ओही ऑडियोबुक के संक्षिप्त रूपरेखा के एकटा पीडीएफ सेहो इंटरनेट पर भेटि गेल। एहि स्रोत सबसँ मिस्रक प्राचीन सभ्यताक आधुनिक ज्ञान सँ परिचित भेलहुँ।
श्रीनिवास थोमस कूक के पैकेज मे दूटा परिवर्तन सेहो करौलनि — दोसर दिनक एलेक्जेन्ड्रिया टूरक बदला गीजाक आसपास के सकारा आ दहसुर नामक जगह, जतए प्राचीनतम पिरामिड छैक। सकारा मे तइ बारेमे किछु छैक जे हम आगू लिखब। दोसर परिवर्तन छल टूर कें एक दिन बढ़ा कऽ लक्जर के आसपास डेन्डारा आ आबीदोस मे प्राचीन मंदिर सब देखब। यद्यपि एहि लेल हमरा अतिरिक्त खर्चा लागल मुदा एहि लेख कें अन्त तक पढ़लाक बाद अपने कें विश्वास भेये जाएत जे ओ अतिरिक्त खर्चा बहुत उपयोगी छल आ हम कहि सकैत छी जे ओकरा बिना टूर किछु हिसाबेँ अपूर्णे रहि जइतए।
थोमस कूक के सात-राति-आठ-दिनक पैकेज मे

তীন দিন বাজধানী কাহিবাক উঁপনগব গীজা মে পাঁচ সিতাবা হোটৈন মে বহবাঁক, তকব বাঁদ তীন বাতি নীন নদী পব ওহনে বঁহ্ত নীক জহাজ পব বহবাঁক খা খন্তিম বাতি নকজব শহব মে ফেব পাঁচ সিতাবা হোটৈন মে বহবাঁক ব্যবস্থা ছনৈক। খর্চাকি চর্চা হম এতএ নহি কবৈত ছী কাবণ এহি মে কবীব খাধা ভাগ বিদেশী ঝদ্রা কে ছৈক খা ওকব বিনিময দব বঁদনৈত বহৈত ছৈক।

কহবাঁ নেন মিস্রক ট্রৈব বাঁবহো মাস চনৈত ছৈক ঝদা নীক সময নবম্বব সঁ ফবববিএ তক বহৈত ছৈক। তকব বাঁদ গর্মী। হমব ট্রৈব 17 সঁ 24 সিতম্বব 2019 তক ছন। মানে ভেন 17 সিতম্বব কেঁ পহুঁচনাগ খা 24 কেঁ ভোবে বিদা ভঽ গেনাগ। একবে কহন জাগত ছৈক সাত-বাতি-খাঠ-দিনক (7N8D) পৈকেজ।

বিদা হেবাঁক তিথি সঁ মাত্র চাবি দিন পহিনে টিকট খা মেডিকন গন্স্যাবেন্স পেপবক সংগ সাতো বাতি নেন হোটৈন কে নাম, যাত্রাক এডরাগজবী খাদি সব কিছু থোমস কূক গ্রমেন সঁ পঠা দেনক - সবঁটা স◌ॅফ্ট ক◌ॅপী। প্রিংট খহাঁক কাজ ছী নেবাঁক হোখএ তঽ নীখএ নহি তঽ স◌ॅফ্ট ক◌ॅপী সঁ কাজ চনাউ। ওনা এডরাগজবী মে কহন গেন ছন জে প্রিংট জরুবে নঽ নেব। উচিতে, কাবণ যদি কতহু মোবাঁগন হবা গেন খথরা ভংগঠা গেন তখন স◌ॅফ্ট ক◌ॅপী কতএ সঁ খাওত ? জে কিছু, এক প্রতি সব চীজক প্রিংট নঽ কএ বখনহুঁ।

হমবা 16 সিতম্বব কেঁ সাঁঝ মে কনকত্তা সঁ ঝম্বগ জেবাঁক ছন, ওতএ ছও ঘংটাক প্রতীক্ষাক বাঁদ 17 সিতম্বব কেঁ তীন বঁজে ভোব মে গ্রজিপ্ট এযব সঁ কাহিবাক

यात्रा। करुन गेल जे काहिरा एयरपोर्ट पर टूर मैनेजर प्रतीक्षा करैत रहताह। ओतहि ग्रुपक अन्य सदस्य सभ सँ भेंट होएत।
सभेरे स्थानीय समय ठीक साढ़े पाँच बजे हम सभ काहिरा एयरपोर्ट पर उतरि गेलहुँ। आश्चर्य लगैत छल जे एतेक सभेरे पहुँचलाक अछैतो होमस कुक आजुक भरि दिनक कोनो कार्यक्रम नहि रखने छल। अस्तु, हराग जहाज सँ बहरेलाक बाद होमस कुक के एकटा स्थानीय प्रतिनिधि अपन बैनर लेने भेटेला, कहलनि, चलू चेकआउट लगेज लेलाक बाद लग सभ गोटे प्रतीक्षा करू।
एतए गोटागोटी ग्रुपक किछु सदस्य सँ भेंट होइत गेल। सभकें एकत्रित करबामे कने समय तँ लागिए गेलैक। अन्त मे करीब साढ़े सात बजे हम सभ बाहर निकलि बस मे सवार भेलहुँ। एखन मात्र अठारह गोटे ग्रुप मे छलहुँ। एतए बस मे होमस कुकक भारतीय टूर मैनेजर पहिल बेर उपस्थित भेलाह, ओ अपन परिचय देलनि इन्द्रजित देशमुख नाम सँ। बस बेस, आगू बिदा भेलहुँ। हमरा सभहिक होटेल काहिरा शहरक उपनगर गीजा मे छल आ प्रसिद्ध पिरामिड सँ मात्र एकाध किलोमीटरक दूरी पर। ई एयरपोर्ट सँ बेस दूर। रस्ता मे एकठाम बस ठाढ़ कए कए यात्री लेल जलपान लेल गेल। एहि मे सैंडविच सदृश एक प्रकारक स्थानीय स्टफ्ड ब्रेड, जकरा फलाफेल कहल जाइत छलैक, के दू पीस आ किछु फल, टमाटर जूसक डिब्बा आदि छलैक। एकर अतिरिक्त पीबाक लेल डेढ़ लीटरक जलक बोतल सेहो देल गेल। हमरा सभकें बुझा देल गेल जे आजुक दिन भरिक लेल

जलपान आ नंच सबँ किछु गाएब भेल।
कबीरँ डेढ़ घंटाक बाद होटल पहुँचलहुँ। होटल नाम छल पाँच सितारा बला छलैक। बेस पैघ नगरी। हमरा सबँ एतेक पैघ नगरी मे जेना हेरा गेलहुँ। एतए काम भेटबा मे खुदा बेस देरी लागल। तकर कारण जे साधारणतः एतेक सबेरे काम सबँ तैयार नहि रहैत छैक। मिस्र मे होटलक चेकआउट समय दुपहरिया मे दू बजे छैक। अन्द्रजित हमरा सबँहिक पासपोर्ट आ विदेशी टिकटक छापल प्रति जमा केललनि आ एकटा होटल स्टाफक संग लगला काम दिएबाक तैयारी मे। लोक कें श्री रामफाग होटल मे प्रवेश करिते भेटि गेल छलैक तें सोचिये सकैत छिऐक सबँ अपन अपन मोबाइलल फोन पर व्यस्त भऽ गेल। काम भेटबाक ओतेक हड़बड़ी आबँ नहि छलैक। आओ बीस सात पहिने लोक कें प्रतीक्षा अखबितैक, नगरी मे लोक टहलैत रहैत, मात्र किछु स्थानीय अखबारब अखरा कोनो मैगजीनक पन्ना उनटबैत रहैत खुदा आबँ ओ मोबाइलल आ रामफाग सबँ व्यवहार कें बदलि देलक। कोनो शिकाएत नहि। स्थानीय मुद्रा लेल होटलक नगरीए मे एटीएम मसीन छलैक। लोक सबँ अपना आवश्यकताक हिसाबेँ डॉलर भजा कए मिस्रक इजिप्सियन पौंड लैत गेल। हमहुँ एक सौ डॉलर के इजिप्सियन पौंड लेल। अन्द्रजित बुझा देने छलाह जे विनिमय दर सबँतरि एके छैक।
अस्तु, कबीरँ दस बजे हमरा चाभी देल गेल। बुझा देल गेल जे एखन भरि दिन अपनहि पर छी, जे मोन होअए से करू। साँझ मे साढ़े छओ बजे ग्रुप जाएत 'साउंड एन्ड लाइट' शो देखबा लेल। तकर

রাঁদ এগী হোটল মে খারি হম সব খনগ সঁ ভাবতীয ভোজন কবব। মানে সাঢ়ে ছও বজে সঁ থোমস কুকক জিম্মা মে সব যাত্রী খারি জেতাহ।
কম গেনহুঁ, স্নানাদি সঁ নিবৃত্ত ভেনহুঁ। তকব রাঁদ পৈকেট মে রচন সামান সধা দেনিযৈক। ভাবতীয সমযক খন্বসাব এখন কবীব খঢ় াগ রাঁজি বহন ছনৈক তেঁ নংচক রেব তহ ভেঁএ গেন ছনৈক। খাব খাগূক দিন খানী ছন। হোটলক কম মে বৈসি দিন বিতাএব খখবি বহন ছন। থোমস কুকক প্রাগ্রামক হিসাবেঁ পিবামিডক দর্শন তেসব দিন কবাওন জাগত। তাহু মে সমস্যা ছন জে পৈঘ গ্রুপ মে বহৈত কতেক হৈন সঁ সব কিছু দেখি সকব। খপন কম্বাঁদিযা যাত্রা মে একসব টূব কববাঁক নাভ দেখিযে নেনে ছনিঐক। মোন মানৈত নহি ছন।
নীচা উঁতবি হোটলক ট্রেবেন ডেস্ক পব প্বস্তাবী কএন। কহন গেন জে দূ ঘংটাক নেন কাব সঁ ঘুমনা পব কবীব 600 পৌংড নাগত। বৈসী সময ভেনা পব প্রতি ঘংটা 200 পৌংড খতিবিক্ত। বব বৈস। হম একটা গাড়ী কহ নেনহুঁ। ড্রাগরব খংগ্রেজী বজৈত ছনাহ। ওহো নীকে। এখন ওএহ হমব গাগড ভহ গেনথি। ওনা তহ ও ড্রাগরব মহোদয ওজিপ্টৈোজী পঢ়নিহাব কোনো প্রশিক্ষিত গাগড নহি ছনাহ হ্মদা জখন মংডন মিশ্রক গামক পবিচাবিকা সব শাস্ত্র চর্চা কহ সকৈত ছনীহ তখন ও মিস্রবাসী ড্রাগরব, জে টূবিস্ট সবকেঁ ঘুমবৈত বহন ছথি, কিএক নে জরুবী জ্ঞান বখতাহ ? সে ও হমবা বহত কিছু বুঝবৈত গেনাহ।
পিবামিড পবিসব কেঁ বুঝবা নেন মিস্রক কিছু ওতিহাস বুঝব জরুবী। তখনে ওহো বুঝবা মে খাওত জে

ট্রবিস্ঠ পিবামিডক ভীতব জেৱাঁ নেন কিএক উঁস্েক বহৈত ছথি আ ওকব কী মহত্ব ছৈক ? মিস্রক গতিহাস পব কতেকো হজাব পোথা সৱ নিখন গেন ছৈক আ গজিপ্টোনॉজী এখনহ্ মহত্বপূর্ণ শোধ রিধা ছৈক জকব অধ্যযন চনিতে ছৈক আ পোথা সৱ নিখাগতে ছৈক। তথাপি এহি ভ্রমণ নেখ কেঁ র্ন্মেৱাঁ নেন জে নঘ্রূপক গতিহাসক জানকাবী চাহী সে হম নিখৈত ছী।

রিদ্বান নোকনি প্রাচীন মিস্রক গতিহাস কেঁ তীন ভাগ মে বঁটৈত ছথি — প্রাচীন সাম্রাজ্য (old kingdom), মধ্য সাম্রাজ্য (middle kingdom) আ নরীন সাম্রাজ্য (new kingdom) জে প্রাযঃ গসা পূর্ব 3500 রর্ষ সঁ শ্বরু হোগত গসা পূর্ব 300 রর্ষ তক চনন। এহু তীন সাম্রাজ্যক ভীতব অনেক রংশ (dynasty) কে শাসন বহনৈক। তকব রাঁদ তৎ যূনানী শাসন আবি গেনৈক, সিকন্দব (Alexander) আ হ্নক রংশজ বাজ্য কবএ নগনাহ, এনেকজৈন্ড্রিযা শহব অস্তিত্ব মে আএন আ কতেকো শতাব্দী তক দেশক বাজধানী সেহো বহন। তকব রাঁদ অরৈত গেনাহ বোমন সাম্রাজ্যক বাজা নোকনি।

মিস্রক গতিহাস কেঁ র্ন্সৱাঁ নেন কনে ওকব ভূগোন পব সেহো ধ্যান দেরএ পড়ত। দক্ষিণ সঁ উত্তব জমীন নীচা ঢান পব ছৈক, তেঁ নীন নদী দক্ষিণ সঁ উত্তব দিস রহৈত ভূমধ্যসাগব মে মিনৈত ছৈক। নীন নদীক পূর্ব পশ্চিম দূনূ কাত কিছু দূব তক, জতেক মে নদীক জন রাঁঢ়ি ক কাবণ পসবি জাগত ছনৈক আ নোক কেঁ জনক স্বরিধা উপনব্ধ বহৈত ছনৈক, একটা পাতব পট্টী জকাঁ ক্ষেত্র মে সভ্যতাক উদয ভেনৈক। সাগব মে সমাহিত হেৱাঁ সঁ পূর্ব নদী কেঁ অনেক ভাগ মে রাঁটি গেনা সঁ ওহি ক্ষেত্র

মে ডেল্টা জকাঁ ৰঁনৈত ছৈক, ৰঁস ৰূঁঝি নিঅঃ জহিনা গংগা কেঁ সমুদ্র মে মিনৰাঁ কান স্বন্দবরনক ডেল্টা ৰঁনন অছি। এ ডেল্টা ক্ষেত্র তঃ উন্নত কৃষিক উপজাউ ক্ষেত্র বহরেঁ কেনৈ। মিস্রক বর্তমান বাজধানী কাহিবা (Cairo), গীজা ল্পক্সৈ, সকাবা আদি এহী এনাকা মে অরস্থিত ছৈক। নীন নদীক কছেবক উপজাউ এনাকা কেঁ ছোড়ি পূৰঁ আ পশ্চিম দূনূ কাত বিশান মরুভূমি — অফ্রিকাক নামী সহাবা মরুভূমিক অংগ। মিস্রক দছিনৰঁবিযা ভাগ কেঁ Upper Egypt আ উতবৰঁবিযা ভাগ কেঁ Lower Egypt সেহো কহন জাএত ছৈক। করীনাএ সাম্রাজ্যক সময এ দূনূ ভাগ অনগ শাসন কে কঞ্জাঁ মে ছন আ দূনূ ভাগ মে পবস্পব যুদ্ধ চনিতে বহৈত ছনৈক।

করীনাএ নোক সৰঁ কেঁ এক সূত্র মে ৰাঁন্হি দেশ কেঁ স্বগঠিত শাসন দেৰঁ শুরু ভেন প্রাচীন সাম্রাজ্য সঁ জাহি মে বাজ্যক মুখিযা কেঁ ফৈবো (pharaoh) কহন জাএত ছন। শুরুএহি সঁ এ ৰাঁত প্রচাবিত কএন গেন আ জনতা মানি নেনক জে ফৈবো ঈশ্বরক অরতাব হোএত ছথি, হুনকা মে বিশেষ দৈরী গুণ হোএত ছনি। এ আস্থা ওহিনা ছন জেনা আর্যাবর্ত মে বাজা কেঁ ইন্দ্রক অরতাব মানন জাএত ছন।

ফৈবো সৰঁ কেঁ মহিমা মন্ডিত কবৰাঁ নেন পন্ডিত চাহরেঁ কবী সে ওতহ্ ভেন। বিভিন্ন প্রাকৃতিক ঘটনা সঁ সম্বন্ধিত দেরতা গঢ়ন গেনাহ আ হুনকা নোকনিক অর্চনা আবম্ভ ভেন। এহি মে মুখ্য ছন সূর্যক তীন রূপ মে দেরতা — ভিনসব কে ৰাঁনববিক রূপ, মধ্যাহ্নক তেজ ববি আ অস্ত হোএত সমযক নিশ্তেজ ববি। একব অতিবিক্ত জাহি জীরজন্তু সঁ নোক কেঁ ভয ভেনৈক

ओकरो देवताक मान्यता भेटैनैक, तहिना जकरा राज्य उपयोगी बूझल गेल तकरो दैवीय पद भेटैनैक। एहि सबहक चर्चा हम बाद मे करब।
सब साम्राज्य मे नील नदीक पूर्वबिया भाग आ पछबरिया भागक महत्व अलग बहनैक। पूब मे जेना कि सूर्योदय होइत छैक, एहि भाग कें उगैत जिनगीक रूप बूझल गेल। एकर विपरीत पश्चिम मे सूर्य अस्त होइत रहनाहि तें एहि भागक जमीन कें सेहो जिनगीक अस्तक रूप बूझल गेल। तें सब वंश मे जतेक समाधि, पिरामिड आदि बनल से सब नदीक पछबरिया भाग मे। गीजा प्लेटे सेहो नील नदीक पछबरिया भाग मे अवस्थित अछि। तहिना सबटा पिरामिड। गीजाक तीनटा मुख्य पिरामिड प्राचीन साम्राज्यक चारिम वंश (Fourth Dynasty), जकर समय ईसापूर्व 2575 सँ 2465 तक मानल जाइत छैक, के दोसर फैरो (सम्राट) खुफु, हुनक पुत्र आ चारिम फैरो खाफ्रे आ हुनक पौत्र आ पाँचम फैरो मेनकौरे द्वारा बनाओल गेल छलैक। प्रथा छलैक जे फैरो सब अपनहि शासन काल मे अपन मृत्युस्थलक चुनाव कऽ कए पिरामिड आ मोर्च्युअरी टेम्पल बना लैत छलाह जाहि सँ हुनका मरलाक बाद शरीर कें ममी बना कए ओहि मे राखल जा सकए। एहुका तीनटा पिरामिड मे खुफुक पिरामिड सबसँ पैघ अछि। एकर आधार करीब 230 मीटर आ मूल उँचाइ 146 मीटर अछि। तहिना खाफ्रेक पिरामिडक आधार 216 मीटर आ उँचाइ 143 मीटर छलैक। मेनकौरेक पिरामिडक आधार 109 मीटर आ उँचाइ 66 मीटर छलैक। खुफुक पिरामिड कें ग्रेट पिरामिड कहल

जाएत छैक ।
मिस्रक इतिहास मे एकटा आर महत्वपूर्ण घटना छलैक करीब दू हजार साल पहिने भेल विध्वंसकारी भूकम्प । एहि दुर्घटना मे बहुत बास स्थावर नष्ट भऽ गेलैक आ पिरामिड सब सेहो धँसि गेलैक । तेँ वर्तमान मे ग्रेट पिरामिडक ऊँचाइ मात्र 139 मीटर बचि गेलैक अछि । भूकम्पक प्रभावक वर्णन एहि यात्रा कथा मे आगू बहुत ठाम भेटत ।
प्राचीन मिस्र मे देवाल पर चित्र बनाएब आ पापीरस पर चित्र आ अक्षर लीखब इशापूर्व करीब 3500 वर्ष पहिनहि शुरू भऽ गेल छलैक । एहि लिखावट केँ हाइरोग्लिफ कहल गेलैक । प्रायः एही समय आर्यावर्त मे सेहो सिन्धु घाटी सभ्यताक उदय भेल आ हड़प्पा आदि जगह मे लिखावट शुरू भेल होएत । भाग्यशाली बहल मिस्रक समाज जे एहि प्राचीन लिखावट केँ पढ़बाक कुंजी उनैसम शताब्दी मे भेटि गेलैक आ प्राचीन मिस्रक सम्पूर्ण इतिहास आधुनिक विश्व मे जगमगा गेलैक । एकर विपरीत हमरा लोकनि हड़प्पाक लिपि एखनहु् पर्यन्त पढ़ि नहि सकलहुँ, ओ कुंजी हेरा गेल अछि अथवा बनाओल नहि गेलैक । कतेक विरोधाभास जे खजूर खेबाक लूरि लोक मोन पाड़ने बहल आ आम खेबाक लूरि बिसरि गेल !
ओना तऽ एयरपोर्ट सँ गीजा अबैत आ होटल पहुँचैते विशाल पिरामिडक दर्शन लोक केँ होमए लगैत छैक मुदा परिसरक भीतर नजदीक गेला पर विश्वक एहि प्राचीन आश्चर्यक सामने ठाढ़ भेल लोक केँ एक बेर विस्मय सँ जकड़ने आहि बहरैतैक । ओतेक पुरान जमाना मे, जखन कोनो मशीन नहि बनल छलैक, कोनो ट्रेक

ট্রেনব নহি, কোনো ক্রেন নহি, কোনো রিশান মানরাহী জহাজ নহি, মাত্র ছেনী হথৌবী টা মজদূব আ কি কনাকাবক হাথ মে বহৈত ছনৈক, তখন কোনা কএ এতেক পৈঘ পাথবক খংড সবঁ স্বদূব দক্ষিণ কে আসরান ক্ষেত্রক পাথবক খদান সঁ কাটি নদী মে বঁহা কএ আনন গেন আ ফেব নদী সঁ নিকানি সমাধি স্থন তক পহুঁচাওন গেন আ এক এক কএ নীচা সঁ উঁপব তক উঁঠা কএ জোড়ন গেন, সে এখনহু বঁহৃত তীব্রবুঁদ্ধি গংজীনিযব নোকনি কেঁ আশ্চর্যচকিত কবিতহিঁ ছনি। কিছু রিদ্বানক মত ছনি জে মিস্রক গতিহাস অথরা উঁচিত কহী তঽ মানর সভ্যতাক গতিহাস মে কিছু মহত্বপূর্ণ অংশ হেবাএন অছি। পিবামিড মাত্র একটা প্রাচীন স্মাবকে টা নহি, অপিত্ত সবঁ তবহেঁ আশ্চর্যক খজানা অছি। সবঁটা প্ররেশ দ্বাব সটীক উঁত্তব দিশা মে কোনা রঁননৈক ? কতেক সটীক ? উঁত্তব দিশা সঁ একব দিশাক অন্তব মাত্র এক ডিগ্রী, আধা ডিগ্রী ? নহি, যৌ ওা অন্তব ছৈক মাত্র ০।০০3 ডিগ্রী। গ্রাহম হৈনকাঁক কে অনুসাব এখনহু কোনো গংজীনিযব এতেক সটীক দিশা নির্ধাবণ কগএ নহি সকৈত ছথি আ ওকবা কোনো ভরন আ কি স্মাবক মে উঁতাববঁ তঽ অসম্ভরে বুঁঝু। জতরেঁ একব রিস্তাব মে জেবৈক ততরেঁ ওা আশ্চর্য বঁঢ়ৈ তে জাএত। আ এহী আশ্চর্য কেঁ নিহাবৈক নেন তঽ সবঁ সান নাখো ট্রূবিস্ট মিস্র দৌড়ৈত অছি।

অস্তু, ড্রাগরবক সংগ পহুঁচনহুঁ পিবামিড পবিসবক গেট পব। পিবামিড পবিসব মে এক কাত সঁ দোসব কাত জেবাঁ মে কিছু কিনোমীটব কে দূবী ভঽ জাগত ছৈক। তেঁ ভীতব মে ট্রূবিস্ট নোকনি বঁস, কাব অথরা অন্য সরাবী নৈতে ছথি। পবিসবক ভীতব মাত্র জেবাঁ নেন

160 পৌঁড কে টিকট, জাহি মে নোক পবিসব মে টহনি সকৈত ছন, পিবামিড দেখি সকৈত ছন ক্ষদা ওকব ভীতব নহি জা সকৈত ছন। পিবামিডক ভীতব জেৱাঁ নেন খনগ সঁ 360 পৌঁডক টিকট, ক্ষদা সেহো এখনহি গেটে পব নঃ নেৱাঁক ছন। তহিনা খন্য কিছু জগহ নেন খতিবিক্ত টিকট। একব রিপবীত 500 পৌঁডক একটা টিকট ছনৈক জাহি মে নোক পিবামিডক ভীতব জা সকৈত ছন খা একাধ খন্য দর্শনীয স্থন সেহো। হমব ড্রাগরব কহননি জে যদি পিবামিডক ভীতব জাএৱঁ তখন নীক হোএত জে সম্মিনিত টিকট নঃ নিখঃ। হ্নকে স্বন্মার পব হম 500 পৌঁডক টিকট নেন। স্বক্ষা জাঁচ কবৱৈত পবিসবক ভীতব প্ররেশ কেনহুঁ। ড্রাগরব দোসব বস্তুঁ হমবা ওহি কাত ভেটি গেনাহ। ফেব গাড় ী মে ৱৈসি গ্রেট পিবামিড নগ ৱঁনন পার্কিংগ এবিযা পহুঁচনহুঁ। খন্দব মে স্থানীয নোক টুবিস্ট নেন ঘোড় াৱঁনা টমটম সেহো চনৱৈত খছি, কিছু গনাকা মে উঁটক সরাবী সেহো চনৈত ছৈক ক্ষদা ওা সৱঁ ভেন ওকবা নেন, জেনা খমেবিকন খা কি যূবোপিযন টুবিস্ট, জে টমটম সদৃশ সরাবী পব নহি চঢ়ন হোএ খথরা ওকব রিশেষ মজা নূটঃ চাহৈত হোখএ। হম সৱঁ তঃ মধেপ্পব সঁ দবভংগা তক এক্কা টমটম কে ৱীচে পৈঘ ভেন ছী তখন ওকব কোন রিশেষ খাকর্ষণ ?

পবিসব পহুঁচি ড্রাগরব পহিনে রিভিন্ন ক্ষদ্রা মে পিবামিডক পৃষ্ঠভূমি মে হমব ফোটে নেননি। একটা ফোটে সংনগ্ন খছি উঁদাহবণ নেন। ফোটে দেখি খপনহুঁ কেঁ খন্দাজ ভেএ জাএত জে ও ড্রাগরব গ্রেড গাগড খা ফোটেগ্রাফব সেহো ছনাহ। খন্যত্র সেহো হমব ফোটে ওএহ নৈত বহনাহ। কোনো সেল্ফী সঁ ওা ফোটে

सवँ जरूरबे नीक छैक।
सॉहेव सँ पहिने ग्रेट पिरामिड देखल। जेना कि पिरामिडक ज्यामितीय बनावटि सँ बूझिए गेल हेतैक, आधार वर्गाकार होइत छैक आ ऊँचाइ समान भाव सँ घटैत घटैत अन्त मे एक बिन्दु बनि जाइत छैक। चारू कातक फलक त्रिभुजाकार होइत छैक। आधार आ त्रिभुजक बीच के कोण पिरामिडक उन्नत कोण (angl e of i ncl i nati on) कहल जाइत छैक। जतेक पैघ कोण ओतेक ऊँचगर ओ पिरामिड बनतैक, तखने ने चारू त्रिभुजक फलक एक बिन्दु पर मिलतैक। छोट कोण रहला सँ ऊँचाइ कम हेतैक। ग्रेट पिरामिडक ई कोण करीब 52 डिग्री छैक। एहि मे करीब 23 लाख प्रस्तर खंडक उपयोग भेलैक, प्रत्येक घनाकार खंड करीब एक मीटर सँ कने बेसी अछि आ ओकर ओजन करीब अढ़ाइ टन छैक।
पिरामिड बनबै मे पीयर चूना पथेर (l i me s t one) के व्यवहार भेलैक। सॉहेवी सतह कें चिक्कन बनबै लेल नीक जकाँ पालिस कएल उज्जर चूनापथेर लगाओल गेलैक। भीतर मे कमरा सबँ आ ग्रेनाइट सँ बनाओल गेलैक। सॉहेवक उजरा पाथर तऽ प्रायः सबँटा लोक छोड़ा छोड़ा कए लऽ गेल अथवा नष्ट भऽ गेलैक। मात्र खाफ्रेक पिरामिड मे ऊपरका टोपी बचल छैक।
अपना गाम-घर मे यदि कोनो बहुत पैघ पोखरि रहैत छैक तऽ ओकरा लेल जनश्रुति प्रचलित भऽ जाइत छैक जे ई दैत्य अथवा राक्षस द्वारा खुनाओल गेल हेतैक। तखन सोचियौक जे पाँच हजार वर्ष पहिने बनल ई पिरामिड कोन दैत्य बनौने हेतैक ?

প্রাচীন যূনানী ওতিহাসকাব হেবোডোটস কে খন্বসাব গ্রেট পিবামিড কেঁ বনেবা মে বীস সান নগনৈক খা কবীব এক নাখ মজদূব কাজ কবৈত বহনৈ। মুদা বর্তমান ওজিপ্টোনোজিস্ট সবকে খন্বমান ছনি জে এতেক মজদূব খস্থাযী ৰূপেঁ খানী ওহি সময মে বহৈত হেতৈক জখন নীন নদীক সানানা বাঢ়ি ক সময বহৈত ছনৈক জাহি সময মজদূব সব কেঁ খেতীবাবীক কাজ নহি বহৈত ছনৈক। স্থাযী ৰূপেঁ সব মিনা কএ বীস হজাব কে কবীব নোক পিবামিডক নির্মাণ নেন কাজ কবৈত ছনৈক জাহি মে বসোওযা, ডাক্টব সঁ নঃ কএ পঁডিত তক সামিন ছনৈক।

এহি সব কেঁ খন্বমানে বূঝন জেবাক চাহী। পিবামিড কোনা বনবৈ তকব সঙ্কুচিত ওংজীনিযবিং জানকাবী এখনহু নহি বূঝন ভেনৈক খছি খা বিসর্চ চনিযে বহন ছৈক। পিবামিড পবিসবক খুদাও মে কতেকো মজদূবক বস্তী, ওকবা সবহিক কব্র, কতেকো হাওবোগ্লাওফিক নেখ খাদি ভেটনৈক।

খাব সংক্ষেপ মে বূঝি নিখঃ জে পিবামিডক ভীতবে বহৈত ছনৈক বাজা খথবা বানীক মমী খা ওকবা সংগ খাব বহৈত কিছু, জাহি মে ছনৈক ওকবা দ্বাবা প্রযুক্ত গহনা-গুড়া যা, খস্ত্র, শস্ত্র খাব খনেকো বস্তু। এতেক দিন মে কিছু বচন তঃ নহি ছৈক, সবটা চোবি ভঃ গেনৈক, জে কিছু চোবি নহি ভেনৈক সে ব্রিটিশ শাসক নোকনি দ্বাবা ব্রিটেন নঃ জাএন গেন। তথাপি ওকব বনাবট, ভীতব মে খবস্থিত কব্রক বিভিন্ন কোঠবী খাদি এখনহু টুবিস্ট কেঁ খাকর্ষিত কবিতে ছৈক। সবসঁ মহত্বপূর্ণ ছৈক ভীতব জেবাক খন্বভব। নহি গেনহুঁ তঃ জৰূবে নাগত জে টুব মে কিছু ছুটি গেন।

ड्राइवर चेता देलनि जे एतए रहैत गाइड सभ तंग करत तँ अपन टिकट अनका नहि देखाएब। ठीके देखल जे जेना जेना पिरामिडक लग पहुँचैत गेलहुँ अनेको गाइड टिकट देखेबाक आग्रह करए लागल, किछु तँ रंगदारी टिकट छीन लेबा पर उद्यत भऽ गेल। अपना केँ बचबैत पिरामिडक किछु सीढ़ी चढ़ि ओहि द्वार लग पहुँचलहुँ जतए सँ भीतर जेबाक रस्ता छलैक। एतए एकटा गार्ड टिकट चेक केलक आ अन्दर जेबाक इशारा कऽ देलक।
भीतर जाएब कठिनाह छैक, यद्यपि पूरा रस्ता इजोत रहैत छैक तथापि रस्ता एकटा संकीर्ण सुरंग जकाँ छैक जाहि मे लोक केँ उतरए आ चढ़ए पड़ैत छैक। सुरंगक उँचाइ एतेक कम जे रहैत निहुरि कए, कतहु कतहु बुन्नू घुसकि कए, जाएब जरूरी। एतेक जे पीठ पर राखल बैग सेहो ऊपर के देबाल मे सटि जाइत छैक आ आगू बढ़ब कठिन भऽ जाइत छैक। बैग राखब जरूरी मात्र एही कारण जे जलक बोतल अति आवश्यक। अन्दर गर्मी रहैत छैक, मोन ओंगराबनि तऽ हेबे करत, घाम छुटबे करत। जिनका ठेहुनक दर्दक शिकाइति रहए अथवा संकीर्ण जगह मे जेबा मे डरक अनुभूति होनि ओ नहिए जाथि से नीक।
किछु दूरक रस्ता तऽ सामान्य उँचाइ बला छलैक, तकर बाद आबि गेल सुरंग। सीढ़ी बनल, प्रकाशित मुदा उँचाइ बड़ कम। अस्तु, निहुरैत घुसकैत चढ़ए उतरए लगलहुँ। बैस लम्बा रस्ता। लोक सेहो रहैत कम। कियो कियो भीतर अबैत आ कि बाहर जाइत। अस्तु करीब दस-बारह मिनट के बाद भितरका कक्ष मे प्रवेश केलहुँ आ ठीक सँ ठाढ़ भेलहुँ। एतए कक्ष

तऽ सामान्य रूपसँ एक कात मे एकटा पैघ मौज जकाँ बनल। एहि जगह छलैक ममी-युक्त ताबूत कें रखबा लेल, एकरा ब्यूरियल चैम्बर कहल जाइत छैक। एतए किछु सेल्फी लेल, एकटा टूरिस्ट कें अनुरोध कएल जे हमर फोटो नइ लेथि, एहन प्रकारें फोटो लैत फेर बाहर होएबाक शुरू कएल। करीब आधा घंटा लागल। पार्किंग तक अबैत अबैत अनेको फेरीवाला सब घेरैत रहल अपन सामान सब बेचबा लेल। सब सामान ओएह चीन सँ आयातित नकली अनुकृति आदि। एतुका लोक भारतीय सिनेमा स्टार सबसँ खूब परिचित छथि। भारतीय रूप-रंग सदृश यात्री कें आकर्षित करै लेल ओ लोकनि सलमान खान, अमिताभ बच्चन, करीना कपूर, प्रियंका चोपड़ा आदि हीरो हीरोइनक नाम लैत आ किछु तऽ कोनो गीतक एकाध पाँती सेहो गबैत। हम अपना कें बचबैत गाड़ी तक पहुँचलहुँ।
तकर बाद ड्राइवर संग गाड़ी मे बैसि बाकी दूटा पिरामिड देखैत एकटा ऊँचगर जगह पर गेलहुँ जतए सँ तीनू पिरामिड एक रेखा मे दृष्टिगोचर होइत छलैक। एहि जगह कें 'पैनोरैमिक व्यू' बला जगह कहल जाइत छैक। एतए सँ किछु भग्न पिरामिड सेहो देखबा मे अबैत छैक। एतहु किछु फोटो लेल।

হমব 500 পৌংডক টিকট মে পবিসব মে খরস্থিত সোনব রোঁট ম্যূজিযমক দর্শন সম্মিনিত ছল। এতহ্ গেনহুঁ। এতএ ফেঁরো খ্হ্রুক সোনব রোঁট বাখন ছৈক। পিবামিড পবিসব কে খ্দাগ কে সময 1954 গo মে জখন সাফ-সফাগ চনি বহন ছনৈক তখন খকস্মাত একটা পাথবক দেরাঁনক ভীতব কবীর্ঁ 1200 টুকড় ী মে ঙা নাও ভেটনৈক। একবা নিকানি কএ ফেব সঁ জোড়ন গেন খা একটা খাধ্নিক ম্যূজিযম রঁনাএ ওহি মে প্রদর্শিত কএন গেন। রোঁট ম্যূজিযম মে মোট পাতব রিভিন্ন সাগজক পাপীবসক বস্সী খা কাঠক তখতা সরঁ কেঁ

কোনা কএ ওহি ডোরী সব সঁ জোড়ি কএ নাও বনাওল জাইত ছলৈক তকর বিধি সেহো প্রদর্শিত অছি।
বোট ম্যুজিযম কে বাদ ড্রাইবর হমরা লেনে গেলাহ প্রসিদ্ধ স্ফিংক্স লগ। গীজাক ই স্ফিংক্স সেহো অদ্ভুত ছৈক। বৈসল সিংহক বিশাল মূর্তি মুদা মানব মুখাকৃতি বনা চূনাপথের কে একহি শিলাখণ্ড সঁ বনল ই 73 মীটর লম্বা আ 20 মীটর উঁচ স্মারক বিশ্ব মে অদ্বিতীয অছি। বিদ্বান লোকনিক কহব ছনি জে মুখাকৃতি ফেরো খাফ্রে সঁ মিলৈত ছৈক। এহি মে রাজকীয সিরস্ত্রাণ সঁ যুক্ত ফেরো কেঁ দেখাওল গেল অছি। এতহু কিছু ফোটোগ্রাফী ভেল।
পিরামিড পরিসরক ভ্রমণ এতহি শেষ ভেল। তকর বাদ ঘুরতী রস্তা মে ড্রাইবর হমরা লেনে গেলাহ একটা পাপিরস (papyrus) গৈলরী মে। পাপীরস অপনা গলাকাক মোথী জকাঁ পানি মে উপজৈবলা বনস্পতি ছিঐক। একর পৌধা ডেঢ় মীটর কে উঁচাই তক হোইত ছৈক, উপর মুহ পর ফুলাএল, একর ডাঁট গোল নহি, ত্রিভুজাকার হোইত ছৈক। এহী পাপীরস সঁ পুরান জমানা মে মিস্র মে লিখবা লেল কাগত বনাওল জাইত ছলৈক।
গেটে পর একটা লহলহতী পাপীরস কে গাছ, একটা ট্রে মে জল মে ডুবাওল ওকর কিছু ওদারল টুকড়ী আদি রখনে পর্যটক কেঁ কাগত বনেবাক বিধিক প্রদর্শন হেতু। লিখবাক লীক সতহ বনেবা লেল ব্রুশ সীকী সদৃশ পাতর পাতর কিন্তু আঠ–দস মিলীমীটর চাকর এক ফুট লম্বা টুকড়ী সব কেঁ তানী ভরনী কে ক্র◌ঁস স্টাইল মে বনা কএ একটা সমতল কাঠক পটরী পর রাখি খূব জোড় সঁ বেলন চলাওল জাইত ছৈক জাহি সঁ ও পূরা সমতল

ভঽ জাগ।
এহি গৌনবী মে এহনে কাগত পব চিত্রকাবী কএন খনেক কনাঙ্কতি প্রদর্শিত ছন। ও মহিনা এহি কনাঙ্কতি কেঁ দেখবঁএ নগনীহ খা সংগহিঁ মিস্রক প্রাচীন গতিহাস সেহো বুঝবঁএ নগনীহ। কনাঙ্কতি সবঁ তঽ ওহী গতিহাসক রিরিধ প্রসংগ কেঁ চিত্রিত কবৈত ছনৈক তেঁ ওা বুঝাএবঁ জরূবী। হমবো নেন ওা নীকে বহন। এততহি বুঝন জে খগিনা জীরন মে নোকক নীক রেঁজাএ কাজক নেখাজোখা কববাঁ নেন ওকব হৃদয কেঁ একটা কাল্পনিক পাঁখি, জকবা "ফেদব আঁফ জস্টিস" কহন জাগত ছনৈক, কে ওজন সঁ তুননা কএন জাগত ছনৈক। পাঁখিক তুননা মে জাহি ফেবোক হৃদয হন্নক পাওন গেননি ও নীক কাজ কেনে ছনাহ তেঁ হুনকা দেরত্ব ভেটৈত ছননি। এহী চিত্র সবঁ সঁ বুঝন জে ফেবো নোকনি খপন নাম চিত্র পব খথরা দেরান পব রেঁননাকাব ঘবক ভীতব নিখৈত ছনাহ, জকবা প্রাচীন মিস্রক ভাষা মে শেন (shen) কহন জাগত ছনৈক। এহি রেঁননক এক কাত মে বেখা খীচন বহৈত ছনৈক জাহি সঁ পতা চনৈ জে কোন দিশা মে পঢ়বাঁক চাহী। নেপোনিযনক সিপাহী নোকনি একব নাম কাবতূস দেনখিন কাবণ ওহি রেঁননক খাকাব বঁন্দূকক গোনী ভবৈ বঁনা কাবতূস সদৃশ ছনৈক খা সএহ নাম খাবঁ প্রচনিত ভঽ গেনৈক।
গৌনবী মে টাঁগন চিত্র সবঁকে দামো নীখন হৃদা খাশ্চর্য নাগন জে সবকাবী নাম বহিতহুঁ দাম মে মোনাগ সম্ভব ছনৈক। এহ্ন রস্তু মে চীন সঁ বঁনন নকন বঁহুত ঘুসিযা গেন ছৈক খা কহবঁ কঠিন জে কোন মূন খছি খা কোন চীনী নকন। তেঁযো একটা কনাঙ্কতি মোনা কএ 200 পৌঁড মে কীনন। ওহি মে কাবতূস বঁনন ছনৈক জাহি

मे पर्यटक अपन अथवा कोनो आत्मीय के नाम लिखवा सकैत छल। लागवोग्लिफ्स अक्षर मे हमर नाम Y P VI YOGI लीखि देलनि ओएह लरखरती।
करीब तीन घंटा समय नीक जकाँ बिताए हम होटल घुरि एलहुँ। साँझ मे फेर थोमस कुक के बस मे पुबा दल गेलहुँ "लाइट एन्ड साउन्ड" शो देखबा लेल। ओ जगह स्फिंक्सक ठीक सामने ऊँच चबूतरा पर बनल छैक। सैकड़ो कुर्सी लागल। कतेको टूरिस्ट ग्रुप संगहि ओ प्रोग्राम देखैत अछि। करीब पचास मिनटक अंग्रेजी भाषा बला ओ प्रोग्राम साढ़े सात बजे शुरू भेलैक। विभिन्न कालखंडक मिस्रक इतिहास बतबैत ओ प्रोग्राम पुबा पिरामिड परिसर कें चित्रित आलोकित करैत रहल। एखन स्फिंक्स बहुते जीवंत भऽ गेल छलैक। एतेक सुन्दर स्फिंक्स दिनक रौद मे कोना देखि सकत लोक ?
युवती बस मे चेन्नै सँ आएल तीस बाइसटा पर्यटक हमरा सबहिक ग्रुप मे जुड़ि गेलाह। ओ लोकनि साँझ मे काहिरा उतरल छलाह आ एयरपोर्ट सँ सीधे लाइट एन्ड साउन्ड प्रोग्राम देखबा लेल अबैत गेलाह। आब बस पुबा भरती भऽ गेल। होटल पहुँचि ओकर विस्तृत डाइनिंग हॉल मे कन्टिनेन्टल बुफे भोजन सँ अलग एक ठाम हमरा सभ लेल भारतीय भोजनक बुफे व्यवस्था छल। थोमस कुक एकटा भारतीय बसोइया अपना टीम मे राखब शुरू केनक अछि। सूप सँ लऽ कए मिठाइ तक, नीक व्यंजन सभ। लोक किछुओ आ सकैत छल — कन्टिनेन्टल आ कि भारतीय। लोक अपना अपना रुचिएँ डिनर लेनक आ रात्रि विश्राम लेल जाइत गेल। एहि प्रकारें हमर मिस्र यात्राक पहिल दिन शेष

ভেন।

२
পিরামিডক দেশ মে

(পছিলা অংক মে হমর মিস্র যাত্রাক পহিল দিনক অনুভর পঢ়নিযৈক জাহি মে হম ট্রৈব আঁপরেটর থোমস কুক কে প্রাগ্রাম সঁ অনগ অপনে অর্চা সঁ গীজাক পিরামিড পরিসরক দর্শন কএন আ পাপীরস গৈলরী দেখন।)

18 সিতম্বর 2019, আগ মিস্র মে দোসর দিন ছী। থোমস কুক রঁনা গ্রুপ এলেকজেন্দ্রিয়া জা রহল ছৈক ক্ষদা হমরা আগ রিশ্বক পহিল পিরামিড দেখরাঁক অছি। এহি লেল হম রিযোন্ডরক মাধ্যম সঁ অনগ সঁ ব্যরস্থা কেলে ছী মেম্ফিস ট্রৈব নামক কম্পনীক সংগ।

মেম্ফিস ট্রৈবক ট্রৈব মৈনেজর হমরা সঁ ভেঁট কররাঁ লেল সরেঁরে আরি গেনাহ, হম তৈযারে ছলহুঁ। হুনক গাগড, 'হেল্ড' নামক মহিলা আঠ রঁজে এলীহ আ হম সরঁ রিদা ভেলহুঁ ট্রৈব পর। আজুক ট্রৈব রিঙ্কুন প্রাগরেট ছল, গাড়ী মে ড্রাগরর, গাগড আ হম, রঁস এতরেঁ, জহিনা কম্ম্রাদিয়া যাত্রা মে ছলহুঁ। সময়ক কোনো পারঁদী নহি,

एतरेँ जे रून आठ घंटा सँ रेसी नहि नगराँक चाली। गाड़ ी मे रैसनाक बाद गाण्ड अपन परिचय दैत बतौलनि जे हैन्ड माने भेल इन्डिया, फ्रेन्च Inde (ऐन्द) सँ सम्भवतः बनल, तेँ हुनका हम 'भारती' कहि देलिएनि आ ओकर अर्थो बुझा देलिएनि। ओ खुसी भेलीह। अस्तु, ओ हमरा आजुक दर्शनीय स्थल सभहक इतिहास बतौनाइ शुरु केलनि। हम संगहि सड़कक दूनू कात आसपासक दृश्य सेहो देखब शुरु कएल। रीजा शहर सँ बहरेनाक बाद पहिल बेर जखन देहाती इलाका मे एलहुँ तखन देखल नील नदीक नहर सभ जे पटौनी लेल सभतरि पसरल छैक। गाण्ड बतौलनि जे नहरक पानि खाली खेती लेल उपयोग कएल जाइत छैक, पीबाक लेल नहि।

नहरक दूनू कात चाकर सड़क तकर कात मे घर, दोकान सभ आ घरक कात खेत सभ मे खजूरक गाछ। गाम देहात मे सभ ठाम पक्का घर, सभ तरहक, जहिना आब अपनहु सभके गाम मे भेटैत छैक। एखन सीजन छलैक आ पीयर पीयर खजूरक बड़का घोदा गाछ सभ मे लटकल। ओना तइ एहन दृश्य अपनहु गाम घर मे जून जुलाइ मास मे भेटि जाएत मुदा ने ओतेक पैघ गाछ आ ने ओहन पैघ गुदगर फल। एकटा आर विशेषता देखल, एतए खजूरक गाछ सँ रस निकालबाक कोनो प्रचलन नहि। कम्बोदिया मे तारक गाछक रस सँ गुड़, चीनी बनौनाइ राष्ट्रीय उद्योग छैक से बात हम गाण्ड के कहलिएनि। हुनका ई नहि बुझल छलनि। हम अपना देहातक खजूरक फल आ एतुका फलक तुलना कए सोचल जे सम्भवतः रस निकलि गेला सँ गाछ कमजोर भइ जाइत छैक आ

ফল বসগব গ্বদগব নহি ভ২ পবৈত ছৈক। এতএ সম্ভবতঃ এহী কাবণ বস নহি নিকানন জাগত হেতৈক। এতএ ফল মুখ্য ছৈক, বস নহি। থপনা দেহাত মে খজূবক ফল কোনো মহত্বক চীজ নহি হোগত ছৈক খা নোক তাড় ী ক ব্যবসায নেন বস নিকানবঁ বেঁসী উঁপযোগী কাজ বুঁঝৈত থছি।
এক ঠাম ঠাঢ় ভ২ কএ খজূববোঁনীক পৃষ্ঠভূমি মে ফোটৈ সেহো নেন। বুঁঝাএন জে জহিনা থপনা সবঁ থামক গাছী নগবৈঁত ছী তহিনা এতএ নোক খজূবক গাছী নগবৈঁত থছি। কিছু দূব গেনা পব থামক গাছ সেহো ভেটৈন জাহি মে ফবন থাম নটকন ছনৈক। গাগড বুঁঝৌননি জে মিস্র মে থাম সেহো নোক উঁপজবৈঁত থছি।
গাড় ী মে চনৈত চনৈত গাগড হমবা দহস্ববক টেঢ় (Bent) পিবামিড থা নান (Red) পিবামিডক খিস্সা বঁতবৈঁত বহনীহ। এহি গনাকাক পিবামিড সবঁ চাবিম বংশীক পহিন ফেবো (সম্রাট) স্নেফেৰু দ্বাবা বঁনাওন গেন ছৈক। স্নেফেৰু গীজাক গ্রেট পিবামিড বঁনৌনিহাব ফেবো খুফুক পিতা ছনথিন। স্নেফেৰুক বঁনবাঁওন পহিন পিবামিড সকাবাক সীঢ় ীন্বমা পিবামিডক নকন কবৈত বঁনাওন গেনৈক মুদা থসফন বহনৈক খা নষ্ট ভ২ গেনৈক। স্নেফেৰু হাবি মানৈ বঁনা নহি ছনাহ। হুনক এক প্বত্র হেমি উঁনী পিবামিডক বাস্তুকাব ছনথিন। প্রযাস চনৈত বহনৈক। দোসব জে বঁননৈক তকব উঁন্নত কোণ শুৰু মে 54 ডিগ্রী বাখন গেনৈক। একবা ভীতব সেহো বুঁবিযন চৈম্বঁব থাদি বঁনাওন গেন ছনৈক। এহি সময পিবামিডক গংজীনিযবিংগ বিকসিতে ভ২ বহন ছনৈক। এহি পিবামিডক থাধাব বঁহুত নীচা সঁ নহি

उँठाओल गेलैक आ पिरामिडक ढाँहवी भागक जगह सेहो ओतेक मजगूत नहि छलैक। कवीब 47 मीटब उँचाग तक बनेलाक बाद रास्तुकाव हेमी उंली कें डब भेललि जे यदि एहिला आगू उँच कबैत बहताह तइ पिरामिडक आधाव ओकव समस्त ओजल कें सम्हावि लहि सकतैक। तें कोण घटा कए 43 डिग्री कइ देलखिल। पिरामिड बनि तइ गेलैक मुदा देखबा मे ओ टेढ़ लगैत छैक। टेढ़ा भेला पब पिरामिड बलेबाक बहुत बुझि तइ रास्तुकाव कें भेए गेललि आ मजदूव सब सेहो अलभवी भेए गेल छल। तखल बलाओल गेल तेसब पिरामिड जकवा बेड पिरामिड कहल जाएत छैक। गतिहासक हिसाबें उँचित कही तइ गएह रिश्वेक पहिल पूर्ण पिरामिड छिऐक आ हैबो स्नेफेरुक कब्र सेहो। "बेड" रिशेषण लगलैक काबण लाल पाथव सँ बललाक काबण एकव बंग ललौल छैक। आब बंग बहुत मलिल भइ गेल छैक तथापि दूब सँ एखलहु अपल रिशेषण कें सार्थक कबितहिं छैक। 220 मीटब आधाव आ 105 मीटब उँचाग बला ओ पिरामिड गीजाक खुफू आ खाफ्रे पिरामिडक बाद रिशालता मे तेसब स्थाल पब अछि। मुदा एहि पिरामिड कें 43 डिग्री उँल्लत कोण पब बलाओल गेल छैक। मजबूती देबा लेल एकब ठोस घलाभ आधाव 9 मीटब गहीब जगह सँ उँठाओल गेलैक।

हमबा जिज्ञासा पब गागड मिस्रक प्रसिद्ध ममी बलेबाक रिधि सेहो बतबैत गेलाह। ममी बलाएबा कहिया शुरू भेलैक से तइ अज्ञात अछि मुदा एतेक तइ जरूब जे बाजा लोकलि अपल आगिला जीरल (a f t e r l i f e)

लेल अपन शरीर कें सुरक्षित करबाक प्रयास करैत रहलाह। मिस्र मे जे सबसँ पुरान ममी भेटैत छैक से अनुमानतः 3000 BC अवधि के छैक।

ममी बनेबाक बारे मे जे किछु बात बूझल छैक तकरा अनुसार पहिने डाँड़ लग नीचा भाग मे छूरा कऽ कऽ शरीर सँ द्रव बला अंग आँत, लीवर आ किडनी कें निकालि कऽ अलग राखल जाइत छलैक। तहिना मस्तिष्कक द्रव पदार्थ सेहो नाक बाटे निकालि कऽ राखि लेल जाइत छलैक। हृदय शरीर मे छोड़ि देल जाइत छलैक। शरीर कें लेटा कऽ काटल भाग मे सूती कपड़ा ठूसि देल जाइत छलैक। तखन दूनू हाथ कें छातीक ऊपर क्रॉस जकाँ मोड़ि कऽ रखलाक बाद पूरा शरीर कें नूनक ढेरी मे राखि देल जाइत छलैक जाहि सँ ओकर सभ द्रव पदार्थ शोषित भऽ जेतैक। एहि प्रक्रिया मे चालीस सँ सत्तरि दिन तक लगैत छलैक। तकर बाद बचल अवशेष शरीर कें सूती कपड़ाक कतेको तह मे खूब सक्कत कऽ लपेटि देल जाइत छलैक। चेहरा ऊपर बनैत छलैक जाहि सँ ओ व्यक्ति भगवानक घर मे चीन्हल जा सकैछ।

हृदय भीतरे मे छोड़ि देबाक एकटा खिस्सा ओ सेहो कहलनि। अगिला जीवन मे जखन व्यक्तिक कर्मक लेखा जोखा हेतैक तखन ओकर हृदयक ओजन कें न्यायक एकटा काल्पनिक पाँखि (feather of Justice) सँ तुलना कएल जेतैक। यदि लोक नीक काज कएने रहत तऽ ओकर हृदय ओहि पाँखि सँ हल्लुक रहतैक। खराप काज केनिहारक हृदय भारी भऽ जेतैक। एहि खिस्सा सँ सम्बन्धित कतेको चित्र हम पापीरस रौलरी मे कानि देखने छलहुँ आ ओतऽ एहन खिस्सा सुनने

ছনহুঁ ।
পহিনে তঽ মমী মাত্র বাজা নেন রঁনৈত ছনৈক ম্দা রঁাদ মে ঙা ব্যরসায ভঽ গেনৈক। বাজাক নগ্বখা ভগ্বখা ধনীক সেঠ খা স্কনীন ব্যক্তি সেহো খপন মমী রঁনরঁএ নগনাহ। মমী রঁনৌনিহাব কেঁ তে টৌকা চাহী। তখন মমী নেন কিছু নিযম রঁনাওন গেন। বাজা–বানীক নেন মমীক সংগ গহনা–গ্বড়া যা, স্কস্কট, খস্ত্র শস্ত্র খাদি খনংকবণক সংগ দামী বেশমী রস্ত্র খাদি সঁ নপেটি বখরঁাক রিধান রঁননৈক, মধ্যম রস্মক নেন খনংকবণ–বহিত, খানী সূতী কপড়া সঁ নপেটৈন খা জনসাধাবণ নেন মমী কেঁ রঁৈসন স্থিতি মে বাখন জেরঁাক প্রারধান ভেনৈক।
কবীরঁ চানীস মিনটৈক যাত্রাক রঁাদ দহস্বব গনাকা মে প্ররেশ কবিতহিঁ ফৈবো স্লফেক নামক সাগনরঁোডি ভেটৈঽ নাগন। স্লফ়কে নামক দোকান খাদি সেহো দেখন। এহি গনাকা মে টুবিস্টক কোনো ভীড় নহি, রঁল্কি এক্কা–দুক্কা টুবিস্ট, সএহ রঁুন্ম। হমবে জকাঁ জিদ্দী খা কি খন্বেষী টুবিস্ট এমহব খরঁৈত হেতাহ। পিবামিড পহুঁচরঁা সঁ কবীরঁ দূ কিনোমীটব পহিনে খারিঁ গেন ‘টুবিস্ট প্বনিস’ কে চেক পোস্ট। ওতএ প্বনিস গাড়ীক নম্বঁব, গাগড খা ড্রাগরবক নাম খা নাগসেঁসক রর্ণনিক খতিবিক্ত হমব বাষ্ট্রীযতা সেহো নিখননি। ঙা তঽ রুঁম্নন নহি ভেন জে হমব ভাবতীয বাষ্ট্রীযতাক কাবণ খান রিরবণ নহি নীখন গেন খা কি কোনো খন্য দেশক নাগবিক নেন দোসব তবহক ব্যরহাব ছনৈক। খস্তু, তকব রঁাদ গাড়ী খাগূ রঁঢ়ন। এতহি কনে দূব গেনা পব গাগড উঁতবি কএ টিকট কীন নেননি।
খাগূ রিস্তৃত মরুভূমি ছন। মাত্র একটা পৈঘ ঘেবন

गनाका जे मिनिग्री नेन रॅनाओन गेन छनैक। ओतह् हनचन रॅह्त कम। ऋदा एत्तुका दर्शनीय स्मावक बेड खा रॅन्ट पिवामिडक महत्व ततेक छैक जे एहि मरुभूमिक रीच सेहो रॅह्त नीक सड़क रॅनन।
बस्ता तेना रॅनन छनैक जे पहिन पड़ ार खारि गेन बेड पिवामिड। एखन सरॅबक नओ रॉजन छनैक खा पार्किंग एबिया मे हम सरॅ पहिन यात्री छनहुँ। गागड हमबा टिकट दइ देननि खा पिवामिड नग छोड़ि देननि कावण पिवामिडक भीतव गागड नहि जागत छथि। ओ रॉत तइ हम कानिए देखि नेने छनहुँ। खस्तु, रॉहव सँ कने मने देखि नेनाक रॉद हम चढ़ि गेनहुँ स्वबंगक गेट तक। एतए एकटा खबरॅ स्वबक्षा कर्मचावी हमव टिकट चेक केननि। तकव रॉद उँतवए नगनहुँ भीतव। सीढ़ ी तइ रॅनन छैक ऋदा स्वबंग एतह् मात्र 3 फुट ऊँच, तें खूरॅ निघुवि कए जाए पड़ ेत छन। पूबे 200 फुट (कबीरॅ 61 मीटव) नीचा उँतवनाक रॉद देह सोझ केनहुँ खा सामने खारि गेन खति स्वन्दव शंकुन्नमा चैम्रॅब जाहि मे दू कातक देरानक रीच के दूवी उँपव उँठना पव घटैत जागत छनैक। उँपव दिस देखना पव नगैत जे देरॉनक दूवी घटैरॉ नेन ओकबो उँन्टा सीढ़ ीन्नमा खाकाव देन गेनैक। कबीरॅ 40 फुट उँपव गेना पव दूनू देरॉन मिन जागत छनैक। एहने दोसब चैम्रॅब फेब रॅगने मे भेटैन। एहि चैम्रॅबक सामने सेल्फी नेन।
उँपव खरैं कान ओएह खबरॅ स्वबक्षा कर्मचावी हमव फोटो नेरॉक खनुबोध केननि। एतए हम कने द्गसि गेनहुँ खा खपन मोरॉगन ह्नका पकड़ ा देन। ओ किछु

𑒤𑒼𑒙𑒼 𑒞𑓄 𑒪𑒹𑒪𑒢𑒱 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒁𑒢𑓂𑒞 𑒧𑒹 𑒥𑒐𑒮𑒲𑒮 𑒧𑒰𑒿𑒑𑒉 𑒪𑒑𑒪𑒰𑒯। 𑒄 𑒑𑒣 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒥𑒴𑒗𑒪 𑒕𑒪 𑒖𑒹 𑒧𑒱𑒮𑓂𑒩 𑒧𑒹 𑒥𑒐𑒮𑒲𑒮 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒣𑓂𑒩𑒔𑒪𑒱𑒞 𑒕𑒻𑒏 𑒂 𑒨𑒠𑒱 𑒏𑒏𑒩𑒼 𑒮𑒿 𑒏𑒢𑒱𑒨𑒼 𑒮𑒯𑒰𑒨𑒞𑒰 𑒪𑒹𑒥𑒻𑒏 𑒞𑓄 𑒥𑒐𑒮𑒲𑒮 𑒠𑒹𑒥𑓄 𑒣𑒛𑓃𑒥𑒹 𑒏𑒩𑒞। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒉𑒐𑒢 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒖𑒹𑒥𑒲 𑒧𑒹 𑒐𑒰𑒪𑒲 𑒠𑒴 𑒮𑒾 𑒣𑒾𑓀𑒛𑒏 𑒢𑒼𑒙 𑒕𑒪, 𑒠𑒮 𑒥𑒲𑒮 𑒏𑒹 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒢𑒯𑒱 𑒂 𑒉𑒞𑒹𑒏 𑒥𑒹𑒮𑒲 𑒥𑒐𑒮𑒲𑒮 𑒞𑓄 𑒢𑒯𑒱𑒉 𑒠𑒹𑒪 𑒖𑒰 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒕𑒪𑒻𑒏। 𑒯𑒧 𑒏𑒢𑒹 𑒗𑒴𑒚 𑒥𑒖𑒻𑒞 𑒖𑒹 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒪𑒑 𑒐𑒳𑒔𑒩𑒰 𑒢𑒯𑒱 𑒁𑒕𑒱, 𑒢𑒲𑒔𑒰 𑒅𑒞𑒩𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿।

𑒋𑒯𑒳𑒢𑒰 𑒂𑒥 𑒪𑒑𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒄 𑒮𑒥 𑒁𑒢𑒳𑒦𑒫 𑒧𑒱𑒪𑒰𑒏𑒉 𑒨𑒰𑒞𑓂𑒩𑒰 𑒔𑒱𑒩𑒮𑓂𑒧𑒩𑒝𑒲𑒨 𑒯𑒼𑒃𑒞 𑒕𑒻𑒏। 𑒥𑒰𑒯𑒩 𑒮𑒿 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛 𑒮𑒥 𑒉𑒏𑒹 𑒩𑓀𑒑 𑒪𑒑𑒻𑒞 𑒕𑒻𑒏 𑒂 𑒫𑒱𑒬𑒰𑒪𑒞𑒧 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛 𑒞𑓄 𑒯𑒧 𑒏𑒰𑒪𑒱 𑒠𑒹𑒐𑒱𑒨𑒹 𑒪𑒹𑒢𑒹 𑒕𑒪𑒯𑒳𑒿। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒦𑒲𑒞𑒩 𑒧𑒹 𑒠𑒴𑒢𑒴 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛𑒏 𑒏𑒏𑓂𑒭 𑒮𑒥 𑒧𑒹 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒁𑒢𑓂𑒞𑒩 𑒕𑒪𑒻𑒏, 𑒮𑒹 𑒥𑒱𑒢𑒰 𑒁𑒢𑓂𑒠𑒩 𑒑𑒹𑒢𑒹 𑒏𑒼𑒢𑒰 𑒥𑒳𑒗𑒱𑒞𑒱𑒊𑒏 ?

𑒉𑒏𑒩 𑒥𑒰𑒠 𑒯𑒧 𑒮𑒥 𑒂𑒥𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒉𑒏 𑒏𑒱𑒪𑒼𑒧𑒲𑒙𑒩 𑒠𑒴𑒩 𑒣𑒩 𑒙𑒹𑒜𑓃 (bent) 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛 𑒪𑒑। 𑒣𑒰𑒩𑓂𑒏𑒱𑓀𑒑 𑒉𑒩𑒱𑒨𑒰 𑒧𑒹 𑒉𑒞𑒉 𑒉𑒏𑒙𑒰 𑒑𑒰𑒛𑓃 𑒲 𑒣𑒯𑒱𑒢𑒯𑒱 𑒮𑒿 𑒪𑒰𑒑𑒪 𑒂 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒙𑒴𑒩𑒱𑒮𑓂𑒙 𑒋𑒯𑒱 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛 𑒏𑒹𑒿 𑒥𑒰𑒯𑒩𑒹 𑒮𑒿 𑒠𑒹𑒐𑒱 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒣𑒰𑒩𑓂𑒏𑒱𑓀𑒑 𑒉𑒩𑒱𑒨𑒰𑒏 𑒥𑒑𑒪 𑒧𑒹 𑒕𑒰𑒯𑒩𑒱 𑒥𑒪𑒰 𑒉𑒏𑒙𑒰 𑒥𑒮 𑒮𑓂𑒙𑒻𑒝𑓂𑒛 𑒮𑒠𑒵𑒬 𑒖𑒑𑒯 𑒥𑒢𑒪, 𑒏𑒱𑒕𑒳 𑒙𑒴𑒩𑒱𑒮𑓂𑒙 𑒋𑒞𑒯𑒱 𑒂𑒩𑒰𑒧 𑒏𑒩𑒻𑒞। 𑒑𑒰𑒃𑒛 𑒂 𑒛𑓂𑒩𑒰𑒃𑒫𑒩 𑒏𑒹𑒿 𑒉𑒞𑒯𑒱 𑒕𑒼𑒛𑓃𑒱 𑒯𑒧 𑒑𑒹𑒪𑒯𑒳𑒿 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛𑒏 𑒣𑒩𑒱𑒏𑓂𑒩𑒧𑒰 𑒏𑒩𑒥𑒰 𑒪𑒹𑒪। 𑒣𑒟𑒩𑒰𑒯 𑒖𑒧𑒲𑒢। 𑒉𑒯𑒱 𑒣𑒱𑒩𑒰𑒧𑒱𑒛 𑒧𑒹 𑒯𑒰𑒪𑒯𑒱 𑒧𑒹 𑒏𑒩𑒲𑒥 𑒣𑒔𑒰𑒮 𑒫𑒩𑓂𑒭 𑒥𑒰𑒠 𑒦𑒲𑒞𑒩 𑒖𑒹𑒥𑒰𑒏 𑒥𑒰𑒙 𑒐𑒼𑒪𑒪 𑒑𑒹𑒪𑒻𑒏 𑒁𑒕𑒱। 𑒮𑒳𑒩𑓀𑒑 𑒞𑓄 𑒥𑒢𑒱 𑒑𑒹𑒪𑒻𑒏 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒋𑒯𑒱 𑒧𑒹 𑒣𑓂𑒩𑒏𑒰𑒬 𑒉𑒐𑒢𑒯𑒳 𑒢𑒯𑒱 𑒕𑒻𑒏। 𑒑𑒹𑒙 𑒣𑒩 𑒖𑒹 𑒮𑒳𑒩𑒏𑓂𑒭𑒰 𑒏𑒩𑓂𑒧𑒔𑒰𑒩𑒲 𑒕𑒪𑒰𑒯 𑒋 𑒉𑒏𑒙𑒰 𑒙◌𑒰𑒩𑓂𑒔 𑒩𑒐𑒢𑒹। 𑒨𑒠𑒱 𑒏𑒱𑒨𑒼 𑒁𑒢𑓂𑒠𑒩 𑒖𑒰𑒉 𑒞𑓄 𑒋 𑒮𑓀𑒑 𑒮𑓀𑒑 𑒃𑒖𑒼𑒞 𑒠𑒹𑒐𑒥𑒻𑒞 𑒖𑒹𑒞𑒰𑒯। 𑒉𑒞𑒉 𑒦𑒲𑒞𑒩 𑒧𑒹 𑒔𑒻𑒧𑓂𑒥𑒩 𑒏𑒩𑒲𑒥 𑓔𑓐

মীটব গহীব ছৈক, মানে বেড পিবামিড সঁ কবীব় রীস মীটব রেঁসিএ। একবা পাছূ মে ছোটকা 18 মীটব উঁচাগ রঁনা পিবামিড ছৈক জাহি মে ষ্নফেব্ধক বানী হেতেফেবসক কব্রঁ ছননি। এহ্ন মে খাবঁ উঁতবরাঁক ব্যরস্থা ভ২ গেনৈক খছি হ্মদা একব দববঁজ্জা রঁন্দ বহৈত ছৈক খা খাগ্রহ কেনে পব স্ববক্ষাকর্মী খপনেক নেন তানা খোনতাহ, খপনে জতেক কান ভীতব বহবঁ, ওতেক কান ঠাঢ় বহতাহ খা ফেব তানা নগাগযে কএ জেতাহ। জতেক এহি খববঁ নোকনিক সেরা নিখ২ ওতেক রঁখসীস দেরাঁ নেন তৈযাব বহ্ন।
হম ওহ্না বেড পিবামিড মে চঢ়া উঁতবি কএ থাকি গেনে ছনহুঁ খা দিন সেহো চঢ়ন জা বহন ছনৈক খা ওহী খনুসাবেঁ এহি মরুভূমি গনাকা মে ভগরান ভাস্কব খপন তীক্ষ্ণতা রঁঢ় া বহন ছনাহ। তেঁ হম এহি দূনূ পিবামিডক প্রদক্ষিণা ক২ কএ ঘুবি গেনহুঁ। ফেব একটা নীক জগহ চুনি কএ গাগড কেঁ কহনিএনি ফোটৈ নেরাঁ নেন। এতহি হমব দহস্বব দর্শন সমাপ্ত ভেন।
খগিনা স্থন ছন মেম্ফিসক ম্যূজিযম। মেম্ফিস এখন ত২ খতি ছোটৈ গাম জকাঁ ছৈক হ্মদা প্রাচীন সময মে মিস্রক বাজধানী সেহো ছনৈক। এতএ ম্যূজিযমক ভীতব গাগড সংগহি বহনীহ খা রিভিন্ন দর্শনীয স্মাবক কেঁ রুঁমবেঁত বহনীহ। এতএ মিস্রক প্রাযঃ সরঁসঁ প্রতাপী ফেবো বৈমসেস-দ্বিতীযক রিশান কিন্তু খংশতঃ খঁডিত প্রস্তব প্রতিমা স্বতাএন বাখন ছৈক। বৈমসেস-2 উঁনৈসম রংশক তৃতীয ফেবো ছনাহ খা প্রাযঃ 66 রর্ষ তক (1279-1213 BC) বাজ কেননি জে রিশ্ব মে এখনহু কীর্তিমান ছৈক। নম্বাঁ খরধিক শাসন নেন সম্ভরতঃ

ब्रिटेनक वर्तमान महारानी एलिजाबेथ-2 एहि कीर्तिमान केँ तोड़ि देलनि अछि, मुदा कतए रैमसेस-2 सन सक्रिय प्रतापी सम्राट आ कतए ब्रिटेनक सांकेतिक राष्ट्राध्यक्ष महारानी एलिजाबेथ ? दूनू मे कोनो तुलने नहि । हिनका जहिना अनेकानेक पत्नी छलथिन तहिना सैकड़ा पुत्र छलथिन । रैमसेस-2 के स्मारक मे सभ ठाम दूटा मुकुट देखल, दूटा मुकुट मिस्रक दूनू भाग – निचला आ उँपरका – केँ संकेत करैत जे सम्राट समान भाव सँ दूनू भाग केँ देखैत छथिन । हिनकर खिस्सा मिस्र भ्रमण मे आगू अनेक बेर आओत ।
म्यूजियम परिसर मे खुला जगह पर हिनक कने छोट प्रस्तर प्रतिमा ठाढ़ अवस्था मे सेहो लागल छैक । मुदा एहि सभसँ विशिष्ठ अछि एकटा स्फिंक्स । ई स्फिंक्स आकार मे तँ गीजाक स्फिंक्स सँ बहुत छोट छैक मुदा एकर मुखबा छैक मिस्रक रानी हातसेप्सुत केर । रानी हातसेप्सुत मिस्र मे एकमात्र महिला शासक भेलीह जे अपन नारानिग रहैक समय करीब 12 वर्ष तक पुरुषक वेष मे राज केलनि । हिनकर खिस्सा आगू अनेक बेर आओत ।
मेम्फिस म्यूजियम मे देवाल पर अनेको चित्रकला आदि तँ छलैके, परिसर मे खुला आकाश मे कतेको खंडित प्रस्तर स्मारक सभ राखल । गाइड कहलनि जे पुरातात्विक खुदाइ मे जखन जे किछु भेटलैक आ जकरा आन ठाम जगह नहि भेटलैक से एतए आनि कए राखि देल गेलैक । लोक राँद मे अध्ययन करैत रहत ।
एतए परिसर मे, जेना कि टूरिस्ट जगह पर सर्वत्र होइत छैक, बहुतो दोकान उँपयोगी अनुपयोगी आ

कहलाक नेन विछ्मूल्य वस्तु सभ वैचेत। हमरा आकर्षित करबा नेन ओहिना एकटा दोकानदाव नगना भावतीय फिल्मस्टाव सभहक नाम गनाबए। ओतेक सँ हम नहि बीअनहुँ तइ एकटा नील वंगक पाथवक टुकड़ा, जकवा ओ सभ सौभाग्यक प्रतीक वुमैत छथिन, से पकड़ा देननि। गाइड हमरा कहननि नइ नेबाक नेन, हम नइ नेनहुँ। ऋदा युवती मे जखन हम ओहि दोकान सँ किछु नहि कीनन तखन दोकानदाव जरूवे मोने मोन हमरा सबापने होएत। छोड़ू, एना तइ होइते वहैत छैक।

एतए सँ हमसभ विदा भेनहुँ सकावा कें। फेव वस्ता मे आविं गेन नील नदीक नहव सभ। कवीब आधा घंटाक बाद टूविस्ट पुनिसक चेकपोस्ट पाव कबैत मरुभूमिक एकटा ऊँचगव जगह पव छनहुँ जतए छन विस्तृत खंडहव सभ के भंडाव आ सभसँ महत्वपूर्ण स्मावक – विश्वक पहिन विशान प्रस्तव स्मावक जकवा नोक स्टेप पिवामिड कहैत छैक।

तृतीय वंशीक पहिन फैवो जोसव (Djoser) एवं हुनक वास्तुकाव ‍इम्होटेप कल्पना केननि जे कब्र मे ममी कें झाँपबा नेन मात्र एक मस्तवा (शिनाखंड) के बदना यदि शिनाखंडक ऊपव शिनाखंड वखैत खूब ऊँचगव ऊँठा देन जाए तइ नीक वहतैक। एही कल्पना सँ सकावा मे जोसवक कब्र नेन बनाओन गेन सीढ़ी नुमा (stepped) पिवामिड।

स्टेप पिवामिडक पविसव मे हम सभ प्रवेश केनहुँ एकटा गैनवी होइत जाहि मे खूब ऊँच स्तम्भ दूनू कात बनन आ ऊपव सेहो पाथवेक छत। गाइड बतौननि जे ओ छत पुनरुद्धाव (restoration) के प्रयास मे

छानहि मे ब़नाओल गेलैक ।
भीतर परिसर बेस पैघ, एतए वार्षिक उत्सेव होइत छलैक । सामने ठाढ़ छल ओएह सीढ़ी वला पिरामिड जे विश्वक पहिल एतेक पैघ प्रस्तर स्मारक बनल । वर्तमान मे ओ स्मारक ढहि रहल छैक तेँ ओकर भीतर के कहए, लगो जाएब प्रतिबन्धित छैक । सब किछु घेरल । प्रायः पाँच हजार साल पुरान एहन स्मारक एखनहु देखबा लेल कतेक ठाढ़े छैक सएह की कम आश्चर्य ? आधारित मे तइ एहन किछु नहिए छैक । अस्तु, हम सब एही कात सँ किछु फोटो आदि लेल । तकर बाद बाहर निकलि कए एकटा उँचगर जगह सँ सक्कारा स्थित विभिन्न स्मारक के दर्शन कएल । सामने मे दूर अवस्थित दहस्सवक टेढ़ आ लाल पिरामिड सेहो देखाइ पड़ि रहल छल । एकर अतिरिक्त भग्नावस्थाक विभिन्न चरण मे करीब एगारहटा पिरामिड एक नजरि सँ देखाइ पड़ल । गाइड बतौलनि जे सक्कारा मे बहुत रास स्मारक एखनहु माटिक भीतर पड़ल छैक, हम अपनहु देखलियै एक ठाम खुदाइ चलिये रहल छलैक ।
सक्काराक विस्तृत क्षेत्र देखबा लेल एक दिन बहुते कम, तखन टूरिस्ट के किछु मुख्य स्मारक सब देखि कए संतोष करए पड़ैत छैक । हम एकर बाद फेरो उनासक पिरामिड देखबा लेल गेलहुँ । ओना ई पिरामिड भग्न छैक मुदा एकर भीतर कक्ष सब अद्वितीय छैक । पहिल बेर देखल पूरा ब्यूरियल चेम्बर मे देबाल आ छत सब हाइरोग्लिफ (hi erogl yph) लेखल सँ भरल । एकर एकटा छोट चित्र संलग्न कइ रहल छी । गएह हाइरोग्लिफ लेखल आधुनिक युग मे लोक के

মিস্রক প্রাচীন সভ্যতা সঁ পরিচয় করৌনকৈ। বিদ্বান লোকনিক অনুসার হাগরোগ্লাগফিক লেখনক আবিষ্কার প্রায়ঃ 3300 BC (অর্থাত করীব 5300 বর্ষ পূর্ব) মে ভেল ছলৈক। মিস্রক সবঁ প্রাচীন স্মারক মে একর প্রচুর ব্যবহার ভেলৈক। মধ্য যুগ মে এহি লিপিক জ্ঞান নষ্ঠ ভঽ গেল ছলৈক যদা আধুনিক যুগ মে মিস্রক রোজেট্টা জগহ পর একটা প্রাচীন শিলালেখ, জকরা রোজেট্টা স্টোন নাম দেল গেলৈক, কেঁ পঢ়ি কএ ফ্রান্সীসী বিদ্বান জাঁ-ফ্রোঁস্বা শাঁপোলিওঁ একর কুঁজী তাকি লেললি আ তখনহি মিস্রক সভ্যতাক পূরা ইতিহাস জগজগার ভঽ গেলৈক। রোজেট্টা স্টোন বর্তমান মে ব্রিটিশ ম্যূজিয়ম মে রাখল ছৈক। স্টেপ পিরামিডক পরিসর মে খুদাই ভেলা পর বহুত রাস পাথরক হাগরোগ্লাগফিক লেখ সবঁ ভেটলৈক জাহি মে পহিল আ দোসর বংসক রাজা সবঁহিক নাম ছলৈক।

ঊনাসক পিরামিডক লগে মে একটা ছোট কব্র ছল রাজকুমারী ইদুত কে, জে ঊনাসক পুত্রী ছলীহ। এতহু দেবাঁল সবঁ পর বহুত রাস চিত্রকারী আ লিখাই। চিত্রক বংগ এখনহু বহুত জীবংত ছৈক।

দেখবাঁক তং রহত কিছু ছল ক্ষদা বৌদ বঢ়ন চল জা বহল ছলৈক আ মরুভূমি মে রাস্ত আ পাথবক ঢ়েকড় ়ৌ বনা জমীন পব চলবৌ আনন্দদাযক নহি বহি গেল ছলৈক। ভূখো লাগি গেল ছল। তেঁ কিছু খড়হব সব কেঁ দেখৈত ফোটৈ লৈত সকাবা সঁ বিদা লেল।
হমবা ঢ়ৈবক খর্চা মে লংচ জোড়ল ছল। গাগড পুছলনি কী খাএব ? হম শাকাহাবী বিকল্প চুনল। ও আপনহি মোনে বৈঁগনক তবকাবী বনেবাঁক আদেশ বেস্তবাঁ কেঁ দং দেলখিন। হম সব ঘুবি কএ কবীব সবা দূ বজে পীজা এলহুঁ। জাহি বেস্তবাঁ মে হমব লংচক ব্যবস্থা ছল সে একদম স্ফিংক্সক সামনে। এতএ দ্তল্লা পব বৈসি পূবা পিবামিড পবিসবক দৃশ্য দেখবা মে অবৈত ছল। উত্তম জগহ, তহিনা ভোজলো উত্তম। ভাত, স্থানীয বোটী, তীন প্রকাবক চটনীক সংগ বৈঁগনক তবকাবী জে বূম্মূ তরুআ আ বসদাবক বীচ মে ছল, বেস স্বাদিষ্ঠ লাগল। অন্ত মে খীব সেহো। আব কী চাহী ? গাগড বূম্মা দেলনি জে টিপ (বখসীস) হমবা দেবাঁক চাহী। হুনকে সঁ পূছি দস পৌংড টিপ হম বেযবা কেঁ দং দেল। হোটল অবৈত অবৈত সাঢ়ে তীন বাজিএ গেলৈক, মানে ঢ়ৈব সাঢ়ে সাত ঘংটাক ভেযে গেল। হম গাগড আ ড্রাগবব কেঁ সেহো যথোচিত বখসীস দং কএ বিদা কএল আ কম মে আবাম কবএ গেলহুঁ।
সাঁঝ মে থোমস কুকক গ্রুপ জখন এলেকজেন্ড্রিযা সঁ ঘুবলৈক তখন সব গোটে সংগহি ভাবতীয ভোজনক বসাস্বাদন কএল। এতহি গন্দ্রজিত গ্রুপক ড্রাগবব, গাগড, বসোগযা আ অন্য স্থানীয সহযোগী সবকে বখসীস লেল সব সদস্য সঁ কবাবক অনুসাব পাঁচ ডালব প্রতিদিনক হিসাবেঁ চালীস ডালব বখবা লেললি। অস্তু

আর অগিলা পাঁচ দিন হমরো এহী গ্রুপক সংগ রহবাক ছল।

অগিলা দিন 19 সিতম্বর কাহিরা প্রবাসক অন্তিম দিন ছল। আজুক কার্যক্রম মে বহুত কিছু শামিল ছল। সবেরে জলপানক বাদ সাঢ়ে সাত বজে সব গোটে বস মে সবার ভেলহুঁ পিরামিড পরিসর জেবা লেল। গাইড এতহ্ একটা মহিলা ছলীহ। ও সব কেঁ বুঝা দেললি জে জিনকা গ্রেট পিরামিডক ভীতর জেবাক হোঅএ সে অলগ সঁ গেটে পর টিকট কীন লেথি কারণ থোমস কুকক পৈকেজ মে ভীতর জাএব সম্মিলিত নহি ছলৈক। হমরা গ্রুপ মে তঃ এহনো তমিল মহিলা ছলীহ জে হবাই জহাজ মে হ্বীল চেযর সঁ চঢ়ৈত উতরৈত গেলীহ। তহিনা কিছু অন্য লোক অপন অসুবিধা কেঁ খিয়াল করৈত পিরামিড কেঁ বাহরে সঁ দর্শন করব যথেষ্ঠ বুঝললি। মুদা কিছু গোটে কেঁ তঃ টিকট কিনবাক ছললি।

এতেক সবেরে বিদা ভেলাক অছৈতো পিরামিড পরিসরক প্রবেশ মাত্র পর টূরিস্ট বসক ততেক লে লাইন লাগি গেল ছলৈক জে হমরা সব কেঁ সব প্রক্রিয়া করৈত সুরক্ষা জাঁচ করবৈত অন্দর জেবা মে নও বাজি গেল। আই হমরা এতএ বহুত কিছু করবাক নহি ছল কারণ সব কিছু তঃ দেখলে ছল। জতেক সময মে গ্রুপক অন্য সদস্য লোকনি গ্রেট পিরামিডক ভীতর জাইত গেলাহ ওতেক সময মে হম তীনূ পিরামিড কেঁ নজদীক সঁ প্রদক্ষিণা কএল জাহি সঁ ওহি মে ভেল ক্ষযক অনুমান ভঃ সকএ। বসে সঁ সব গোটে স্ফূ প্লাজা জাইত গেলহুঁ। পৈঘ গ্রুপ মে সমস্যা অবিতহিঁ ছৈক জে বিভিন্ন লোক কেঁ ফোটোগ্রাফীক বিভিন্ন আবশ্যকতা। সব কেঁ

सम्भावि कए बाथरूँ आ समय के पारॅन्दी सेहो रॅना कए बाथरूँ कठिन काज छैक मुदा ट्रैव मैनेजर गन्द्रजित तऽ गएह काजे करैत रहल छथि। रॅस दक्ष अपना उँत्तरदायित्व मे।
एतहि कबीरँ 200 मीटर चलि कए सरँ लेल ऊँटक सरावी करबाक व्यवस्था कएल छलैक। लोक ऊँट पर चढ़ि दस मिनट तक एहि मरुभूमिक हिआओ लेलक, ततरेँ। कबीरँ आधा घंटा लागल एहि काज मे। फेर सरँ गोटे रॅस मे सराब भए आबि गेलहुँ परिसरक रॉहर पार्किंग एरिया लग जतए सँ स्फिंक्सक दर्शन करबाक छल। स्फिंक्स लग तऽ हम पहिलहि गेल छलहुँ मुदा आग दोसर रॉस्टे प्ररेश भेला पर एतह् एकटा करूँ देखल। भीड़ ततेक जे ककरह् सेल्फी ठीक सँ नहिए लेल होइत छलैक। मुदा लोक की मानैत छल ? अस्तु, तय समय पर सरँ गोटे रॅस मे सराब भेलहुँ। अगिला स्थल छल मिस्रक नामी गत्र देखबाक आ कीनबाक। हम सरँ एकटा रॅस पैघ घर मे प्ररेश कएलहुँ जतए सरँ कें रॅसरा लेल सोफा, कुर्सी आदि देल गेल, संगहि मुहत शौचालयक सुविधा सेहो। अन्यत्र तऽ पाँच पौंड देरँ पड़ैत छैक लघुशंको लेल। तें एतए लोक अपना अपना हिसाबेँ शंका निरावण केलक।
गृहस्वामी अथरा उँचित कही जे गत्रक दोकानदार हमरा सरँ कें एक एक गिलास शीतल पेय देललि। गर्मी तऽ छलैके से एहि पेय सँ सरँहक मोन प्रसन्न भेलैक। तकर रॉद सरँकें एकटा कए कागत पकड़ा देल गेल जाहि मे रिभिन्न गत्रक नाम आ दाम सेहो लीखल छलैक। फेर चलल गत्र आदिक रर्णन आ सरँ कें हाथ

मे नगा नगा कए ओकरा स्वँघरॊक आ जँचरॊक क्रम। हमरा एहि सरॅ मे रॆंसी रुचि नहि छल ऋदा महिला रक्षा तऽ तल्लीन छलीह – ई देखाउ, ओ देखाउ आदिक फरमाइस चलि रहल छलैक। अन्त मे दोकानदार अपन विभिन्न पैकिंग के 'ऑफर' दाम आदि रॅतरॆंत गेनाह, कोन कम्बिनेसन मे कतेक लेला सँ कतेक लाभ होएत आदि। अस्तु् किछुए लोक छोटे छोटे शीशी किननलि। तकर बॊद हम सरॅ रॅस मे सराव भेलहुँ् काहिरा जेरॊक लेल जतए भोजन करबॊक छल, फेर विश्व प्रसिद्ध काहिरा म्यूजियम देखरॊक छल आ तखन फेर एकटा रॅजारक दर्शन आ श◌ॉपिंग आदि।
दू रॊजि गेल छलैक, लोक कें भूखो लागि गेल छलैक ऋदा रॅस शहरक ट्रैफिक मे घुसकिए रहल छल सएह बुॅझू। सरॅ शहरक हाल एहिना छैक। ऋदा किछु होउ, ट्रैफिक नियम भंगक रॊत सोचिओ नहि सकैत छी। अस्तु्, हमसरॅ पहुँचलहुँ् नील नदीक कछेर मे नाओ पर रॆंसाओल एकटा होटल जकर रेस्तराँ मे हमरा सरॅहिक भारतीय भोजनक उँत्तम व्यवस्था छल। थोमस कूक भोजनक व्यवस्था मे कखनहु् कोनो शिकाएतिक अरसर ककरो नहि दैत छैक। लोक भरि पोख भोजन केलक।
भोजनक रॊद पहुँचलहुँ् म्यूजियम। एतए पहिल रॆंर गन्द्रजित लोक कें बुॅझौलखिन जे कैमरा सँ फोटोग्राफी लेल अलग सँ टिकट लगैत छैक। ऋदा मोरॊगल सँ रिना फ्लैस के फोटो लेरॊ पर कोनो रोक नहि छैक। रॅर रॆंस, किछु शौकिया फोटोग्राफर लोकनि टिकट कीनैत गेनाह। हमरा सरॅ कें म्यूजियमक प्रवेश टिकट हाथ मे देल गेल। संगहिं गाइड सरॅकें

एकटा गयबफोन सेहो पकड़ा देलनि, ओहि मे चैनल सेट करबाक व्यवस्था। एहि तरहक व्यवस्था आर पैघ आ भीड़भाड़ वला जगह मे सरतबि भऽ गेलैक अछि से हम छओ वर्ष पूर्व ऑस्ट्रिया भ्रमण मे देखने रही। अस्तु, सब गोटे गाइडक पाछू म्यूजियम मे प्रवेश केलहुँ। गयबफोन भेला सँ सुविधा छैक जे लोक केँ गाइड सँ सटल रहब जरूरी नहि आ गाइड अपनहु साधारण आवाज मे बिना आन ग्रुप केँ डिस्टर्ब केने बाजि सकैत छथि। तेँ ग्रुपक सदस्यक संग रहब आ संग चलब जरूरी नहि तऽ फेर भोतना जाएब। एतेक विशाल म्यूजियम मे मात्र डेढ़ घंटा मे सब किछु देखब तऽ सम्भव नहि छलैक। गाइड लोकनि एकटा रूट बना लैत छथि जाहि मे प्रमुख प्रदर्शन स्थल होइत लोक चलैत अछि। पहिल महत्त्वपूर्ण स्थल छल रोजेटा स्टोन। पहिलहि कहि देने छी अपनी रोजेटा स्टोन, जे रोजेटा नामक जगह पर भेटल छलैक आ जाहि सँ मिस्रक प्राचीन हाइरोग्लाइफिक लेखन केँ पढ़बा मे मदति भेटलैक, ब्रिटिश म्यूजियम मे राखल छैक। एतुका म्यूजियम मे ओकर अनुकृति छैक। गाइड एकर इतिहास बतबैत दुख सेहो प्रकट केलनि जे असली पाथर मिस्र मे नहि अछि।
तकर बाद किछु राजा रानीक मूर्ति, चित्र आदि देखल जाहि मे मुख्य छल खुफु, खाफ्रे आ मेन्कौरेक पाथर प्रतिमा, जिनकर पिरामिड हम सब गीजा मे देखि लेने छी। म्यूजियम मे कतेक ने वस्तु छैक देखबाक जे लोक महीनो एकर अध्ययन करैत रहत तैयो शेष नहि हेतैक। तखन एहि डेढ़ घंटाक टूर मे सब किछु मोन राखब सेहो सम्भव नहि। एहि म्यूजियम मे दूटा

प्रसिद्ध रहल छैक – तूतनखामन के सोनाक ताबूत आ ममी आदि। गागड सेहो बूझैत छथिन जे लोक एतबेँ मोन राखत।

अस्तु, घूमैत घूमैत हम सब पहुँचलहुँ ओहि स्थल पर जतए प्रसिद्ध फेरो तूतनखामनक ताबूत राखल छैक। तूतनखामन नवीन साम्राज्यक अठारहम वंशक तेरहम फेरो छलाह जिनक शासनक समय 1355–1346 BC आँकल जाइत अछि। मिस्रक पुरातात्विक अद्भुत के इतिहास मे एकटा एहन ताबूत एतेक सही सलामत भेटैलैक जाहि मे असली सोनाक ताबूतक संग ममी सेहो छलैक। ममी किछु नष्ट भऽ गेल छलैक आ एखन प्रदर्शनी सँ हटा देल गेल छलैक।

आश्चर्ये जे प्रायः 3300 वर्ष मे एतए चोर नहि पहुँचि सकल। ताबूत तीन तह मे छलैक – सब सँ भीतर बला ताबूत 110 किलो ओजन बला ठोस सोनाक बनल छलैक, ओकर ऊपर दूटा आर काठक ताबूत बनल छलैक, बूझू जहिना रसियन डॉल बनैत छैक तहिना। ताबूत सब मात्र काठक बक्सा नहि होइत छलैक, अपितु ओहि मे ऊपर नीचा दूनू भाग मे बहुत रास चित्र, कलाकारी आदि बनल बनैत छलैक। एकदम मनुष्यक आकार मे बनाओल जाइत छलैक ई ताबूत सब, जाहि मे सिर, धर आ पएर के अंश ओहिना बूझाइत छैक जेना लोक शवासन मुद्रा मे पड़ल होए। ताबूत दू टुकड़ ी मे बनैत छलैक, नीचा बला भाग मे ममी बनल शव राखि ऊपर बला भाग सँ झाँपि देल जाइत छलैक। एकर अतिरिक्त तूतनखामन के ताबूत पर 10 किलो शुद्ध सोनाक मुखौटा सेहो छलैक। मुखौटा

मिस्रक उन्नत कलाक अद्वितीय नमूना अछि। एकर कोठे नेरँ रर्जित छैक ग्लदा गएह कोठे गंटैबनेंटे पर सरँतबि भेटि जाएत।
तीन तह रँना ओ तारँबूत चाबि तह के सोनाक ग्लनम्बा चढ़ाओन काठक रँह्त पैघ रँक्सा मे स्वबक्षित बाखन छनैक। ओहि रँक्सा मे तारँबूतक रँगन मे चाबिटा छोटे रँक्सा सेहो छनैक जाहि मे अनारँास्ट्रैब पाथबक रिशेष पात्र मे शबीबक द्रब रँना अंग – आँत, नीरब, किडनी आ मस्तिष्क, निकानि कए बाखन गेन छनैक।
ओ सरँ गाड़न छनैक बाजाक घाटी (valley of kings) मे जे कि नीन नदीक पश्चिम मरूभूमि मे एकटा पहाड़ी ग्लनाका मे गुप्त स्थान छनैक। नरीन साम्राज्य तक बाजा सरँकें र्बुम्तरँा मे आरि गेन छनननि जे कब्रँक चोबि होगतें रहैत छैक तें एकटा गुप्त जगह चुनि कए अपन कब्रँ रँनरँैत गेनाह। हमबा सरँहिक टूर के अन्तिम दिन एहि घाटीक भ्रमण होएत।
अस्तु, तूतनखामनक कब्रँक अरशेष देखि नेनाक रँाद हम सरँ ममी देखरँा नेन पहुँचनहुँ। दूटा ममी म्यूजियमक जेनबन भाग मे बाखन छैक। बाजा-बानीक ममी सरँ रिशेष "बोयान कक्ष" मे बाखन, जकबा नेन अनग सँ 180 पौंडक टिकट नगैत छनैक। हम टिकट नऽ कए एहि कक्ष मे सेहो ममी सरँ देखनहुँ। सरँ ममी काँचक पाबदर्शी घेबा मे रँन्द आ सरँ घेबाक भीतब एक एकटा हाइग्रोमीटैब बाखन ओकबा भीतब नमी कें जँचरँा नेन। टिकट रँना ममी सरँ के दूटा हॉन छनैक आ दूनू मिना कए कबीरँ पचीस टा ममी बाखन, सरँ नीक स्वबक्षित अरस्था मे।
एहि प्रकारें आजुक म्यूजियम दर्शन शेष भेन। तकब

रॉद रॅस सँ जागत गेलहुँ अल-खलीली रॅजाब। थोमस कुक गाइड रॅजाब हमरा सबॅ लेल किछुक चुनलनि से तऽ ठीक सँ बुझबॉ मे नहि आएल मुदा बस्ता मे राजधानी काहिराक किछु दर्शनीय स्थलक दर्शन जरूर भेल। रॅसे सँ देखैत आँखि जुबरैत गेलहुँ जे ओ काहिराक किला छिऐक तऽ ओ स्टेडियम। कोँट ओंटाक रॅलल किछु प्राचीन घर रॅला गलाका सेहो देखल। आबॅ तऽ सबॅतरि पक्का ओंटा आ सीमेंट-कंक्रीटक घर रॅलैत छैक।
अल-खलीली रॅजाब हमरा सबॅकें आलल गेल छल जे लोक अपन रॅगिबताक अनुसार सनेसक चीज रस्तु कीन लेत। एतए मिस्रक स्थानीय निर्मित रस्तुक अपेक्षा चीन सँ आयातित रस्तुक भरमार देखल। पूरा विश्व मे एहिना चीनी सामान भरि गेल छैक। अस्तु, हमरा रॅहुत किछु किनरॉक तऽ नहि छल, रॅचा सबॅ कें मिस्र भ्रमणक सनेस देरॉ लेल किछु पिरामिडक अनुकृति कीनल। ग्रुपक महिला लोकनि तऽ एतहु अनेक सस्ता ड्रेस आदि किनलनि, रॅव रॅस।
ग्रुपक किछु सदस्य कें आग राति‌ए आसरान (As wa n) जेरॉक फ्लाइट छलनि। ओ लोकनि अपन सामान नगए कए भोर मे चलल छलाह। एतए हुनका सबॅकें एकटा अलग रॅस मे रॅसा कए एयरपोर्ट पठा देल गेल। ओ सबॅ राति मे आसरान मे होटल मे विश्राम करताह आ भोर मे फेर एयरपोर्ट आबि जेताह सबॅहक संग आगूक भ्रमण लेल। हमर स्थानीय मुद्रा आबॅ शेष भऽ रहल छल आ होटल छोड़रॉ सँ पहिने एकर इन्तजाम कैए लेरॉक छल कारण आगूक यात्रा मे एहन सुविधा कतए भेटैत से निश्चित नहि। एहि आशयक चर्चा हम

জখন ঘ্‌বতী মে বঁস মে চলাওন তঽ একটা তমিন যাত্রী বঁজনাহ জে হ্‌নকা নগ কিছু বিশেষ ওজিজ্ঞিযন ক্ষদ্রা ছনি। ও খতিবিজ্ঞ ক্ষদ্রা হ্‌নকা একটা মিত্র দেনে ছনখিন জে কহ্‌না ডॉনব মে বিনিমষ কবা কএ ভাবত নঽ খাবঁথি। বেঁস, হমবা এহি মে কোনো খাপত্তি নহি ছন, হ্‌নকে সঁ এক সৌ ডॉনব ভজা নেন। কবীবঁ সাঢ়ে খাঠ বঁজে হম সবঁ হোটেন ঘ্‌বনহুঁ খা ফ্রেস ভেনাক বাঁদ জ্‌মি গেনহুঁ ভোজনানযক ভাবতীয খংড মে। টুবিক খগিনা ভাগ মে সবেঁবে সবঁ কেং হবাগ জহাজ সঁ মিস্রক দছিনবঁবিযা শহব খাসবান জেবাঁক ছন, সেহো পূবা গ্‌পক সদস্য একহি হ্লাগটে সঁ নহি জা বহন ছনাহ, কিছু কেং হ্লাগটে পাঁচ বঁজে খা কিছু কেং সাঢ়ে পাঁচ বঁজে। খা হম সবঁ ছনহুঁ এযবপোর্টে সঁ দূব গীজা মে। ওন্দ্রজিত সবঁকেং বুঁঝা দেনখিন বেকখপ কॉন এক বঁজে বাতিএ মে বঁজি জাএত, ডেঢ় বঁজে তক সবঁ গোটে খপন স্বটকেস সবঁ গেটক খাগূ বাখি দেবেঁক জাহি সঁ হোটেনক কর্মচাবী ওকবা ওঁঠা কএ নীচা ওঁতাবি বঁস নগ বাখি দেত। খা দূ বঁজে তক সবঁ গোটে হোটেন সঁ চেকখাওঁটক ক্রিযাকর্ম পূবা কবা কএ খপন স্বটকেস চীন্হি কএ বঁস মে বখবাঁ নেবঁ খা বঁস মে সবাব ভঽ জাএবঁ। বঁস কোনো দশা মে সবা দূ বঁজে বিদা ভেএ জাএত জাহি সঁ তীন বঁজে তক এযবপোর্টে পহুঁচন জা সকএ। কাওঁন্টব পব সবঁ যাত্রীক নেন হোটেন সঁ জনপান পৌক কববাঁ কএ বাখন বহত।

৩

পিবামিডক দেশ মে

(পচ্ছিনা দূ খংক মে খপনে পঢ়নিযৈক মিস্ত্রক বাজধানী কাহিবা কে খাসপাসক গনাকা মে হমব তীন দিনক যাত্রাক খন্নভব, জাহি মে ঋখ্য ছুন গীজাক পিবামিড পবিসব খা স্ফিংক্স, পাপীবস গৈনবী, সকাবাক স্টৈপ পিবামিড খা দহস্ববক ষ্টৈঢ় খা নান পিবামিডক দর্শন, মেম্ফিসক ম্যূজিযম মে বানী মাতসেপ্সুতক স্ফিংক্স খা ফৈবো বৈমসেস–2 কে খনেক মূর্তিক দর্শন, কাহিবা শহেব মে গুজিপ্সিযন ম্যূজিযম মে তূতনখামন কে সোনাক তাবূঁত খা খনেক মমী দেখনাগ খা বঁজাব ঘূমনাগ।)

চাবিম দিন 20 সিতম্বব 2019। খধবতিএ মে হোটৈন

छोड़बाक छल आसरानक यात्रा नेने। आसरान मिस्रक दक्षिण भाग मे अवस्थित प्रसिद्ध शहर छैक जे प्राचीन समय सँ वनिज व्यापारक प्रमुख केन्द्र रहलैक अछि। थोमस कूकक प्रोग्रामक अनुसार हम सब आब एही दछिनबरिया गनाका मे बस, जहाज आदि सँ घुमैत रहब आ अन्तिम दिन नकजर शहर सँ फेर हवाइ जहाज द्वारा काहिरा पहुँचि देशे आपस जाएब।
पछिला राति मे मात्र तीन घंटा नेने हमरा निन्नक आराम नहिएँ कएने भेल, रेकअप कॉनक भरोसे हम नहिए रहैत छी कारण स्वतबा कान आँखिक चश्माक संग कानक चश्मा सेहो खोलि कए राखि दैत छिऐक। तें जगने आ सतर्क रहलहुँ। दू बजे होटेल सँ चेकआउट करैत जलपानक पैकेट संग मे लैत गीजाक होटेल छोड़ि देल आ बस मे सवार भए काहिरा एयरपोर्ट विदा होइत गेलहुँ।
एयरपोर्ट पहुँचि हमरा आसरान नेने ओबरान्ड एकटा पहिल्बके फ्लाइट मे जगह भेटि गेल कारण हमर एहि खंडक टिकट बिजनेस क्लासक छल। सम्भवतः थोमस कूक कें सब पसिंजर नेने इकोनॉमी क्लास मे टिकट नहि भेटेन तेतैक तें हमर प्रामोसन भइ गेल छल। अस्तु, एहि सँ कोनो विशेष लाभ नहि, एतबे जे बिजनेस क्लास मे एक कप नीक गर्म कॉफी भेटि गेल आ काहिरा एयरपोर्ट पर प्रतीक्षा करबाक बदला आसरान पहुँचि एयरपोर्ट पर प्रतीक्षा करए पड़ल। जलपानक पैकेट देखल, किछु बेसिये सामान बुझाएल। अस्तु, हिसाबें निकालि कए खा नेने आ बाँकी राखि देल। आजुक प्रोग्राम मे लंच सेहो पैकेटे भेटबाक छलैक कारण बहुत दूरक बस यात्रा छल आ साँझे भेला पर

জহাজ পব ভোজন ভেটৈত।
গ্রুপক সদস্য নোকনি বাঁদক ফ্লাগস্ট সঁ বেবাবেবী খবৈত গেনাহ। সব কেঁ একত্রিত কবৈত সভক সামান বস মে উঠবৈত প্রায়ঃ সাঢ়ে খাঠ বাজি গেনৈক। বস মে চঢ়িতে থোমস কুকক স্থানীয পার্টনব কম্পনীক নোক নাঁচ পৈকেট খা জন সব কেঁ বাঁটি দেননি। এতএ মোহম্মদ খঙ্কুন্না নামক গাগড বস মে সংগ ভেনাহ। কাবী খফ্রিকন মূনক বেস পৈঘ কাযাক ব্যক্তি স্মদা বহৃত হঁসমুখ, ওজিপস্টৈনোজীক নীক জ্ঞান, খপনা কাজ মে দক্ষ খা বহৃত পবিস্কৃত খংগ্রেজী বজৈত। সব যাত্রী কেঁ খাদব খথবা মজাক মে 'ফেবো' সঁ সম্বোধন হৃনক, মানে হৃনকা নেন তং হম সব টূবিস্ট সম্রাট ছনিএনি। টূবিস্টক খায সঁ হৃনকো পেট চনৈত ছননি খা দেশক খর্থ ব্যবস্থা সেহো। খগিনা চাবি দিন হিনকে সংগ হমবা সব কেঁ ভ্রমণ কববাঁক ছন। গাগডক বুদ্ধি খা ব্যবহাব সঁ সব গোটে প্রসন্ন ছনাহ খা থোমস স্কক কেঁ এহু নেন বধাগ ভেটৈননি।
গাগড খঙ্কুন্না বুঝু প্রাগমবী স্কূনক মাস্টব জকাঁ হমবা সব কেঁ গতিহাস বুঝা বহন ছথি, বীচ বীচ মে প্রশ্ন সেহো পূছি বৈসৈত ছথি। ভাষাক বীচ ককবো গপ কবব হৃনকা পসিন্ন নহি। যাত্রী সব সেহো মিস্রক গতিহাস বহৃত কিছু বুঝি পঢ়ি কএ খাএন ছথি খা গাগডক বাত ধ্যান সঁ স্বননাক বাদ হাথ উঠা হৃনকব প্রশ্নক উত্তব দৈত ছথি খথবা কিছু প্রতিপ্রশ্ন সেহো কবৈত ছথি।
খাগ হমবা সব কেঁ জেবাঁক ছন খবু সিম্বেন নামক জগহ। তাহি সঁ পহিনে সকানে ও সব কেঁ খাসবানক হাগ ডৈম দেখবাঁ নেন নং গেনখিন। খাসবানক ণ্ডা

হাগ ডৈম আধ্নিক আ স্বতংত্র মিস্রক কাযাকল্প কেনিহাব প্রাজেক্ট ছনৈক জহিনা স্বতংত্র ভাবত নেন ভাখড় া– নাঁগন সদৃশ যোজনা। মিস্র মে নীন নদীক প্ররেশ কবিতহিঁ পৈঘ বাঁন্হ বঁনা কএ রিস্তৃত জনাশয আ জন– রিদ্যুত উঁপোদন কেন্দ্র বঁনাওন গেন। নেহৰুক পবম মিত্র মিস্রক বাষ্ট্রপতি গমান অর্ব্দুন নাসব একব সূত্রধাব ছনাহ। তেঁ বাঁন্হ সঁ বঁনন জনাশয কেঁ ‘নেক নাসব’ কহন জাগত ছৈক। হাগ ডৈম পব ঠাঢ় ভহ কএ নেক নাসবক রিশানতাক মাত্র কল্পনা কএন জা সকৈত ছৈক।
নীন নদী পব আসরান গনাকা মে অংগ্রেজ শাসন মে সেহো একটা বাঁন্হ বঁনন ছনৈক, ও ছৈকে, হ্নদা ছোট আ প্ববান, একবা আবঁ ‘নো ডৈম’ কহন জাগত ছৈক। নর স্বতংত্র মিস্র কেঁ ঔদ্যাগিক বাষ্ট্র বঁনেবাঁক দিশা মে রিজনী উঁপোদন বঁহুত জৰুবী ছনৈক। তাহী দিশা মে কাজ কবৈত বাষ্ট্রপতি নাসব পহিনে স্বেজ নহবক বাষ্ট্রীযকবণ কেননি, অংগ্রেজক হাথ সঁ ওকব স্বামিত্ব আবিতে বাষ্ট্রক আয সেহো বঁঢ়ি গেনৈক। তখন ৰুসক সহাযতা সঁ নর পৈঘ ডৈম বঁনাওন গেন। গাগড অর্ব্দুন্না ডৈম আ নেক সম্বন্ধিত বঁহুত বাস বাঁত বঁতবৈত ছথি জাহি মে হ্নখ্য অছি এখন নেক মে সহসহ কবৈত গোহিক জনসংখ্যা। গোহি প্রাচীন কানহিঁ সঁ নীন নদী মে ভেটৈত বহনৈক আ নারিক সবঁ কেঁ সতবৈত বহনৈক। তেঁ একবো দেরতাক আঢ় ী মে বাখন গেন। বাঁন্হ বঁননা পব নেক মে গোহি সবঁ ফঁসি গেন, দোসব কাত জাএত কোনা ? প্রজনন চনৈত বহনৈক আ জনসংখ্যা বঁঢ় ৈত বহনৈক। একব শিকাব পব প্রতিবঁন্ধ নাগি গেনা সঁ ওা জানরব আওবো ছঙ্কা ভহ গেন।

एखन स्थिति ई छैक जे यदि पति पत्नी मे झगड़ा होइत छैक तऽ धमकी देल जाइत छैक — "नेक नासर मे फेकि देबौ, गोहिक शिकार बनमे"। नेक नासरक विशालताक अन्दाज करबा लेल बुझियौ जे एकर जल धारण क्षमता 132 घन किलोमीटर छैक, एकरा तुलना मे भारतक सबसँ पैघ नर्मदा बान्हक जलाशय 'इन्दिरा सागर डैम'क क्षमता मात्र 12.2 घन किलोमीटर छैक। नेक नासर के सतहक घेरा करीब साढ़े पाँच हजार वर्गकिलोमीटर मे पसरल छैक, बुझू एकर तुलना मे भाखड़ाक गोविन्द सागर मात्र 168 वर्गकिलोमीटर छेकने छैक।
एहि जलाशयक बनला सँ मिस्रक एहि इलाका मे अवस्थित कएकटा प्राचीन स्मारक ओकरा पेट मे चल गेलैक। एहि मे सँ किछु अति महत्वपूर्ण स्मारक कें ओ लोकनि पूर्ण रूपें एक एकटा पाथर काटि कए उठा कए प्रतिस्थापित कऽ देलनि। ई काज कएल गेल यूनेस्को के तत्वावधान मे अनेको देशक वास्तुकार, इंजीनियर आ तकनीकी विशेषज्ञ लोकनिक देखरेख मे। एहने प्रतिस्थापित स्मारक अछि अबू सिम्बेल मे उन्नैसम वंशक प्रतापी सम्राट रैम्सेस-2 के मंदिर।
अबू सिम्बेल आसवान शहर सँ 300 किलोमीटर दूर अवस्थित अछि, हिसाबें नेक नासरक दोसर छोड़ पर, बस्ता सपाट मरुभूमि बाटें। करीब चारि घंटा जेबा मे आ ओतबें फेर घुरबा मे लगैत। एहि यात्रा मे बसक एयरकन्डिसनिंग मसीनक देखभाल लेल अलग सँ मिस्त्री सेहो बस मे चढ़ल गेलाह कारण आग गर्मी सेहो खूब छलैक आ बस्ता मे मरुभूमिक बीच कोनो

तवहक सहायता भेटैबँ असम्भवे।
मरूभूमि मे एतए सड़क एकदम सपाट आ सीधा, बूँझू पचीसो किलोमीटब मे कोनो घुमाब नहि। दूबू कात जतेक दूब तक नजबि जाएत छल कतहु कोनो आबाँदीक चिन्ह नहि। बस्ता मे कतहु कोनो गाड़ ी नहि, कखनहु कए एकाधटा मिनिटबी ट्रक मात्र जाएत अबैत।
अर्द्धुन्ना बँतौननि जे बस्ता मे एहि गर्मी मे मरूभूमिक प्रसिद्ध घटना 'मृग मबीचिका' (mi r a g e) देखबँ सम्भव होएत। ठीके कबीबँ एगाबह बँजे तक बौद एतेक तेज भऽ गेल छलैक जे मबीचिका देखबाँ मे आबँऽ लागल। किताबेँ मे एहि घटनाक बाँबे मे पढ़ने बही स्पदा प्रत्यक्षतः आगए देखल। एहि यात्रा मे बूँझू ओ बाँलस भेल।
पूबा बस्ताक बीच मात्र एक ठाम 'मिडबे' जकाँ एकटा दोकान जतए किछु ड्रिंक आदि भेटैत आ पाँच पौंड बँला पेड शौचालयक सुबिधा छलैक। कबीबँ दू घंटाक यात्राक बाँद आएल ओ मिडबे। सबँ गोटे उँतबैत गेलहुँ। भावत मे एहल कोनो मिडबे पब अनेको गाड़ ी बँस लागल बहैत स्पदा एतए किछु नहि। एकमात्र हमबा सबँहिक बँस। कने नेटे भऽ गेला सँ दोसब टूबिस्ट बँस पहिनहि चल गेल छलैक। एहि मिडबे मे एकटा घब आ तकबा आगू किछु काठक खुट्टा पब चढ़ ाओल पातब छाही। स्पदा बाह बे मरूभूमिक घबक छाही ! मरुगक डाँटे उँपब मे छिड़ि आएल, एतेक हटैल हटैल जे कहुना छाहबिक बोँध होएत। एहि सँ घलगब तऽ बाँती आ खबही देल बिल छाड़ल ठाठ हमबा सबँ बँहैत छी गाम मे। बँबखा तऽ एतए होएते नहि

ठीक तखन रौद सँ राँचरा लेल एतऽ रहू त।
अस्तु, एतए लोक शंका निराधार केलक, किछु गोटे कोल्ड ड्रिंक लेललनि। दस मिनट बाद बस रिदा भेल। जेना जेना हम सभ अबू सिम्बेलक लग अबैत गेलहुँ, गाम घरक दर्शन होमए लागल। मरुभूमि मे गाम घर तऽ जलक स्रोत ओएह लेल लागल।
कबीर डेढ़ बजे हम सभ अबू सिम्बेल गाम पहुँचलहुँ। पार्किंग मे बस लगा देल गेल। ओतए सँ हमरा सभ कें पएरे कबीर आधा किलोमीटर चलि कए ओहि स्थल पर पहुँचबाक छल जतए प्रतिस्थापित मंदिर छलैक। रस्ता मे थोड़ के दूर तक तऽ दूनू कातक मीनाबजारक छाहरि छलैक। तकर बाद जतए टिकट चेक कएल गेल ओतए एकटा घर 'रिजिटर सेन्टर' बनाओल। एहि मे प्रतिस्थापन कानक पूरा भीडियो चलैत। तकर बाद रस्ता फेर खुला आ प्रचंड रौद मे।
ई मंदिर अजन्ताक गुफा जकाँ पाथर कें काटि कए बनाओल गेल छलैक ईसा पूर्व तेरहम शताब्दी मे सम्राट रैमसेस-2 द्वारा। एकटा पैघ मंदिर अपना लेल आ बगल मे दोसर छोट मंदिर अपन सर्वप्रिय रानी नेफरतारी लेल। असल मे मंदिर मे ओहि समयक प्रचलित देवता 'आम्मुन' (Amun), 'रा-होराख्ती' (Ra-Horakhty) आ 'ता' (Ptah) कें समर्पित छल। 'रा' सूर्य कें कहल गेल छनि।
प्रतिस्थापित करबा लेल पहिने ऊपरका पाथर कें हल्लुक बुलास्टें सँ हटाओल गेल। तखन 20-30 टन ओजन के टुकड़ ी मे मूर्ति सभ कें काटल गेल। एक हजार सँ बेसी एहन टुकड़ ी सभ कें विशाल किरान द्वारा उठा कए नव जगह आनि फेर एक एकटा टुकड़ ी कें बैसाओल

গেন। এহি নেন পহিনে গ্নত্রিম পহাড় ী বঁনাওন গেন খা ওকবা খোহ মে পাথবক টুকড় ী সবঁ কেঁ এহি তবহেঁ বৈঁসাওন গেন জে একদম খসনী মঁদিব বঁনি গেন। রিশ্বক ধবোহব কেঁ সুবক্ষিত বখবাঁক এতেক পৈঘ স্তব পব এহন ভগীবথ প্রযাস খন্যত্র কতহু নহি ভেন ছনৈক। সবঁসঁ ন্মখ্য বাঁত ছনৈক মঁদিবক দ্বাবক দিশা সহী বাখবঁ জাহি সঁ 22 খক্টূবঁব খা 22 ফববরী কেঁ ভোব মে সূর্যোদযক সময সূর্যক কিবণ একদম ভীতবক গর্ভগৃহ পব পড় ৈক, জেনা কি মূন মঁদিব মে হোগত ছনৈক। এহি তাবীখ কেঁ রিদ্বান নোকনি বৈমসেস-2 কে জন্মদিন খা বাজ্যাবোহণ দিন সঁ সম্বন্ধিত মানৈত ছথি। ন্মখ্য মঁদিবক সামনে ভাগ মে বৈমসেস-2 কে 20 মীটব উঁচ চাবিটা রিশান মূর্তি ছনৈক, প্ররেশ দ্বাবক দূনূ কাত দূ দূটা মূর্তি। একটা মূর্তি মিস্রক প্রাচীন ভূকম্প মে পহিনহি ক্ষতিগ্রস্ত ভঽ গেনৈক। একবা এখনহু ওহিনা ছোড়ি দেন গেন ছৈক। মূর্তি মে সম্রাট সিংহাসন পব বৈঁসন ছথি খা মিস্রক দূনূ ভাগ — খপব গজিপ্ট খা নোখব গজিপ্ট — কেঁ নিরূপিত কবৈত জৌখাঁ ন্মকুট পহিবনে ছথি। এহনে জৌখাঁ ন্মকুট পহিবনে বৈমসেস-2 কে মূর্তি খন্যত্র সেহো পহিনহিঁ দেখনে ছনহুঁ। ভীতব মে রিশান স্তম্ভ সবঁ পব মূর্তি, সম্রাট দ্বাবা কএন গেন রিভিন্ন নড় াগ কে চিত্রকাবী খাদি এখনহু জীবঁত ছৈক। ভীতব মে খনেক কক্ষ ছৈক জে সামনে সঁ খন্দব জাগত ছোট হোগত জাগত ছৈক। সবঁসঁ ভীতব মে মাত্র একটা কক্ষ জে গর্ভগৃহ ভেনৈক।

তহিনা কবীবঁ 100 মীটব দূবী পব ওহী গ্নত্রিম পহাড় ীক দোসব ভাগ মে বানীক মঁদিব বৈঁসাওন গেন। ওা মঁদিব

দেরতা নাথোব আ বানী নেফবতাবী কেঁ সমর্পিত অছি। একব সামনেক ভাগ মে প্ররেশদ্বাবক দূনূ কাত কবীরঁ 10 মীটব উঁচ তীন তীন টা মূর্তি, জাহি মে বীচ মে সম্রাট আ দূনূ কাত বানী। এহ্ন মঁদিব মে ভীতব মে রিশাল স্তম্ভ সরঁ মে চিত্রকাবী ম্হদা ওতেক কক্ষ নহি। মঁদিব ঘুমরাঁ মে নোক কেঁ প্রায়ঃ আধা ঘঁটা নগনৈক ম্হদা ফেব বঁস তক আপস জেরাঁ মে সময নগনৈক। পাছূ সঁ দেখনা পব ওা হৃত্রিম পহাড় ী একো বত্তী রঁনারঁটী নহি নগৈত ছৈক। অস্তু কবীরঁ অঢ় াগ রঁজে হম সরঁ অরূঁ সিম্বেন সঁ রিদা নেন।

এক ঘঁটাক মঁদিব দর্শন আ আঠ–নৌ ঘঁটাক রঁস যাত্রা। ওনা তহ সাঁঝ মে আসরান শহব ঘুমরাঁক কিছু কার্যক্রম ছন ম্হদা যাত্রী সরঁ কেঁ থাকন বহনা সঁ একবা নাগি দেন গেন। হম সরঁ সোঝে পহুঁচনহুঁ অপন জহাজ ‘ক্রাউন প্রিংসেস’ পব। আরঁ তীন দিন তক এতহি বাত্রি রিশ্রাম কবরাঁক ছন।

‘ক্রাউন প্রিংসেস’ পাঁচ সিতাবা হোটনক সমকক্ষ মানন জাগত ছৈক। পাঁচ তন্নাক রেঁস পৈঘ জহাজ, কবীরঁ অঢ় াগ সৌ পসিংজবক বহরাঁক ব্যরস্থা। তকবা সেরা নেন সরঁ প্রকাবক কর্মচাবী। সরঁসঁ নীচা মে ডাগনিংগ হॉন ছনৈক, তকবো নীচা মে গংজন কম আদি। তখন চাবি তন্না মে বহরাঁক কমবা, নॉরী, দোকান, রাঁব, আদি সরঁ কিছু। উপবকা ডেক পব স্বিমিংগ পূন, আ খুনা জগহ মে অনেকো ক্ষসী নাগন। এতহ্ চাহ, কॉফী, ড্রিংক আদি উপনব্ধ ম্হদা অনগ সঁ পৈসা দেনা পব। দুপহবিযা মে এক রেঁব চাহ/কॉফী ফ্রী, মানে জহিনা হোটনক আন ভোজন ফ্রী (দাম তহ ট্রূবক পৈকেজ মে দেনে ছনৈক)। এহি সময অপন ভাবতীয

যাত্রী নেন গন্দ্রজিত খপন বসোগযা সঁ পকোড় া, সিংঘাড় া খাদি সেহো রঁনরাঁ নৈত ছনাহ।
এতএ ঝম সরঁ কবীরঁ কবীরঁ হোষ্টনে জকাঁ, মাত্র কনে ছোষ্ট কাবণ জগহ রঁচেরাঁক নেন। ঝমক সফাগ সেহো নিহ ওহিনা কএন জাগত ছৈক। খানী গংষ্টবনেষ্ট রঁহ্ত মহগ খা পীরাঁক জন জেনা হমবা গীজাক হোষ্টন মে ভেষ্টৈত ছন সে নহি। তেঁ রাঁহব সঁ জন কীনহ পড়ন। এতহ্ ডাগনিংগ হ ॅন মে খনগ সঁ ভাবতীয র্যংজনক গন্তজাম থোমস কূক কেনহি ছন, ওকব খপন বসোগযা তহ সংগহি ছনৈক। হমবা সরঁ নেন কিছু ষ্টের্ন সেহো বিজর্র বহৈত ছন খা কহনো গেন ছন জে খন্যত্র নহি রৈসী। ওনা ভোজন নেন নোক কিছুও চ্নি সকৈত ছন, কন্ষ্টিনেষ্টন, জে খন্য যাত্রী নেন রঁনাওন জাগত ছনৈক, খথরা ভাবতীয, ঞ খপনা গছা পব নির্ভব ছনৈক।
জহাজক সরাবী কে হমব খন্বভর রঁহ্ত কমে বহন খছি – কিছু ঘংষ্টাক সরাবী খংডমান যাত্রা মে কেনহুঁ, এক ষ্টাপূ সঁ দোসব ষ্টাপূ পব জেরাঁ নেন, তহিনা গংগনিস চৈনন পাব কবরাঁ কান খা ডেনমার্ক সঁ স্বীডন জেরাঁ কান, ততরেঁ। জহাজ পব বাত্রি রিশ্রামক খন্বভর পহিনে রেঁব ভেন খছি। এতএ দেখনিযৈক জে এক রেঁব ভীতব গেনা পব খা চেকগন কেনা পব রাঁহব জেরাঁ নেন নোক কেঁ একষ্টা পাস দেন জাগত ছনৈক। ঘ্বনা পব গেষ্টে পব ও পাস বখরাঁ নেন জাগত ছনৈক। সাধাবণতঃ ঞ প্রক্রিযা তখন রেঁসী জরূবী বহৈত ছৈক জখন জহাজ কিছুএ সময মে তষ্ট ছোড়ি দেরাঁ নেন তৈযাব বহৈত খছি খা কোনো র্যক্তি কেঁ রাঁহব জাএরঁ জরূবী ভহ গেননি। জহাজ খ্জরাঁ সঁ পূর্ব

সরঁষ্টা পাসক গিনতী কএন জাগত ছৈক জাহি সঁ পতা চনৈক জে কোনো ব্যক্তি রাঁহব তঽ নে ছুটি গেন। আগ বাতি জহাজ কেঁ এতহি বহরাঁক ছনৈক।
অগিনা দিন 21 সিতম্বঁর 2019, সবেঁবে হম সরঁ জনপানক রাঁদ রঁস মে সরাব ভঽ কএ গেনহুঁ আসরান শহবক এক গনাকা জতএ ফেব ছোটকা নাও সঁ একটা টাপূ পব জাকএ ফিনে (Phi l ae) মঁদিব দেখরাঁ ছন। ফিনে মঁদিব নীন নদীক একটা টাপূ পব ছৈক জে প্রবনা নো ডৈমক জনক্ষেত্র মে পড়ৈত ছনৈক। এহি গনাকা মে অনেক ছোট পৈঘ টাপূ। ফিনে মঁদিবক মূন টাপূ ফ্দা জখন ডূরঁঽ নগনৈক তখন একব সমস্ত মঁদিব পবিসব কেঁ উঁঠা কএ নগেক দোসব উঁচগব টাপূ পব প্রতিস্থাপিত কএন গেন। নাও পব সঁ গাগড অর্ছুন্না হমবা সরঁ কেঁ মূন ফিনে টাপূ দেখা দেননি।
ফিনে মে মঁদিব সরঁ মিস্রক মূন ফৈবো (সম্রাট) নেকটানেরোঁ-1 দ্বাবা ঙশাপূর্ব 370 গস্বী মে দেরী গসিস নেন রঁনাওন গেন। জখন মিস্র পব গ্রীক নোকনি শাসন কবএ নগনা তখন স্থানীয জনতাক রিশ্বাস জিতরাঁক নেন আ ওকবা সরঁ কেঁ অপনা দিস মিনা কএ বখরাঁ নেন ও নোকনি মিস্রক প্রবান দেরী দেরতাক নাম পব ফেব সঁ মঁদিব সরঁ রঁনৌনাগ শ্রুক কেননি। তহিনা রাঁদ মে বোমন শাসক নোকনি সেহো মঁদিব সরঁ রঁনৌননি। ফিনেক মঁদিব ফ্খ্যতঃ টৈনেমী-2, টৈনেমী-5 আ টৈনেমী-6 কে শাসন কান মে রঁনাওন গেন।
কাহিবাক ঙজিপ্সিযন ম্যূজিযম দেখরাঁ কান অনেক ট্টবিস্ট গ্রুপক রীচ হমবা সরঁ কেঁ ঙযবফোন দেন গেন ছন জাহি সঁ অপন গাগড কেঁ স্বনি সকী। এতএ ও

সুবিধা নহি আ অনেকো গ্রুপক লোক আ গাইড রৌআগত। হমর গাইড অছুন্না সবকেঁ একঠাম জমা কয় কএ কিছেক বর্ণন সুনবএ লগলাহ জ্যাদা লোক সব তয় ফোটো লেবা মে ব্যস্ত ভয় জাইত ছল। ভীড় মে চালীস সদস্য কেঁ এক সংগ সম্হারি কএ রাখব কঠিন কাজ ছলৈক। তথাপি ও হমরা সব কেঁ মংদিরক পহিল প্রবেশ দ্বার, জাহি মে বিশাল গোপুর (pyl on) বনল ছলৈক, ফের ভীতর কে বিশাল আঙন, তখন দোসর গোপুর হোইত অন্ত মে ছোট গর্ভগৃহ দেখৌলনি। গর্ভগৃহ মে এখন মাত্র গ্রেনাইটক চবূতরা টা ছৈক। কোনো সময মে এহি চবূতরা পর দেবী আইসিসক মূর্তি রহল হেতনি।

আঙন মে এক কাত অনেকো ছোট ছোট কমরা সব ছৈক জে কহিযো পংডিত লোকনিক নিবাস রহল হেতনি। সংগহি কাত মে সেহো বিশাল স্তম্ভ সব ছৈক। গাইড অপন কাজ সমাপ্ত কয় কএ ফোটো লেবা লেল অনগ সঁ বীস মিনট সময দেলখিন। অস্তু হম সব ওতএ সঁ ফের নাও পর চঢ়ি কএ বস পার্কিংগ বলা জগহ অবৈত গেলহুঁ।

অগিলা ভ্রমণ স্থল ছল এত্তুকা প্রসিদ্ধ ইজিপ্সিয়ন কॉটন কে দোকান। মিস্রক সূতী বস্ত্র বিশ্ব প্রসিদ্ধ ছৈক সে সবকেঁ বুঝল ছল। জ্যাদা গাইড কহলনি জে সাধারণতঃ দোকান সব মে এখন খালী চীনী সামান (জকরা ও মজাক মে আর-ও-সী, মানে রিপব্লিক আঁফ চাইনা কহৈত ছলথিন) ভরল ছৈক আ স্বচ্ছা ইজিপ্সিয়ন কॉটন সব ঠাম নহি ভেটৈত ছৈক। এহি মে হমরা সব কেঁ কোনো অতিশযোক্তি নহি বুঝাএল কারণ চীনী সামানক বাঢ়ি তয় বিশ্বক হরেক গলী কূচী মে দেখবা মে

अछैत छैक।
अस्तु, हम सभ एकटा एहन स्वच्छ कपड़ाक दोकान मे प्रवेश केलहुँ। सभ्त एत्तुका वस्त्र देखि सन्देह मेटा गेल। मुदा वस्त्र सभहक दामो तहिना ऊँच। कोनो साफ शर्ट 900 पौंड (माने करीब 4000 रूपैया) सँ कम नहि। थोड़बे काल तक ओ प्रायः सभ गोटे घुरिआएलहुँ बहुतो मुदा किछु गोटे कीनब शुरू केलनि ओ हमरह् धाख छूटल। नाति नातिन लेल टीशर्ट कीनल, क्रेडिट कार्ड सँ पेमेंट कएल।
समय कम छल, तंच ओ जहाजे पर कवराक छल मुदा वैसी महत्वपूर्ण छलैक जहाज कें डेढ़ बजे छुटबाक समय। तें अछैन्ना सभ कें समेटि बस मे ठूका लए अननिन जहाज पर। आसरान शहर छोड़ि देल। आब जहाजे पर सभ किछु।
एहने समय लेल पैघ समुद्री यात्रा मे लोक जहाजक लाइब्रेरीक उपयोग करैत बहुत होएत। हमर लाइब्रेरी किन्डल मे छल। बौद वैसी बहुना सँ उपरका डेक पर जाएब सम्भव नहि। कम एयरकन्डिसन्ड छले। बस, खिड़कीक पर्दा हटा देल आ वैसि कए नील नदीक किनाराक बदलैत दृश्यक आनन्द लेबए लगलहुँ।
सूर्यास्त सँ किछु पहिने हम सभ पहुँचलहुँ "कोम ओम्बो" मंदिर लग। आब हम सभ उत्तर दिशा मे चलैत आसरानक बान्ह सभ के जलक्षेत्र सँ बहुत दूर चलि आएल छलहुँ आ मंदिर सभ मूले स्थल पर अवस्थित छैक। एहि मंदिर कें "स्वास्थ्य लाभक मंदिर" सेहो कहल जाइत छैक। प्राचीन काल मे दूर दूर सँ वीमार लोक एतए अबैत छल, चढ़ौआ चढ़बैत छल आ अपन नीरोग हेबाक कामना करैत छल।

কোম ওয়্মাঁ মন্দিব কেঁ জোড় । মন্দিব সেহো কহন জাগত ছৈক কাবণ এতএ দূটা দেবতা নেন এক সমান সটনে-সটন দূটা মন্দিব বঁননৈক। একটা মন্দিব মে গোহি দেবতা 'সোবেঁক' নেন, জিনকা প্রজননক দেবতা সেহো বূঁমন জাগত ছন। দোসব মন্দিব খছি বাঁজ দেবতা 'হাবোবিস' নেন। এতএ ঘ্মৈত সাঁঝ পবি গেনৈক খা বঁহ্ত বাস মন্দিব পবিসব হম সবঁ বিজনীক প্রকাশে মে দেখন, ওা নব খনুভূতি ভেন।
ওা মন্দিব সবঁ গ্রীক শাসনক সময বঁনাওন গেন ছনৈক। কতেকো চিত্র খা মূর্তি কেঁ দেখা কএ গাগড হমবা সবঁ কেঁ বুঁঝৌননি জে গ্রীক নোকনিক বঁনাওন চিত্র মে নাবীক শবীবক বিভিন্ন খংগক খনুপাত প্ববান জমানাক মিশ্র মে বঁনাওন চিত্র সঁ বঁহ্ত ভিন্ন ছৈক। গ্রীক নোকনি মহিনাক বক্ষ কেঁ বেঁস পৈঘ বঁনাকএ বক্ষাগ্র পর্যন্ত কেঁ দেখনুক বঁনা খনাবৃতে ছোড়ি দৈত ছনখিন। ম্নস্লিম সংস্কৃতি মে জনমন ভীজন খর্ঙ্কন্না কেঁ ওা ঢংগ নীক নহি নাগি বহন ছননি।
এহি মন্দিব মে ওহি জমানা মে ব্যবহৃত শন্য চিকিসোক ঔজাবক চিত্র সবঁ বঁনাওন ছৈক। এতএ ওহি প্রাচীন সময মে প্রসব কান মহিনা নোকনি কেঁ কোন তবীকা সঁ বৈঁসাওন জাগত ছন তকব একটা চিত্র দেখন। গাগড খর্ঙ্কন্না হমবা সবঁ কেঁ বুঁনা দেননি জে ওা তবীকা খাবঁ ফেব নোকপ্রিয ভঃ বহন ছৈক। হমবা গ্রুপ মে একটা তমিন মহিনা গাগনেকোনোজিস্ট ছনীহ। ও একব সমর্থন কেনখিন।
মন্দিব পবিসব মে পহিন বেঁব দেখন নাগনোমীটব (Ni l omet er) জে একটা গনাব জকাঁ নোগত ছনৈক। প্রাচীন কান মে এহি গনাবক জন স্তব সঁ

प्रशासन कें ओ बुझबा मे अबैत छनैक जे नील नदी मे एहि बेर कतेक पानि एलैक, ओहि हिसाबें जनता कें खेतीक उँपजा केहन भेल हेतैक। ताही हिसाबें कर ओसूल कएल जाइत छलैक। यदि पानि कम बहलैक तइ नीक उँपजा नहि भेला सँ लोक कें कमे कर देबए पड़ैत छलैक। एतेक संतुलित आ वैज्ञानिक कर व्यवस्था विश्वक प्राचीन इतिहास मे अन्यत्र भेटब कठिन। एतहि एलेक्जेंडरिया म्यूजियम देखल जतए एकटा हॉल मे बहुत बास गोहिक ममी बना कए राखल छलैक। मनुष्यक ममी तइ काहिराक म्यूजियम मे देखने छलहुँ, गोहिक ममी एतहि देखल, ओ विश्व मे अद्भुते अछि।

हमरा सब एखन जहाजक पंछी बनि गेल छी — जेना उड़ि जहाज की पंछी पुनि जहाज पे आबै। सएह गति। अस्तु, मन्दिर भ्रमणक बाद घुरि अबैत गेलहुँ जहाज पर। जहाज बाति मे एतए सँ विदा भइ जेतैक से बता देल गेल। संगहि इहो जे बहुत सकाले एडफू मंदिरक दर्शन करबा लेल तैयार होमए पड़त। साढ़े चारि बजे भोरे बाब मे चाहक व्यवस्था भेल रहतैक। कोनो दशा मे पाँच बजे जहाज छोड़ि सड़क पर आबि जेबाक छल। बस वैस, भोजनक बाद बात्रि विश्रामक तैयारी मे लागि गेलहुँ। जहाज पर अन्तिम दिन, 22 सितम्बर। जहाज बाति मे कखन चललैक आ कखन एडफू पहुँचि गेलैक से नहिए बुझलियै। सदा सकाल मे तैयार भइ साढ़े चारि बजे चाह पीबा लेल सब गोटे जमा भए गेलहुँ। ठीक समय पर सड़क पर अबैत गेलहुँ। थोमस कूकक व्यवस्था मे कतहु कोनो कोताही नहिए बहैत छलैक।

सड़क पर चारि सीटें रहना रहैत बास टैमटैम सँ ठाढ़ । एडफू मन्दिर जहाज सँ करीब डेढ़ किलोमीटर दूर छलैक तेँ सभके टैमटैम सँ ओतए जेबाक छल। लोक अपना हिसाबेँ चारि गोटेके ग्रुप बना लेलक। आ टैमटैम सँ दौड़ए लागल। किछुए दूर गेला पर मंदिर परिसरक दर्शन होमए लागल। परिसर रहैत पैघ। एतेक सबेरे तैयार होगतहु मंदिर परिसर पहुँचैत हम सँ अन्य ग्रुपक यात्री सभसँ कने पछुआगये गेलहुँ। गेटे तइ छओ रहजे खुजबाक छलैक मुदा लोक लागल मे पहिलहि सँ लागल। हमहुँ सँ लागल मे लगैत गेलहुँ।

अस्तु, गेटे खुजलाक बाद सँ ग्रुप मे अपन अपन गाइड सँ जगह बना कए लोक केँ मदिरक इतिहास आदि रहतरए लगलथिन। हमरो लोकनिक गाइड अर्द्धुन्ना कमाल सम्भावननि, सँ गोटे केँ घेरा मे ठाढ़ कइ कए मंदिरक सँ जानकारी विस्तार सँ दइ देलनि। तकर बाद लोक स्वतंत्र छल अपना हिसाबेँ घुमबा लेल आ जतेक इच्छा होग से फोटो घिचबा लेल।

एडफू मंदिर ग्रीक शासनक समय मे बनल छलैक जे टैलेमी-3 के समय शुरू भेल आ टैलेमी-12 के समय मे बनि कए तैयार भेल। एकर पहिल गोपुर 37 मीटर उँच आ 70 मीटर चौड़ । छैक जकरा बीच मे प्रवेश द्वार बनल छैक। सामने मे दूटा बाजक मूर्ति । एकटा कने खंडित भइ गेल। गेटेक आगू भीतर मे विशाल आङन। ताहि मे तीन कात बरामदा जकाँ अनेको स्तम्भ बनल। भीतर मे एकटा बाजक मूर्तिक नीचा सम्राटे टैलेमी-12 ठाढ़ छथि।

ई मन्दिर देवता 'होरस' केँ समर्पित अछि जे एतए

ৰাঁজ কে ৰূপ মে প্রতিষ্ঠিত ছথি। মঁদিৰক সবঁসঁ ভিতৰকা ভাগ, গর্ভগৃহ, মে একটা গ্রেনাগটৈক চবুঁতৰা পৰ হিনক পবিত্র নাও বাখন বহৈত ছনৈক। বর্ষ মে দূ বেঁব এতএ সঁ নাও পৰ নীল নদী মে জুলূসক সংগ লোৰস কেঁ ৰাঁহৰ নিকালল জাগত ছল আ ডেল্ডাবা সঁ হিনক পনী দেবী 'হাথোব' ওহিনা নাও পৰ জুলূসক সংগ অবৈত ছলথিন। এহি সময় সমূচা মিস্র মে খূবঁ উঁসেব মনাওল জাগত ছনৈক। পনী সঁ মিলনক বাঁদ এক সপ্তাহ তক দূনূ গোষ্ঠে এডফূ মে বহৈত ছলাহ। তকব ৰাঁদ ফেব হাথোব কেঁ ডেল্ডাবা পঠা দেল জাগত ছলনি।

এডফূক মন্দিৰ বঁহ্‌ত দিন তক নীল নদীক গাদি আ মৰুভূমিক বাঁল্ব সঁ ঝাঁপল বহলৈক। এতেক তক জে একবা উঁপৰ লোক সবঁ ঘৰ সেহো বঁনা লেলক। কতোক পাথবক টুকড়ী লোক সবঁ অপন ঘৰ বঁলেৰাঁ মে উঁপযোগ কৱ লেলক। উঁলৈসম শতাব্দী মে জখন মিস্র মে ফ্রেঁচ লোকনি অএলাহ আ প্রাচীন স্মাৰক সবঁহক খোজ শূৰূ ভেল তখন একৰো পতা চললৈক। ফেব এহি জগহ কেঁ অবৈধ কব্জা সঁ মুক্ত কৰাওল গেল আ পূবা পৰিসৰ কে সফাগ ভেল। বর্তমান মে ওা মন্দিৰ মিস্রক সবঁ স্মাৰক সঁ বেঁসী নীক স্বৰক্ষিত অছি। মঁদিৰক কিছু ভাগ মে এখনহ্‌ গাদি মে ডূবঁলাহা ভাগক চিহ্ন ভেটৈত ছৈক। বোমন সাম্রাজ্যক প্রাৰম্ভিক সময় মে জখন ওসাগ ধর্মকি অতিবিক্ত আন ধর্ম কেঁ 'পাগান' ঘোষিত কৱ দেল গেল আ দূনূ মে ধর্মযুদ্ধ শূৰূ ভেল তখন কতেকো ওসাগ মিসনবী এহি মন্দিৰ মে নুকা কএ বহৈত ছলাহ।

মঁদিৰ দেখি হম সবঁ কবীবঁ আঠ বঁজে তক জহাজ পৰ ঘূবি অএলহুঁ। জলপান কেলাক বাঁদ এখন বেঁসী লোক

ডেক পব চল গেল। ভবি দিন খার্ জহাজে পব বহরাঁক ছলৈক। কিছু লোক স্বিমিংগ পূলক মজা লেললি। কিছু খন্য খপন চাহ কাঁফী খাদি পীরৈত লদীক দূলূ কাতক গাম ঘবক দৃশ্য দেখৈত বহলাহ। খসন মে থোমস কূকক রঁনাওন প্রাগ্রাম মে তীন দিনক 'নীন ক্রূজ' কে খসনী মজা লোক এখনে লঽ বহল ছল।

এহি বীচ একটা খেলা শ্বরু ভেল। একটা ছোটকা নাও (ডোংগী) হমবা সরঁহিক জহাজ মে বঁন্হা গেল। ওহি মে দূটা স্থানীয যবরক হমবা সরঁ কেঁ খাকর্ষিত করৈত চিচিযা বহল ছলাহ জে হুনকা সঁ কিছু কীনী। ও সরঁ রেঁডশীট, ঝৈরঁ্নকলাঁথ খাদি রেঁচি বহল ছলাহ। সামান সরঁ তঽ ওএহ চীনী মান (খর্ঙ্কুন্নাক ভাষা মে খাবওসী, republic of china, বঁনা) হ্নদা খার্ লোক রঁচি কএ কতএ জাএত ? সরঁ তবি তঽ ওএহ সামান কীনৈত ছী, দীপারলীক গণেশ খা লক্ষ্মীজীক মূর্তি সঁ লঽ কএ সালো ভবিক সজারটক রিজলীক সামান তক। সংকেতক ভাষা মে মোল মোলাগ চলএ লাগল। হমবা গ্রুপক কিছু গোটে এহল সামান কিলরৌ কেললি। সামান ও সরঁ প্লাস্টিকক বৈগ মে বাঁন্হি এহল সাধল লক্ষ্য সঁ উঁপব ফেকৈত ছলথি জে ও সীধে ডেক পব পহুঁচি জাগত ছল। যদি ডেক সঁ কিযো হুনকা সামান ঘুবা দেলখিল তঽ ওহো ওহিলা ডোংগী পব ফেকি দৈত ছলখিল খা ও স্থানীয ব্যক্তি খাবাম সঁ ওকবা লৌকি লৈত ছলাহ। তহিলা ওকব দাম সেহো একটা চদ্দবি মে বাঁন্হি ডেক পব সঁ লীচা ফেকি দেলক লোক খা রেঁচলিহাব লোকি লেললি ওকবা।

বাঁট মে কবীরঁ বাঁবহ বঁজে 'এসনা' শহব লগ একটা

न◌ॉकगेटे आएल जतए नदी पर बॉन्ह बॉनल छलैक। एतए जहाज कें ओहि न◌ॉकगेटे बॉटे जेबॉक दृश्य सेहो मनोरंजक छल। न◌ॉकगेटे सँ पास हेबॉ मे जहाज सबॅहक लागल लागल छलैक। बेॅबाबॅबी सबॅ निकलि बहल छल। एतए एक घंटा सँ बेॅसी समय लागि गेल। ब्वकस्क् साँझ मे जहाज लकजब शहबक बॉहबी इलाका मे एक ठाम किनाब लागल। एतए बॅह्त नीक बॉग बॅगीचा लागल। आबॅ हमबा सबॅहिक नदी यात्रा शेष भेल म्दा बाति आगयो जहाजे पब बितेबॉक छल। आबॅ जहाज सँ बॉहब जेबॉ मे कोनो पासक आवश्यकता नहि। ने जहाज कें कतह् जेबॉक छलैक आ ने यात्री कतह् बेॅसी दूब भागि सकैत छल। आगिला दिन बॅह्त भोबे कोनो प्राग्राम सेहो नहि छलैक। भोजनोपबान्त यात्री लोकनि एहि नदी यात्राक ख्सी मे बॅह्त नाच गान कबैत गेलाह। तकब बॉदे बात्रि विश्राम भेल।

४

पिरामिडक देशी मे

(पछिला तीन अंक मे अपने पढ़लियैक मिस्र यात्राक हमब छओ दिनक अन्तभब जाहि मे काहिबा-गीजा इलाकाक पिरामिड, इजिप्सियन म्यूजियम देखलाक बॉद हम सबॅ देशीक दछिनबॅबिया भाग मे आसवान शहब

आबि गेलहुँ। एहि इलाका मे नील नदी पर जहाज सँ यात्रा करैत अबूँ सिम्बेल, फिले, कोम ओम्बो, एडफू आदि जगहके मन्दिर सभ देखल। आब समापन किस्त।)

सातम दिन 23 सितम्बर 2019, थोमस कूक के टूरक अन्तिम दिन। सबेरे जलपानक बाद सभ गोटे 'क्राउन प्रिंसेस' जहाज सँ चेकआउट कबा कए सामान बस मे बखबाओल। आग दिन भरि बसे मे यात्रा करबाक छल आ साँझ मे होटेल निराश।

नील नदीक पश्चिमी कात पहाड़ीक अढ़ मे बसल छैक 'वैली ऑफ किंग्स'। पिरामिडक रूप मे कब्र बनाएब प्रायः छठम वंशक बाद बन्द भऽ गेलैक, राजाक प्रताप घटए लगलनि आ सम्पत्तिओ ओतेक नहि बहलनि जे बहुत पैघ स्मारक सभ बनबितथि। बारहम वंशक बाद जखन फेर कब्र सभ मे चोरिक घटना बहुत बढ़ि गेलैक तखन फैरो लोकनि सोचलनि जे कतहु एहन ठाम गुप्त जगह मे कब्र बनाओल जाए जे चोर कें पता नहि चलैक। एही क्रम मे खोज कएल गेल वर्तमान लकजर शहर के पास नील नदीक पश्चिम भाग मे चट्टानक मध्य किछु पहाड़ी इलाका जतए जाएब दुर्गम छलैक आ सभ्यता सँ दूर रहला सँ हिसाबेँ सुरक्षित सेहो छलैक। बस सँ हम सभ रिदा भेलहुँ एहि घाटीक दर्शन करबा लेल। रस्ता मे शहर छोड़लाक बाद आबऽ लागल गाम-घर आ ओकर खेती-बाड़ी। ओना तऽ जहाज पर सँ नदीक किनारक किछु गाम देखल छल मुदा एतेक नजदीक सँ नहि आ खेत मे लागल फसल तऽ चिन्हल नहिए गेल छल। बान्ह बनला सँ पहिने नील नदी मे बाढ़ि अबैत छलैक आ ओएह बाढ़ि एतुका सभ्यताक

খেতীক আধাৰ ছলৈক। তেঁ প্ৰাচীন সভ্যতা ওতৰেঁ দূৰ তক পসৰলৈক জতেক দূৰ তক বাঁঢ়ি ক পানি সঁ পঙ্কোনী সম্ভৱ হোগত ছলৈক। বাঁন্ধ বনৰাক বাঁধ পৰিদৃশ্য বঁদলি গেলৈক। আৰ দূৰ দূৰ তক নহৰি খুনা কএ পানি পহুঁচাওল জাএ লাগল। খেতীক ক্ষেত্ৰফল মে বৃহত বৃদ্ধি ভেলৈক। মৰুভূমিক ভাগ সেহো হৰিযৰ হোমএ লাগল।

দেখল জে এহি ওলাকা মে মাটি কাৰী, জহিনা অপনা দেশক মহাৰাষ্ট্ৰ আদি মে ভেটৈত ছৈক। এহল মাটি মে ফসিযাৰ আ বাঁও (কপাস) খূৱ উঁপজিতে ছৈক। মিস্ৰ মে সেহো এহি দূনূক খেতী নামী ছৈক। বাঁওক গুণৱত্তা সঁ এত্তকা সূতী বস্ত্ৰ বিশ্ব প্ৰসিদ্ধ ভেএ গেল ছৈক। খেত মে এহি দূনূ জজাতক ফসল এখনহু দেখবাঁ মে আএল। একৰ অতিৰিক্ত ধান, মকঞা, তিল, গহূম, আলূ, প্যাজ, অল্হুআ, টৈমাটৰ আদি সেহো খূৱ উঁপজৈত। ৰঁধাকোৱীক খেত দেখলহুঁ জাহি মে ছোটৈ ছোটৈ ফৰ লাগল। অহ্লুন্না বতৌলনি জে ৰঁধাকোৱী এক ফুটৈ ব্যাসক গোলা জকাঁ আ চাবি পাঁচ কিলো ওজন তক কে হোগত ছৈক। ফল মে অংগূৰ, লতাম, সংতোলা আদি উঁপজৈত ছৈক। আম আ খজূৰ তৎ পহিনহি দেখি লেলে ছনিযৈক।

গাম ঘৰক বস্তা ছলৈক। স্কূল জাগত বঁচা সৱ। এতহ্ স্কূল দূ তৰহক — সৰকাৰী আ নিজী। ৰিত্তক হিসাবেঁ লোক অপনা বঁচা কেঁ জে কোলো স্কূল মে পঠেলক। টূৰিস্টি অৰ্থব্যৱস্থাক কাৰণ সড়ক সৱ ঠাম নীক।

অস্তু, দেহাতক এহি দৃশ্য সৱ কেঁ দেখৈত হম সৱ পহুঁচলহুঁ ছোটৈ পৈঘ পহাড় কি শৃংখলাক বীচ বৃহত

ঘুমারদাব বস্তা সঁ একটা পৈঘ পার্কিংগ এলাকা মে। পহিলহি সঁ চট্টান সভ মে খোহ সভ কাটল দেখা রহল ছল। অষ্টুম্না ভৌতেল জা রহল ছলাহ জে এহো সভ ওহী বৈনীক অংগ ছিঐক, সভ খোহ কোনো লে কোনো ব্যক্তিক কব্রে ছিঐক আ এখনহুঁ খুদাগ চলিযে বহল ছৈক। এসা পূর্ব সোনহম শতাব্দী সঁ লঽ কএ এগাবহম শতাব্দী তক প্রাযঃ পাঁচ সৌ বর্ষক অবধি মে লবীন সাম্রাজ্যক অঠাবহম সঁ বীসম বংশক অনেকো ফৈবোক কব্র এহি ঘাটী মে বনল। একব অতিবিক্ত হুনকা লোকনিক নগ্রআ ভগ্রআ তথাকথিত 'ক্ললীন' পবিরাবক লোক সভ সেহো এতএ কব্র লেল জগহ পৌলনি। সে ফৈবো আমলহোতেপ-1 সঁ লঽ কএ বৈমসেস-11 তক কে কবীভ 60 সঁ উপব কব্র ভেটি গেল ছৈক ক্লদা কতেক ছৈক সে সভটা এখনহুঁ বুঝল নহিএ ভেলৈক অছি।
ভস সঁ উতবি এন্দ্রজিত হমবা সভ কেঁ তীনটা কব্র দেখভাক টিকট পকড় া দেলনি। কিছু বিশেষ কব্র, জাহি মে ক্লখ্য ছল তূতনখামন কে কব্র, দেখভা লেল যাত্রী কেঁ অলগ সঁ অপনহি টিকট কিনভাক ছলৈক। কিছু গোটে এহল টিকট কীলৈত গেলাহ। টিকট হাথ মে লেলে হম সভ দূ ডিব্বা ভলা বৈটৈবী চালিত খুলা ট্রাম সদৃশ গাড় ী পব সভাব ভেলহুঁ। এ হমবা সভ কেঁ কবীভ 400 মীটব দূব কব্র সমূহক পবিসব কে গেট তক পহুঁচা দেলক। বৌদ মে এতভো সহাযতা ভহুত ভেলৈক। অষ্টুম্না পহিলহি সভ ভাত বুঝা দেলে ছলাহ। ও গেটৈক ভীতব নহি গেলাহ। লোক অপনহি জাএত গেল। কব্র সভ মে আভ ছৈক তঽ কিছুও নহি ক্লদা পহাড় ী মে কাটল বিভিন্ন স্ববংগ, কিছু সপাট, কিছু ভহুত নীচা দিস জাএত, ওকব দেবাল পব কএল

চিত্রকাবী, জে ওহি ক্ষেত্রোক বিজয গাথা সবঁ ছননি, আ অন্ত মে কর্ত্রক স্থন আদি নোক দেখৈত ছন আ আশ্চর্যচকিত হোগত ছন।

রৌদ বহুত তেজ ছনৈক আ বৃক্ষ বিহীন চট্টানী পহাড় ী গনাকা মে খুনা মে বহুত কান ঠাঢ় বহবঁ সম্ভব নহিএ। তেঁ নোক জেনা জেনা কর্ত্রঁ দেখৈত গেন, তেনা তেনা ঘুবি কএ গেষ্ট নগ বনন বঁস অড্ডা সদৃশে ছাহড়ি বনা জগহ মে স্বস্তুবা নেন আবি গেন।

সবঁ গোষ্টৈকে জমা ভেনাক বাদ এতএ সঁ হম সবঁ গেনহুঁ বানী হেম্লেম্প্তক মংদিব। ও মংদিব তহ ব্রুমূ পূর্ণতঃ নষ্ঠ ভহ গেন ছনৈক। একবা পোনৈংডক একটা বাস্তুকাব দ্বাবা 1961 সঁ 2008 ধবি পুনরুদ্ধাব কএন গেন। ও বাস্তুকাব মহোদয এহন নির্জন স্থন মে, বুঝিযৌ ভুতহা কি মবচবহী ঘাটী মে, জতএ চারু কাত কব্রে কর্ত্র ছনৈক, ঘব বনা কএ এতেক দিন বহি গেনাহ। ধন্য কহী হুনক কর্তব্যবোধ আ মিত্রক প্রাচীন স্মাবক সঁ প্রেম কেঁ। কোনো ঐতিহাসিক স্মাবক কেঁ পুনরুদ্ধাব কববাক ওহো একটা বেকর্ডে হেতৈক প্রাযঃ। অস্তু, এতেক দিনক পবিশ্রমক বাদ এহি তীন তল্লা মংদিব মে বহুত কিছু স্বধবি গেনৈক অছি, দোসব তল্লাক সাত টা স্তম্ভ মে বানীক ঠাঢ় ভেন মূর্তি সবঁ নগাওন জা চুকন ছৈক। তৈযো কাজ বাকিএ ছৈক।

এতহি বৈনী আঁফ কিংগস কে দর্শন শেষ ভেন। তকব বাদ নগৈক একটা গাম মে পাথবক স্থানীয কনাকাবক কাবখানা দেখবা নেন জাগ গেনহুঁ। ও কনাকাব সবঁ এখনহুঁ প্রাচীন পদ্ধতিক ঔজাব, ছেনী, হথৌড় ী আদি সঁ তবাসি কএ দর্শনীয বস্তু সবঁ তৈযাব কবৈত ছথি। এহি মে অনাবাস্টব নামক পাথব, জে দেখবা মে

संगमवमव सदृशे होगत छैक आ जकर पातव ठेकड़ ी
कने पावदर्शक होगत छैक, सँ रॅह्त नीक कलाकृति
रॅनैत छैक। काज देखनाक बाद रॅगन मे दोकान
जागत गेनहुँ। एतअ रॅड़का हॉन मे ताथ सर पव
थनेक छोटपैघ कलाकृति सजाओल। जाहि आकावक
पिबामिडक थनुकृति हम कानिबाक रॅजाव मे 60
इजिप्सियन पौंड मे छओटा किनने बही, एतअ एक-
एकटाक दाम 200 पौंड। थन्तव एतबे जे ओ स्थानीय
कलाकाव द्वावा पाथव कें तबासि कअ रॅनाओल छल आ
हमव रस्तु रॅह्त सम्भव चीन देशे सँ आयातित छल।
थलावाँस्टबक छोट नैम्पशेड 800-1000 पौंडक दाम
रॅना।
हमवा किछु किनराँक नहि छल। ठंढा जगह पव सोफा
पव रॅसल बहलहुँ जाबत ग्रुपक थन्य सदस्य लोकनि
थपन थपन रॅगबताक हिसाबेँ रस्तु किननलि। दोकान
नीक छलैक, विश्वासी, लोक कार्ड सँ पेमेंट कह सकैत
छल आ रस्तु कें नीक पैकिंग कवा कअ देल जागत
छलैक। एखन तक, बूँमू आरॅ थन्त तक, थोमस कूकक
स्थानीय एजेंट लोकनि हमवा सर कें तीनटा जगह रॅजाव
कवराँ लेल लह गेलाह - गीजा मे गत्रक दोकान,
आसरान मे सूती रस्त्रक दोकान आ एतअ थसली पाथवक
कलाकृतिक दोकान। गत्रक दोकान मे ग्लावत्ता हमवा
रॅन्सराँ मे नहि आएल ह्मदा आन दू ठाम थवश्य विश्वासी
आ थसली चीजक दोकान छलैक, दाम जे लगौक।
थोमस कूकक एहि व्यवहाव सँ ग्रुपक सर सदस्य प्रसन्न
छलाह।
गलाका छोड़लाक बाद बस्ता मे एक ठाम खंडहव लग
पहुँचलहुँ जे थसल मे फैबो आमेनहोतेप-3 के

रिशाल मूर्तिक जगह छलैक। एतए वैसन ऋद्रा मे 18 मीटव उँच हनक दू गोटे मूर्ति छैक जे उँपव मे वँह्त किछ नष्ट भ२ गेल छैक। तैयो जगह वस्तु पव छलैक आ ट्रैविस्ट सवँ कें एहन वस्तु आकर्षित कवरें कवैत छैक। वँस रुकलै, लोक उँतवि किछ फोटेग्राफी कवैत गेल। तखन कवीव आधा घंटाक वाँद हम सवँ नकजव शहव मे भोजन लेल एकटा पाँच सितावा होटेल पहुँचलहुँ। ओ होटेल हमवा सवँहिक वात्रि रिश्राम लेल नहि छल ऋदा एतए रिशेष भावतीय भोजनक व्यवस्था कएल गेल छल। सवँ गोटे हृप्त भावें भोजन कवैत गेलहुँ। पर्याप्त मात्रा मे नीक दही एतए सवँकें भेटैलैक। दही त२ छलैक आलो ठाम ऋदा ग्रुप मे तमिल लोक वँह्त वैसी वहला सँ अनका मौका कमे लगैत छलैक। दही पव तमिल सवँ ओहिना टूटि पड़ैत छल जेना चीनी पव चुट्टी। एतए ऋदा ककवो दहीक अभाव नहि भेलैक। थोमस कूकक रिजलेस मॉडल मे ओ व्यवस्था कोना फिट केलक से त२ ओएह सवँ जानथि ऋदा यात्री भूवि भूवि प्रशंसा केलकनि।

भोजनोपवान्त ट्रैवक अन्तिम भाग मे आवँ हमवा सवँ कें शहवक वँगले मे कर्नाक (Karnak) मन्दिव आ तखन शहवक भीतवे नकजव मन्दिव देखवाँक छल। नकजव मन्दिव लग वाँटे हम सवँ दू वैव ग्वजवि गेल छलहुँ आ वँस मे अर्द्धुन्ना ओकव खिस्सा सेहो स्वनाओये देने छलाह।

कर्नाक मन्दिव जाओत काल लोक थाकल वूझा वहल छल, स्वदेशव भावतीय भोजन जरूवति सँ वैसिए पेट मे ठुका देने छलैक। किछ यात्री त२ नखवा कवए लगलाह "लो मोव टेम्पल्स"। ऋदा सवँकें वूझल छलैक जे

ঠৃবক খন্তিম ভাগ মে গএল দূনূ মন্দিবক ভ্রমণ কববাঁক ছনৈক। দূ তীন গোটে তহ বঁসে মে বৈঁসন নিম্ন পূবা কেননি, কর্নাকি মন্দিব নহিএ দেখননি।

খস্তু, হম সব কর্নাকি মন্দিব পবিসব গেনহুঁ। জেনা কি খর্ছুন্না বঁতৌনে ছনাহ, এতএ সঁ একটা গৈনবী জকাঁ বস্তা শহবক ভীতব খরস্থিত নকজব মন্দিব তক বঁনন ছনৈক। সান মে এক বৈঁব বাজাক জুনূস এতএ সঁ নকজব মন্দিব জাগত ছনৈক। খাবঁ তহ শহব মে কতেক ঠাম ওহি বস্তা পব মকান বঁনি গেন ছৈক। কর্নাকি মে ম্খ্য মন্দিব ছৈক দেরতা খাম্নন কে, জে ফৈবো তুথমোসিস-1 দ্বাবা বঁনবাঁওন গেন ছনৈক। এতএ বিভিন্ন দেরী দেরতা জেনা কি তা (Ptah), ম্নত (Mut), মোন্তু (Montu), ওসাগবিস (Osiris), খোন্সূ (Khonsu) খাদি কে মন্দিবক খতিবিঞ বৈমসেস-2 কে মন্দিব সেহো ছৈক। এতুকা মন্দিব সব মধ্য সাম্রাজ্য সঁ নহ কএ যূনানী বংশক টৈনেমী সাম্রাজ্য তক প্রায়ঃ ডেঢ় হজাব বর্ষ সঁ বৈঁসী খরধি মে বঁনৈত রিগড়ৈত বহনৈক। রিগড়ৈত এহি দ্খাবে জে কিছু মন্দিব জে এক ফৈবো বঁনা গেনাহ ওকবা খগিনা ফৈবো তোড়বাঁ দৈত ছনখিন। সব মিনা কএ কবীবঁ 30 ফৈবো এহি মন্দিব সমূহক নির্মাণ মে যোগদান দেনখিন।

এহি মন্দিব মে পহিন বৈঁব দেখন পরিত্র সবোরব, জে এখন তক খন্যত্র কতহু নহি ভেটৈন ছন। একব খতিবিঞ খনেক স্তম্ভ (মীনাব, Obelisk) জাহি মে খাবঁ বাঁচন তীনেটা ছৈক। একটা ঠৃটি কএ খসি পড়নৈক সে ওতহি বাখন ছৈক। ওা স্তম্ভ চৌকোব হোগত ছৈক খা উঁপব গেনা পব চৌড়াগ কনে ঘটৈত জাগত ছৈক। চোটী পব পিবামিডক খাকাবক ন্বকীনা টৈপী

बहैत छैक। पूवा स्तम्भ एके पाथवक ट्ुकड़ ा सँ बनाओल जाएत छलैक। एहि पव हाएवोग्लाएफिक लिखावटि मे फैवो लोकनिक विजया गाथाक खिस्सा सेहो लीखल बहैत छलैक।
समयक मावि सहैत बहुत स्तम्भ नष्ठ भऽ गेलैक। जे बँचलैक से विश्व मे सब ठाम छिड़ि या गेल। किछु तऽ विजयी देशक वाजा लोकनि उठा कए अपना देश लऽ गेलाह, किछु मिस्रक शासक लोकनि स्वयं दान मे अथवा वाजनयिक सम्बन्धक अन्तर्गत दोसव देश पठवा देलथिन। एहन एकटा स्तम्भ हम सब फ्राँस मे पेविसक कन्कर्ड प्लेस मे देखने छलहुँ। ओहि समय एतेक ठीक सँ बूझि नहि पौलियैक। आब पता लागल जे नेपोलियन ओ स्तम्भ लकजव मन्दिव सँ उठा कए लऽ गेल छलाह। जखन वोमन साम्राज्यक अधिकाव भेलैक तखन ओ स्तम्भ हुनका सब कें ततेक नीक लगलनि जे कर्नाकि मंदिवक देवाल तोड़ि कए उठा लेललनि। वटैली मे तेवह टा स्तम्भ छैक जाहि मे वैटिकल सिटीक स्तम्भ सेहो सामिल अछि। वटैलीक अतिविक्त वर्तमान मे एहन स्तम्भ तुर्की, इंगलैंड, अमेविका, पोलैंड, इसवाइल आदि अनेक जगह सब पव छैक। जे बाँचल छैक तकव कलाकृति एखनहुँ लोक कें अचम्भित कवैत छैक।
कर्नाकि सँ घुमैत हमसब पाँच बजे लकजव मन्दिव पहुँचलहुँ। आब समय बहुत कम छलैक आ प्रायः सब किछु एके तवहक। एतए किछु लोक मंदिव देखबाक बदला चल गेलाह बजाव कवए, कावण मिस्र मे ओ अन्तिम दिनक अन्तिम भाग बचल छलनि। बजाव बगले मे। एक घंटा मात्र समय। छओ बजे बस होटेल लेल विदा हेबे कवितैक।

होटेल मे चेकआउटक सबँ आन्तजाम पहिनहि सँ थोमस कूकक स्थानीय एजेंट कऽ देने छलाह। एतए ने पासपोर्ट जमा करए पड़ल ने आन कोनो झंझट। साँझ मे क्रम सबँ तऽ तैयारे छलैक। बस, एकाएकी चाभी दैत गेलहुँ। सबहक लेल अगिला दिनक जलपानक आन्तजाम सेहो करा देल गेल। जिनका अहलभोरे फ्लाइट छलनि तिनका लेल पैक डिब्बा तैयार भेटैतनि।

हमर टूर एखन एक दिन आर छल मुदा हम आ पाँच सितारा होटेल छोड़ि बहल छलहुँ। अन्तिम रातिक लेल एकटा 'बजट' (सस्ता) होटेल लेने छलहुँ। अगिला दिन हमरा बहुत दूरक टूर पर जेबाक छल। प्रोग्रामक अनुसार हमरा मेम्फिस टूरक गाड़ ी मे छओ बजे भोरे निकलबाक छल आ ओतेक सबेरे होटेल मे जलपान सम्भव नहिए होइत तें डिब्बा बन्द विकल्प चुनल। हमहुँ अपन नाम ओही लिस्ट मे लिखाओल।

राति मे भोजन फेर दिने बला होटेल मे करबाक छल। ई अन्तिम भोजन छल थोमस कूक दिस सँ। दूनू होटेलक दूरी प्रायः दू किलोमीटर। बस सँ जाइत गेलहुँ। भोजनक बाद आन्द्रजित ग्रुपक किछु सदस्यक जन्मदिनक लेल एकटा पैघ केक कटैलौनलि, किछु धन्यवाद ज्ञापन यात्री लोकनि आ थोमस कूक दूनू दिस सँ भेलैक। सबँ कें अभिवादन करैत लोक सबँ विदा लेलक।

टूरक आठम दिन 24 सितम्बर। आब ग्रुपक सदस्य मे सँ किछु लोक थोमस कूक के संग जोर्डनक यात्रा पर जाइत गेलाह, किछु अन्य अपन देश घुरबा लेल। सबँ कें मुदा नकजब सँ काहिबा जेबाके छलनि। हमर

মেম্ফিস ট্রৈবক গাগড শ্রীমান মেধাত নাসব গাড় ী নহ কএ পৌনে ছও বঁজে উঁপস্থিত ছনাহ। হম নীচা খারি চেকখাউঁট কবা বিসেপ্সন পব সঁ খপন জনপানক পৈকেট নহ কএ তৈযাবে ছনহুঁ। ত্তবত্ত রিদা ভেনহুঁ ডেন্ডাবা খা খারীদোস দেখরা নেন।

এডহ্ফূ মন্দিবক রর্ণন মে খপনে পঢ়নিযৈক জে ডেন্ডাবা মে হোবসক পনৌ হাথোবক মন্দিব ছননি। সান মে দূ রেঁব মিনন হেত্ত নাও কে জ্নূস মে সরাব ভহ কএ দূনূ নীন নদী মে খরৈঁত ছনাহ খা তখন দেরী হাথোব পতিক সংগ এডহ্ফূ খারি এক সপ্তাহক নেন নিরাস কবৈত ছনখিন। ওহী ডেন্ডাবা মন্দিব কেঁ দেখরা নেন হম চননহুঁ।

কবীরঁ সাঢ়ে সাত বঁজে ডেন্ডাবা পহুঁচি গেনহুঁ। গাগডক সংগ মন্দিব পবিসব দেখরঁ শ্বৰু কএন। এতএ সরঁসঁ রেঁসী খাকর্ষিত কবএ বঁনা খছি রিশান গোনাকাব স্তম্ভ, ওহি মে কএন চিত্রকাবী খা ছত মে কএন গেন খদ্ভূত চিত্রকাবী। হজাবো রর্ষক খরধি মে ছত মে কাবী (কাজব) কে মোট পবত নাগি গেন ছনৈক জকবা বঁহ্ত কিছ সাফ কবাওন গেনৈক তখন ওকব স্বন্দব চিত্রকাবী নিখবি এনৈক। ছতক কিছ ছোট ভাগ এখনহ্ কাবী ছৈক, এহি ভাগ মে সফাগ নহি কবাওন গেনৈক যাত্রী কেঁ ঞা বূঁঝেরা নেন জে সাফ কএন খা রিনা সাফ কএন সতহ মে কতেক খন্তব ছৈক। প্রাযঃ বাঁগস সৌ রর্ষ প্ববান এহি চিত্র সরঁ মে বংগ তহ বূঁঝূ মাত্র উঁজ্জব খা নীন ছৈক হ্নদা ও বংগ কনিযো মনিন নহি ভেন ছৈক। একব নযনাভিবাম স্বন্দবতা রিনা দেখনে কোনা বূঁঝরৈক ?

ঞা মন্দিব পবিসব বঁনরঁ শ্বৰু ভেনৈক তহ বঁহ্ত প্রাচীন

कान मे, ग्रंदाज ग्रठावहम रंशेक शासनक समय ऋदा तैयाव भेनैक ग्रीक ग्रा रोमन शासनक समय मे। एतए देरी माथोव कें चावि टा ऋख छनि ग्रा ह्नक कान गायक कान जकाँ रॅनाओन गेन छैक। एतए छत मे रॅनन एकटा वाशिचक्र, जकवा डेन्डावा वाशिचक्र (Dendara Zodiac) कहन गेनैक, फ्रेंच नोकनि ओदावि कए नूव्रॅ म्यूजियम नঃ गेनाह ग्रा एकटा नकनी चित्र नटका देनखिन।

डेन्डावा सँ जखन हम सर्भ ग्रारीदोस नेन रिदा भेनहुँ तखन गागड कहननि जे हमवा सर्भहक संग प्वनिसक गाड़ ी वहत कावण जे वस्ताक कवीव तीन चौथाग भाग निर्जन मरुभूमि रॉटें छनैक ग्रा एहि वस्ता पव एकसव कोनो गाड़ ी कें जाएव वर्जित छनैक। एतेक तঃ वूँझन छ्न जे टूव कम्पनी कें ग्रपन प्राग्राम प्वनिस कें पहिनहि सँ रॅता देवঃ पड़ त छैक ग्रा मेम्फिस टूव सेहो तहिना केनक ऋदा मरुभूमि नेन प्वनिस रेन संग वहत से नव ग्रन्वभव छन।

सड़क एतेक नीक जे सौ किनोमीटवक रेग सँ गाड़ ी ग्रावाम सँ चनि सकैत छन। ऋदा ग्राव हमवो गाड़ ी ओहि प्वनिस रेनक गाड़ीक रेग सँ चनवॉ नेन वाध्य भঃ गेन। यदि ओ सर्भ कतह् गपो कववॉ नेन रुकि जाथि तঃ हमवो सर्भ कें रुकए पड़ त छन। हमवा सर्भहिक यात्रा पैघ छन, वौद तिक्ख भेन जा वहन छनैक ऋदा ताहि सँ ओहि प्वनिस कें कोन मतनव ? मरुभूमिक वस्ता शेष भेना पव प्वनिसक गाड़ ी हमवा सर्भहक संग छोड़ि देनक। ग्राव फेव नीन नदीक नहव ग्रा नहवक दूनू कात रॅसन गाम घव, खेत खविहान, शहव, रॅजाव, स्कून पोस्टऑफिस सर्भ देखवॉ मे ग्रावि

बहल छल। हम सभ कबीरक एगारह बजे अबीदोस पहुँचलहुँ।
हमरा एखनहुँ मन्दिरक खंडहर देखबा सँ कोनो विरक्ति नहि भेल छल। सभ मन्दिरक अपन अलग इतिहास छैक। एहने खंडहर मे ट्रैविस्ट बौआएल छथि से मिस्र रहओ कि कम्बोडियाक अंगकोर वाट समूह। गाइडक संग परिसरक भ्रमण शुरू कएल।
अबीदोस मे देवता ओसाइरिसक मुख्य मंदिर छलैक। ओसाइरिस बहुत प्रभावी देवता छलथिन। एकर प्रसिद्धि एतेक छलैक जे सभ मिस्रवासीक मनोरथ रहैत छलनि जिनगी मे कम सँ कम एक बेर अबीदोस जरूर घूमि आबी, जेना वर्तमान मे इस्लाम धर्मावलम्बी लेल मक्का आ कि हमरा सभहक लेल बाबा बैदनाथ आ गंगा स्नान।
ई मंदिर तऽ वर्तमान मे ओतुका गामक नीचा गड़ल छैक। ऊपर मे जे बचल छैक से थिक फैरो सेती-1 के मंदिर। सेती-1 प्रतापी सम्राट रैमसेस-2 के पिता छलथिन।
एतए देवालक भित्तिचित्र कतेक सुन्दर छैक से हमरा लिखना सँ नहि देखले सँ बुझबैक। कएकटा चित्र मे सेती-1 अपन पुत्र रैमसेस-2 कें कोरा मे लेने छथिन। एहन एक चित्र मे बचा रैमसेस-2 के केसक गाँथल जुट्टीक कलाकारी बहुते महीन छैक। तहिना अनेक चित्रक रंग हजारो सालक बाद एको रत्ती मलिन नहि भेलैक अछि।
एक कमरा मे देवाल पर प्राचीन वंशक पूर्वे छिहत्तरि टा फैरोक वंशावलीक लिस्ट छैक कारतूस मे मूल हीरोग्लिफ अक्षर मे लीखल। असल मे एहि मे तीन

কতাব মে খঠতীস টা কএ কাবতূস বঁনন ছৈক। নিস্ঠ প্রথম বংশক পহিন ফৈবো নাবমেব সঁ শ্বব্ধ হোগত সেতী–1 কে পিতা বৈমসেস–1 তক চনৈত ছৈক। নীচা বঁনা কতাব মে খানী সেতী–1 কে বিভিন্ন নামক চর্চা ছৈক। সাতম খা খাঠম বংশক কতোক ফৈবোক নাম নেন গএহ একমাত্র স্রাত ছৈক। মিস্রক প্ৰবাতান্বিক গতিহাস মে এহি নিস্ঠক মহত্ত্ব বোজেটা স্টানক সমকক্ষে বূঝন জাগত ছৈক। ঝদা এহি নিস্ঠ সঁ বানী হেসেপ্সুতক নাম গাএবঁ খছি কাবণ ওহি সময কোনো মহিনা ফৈবো কেঁ মান্যতা নহি ভেটৈননি।
খাবীদোস মে পবিসব দূ ভাগ মে বাঁটৈন, দূনূক বীচ প্রায়ঃ তীন–সাঢ়ে তীন সৌ মীটৈব দূবী। ও খসনী বঁন্বখাহ মরুভূমিক বস্তী। পবিসবক কাত সঘন বস্তী জতএ গাড়ন খছি ওসাগবিসক মন্দিব। ঘেবা বহিতহুঁ ওহি ভীতব মে গামক নোক কেঁ প্ররেশক খধিকাব ছৈক। দেখন বঁচা সবঁ স্কূন সঁ ঘূবন খবৈত ভীতবে বাঁটৈ খপন ঘব জাগত। দোসব ভাগ মে সম্রাট বৈমসেস–2 কে বিজয গাথা বর্ণিত খছি। জগহক নাম সবঁ জতএ ও যাক্র জিতননি, দেশক নাম সবঁ জকবা ও খপনা দেশ মে মিনৌননি খাদি সবঁ খনেকো কাবতূস মে নীখন ছৈক।
টূব শেষ ভেনাক বাদ বাহব খাবি বঁগনে মে একটা বেস্তবাঁ মে গেনহুঁ। মেম্ফিস টূব এতহ্ হমবা নেন নংচক নীক গন্তজাম কেনে ছন। ও বেস্তবাঁ একটা পাঁচ সিতাবা হোটৈনক ভাগ ছনৈক। খাশ্চর্য নাগন জে এতেক দূব মে মাত্র খাবীদোস দেখবাঁ নেন কিযো এত্তকা হোটৈন মে বহত। গাগড বঁতৌননি জে কতেক বিদেশী এত্তকা শান্ত বাতাববণ মে বহি স্মাবক সবঁহক খধ্যযন

कबए चाहैत छथि जे कि नकजब सँ श्चारि कए नहि हेतैक। बाँत तइ ठीके, नकजब सँ श्चबैंए मे तीन घंटा नागि जेतैक सेहो यदि प्वनिसक गाड़ ी बँदमासी नहि कबैक।
सकाबा टूब पब नंच मे भेटैन स्वचा स्थानीय भोजनक बाँद श्चाग फेब तहिना स्वचा स्थानीय भोजन श्चा बहन छनहुँ। शाकाहाबी बहितहुँ भोजन स्वादिष्ठ छनैक श्चा हमबा भबि गष्ठा खेबाँ मे कोनो दिक्कत नहि भेन।
घ्बती मे संयोग नीक छन जे टूबिस्ट प्वनिसक चेकपोस्ट पब नकजब जागबँना एकटा मिनिट्रक भेटि गेन। प्वनिस श्चाश्विस्त भेन, हमबा गाड़ ी कें ओहि ट्रकक पाछू नगा देन गेन, माने ओ दूटा गाड़ ी श्चाबँ संग बहना सँ मकभूमिक बस्ता मे सफब कएन जा सकैत छन। बँनिहाबी कमी एतेक स्वन्दब स्वबक्षा व्यबस्था श्चा सबकाबी तंत्रक सजगता कें।
श्चाश्चर्य ओहो नागन जे एतेक पैघ यात्रा मे ड्राइबब कि हमब टूब गाइड कतहु बस्ता मे चाह पीबाँ नेन नहि रुकनाह। सम्भबतः ओ हिनका सबँहिक व्यबहाब मे नहि छनि। बस्ता मे कतेको गाम श्चा कि छोट शहब एबँ केनैक म्दा बस्ता कात हम कोनो तेहन चाहक दोकानो कतहु नहि देखनियैक।
भोब सँ फन एगाबह घंटाक यात्रा कए हम पाँच बँजे नकजब घ्मनहुँ। गाइड हमबा श्चपन होटैन नेफबतीती पहुँचा देननि। हम गाड़ ी सँ श्चपन सामान निकानि हुनका दूनू कें यथोचित बँक्सीस देन श्चा हुनका धन्यबाद दैत बिदा नेनहुँ।
होटैन नेफबतीती मे चेकइन केनहुँ। कम बेन्ट तखनहि चुकता कएन। ओतहि चर्चा कएन जे हमबा

सरेँबे टैक्सी चाही एयरपोर्ट लेल। एक गोटे ठाढ़ छलाह बूँझू एही काज लेल। चट दए ओ पूरा टाका एडभान्स लेलनि, रसीद देलनि आ आश्वस्त केलनि जे पाँच रँजे टैक्सी ठाढ़ रहत। हम रिसेप्सनक व्यक्ति केँ अनुरोध कएल जे हमरा जलपान पैक करबाँ देथि। ओ सर रँात तइ स्वनिए रहल छलाह। होटेल व्यवसाय मे एहि तरहक अनुरोध कोनो नव नहि, ओ सहर्ष स्वीकार केलनि।
मिस्रक एहि टूर मे हमरा चारिटा गाइड सँ काज पड़ल। ऋदा मोहम्मद अर्हीन्नाक तुलना मे सर रँह्त न्यूस। इजिप्टैलॉजीक ज्ञानक चर्चा हम नहि करैत छी, ओ तइ काज जोगर सर केँ रहितहिं छैक ऋदा भाषा आ संवादक तूरि जे अर्हीन्ना केँ छलनि से नहि। ओहिना नहि ने ओ मिस्र अरैं रँना राजनयिक भीआइपी सर के गाइड रँनैत छथि ?
अन्तिम बातिक हमर होटेल दामग्रण ठीके। 150 डॉलर सँ 25 डॉलर के तुलना कोना करबैक ? कम छोटे ऋदा सर सुविधा, खानी पढ़बाँ लिखबाँक टेबुल जे पाँच सितारा होटेल मे एखन तक देखैत एलियैक से नहि छलैक। कोनो रँात नहि, हमरा तइ अन्तिम दिन मात्र रैनरँसेरा चाही। कम मे रूटेर तीटेरक संग चाहक पुड़ि या, कॉफीक पाउँच आ चीनी छल, दूधक पुड़ि या नहि। रिसेप्सन पर फोन केला पर एक गोटे भरि कप गरम दूध लेने आरि गेलाह। आरँ एहि सँ नीक की हेतैक ? हम ततेक ने थाकि गेल रही जे फेर बाहरक भोजन लेल राँहर जेरँाक इच्छा नहिए भेल। भोरका जलपानक डिब्बाँक रँचल सँडरिच आ कए एक कप नीक चाह पीरि आराम करए लगलहुँ कारण

ভোৰে পাঁচে ৰজে টৈক্সী ৰজৌনে ছলিযৈক এযৰপোৰ্ট জেৰাক লেল। মিস্ৰ মে অন্তিম দিল 25 সিতম্বৰ 2019। ভোৰে পাঁচ ৰজৰা সঁ কিছু পহিলহি ৰেকঅপ কৰ্লল খাৰি গেল। হম তঽ চাহ পীৰি কএ তৈযাৰে ছলহুঁ। লীচা গেলহুঁ, টৈক্সী ঠাঢ় ছল। জলপালক ডিব্বা লেলহুঁ আ টৈক্সী মে সৰাৰ ভেল মাত্ৰ দসে মিলট মে এযৰপোৰ্ট পহুঁচি গেলহুঁ। কাহিৰাক ফ্লাগট এতএ কলে লেট ভঽ গেলৈক মুদা হমৰা তকৰ কোলো চিন্তা লহি ছল কাৰণ কাহিৰা মে সাত ঘংটা প্ৰতীক্ষা কৰৰাক ছল। কিংডলক সংগ প্ৰতীক্ষাক সময কটি ৰহল ছল।
কাহিৰা এযৰপোৰ্ট পৰ ভোজল খাদি কেলাক ৰাদ হমৰা লগ লৰ্ব্ব ওজিপ্সিযল পৌংড ৰচি গেল ছল। ওতহি পাপীৰস কে পেন্টিংগ ৰলা দোকাল পৰ পাঁচ ডৰ্লৰ দাম ৰলা একটা পেন্টিংগ চূলল আ দোকলদাৰ কেঁ লৰ্ব্ব পৌংড ধৰা দেলিযলি। ও কহললি জে ৰিলিমায দৰক হিসাৰেঁ পচালৰেঁ পৌংড হেৰাক চাহী মুদা হেৰ লৰ্ব্ব ৰাখি লেললি। চলূ লে ৰহল ওজিপ্সিযল মুদ্ৰা লে হেৰ একৰ ৰিলিমাযক ঝংঝট। এহি প্ৰকাৰেঁ মিস্ৰ সঁ ৰিদা লেল, ওজিপ্ট এযৰক উড় াল সঁ মুম্বৰ্গ আ হেৰ অগিলা দিল 26 সিতম্বৰ 2019 কেঁ সকালে ৰিস্তাৰ এযৰলাগুসক উড় াল সঁ কলকত্তা ঘুৰি অএলহুঁ।

<u>প্রদীপ রিহাবী</u>

<u>মশান নেনে চনৈত খগ্রদূত</u>

বাম নোচন ঠাকুব মাষ্টিপানিক একটা এহন করি, কথাকাব, খনুরাদক, সম্পাদক খা বংগকর্মী ছথি, জিনক বচনাক কণ-কণসং মাতৃভূমি খা মাতৃভাষাক প্রতি খনুবাগ ছিটকৈত খছি। জেঁ মিথিনা খা মৈথিনীক সর্বাংগীণ রিকাস হেতু খাগ্রহ ছনি, তেঁ মিথিনা, মৈথিন খা মৈথিনীক প্রতি সবকাবী উপেক্ষাক রিবোধ সেহো হিনক বচনামে পাওন জাগত খছি।

সন্ 1987 ঈ. মে খপন উপন্যাস "রিসূরিযস" ক রিমোচন সমাবোহমে কোনকাতা (তাহি সমযক কনকত্তা) গেন বহী। তাধবি ভাগ শ্রী বামনোচন ঠাকুব হমবা নেন হুড়ি ছাযন পবিচিত ভ' চুকন ছনাহ। হিনক পোথী সভ, যথা- মাষ্টিপানিক গীত, দেশক নাম ছনৈ সোনচিড়ৈযা খা খাজুক করিতা (সম্পাদিত) পঢ়ি চুকন বহী। এতবেঁ নহি, রিভিন্ন পত্র-পত্রিকা সভমে 'কহ নোচন করিবায' সেহো পঢ়নে বহী। 'খগ্রদূত'

आ 'क्षमावेशी काश्यप' नामसँ कथा आ हास्य-व्यंग्य सेहो पठ़ने रही आ श्रविष्ठौष्ठे भ' गेल रहय जे अग्रदूत आ क्षमावेशी काश्यप केओ आन नहि, दुर्घर्ष अग्नि हस्ताक्षर वाम लोचन ठाकुर छथि। एतबेँ नहि, ऋतजा हुनैन सेहो यैह छथि। हिनक सम्पादनमे बँहराएल नाट्य पत्रिका 'बंगमंच' देखि चकित रही आ प्रभावित भेल रही। एहन अग्रदूत सँ भेँट आ श्रविपोख गप करबाक सेहन्ता लेने सेहो कलकत्ता गेल रही। ऋदा, दुखित होयबाक कारणें ओ उल्लेखित विमोचन समारोहमे नहि आबि सकलाह। हमही हुनका भेँट कर' गेल रहियनि। मिथिला आ मैथिलीक विभिन्न समस्या पर गप भेल छल। बंगमंचक अधुनातन शिल्प पर गप कयलनि। हमरा प्रसन्नता भेल रहय जे हमर ताधरिक अधिकाँशि कथाक कथारस्तु आ पात्रक नाम धरि मोन छलनि। जे लीक लागल रहनि, तकर बँड़ आवेशेसँ प्रशंसा कयलनि । आ, जे लीक नहि लगलनि, जत' त्रुटि बुझाएल रहनि वा कोनो वैचारिक मतभेद बुझाएल रहनि, तकर स्पष्ट रूपें आलोचना कयने रहथि। हिनक ई गुण हमरा तहियो नीक लागल रहय आ आगयो नीक लगैत अछि।

लीककेँ लीक आ वेँजायकेँ वेँजाय कहबाक हिम्मति वामलोचन भागमे एखनहुँ छनि। ओ ऋंह देखि ऋंगबा कहियो ने परसलनि। हुनक ई गुण हुनका बँहुतोसँ वेँबवैत छनि। अपन एहि गुणक कारणें बँबोबँबि कतिआयल जागत रहलाह अछि। ऋदा तकर परबाहि ओ कहियो ने कयलनि अछि। हुनका लेल अपन सोचक मानदंड वेँसी महत्वपूर्ण छनि। हुनका स्वयं पर भरोस

ছনি। আ তেঁ ও অপন বচনামে আ ব্যরহাবমে পবম্পবাক ঋঢ়ি কেঁ তোড়ৈত বহনাহ অছি।

বাম নোচন ঠাকুব একটা এহন গীতকাব ছথি, জে অপন গীতসঁ মিথিনাক রিসবন জাগত উঁসেরকেঁ মোন পাড়ৈত ছথি। রিসবন জাগত খেনকেঁ অপন গীতক রিষয রঁনা ওকবা জিঅ'রৈঁত ছথি। 'মাটি পানিক গীত' নামক সংগ্রহমে দেখন জা সকৈত অছি জে হিনক প্রত্যেক গীতক আখব-আখবসঁ মিথিনা আ মৈথিনী অনুবগুঁজিত হোগত অছি। এহি সংগ্রহক খেন শীর্ষকসঁ নিখন গীত হো রা কোনো আনে, উঁপবসঁ তঁ সোন্ন-সোন্ন বুঁঝাগত ছনি, ক্ষদা ভীতবসঁ মবখাহ আ আঞ্চমক হোগত ছনি। হিনক কাব্য বচনা পঢ়লে বুঁঝাগছ জে ও সোনে-সোন্নী রাঁত কহরাঁক আগ্রহী ছথি। তথাপি রিষয রস্তুক অনুসাব ছন্দ গঢ়রাঁক হিনক নূবি সহজহিঁ দেখরাঁমে অরৈঁত অছি। ফল্ডনিযা ছন্দমে হিনক বচনা 'কহ নোচন করিবায' খূরেঁ চর্চিত ভেন ছন।

বাম নোচন ঠাকুব অপন করিতা সভমে মাতৃভূমি আ মাতৃভাষাক রিকাস আ সমৃদ্ধি হেতু অপন ব্যাকুনতাক সংগ দেখাগত বহৈত ছথি। সংগহি, রৈমনস্য আ রৈমনস্যকেঁ প্রশ্রয দেন জাগত ব্যরস্থাক রিবোধ করৈত ছথি। অপন বচনা সভমে নর নির্মাণ নেন ব্যাকুন দেখাগত ছথি। নর নির্মাণ নেন বচৈত ছথি আ রিদ্রোহ সেহো করৈত ছথি।

ও আঁখি খোননে সভঠাম আ সদিখন ঠাঠ দেখাগত ছথি। সামাজিক ব্যরস্থা আ সাংস্কৃতিক মূন্যক ক্ষবণ

হোশ্বয রা শোষিত–প্রতাবিতক দুখ, বাম নোচন ঠাকুব সভক ভংগঠী নেন কনম উঁঠৌনে দেখাগত ছথি। হমবা জনৈত হিনকা মোনমে খভার ঘৃবহ্মবিযা দৈত বহৈত ছনি। জত' খভার দেখৈত ছথি, তকব নিরাবণ নেন তৈযাব ভ' জাগত ছথি, উঁঠা নৈত ছথি কনম। গ্রা গ্বণ হিনক বংগকর্মী হোযবাঁক কাবর্ণে সেহো ছনি প্রায:। প্রস্তুতিক উঁকেৃষ্ঠতাক নেন জেনা বংগকর্মী নাটৈক খা বংগমংচক কোনহ্ কাজ নেন তপেব বহৈত খছি, তহিনা বাম নোচন ঠাকুব খপন কনম উঁঠৌনে তপেব বহৈত ছথি। খা তেঁ বহ্ত রিধামে বচনা কযননি খছি।

বাম নোচন ঠাকুব বহ্ত রিধামে নিখননি। খগ্রদূতক নামসং কথা, ফমাবেশ কশ্যপক নামসং ব্যংগ্য। খাদি, খাদি। মৈথিনীমে জত'–জত' বিঞতা বুঁন্মযননি, খপন কনমসং ভববাঁক প্রযাস কযননি খছি খা সফন ভেনাহ খছি। রিসবন জাগত নোক সাহিত্যকেঁ 'মৈথিনীক নোক কথা' নামক পোথীমে পবসননি খছি।

বাম নোচন ঠাকুব ফশন খনুবাদক ছথি। খনুবাদক প্রায: দস গোটৈ পোথী প্রকাশিত ছনি। হিনক মূন নেখক খা খনুবাদক, দুনূ এক পব এক। হিনকা দ্বাবা খনূদিত হুতি সেহো মৌনিকে সন নগৈত ছৈক। একব প্রায: গহো কাবণ ছৈক জে স্রোত ভাষাসং সোমে নক্ষ্য ভাষামে খনুবাদ কবৈত ছথি। এখনি মৈথিনী মে বঁড়ু কম খনুবাদক ছথি, জনিকা খনুবাদমে সংপর্ক ভাষাক খগতা নহি হোগত ছনি। বাঁগ্লাসং খনূদিত পোথী সভ ছনি। জে মহত্বপূর্ণ বস্তু খপনা ভাষামে খানবাঁক খগতা বুঁন্মযননি, জে পূবে গমানদাবীসং খাননননি। কহন গেনৈএ

जे नीक अनुवाद रहैत, जे पढ़ैत काल अनूदित सन नहि लागय। से, हिनका द्वारा अनूदित नाटक होअय, काव्य संग्रह होअय वा उपन्यास, उत्तम कोटिक अनुवाद मानल जा सकैत अछि। लक्ष्य भाषामे स्रोत भाषाक लोकोक्ति आ मुहावराक सटीक अनुवाद ताकबामे हिनक कारीगरी महत्वपूर्ण छनि। एहन देखल गेलैक अछि जे स्रोत भाषाक समाजक चलन-प्रचलनक अर्थ लक्ष्य भाषाक समाजमे उनटि जाइत छैक। ओहिठामक नीक एहिठाम अधलाह भ' जाइत छैक। आ अनुवादकक लेल चैलेंजक स्थिति भ' जाइत छैक। किछु अनुवादक एकर शार्टकट विकल्प ताकि ससरि जाइत छथि। एहना स्थिति मे अनुवादककें बेसी सतर्क होयबाक खगता होइत छनि। आ कहैत हर्ख होइत अछि जे राम लोचन ठाकुर अपन अनुवादमे एहन कोनो शार्टकट ताकि ससरलाह नहि अछि, जकर बानगी हिनका द्वारा अनूदित उपन्यास नन्दित नरके, पद्मानदीक माझी, कठपुतरी नाचक इतिकथा, अयाचीक संधान आ काव्य-संग्रह 'जा सकै छी, किन्तु किए जाउँ' मे देखल जा सकैत अछि।

राम लोचन ठाकुर एकटा कुशल संपादक छथि। जखन बुझयलनि जे कवितामे बजनी-सजनी लिखल जाइत छैक, तँ 1984 ई. मे 'आजुक कविता' नामक कविताक पोथीक संपादन क' कविताक चित्र स्पष्ट करबाक प्रयास कयलनि अछि। एहि पोथीमे सोमदेवसँ विभूति आनन्द धरिक तेरह गोटे कविक कविताक संकलन-संपादन क' कविताकें वर्तमान परिवेशे प्रसूत मानसिकताक प्रतिफलनक रूपमे प्रस्तुत कयलनि अछि।

रहैत वास पत्र-पत्रिकाक संपादनक रूप मेहेनि धरि 'मिथिला दर्शन'क अवैतनिक संपादन करैत रहल छथि।

अपन बेसी पोथीक प्रकाशक ओ स्वयं छथि। ओना मैथिलीमे ई बात मानल जाइत अछि जे लेखक स्वयं प्रकाशक होइत छथि। ई बात साँच सेहो अछि। मुदा, पूरा-पूरी साँच नहि। जाहि समय हिनक पोथी सभ अबैत छल, ताहि समय कलकत्तामे रहैत वास संस्था सभ छल। ई संस्था सभ रहैत वास पोथी छापलक। मुदा...अपन स्पष्टवादी स्वभाव आ ठाहिं-पठाहिं उचित-अनुचित कहैत रहबाक कारणेँ बाबू लोचन ठाकुर रहैत गोष्ठीकेँ नहि पचलाह, रहैत संस्था केँ नहि। मुदा, एहि सभक परवाहि ओ कहियो ने कयलनि। लेखककेँ असल मान पाठके दैत छनि। से, पाठक हिनको मान-सम्मान देलकनि अछि। खूब पढ़ल गेलाह अछि। अपन धुनमे मस्त अपन उद्देश्यक लेल रहैत बढ़ल अछि। साहित्य आ समाजक गोसैसीसँ हराक कहैत अखण्ड मिथिला आ मैथिली लेल सोचैत रहलाह अछि। मुदा, एहन-एहन गोसैसीकेँ गंगित करबामे चूकलाह नहि अछि। काव्य-संग्रह 'अपूर्वा'क स्मृति-चित्र शीर्षक कविताक ई पद देखल जा सकैछ- स्वनाम वियोगी काल दय भलमानुष के रीत। मैथिलीक साहित्य मे सब सं पैघ गताता। बाबू लोचन ठाकुर ईमानदारीपूर्वक मिथिलाकेँ मिथिला लिखैत छथि। जिनका सभकेँ हिनकासँ पत्राचार भेल छनि, सभ एहि बातसँ सहमति होयताह । पत्र पर लिखल ठेकान पर जिलाक रूप मिथिला लिखैत छथि। जेना, जिला-बेगूसराय (मिथिला)। सभ ठाम एहि तरहक ठेकान लिखल देखैत रहबाक सपनाक संग बाबू

নোচন ঠাকুব এখনো জীরিঁ বহন ছথি। ঋপন ধ্রান্তি–যাত্রামে মশান বঁনা সাথকেঁ নোতৈত জীরিঁ বহন ছথি।

কামেশ্বব ঝা "কমন"

<u>**শ্রী বামনোচন ঠাকুব খা হ্‌নক ব্যাপক কার্য্য সংসাব**</u>

श्री रामलोचन ठाकुर आ हुनक व्यापक काव्य संसार !

मैथिली साहित्य मे श्री रामलोचन ठाकुर जी एकटा अलगे, विशिष्ट महत्वपूर्ण स्थान रखैत छथि। बहुमुखी, प्रतिभाशाली, सशक्त, कवि, कथाकार, गीतकार, नाटककार, कलाकार, पत्रकार आ संपादक के रूपमे हिनक नाम साहित्य लोक मे प्रथम स्थान छैन्ह। एक विशेष विचारधारा के समर्थक श्री ठाकुर जी मूलतः मैथिलीक रचनाकार रहैत साहित्यकार छथि जे अपन मैथिली भाषा के अलावा कोनो आन भाषा मे नहि लिखलनि, यद्यपि ओ आन भाषा के कविता कथा के अनुवाद करलन्हि ओहो अपनहि मातृभाषा मे, ई ठाकुर जीक अपन मातृभाषाक प्रति मोह आ अनुराग छैन्ह, जे विरले कोनो साहित्यकार मे पाओल जाइत छैक।

श्री रामलोचन ठाकुर जीक प्रकाशित कविता संग्रह मे इतिहास हंता, बेताल-कथा, माटि-पानिक गीत, मैथिली लोककथा, देशक नाम छलै सोन चिड़ैया, अपूर्वा, आ अनुवाद-नाटक, आउरार आ फाँस, कविता- प्रतिध्वनि, आ जो संकेत छी- किन्तु किए जाउ, संपादन मे- आजुक कविता, रंगमंच, (नाट्य विषयक पत्रिका,) अग्निपत्र आ सुरूज आदि आदि। उपरोक्त सबटा रचना हुनक बीसवीं सदीक सन सत्तरि दशकु सँ लऽ के सदीक अन्तरार्द्धक (एकैसम सदीक पूर्वक) लिखल छैन्ह। हिनक वर्तमानो मे धारावाहिक लेखन मे कतेको, पत्र पत्रिका मे छपल अनेको, कविता, कथा, आलेख इत्यादि सब पसरल छैन्ह, आ पसरले जा रहल छैन्ह अखि, ई हुनक आजवन, मातृभाषा के प्रति अगाध अनुरागक महत्वपूर्ण प्रतिफल थिकन्हि। लोक प्रश्न अनुसरित हिनक कविता संग्रह, दुहगा तीन मे प्रकाशित भेल छैन्ह।

मिथिला क्षेत्र अंतरगत खजौली, जिला मधुबनीक वाकुपाली (पाली मोहन) क वासी श्री ठाकुर जी अन्य छद्म नाम सँ सेहो लेखन करैत छथि। ओ छद्म नाम छैन्ह- अग्रदूत, कुमारेश कश्यप, मुजतबा अली आदि।

पृष्ठ उलटाउ (2).

(८)

बंगाल प्रवासी श्री ठाकुर जी स्थानीय बंगला साहित्यकार सँ विशेष प्रभावित भ' अनेक जे किछु रचना कयलन्हि अछि, ताहि मे ओ अपन मातृभाषा, भाषा, संस्कृति, सँ कतहु समझौता नहि कयलन्हि अछि। हिनक कविता मे विशेष क' के गरीब, गरीबी, किसान आ मजदूर वर्गक प्रति, दुर्व्यवहार शोषण आ घृणा क विरुद्ध आवाज झलका(कें स्वर उभरैत भेटैत अछि। एहि संदर्भ मे हिनक तमाम महत्वपूर्ण कविता संग्रह मे एकटा छन्द कविता छन्हि, अपूर्वा जे सन् 1996 मे प्रकाशित भेल छन्हि।

अपूर्वा हिनक छन्दमय कविता-गीतक संग्रह छैन्ह जाहि मे अड़तालीसटा (48) कविताक संकलन छैन्ह। एहि छन्दमय कविता संग्रह मे ओ अपन माटि-पानि, भाषा, संस्कृति के गुनगान करैत, छथि तँ दोसर दिस, नैना जुटकाक खेल, गीत, आ नवतुरियाके कयलै छथि आह्वान देशक, समस्या, पलायन, गरीब, गरीबी, किसान मजूरक शोषण के विरुद्ध आवाज उठौने छथि। अपूर्वा मात्र अड़तालिसटा कविताक संकलन नहि कहल जा सकैत अछि अड़तालीस करोड़क कविता संकलन सन लगैत छन्हि। ई कविता संग्रह जाहि समय मे प्रकाशित भेलन्हि, तखुनका तात्कालिक समय मे घटना पर आधारित कथा छलैन्ह, से ओ आजुको समय मे प्रासंगिक अछि।

पोथी कविता संग्रह अपूर्वा मे कवि ठाकुर जी सबसँ पहिने अपन माटि-पानि के नमन करैत प्रथमहि देश वंदना मे स्तुति गबैत छथि —

जननी आ जनम भूमि स्वर्ग सँ महान
जय-जय मम मातृभूमि शत-शत प्रणाम।

एहने विलक्षण देश वंदना प्रायः बहुत कम कवि छथि जे अपन मातृभूमि के प्रणाम क' कविता गीत प्रारंभ कैल छथि.. मातृभूमि के प्रति अगाध नेह कवि ठाकुर जी के हिया मे कोना बैसल छन्हि हुनक एहि पोथी सँ पाठक लोकनि बुझि गेल होयब किन..।

हस्ताक्षर 3/7/2023 (3)

((3))

देखि बैदना फकदौसा पृष्ठ पर कवि हाथु जी स्मृति चित्र सँ ओहि आदरणीय मिथिलाक मानीसी लोककवि के मौन पाइत आ हुनक कृतित्व के स्मरण करैत, आदर आ सम्मान संग कहै छथि . . .

पादगाक महिमा करिअ नित मैथिलिक गान
जनिक प्रसादहिं बनल मैथिली हमर महान —.

कवि एहि प्रसंग मेँ आगू बढ़ैत पुनः पौसा स्मृति चित्र के — मुरलीधर, राम बिहारी कृति विलोकि, भाषा विद् ग्रियर्सन, नगीन्द्र नाथ गुप्त समेत बहुतो आम मिथिलाक प्रति सम्मान आ आभार प्रकट करैत हुनको लोककवि मैथिली भाषा, संस्कृति कैप्रति अवदान के लेल, धन्यवाद स्वरूप आदर संग मौन पाइत लिखइ छथि : —

चिर नमस्य गिरिराज सन महत् जनिक व्यक्तित्व ।
भाषाविद् ग्रियर्सनक अमर नाम कर्तित्व ।
प्रबल पक्ष धार मैथिलीक प्रखर जनिक व्यक्तित्व,
भाषाचार्य सुनीति कैर चिर अम्लान कृतित्व ।

एहिठाम कवि ठाकुर जी मिथिला केर जे सेहन्ता छैक, जे आतीलि लोककविक प्रति आदर भाव छै, तकरा सम्मान दऽ मिथिला के गौरान्वित करलाह अछि । ओ एहिठाम नहि छोड़ि के एहि प्रसंग मेँ ... आपन समाजधर्मी कवि, साहित्यकार के सेहो सम्मान दैलखिअछि । ओ लिखैत छथि : —

(1) मौन प्रफुल्ल कुमार पुनि सिंह स्वभाव स्वतंत्र .
बौ सँ आम्रपाली गुफा धीपालि लौकिक मंत्र .
नाटक कविता कलकत्ते स्वयं हैदरा बाद .
नमिकेता छलथि कए रहलहु के, रव के अनुवाद . . . .
ओ ... चित्र - विचित्र शीर्षक मे लिखै छथि . . .
(1) लोक करबैए ... देश के महगी छुअय आकाश .
पड़ा रहलए गरीबी नेता केर उल्लास .
(11) गणतंत्रक खरिहान मे, पसरल गुँहे गुँह,
चोर बनौए गीर सँ साधुक गावल मुँह ।

पृष्ठ उन्टाउ (4) →

(४)

एहि ठाम कवि ठाकुर जी जे स्वभाव सँ मन वचन कर्म सँ गरीब, बेरोजगार, कृषक जे शोषित वर्ग आदि तकरा पर पाठक के ध्यान आकृष्ट करबैत छथि। तात्कालिन सरकार के ऊपर क्षोभ, आ कटाक्ष के लिखलन्हि अछि, हिनक आंतर वेदना एहि उपरोक्त वर्गक प्रति सरकारी अवहेलना सँ हिया दग्ध भ गेल छैन्ह, पचास दशक पश्चात कमोवेश भारतीय सरकारी व्यवस्थाक ओहिना अछि। ओतहि मैथिलीक जे दुर्दशा भेल आ एखनो में रहल अछि ताहि पर आ क्षोभ, चिन्ता प्रकट करैत लिखैत छथि :-

दूर क ढोल सोहाओन कहबी छैक पुरान,
किन्तु मात्र कहबीए नाहिं सुनिओ रहलईं कान।
सुनियो रहलईं कान आंखि सँ देखि रहल छी,
मैथिलीक दुर्दशा हाल मिथिलाक कहब की।

ओहि ठाम ओ चित्र विचित्र ... मे सरकारी तंत्र, मे भाइ भतिजावाद, अशिक्षा पर कटाक्ष करैत लिखैत छथि :-

एकैसम शताब्दी काल दौलता वाद
अखीं देशक बढ़ि रहल गद्दीवारि आवाद,
कुड़िबक हो बेटा बनय टका पावि बुधियार
सिट्ठी जानु कुसियार के धुच्छ कुर्द बेकार।
विद्यापति के पर्व में विद्यापति दौ बाद
सभ अर्पैत पाति मँच पर व्यर्थक वाद-विवाद।

मैना भुटका कुलैल जे बाल्य गीत ओ लिखलन्हि अछि निश्चित रूप सँ एहि पौथीक बेसीमहत्व बढ़ि गेल छैक, मिथिलाक पारंपरिक बाल्य गीत के नव स्वरूप एहि पौथीमे समावेश कें एक नव प्रयोग के सुन्दर सन प्रस्तुति बहुत विलक्षण सन लगैत छनि बालोपयोगी गीत जे ... छैन्ह ओ अछि -

i) चैत कबड्डी आबइ छी, तारा लय बिधु मावइ छी
जतय कहै छै गंगा कमला तकरे गीत सुनाबइ छी ...
ii) चैत कबड्डी रमना समहब एकहि अंगना ...

पृष्ठ - ५। उन्हाउ:
→

पृष्ठ ५-

iii) अटकन मटकन दहिया चटकन
बाजइ छी हिन्दी तँ मारु चटकन . . . .

iv) आम छु अमरौरा छु तिमन छु तिलकोरा छु
सावधान यौ रहिहे बौआ, भागौ मैं हिन्दीक छु . . . .

एहि बाल्यगीत मे कवि ठाकुर जी मैथिल नेना सभ के अपन संस्कार सँ अवगत करबैत आ संगहि हिन्दी भाषा सँ दूर रहैक लेल सावधानो करैत छथिन्ह। हुनका कतहु नै कतहु ई बुझाइत छैन्ह जे हिन्दी भाषा हमरा मिथिला भाषा संस्कृति संस्कार सँ खिलवाड़ करैत अछि। मैथिली भाषा पर आघात करैत आबि रहल अछि। ओ मिथिला क नवजवान (नवतुरिया) के सेहो हिन्दी सँ सावधान रहैक आह्वान करैत ओ, आब, कबिता क शीर्षक- फेर कन्हुआ छौ तोरे पर, छौ तकरे इतिहास, उड़ै गोटी मोर पचास, आ क्रान्तिक आह्वान मे लिखैत छथिन्ह: —

i) दियउ- दियउ ता मात्र सँ नहिं भेटत अधिकार
बचलो ता बुद्धि गाड़त छैक सेहथिकै संसार . . .

ii) डोमन आइ कर्ट छानी घास, उड़ी गोटी मोर पचास . . . .

iii) कतेक कटलको तुरंता फुलेल को फेर कन्हुआइ छौ तोरे पर =

iv) गरदनि दबा दे गौ खरवास करौ सीमा पर
बढ़बौ जौ पाएर तँ बज्जारि डाँर तोरि दे . . . . .

एहि तरहक कविता गीतक माध्यमे कवि ठाकुर जी एक तरह सँ शत्रु के ललकारैत, के मिथिला ओकरा पछाड़ि देबाक लेल नवतुरिया, के मिथिलाक प्रहरी के रूप मे ठाढ़ करैत छथि।

शस्य श्यामला मिथिलाक धरती पावनि ता नाहिं भौगोलिक रूप सँ सेहो प्रसिद्ध अछि, एकर समतल सन धरती सभ तरहे उपजाउ अछि, आम, लीची, मखान सँ लऽ के उपजा धान, मसुरी प्रचुर मात्रा मे उपजैत छैक, एहि ठाम कवि ठाकुर जी के मिथिलाक प्रति अनुराग पूर्णरूपेण परिलक्षित देखाइ छैन्ह, ओ आशा वादी छथि जे मिथिलाँचल के जे संकट छै ओ कहियो नै कहियो अपन सत्ता हस्तगत करत, ओ एकरा लिखैत छथि . . .

पृष्ठ (६) उनटाउन —

+00025

Scanned with CamScanner

(पृष्ठ→५)

(I) मिथिलाक माटि माथ लगा मैथिली कहै
हात हास युग नवीन के नवीन लौं गढ़ै - - -

II) हमरे शिर राज मुकुट कए हरखु लागनि
हमरे तँ होइछि गाछ वृक्ष पशु चास वास के पावनि - -

III) धरती जनती छथि अन्न पाकि जुटबै छथि - - -
- - - - हम मिथिलावासी। - - -

हम ज्ञान [illegible] सीखब कविता शीर्षक मे कहै [illegible] छथि - -
अखन बँटा चमरक लाठी हमर साखी अइ
सदा शान्तिप्रिय मैथिल तकर इतिहास साक्षी अइ - - -
शीर्षक कोसी कमला कविता मे एहन कहै छथि

IIVI गुजर सागा पर कयल अयाँली गर्व हमर
साग पात आधार वनल आधि मिथिला मे - - -

धन कटनीक गीत मे ओ गबैत छथि
चढ़ा लै रजो बुधना लौं हँसुआ पर शान रओ
हँसुए मे ज्ञान आपन हँसुए परान रओ - - - - -

लेनिन सिद्धान्तक समर्थक, सर्वहाराक कवि ठाकुर जी जतय ठाँहि-ठाँहि प्रश्नोत्तर देवाक क्षमता रखैत छथि, ओतहि हिनक हिया मे कतहु ने कतहु प्रवासीक नाम पर टीस मारैत छनि, ओ स्वयं प्रवासी छथि, तेहि पर हिनक जे विरह गीत छैन्ह, सुनल जा सकैत अछि।

I) हाइ हौ जी,
बाटी रे कयसे हौ सैयद सोलह विदेशिये
बीति गेलै बारह बरीसे जी। - - -

II) साथि हे हम की गायब गीत
अजगुत कौ विधनर के लीला
अजगुत जग के रीत। - - - - -

कवि ठाकुर जी जतय अपन देशक पिछड़ापनपर चिन्ता करैत छथि तँ ओतहि किछु लोक के मनोभावपर व्यंग्य सेहो लिखैत छथि
उत्सव मनावी कहन ककरन वा थोड़
तकरो नहि बोध रहय ओहनो किछु लोक - -

पृष्ठ (6) उनटाउ.

(पृष्ठ(6))

के हिसाब देत. कविताक माँदे तात्कालीन सरकारक
15 अगस्त आजादी पर जी व्यंग्य करैत लिखैत छथि –
नेता कहैछ देश उन्नति के सिरवा चढल
अवनति कतेक करा गेल के हिसाब देत ?
तें ओ "चुप छी" मे लिखैत छथि – –
कहबाक ओना छल बहुत किछु हमरा लग
मुक्ति हेबाक अछि सोचि रहल चुप छी – – – –
ओहिनाक ओ मुँह मसोसि के रहि गाइत छथि
आ तखन जेकाँ गेल लिखैत छथि, शीर्षक छथि –
'आजाद नै गाइ छइ'
किछु गीत एहन होइत छइ
गाओल नै गाइ छइ
किछु चीज ऐहन होइ छइ
पाओल नहि जाइत छइ – – – –

कवि ठाकुर जी अनपदी मे बहुत सुन्दर भाव लयमे
लिखलछिन्ह आछि, ओहि मे एकतरहे कटाक्ष, व्यंग्य आ आक्रोश
व्यक्त कयने छथि। –
हिनक पोथी अपूर्णक अंतिम कविताक शीर्षक बाट अहाँक ताकब
मे मार्मिक बातसभ लिखने छथिन्ह : –
(1) हम रहि वा नै रही याद हमर बाँचत
मज़ीन सुन्न बाट अपन बाट अहाँक ताकत .

शत्रु संग युद्ध करब उचित सभ कहैत छथि
मार्हि मित्र केर संग मूर्खता करैत छथि
कतौ रहब हम करब कुशलक कामना
स्वागता हो सौर करी तजि शुभ भावना
हम नै बेर बीतल जे घुरि कऽ फेर ताकत – – – –
ओहिनाक कवि ठाकुर जी भावना मे बहि पाठक के सोचबाक
लेल छोड़ि देल अछि, पाठक एहिनाक कविक भावना के बड़
गंभीरता सँ सोचा लेल मजबूर जे जाइत छैथ जे अहिनाक
कवि, हतास, निराशा तें न जं बौलाह: अछि, भावना में बहि कवि

पृष्ठ –(7 मे) उनटाउब

पृष्ठ(८) ।

मित्रक संग वैमनस्यता, वा युधक्षेत्र में कोनो अपराध भेल होइन्ह तकरा पर पश्चाताप करबाक लेल स्वयंके दोषी मानैत मित्रके सत्य सँ अवगत करबैत, वैमनस्यता के धुन्ध के दूर करबाक लेल यथासंभव प्रयास कएलन्हि अछि। कोनो पोथीक संपूर्णता प्रदान करैमे अंतिम कविता शीर्षक महत्वपूर्ण होइत छैक अहिठाम बात अहांक ताकत कविता, पोथी अपूर्णा के सेहो सही रूप मे महत्वपूर्ण आ अविस्मरणीय बना देलथिन्ह अछि।

कवि रामलोचन जीक काव्य संसारक व्यापकता के जौं बात कएल जाए तँ ओ बहुत विस्तृत छैन्ह, मात्र एकटा दृष्टि पर रचिता के समीक्षा नहि कएल जा सकैत अछि, हिनक कविता के लेल सक्षम आ विद्वान समीक्षक के समीक्षा करबा मे एकटा पोथी लिखबा सकैत अछि जे नवतुरक लेल शोध करबा मे सहायक होएतन्हि। अहिठाम हम संक्षिप्त मे हुनकर कविता अपूर्णा के यथासंभव अवलोकन कए किछु लिखि सूर्य के दीया देखेबाक धृष्टता कएल अछि। कोलकाता प्रवासी श्री ठाकुर जी क शुरुआत जीवनीक बाट पर कतेको कष्ट, मान-अपमान, यश-अपयश, सहलाह, मुदा रचिता के एक कात क ओ मैथिलीक सेवाक लेल, सभ सहि मात्र अपन जीवन सँ मैथिलीक पेटार भरैत रहलाह अछि। एखनो ओ एहि अवस्था मे मनक जोश, आत्मबलक बले लेखन कार्य मे लागल छथि। मैथिली आन्दोलनी कृतिक हुंकार, ललकार सँ दिल्ली, पटना एखनो डरैत अछि।

हमरा सभ हिनकर उत्तम स्वास्थ्य, चिरायु हेबाक कामना माँ मैथिली सँ करैत छी. जे हिनक आशिर्वाद हमरा लोकनि के सदति भेटैत रहय।

जय मैथिली।

कामेश्वर झा "कमल"
ग्राम+पो० मिथिलादीप
जिला मधुबनी - मिथिला
कोलकाता वर्तमान पता - 29बी एण्ड सी स्कुलरोड भवानीपुर 700025
संचार यंत्र नंबर: 9434485762

ডॉ কৈনাশ ক্ষমাব মিশ্র

বামনোচন ঠাক্ষবক মৈথিনী নোককথা: এক রিরেচনা

কোনকাতা মিথিনাসঁ বাঁহব বঁহ্ত যমষ্টগব সৃজন ভূমি বহন খছি মৈথিনী ডাযস্পাবা নেন। একব স্পষ্ঠ কাবণ শাযদ ও বহন খছি জে নোক কোনকাতা তঁ জৰুব জাগত ছনাহ কাজক তনাশমে ক্ষদা খামোসঁ গামে বহৈত ছনাহ। ঙুঁপবসঁ ওহি ভূমিমে ভেঁষ্ট জাগত ছনথিন গামক নোক, দোসব গামক সম্বঁধী, হিত-মিত্র, জানকাব খা কিযোক নহি তঁ মৈথিনী ভাষা রঁজনিহাব। রঁস ভঽ জাগত ছননি খাপ্ত প্রেম, সবোকাব,পবদেসমে খপন দেসক নোক খা বাঁত রিচাব। ফেব রঁনি জাগত ছন খড্ডা নৌকবীকেঁ বাঁদক নৌকবী তকবাঁক ভঽ জাগত ছন ও স্থান বোজগাব কার্যানিয। সর্ব প্ৰবান নোক নাগি জাগত ছনাহ খপন-খপন তবীকাসঁ নৌকবীকেঁ জোগাবমে। খা শ্বৰু ভঽ জাগত ছন করিতা সাহিৎ, নাষ্টক, খাদিক নির্মাণ । ও সর্ব এহি নেন হোগত ছন

जे लोक अपन गामक कमीक अन्वभर नहि कवथि। ओहनासँस्कृति स्वभावसँ न◌ॉस्टैल्जिक होगत अछि। नोस्टॉल्जिया तखन अपन प्रभाव देखेतैक जखन लोक अपन जड़ि सँ फ्लगी दिस बँढ़तैक। कोनकाताामे सएह भेलैक। बामलोचन ठाकुब ओहिपवदेसमे देसक खोज कबैत छलाह। मैथिली जेना हुनका भंगिया देने होलि! नगाताब बचना आ बाँदमे पत्रिका केवसँपादन आ देखबेखमे व्यस्त बहला। की-की कएललि से किनकोसँ छपन नहि अछि।

आबँ अबैत छी बामलोचन ठाकुबक एक पोथीपव। पोथीक नाम छैक "मैथिली लोककथा"। नामे ज्ञाने ओ कथा लेलपनसँ लेखककेँ स्वनल कथा केव स्मबण कबैत लिपिबँद्ध कवबाक यत्ने कएल गेल छैक। निश्चित रूपसँ ओ उँत्तम प्रयोग आ पोथी छैक। कथा लोकक छैक। लोककंठसँ स्वनल छैक तँ स्वाभाविक छैक जे कथापव लोकक अधिकाब छैक। अहि पोथीमे फ्ल जमा 36 कथाकसँचयल छैक: 1. हिवामलि स्वग्गा 2. अबँकी बेँव फतंग 3. महाबाज विक्रमादित्य4. गदहा खेले कोलो ले दोष 5. एकटा चिलमा खेलिऐ बओ भगया 6. काजबि7. सदबाँ-बँदबाँ 8. एकटा बुँढ़ि या बहय 9. एकटा गबीबँ बाँभल बहथि 10. लाबदक्षलि आ साँप 11. लाल बुँस्लक्कब 12. जाक्षल अन्त ल पाबेँउँ 13. बाभलो लत्त बावण 14. मीतावे 15. ठठपाल 16. एकटा बहथि बाजा 17. एकटा गबीबँ बाँभल बहथि18. महाकाली19. पतिबँबता 20. एगो बहथि बाजा 21. चिन्ता बोग 22. हम देवी चंडिके23. एगो बहए जोलहा 24. चतुब भागिल 25. चिल्हा सियाबो 26. शीत-बँसंत 27. हंसबाज-

রংশবাজ28. মোড় াকপবতাপ 29. মোহন ৰবমী 30. পড় াসিযাক দ্নূ 31. চাবৰাহ বাজা 32. খহদী 33. ক্ষণ্টৌ34. দিনজান সাহ্35. গন হস্তুন ধোধবঃ 36. নিখনাহানোক ৰহ্ত সহজ খা ৰহ্ত জটিন শৰ্ষ্ক ছৈক। একবা সৰ কিযোক ব্ৰ্নৈত ছী খা সৰ কিযোক ভ্রমমে বহৈত ছী। এহেনে ভ্রমক স্থিতি বামনোচন ঠাক্ষবকেঁ ছনি। ও পহিনে শাস্ত্রীয, প্রমাণ, হিংদী সাহিত্যক প্রমাণ খা রৈশ্বিক প্রমাণসঁ নোক শৰ্ষ্কক ব্যাখ্যা সন্দর্ভ–কথামে (খথরা ভূমিকা) করৈত ছথি। বৃহদ্বিগ্ধুপ্ববাণসঁ শ্বব্ধ করৈত, জ্যাতিবীশ্বব, রিদ্যাপতি হোগত হজ় াবীপ্রসাদ দ্বিরেদীসঁগ মৈক্সিম গোৰ্কী তক কেব ভার স্পর্ঠ করৈত হ্নকব নোকক ভারসঁ পাঠককেঁ খরগত কবেৰাক নঘ্ কিন্তু গংভীব প্রযাস করৈত ছথি. ক্ষদা এক ৰাত, হমবা রেঁব–রেঁব এনা ব্ৰ্মনা গেন জেনা ও নোকক খৰ্থ ওহেনে জন সামান্যসঁ ব্ৰ্গন্ম বহন হোথি জে ৰহ্ত শিক্ষিত খা রিকসিত নহি হোথি। ওা নোকসঁগ সাহিত্য খা তথাকথিত এডৰাংস রিষয খথরা শাস্ত্রীয রিচাবধাবা কেব রিদ্বানক রাযবস জকাঁ খছি। নোক, নোককথা, নোকরিদ্যা খনগ–খনগ ৰাত ভেন। নোকরিদ্যা ও রিধা ভেন জাহিমে নোক জ্ঞান, নোক জ্যাতিষ, নোক চিকিৎসো, নোকগুষি, নোকগীত, নোকসঁগীত, নোককথা, জেংডব স্টডীজ, নূতন প্রযোগ, শ্রৃংগাব, সমাজ খাদিক ৰাতপব রিচাব হোগত খছি। জকবা ওা নোক কহৈত ছথি তকবা পশ্চিমক নোক পোপ্পনব কহৈত খছি। তখন নোক কী ভেন ? নোক ভেন এক নিশ্চিত ভূভাগমে বহয ৰনা মানর সম্প্রদায জে খপন ভাষা,সঁস্কৃতি, প্রগুতি, স্থানীয জ্ঞান, পবংপবাসঁগ বহৈত খছি জাহিমে স্ত্রী, প্ববুখ, ৰচা, ব্ৰ্ঢ়, সৰ কিযোক খরৈত ছথি। জাহিমে মাটিক নোক খা

মাটিসঁ রাঁহব বহনিহাব প্ররাসী সেহো অরৈত ছথি। আজুক যুগমে লোক এক প্রজাতান্ত্রিক সমূহ ছৈক। আজুক যুগমে এক ব্যক্তি লোক ছথি আ রৈহ মॉডর্ন অথবা শাস্ত্রীয সেহো ছথি। তখন লোক ভেল কী ? লোকক মাদে ও প্রশ্ন এখনো ঠাঢ় অছি।

লোক কহী ও তঁ নহি জে লিখল নহি হো ? আ শাস্ত্র ও জে লিখল হো ? নহি, ওহো রাঁত নহি অছি। উপলব্ধ জ্ঞান আ ডাটারেঁস কহৈত অছি জে মৌখিকপবম্পবা আ লোক অলগ-অলগ রাঁত অছি। কতেক মৌখিকপবম্পবা এহেন অছি জে লোক নহি অছি, আ কতেক লিখিতপবম্পবা এহেন অছি জে লোক অছি। উদহাবণ স্বরূপ রেদ, উপনিষদ তঁ শ্রুতিপবম্পবা অছি মুদা লোক নহি অছি। স্বকবাত কহিযো অপন রাঁত নহি লিখলনি। ও রঁজৈত বহলা আ হুনক শিষ্য সরঁ স্বনৈত বহল। ও কহৈত ছলাহ জে লিখলাসঁ ওহি রাঁতক উপযোগিতা খমে ভলে নহি হোএক নয্ অরশ্য ভহ জাএত ছৈক। ও লিখিত জ্ঞানকেঁসঁগ্রহালযমে বাখল মৃত রস্তুসঁ তুললা কবৈত ছথি। আব-ত-আব বামলোচন ঠাকুব জীক অহি পোথীক অঁতিম কথাক নাম ছনি "লিখলাহা"। লিখরঁ কেব অর্থ ভেল ঠোস প্রমাণ; অঁতিম সত্; শৈষ্ঠ ব্রহ্ম; অথবা তুলসীদাসক বামচবিতমানসক প্রসংগসঁ রাঁত কবী তঁ সত্ম শিরম্ স্বন্দবম। মুদা লিখরঁ সেহো লোক ভেল। রিদ্যাপতি অপন গীত অরশ্য লিখলে হেতাহ। রাঁদমে ওকব মহত্তা দেখৈত লোক ওকবা অপন কঁঠক চিপমে সদা সর্বদা হেত্তে সের কহ লেলে হযত। ও ভ্রম ওলা তঁ রঁহ্ত ঠাম অছি মুদা ভাবত আ রিশেষ রূপসঁ মিথিলামে অধিক

অছি কারণ জে লোকপব ফোকলোব, এথনোগ্রাফী, মানবরিজ্ঞান আদিক রিদ্বান সব কাজ নহি কঽ বহল ছথি। অতেক স্পষ্টীকবণ দেলে রিনা হম অপন বাঁত কেঁ আগা নহি কহি সকৈত ছী। তাহি কনি চর্চ কএল।

আব পুনঃ পোথী দিস বঢৈত ছী। কথা লিখিত হো অথবা শ্রীত জখন লোকমে অবৈত ছৈক তঁ লোক ওহি কথাক মূলকেঁ বখৈত অছি আ অপন জ্ঞান, শৈক্ষারলী, ভার, ভংগিমাসঁ ওকবা অপন অংদাজমে প্রস্তুত কবৈত অছি লোকক মাদে মৌখিক কথা সব দিন সব ঠাম, লব শৈক্ষ সবসঁ নিত নূতন স্বরূপ গ্রহণ কবৈত ছৈক যদ্যপি কথাক মূল ভার শাস্বত বহৈত ছৈক। লোককথা (রাচন কথা যা কথা রাচন) মূলতঃ তীন ঢংগসঁ নিপিবদ্ধ হোগত অছি:পহিল, ওহি সমাজসঁ কোলো বাহব কেব ব্যক্তি দ্বাবে। এ কাজ মানবরিজ্ঞান, ফোকলোব অথবা এথনোগ্রাফী কেব লোক কবৈত ছথি। হুনকা এহেন ট্রেনিংগ বহৈত ছনি জে জাহি তবহে কথা রাচক হুনকা স্বনা বহল ছথিন তহিনা ও লিখথি। ওহিমে কোলো তবহক স্বধাব অথবা অপনা দিসসঁ কিছু নহি জোড়ৈথ। সঁভব হো তঁ এক কথা অলগ-অলগ ব্যক্তিসঁ স্বনিক লিখথি। দোসব, কতেক স্থিতি এহেন হোগত ছৈক জখন লোক অপন সমাজমে কাজ কবৈত ছথি। হুদা হুনকাসঁ আশা এ বহৈত অছি জে ও এ রিসবি জাথি জে ও ওহি সমাজক হিস্সা থিকাহ। আ গংভীবতাসঁ ওতবে লিখথি জে কথা রাচক অথবা রাচিকা কহি বহল হোথি। এ কনি সহজ কাজ নহি ছৈক। লোক লহিযো চাহৈত পূর্বাগ্রহী ভঽ সকৈত ছথি। এহি

𑒞𑒩𑒯𑒏 𑒏𑒰𑒖 𑒏𑒩𑒥𑒹𑒪𑒰 𑒪𑒼𑒏𑒏𑒹𑒿 𑒂𑒿𑒙𑒻— 𑒁𑒢𑓂𑒟𑓂𑒩𑒰𑒣𑒼𑒪𑒼𑒖𑒱𑒮𑓂𑒙 𑒏𑒯𑒪 𑒖𑒰𑒃𑒞 𑒕𑒢𑒱। 𑒔𑓀𑒠𑒰 𑒗𑒰 𑒂𑒠𑒱 𑒫𑒱𑒠𑓂𑒨𑒰𑒣𑒞𑒱 𑒑𑒲𑒞 𑒪𑒼𑒏𑒮𑒿 𑒮𑒳𑒢𑒥𑒰𑒏 𑒏𑓂𑒩𑒧𑒧𑒹 𑒁𑒯𑒱 𑒡𑒩𑒧𑒏 𑒣𑒰𑒪𑒢 𑒢𑒯𑒱 𑒏𑓄 𑒮𑒏𑒪 𑒕𑒪𑒰𑒯। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒞𑒏𑒩 𑒣𑓂𑒩𑒨𑒼𑒖𑒢 𑒁𑒞𑒹 𑒢𑒯𑒱 𑒁𑒕𑒱. 𑒁𑒯𑒱𑒣𑒩 𑒫𑒱𑒮𑓂𑒞𑒰𑒩𑒮𑒿 𑒏𑒯𑒱𑒨𑒼 𑒪𑒱𑒐𑒥.

𑒞𑒹𑒮𑒩, 𑒉𑒯𑒹𑒢 𑒖𑒹 𑒖𑒐𑒢 𑒪𑒼𑒏 𑒁𑒣𑒢 𑒮𑒧𑒰𑒖𑒧𑒹 𑒣𑓂𑒩𑒔𑒪𑒱𑒞 𑒮𑒳𑒢𑒪 𑒏𑒟𑒰𑒏𑒹𑒿 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒠𑒱𑒢𑒏 𑒥𑒰𑒠 𑒁𑒣𑒢 𑒮𑓂𑒧𑒩𑒝𑒮𑒿 𑒪𑒱𑒐𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒩𑒰𑒧𑒪𑒼𑒔𑒢 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 𑒞𑒹𑒮𑒩 𑒬𑓂𑒩𑒹𑒝𑒲𑒏 𑒪𑒼𑒏 𑒕𑒟𑒱। 𑒯𑒱𑒢𑒏𑒼 𑒏𑒟𑒰𑒫𑒰𑒔𑒏 𑒏𑒯𑒪 𑒖𑒰 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱। 𑒏𑒯𑒪 𑒏𑒲 𑒖𑒰 𑒮𑒏𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱, 𑒄 𑒕𑒟𑒱𑒉। 𑒖𑒹𑒢𑒰 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒏𑒟𑒰 𑒫𑒰𑒔𑒏 𑒏𑒟𑒰𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒦𑒰𑒫, 𑒦𑓀𑒑𑒱𑒧𑒰, 𑒂 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒰𑒫𑒪𑒲𑒮𑒿 𑒧𑒢𑒼𑒩𑓀𑒖𑒏 𑒂 𑒣𑓂𑒩𑒦𑒰𑒫𑒲 𑒥𑒢𑒰 𑒮𑒳𑒢𑒥𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒞𑒯𑒱𑒢𑒰 𑒄 𑒏𑒟𑒰 𑒮𑒥𑒏𑒹𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒰𑒫𑒪𑒲𑒮𑒿 𑒮𑒖𑒹𑒢𑒹 𑒕𑒟𑒱। 𑒋𑒯𑒱𑒧𑒹 𑒫𑓂𑒨𑒰𑒏𑒩𑒝, 𑒂 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒮𑓀𑒨𑒼𑒖𑒢𑒰𑒮𑒿 𑒂𑒏𑒩𑓂𑒭𑒝 𑒅𑒞𑓂𑒣𑒢𑓂𑒢 𑒏𑒹𑒢𑒹 𑒕𑒟𑒱। 𑒞𑒰𑒯𑒱 𑒯𑒱𑒢𑒏 𑒏𑒟𑒰 𑒧𑒴𑒪 𑒏𑒟𑒰 𑒥𑒳𑒗𑒪 𑒖𑒰𑒉। 𑒅𑒣𑒩𑒮𑒿 𑒁𑒣𑒢 𑒠𑒰𑒃 𑒣𑒱𑒞𑒱𑒨𑒰𑒖𑒢𑒮𑒿 𑒮𑒳𑒢𑒢𑒹 𑒕𑒟𑒱 𑒮𑒹 𑒄 𑒮𑓂𑒣𑒭𑓂𑒙 𑒏𑒩𑒻𑒞 𑒁𑒕𑒱 𑒖𑒹 𑒏𑒟𑒰𑒣𑒩𑒧𑓂𑒣𑒩𑒰𑒮𑒿 𑒉𑒏 𑒣𑒳𑒮𑓂𑒞𑒮𑒿 𑒠𑒼𑒮𑒩 𑒣𑒳𑒮𑓂𑒞 𑒠𑒪𑒹 𑒔𑒪𑒻𑒞 𑒯𑒱𑒢𑒏𑒰 𑒪𑒑 𑒂𑒥𑒱 𑒑𑒹𑒪 𑒕𑒢𑒱। 𑒂𑒥 𑒄 𑒏𑒟𑒰𑒏𑒹𑒿 𑒏𑒯𑒱 𑒏𑓄 𑒢𑒯𑒱 𑒪𑒱𑒐 𑒏𑓄 𑒁𑒣𑒢𑒰 𑒣𑒲𑒜𑓃𑒲 𑒂 𑒂𑒥𑒨 𑒥𑒪𑒰 𑒣𑒲𑒜𑓃𑒲𑒏𑒹𑒿 𑒬𑒰𑒬𑓂𑒫𑒞 𑒣𑓂𑒩𑒧𑒰𑒝 𑒏𑒹𑒩 𑒩𑒴𑒣𑒧𑒹 𑒯𑒮𑓂𑒞𑒰𑓀𑒞𑒩𑒱𑒞 𑒏𑓄 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱 – 𑒔𑒩𑒻𑒫𑒹𑒞𑒱— 𑒔𑒩𑒻𑒫𑒹𑒞𑒱𑒏 𑒢𑒱𑒢𑒰𑒠𑒮𑒿 𑒏𑒟𑒰 𑒥𑒜𑓃𑒰 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱। 𑒏𑒯𑒻𑒞 𑒔𑒪𑒲 𑒖𑒹 𑒩𑒰𑒧𑒪𑒼𑒔𑒢 𑒚𑒰𑒏𑒳𑒩 𑒥𑒯𑒳𑒞 𑒮𑒰𑒏𑒰𑓀𑒏𑓂𑒭 𑒦𑒹𑒪 𑒏𑒟𑒰 𑒪𑒱𑒐 𑒩𑒯𑒪 𑒕𑒟𑒱। 𑒏𑒼𑒢𑒼 𑒏𑒟𑒰 𑒉𑒯𑒹𑒢 𑒢𑒯𑒱 𑒦𑒹𑒙𑒻𑒞 𑒖𑒰𑒯𑒱𑒧𑒹 𑒚𑒼𑒮 𑒂 𑒚𑒹𑒮 𑒧𑒻𑒟𑒱𑒪𑒲 𑒏𑒹𑒩 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒰𑒫𑒪𑒲 𑒢𑒯𑒱 𑒦𑒹𑒙𑒻𑒞। 𑒢𑒲𑒏 𑒞𑒿 𑒄 𑒯𑒉𑒞 𑒖𑒹 𑒂𑒪𑒹𑒐 𑒏𑒹𑒩 𑒁𑓀𑒞 𑒧𑒹 𑒯𑒱𑒢𑒏𑒰 𑒠𑓂𑒫𑒰𑒩𑒹 𑒫𑓂𑒨𑒫𑒯𑒵𑒞 𑒚𑒹𑒚 𑒬𑒥𑓂𑒠𑒏 𑒉𑒏 𑒑𑓂𑒪𑒰𑒮𑒩𑒲 𑒥𑒢𑒰 𑒠𑒲। 𑒧𑒳𑒠𑒰 𑒞𑒰𑒯𑒱 𑒁𑒫𑒮𑓂𑒟𑒰𑒧𑒹 𑒁𑒉𑒥𑒰𑒏 𑒯𑒹𑒞𑒳 𑒁𑒯𑒱 𑒣𑒼𑒟𑒲𑒣𑒩

कमसँ कम तीन खेप लिखनाओ जरूरी अछि। प्रमाणक रूपमे किछु शब्द कें देखल जा सकैत अछि:"पातर, ओजीर, भोजन-साजन, मेंटे, दिरड़ ा भीड़, पएर दाबि, पहरुआ, दू ट्रेक, करमान, कौआ टोहि, ओतस्तत:, झ्रझ्रा क उँठल, यार कें रॉम्प,हरललि ले झ्रललि, टेहाटेही, मन मेछंत, चौर-चाचर, लहालोटे, अहर रीतल, पहर रीतल,ठकम्हरी,घेंटे,चिड़ै मड़ ा कें,डिगडिगिया,हरविड़रो,सीधा सम्मर,लग्र,रिसनाएल,पहन्ध सभ,हूलें-हलें माति उँठल,गाज्,पोखरिक भीड़,ले रनैया,खा लौक,कन-साग,गदहा रौबि गेल,मिस पड़ै छल,गदहा डोभ चरन्त, ल्मी-चाकर,रौबसी,ध्रखुर,रबरबना,लगे दाढ़ ी पड़ ासे छूरा,कपारपर टिटेही मरडाए छए,उंहाटे,पतिया-परािछत,किछु म्हनियाँ,चील,हूजल ढुंक,खलोदर,दरेग,अगहरी पात,मन मेछंत,तररॉक लहरि टिकासल,ठेसी,मक्ष्नीहाथी,डाँबथि,चुक्कीक धारी, सितुआ चोख"एखन अतरॅं अहि पोथीपर लिखरॅं सहज राँत लहि अछि। एकर अनेक विंदु, कहरॉक शैली, रॉतक प्रमाणिकता, आ लेखक महोदय केर लिष्ठा किछु एहेन रॉत अछि जाहिपर गंभीर भेले लहि लिखल जा सकैत अछि।

आरॅं कथा दिस फेरो रॅंढ़ ी। जेना-जेना हिलकरसँकलित आ हिलक मस्तिष्क केर मेमोरीसँ लिकसल कथा सभ पढ़ले जायरॅं, एक पाठकक रूपमे लोक सङ्ग लोक भेल जायरॅं। जेना लोकमे होएत छैक तहिना हिलको कथा सभमे प्रश्नति अर्थति चिड़ै चुलम्हल, जानरर सरॅं रॅंजैत छैक। रॉजरॅं प्रमाण छैक।

খতেক ঠোস প্রমাণ জে প্রগ্নতি কেব মানরীকবণ কখনো খহাঁকেঁ রঁনারঁঠী খথরা খনসোহাত সন নহি নাগত। নোককথামে নদীক প্ররাহ, রঁঠৈহীক চনরঁ, হ্নরাবী, সরঁ কিছু খরৈঁত ছৈক। ধোরিযা ঘাঠ, ব্রাম্নণক দবিদ্রতা, জোনহাক চত্তবাগু, সরঁ কিছু খরৈঁত ছৈক। নোককথা নোককেঁ কথা সঙ্গঁ জোড়ৈত ছৈক। বসদ সঙ্গঁ চনৈত রৈঁনগাড়ী রঁনিযা খাদি সেহো খপন ভূমিকা সঙ্গঁ বহৈত ছৈক। নোককথা যথার্থক কল্পনাশীনতা ছৈক। খহ্ রাঁতক ভান কথা সঙ্গঁ এক গংভীব পাঠক কেব ৰূপমে খহাঁ খরশ্য দেখ সকৈত ছী। নোককথা খপন ভারকসঁরেদনা খনেক ভাষা খা ভাষাক প্রসংগ জেনা কী ফকড়া, গীত, দোহা খাদিক মাদে প্রহুক্ত হোগত ছৈক। নোককথা খহি তবহেঁ মোনোনঁাগ নহি মহঠী ডাযমেংশনন ডাযনাগ হোগত ছৈক। নোককথা একবংগী রিধরা পবিধান নহি খপিত্ত রঁহ্বংগী চ্নবী হোগত ছৈক। খতয কনি কম সাকাংক্ষ ছথি বামনোচন ঠাকুব জী। ও গদ্য জখন নিখৈত ছথি তাহি কান ও খপন ভাষাসঁ খনগ নোকক খামোমে নহি জা পরৈঁত ছথি। একবা এনা রঁ্মন্: কহিযো কখনো মধ্শ্রোরণী কথা স্বননে হএরঁ, খথরা গাম ঘবমে ককবো কথা স্বননে হএরঁ। তাহিমে খগব রঁনিযা ছৈক তঁ দোসব ভাষা রঁজতৈক। খগব পাত্র দোসব ভূমিকেঁ ছৈক তঁ কথা রাচক (খথরা রাচিকা) ওকবা নেন খনগ ভষা কেব প্রযোগ কবতৈক। কথা রাচিক রাঁত কহতৈক, ভংগিমা প্রদর্শিত কবতৈক। ও নাঠকীযতা কনি খঠকি বহন ছৈক। হ্মদা বামনোচন ঠাকুব একবা নোকক এক ওহেন শ্রেণী জে রাচিককেঁ নিখিতপবম্পবামে রঁদনৈত ছথি, মূন কেঁ যথারত বখনে ওকব রিন্যাস খা সৌংদর্যমে পবিরর্তন কবৈত ছথি তঁ

ओहो स्वीकार होयबाक चाही।

ऐदा जखने प्रसंग पद्यक अबैत छैक तँ लोकक निश्छल स्वरूप स्पष्ट दृष्टिगोचर होमय लगैत छैक। उदाहरण स्वरूप "अरबकी रैब हरतंग" कथाकेँ देखू। ओ कथा अपन शब्द शैलीमे स्वर्णक पिटारासँ निख बहल छथि लेखक । जहाँ की पद्य अबैत छैक लोक जेना जागि जाएत छैक:"थप्पा गनि-गनि रोटी पकउललि गदहा होउ चरन्तघोड़ । राँस हरसन्त निनिआ कहैत जे लेनिआ आएनिघर-पछआर मे भुस्सा तर मे न गेल ऐस्सा अरबकी रैब हरतंग" (पृ. 25)
एहने सन भार "गदहा खेले कोलो ले दोष" मे भेटैत छैक। ओ एकर किछु मात्रक शब्दक दृ आखर पूरा कथाक सीख रॅनि जाएत छैक। अंतिममे जखन ओ कहैत छैक:"तीन बाड़ एकसँतोष गदहा खेले कोलो ले दोष"
एकर आशय भेल जे तीन ब्रॅवीलेल (ऐरखक राँहुन्य) अपन रैरॅकूहरीसँ गनत काज करैत अछि तँ ओहिमे केहेन आश्चर्य! एकरसँदर्भसँ ब्रॅम्रक दरकार होएत छैक।
लोककथा गतिमान होएत छैक। कथा कहलहार आ सुनयरॅला दुनू गतिशील होएत छैक। गति सङ्ग जेना ट्रेन अथरा रॅसक सरारीमे खिड़की लगसँ लदी, पहाड़, ऋरना, धरतीक रैविध्य अबैत जाएत बहैत छैक आ यात्री गतिशील भेल बहैत अछि तहिना लोककथा केर कथानक पाठककेँ गतिशील रॅलले बहैत छैक। ओ गतिशीलता कनि आरो डायनामिक भऽ जाओ ताहि लेल

गद्यमे पद्यक प्रवेश होइत छैक। रामलोचन जी रहुत गंभीरतासँ ई रीत अपनाय पएलैत छथि आ ओ पद्य सब लेबि अनैत छथि। एक उदाहरण "एकटा चिनमा खेलिऐ रओ भगवा"सँ देखल जाओ:
"रबदरना भाग !परबत पहाड़पर खोता रे खोताभूखे मरै छे रचा एकटा चिनमा खेलिऐ रओ भगवातइनए पकड़ने जाइए "।
उपरोक्त पद पूरा कथाक आमो छैक आ परिस्थितीसँउनन केर रेद मंत्र जेना काज क रहल छैक। कथाक पात्र झनिया ई पद्य घोड़हिया, हाथीरना, आ खुद्दीरना सबसँ कहैत छैक आ ओकर समस्या केर समाधान भइ जाइत छैक।
एक स्पष्ट उदाहरण देखू जाहिमे भारकसँरेदना आ कथ्यक गंभीरताकेँ डायनामिक रना भाषा केर देराव कोना तोड़ैत छैक श्रुतिकथा। ई पद्य "नानरुम्मक्कर" कथामे भेटैत:"नानरुम्मक्कर रुइगम गिया कि आर न रुम्मा कोइ। पएर मे उखड़ि रान्हि केँ हरिन चरक्का होइ। ।"
कथा आगा रढ़ैत छैक। फेरो उपरोक्त पदक प्रथम पंक्ति केर रैस रनरैत दोसर पंक्ति केर माद्दे रीत स्पष्ट होइत छैक :"नानरुम्मक्कर रुइगम गिया कि आर न रुम्मा कोइ। पहुँचे नगसँ काइटै दो कि अपने राहिर होइ। ।"
आ अंततः कथा अपन यात्राक अंतिम पड़ार दिस अरैत छैक:"नानरुम्मक्कर देखितहि रुम्मकि हो हाथी की अमरूद।"

रीत रायोडायरसिटी केर लोककथा के माद्देसँरक्षण

केव रॉत कवैत बमी। एकव प्रमाण भेंटैत अछि "जाह्नन अन्त न पारेंउँ" नामक कथा मे। ओ कथा अपन नामकवणसँ शुद्ध लोगतसँस्काव धवि समस्त स्वरूपमे रॉयोडायवर्सिटीकेँ हावमनी प्रदर्शित कवैत छैक। कोना लोक शास्त्रपव कखनोकान रीस पढ़ैत छैक आ कोना अपन पाविस्थितिकी ज्ञानसँ अर्जन लोगत छैक तकव प्रमाण छैक ओ कथा। जखन चावि दोस्त सामान्य वेशे भूषामे बाजा नग अवैत छैक त शास्त्रीय विद्वान लोकनि ओकबापव हँसैत छथिन। मुदा जखन ओ चाक लोकज्ञानी एक चावि पंक्ति केव पद्य मिल कऽ स्वनवैत छैक त सभक होशे उड़ि जागत छैक। पद्य छैक:"जाह्नन अन्त न पारेंउँ पीपव खानेउँ नाव उँमव कष्टेंती जानि क रव तव ठानेउँ बाड़।" आव कोना एकवा चावि मित्र कहैत छैक से देखन जाओ:"चाक दोस्त उँठि क ठाढ़ भेल। पहिल कहलकै --- जाह्नन अन्त न पारेंउँ दोसव कहलकै -- पीपव खानेउँ नाव तेसव कहलकै -- उँमव कष्टेंती जानि कचाविम कहलकै -- रव तव ठानेउँ बाड़।" हमवा लगैत अछि ओ कथा कनि विस्तृत विवरण आ विवेचना मँगैत छैक। से केना? एना जे किछु लोक जे अनेड़े लोकपव शास्त्र थोपने वहैत छथि आ अपना कें सर्वश्रेष्ठ स्थापित कवैत छथि, एहेन लोकपव ओ कथा निर्मम प्रहाव छैक। ओ कथा वॅतवैत छैक "सावधान भऽ जाउँ! लोक अहाँकेँ विद्याक सम्मान कवैत अछि मुदा लोकक ज्ञान अगाध छैक। एकव विशालताकेँ अहूँ सम्मान करू। से नहि कवब त लोक कखनो अहूँकेँ धोविया पाट दऽ देत! "ओ पोथी अनेक तवहेँ उँपयोगी छैक। मैथिली साहित्य अन्नवागी सब एकवा अधिकसँ अधिक

পঢ়থি। একব খনেক পক্ষপব ৰহ্ত গম্ভীবতাসঁ হৈনসঁ নিখৰাক দবকাব ছৈক। এহি পোথীপব এক খখিন ভাবতীয স্তবক সেমিনাব খাযোজিত কএন জা সকৈত খছি। একব খনুবাদ খনেক ভাষামে হোৱাক চাহী। হিংদী খা খংগ্রেজীমে তুবত হোৱাক চাহী। খহিপব ৰাত হোগত বহক চাহী। একব পষ্ঠ দবপবত খ্জিতে বহক চাহী। এক এহেন মৈথিনী কেব সাধক বামনোচন ঠাকুব জে একবা খপনসঁস্মবণসঁ শৰ্দ্ধ দেননি তিনকা প্রতিসঁৱেদনশীন ভেনাগ হমব সভক সম্মিনিত জবার্ৰদেহী খছি। এহি পোথীপব হম তঁ নিখতে বহৰ খাবো নোক সৰ নিখথি।

বমণ ক্ষমাব সিংহ

মৈথিনী করিতাক রিদ্রাহী স্বব বামনোচন ঠাক্ষব

মৈথিনীক স্বপ্রসিদ্ধ খা নিস্সন করি বামনোচন ঠাক্ষব সংঘর্ষশীন খা প্রতিবোধী চেতনাক প্রতিনিধি করি ছথি। ও মৈথিনীক খগ্নিজীরী পীঢ়ীক সংভরতঃ সর্রসং প্রখব করি ছথি। শিখা প্রকাশিন, কোনকাতা সং খগ্নিনেখন সং সংর্ধিত জে সাহিহ প্রকাশিনক ক্রম শ্বরু ভেন ছন, ওহি শৃংখনাক পহিন প্বস্প বামনোচন ঠাক্ষব কেঁ পোথী গতিহাসহংতা ছন। এহি পোথীক প্রকাশিনক পস্তাতি মৈথিনী সাহিহ–সবোরবক ঠমকন পানি মে ভাবী হিনকোব উঁঠন। কিযৈক ত খগ্নিনেখন সাহিহ যথাস্থিতিক প্রতি খতিশয খসহিষ্ণু ছন। মার্ক্সরাদী চিংতন সং নৈস সংঘর্ষ–চেতনাক নির্মাণ নেন প্রতির্বদ্ধ খগ্নিনেখন সাহিহ মেং খাক্রাশিক তীক্ষ্ণ খভির্যক্তি ভেন ছন। নক্সনরাদী খাংদোনন সং প্রভারিত এহি পীঢ়ী কেব মানর্ ছন জে নরনির্মাণ নেন রিধ্বংস র্হত জরুবী খছি, কিযৈক তং

सामाजिक-आर्थिक असमानता तखने खमे ভ সকৈত অছি। তেঁ করি বামলোচন ঠাকুব অপন করিতা মে কহৈত ছথি-
রিধ্বংস মাত্র রিধ্বংস
কবত জে
পথ প্রশস্ত
নর নির্মাণক
নগ হৈত জতয প্বনি
অনাহাব রা বংগ-ভেদ
কেও উঁচ-নীচ রা
ছোট-পৈঘ । (1)
নাটক, নির্দেশক আ এক গোট করিতা শীর্ষক করিতা মে করি জাহি মংচ আ নাটকক মংচন কে আখ্যান কহৈত ছথি, ও কোনো মিথকীয দেশকান কেব নাটক নহি থিক, রঁকু অপনে দেশক তকোনীন সামাজিক-বাজনীতিক জীরনক রীভসে যথার্থক আখ্যান অছি, জতয দর্শক দীর্ঘা সং কোনো হরতী কেঁ উঠা কেঁ মংচ পব ন গেন জাগত অছি আ ওখবা সংগে নোকতংত্রক অভিনযক নাম পব কযন জাগত অছি সামূহিক রঁনাকোব। ওা করিতা পূর্ণতঃ বাজনীতিক করিতা থিক জে নক্সনরাদী আঁদোনন কেব দমন কেব নগ্ন আ রীভসে যথার্থ কেঁ সংরেদনশীনতাক সংগ প্রস্তুত কযনে ছথি। এহি করিতা কেঁ পঢ়ি হমবা মহাশ্বেতা দেরীক 1084 কী মাঁ উঁপন্যাস মোন পড়ি জাগত অছি। এহি করিতা মে ওপন্যাসিক অথরা মহাকার্যামেক রিস্তাবক সংভারনা অছি। কিছু কার্য পংক্তি দ্রষ্টর্য অছি-
জখন মংচ সং উতরৈএ
কনূ এক কনাকাব

दर्शक दीर्घा सँ उँठा कें न जाएत
एगो धरती कें
प्रतिवादी भाएक ह्लाक पश्चात
मंच पर कएल जाएत ओकरा संग
सामूहिक बलात्कार
अभिनयक नाम पर
तैयो शांत-एकदम चुप्पी आ
आनन्दान्मत अभिनेता सभ
क रहल ए गबियौबा नाच (2)
देश कें आजादी जखन भेटैल छल तँ आम लोकक मोन मे उत्साहक लहर हिलोर मारैत छल, मुदा थोड़बे काल पश्चाति देशक राजनीतिक व्यवस्था सँ लोकक मोहभंग भ गेल आ ई प्रश्न उठय लागल जे एहन तरहक प्रजातांत्रिक व्यवस्था राजतांत्रिक व्यवस्था सँ कोन तरहें भिन्न अछि। अखन मे जखन सत्ता अधिनायकवादी चरित्र कें अपना भीतर अंगेजि लैत अछि, त ऊ सत्ता मात्र प्रदर्शन पर निर्भर रहि जाइत अछि, जाहि मे ढोल तँ प्रजातंत्रक बजाओल जाइत अछि, मुदा ओहि मे जनजीवनक सरोकार कतहु नहि देखार दैत अछि। निहित स्वार्थ पर केंद्रित ई सत्ता नहि मात्र आमे-मुखरताक शिकार होइत अछि, अपितु निरीह जनताक शोषण आ दमन सेहो बर्बरता सँ करैत अछि। अपन अग्रज करि आ मैथिली मे अग्निजीवी आंदोलन के दिशा-निर्देशन करय बला कवि सोमदेव जी लेल लिखल अपन कविता अग्रजक नाम/प्रजातंत्र मे कवि लिखैत छथि-
आ आग
हुनक (प्रधानमंत्रीक) स्वप्नत्रक जन्मदिनक अवसर पर

অমবারতীক সরঁসং পৈঘ
শীত–তাপ নির্যংত্রিত হোঁটেন মে
রিবাহ পার্টীক আযোজন ভেন অছি
কোবমা, পোনার...
পানি জকাঁ রঁহি বহন
রিদেশী শবার
(কহিযো এহি দেশ মে দূধক নদী রঁহৈত ছন)
সমাজরাদক নেন
গবীরী হটৈবাঁক নেন
প্রত্যেক দিন রাঁন্হন জাগছ
নর–নর
প্রত্যক্ষ আ অপ্রত্যক্ষ কব
আ শাঁতি বক্ষার্থ
বোজে হোগএ প্রনিসক তাঁডর নৃত্য (3)
বামনোচন ঠাকুবক কাব্য–ভাষা এতেক রিনক্ষণ আ রেঁধক অছি, জে সীধে মর্ম ধবি পহুঁচৈত অছি আ পাঠক কেঁ রেঁচৈন ক দৈত অছি। হুনক এহি সংগ্রহক করিতা সভক চবিত্র ভাবতীয বাজনীতিক ব্যরস্থা কেব জন–রিবোধী ক্রিযাকনাপ সং উঁপজন অছি। সত্তা নহি খানী অপন রিবোধী সভ কেঁ দুশ্মন মানৈত অছি, রঁন্কি ও সামাসিক সংস্কৃতি কেঁ নষ্ঠ কবৈত হিংসক রুখ অখিতযাব ক নেনে অছি। করি বামনোচন ঠাকুব একটা সজগ আ জিম্মেদাব নাগবিক জকাঁ সত্তা কে এহি জন–রিবোধী ক্রিযাকনাপক প্রতি অসহমতি আ প্রতিবোধ বচৈত ছথি আ রেঁহতব ভরিষ্যক নর নির্মাণ নেন রিধ্বংস কেঁ জরুবী বুঁনৈত ছথি। কেহন নাগত অহাঁ কেঁ শীর্ষক করিতা মে ও সত্তাক হিংসক, বর্রব আ ফসিত ক্রিযাকনাপ কেঁ রঁহুত সংরেদনশীনতা সং রেখাঁকিত কযনে ছথি–

কেহন নাগত থহাঁ কেঁ
জঁ ভনসাঘব ক্ষনূ
কসাগখানা-কম-কিচেন-কম রেস্টোরেঁট
রঁনি গেন হো
খা
থহাঁক থন্বজক সসড় ী কাটৈন খনড় ী ওদাবন
দেহ য্নেত হো পঙথতি মে
ওকব টৈকা মাঁসক করাঁর
খা
টৈকা বঞক শিবার রেঁচন জাগত হো
ত কেহন নাগত (4)
এহন বাজনীতিক-সামাজিক রাতারবণ মে স্বাভারিক থছি জে নোক থপন ভাষিক সংরেদনা খা ওকব খামৌয সংস্পর্শ রিঁসবি জায। থপন থগ্রজ করি জীরকাঁতক নেন নিখন করিতা মে করি বামনোচন ঠাক্কব এহনে দ্খদ খা দযনীয স্থিতি কেঁ বেখাঁকিত কবৈত নিখৈত ছথি-
সবিপহ্ঁ হম নগ নিখি সকর
ভবিসক ও ভাষা
জাগ মে নিখন জাগত ছৈক পত্র
থপন খামৌযক নাম
হম রিঁসবি গেন ছী। (5)
বামনোচন জীক কার্য স্বব এতেক তীক্ষ্ণ ছনি জে রঁহ্ত বাস যথাস্থিরাদী পাঠক কেঁ হ্নক করিতা নহি থঘবতনি, ক্ষদা সহ কে ঠাঁয-পঠাঁয কহরাঁক নির্ভীকতা খা যথাস্থিতিরাদক প্রতি থসহমতি দর্জ কবাযর হ্নক কার্য-নাযকক খাস পহিচান থিক। জাহি দেশী মে কর্ণ সন শূব-রীবক পবাঞ্রম সং ডেবাযন ব্যবস্থা ওকবা থবৈধ

সংতান ঘোষিত ক দৈত ছৈক, জতয কোনো ঋাচার্য দ্বাবা একনব্যক ওঁঠা কাটি দেন জাগত ছৈক, জতয তপস্যা কবৈ কে ঋপবাধ মে ক্ষনূ শ্বদ্রক হত্যা মর্যাদা প্বকুষোত্তম দ্বাবা কযন জাগত ছৈক, ঋা ঋনেক তবহক ঋন্যায – ঋত্যাচাব হোগত ছৈক, ওকব গতিহাস প্বাণ কে হোনিকাদাহ কববাঁক ঋা ওহন বামবাজ্য পব থূকি দেবাঁক ঋাহ্বান কবৈত করি কহৈত ছথি জে–

সময ঋাবি গেন ঋছি
হমবা সভ কেঁ ঋপনহিঁ নিখবাঁক ঋগ
ঋপন গতিহাস
জে সবিপহ্ থিক সংঘর্ষক
বক্ত সংঘর্ষক
ঘ্বা দেবাঁক ঋগ ওকব ঋস্ত্র
ওকবে দিস। (6)

বামলোচন ঠাকুবক পহিন কাব্য সংগ্রহ গতিহাসহংতা মৈথিনীক রিদ্রাহী করিতাক মহত্বপূর্ণ দস্তারেজ ঋছি। এহি সংগ্রহ মে হ্নক কথ্য, কহবাঁক নর ঢংগ ঋা কাব্য–শিল্প রেঁছপ ঋছি। হ্নক বচনামেক প্রৌঠ়তা, বাজনীতিক যথার্থ কেব নগ্নতা কেঁ উঁদ্ঘাটিত কবৈত কাব্য–রিরেক ঋা সর্বহাবা জীরনক ছরি কেঁ সংরেদনশীনতা সং চিত্রিত কবৈত করিতা মৈথিনীক কাব্য–সাহিত্যক ধবোহব থিক।

হ্নক ঋাবো করিতা পোথী সভ প্রকাশিত ছনি ঋা সর্ব সংগ্রহ মেঁ হ্নক এহনে কাব্য রিশেষতা পবিনক্ষিত হোগত ঋছি। মাটি–পানিক গীত (1985), দেশেক নাম ছনৈ সোন চিবৈযা (1986) , ঋপূর্বা (1996) ঋা নাখ প্রশ্ন ঋন্বত্তবিত (2003), ঋাদি হ্নক ঋান কাব্য–পোথী সভ প্রকাশিত ঋছি। ঋাঁদোনন, বংগমংচ, পত্রকাবিতা কবৈত

ঋপন সাহিত্যিক সফব মে বামনোচন ঠাকুব রঁহ্ত বাস উঁগ্রগ্রন্থ সাহিত্য মৈথিন সমাজ কেঁ দেননি, মুদা মৈথিন সমাজ হ্নকা ওকব প্রতিদায নহি দ সকন। ঋপন সংপূর্ণ জীরন ও সংত জকাঁ একনিষ্ঠ ভার সং মৈথিনী সাহিত্যক সেরা কযননি। হ্নক নিষ্ঠা পব কহিযো কেও সংদেহ নহি ক সকৈত ঋছি। ঋানোচকীয দৃষ্টি সং রিচাব কবী, তং হ্নক কাব্য-বচনাক দূ ধাবা পবিনক্ষিত হোগত ঋছি, জাহি মে সং এক ধাবা মে গতিহাসহংতা ঋা দেশক নাম ছনৈ সোন চিবৈযা, ঋা নাখ প্রশ্ন ঋন্বত্তবিত কেব করিতা কেঁ বাখন জা সকৈত ঋছি, ত দোসব ধাবা মে মাটি-পানিক গীত, ঋপূর্বা কেঁ বাখন জা সকৈত ঋছি। ও ছংদরঁহ্ক কাব্য ঋা ঋাধ্নিক নর করিতা দ্নূ নিখননি। ছংদরঁহ্কতা পদ্যক মূন নক্ষণ হোগত ছৈক, মুদা কাব্যক নহি। একবা এহি তবহেঁ বূঁঝন জা সকৈত ঋছি জে জং পদ্য ঋা কাব্য এক্কে হোগতিযৈ, তখন পূর্বঋাধ্নিক রৈদ্যক, জ্যাতিষ ঋাদি সংরঁধী গ্রংথ ছংদোরঁহ্ক হেবাঁক কাবণেঁ কাব্য মে পবিগণিত হোগতিযৈ, মুদা ওকবা কাব্য নহি মানন জাগত ছৈক। কাব্য নেন কাব্যামেকতা সর্বসং জরুবী ছৈক ঋা সে গুণ বামনোচন জীক ঋাধ্নিক কাব্য মে ভবপূব ভেটৈত ঋছি।

বামনোচন জী করিতা ঋা ছংদোরঁহ্ক পদ্যক ঋনারে ধবগব ব্যংগ্য সেহো নিখনে ছথি। হ্নক ব্যংগ্য বচনা রৈতান কথা (1981) ক্রমাবেশ কাশ্যপ কে নাম সং রিদেহ পর্রিনকেশংস, কনকত্তা সং প্রকাশিত ঋছি। একব ঋনারে নেখ ঋা সংস্মবণ রিধা সং সংরঁধিত হ্নক বচনা স্মৃতিক ধোখবন বংগ (2004) , ঋাঁখি মুননে, ঋাঁখি খোননে (2005) সেহো প্রকাশিত ছনি। ধিযা-প্বতাক নেন মৈথিনী নোককথা (1983) নিখননি ঋা রঁহ্ত বাস

অনুবাদ এবং সংপাদনক কাজ সেহো কবৈত বহলাহ। হুনক বচনাদিক ফেব সং পবাযণ এবং অনুপনর্ন্ধ বচনাক প্রকাশন মৈথিল সমাজক জিম্মেদাবী অছি। কিযৈক তং হুনকহি শর্ন্দ মে-'ওনা জাহো নির্বিবাদ অছি জে জে কোনো জাতি অপন বিভূতি কেঁ বিসবি জাগত অছি, ওকব অধঃপতন অনিবার্য ছৈক। ' (7)

সংদর্ভ-

1-কবিতা-বিধ্বংস মাত্র, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -11, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
2-কবিতা-নাটৈক, নির্দেশক আ এক গোষ্ঠ কবিতা, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -13, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
3-কবিতা-অগ্রজক নাম/প্রজাতংত্র, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -17, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
4-কবিতা-কেহন লাগত অহাঁ কেঁ, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -19, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
5-কবিতা-হম বিসবি গেল ছী, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -21, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
6-কবিতা-সমানধর্মাকি লেল/ওনা হোজত ত জএহ আযল অছি, বামলোচন ঠাকুব, জতিহাসহংতা, পৃষ্ঠ -25, শিখা প্রকাশন, কোলকাতা
7-মিথিলাক বিভূতি মহাকবি ডাক, বামলোচন ঠাকুব, আঁখি মুনলে, আঁখি খোললে, পৃষ্ঠ -19, অকণোদয প্রকাশন, বাঁবূঁপালী/কোলকাতা

ডॉ থনমোন ঝা

<u>কোনকাতা পবিসবক মৈথিনীক মণি শ্রী বামনোচন ঠাকুব</u>

(1)

कोलकाता परिसरक मैथिलीक मणि: श्री रामलोचन ठाकुर

□ डॉ० अनमोल झा

मैथिली साहित्य मे श्री रामलोचन ठाकुरक नाम बरिष्ठ साहित्यकारक रूप मे अछि। बहुमुखी प्रतिभाक धनि रामलोचन जी कोलकाता परिसरक मणि छथि। 1963ई० मे कलुआही हाइस्कूल सँ मैट्रीक पास केलाक बाद ओ नोकरीक लेल कलकत्ता आयल छलाह। ओहि समय मे हुनक उम्र मात्र पन्द्रह बर्खक रहनि। हिनक पैतृकग्राम बाबूपाली (पाली मोहन), खजौली, मधुबनी मिथिला छनि। कलकत्ता ई अपन पिति जे पहिले सँ एतय रहैत रहथि श्री सुखदेव ठाकुर हिनका लग आयलाह। पन्द्रह बर्खक उमर कतेक होइत छैक से हमरा सब सोचि सकैत छी आ ओहि उमर मे एकटा बच्चा सुदूर गाम सँ आइ सँ लगभग 58 बरख पहिने एहि कलकत्ता महानगर अबैत आ एतय एलाक बाद कतेको बरख तक अनेक दुःख-क्लेश सहैत अनेक तरहक धंधा आ काज करय पड़ल रहनि आ अन्त मे हिनका इनकम टैक्स मे सरकारी नौकरी भेटि गेलनि।

(1)

एहि सरकारी नोकरी कोना भेलनि से हम कएक ठाम हिनका मुँहे कएक टा मंच सँ कोलकाता मे सुनने छी जे जखन हिनकर नोकरीक लेल साक्षात्कार होइत रहनि त' हिनका सँ साक्षात्कर्ता पुछलकनि - आपनी बिहारे लोक आछेन?, ई कहलखिन - नई, आमी मिथिलार लोक आच्छी। ओ बहुत प्रसन्न भेल छलाह। फेर पुछलकनि - आपनी बिद्यापतिरेर कोनो गान जानेन?

②

ई कहलखिन - हँ, जानी, त' कहलकनि गबै लेल आ
ई - जय जय भैरवि असुर भयाउनि
पसुपति भामिनि माया।
सहज सुमति बर दिअ ओ गोसाउनि
अनुगत गति तुअ पाया ॥

- - - - - - - -

गाबि दैने रहथिन। आ तकरा बाद ओ साक्षात्कारकर्ता लोकनि किछु नहि पुछलकनि आ नोकरी भ' गेल रहनि आयकर विभाग मे। निश्चय हिनका मे ओ प्रतिभा छलनि जाहि लेल ई आवेदन केने रहथि आ तकर संग मातृभूमि आ मातृभाषाक प्रति अद्भुत प्रेम छनि तकर प्रमाण ई थिक जे ओ साक्षात्कारकर्ताक स्पष्ट कहैत छथिन नहि हम बिहारक लोक नहि, हम मिथिलाक लोक छी।

② नोकरी करैत ई स्नातक उच्च शिक्षा लेल चारूचन्द्र कॉलेज मे संध्यकालीन छात्रक रूप मे नाम लिखेने रहथि आ अध्ययन-यापन केलनि। एहि क्रम मे ई कलकत्ता विश्वविद्यालय मे मैथिली बिषय सेहो रखने रहथि। परीक्षा भवन मे जखन मैथिलीक प्रश्न-पत्र हिनका नहि देलकनि तखन ई जाके कहलखिन जे हमर प्रश्न-पत्र दिअ। ओ प्रश्न-पत्र मैथिली बला भूल सँ दोसर परीक्षा केन्द्र पर चलि गेल रहैक। कम विद्यार्थी वा नहि के बराबर परीक्षार्थी रहलाक कारणे प्रश्न पत्र एतुका बदला कतहुँ चलि गेल रहैक। आ तखन ओ प्रश्न-पत्र कोनो विशेष व्यवस्था क' कँ आनाक हिनका देरी सँ देलकनि आ तखन ई उत्तर लिखलाह। ईहो परीक्षा आ मैथिलीक प्रश्न-पत्र वाला बात रामलोचन जी अपना मुँहे कहलाह।

(3)

रामलोचन जी जखन छठा मे पढ़ैत छलाह तखने सँ ई गीत लिखब आरम्भ केने छथि। कलकत्ता मे रहैत मैथिली साहित्य मे रचना करैत ई एतुका विशिष्ट साहित्यकारक पाँति मे अपना आप कें स्थापित केलनि। ई अपन मूल नामक अतिरिक्त अग्रदूत, कुमारेश काश्यप, मुजतबा अली आदि छद्म नाम सँ सेहो मैथिली साहित्य मे रचना केलनि। कुमारेश काश्यप नामे 'बेताल कथा' (हास्य-व्यंग्य) कथा संग्रहक प्रकाशन 1981 ई० मे प्रकाशित करबेने छथि। अग्रदूत नामे अनेको कथा एवं निबंध आइ्यावधि पत्र-पत्रिका मे छिड़िआयल अछि। रामलोचन जी वरिष्ठ कवि, संपादक, समीक्षक, रंगकर्मी, अभिनेता-निर्देशक, कर्मठ भाषा आंदोलनी आ अनुवादक छथि।

(3) हिनक प्रकाशित मौलिक पोथी अछि:

1. इतिहासहंता (कविता संग्रह) - 1977 ई०
2. बेताल कथा (हास्य-व्यंग्य) - 1981 ई०
3. मैथिली लोक कथा - 1983 ई०
4. माटि-पानिक गीत - 1985 ई०
5. देशक नाम छलै सोन चिड़ैया (कविता संग्रह) - 1986 ई०
6. अपूर्वा (कविता संग्रह) - 1996 ई०
7. लाख प्रश्न अनुत्तरित (कविता-संग्रह) - 2003 ई०
8. स्मृतिक चोखरल रंग (संस्मरण) - 2004 ई०
9. आँखि मुनने : आँखि खोलने (संस्मरण) - 2005 ई०

अनुवाद

(५)

1. जादूगर (नाटक) – 1982 ई०
2. प्रतिध्वनि (कविता-संग्रह) – 1982 ई०
3. फाँस (नाटक) – 1997 ई०
4. जा सकै छी, किन्तु किए जाउ (कविता-संग्रह) – 1999 ई०
5. रिहर्सल (नाटक) – 2004 ई०
6. चारि पहर (नाटक, मंचित/अप्रकाशित)
7. किसुनजी : बिसुनजी (नाटक, मंचित/अप्रकाशित)
8. पद्मानदीक माझी (उपन्यास) – 2009 ई०

(५)

सम्पादन :

1. आगुक कविता – 1984 ई०
2. रंग मंच (नाट्य-मंच विषयक पत्रिका)
3. अग्निपत्र (मैथिली युवा लेखन संकलन)
4. सुलका (हस्त लिखित पत्रिका)
5. कविपति विद्यापति मतिमान – 2000 ई (संग - सम्पादन)
6. मैथिली दर्शन
7. मिथिला दर्शन
8. जयकांत मिश्र समग्रा (संग - सम्पादन)

हिनक उपरोक्त मौलिक, अनुवादित एवं सम्पादनक आओर कतेको पुस्तक अछि। ठाकुर जी कलकत्ताक मुक्ति मोर्चाक संयोजक छथि। ई मार्क्सवादी दृष्टि सम्पन्न मैथिलीक विशिष्ट रचनाकार छथि। करुणा, विरोध, व्यंग्य, ललकार आदि हिनक काव्यक मुख्य स्वर रहैत अछि। स्पष्टवादिता हिनका मे भरल छनि। जे कहताह से ठाहि-पठाहि मुँहे पर कहि देताह। ई बात हिनका बहुतो सँ अलग रखैत अछि।

रामलोचन ठाकुर 'भाषा भारती' सम्मान, 'विदेह' सम्मान, 'प्रबोध साहित्य' सम्मानक संग आओरो कतेको सम्मान सँ ई सम्मानित छथि। हिनक बहुतो गुण मे एकटा गुण ई अछि जे नव लेखक/रचनाकार जे हिनका संपर्क मे अबैत छल तकरा ई बहुत उत्साहित/प्रोत्साहित करैत छलथिन। हम स्वयं जखन कलकत्ता आयल रही आ हिनका सँ संपर्क भेल रहय त' हमरो लेखनक लेल बहुत प्रोत्साहित केलनि। अपन ओ सब पोथी हमरा देने रहथि। ओकर मूल्य जे रहैक से हम देलियैन त' ओ नहि लेलनि आ सदति हमरा आशीर्वाद दैत रहलाह। जखन ओ साल्टलेक फ्लाइट मे रहैत रहथि त' आइ सँ करीब पच्चीस बरख पहिने हुनका डेरा पर कवि गोष्ठी करावथि जाहि मे हम सब नवयुवक रचनाकार, भाषा प्रेमी यथा हम, मिथिलेश जी, विनय भूषण जी, अंजय कुमार चौधरी जी, अमरनाथ भारती जी, स्व० देवीशंकर मिश्र जी आदि लोकनि जाइ, सब गोटा कविता पढ़ी, जलखै-पनपीआइ, चाह सब होइ। ओ कविता सुनि ओहि पर अपन मन्तव्य दैथि। से एक बेर नहि कएक बेर। कलकत्ताक प्रसिद्ध मासिक बैसार 'संपर्क' जे प्रत्येक मासक दोसर रविक होइत अछि तकरो संयोजक रामलोचन जी छथि। ई संपर्क मे रचनाकार लोकनि अपन टटका रचना जे अप्रकाशित हो से सब पढ़ल जाइत अछि आ ओहि पर आलोचना, समालोचना होइत अछि। ई संपर्क आइधरि प्रायः छब्बीस बरख सँ चलि रहल अछि।

मिथिला दर्शनक पुनः प्रकाशन जे मई-जुन, 2009 सँ प्रारम्भ भेल तकर कार्यकारी सम्पादक रामलोचन जी रहलाह। अस्वस्थाक कारणे मार्च 2020 सँ एकर कार्यकारी सम्पादक ई नहि रहलाह आ हिनका जगह पर पटनाक श्री कुणाल जी

(5)

कार्यकारी सम्पादक भेलाह।

एहि बीच मे जे घटना भेल जे रामलोचन जी एक आध बरख सँ अलजाइमर रोग सँ ग्रसित छलाह। इलाज चलि रहल छलनि ओ बात सब बिसरैत छलाह, याददाश्तक कमी होइत गेलनि, निर्णय लय मे दिक्कत, बाजै मे दिक्कत छलनि आ ओ 12.02.2021 क' भोर मे अपन कलकत्ताक इटालगाछा रोड स्थित फ्लैट सँ कतहुँ चलि गेलाह। लापता भ' गेलाह। संग मे नहि पाइ छलनि आ नहि मोबाइल। जखन परिवारक लोक के एहि बातक पता लगलनि त', खोजबीन शुरू भेल। थाना मे डायरी देल गेल, अखबार सभ मे छपबाओल गेल। कलकत्ताक युवा साहित्यकारक संग एतुका मिथिला - मैथिलीक संस्थाक व्यक्ति लोकनि संग बुढ़-पुरान सब साहित्यकार एवं जे हुनका जनैत चिन्हैत छथि सब ताकब शुरू कैलक। मुदा कतहुँ कोनो पता नहि चलल अछि एहि आलेख लिखैक समय तक। आब प्राय: एक मास सँ ऊपर भ' गेल। हुनका नहि भेटला सँ मैथिली साहित्य जगत मे सब मर्माहत अछि। सभकेँ एतय लागि रहल छैक जे हमर माणि हेरा गेल अछि। सभ ईश्वर सँ प्रार्थना करैत अछि जे ओ शीघ्रातिशीघ्र भेटि जाथि।

(6)

=x=

रमेश

रामलोचन ठाकुरक काव्य-यात्रा

रामलोचन ठाकुरक रचना-संसार बहु-आयामी अछि। हिनक अनूदित नाटक (जादूगर) हास्य-व्यंग (बैताल-कथा) आ मैथिली लोक-कथाक संकलन दिस हिनक विशेष अभिरुचि चौंकबैत अछि। मैथिली आन्दोलनक प्रति कटिबद्धता, हिन्दीक साम्राज्यवादी कूटनीतिक विरोध, लोकभाषा-लोकसंस्कृति आ अग्निलेखनक प्रति क्रियाशीलता एकटा नीक पृष्ठभूमिक निर्माण करैछ, जकरा आधार पर हिनक व्यक्तित्व, प्रतिबद्धता, जीवन आ साहित्यक मूल्यांकन निकें-नाँ कयल जा सकैछ। मैथिलीमे अग्नि-लेखनक परम्पराकेँ अपन अशेष ऊर्जस्वितासँ सम्पोषित कयनिहार मैथिली आ साहित्यक ओ सिपाही, गंभीरतापूर्वक मूल्यांकित नहि कयल जा सकलाह एखन-पर्यन्त, से मैथिली-आलोचना-क्षेत्रमे व्याप्त जड़ताक अलावे आर किछु नहि थिक। हिनक एखन धरिक जीवनक आन तरहक आ साहित्यक क्रियाकलापमे तादात्म्य परिलक्षित अछि। आ हिनक साहित्यकारक वैचारिक विकास-यात्रा तार्किक, वैज्ञानिक आ स्वस्पष्ट अछि।

माओ-त्से-तुंग, हो-चि-मिन्ह, ब्रेख्त, पैब्लो नेरुदा, लू श्रुन आ पाब्लो नेरुदाक कविताक मैथिलीमे आगसँ चौदह वर्ष पूर्व अनुवाद प्रस्तुत करबाक उद्देश्य, - दृष्टि सम्पन्नता आ प्रतिबद्धताक मादे बहुत किछु कहैत अछि। अपन अनूदित काव्य-पोथी 'प्रतिध्वनि'मे 'आजुक कविता' आ कविताक मादे व्यक्त विचार हिनक जीवन-संघर्ष, जीवन-दर्शन आ लेखनक अनुकूलहि अछि। पिरथीक विभिन्न भागक मनुक्खक संघर्षक एकरूपताक बात कयनिहारकेँ जँ अफ्रीका आ मिथिलाक संघर्षमे साम्य लजरि अबैत हो तँ से समीचीने थिक। 'प्रतिध्वनि'क आमुखक शीर्षक 'आजुक कविता' राखब आ ताही शीर्षककेँ अपन सम्पादित काव्य-संग्रह (आजुक कविता)क शीर्षक पुनः बनायब, कवि-सम्पादकक एकटा विशेष आग्रह दिस इंगित करैत अछि। ओ अपन 'मिथिला'केँ आजुक कविताक मादे जे वक्तव्य देलनि 'प्रतिध्वनि'मे तकर नमूना वा झाँकी 'आजुक कविता'(काव्य-संग्रह - सं०)मे प्रस्तुत कयलनि अछि। ई एकटा योजना आ रणनीति थिक, जे कोनो योद्धासँ अपेक्षित रहैत अछि।

विदेशी-कविताक मैथिली-रूपान्तर 'प्रतिध्वनि' 'मैथिलीक दधीचि बाबू भोलालाल दास आ बीर-रसक ऐतिहासिक कवि पं० राघवाचार्य'केँ समर्पित कयलनि अछि ठाकुरजी। अपन 'मैथिली लोककथा' नामक संकलन 'अपना गामक डिहबाब'केँ समर्पित कयलनि अछि। अपन काव्यपोथी 'देसक नाम छलै सोनचिड़ैया'' ठाकुर जी, 'मुक्ति-युद्धक विगत, आगत ओ वर्तमान अनाम योद्धा-लोकनिकेँ अपन असीम श्रद्धा, सम्पूर्ण आस्था ओ विश्वासक संग' - समर्पित कयलनि अछि। ई तीनू समर्पण अपना- आपमे

रहैत किछु कहैत अछि आ हिनकर संघर्षशील छवि आ जनवादी तेवरकेँ स्थापित करैत अछि। हिनक विदेशी काव्यान्वाद आ लोक-कथाक चयन-दृष्टिकोण आ भाषाक स्वरूपो, हिनका ताहि रूपमे परिचित करैत अछि। मैथिली कविताम अग्नि-लेखन-युगक कटिबद्ध हस्ताक्षर ठाकुरजी बहल छथि। अभिनेता, निर्देशक, कथाकार रूपमे 'अग्रदूत', व्यंग्यकारक रूपमे 'कुमारेश काश्यप', मार्क्सवाद, वर्ग-संघर्ष क्रांति आ विध्वंसक अराजकताक चेता, 'अग्निपत्र'क संपादक आ अग्नि लेखनक स्तंभ, स्वभाव आ विचारमे अद्भुत तादात्म्य, व्यवहारमे स्वच्छ सरलता - हिनक से परिचय स्थापित करैत 'फैन' अविश्वसनीय नहि लगैत छथि, तकर कारण ई जे, ठाकुरजीक वैचारिकता, व्यक्तित्व, जीवन-संघर्ष, क्रियाकलाप आ साहित्य आदि-आदिमे अखंड एकामेकता अछि। 'माटि-पानिक गीत'सँ सभ प्रेम नहि कऽ सकैछ। आजुक कविताक अनुसंधान, परिचय स्थापन, संकलन, संपादन, आयात-निर्यात कोनो दृष्टिसम्पन्न हस्ताक्षर क' सकैत अछि। मैथिली-कृति मोचकि संयोजन-संचालन आ 'स्वच्छा' उत्साहवे, सबहक बसक बात नहि थिक। कोनो क्रांति-चेतनाकेँ जिआयवे, ओकरा हवा देवे, ओकरा लेल जीयवे-मरवे आ ओकरा भूमि, संस्कृति, साहित्यमे स्थापित करबा लेल खून-पसेना एक करबाक नाँ जँ बालमोचन ठाकुर थिक, तँ ई नाँ हमरा पीढ़ीकेँ आश्वस्ति देबाक योग्यता रखैत अछि। परिचयक एहेन निस्सन पृष्ठभूमिक आधार पर जखन हमरा लोकनि बालमोचन ठाकुरक कविताक पड़ताल करय वैसैत छी, तँ काव्य-सम्बन्धी हुनक मान्यता बूझबे अनिवार्य भ' जाइत अछि। "इतिहासहंता" कविक पहिल

কাব্যপোথী থিক, জকবা ক্ষ'গান 'খগ্নিলেখনক পহিল দস্তাবেজ' মানলনি খছি খা হ্নকে মাধ্যমে হম সব মানি সকৈত ছী জে ঠাক্ষবজী করিতাকেঁ মানসিক ব্যভিচাবক লেল শঙ্কক 'যূপ্টেপিযা' নহি মানৈত ছথি। এ্রাঁতি-বিধ্বংস খা নবনির্মাণক জমীন তৈযাব কববাক লেল, দিসাবোধক নির্দেশ কববাক লেল করিতাকেঁ ও হথিযাব মানৈত ছথি।
'গতিহাসহংতা', হিনক পহিল কাব্যপোথী (1972-77)ক মধ্য লীখল গেল করিতাক সংকলন থিক খা দোসব কাব্য-পোথী 'দেশক নাম ছলৈ সোনচিড়ৈযা' (1971সঁ 1985)ধবিক করিতাক সংকলন থিক। স্পষ্ট খছি জে দোসবো হ্রতিমে প্রাবম্ভিক করিতাক সমাবেশ ভেল খছি খা পহিলমেসঁ তঁ খছিএ। দোসবমে এহেন সমাবেশক পাছূ বিশেষ খাগ্রহ খা প্রতিবন্ধতা বিচাবণীয খছি, জে পহিল কাব্য-পোথীমে স্থান কিএক নহি পাবি সকল ?
ঠাক্ষবজীক পহিল কাব্যপোথীক কালখল্ড খহংত উথল-পুথলবলা থিক, বাজনীতিক রূপসঁ। 1972সঁ 1977ধবি ধবিক কালখল্ড পোখবণ পবমাণু-বিস্ফোট, জযপ্রকাশ খান্দালন, খাপাতকাল খা জনতা পার্টীক সমাবোহণক কাল থিক। তেঁ সময-সাপেক্ষ সাহিত্যমে তকব ঝনক ভেটব স্বাভাবিক থিক।
ঠাক্ষবজী শাস্ত্র-পুবাণক ভ্রষ্ঠাচাব খা কর্মকাল্ডী জটিলতাক উচিতে বিবোধ কবৈত ছথি। তেহেন মিথকীয উদাহবণ সভসঁ হিনক দূনূ পোথী ভবল-পুবল খছি। মিথক সবহক শোষণ ও সাহিত্য খা জনসামান্যক পক্ষমে কবৈত ছথি। হ্নক সহানুভূতি গবীব-গুববা, ভিখমংগা খা বিবশাবনাক পক্ষমে বহব খপেক্ষিত খছি। জনভাষা খা জনসংস্কৃতিক প্রবক্তা ও তেহনে কঙ্কব ছথি, জেহনে কিস্বনজী নবকরিতাক ছলাহ। যথাস্থিতিক সভ

ব্যরস্থাক ধ্বংস হ্নকা কাম্য ছনি। কোনো তবহ্কে স্বধাবরাদ রা সংশোধনরাদক ও রিপক্ষী ছথি। হ্নদা প্রনযোপবান্ত নর সৃষ্ঠিক সিহ্নান্তমে খাস্থা বখনিহাব, ভারনাক ব্যাখ্যামে শৈঙ্কিকেঁ, হ্নদা, সক্ষম নহি মানয, সে খাশ্চর্যিত কবৈত খছি।

হিনক খনেকানেক সংৱোধনামেক খা উঁদ্বাধনামেক করিতা খগ্রজ, খন্বজ খা সমানধর্মা নোকনিক নাম নীখন গেন খছি। মিথিনা-মৈথিনীপবক করিতা সভ রীব-বসক উঁদ্রেক কবৈত খছি খা সমর্পিত সম্বাধনৱনা করিতা সভ রিশ্নতিক চিত্রণ কবৈত খপন রঞ্জব্য সেহো পাঠক ধবি সমপ্রেষিত কবৈত খছি। হ্নদা কথ্য, শিল্প, ভার খা কনাপক্ষ, হিনক এহেন করিতা সভমে, চবম উঁকের্ষ প্রাপ্ত নহি কবৈত খছি। খপন 'গতিহাসহংতা' নামক করিতামে করি, ঞান্তিকাবীগণ খা ঞাঁতি-ভূমিক নাম গাঁথি ক' করিতাক খাবম্ভ কে কমজোব কযননি খছি। খগ্নিনেখনক ওহি যগমে 'ভানা', 'নান ঠ্হিঠ্হি বঞ্চ' - খাদি করিতামে খাযৱঁ খস্বাভারিক নহি ছন। ব্যরস্থাক নাম চেতৌনী ফেকৱাঁক খারশ্যকতা, ঠাকবজী খপন দ্নূ পোথীকানমে ব্ৰ্মননি খছি। পহিন পোথীক খধিকাংশ করিতা জতয জীরনক সবনীশ্নত ব্যাখ্যা খা সপাঠৱঁযানীক শিকাব ভেন খছি, করিতাকেঁ খতি-সহজ ৱঁনযৱাঁক খতিবিঞ্চ উঁসোহমে ততহি, 'জেঠ্খামেঘ' খা 'সাঁঝ হমবা খাঙনমে' খাদি করিতামে কাব্য-বসক উঁচিত পবিপাক ভেন খছি।

নামপঠ, খগ্রজ-খন্বজ, ভাগ, সম্বাধন-উঁদ্বাধন, চেতৌনী, পোস্টব, খাহ্বান, খাশীরাদিতা খাদি খনেকানেক ৱঁব দোহবাওন গেন খছি, জে কাব্যক সৌঁদর্য-ৱোঁধকেঁ ছিঠকী মাবৈত খছি। হিনক দোসব কাব্যপোথীক কানখল্ড

जनता-पार्टीक विखबाव, गन्दिवा गाँधीक सत्ता-वापसी, हत्या आदि घटनाक्रमक बीचक अछि। सन् 1977 बादक मोहभंगक व्याख्या 'मंत्र' नामक कविता कवैत अछि त' समाज, अर्थव्यवस्था, वाजनीतिमे व्याप्त बड-विवडकष् षडयंत्र आ उदासीनताक नेन जादूक छड़ी देखबैत अछि। 'चावण हम ओकबहि छी' - ठाकुवजीकेँ किवणजीक नजदीक ठाढ़ कवैत अछि।

कए ठाम, कए टा कविता, उँसोहक अतिवेक थिक। जखन कविता पव भावना वा वैचाविकता-कोनो एक पक्ष हावी भ' जाएत छैक, संतुनन डगमगा जाएत छैक आ दर्शनिक शब्दजानमे कविता फँसय नगैत छै, त' कथ्य आ काव्यरूप विकृत भ' जाएत छै। धूमिनेक कथनकेँ नेन जाय त' - 'हवेक सही कविता 'पहने' एक सार्थक वक्तव्य होती है' -सँ स्पष्ट अछि, जे कविताक बादमे 'आव किछु' आवश्यक रूपसँ होएत छै। मात्र वक्तव्य कविता नहि थिक आ धूमिनक एहि विचावमे 'पहने' शब्द महत्वपूर्ण अछि।

कविता समाजमे व्याप्त विकृतिक समीक्षा कवैत अछि। साहित्य समाजक आनोचना थिक। मुदा कविताक स्वरूपमे ओकव मौनिक सौंदर्यबोध शाश्वत थिक आ वहत। एतहि काव्यक तेसव पक्ष, जे वस्तुतः पहिन पक्ष थिक, सोद्धेश्यता आ प्रतिबद्धताक प्रासंगिकता महत्वपूर्ण भ' जाएछ। तकवा संग काव्यक आन तत्वक तानमेन वैसायबे आ तकव क्षमता, काव्याकेर्षक चवम-बिन्दु अथवा स्खनन अथवा 'सपाटबयानी' तय कवैत अछि। स्वतंत्रताक बादक सैतीस ववखक नेखा-जोखा आ चौक पव कोनो माउंगिकेँ नाङट कववाक विबोध काव्यक विषय अवश्य बनत, मुदा तकवा नेन काव्यभाषा आ साहित्यक

सौंदर्य शास्त्रक उँपयोग वा प्रयोग, आवश्यक अछि। कोनो राजनीतिक खलनायिकाक जीवनक वर्णनमे एगावह पृष्ठ अनेरो अर्चनासँ करिताक कोनो नव प्रतिमानक स्थापना नहि भ' पबैछ। ओना तानाशाह वा खलनायिकाक विकृत जीवन पर लीखब, अग्निलेखनक परम्पराक अनुकूलहिं अछि।
वामलोचन ठाकुरक अपन भाषा-संस्कार छनि। तेहेन शब्द-सामर्थ्यक अछैतहुँ, अंग्रेजी शब्दक भरखरि उँपयोग अनावश्यक रूपे भेल अछि। एहेन जनभाषा आ माटिपानिक स्वगंधि-प्रेमी करिसँ, से अपेक्षा राखब कठिन अछि। किछु क्षणिका सूक्ष्म अर्थगर्भित आ किछु स्थूलकाय चलि सकैछ। तदा एहेन क्रांतिधर्मी आ अग्निजीवी करिक 'विधिक विधान', 'भाग्यफल' वा 'निखनाहाक आगू चलितें ठैक ककर वश' आदि-आदि, कोनो तानाशाहक लेल व्यंगार्थ रखितो, शेष करिताक निहितार्थक संग तादात्म्ये नहि स्थापित क' पबैछ।
तदा, किछु अपन नैसर्गिक सीमा आ किछु अग्निलेखनक सीमाक अछैतहुँ, करि अपन जीवन-संघर्ष, साहित्य आ जीवन-दर्शनमे जाहि जीवटि, ईमानदारी, संघर्षशीलता आ प्रगतिवादक परिचय देलनि अछि, से अपन काल-सापेक्षतामे बहुत प्रासंगिक अछि। अपन समयक जड़ताकेँ तोड़बामे आ नवीन व्यवस्थाक स्थापनाक लेल जाहि कछमछीक ओ प्रदर्शन करैत छथि, से मिथिला, मैथिली, मानवता, समाज आ साहित्यकेँ बहुत-बहुत आश्वस्त करैत अछि। ठाकुरजी अपन आन्दोलनी जीवन, क्रांतिधर्मी व्यक्तित्व आ प्रगतिवादी छविक अनुकूल कार्यलीन छथि आ तकर निर्वाह साहित्यमे ईमानदारीक संग करब, कोनो न्यून बात नहि। जीवन आ साहित्यमे एहेन

সামংজস্য কিছএ সাহিত্যকাব ক' পৰৈত ছথি। খা ঠাকুবজী এখনহুঁ কএটা 'খগ্নিকরি' জকাঁ 'চ্কনাহ' নহি খছি। খপন সম্পূর্ণ সামর্থ্যক সংগ ও গতিমান ছথি। ঠাকুবজীক খশেষ ঙুর্জস্বিতা, পবরর্তী পীঢ় ীক নেন প্রেবণাস্পদ ভ' সকৈছ।

चित्र: श्वेता झा चौधरी

आभा झा

रीतिनि कथाक आजुक परिप्रेक्ष्यमे उपादेयता

परिवर्तन संसारक नियम छैक। बदलैत समयक संग लोकक आवश्यकताक स्वरूप बदलैत छैक आ तदनुसार ओकर प्राप्तिक साधन सेहो। ई आवश्यकता मात्र भौतिकेटा नहि, मानसिक, बौद्धिक आ भावनात्मक सेहो

होइत छैक आ ओकर पूर्ति साधन मनुष्य पोथी सभहक मध्य तकैत अछि। विज्ञानक जिज्ञासा वैज्ञानिक ग्रन्थ आ प्रयोग आदिसँ शमित होइत छैक, राजनीतिक विचारक परिपुष्टि राजनीतिक पुस्तकादिसँ। अर्थात् कोनो तरहक रुचि आ जिज्ञासाक शमन ओहि विषयक पुस्तकादिक अध्ययन-मननसँ होइत छैक। क्षुधा ज्ञानक धारसँ तृप्त विकल मनक, भौतिक -समृद्धिक प्राप्ति लेल अरिराम पड़ाइत लोकक थकित-तृषित हृदयक, संसारक ताप- शापसँ आहत- व्यथित अन्तर्मनक लेल शान्तिक शीतल- स्निग्ध लेप साहित्य द' सकैत अछि।

साहित्य शब्द आ अभिप्रेत अर्थक समभाव मानल जाइ छैक। ई साहित्य मूलतः गद्य , पद्य आ नाटक तीन रूपमे पाओल जाइत अछि। साहित्कारक सूक्ष्म दृष्टि, गहन अनुभूति आ विचारक आलोड़न जखन कल्पनाक संग संपृक्त होइत छैक, कोनो बंधनक बिना सहज रूपें अभिव्यक्त होइत छैक, तखन गद्य- साहित्यक सृजन होइत छैक। छंद, गति- यति- लयादिक आग्रहसँ मुक्त हयबाक कारण गद्य- साहित्यक अभिव्यक्ति अधिक स्फुट आ अधिक ग्राह्य होइत छैक।

गद्य साहित्यक अनेक भेदमे कथाक विशिष्ट स्थान छैक। बदलैत समयक संग साहित्यक रूपमे परिवर्तन सेहो होइत रहलै अछि, हयबाको चाही। बहैत पानि सदैव निर्मल होइत छैक, यदि ओकरा बान्हि देल जाइ त' ओ गंदा भ' जाइत छैक। पाठकक साहित्यसँ की अपेक्षा छै, ओ साहित्यकारक प्रस्तार्य विषय बनैत छैक। आजुक समयमे उपदेशात्मकताक अपेक्षा

यथार्थपव श्वाधावित कथा व्रॆशी पसिन्न कयन जाগত ছৈক। रिरिध सामाजिक- पविस्थिति , समस्याक समाधान तथा जीरन मून्यक উঁদ্ঘাटन कथाक উঁদ্দেশ্য मानन जाগত ছৈক। श्वपन श्वाकावक श्वाधावपव कथा, नघ्कथा श्वा रीहनि कथा श्वादि एकव भेद मानन जाग छै।

श्वाग हमव रिरेच्य रिषय श्वছি- "रीहनि कथाक श्वाज्क पविप्रेक्ष्यमे উঁपादेयता" ।

साहित्यक सभ बससँ भवन वृहकेनेरब উঁपन्यासक जँ खगता नञि हो, यथार्थ, कल्पना श्वा बोचकतासँ संश्लिष्ठ कथाक चँखिगव উঁपस्थिति हो, तखन ग छोटे सनक कथाक श्वारश्यकता किযैक ? खेतमे नहनहागत धानक हसनि छाड़ि ओकब रीहनिक श्वन्वेषण किযैक कयन जाय ? भवन वँखावी छाड़ि छोटे सनक स्टीनक डिब्बा च्नरँ कोनो व्रुद्धिमानी त' नञि ?

एहि सभ तबहक प्रश्नक উঁত্তবমে हम एतवँहि कह' चाहबँ कि सभ रिधाक, साहित्यक सभ উঁपादानक श्वपन- श्वपन महত্ত্ব छैक। कोनो रिधा दोसब रिधाक रिकल्प नञि भ' सकैछ। हँ, श्वारश्यकतानुसाब श्वा रुचिक श्वनुरूप ओकब चयन कयन जा सकैत छैक। कोनो समयमे महाकाव्य बचवाक पवंपवा छनै, श्वाग छोटे-छोटे स्नुङक, क्षणिका श्वादि श्वनरबोध नीखन श्वा पठ़न जा बहन छैक। तँकी महाकाव्य श्वर्थहीन भ' गेनै ?

जँ नोकक समक्ष साहित्य पठ़वाक श्ववसव नञि हो, पेटक श्वा गिमिम्नयवा नेन कोल्हूक वँड़दवँना स्थिति हो, श्वथवा উঁच महत्वाकांक्षाक प्राप्ति नेन यन्त्ररत जीरवाक स्थिति हो, गद्धमक উঁपजाक निनसामे ग्वनावँक कनीक

রিন্ব হ্ফ্টনে হ্মবহ্মযরাঁক স্থিতি হো, এহেন স্থিতিমে জিম্মেদাব নোকক কর্ত্তব্য –ক্ষেত্র রঁঠ়া জাগত ছৈক। কিযৈ নঞি ব্যস্তসঁ ব্যস্ত নোকক সোহ্মাঁ ওকব সাহিত্যিক পিপাসা শান্ত কবরাঁ নেন এক ঘোঁট ঠঁঢা পানি বাখি দেন জাগ? ওকব তৃষিত–বুঁভুক্ষিত মন পূর্ণতঃ স্নাশ্বিস্ত হো রা নঞি, কিন্তু কিছু সীমা তক প্রফুল্লিত স্নবশ্য হেতৈ। এহেন স্থিতিমে রীহনি– কথা স্নপন স্নল্প সংক্ষিপ্ত কনেরবক কাবণ ঘরা বস্থাক নেন উঁপযোগী স্না গ্রাহ্য স্নছি।

ঘগ –পবিরর্তনক সংগ পাঠকক মনোদশামে পবিরর্তন ভেনৈ স্নছি। স্নাঁব কথাক ফেঁটৈসীসঁ রেঁশী যথার্থাধাবিত কথা পসিন্ন কযন জাগত ছৈক। রীহনি– কথা স্নদ্ভু মানদংডপব স্নপনাকেঁ স্থাপিত কবরাঁক কাবণ নোকক মোন ছরেঁ ছৈ, কিছু চিংতন কবরাঁ নেন প্রেবিত কবৈত ছৈক, চিংতনক সংগ কিছু প্রতিকাবক নেন সন্নদ্ধ কবৈত ছৈক। হঁ, ওা গপ স্নবশ্য জে কথা– নেখক কথারস্তুক চযন, স্নপন স্নভিব্যক্তিক রেঁধকতা স্না রিষযোপস্থাপনক স্নভিনর শৈনীসঁ পাঠক বস্থাক স্নপেক্ষা পূবা কবরাঁক সামর্থ্য নিবন্তব রিকসিত কবৈত বহথ্। কাবণ, মাত্র ছোট হযরাঁক কাবণ কোনো চীজ গ্রাহ্য রা মাত্র পৈঘ হযরাঁক কাবণ কোনো রিধা ত্যাজ্য নঞি হোগত ছৈক। স্নখনহুঁ সাহিত্যানুবাগী পৈঘ–পৈঘ উঁপন্যাসকেঁ খূব রুচিসঁ পঢ়ৈত ছথি। হঁ, হুনকা ছোটসঁ কোনো রিবোধ নঞি, হ্মদা শর্ত এতবরাঁহি জে ও পাঠকক সাহিত্যিক– ক্ষুধা শান্ত কবরাঁক ক্ষমতাসঁ সম্পন্ন হো।

সাহিত্যমে সংক্ষেপণক স্নপন চমকোবিক মহত্ত্ব ছৈক। কমসঁ কম শব্দমে রঁহুত কিছু কহি সকরাঁক ক্ষমতাক

পাঠক সম্প্ৰদায়মে অত্যধিক আদৰ হোইত ছৈক। প্ৰাচীন কালকক রিগণ এক মাত্ৰাক নাঘৰমে পুত্ৰ জন্মক আনন্দান্নাসসঁ ভবি উঠৈত ছলাহ। এহি রিশিষ্ঠ্যগুণসঁ যাঞ রীহনি কথা আগ অৱশ্য উপাদেয় অছি।

রীহনি কথা লেখক পাঠকৰস্থাকেঁ একটা প্লাট উপলব্ধ কৰয়ৰাক উদ্দেশ্যসঁ সেহো উপাদেয়। অহাঁক সোন্নাঁ রিরিধ ভাৰভূমিপৰ আধাবিত প্লাট অছি , ৰুচ্যনুসাৰ চয়ন কৰু আ ওহিপৰ রঁনাউ দীৰ্ঘকথা রা উপন্যাসক ভৱন !

রীহনি-কথাক সৰ্ব- স্বীকাৰ্যতা ওখন প্ৰশ্নাংকিত অছি। হমৰ কহৰ এতরঁহি জে কোনো রিধামে সাহিত্যক বস প্ৰরাহিত হোময়, সহৃদয় পাঠককেঁ মানস- তোষদৈমে সফল হো, ত' ওকৰা উদাৰ ভয় স্বীকাৰ কৰৰাক চাহী। অন্হাৰ ভগরৈঁমে কখনো –কান ভগজোগনীক গজোত সেহো কাৰণ রঁনৈ ছৈ। রঁবগদক অনন্ত নঘ্ রীআ শাখা- প্ৰশাখাসঁ যাঞ রঁটৰৃক্ষক কাৰণ হোইত ছৈক। মাঁ মৈথিলীক উপাসককেঁ সভ অহংভাৰতজিহ্নেক সভ সন্তানকেঁ সহ্ৰচিত সমাদৰ দেরাঁক চাহী। প্ৰাচীন ঋষি-মনীষী অহস্সঁ হ্নঞ মন: স্থিতিমে এহি তথ্যক সাক্ষাকোৰ কেললি অছি- "নাল্পেস্বখমস্তি, ভূমারৈস্বখম্" ।

सोगावथ

"मैंय़ाँ ,स्वननियनि सोनदाग़क रिंयाह भेनैनथ' ।

"हँ ,ग़ फननकनंकिनी एहने दिन देखाओत । "

"से किये रांॅनै छथिन मैंयाँ ? सोनदाग़ पठ़न- निखन छथिन, नोकवी कवैत छथिन,तखन किये नात- रॉत स्वनितथिन ओग़ ठठ़मनसा के ? भने केनखिन जे ओकबा छोड़ि न'ॅव जिनगी श्वक्ष केनखिन ।

ग़ खव कामधाम नञि कवै बहथिन,तैं पित माबि सभ सहै बहथिन । हमवा खव मे मौगी- मनसा सवॅ काम कवै छै,त' खपना मोन स' जीवैं छै । मोन मिनन त' घव वॅसन, नञि त' सगाग कैनक । चनथ् मैंयॅाँ ,खाबॅ हिनको खव के जिनगी सोगावथ होननि । "

<u>फ्वसति</u>

"कक्का ! ओ निस्र्ष्ट देखि नियौ,सरॅ ठीक छै न ? "

"कथीक निस्र्ष्ट मौ ? "

–"भोजक । "

"मौ,केओ नञि ओत' खाय नेन। कह्ना पाँच टा रिप्र हाथ धो नेत' त' भाग र्बुझिह' । "

" कक्का,दमी ठन्न,मानदह आम आ पचमेब कबरैं,जकरे कहरैं सभ ओतै । "

" कोन भवम मे छ' । हम त' र्बुझरैं केनियै जखन भगरतीकेँ नौत पड़ि गेननि, नञि त' साफे रॅबजि दितिअह। आरॅ जखन जग अबाधि नेनह,तखन कह्ना निमहरॅा दिय', तेँ अरैं छियह । "

कक्का...

"मौ सभ र्बुमौ छियै,पड़्काँ कहनियह त' फ्वसति

नञि छुनह,एहि रबॅ नाकडाउँन मे छुश्ली नञि नागतह, तँ सभक प्राण खरग्रह मे देने छुहक। तोबा सभ जका ं हमबा नेन देरता– पितब खेन नञि छुथि, तँ उँपनेन धबि संगे छियह। तों सौजनियाँ खा जयरॉबी निस्ठं रॅनरैत छुह!"

रीछक डंक

"रिकास, कनियाँ कें सोब पाड़ह्न त', स्वनैना माय ऋष्मबौड़ ी पाड़य छै,कने ओकबा संग देखिन।"

"माँ,...

"की भेन', कनियाँ की कबैत छुथ्न ?"

"करिता निखै छुथिन,रीच मे ठैकोबा देरॅनि त' प्रराम ट्टैटि जैतनि।"

करिता...चाबि सौ चानीस राठैक करेंठै नगननि सास्व कें खा त्तवछि क' रॅजनीह–" जं ओ ब्रूॅमन बहितय त' संमंधे नञि कबितह्ं।"

बाति मे–"हे यौ, कनियाँ पठनि निखनि छुथि, नोकबी कबै छुथि,से त' ब्रूॅमन छुन,ऋदा करिता निखै छुथि,से समधि कहने छुनाह खमाकें ?"

एँ....जेनारीछक डंकनागननि सस्बब कें।–

"हमबा त' ओ कथा पसिन्न नञि छुन,कनी– मनी पठनाग– निखनाग त' ठीक,पबंच पी एच डी,कओनेजक

नोकरी,ताहि पर सं करिता ! ग्मदा विकासक जिद !

बँसि गेलनि विकासक घर ! "

माथ पर हाथ देलनि गृहपति !

<u>मर्यादा</u>

ओ आजे दिन जकाँ एकटा मध्यआयन भोर छलै । एहि बीच मे सूर्य आशोक नानिमा नेने नञि, निराशा आ आशंकाक करिऔन मेघक संग उगैत छल । श्वभ्रा यन्त्ररत् चाह पीबि आफिसक काज प्रारंभ करबा लेल लैपटाप खोललहिं छलीह कि मोबाइलक स्क्रीन पर शिशिरक नाम स' कान देखय' लागल । एक बेर ओग्नाव कय काजक दिशि ध्यान केंद्रित केलनि कि फेर मैसेज टैन- "कान पिक करू"

"आफिसक काज क' रहल छी,पाँच बजेक बाद गप होयत । "

"दू मिनट गप नञि क' सकैत छी ? ओ टेटेर्पुजिया नोकरी हमरा स' पैघ भ' गेल ? "

"हँ, सएह बुझू,साँझ मे कान करू" । -श्वभ्रा मैसेज टाइप कय

अनमनायल सन काज करैत रहलीह । हुनक प्राजेक्ट-हेड के किछु आभास भेलै त' कहलखिन-

"श्वभ्रा,अहाँ ठीक नहि बुझा रहल छी,आब विश्राम करू,काल्हि क' लेब काज। "

"नहि सब! काज करैत छी त' समय कटि जाइत अछि, नहि त' दिन पहाड़ बुझाइ अछि। "

"बुझै छी अहाँक दुःख, हैं छुट्टी एक्सटेंड कर' नहि कहलहुँ, किन्तु आब अहाँ एतेक गंभीर प्राजेक्ट पर ध्यान देबाक मनःस्थिति मे नहि बुझाइ छी, हैं कहलहुँ, कोनो आवश्यकता नहि छै,टीम बाँउड प्राजेक्ट नहि छैक,कखनो क' लेब।"– धियापुता जकाँ बुझबैत कहलखिन महेश सब। एहि दुःखद समय मे आफिसक अधिकांश स्टाफ श्वभ्राक संग ठाढ़ छलनि,सभहक एक प्रयास छलै जे कोनहुना ओ सामान्य भ' सकथि।

आ श्वभ्रा सेहो नैपटाप बन्न क' देलनि। बहुत झटकिन स' दिमाग के संयत केने छलीह,सच स्वीकार करबाक स्थिति मे आयल छलीह, प्रायः मास दिन स' आफिसक काज सेहो शुरू क' देने छलीह, नहि त' भाँग – भाँग करैत खाली घर काटै' दौड़य छलनि। होइत जे बढ़ैत अवसाद स' दिमाग खराप भ' जेतनि। आघातो त' बड़ पैघ लागल छलनि! दू दिनक भीतर माँ आ पापा दुनू संग छोड़ि देलखिन। ओ कारी दिन आ राति आ ओ भयावह सन्नाटा!

झगड़ो झंझ कत' देख' देलकनि किओ? अंतिम यात्रा की एहने होइत छैक? पन्नी मे बन्न देह आ इलेक्ट्रिक शवदाह गृह,ओतय ठाढ़ दुइगोट– टापर श्वभ्रा आ निखिल

सब ।

रॅस खाहिसक किछु संगी–साथी फोन कय रॉान भरोस दैत छलनि । हॅं, मकान नं.54 के मेहवा खाँटी खा निखिन सब कखनो संग नञि छोड़नखिन, नञि त' हिनका की होशि छलनि जे किछु कण्ठ तव दितथि !

खा खाग दू मासक रॉाद पहिन रॅव शिशिवक फोन खायन छलनि । जखन रॉाबूॅ खा माँ द्:खित छलखिन,ओ कतेक खधीवता स' शिशिवक फोनक प्रतीक्षा कवैत छलीह ! क्षदा जहिना ओ नेपत्ता छलाह तहिना हुनकव फोनो । रॉाबूॅक स्थिति जखन खवाप होमय नगननि खा कोनो खस्पतान मे रॅड नञि भेटैननि,तखन निर्नज्ज भ' श्वभ्रा स्वयं फोन केनखिन– "निखिन,खमाॅंक रॉाबूॅक त' रॅह्त जान–पहचान खछि,एकटा रॅड कहना दिया दिय' । "

"हॅं,देखैत छियै, कोनो ब्यवस्था भेने फोन कवैत छी । "–कहि जे फोन कटैननि शिशिव,तकव रॉाद कतेक रज्रपात सहननि एसकवि श्वभ्रा, किन्तु शिशिव किंरा हुनक पिताक दिस स' संरेदनाक कोनो फोन नञि ! ओ जिरैत छथि रा मवनीह एकव कोनो जिज्ञासा नञि ! खा खाग ! खाग ओ चाहैत छथि जे हम सभ काज छोड़ि हुनकव फोन के प्राथमिकता दियनि !

खहीसभ चिन्ताजान मे ओझवायन श्वभ्रा केॅं समयक कोनो होशि नञि वहननि खा साँझ मे फोनक रॅदना शिशिव सद्य: ॅंपस्थित छलाह ।

"फ्वसति भेटै गेन ? "–स्वव नञि चाहियो तिक्त भ'

গেননি ।

"নঞি ,এখন হ্ৱসতি কত' ? খমা ̐ ংকে ̐ ং ব্ঁঝনে খছি এহি মহামাবী মে কাজ কতেক ৰঁঠ়া গেন ছৈক । কখনো ভোজন– রিতবণক ব্যরস্থা দেখূ,কখনো দরাগক ব্যরস্থা,কখনো কোনো শিকাযত ভ' জাগ ত' মীডিযাক প্রেশব সহ্ন ! নেতাগিবী কোনো খাসান কাজ ছৈক । "

"তখন ? "–

" স্বনূ শ্বভ্রা,খমা ̐ ং হমব ভারী পনৌ ছী, খমা ̐ ংকে ̐ ং হমব পদ– প্রতিষ্ঠাক ধ্যান বখৰাঁক চাহী । হমবা পতা নাগন জে খমা ̐ ং সাঁঝ–বাতি খপন পড় ়াসী সংগ ঘ্মৈত বহৈত ছী,নোক খনস্ক্রন গপ ৰঁজৈত খছি । জে ভেনৌ সে ভেনৌ,খাৰঁ খমা ̐ ং খপন ব্যরহাব সংযমিত ক' নিয' । "

"খছা ! খমা ̐ ংকে হমব কিংরা হমব ব্যরহাবক পতা বহৈত খছি ? তখনো সংরেদনা দেৰঁ জরুবী নঞি ব্ঁঝাযন ? হমবা ত' ভেন জে দেবিযে স' সহী,হমব দ্:খ ৰাঁটৈ' এনহ্ ̐ ং খছি । "– খার্ত স্বব মে পীড় ়া দেখাব ভ' গেননি ।

"দেখূ শ্বভ্রা,ও সভ এতৰঁহি ওবদা নিখা ক' খাযন ছনাহ,কী কবরৈঁ ? হম ওহি দিন নঞি ছনহ্ ̐ ং এত',দোসব কোরিড প্রাষ্টৈকাঁন ত' পানন কবৰাঁক চাহী ন ! "

"ওকব ৰাঁদো ভেন হোযত জে শ্বভ্রা সেহো নহিঁএ জীতী

त' ঔপচাবিকতা মে সময নঞ্চ কিযৌক কযন জাগ, নঞিঁ ? "

"শ্বভ্রা ! এহন ভাষা রাঁজি ক' খহাঁ অপন গনতী নঞিঁ ন্বকা সকৈত ছী। খহাঁক উঁছৃংখন আচবণ হমব ঘবক মর্যাদাক অন্বৰূপ নঞিঁ অছি। সমেষ্ঠ্র অপনা কে। মোন বাখূ জে ও সৰঁধ খহাঁক দিবংগত মাতা- পিতা স্থিব ক' গেন ছথি। "

"কোন আচবণ ? কেহন উঁছৃংখনতা ? "তৈশে মে রঁজিতে ছনীহ শ্বভ্রা,তখনে নিখিন নিধোখ পৈসনাহ আ

-"চনূ ন,আগ ঠহন' নঞিঁ চনৰ্ব কী"-রঁজিতে ছনাহ কি দৃষ্ঠি শিশিব পব পড়ননি আ প্রশ্নবাচক দৃষ্ঠি স' শ্বভ্রা দিস তকননি।

"ও শিশিব ছথি,এমএনএ স্বহাস বাঁবূক প্বত্র। আগ ফ্বসতি ভেষ্টননি ত' জিজ্ঞাসা কব' এনাহ অছি। আগ হম নঞিঁ জা সকৰ্ব,খহাঁ ঘ্মি আউ। "

"আরোঁ প্বছবৈঁ কেহন উঁছৃংখনতা ? "-কষ্টগব স্ববেঁ রঁজনাহ শিশিব।

"হঁ, অবশ্য। ককবো সংগ ঠহন' জাযৰ্ব উঁছৃংখন আচবণ ছৈক ? "

"হঁ,বোজ জাযৰ্ব, সময- কুসময একটা জবান নড়কীক ঘব একটা প্বৰুখক আযৰ্ব,বাত্তক দস-দস রঁজে ধবি বহৰ্ব কী মর্যাদিত কহন জা সকৈত ছৈক ? মাঁ- বাঁবূ নঞিঁ বহনাহ ত' খহাঁ এতেক উঁছৃত ভ'

জাযৰ ? কিছু উঁম্মীদো দেনে ছিযৈ কী ? হমব পবিচয ভারী পতিক ৰূপ মে নঞি কবাযৰ কী গশাবা ক' বহন ঋছি ? "

–ক্রোধ মে ৰেঁসম্হাব হোগত ৰজনাহ শিশিব।

"শিশিব ! ঋাৰ ঋহাঁ পব হমবা ক্রোধ নঞি,দযা ঋারিঁ বহন ঋছি। ঋহাঁক ও সংস্কাবে নঞি ভেৈন জে ঋহাঁ উঁচিত– ঋন্বচিত ৰূঝি সকী,ঋপন গনতী মানি সকী কিংরা স্বধাবি সকী ! ঋহাঁকে সহাও দেৰ হমবা জৰুবী নঞি ৰূঝাগ ঋছি,তৈঁযো কহৰ কিযৈকি ঋহাঁ ঋপন চবিত্র ঐনা মে দেখি সকী–

স্বনূ,জখন হমবা সভ স' ৰেঁশী ঋহাঁক ঋগতা ছল,তখন ঋহাঁ নেপত্তা ছলহুঁ,একটা ফোনো স' সাঁত্বনা দেৰ জৰুবী নঞি ৰূঝাযন ঋহাঁকে। গাজিযারাঁদ ঋা দিনশাদ গার্ডন কে দূবী ঋহাঁ নেন পহাড় ভ' গেন ! হম কোনা রিঁপত্তিক সময কটৈনহুঁ,হম জনৈত ছী ! জঁ নিখিন সব ঋা হ্নক মাগ নঞি বহিতথি ত' হমবো নঞি দেখিতহুঁ ঋহাঁ । ওএহ দূনূ গোষ্ঠে এখন ধবি হমব সংগ ছথি,হম কোনা খাগ–পীরী, কোনা এহি ঋরসাদ স' নিকনী,এহি নেন ও দূনূ গোষ্ঠে তপেব ছথি। ভবি দিন এসকব মসান সনক ঘব মে বহি হম পাগন ভ' গেন বহিতহুঁ ? তৈঁ রিঁন্ব নাগা ও ঋৰৈত ছথি,হমবা খ্নন হরা মে ন' জাগত ছথি। ঋা ঋহাঁ– ঋহাঁ জাসূস নগৌনে ছী হমবা পব ! ছি: ! ঘিন ঋৰৈত ঋছি ঋহাঁক সোচ পব।

ঋা উঁম্মীদ ত' হম নঞি দেনে ছিযনি কোনো হ্নকা,ঋাগূ

की कवरॅ,ओ हमरो पता नहि, किन्तु अहाँ सन संवेदनहीन व्यक्ति संग हम आगूक जिनगी नहि बितायब ओ निश्चित अछि।"

"अहाँक ओ साहस! अहाँ चिन्है नहि छी हमरा।"–तमतमाएल ठाढ़ भेलाह शिशिर।

"आबे त' चिन्हलहुँ! अहाँ जा सकैत छी।"–कहैत दवरॅज्जा बन्न कयलन्हि आ भोकारि पाड़ि क' कान' लगलीह।

খকুণ নান দাস

দূ টা রীহনি কথা

১.রীপ্রেক

...ধ্ব জাউঁ ,কেহন হতী ।

...কেহন ।

...বসহফক্ষূঁ খাম জাঁকিত ।

...সে কী ।

...সৈহ কহনী য ।টিক্ষনে সে খহাঁ নজবি খিবরৈঁত বহনী । দেখ দেখ জাগত বহনী য । হম খাসা মে ধিখান সে বহনী । খরঁ তঁ খাম পাকি কে সিন্ববিযা গেন হয । খহাঁ তঁ খেনে রিঁগাড় দেনী ।

মৌসমী পৈব কে নহ খোটৈত মূবী ম্কৌনে নদ্ধ নদ্ধ সোহন স রঁতিখাগত খপন মনক ভড় াস নিকানি বহন ছনৈ ।

দবখসন ওকব প্রেম মে দবক্কা নাগি গেন বহৈক ।

...সে ত ঠীকে । হমবা সঁ ওতেক বোকন নৈ গেনৈ

,মতনরঁ প্রতীক্ষা কৈন নৈ ভেনৈ ।খারেঁ কী ভেনৈএ ।হম খখনো তৈযাব ছিকিযৈ ।ওা পসিন ছৈ হমবা এখিন্তা।

...হমব হিবদয কাঠ কে হাঁবী জৈসন হয ,জে খাগি পব দৃ রেঁব নৈ চঠি সকয হয ,রঁ্মনী ।

ওা দোসব তাকি সকৈ হয ...ত হম নৈ ।

সূকুজ ভগমান ড্মি গেন ছনাহ। সাঁঝ শিতা গেন বহৈক খা মৌসমী খপন ডেগ ঝঠকি দেনে ছনৈ ।

২.পবরঁতিযা

পবরঁতিযা কে হাক দৈত ঝ্ঁঝ্খাগত ওকব মায রঁজনৈ ,"খাগ তোহব রঁপহিযা ঘবসূবক মগন ছোড় । দেতৌ । ভবি দিন ঙা সম্ববী

মোরাঁগনক খেন মে ঘবক এক টা কাজ নৈ কবৈএ ,জানে কোন মাহটব সঁ রঁতিযাগত বহৈএ । কী পঠৈএ ভগমানে জানয ।

হম কেমহব কেমহব কী কী কৰু , থাবী রাঁটী ,গায গোৰু ,গোরঁব কবসী ,কনউঁ রেঁবহটি খাকি দ্ধপীরাঁ রঁচা কে সম্হাৰু । সামনে ফাঁগট পব পবন পবরঁতিযা কে দেখিতে ও ধ্মধ্মা দেনকৈ ।

গস্ক্ন কে টৈম ভ গেন বহৈক ।

কনৈত ,খাঁখি পোছৈত তামসে পিত্ত ঘোব পবরঁতিযা সাগকিন উঁঠা রিঁন খেনে গস্ক্ন চনি দেনে বহৈক ।

রার্ষিক সমারোহ মে খাগ সরঁ খভিভারক কেঁ রঁজাওন গেন ছনৈক ।

ডী.এম সাহেরঁ দ্বাবা 400 মীটব ,100 মীটব এরং 90%উঁপস্থিতি পব পার্রতী ক্মাবী কে নাম প্রথম পুবস্কাব উঁদ্ঘাষিত হোগত দেখি ক' পবরঁতিযা মায কেব খাঁখি নোবা গেন বহৈক ।

कल्पना झा, बोकारो

बीहनि कथा

------यदु कका के कतेक बर्ष क बाद तीन टा पुत्र भेलैन। समय स सब सयान भेला। समय बितिते सबके अपन जजात बखरा कैनाय उचित बुझी,गाछी गेना। हाथ मे कागज देख बखराक पुछलकैन!

---कि भेल मानिक ? बिना बाजयत आखिक गशाबा सं ओकरा बजौलैन। ग बरका क, ओ मांझिल के आ ओ छोटका के!

---बखराक बाजल मानिक खतेक तबदूत सं एकरा बचोलौ आ एखने कोन खगता पड़ी गेल बखरा के!

---बे तों नय बुझरिहीं हमर बखरा नागय सं पहिने ग हम काज क दी। नग मे ठाठ पोता बाजि उठल!

---বাঁবাঁ ও বঁড়কা আমক গাছ হমব বাঁবূঁ কে নাম কয দেবঁ। বাঁড়ু বে ওহি মেঁ ফল নহি হোয ছয।

---চট্ট ও বাঁজি উঠন ত ।হমব বাঁবূঁ সঁ কোনো ফলক উম্মীদ নয করু !

স্বভাষ কুমাব কামত

অস্পতাল

- আযঁ হৌ ! ঝুন্না সুনবৈঁ এল "জে অস্পতাল মে একোটা বেঁড নৈ বাঁচল ছৈ"

- ঠীকে স্বননো কক্কা

- হৌ ! তখন নোক বিনা ওনাজ কেঁ কোনা বঁচত

- কক্কা অহিঁ কহুঁ তঁ হম অহাঁ অস্পতালক নেন নড়নিয কহিযা । হম অহাঁ তঁ নড়নিয বঁস মঁদিব - মস্জিদক নেন আওব আগ ও বঁদ অছি

বংগ

ঝগর্া – ভাঙ ! ঋাগ কানি ঋহাঁ চিতিংত ব্ৰ্যাগত ছী

ৰঁকবা – হঁ ভাঙ ! ঋহ্লুঁ ঋাঙ কানি ভোৰে–ভোৰ ৰাঁগ নৈ দৈয ছীযৈ "সে কি ৰাঁত"

ঝগর্া – হঁ যৌ ভাঙ ! ঋাৰ্ব নোক ৰ্হৈসী "শৰীফ ঋাওব নিৰ্ধনকেঁ সতবৈত ছৈ'

ৰঁকবা – ৰাঁত ঋহাঁ ঠিকে কহনৌ, "জে সমাজক নেন জতৈক নীক সোচতাহ ঋাওব কবতাহ , ঙঁনপ্লৈ সমাজ ঙঁকব ঙঁতবৈহ ৰঁড়কা দ্শ্মন"

ঝগর্া – ঋাৰি মন্বখ বংগ সঁ কম 'হমবা ঋহাঁক সোনিত সঁ ৰ্হৈসী হোবী পসংদ কবৈত ঋছি' ।

চ◌ॅকনেষ্ট

– খাঙা দূ কপ মীঠগব চাহ ৰঁনাঙু

– খহাঁকে তহ ডাগদব মীঠ সে পবহেজ◌ু কবৈ নেন কহনৈ ছথি

– তেঁ ন খাঙা ষ্টৗ কহি ছী

– কিযা খাঙা কিছু রিশেষ খছি কী ?

– বেডিযো পব নৈ স্বননিএ জে "খাঙা চ◌ॅকনেষ্ট ডে ছিযৈ" । খাৰঁ দাঁত ত খছি নৈ । কম সঁ কম সংগ ৰৈঁঠ মীঠগব চাহো তহ পীৱী ।

নূন

– হে যৌ ! কাল্হি সঁ তিমন মে নূন কনি কমে ডানবঁ

– কিযা "তিমন ৰেঁসী নূনগব ভঽ গেন কী'

– তিমন তঁ নিমন্ন খছি

– তখন 'ডাগদব কহনৈথ কি নূন কম খাণ্ড নঽ'

– নৈ যৌ

– তখন কিযা কহৈ ছিএ "নূন" কম

– হম খহাঁ তঽ কিসান ছী। খপনা সভকেঁ দর্দক কেয বূঁসত। "খখন বাঁজাব মে হমব খহাঁক ফসন সঁ বেঁসী মহংগ নূন বিক বহন ছৈ" ।

आँननाङन

– হে যে ! কনিযা

– হঁ মাঁ, কি কহৈ ছথিন

– হমব পোতী 'নর কনিযা রৈঁনি দোসব ঘব জা বহন থ্ছি' ওতহ কেনা বহত, কখৈন খৈতি কখৈন ন ?

– সে তহ মাঁ ঠীকে কহৈ ছথিন

– একটৌ কাজ করুঁ ন, মকঙা কে নারা, হ্মবহী, সতূথা রুঁচীক খনগ সঁ দ দিযো

– মৈযা থহুঁ ন। থাৰ ও সময নৈ বহন জে থাহাঁ সোচে ছিএ। জে মোন কবি সে খাঙুঁ, থাৰ সৰ কিছু ৰঁনন – ৰনৈন থাঁননাঙন ভেটৈঁত থ্ছি।

পূনম ঝা, কোটা,বাজস্থান

২ টা বীহনি কথা

১."কাকী বঁজনীহ"

--

"কাকী গোব নগৈ ছী । " খংগনা খবৈত বিঙ্কু (দিযোব ক বেঁটা) বাঁজন ।

"নীকে বহ বৌআ । কহিযা এনাঁ ? "ভনসা ঘব সঁ কাকী বঁজনীহ ।

"কাল্হি এনৌঁ কাকী । কক্কা কত ছথীন ? "

"খহিঠাম ছথীন। খহিঠাম খাবৈঁ খা বৈঁস । "

"কাকী ! কক্কা সঁ খাবঁ ভানস কববৈঁ ছিযৈন্হ ? "

"বৌআ! জখন বাঁন-বঁচা খপনা মেঁ ব্যস্ত বহতৈ ত মায-বাঁপ সেহো এক দোসব কে নৈ দেখতৈ ? "

२.'पवराह'

"थाओ थहाँ सेरॅ काटि क हमबा नै देनौं न ? " घवरानी दूध क रॅबतन चुल्हा पव चढारैत रॅजनीह।

"हैया निय पहिने सेरॅ खा निय । " घवरॅना सेरॅ काटि क दैत रॅजनाह ।

"ह्रुँउँउँ.. हैया खाय छी । "

"पूबा द दिय की ? "

"नै नै थाधा सं रॅसी हम नहि खा पवरैं छियै, से थहाँ के बूँझन थछि न ? "

"हमबा सेरॅ नीक नै नगै थछि ह्मदा थहाँ के द्खावे ओ थाधा सेरॅ हमबा खाय पड़ ेत थछि । " घवरॅना सेरॅ क टुकड़ ा चरॅारैत रॅजनाह।

घवरॅानी मोनेमोन बुॅदबुॅदेनी 'हमबे कोन नीक नगैत थछि, ह्मदा थहाँके सेरॅ थ्एरॅाक कोनो दोसव तवीका हमबा नै थरैत थछि। '

पूजा झा. कोठा

<u>ঔবত</u>

ঔবত কে জে পহচাননক, সমস্ত্ রিশ্ব্ ব্রঁহ্মান্ড কে জননক ।

 মাঁ জননী কে মর্যাদা কে ত ব্রঁহ্মা , রিষ্ণু মহেশো তক মাননৈথ ।

ঔবত কে মহানতা ই কহাঁ কহাঁ নৈ তৌনন গেন , কখনো গংদী কখনো র্ব্বী কি সরঁ নহী রাঁজন গেন । জে জন্ম দেনক হমবা খাহাঁ সরঁ কে জেকব করুণা কথা হিনা দৈত খছি ভগরান কে । "ওর " খগব হন নহী খৈতৈথ ত খাও ও সৃষ্ঠি নহী হোওতা , হন্তী খগব খপন বাজ নহী ছপৈরঁ তৈথ ত জগত মেং গীতা কে বৃষ্ঠি নহী হোওতা । কেকৈযী বাম কে রনরাস নহী দিযৈরতৈথ ত বাক্ষস কে বাজ হোওতা । বাধা বাস নীনা নৈ কবিতৈথ ত সংসাব মেং প্রেম নৈ হোওতা । ঔবত হব জগহ নীকে কেনৈথ , পব ওকবা রঁদনা মেং হ্নকা কি ভেটৈন । ক্যা প্রতাবিত কবৈত ছথিন ত ক্যাঁ খপমানিত, ক্যা ব্যংগ্য মেং কহেত ছথিন জে ঔবত ত খবনা ছথি । খতে মহানতা বখিতো দহেজ কে নেন জবাযন জাওত ছৈথ ঔবত । মনোবংজন কে নেন রঁচন জাওত ছৈথ ঔবত । কি কৈহ সকৈত ছী চংদ রুপৈযা কে নেন সতাযন জাওত ছৈথ ঔবত । ন জানে কতেকো ডাঁকটৈব ,গংজীনিযব , রকীন পৈদা কেনে হেতী । দ্ভাগ্যিরশী রঞ্জ পব ক্যা নৈ দৈত ছৈন দনিন । হব রঞ্জ ও কাজ খারৈঁত ছৈথ ও দোসব কে, কখনো মাঁ কখনো রঁহিন কখনো রানা রৈঁনক । ও স্বনি নিখ দেশী

রাসী

ঔবত তখনে তক জনাযন জৈতী , জাৰঁত তক ও কৰুণা কে দেৱী ছৈথ | জাহি দিন বণ চংডিকা ৰৈন জযতী , ওহি দিন খপন খধিকাব মান সম্মান সৰঁ পাঙাৰঁ জযতী | খাহাঁ ওকব খধিকাব কি দেৰৈঁ, জে খাহাঁ কে খধিকাবী ৰঁনেনৈথ | খাঙা জঙা স্তুব পব ঔবত ঠাঠ ছৈথ ,ও স্থান ও খপনে ৰঁনেনে ছৈথ | ঔব খাগা প্লগতি কব চাহতী ত খূদ স কবতী | একব চিন্তা নৈ কৰু জে খাহাঁ সৰঁ পব ভবোসা কবতী | খাদিকান স কনিকান তক খগব ঔবত বণ চংডিকা ৰঁনন বৈহ তৈথ , ত খাঙা রিশ্বি ভবি মেং মমতা ,দযা করুণা কে পবিভাষা নৈ হোঙাতা |

খারোঁ সময খছি পাপ কে প্লাযশ্চিত কৰু ঔব খপন উঁন্নতি কে স্ববক্ষিত কৰু | 'ৰবনা ও দিন দূব নৈ ' জহিনা দহেজ কে খাবোপ মে জবাযন জাঙাত ছৈথ ঔবত , তহিনা জনা ক বাখ ক দেতী সৰঁষ্টা এক ঔবত |

ঔবত কে শানীনতা কে উঁপহাস নৈ উঙাডুঁ ,ঙা ধবতী সেহো এক ঔবত ছৈথ খঙা দেৱী কে গুণ গাডুঁ |

ডঁনাহনা

খবে নহি হোযত খাঁহা স । ছোগব দিযৌ নাঙঁ হম ক দৈত ছী । নিবংজন জী সবনা জী স ব্যংগ্যামেক নহজে মে

কহনখিন । সবনা জী ফীকী হঁসী রিঁখেবৈত ফেব জ্টি গেনৈথ সাঙাকিন কে রৌন্টে কস মেঁ ।

50 রর্ষ কে সবনা জী খপন রঁচা সরঁ কে কারিন রঁনাক ও খপন সপনা কে থাহ নেরঁ শ্বব্দ কেনে ছনৈথ । ঔব

সাঙাকিন চনেনাঙা ওহি সপনা কে এক টৌ ছোব ছনৈন জেকবা ও কসি ক পকঙ কে কোশিশি ক বহন ছনৈথ । মগব

নিবংজন জী হমেশা হ্নকা কহৈথি বহৈত ছনখিন জে খাঁহা স ঙা নহি ভ সকৈত খছি । খাঁহা কে রঁস কে রাঁত নহি খছি,

মূর্খ ভ গেন ছী কি এতরাঁ সমঝ মেঁ নহি খারৈঁত খছি জে খাঁহা স ঙা সরঁ নহি হোরঁ রঁনা খছি ।

কাহ্নী দেব তক জখন সবনা জী স কোনো ডঁত্তব নহি ভেটনৈন ত নিবংজন জী প্ছনখিন , &#39 কি ত খারঁ নাবাজ

ভ গেনৌ ।

সবনা জী মিঠী হ্মস্কান নৈত কহনখিন খবে নহি নহি ....খাঁহা কে ঙা ডঁনহন , তানা , র্‌যাংগ্যামেক শৈঙ্ক , ঙা

ঠহাকা ঙযা সর্ঁ তহমবা খাগা র্ঁঠ কে ডঁর্জা দৈত খছি । হমবা ঔব মেহনত কব কে নেন ম্লবিত কবৈত খছি । ঔব মনে

মন ঠাঙন নৈত ছী জে ঙা ব্যক্তি কে গনত সার্রিত কব কে খছি ।

খতেক কহৈত ও পৈডন মাবৈত , সাঙাকিন পব সরাব ভ ক নিকনি পঙনৈথ ।

<u>প্রিয়ংবদা তাবা ঝা</u>

<u>৪ টা রীহনি কথা</u>

<u>১.খন্নদাতা</u>

মহেশে খপ্পন খেতমে তন্মযতা সঃ খ্বপী চনরৈঁত চনরৈঁত রিচাবক গহন সক্ষদ্রমে সেহো ড্রঁকী নগৌনে ছন। কোরী , টৈমাটৈব, সেম, ভাটৌ, কীনৈ ছনৈ ওগ ছোটৈ ছীন খেতমে।

খূরঁ নীক তবকাবী সরঁ ভেন ছৈক , মোন কনী প্রসন্ন ভঃ গেনৈ। ক্ষদা মোন জোগ পাগ কর্হা ভেটি পরৈঁ ছৈ ? সাহুকাবকে পাগ নেনে ছিযৈ , ওতঃ সরঁ টৌ তবকাবী পানিকে ভার নেত খা খপনে খূরঁ ফৈদা কমৈত। এহি রেঁব খগহনী ফসনি সেহো রঁড়রঁঠ়ি যাঁ ভেনৈ , ক্ষদা সূদ চ্কবৈঁত, চ্কবৈঁত কিছ খাস রঁচি নহি সকনৈ। কতেক দিনসঃ র্ঁচিযাকে ফোন গছনে ছিযৈ , ক্ষদা খহ্ল ফসনিপব নহিযৈ ভঃ সকনৈ।

মহেশে খহী সরঁ গ্বনধ্নমে নাগন ছন কি ভাতিজ দৌড়ন এনৈ, কক্কা , স্বনৈ ছহক , খারঁ খপনা

सरँके दिन रँदनि जेतै। से की ? कोनो नाटैबी निकनन छौ की? ध्रुव, तोँ नै ब्रुझै छहक, सबकाब हमबा सरँ नेन नरँका कानून रँनौने छै , आरँ छोटैका, रँड़का सरँ किसानके रँाजिरँ दाम भेटैतै , आरँ अन्नदाताके धियापुताके सरँ मनोबथ पुबरँ कबतै। सबकाब अप्पन सरँहक जिनगी रँदनि देतै। ओ कोन नहरँ मायाजान बचने अछि सबकाब? अन्नदाताके संरँोधनमे भबमि कह बहि जाह। ओ सरँ नेता सरँहक गप्प छै रँौआ। मोन माबि कह जिनगी रिँतैरँा नेन एकटा शर्हक छनारा। एतरँा रँजैत अन्नदाता नागि गेनाह पुनः अप्पन कर्मक्षेत्रमे।

२.उँपबाग

रस्वधा भगरतीके साँझ देरोंक ओबियानमे नागन बहथि। मोने-मोन बत्तुका काजक फेहबिस्त सेहो रँनि बहन छनैन्ह, जन्दी-जन्दी भानसक सबंजाम कऽ रँचा सरँके पठेरोंक ख्छि।

एम्हब सास्वके मोन खबारँ बहरोंक कावणे ओकबा सरँपब समय नहि दऽ पारिं बहन छियैक, पबीक्षा नगिचायन छैक, पिछड़ा नहि जाग दन्नू। ओतऽ भगरती सहाय भेनखिन्ह, मोन ठीक छैन्ह खारँ कनी।

सरँटौ काज समेटि घऽबमे ख्यनीह तऽ ओछाओनपब पैकेट पड़ल देखि मोन घोब भऽ गेनैन्ह, एक्कह्टौ चीज जगहपब किछो नहिं बाखि सकैत ख्छि। खोनि कऽ देखै छथि, तऽ गमकैत ग्वनारँक र्बुके, संगहि स्वन्दब कार्ड।

ओ कथी नेन खारँ, खहिना खनेबे पाग नाशे कबैत बछ्, उँपबाग दैत रँजनीह रस्वधा।

मोनेमोन झसकागत रँजनाह रकण, हम खूरँ र्बुनैत छी खहाँक उँपबागक भाषा।

৩. গণতংত্র

দনানপব ছব্বীস জনরবীক চর্চা রেঁশী উঁসোহসঽ ভঽ বহন ছন। রিবজূ রাঁবূঁ সংরিধানক মূনভূত তত্বকে ব্যাখ্যামে নাগন ছনাহ। প্রবুঁদ্ধ শ্রোতা নোকনিক খনহুঁ সহমত হোথি, কৌখন রিবোধোক স্বব খাগরঁ জাগত ছন। রুঁধনা জে দনান রঁহাবৈত ছন, ঙা সরঁ গপ্প স্বনৈত খকরঁকৈন ঠাঠ় ভেন ছন। ওকব ঙা হ্মদ্রা দেখি রিবজূ রাঁবূঁ ঢৈকৈত কহনখিন্হ, জন্দী-জন্দী হাথ চনারঁহ, হ্মংহ খোননে কী ঠাঠ় ছহ? তোঁ কী বুঁঝরঁহক গণতংত্র?

জী সবকাব, সৈহ তঽ। জখন সরঁ এক্ক বংগ ছৈ, সমানতাক খধিকাব ছৈক, তখন ফেব ?

৪. তিনৰাঁক মৰ্ম

কনী এম্হৰ স্বনূ।

হঁ খৰৈঁ ছী।

ফেব কনিযে কানমে, স্বনৈ নৈ ছী কী ? এতেক কান সহ খারাজ দহ বহন ছী , খারি কহ ক্ষবতা, ৰঁডী নিকানি কহ দেৰ ,সে নহিঁ।

ওত্তহি খনমাবীমে টাঁগন খছি , খপনে সহ ৰাঁহব কহ নিযহ নহ কনী , ওবিযা কহ ৰজনীহ নান কাকী।

এহন কোন ৰডা়কা কাজমে নাগন ছী খহাঁ , ত্তবছৈত প্বছনখিন্হ নান কক্কা।

কনী তিনৰা ৰনৰৈঁ ছিযৈ , হাথ নাগন খছি , ৰ্‌স্মিতে নহিঁ ছিযৈ দোসবা কে কাজ খহাঁ সৰ।

ঞা কোন ৰডা়কা কাজ ছৈ। মৌগী সৰহক খাদতি হোগছৈ , বাগকে পহাডা় ৰনৰৈঁকে , এতনী টা কাজ নহ কহ ভবি দিন ৰৈঁসন বহৰ খা মহুঁ হন্না , এত্ত কাজ , এত্ত কাজ। দেখূ , হম কেহন মটপট ৰনা দৈ ছী। ঞা কহি , নান কক্কা তিনৰা ৰনৈৰাঁক উঁপক্রম শ্বৰু কহ দৈনন্হি , নান কাকী মনা কবিতে বহনীহ, ক্ষদা ও কি স্বননিহাব।

জহিনা পহিন নছূ ৰাঁন্হৈ নেন মিশ্রণ হাথমে নেনন্হি ,

হাথ পাকি গেলৈন্হি, জন্দীসহ হাথসহ ফেকবাঁক কোশিশ কৈলন্হি , ক্ষদা গ্বড়ক পাক , কী হাথ সহ জন্দীসহ ছূটৈ ভলা ? নান কাকী তিনবাঁ বাঁন্হবঁ ছোড়ি , নানক্কাকে দবাগ নগা বহল ছথিন্হ আ জেনা বিন বাঁজনে প্বছৈ ছথিন্হ , বুঁঝনিযৈ তিনবাঁক মর্ম ।

বরি ভূষণ পাঠক

ঘব (এক)

ডেনী শ্বব্ধ হোয 'হমব বাঁবূ এহল ,হমব ভৈযা এহল ' ।

দ্পহব তক বাঁত পহুঁচ জায ' হমব গাম মে এনা ' । ক্ষদা উঁপসংহাব হোয সাঁঝ তক ' ছোটকা চৌধবী এহল আ মৈঁঝলা চৌধবী এহল ' ।

ঘব (দূ)

জে থাবী আগঁঠকূঠি বহ ,সে কতৌ গেঁটল ,কতৌ ওহিনা বাখল । খাএ কান মে এগো দ্গো মঁজা জাএ ।

ৰজাব সং আনন তবকাবী ওহিনা মোবা মে নূবিযৈন । ভনসাঘব মে কতৌ পিযাজ কহ ছিনকা ,কতৌ উঁসনন আনূ কহ ছিনকা । বৌত্তকা মন্ছবদানী কেও খোননাহব নৈ । সাফ় আ পহিবন কপড় ানত্তা একে সংগ খবাম কবৈত । দনান যা অগিনা কমক ক্ষনো কংসেপ্ট নৈ ।এনা মে জে কেও গেট ঠকঠকৰৈ , তহ পহিনে ঙা রিচাবন জায কি শাযত দোসবক গেট ৰাজৈ ছৈ ! দোসব তেসব ৰেব গেট ৰাজৈ ,তখন ৰানে ৰচ মিনি কে অগিনা ঘব কহ সফাঙা শ্বব্দ ভহ জাগ । সফাঙা মনে অগিনা কমক সমান কেঁ জেনাতেনা পাছূ নহ আননৈ বহৈ । ঙা কাজ ৰচাহ সৰ আটৈমেটিক শ্বব্দ কহ দৈ । কহৰাস্বনৰা কে জকবী নৈ । ক্ষদা সৰসং আনংদদাযক চীজ় বহৈ কি কেও নৈ আৰৈ ঐ ঠাম ! নে কতৌ জেনএ নে ককবো এনএ । থিব পৃথ্বী ! অতিথি হীন ব্রহ্মান্ড !

ঘব (তীন)

আনংদ জী নিস্ষ্ট ৰনেনে ছথিন । কনিযা কহিযা কহিযা ভানস ৰনৰৈ ছথিন , কহিযা কহিযা আনংদ জী । কহিযা কহিযা মোটৈন সং আৰৈ ছৈ আ কহিযা কহিযা মংত্রে সং কাজ চনৈ ছৈ । স্থিতি জেহন মোয , মাঁ কে কহন যাদি আৰৈ ছৈন ।নেনপন মে মাঁ কহৈত বহথিন 'আ নে ৰৌআ , একো টা দানা নৈ ছোড় ।জত্ত দানা ধোনিধানি ৰনতৌ ,ওত্ত দিন ভুকআ বহৰহী ' ।

<u>খমবেশ ক্মাব চৌধবী</u>

<u>২ টা বীহনি কথা</u>

<u>১.ব্যথা</u>

– কত গেনহুঁ

– খাবৈত ছী

– সভটা সমান ,বাখি দেনিযৈ

– হঁ দস জোড়া মৌজা , পাঁচটা দস্তানা , দু দর্জন রুমান খা বীসটা ছোটকী গমছা বঁড়কা মোড়ামে বাখি দেনহুঁ–

কনে সবেবে এবৈ নে , বৌখাকে জন্ম দিন ছৈ

– हमबा पता श्छि।

– कहैत छल पप्पाके कहिए केक श्वानिद नेन.पड़ ासमे छसातटा दोस्तके भोबेभोबे कहि एनैया .कपड़ ा नइ नेरेँ

– हं हं। सभटा नइ नेरेँ।

------- ---- --

– नेंट भइ गेन

–.हाँ

– एना मोन किया मस्वश्वाएन श्छि .

– रौश्वा कतइ गेन

– रॉहबि रॅचा सभ संगे खेनैत श्छि

– किछ पाओ श्वहाँ नग श्छि कि

– नहि , किछो नहि रिंकन.

–– एक सप्ताहसं नोककतेहन श्वान्दानन चनि बहन छै जे प्वनिस चाबियो घनटा निक सं रैंसए नहि दैत छै . ३०० टैकाके रिंकनै. के के २३.० टैकाके भेनै ३.०टैकाके जिनेरी नइ नेनियै.

– पैरे एनिए एतेक द्बसं

– हाँ. तै देब भइ गेनै.

– कपड़ ा नै हेतै एहि रेंब रौश्वाके––

খাঁখি পোছতি সাড় ৗসং ৰাঁজএ নগনী – নোককে কি ফবক পড় ৗত ছৈ– কৰৈত বনৌ খান্দানন পাওৰঁনা সভ –হমৰে সভ নেন এহনে দিন ভগৰান দেনে ছথিন।

২.খৰোঁধ

– স্বখেসব

– জী মানিক

–এস্হব খাৰঁহ। ৰৌখাকে খংগনামে মোনেনে নগৈত ছৈ, কনে দনান দিশী নহ জাহ। দনানপব ৰঁচা সৰঁকে দেখি মোন নগতৈ।

–হং মানিক

–কনে ৰুক্ষ। ৰঁড ঠঁড ছৈ, স্বেষ্ঠব পহিবা দৈত ছিযৈ। ––––

–– ন জগযৌ

–– সোগবথা ,ৰে সোগবথা

– কি ৰাঁৰূঁ

– ঠ্যেসন গেন বনী

– হং নৌ

– একবা সনে খেনীহনে।

–रॅडमारा उठि गेलै, पहिने खँगना जो मनकाणनसं एकब टैपी नेने खारिह

– नञ ।

– कने हम पहिब कञ देखियै

– माबरौ कि साब । दूटा बॅसटे पहिबने छी ने बे ।

– हमबा तञ ने टैपी दैत छह था ने झ्ेटैब । खाली रॅड़ के नोकके जाब नागैत छै कि – कहैत थाँखि के नीचा कञ नेनकै ।

সাঁত্বনা মিশ্রা

বীহনি কথা– বঁড়দক ঘঁটী

ভোগিযা প্বখাবক বৌাম পব হাথমে একটৗ সটৈকা নেনে চৈনসঁ স্বতন ছন।

খ াস্হব বঁড়দ ধান দাউঁন কঽ বহন ছন .

তাবঁত গোপান জী জে পেশাসঁ বকীন ছনা ,জা বহন ছনা।

প্বখাবক বৌাম পব ভোগিযা কে বেঁস্বধি পড়ন খ া বঁড়দ কে খপনে মোনে দাউঁন কবৈত দেখি ঠমকি গেনা ।

ফেব কিছু ভাঁজ নএ নগনৈন তঽ ভোগিযাকেঁ উঠেনা খা কহনা খাহিবো বাঁ... ঙা কী ছৈ ? ?

তূঁ তঽ স্বতন ছহ খা গ বঁড়দ খপনে মোনে দাউঁন কবএমে নাগন ছৈ সে কোনা ? ?

ভোগিযা কহনক –হে যৌ গিবহত বঁড়দ কে গবামে বঁড়কা ঘঁটী নাগন ছৈক,জখনে ঘঁটীক স্বব নহি স্বনাগত

খছি তঽ

উঁঠিক এক সষ্টকা দএ ছী ,ফেব চনএ নগএ ছৈক, ৰ্‌সনৌঁ !

গোপান জী সহমত নহি ভেনা,খা হ্মঁহ ৰনা কঽ ৰজনা... ।

নএ নৌ.... জৌঁ এক্ক ঠাম ঠাঢ় ভ গৰ্দনি হিনাৰএ নগএ তঽ ? ? ভোগিযা ৰাজন... হে যৌ গিবহত খহাঁ রকীন ছী,ৰড়দ নহি ! ! খহাঁ কেঁ তঽ পেশা খছি সংকা কেনাগ ।

গোপান জী ভোগিযাকেঁ দেখিতে বহনা। ভোগিযা ফেবসঁ প্ৰখাবক্ল ৰোম পব স্বতন !

রুচি স্মৃতি

২ টা বীহনি কথা

১.খোজ

উঁহাপোহ মে বহথিন ও..

কী অছি জিনগী ? এ প্রশ্ন অনেকানেক বেঁর হ্নক মোন মে এনৈ।

রযস ভ গেনা কে বাঁদ কেরন রিরাহ কবরঁ ? সেহো সময ভ গেনৈ ত ককবো সঁ ভ' জএত ! আকি জে জন্দী ভেষ্ট জাএ বঁনা ছএ !

তকব বাঁদ কী ?

মন মাএব কে আপন জিনগী মে নোগক ভীড় মে আপন নোগ খোজবঁ, শেষ নোক ত'অপন স্বার্থ

পূর্তি ধবি তক মাত্র সংবঁধী অছি।

২.খামেনির্ভর

হ্নকর নাম ছৈ রঁরিতা।

রঁরিতা খেত-পথার মে কাজ করথিন ।

খেতক কাজ হ্নকা রঁড্ড সোহারৈঁত ছৈ।

"রিযাক জোগার ভ' গেলৈ যৈ মায, রিহানে হম খেত মে রাঁঙগ করবৈঁ"

"রঁরিতিযা তোঁ ঘর অঁগনা কে কাজ দেখ ,খেতী-পথার রাঁঙ দেখ নেথ্ন.রৌদ মে কাজ করৈত কতেক কারী ভেলহী যৈ ঝঁহ দেখৈত ছী.কখনো.. কিযো রিখাহো লৈ করতো" মায তামসে কহলকৈ।

রঁরীতা খাপন উঁজরন কেস কে হাথ সে সমেটৈত কহলকৈ"হমরা রিখাহ কররাঁকো লৈ ছএ!

খূরঁ নীক খেতী করৈ নাগন ছৈ রঁরীতা।

এক দিন গামক হ্মখিযা ওকব দেহবি পব এলৈ"ৰঁৱীতা গৈ ৰঁৱীতা... স্বলৈ..."

 কিসান সম্মান কে লেন সবকাব তোহব নামক ঘোষণা কেনক।

আৱঁ ৰঁৱীতা খেতী সংগে, সামাজিক কার্য সেহো কৰৈত বহি, পতি দ্বাবা নাগন ঔবত সৱঁকে ও অপন খেত দৈত বহি খেতী কবৱাঁক লেন, ছোটি নড়্কী সৱঁকে পঢ়্ াঙা কে সংগে খেতী কবৈক গুণ সেহো সিখাবৈঁ।

দ্ৱাব পব সাঁঝ দৈ কে ৰাঁদ ৰঁৱীতা কে মায ৰঁৱীতা কে ৰাঁপ সঁ কহনকৈ –

"জং রিরাহ ক' লৈত ত ঐতেক কাজ ক' আগ সম্মানক হকদাব ৰঁনি পৰৈঁত ?

<u>দেৱেন্দ্র মিশ্র, বাজরিবাজ,নেপান</u>

<u>একতা</u>

নহব কাতক একটা চভচামে তীনটা সিংহেসেবা পাড়া,
তীনূক নাঙড়ি তীন দিস, হ্মহ এক্ক দিস । একটাক
সিংঘ বঁড়কা-বঁড়কা, দাসেবকে মমেনরাঁ খা তেসব
রিন্ব সিংঘেকে ।

-খপনাসভক জীরন রেঁকাব ভ' গেন । নাকেসভ
খপনা স্বার্থে সিংহেসেবা রঁনা দৈএ খা খপনাসভকেঁ খপনা-
খপনা ভাগপব ছাড়ি দৈএ ।

- হঁ, দেখ নে ! নাকেকে খেতমে জাগতে দেবী
হন্না জে কবএ নাগৈএ ! স্বার্থীসভ !

-ওতরেঁ কর্হাঁ ! বঁড়কা রঁবছী ন' দাগৈএ খা
কচরাঁরঁধ ক' দৈএ ।

সর্বসম্মত নির্ণয হাগেত খছি খাপসী একতাক খা
খপনাসরঁকেঁ খেহাবনিহাবপব খাক্রমণ কবরাঁক ।

তখনহিঁ দছিনরঁবিযা টৌনে দিসসঁ খারাজ স্বনাগত খছি
-

এৈহ২২২ত, এৈহ২২২২২২২ত .... ! ! তীনূক কান ঠাঠ় হােগত ঋছি । রিন্ব সিংঘরঁনা ঠাঠ় হােগত ঋারাজকেঁ ঋকানৈত ঋছি । মন্মিনরাঁ সিংঘরঁনা ঠাঠ় হােগত ওকবা ধকিঋ ারৈঁত ঋছি ঋা দবররঁব মারৈত ঋছি ।

এৈহত, এৈহ২২২ত ...... জােবক ঋারাজ ।

রঁড়কা সিংঘরঁনা দা ড়া ক' মন্মিনরাঁ সিংঘরঁনাকেঁ মারৈত ঋছি জােবসঁ পাঁজরেমে । থ্স্স দ' রৈঁসি গেন ও ।

রিন্ব সিংহরঁনা ত' পহিনহি হাবি মানি নেনে ঋছি । রৈঁসনাহা সেহা ঋপন একতাক ঋসফন যােজনাপব নাে ব চ্রাঁ বহন ঋছি ।

मिन्नी मिश्रे, पटना

के सम्हवत ओ गृहस्थीक भाव !

अपन नव विवाहिता, मास्टवनी कनिया संग,नवका मकान मे घुसिते विद्वान प्राफेसव पति, गर्व सं बजलथि, " स्वन्न , प्रिय, एहि महल मे अहांक सुख भोगक सबटा समान --कपड़ ा, गहना , फ्रीज़, एसी ..

आदि –आदि, हम कीनि क भवि देने छी । आब अहां अपन ओ गृहस्थी के सम्हावि क बाखू ।

हां, एहि गृहस्थीक भाव सं हमवा फ्री क देब ... बहुत बास बिसर्च वर्कक काज अधुबे पड़ल अछि । सभके प्रकाशन हेतु , हमवा... यथाशीघ्र प्रेस पठेबाक अछि । "

नवकी कनिया, हस्कुवाइत बजलिह, " बुझलौं, हमवो वहए मोन होइए जे अहांके होइत अछि । "

কোযন সন মীঠী খারাজ কে স্বনি প্রাফেসব সাহবঁ , নজাগত, সক্ষচাগত বঁজনাহ," কনে বঁতা নে দিয, জে কি মোন হোগত খছি ? "

" ত, স্বনিএ নিয, গহে হোগএ জে ভবিদিন হম খহী জেনা খানী পঠিতে ঠৌ বহী । "

কনিযা কে মনসা স্বনিতে দেবী , পতি দের কপাব ঠোকৈত বঁদবঁদেনা, " সবঁ কোঙা স্বনৈ জাউঁ, প্রাফেসব ফেন ভ২ গেন খা মাস্টবনী পাস। "

গৌৰী শংকৰ সাহ, গ্ৰাম+পো০-ত্তনাপত গংজ, থানা-ঝংঝাৰপুৰ, জিনা-মধুবঁনী, বিহাৰ 847109

ভাৱ

পৰীক্ষা দিযাবঁয নেন সপ্তা খাযন ছনথি মাস্টৰ সাহেবঁ। সংগমে ড্ৰাগৰব সেহো ছননি। জখন দোসৰ সিটিংগ এক বঁজে শুৰু ভেননি তঽ কিছু সময পছাতি খেবাঁক নেন খাবকে কাঁনেজ দিস বিদা ভেনাহ। গাড়ীকেৰ খপন স্থান ধৰা একটা ঘৰদোকনিযা পৰ পহুঁচনথি। সাত -খাঠ খাদমী একসংগে খা সকৈত ততেক জগহ ছননি। এক খাদমী পহিনে সঁ পাৰি বহন ছনাহ। মাস্টৰ সাহেবঁ দূ জগহ খেনাগক খাঁউৰ দঽ সীট ধঽ নেননি।

খেনাগমে ভাত -দানি, খন্নূ-কোভীক তৰকাৰী,খন্নূক ভুজিযা খা পাপড় বহনি। দোকানদাৰ প্ৰেমপূৰ্বক সভগোটৈকেৰ খিযা বহন ছনাহ। হুনক উমৈৰ পৈসঠসঁ কম নহি হেতনি।

তখনহি পহিনে সঁ খাযবঁনা খাদমী হুনকা খাৰাজ দেনকনি কি কনেক ভুজিযা দেবঁ যো। মাস্টৰ সাহেবঁ বাঁজি উঁঠনাহ-খতেক উমৰি ভেনাক বাঁৰজূদ খহাঁ নোক সবঁ

কে খিযা বহন ছী, এক তবহে তহ দেশী সেরাঁ কহ বহন ছী।

তখনহি ও দোকানদাব মাস্টব সাহেরঁক পনেষ্টমে পাপড় দ' দেনকনি। পহিন্বক খেনিহাব রাঁজন খাঁয যো মাঁগনে বহী হম খাওব দেনযনি হ্নকা।

মাস্টব সাহেরঁ সোচি বহন ছনাহ নীক ভার বহনে হ্নন সেহো ওহনে কীনে ?

সন্দীনাবায়ণ ঝা

নখন রাঁব়ূ

নখন রাঁব়ূ খাগ জ ঁ জিবৈত বহিতথি ত কতেক প্রসন্ন বহিতথি। নখন রাঁব়ূ জখন পন্দ্রহ বর্খক বহথি ত পিতাক স্বস্মারাস ভএ গেননি। জে কিছু জমীন জান বহনি ,দিযাদবাদ হবপি নেনকনি খা ভাগুা বহিন সংগ খনাথ ভএ গেনাহ,কোনো উঁপায নহি বঁচননি ,ভূখে পবিবাব বিনষ্টি গেননি খা তখন নখন রাঁব়ূ এক গ্রামীণ সংগ কনকত্তা গেনাহ ঝদা হাবড় া ব্রিজ পব ও হিনকা ছোড় ি ভাগি গেননি ,পদ্রহ বর্খক নখন রাঁব়ূ খূব কননা জে খাব কী কবব ,ঝদা খপনা মে ঁ ধৈর্য খা সাহশী বাখি সঘর্ষ কবয নগনাহ জে কানাঁতব মে ঁ ভাগ্য পনষ্টি গেননি খা খপন নগ্ন , সন্দনিষ্ঠা কে বঁদৌনত একষ্টা খুশিহান পবিবাব ঠাঠ় কেননি। ঘবক সভ বাঁন বঁচা ,বৈষ্টা ভাতিজ সভ কে পঠ় বে ঁ নহি কেননি বঙ্কি উঁচ শিক্ষা তক দেনখীন জাহি বঁদৌনত হ্নকব পবিবাব দেশী বিদেশী মে ঁ ঝংডা গাবি দেনকৈ। ওকব একেষ্টা কাবণ ছৈ ও সন্দনিষ্ঠ ছনাহ,ঝূঠ নহি ,বৈঁগমানী ,ঘূসখোবী নহি কেননি। ও সভ বাঁন বঁচা কে কহনে গেনখীন জে সন্দনিষ্ঠা পব বহৈ জাযব। খাগ ও বহিতথি ত কতেক প্রসন্ন বহিতথি ঝদা স্বৰ্গো স ঁ খপন সফনতা পব ঝস্কবাগত জরুব হেতো।

ঘনশ্যাম ঘনেরো

রীহনিকথা খা 'ঘনেরো'ক খরধারণা

রীহনিকথা কী ছৈক ? একব সংরঁধ ককবা সঁ ছৈক ? একব প্রারূপ কেহন হোগছ ? রঁস্স ! এতরাঁ জানি জাগ, একটা নর রিধাক জানকারী পূর্ণ ভ' জাগছ।

'রীহনি' শৰ্দ্ধ সঁ 51% নোক খনভিজ্ঞ ছথি খা 'রীহন' শৰ্দ্ধ সঁ 11%। খথতি শৰ্দ্ধ উঁচাবণক খসবি মষ্তিষ্ক কোনা করৈত ছৈক তকব খাকনন কযন জা সকৈছ। মৈথিলীমে শৰ্দ্ধক নিপিরঁহ্ন খা উঁচাবণ সামান্যতঃ খাম নোক কেঁ দ্রিধামে বখৈ ছৈক। জখন খাম নোক একবা পঠরাঁ নেন উঁস্কেকতা দেখরৈছ, খপনে মাতৃভাষা খপনহি কিনঠ্যক খরধারণা সঁ প্রতাড়িত ভ' জাগত ছৈক। তকব কাবণ খল্প পঢ়রঁ খা মাতৃভাষা খছি তঁ রাঁজি নৈত ছী রা হ্মহ সঁ খসি পড়ৈত খছি রা ভ্রনচ্কমে মৈথিলী শৰ্দ্ধক উঁচাবণ ভ' জাগএ, ছৈক।

'রীযা রা রীজ (seed)' কেঁ খধয্যন একটা গূঢ় রিষয থীক। একব সংরঁধ মাতৃত্ব সঁ সেহো ছৈক। খাহে মানর হো রা জীর-জংত্ত খা গাছ রিবিছ। জখন রীযা কেঁ খনুকূন স্থান ভেটৈ ছৈক তঁ কিছ সৃজন কবরাঁ নেন খগ্রসব হোগত খছি। তখন হোগত ছৈক স্ফুটন। পেংপী... দূ পতিযা..

তখন একবা কহৈছ –'রীহনি' ।

আর্ রীহনিকথা পব অরনোকন কবী তঁ একব স্বরূপ অনমন এহনে মোরাঁক চাহী। আমক আঁঠীমে নতামক পেঁপী নহি হেতৈ তহিনা জাহি কথামে এক্ক কথ্যক রাঁনগী জে স্বব হ্মখবিত মো রৈহ রীহনিকথা কনৌত। তেঁ আকাব ছোর্ট হেতৈক। রাঁনগী মে100 সঁ 125ক নগীচ.নিষ্কর্ষত: পৌবাণিক স্ত্রাত্র জনবন কথাক পবিষ্কৃত রূপ রা কথাক নেষ্টৈস্থ্ট রর্জন!

এহি রিধাকেঁ জে ভাষা অপনাওত তকব ভরিষ্য দীর্ঘজীরী হেতৈক। কাবণ সভমে ওা গ্বণ ত্তবত নহি মোগছ জে অপন ডঁকেঁঠা কেঁ কাগজপব ডঁতাবি সকয। হঁ, তখন অপন ডঁকেঁঠাক মূন সিহ্বাঁত কেঁ নিপিরাঁহ্ব ক' সাহিত্যক ভঁডাবণ ক' সকৈত অছি। তকব ফনাফনী দেখন জা সকৈছ জে মৈথিনীমে নর সাহিত্য সৃজনকর্তাকি ডঁজাহি আএন ছৈক।

নৈহ–নৈহে গ্বনরিঁযা

–হে যৌ মাঁ! হম কোন সাড় ী পহিবি উঁপনাযনক হঁকাব পূব' জেরৌঁ ?

–গংজীনিযবক রৌহ খা সাড় ীএ নেন রেঁনন্ন! পহিক নে, জে খন্নবধিযাক রিঁযাহ বাতি ছমকৌনে বহী। ননহোন,

ছিছনৌখা। কেহন তঁ ননিতগব নগৈত ছন।

–হুঁ, কহকনকৈ জে! ওগ দিন তঁ নোক সভ যৌহ সাড় ীমে দেখনে ছন, ফেব রৈহ পহিক ? নোক নেন তঁ ঙা প্ববান ভ'

গেনৈ। জাথ্ ঙা খপনে হঁকাব পূবি খারৌথ।

–খছ! খারঁ' দিযৌ নান রঁচা কেঁ, নহি এক গাঁঠ সাড় ী কীনা ক' বখরঁা দেনহুঁ তঁ ফেব...

–ঠিক্ক যৌ মাঁ ?

–ঠিক্ক নহি তঁ কী ? খহীঁক সংস্কাব সন ওকবো রিচাব হোগক তখন নে ?

–से की यौ माँ ?

–हमरा तँ माथ–पैर हेरायल अछि जे लाल रँचा ओ नहि कहि दीअ जे प्रतीक तोहर प्रवान भ' गेलौ, आहाँ संगे रथहिँ तँ लोक की कहत !

अभिनाष ठाकुर, लोहना पठशाला, मधुबनप्पुर

टैकध्यान

-- माँ आग हमरा स्कूल जाए के एकछा नहिं अछि ।

-- राँबूँ तमसौता ! जल्दी नहा सोना लिअ आ आग दस टा टैको देवँ स्कूल जाउं लेना !

-- मास्टर सहैबँ जे पठ़ैरँ छथि से हम बुझरेँ नै करत छियै त' जाकऽ की लाभ ॥

--- अप्पन पोथबि म'न अछि ?

--- हाँ त से की ?

--- रँग्बना टैकध्यान लगेने बहैत छैक तखने ओकर पेटैक अभिनाषा पूर होए छै । तहिना अहूँ मास्टर सहैबँक बात पर टैकध्यान लगेबैँ त हमर अभिनाषा पूर हएत ॥

খখিনা নন্দ ঝা 'বমণ'

চশ্মা

খন্হবোন সাঁঝেমে জে স্বনোচনা নোষ্টা নয ৰাবী গেনী,সে ঘ্বি খাঙন পাযব নঞি দেনী। বাতিসঁ প্রেম কান্ত ৰাৰূ এহি খঠ◌়োবিমে ৰেষ্টী নেন কিনোবি কাষ্টি বহনাহি। যৈ স্বনোচনা ছী যৈ......, ৰেষ্টী......, যৈ স্বন্না.....। ফনেবিযাসং খসক পতিকেঁ সহসঁ সোঝাঁ হোময নেন পনৌ শনৈঃ শনৈঃ তৈযাব কয বহন ছনীহ।

-- "খাৰ এহিমে হমব ৰেষ্টীক কোন দোষ। এহি ৰোন ঝাঁফবমে দূ চাবি খধমনোক ৰনজোবী কয দৌক তহ খসগব খৰনা খপনাকেঁ কতেক ৰচাওত।"

-- "এহন খর্বদর্ব জ্নি ৰাজূ। ক্যা নৈ কিছু কযনে হেতৈক হমব ৰেষ্টীসঁ।" ৰাজয নেন প্রেমকান্ত ৰাৰূ কিছু ৰাজি দৌথ,কিন্তু হ্নকো খন্দসা ওহনে খনিষ্ঠ, ষ্টা পব ছৈন্হ। ফন ফ্রঁহ নয নোকক সোঝাঁ হেতা। হোগন্হ পৃথ্বী ফাষ্টি জায খা ও ওহিমে সমাধি নহ নৈথ। কোনো ৰিষধব পাযবকেঁ হৰৈকি নৈন্হ। এক্কা ক্ষণ এহন খপজস জীৱন জীখৰ মৃত্সং ভাবী ছনৈন্হ। তাৰৈত খঠ◌় াবি

नग किछु राँत स्वगर्र्‌गेलै। लोक नपकल। जे देखलक सेह सन्न। प्रेम कान्ता राँरूँ दुह्‌ रेकती ओतय एला। कोलो हिंसक जन्तु ह्नक रेंटौक लहासकें चिथड़ ी कय देने छलैन्ह। से देखि ह्नका जानमे जान एलैन्ह। ओत्ते कने हन्नक भय, रेंटौक रियोगमे कानय नगला।

सरिता झा 'सोनी'

सेहेन्तो / रेंगबता

फ्नेसबि के दुतिर'ब सँ रिराह भेलैक छल। जोगेसबा के पहिन्वक कनियाँ रिराहक किछुए सान भेलैक रीमाबी सँ स्वस्थ्यसिधावि गेलैक.. !

फ्नेसबीक छैनक नररिराहित ननैद "झनीतिया" रेंसी कान भेंटघाँट करय खरैत छलैक..हँसी ठहक्का..चौन दुन्ब मे लागतबहैत छलैक। एकदिन रेकदपहब झनीतिया फ्नेसबी नग एलैक ओकबा उँदास देखि प्छनकै..

~~भौजी भैया खूरँ मानै छथि ने'.. गन्द्रप्वजा मेना खूरँ घ्मौननि फिबौननि..ने' हँ ओ नरँका सिनेमा सेहो देखौननि

ने..की' सभ ख्उनननि कने कह्नु ने... !

~~ रौखा छोड़ू ने ...

~~"यै भौजी' भैया त खूरँ शौखीनदाब छथिन..पहिन्वक भौजी के न' क' रँछु...

~~ फ्नेसबी थाँखिक कोव सँ ৫ঘরৈত নোব পোষ্টেত রাঁজনি....

"যৈ রৌথা থহাঁক পহিন্বক ভৌজী ছন "সেহেন্তা"

থা হম..ছী "রেঁগবতা"... !

পূনম ঝা "স্বধা", ফবীদারাঁদ

সেন্ফী

ওমহব সঁ.. হেনো – হেনো ......

এমহব সঁ .. হেনো কে ?

হেনো ! মামী হম খুশী,

হঁ রৌথা কহ্ ? নানী থারঁ থপনা সরঁহক রিচ নৈ বহনি।

মামী যৈ মামী , নানী কোনা হমবা সভকেঁ ছোড়ি কs চৈনি গেনৈয যৈ । থারঁ হম ককবা নানী কহরৈঁক যৈয, মামী । হমবা রঁড্ড কনায যৈ মামী......

রৌথা নৈ কানূ থাহাঁ,

নানী রীমাব তs ছনৈথ নে। থা র্ঁঠাপা সেহো থারি গেন ছনন্হি। চ্প বদ্ধ ....।

ओमहव सँ ख्शी ...कहनौं हं मामी हमवा एकटा नानी कें

फोटै पठा दितौउं। तs हम कनी फेसबुक पव दैतियञ।

नेकिन बौआ यै नानी हमवा कहनैथ

यै कनियाँ.. ख्शी जे आयन छन से अपन मोबाइन सँ धाँयं-धाँयं अपन फोटै खिचै छन आ

हम ओकवा नग ठाढ़ भs गेनियै त'कहनक, कनि कातs भs जाउं ने हम सेल्फी नै छी । हमवा बड्ड दुख भेन !

बौआ नानी कहि गेनि हं

जे हम मवबै तs ओकवा ने एकोटा फोटै पठायबै आ ने हमव काज में बजायबै .।

बौआ आहाँ नानी कें भोजभात में जरूब आयबै ।

तखने सभगोटै सेल्फी नेबै ।

মনোজ মংডল

মাঁ

নাবী জীরন মাহৃত্ব প্রাপ্ত কেনা পছাতি পূর্ণ ভ' জাএত খছি ঔব কোনো নাবীক নেন মাঁ রঁনর কোনো রবদানসঁ কম নহি । খপাব রেদনাক সহনারাদো মাহৃত্ব প্রাপ্ত কেনা পছাতি জে হর্ষ নাবী জাতি খন্বভর কবৈত ছথি ও নীখরঁ সংভর নহি। মমতা রঁহিনকে ও সৌভাগ্য রিখাহক পংদ্রহম রঁবখ রিতনা পছাও নহি ভেঁটন বহৈন জে প্রসরক রেদনাসঁ রেঁসী কষ্ঠদাযক বহৈ। ওনা মন হিযা হাবি বহন বহৈন হ্মদা খাঁখিক কোনো কোণমে মাহৃত্ব মমত্ব খখনো দ্রঁকন বহরেঁ কবৈ । রিদ্যানয জেরাঁ এমমে খপন স্কূটি বোকনে ছনী তখনে একটা রঁচা মৈন মোন কপড়ু । পহিবনে মমতা রঁহিন নগ খারি মাঁ কহনে বহৈ। মমতা রঁহিন পহিন রেঁব খরোঁধ রঁচাক মূঁহে মাঁ শব্দ স্বনি সিহৈব উঁঠন ছনী । মমতা রঁহিন ওহি রঁচাকে হৃদযসঁ নগা নেনে বহী ঔব খাঁখিসঁ এনা নোব গিবৈত বহৈন জে জন্ম-জন্মান্তবসঁ ও স্বনরাঁ নেন র্যাক্ন বহৈথ। খখন মমতা রঁহিনক ও রেঁটা দীপক খপন

कमायक अधिकांश हिस्सा गबीरू बँचाक पठाओ लिखाओ पर खर्च करैत अछि।

ममता बँहिन हप्तु नगे छथि।

<u>चंदना दत्त, </u>बाँटी मधुबँनी

<u>प्रेम दिवस</u>

आयं यै प्रेमस्वन्नवि, आय कथीके हुनिमानि छैक, धियापुता संग हमव पुतोहुओ रैहान छथि घवरनासंगे फोटै परफोटै मरॉआन पर नगबँय नै ?

से नहि बुँझनखिन्ह बँहीन, ओ आबँ त नरका नरका जुगजम्मनाके नरका गप्प, ओ कीदुन कहय छै आओ प्रेमदिवस छै, से जे जतेक प्रेम कवय ककवो संगे तकव फोटै नगबँय छै, नीक नीक समान दै छै, यै बँहीन हमहुँ त हिनके जम्मनाके छी, तखन कनि धियापुता संगे टौरी मरॉआन सं सीखि नैत छी, बामनगव रानी बँजनीह. धौव जाउं, ओ फोटै खिचौने आ डाव घुमा मोटैबसाओकिन पर बैंसि घुमने बँसी प्रेम भ जैत, बँड्ड परेम तें एकटौ सं दूटौ बाँन बँचा होओ छैन्ह

परेम त हमवा सभके करैत छनाह भवि घव धियापुतासं भवन.

রবদান

হে স্বনয ছিযৈ , খার্ব খহ্নাঁ ঘবসঁ র্বাহেব কিন্নহুঁ নহি জাযর্ব , গ র্বজব খসৌনা সভকেঁ নীননে জায ছৈ" " হ্ুনপবাসরানী হাকবোস কবৈত র্বজনীহ । হম কহ্নাঁ কত্তহ্ নিকসয ছী র্বড় জী হৌবয খছি ত খহ্নাঁসঁ এক

দূর্বাজী নডি় নৈত ছী ' জহিযাসঁ গ বোগ র্বঠন সর্বষ্টৌ কাবোর্বাব ভগরানে ভবোসে , তাহি পব নিত্তহ্ কতৌনে কত্তীসঁ খবাপ সমাচাব স্বনাযৈ জাগযে । তখনে হ্নকব সভ দিনা খর্বাস রৌকা র্বাড় ী সঁ চাবি ষ্টৌ ভাঁষ্টৌ খানি বাখি দেনক খা রৈসিক' খৈনী চ্নর্বয নাগন । ওহ এতেক দিন র্ব্নৈত বহি রৌকাকেঁ কতেক কষ্ঠ খছি ,নে কিছ স্বনয খছি নে র্বাজি পর্বৈত খছি খাগ র্ব্নি পড়যৈগ ওকবা রবদানে ভেষ্টন ছৈক. হাঁ ,ঠীকে কহনহুঁ নেজাএ ও ষ্টেনা নে স্বনিগর্বোনা.

মোহ

“খাগযো নহিঁ খাযন দ্নূ ভায, কি রিচাব কেনক নহিঁ জানি.” সোচৈত পরিত্রী দেরী জাঁতমে খবরা চাঙঁব পীসয নগনীহ. খাঁয যৈ কাকী খৰ্হাঁ খপনে দ্খিত ছী, খা গ কি কবয রৈঁসনৌঁহ যৈ ? ব্ঁঝি পড়ঁযৈ প্রাণ ৰাগ য নেন তৈযাব ছী| বহিকা রানী জে খায তীস রৰ্খসঁ কাজ ধেনে ছন্হি সে নৌহছৈত ৰাঁজি ডঁঠন, ও বাতিখন জ্বসঁ তপৈত কাকীকেঁ কহ্না একটা সোহাবী সংগে গোটী খ্খা কয গেন ছন , সে ভোবখন হ্নকা জাঁত পীসৈত দেখি ছগ্বনতা সংগে তামস নহনহা গেনয ওকব.

“নহি হমবা কি হৈত গয বহিকারানী, তোঁ জে বাতিখন জাঁতিপীচি ক গোটী খ্খা দেনৌঁ সে মোন হন্নক নগৈত ছন দ্নূ ভাযক খরৈঁযা ছৈক নে তেঁ কনি পীসয নগনহুঁ চিক্কস, ৰঁত্ত নীক নগয ছৈক দ্নূকেঁ , শিহবমে কতয খাগত হৈত কনি খননূ ক্ষম্হবৌবীকে তীম্মন ক দিহয খা খামককে চটৈনী.”

ঠীকে কহয ছৈ, মাযক জী গাযসন খা প্বতক কসাযসন, জহিযাসঁ নৌকবী খা রিঁযাহদান ভেননি দ্নূ ভাযকে খানী

धानपान आ आमे नेरॅय आरॅय छथिन्ह अखन ऐहन दुखित छथिन्ह ओ पठ्आ कका दसदिनसं फोन पर फोन करय छथिन्ह से अखनधरि पनखति नहि भेलनि अछि.

गय कि करबॅहि परान छुटि जायत त प्रबखाक देहरि नहिने छुटैत, न जायत त महिना दु महिना नेन

रॅांटि नेत तहिसं त नीके ने. कहैत आंखिक नोर आंचरक कोरसं पोछय लगलीह परित्री देरी.

रौद (रीहनि कथा)

भोरूका गस्कुन सं स्टैकन घ'र घुरैत बहि। तखन मोन पड़ल माताजी कहने बहथि एकजोड़ लहठी नेने अरॅय नेन, भोरे नैहर जेरॅाक छलनि से मामी नेन हम सरिता चुड़ी केन्द्र पर ठमकलहुं। सरिता माय लजवि नहि आयल ,तहियो घमायल बही से पंखा के हरा लगरॅय लगलहुं। ता ओ मो हपसैत आयल। कतय छलौ यय, एकजोड़ लहठी दिय कनि दामी, रॅड़ कड़गर रौद अछि आय। दीदी, आय गाडी न'क नहि एल थिन्ह,भैया जी, कि कहियन्ह तगादा मे गेल छली। सौदा ने जाएत आ पाय दय घड़ ी दाँत निपोरॅ लागत सरॅ। आरॅ हम कोनो धन्ना सेठ जी, जे तगादा नहि करू? हम ओकर दुख रॅुझलहुं, गामघरमे दोकानदारी कोनो हंसी खेल नहि,

झदा छलय सरिंतियामाए रॅड़ उँएहगर, छोटैछिन दोकान आ सिनाओ फरााय से मो क नैत छल ,रॅचिया सरॅके

সিনাঙ্ও সীখেরোঁ করৈত ছন। ও চ্ড়ী দেখরঁয নাগন তাতক একেটা জনানী আরি গেন দোকান পব, 'হে খহাঁ রঁন্ন সিনাঙ্ও হমবা নহিযে সীখা দেনি জে কিনে সে।' মোন ত বৌদাযন ছনৈ ওকব, নোহিছক' রাঁজন, হম ঐহেন কাজ কবয ছী, আয যয ,সরঁজে সীখিযে নেত ত হমব কসটম্মব কে হৈত ?

<u>বিন্দশ্রব ঠাক্‌ব, </u>ধন্বষা: নেপান, প্ররাস:দোহা/কতাব

<u>ঘ্‌স্সা-ঘ্‌স্সী</u>

-জা! জা ঙ্‌ কি ভেনৈ ? কার্যক্রম রঁন্দ ভ২ গেনৈ!

-হাঁ ভাগ! দেখনহোগ নর্গঁ ছৌডাসরঁ দাক পী ক' কেনা বংগদাবী করৈ ছনৈ ? ত রঁন্দ নর্গঁ ভ২ জাউঁক... ?

- সএহ ত! ঙসরঁ কেনা করৈছে সবস্বতীযো পূজা দিন ক ?

-ধ্! নামকে নেন করৈছে বিদ্যাক দেবী শাবদেকে পূজা আ খাগছে সরঁ দাক-তাবী..নগরৈছে খশ্লীন ড্রেস আ স্বনৈছে খশ্লীন গীত...

–সচ বাঁত ভাগ ! ওা বাঁত একোবত্তি নীক নগঁ ভেলৈ

– নগঁ ত কেনা নীক ভেলৈ ! খন্তা ! ত দাকএ পী' ক নডাগ ভেলৈএ লৈ ?

– নগ লৈ ভাগ ! দাক ত একটৗ বহন্না ছলৈ। খসনী ঝগডাক জবি ছলৈ ফ্নেসবী.. মোহনা কহৈ ছলৈ হমবাসংগে নাঁচ খা সোহনা কহৈছলৈ হমব ছে.. হমবাসংগে নাঁচ... তহীমে ভহ গেলৈএ খূবঁক' ঘ্স্ঠা–ঘ্স্ঠী...

<u>ক্ন্দন কর্ণ, দিল্লী (তাবানামী)</u>

<u>"খাওব ছিছিযাউঁ"</u>

খাগ নাঁক ডাউঁন কে খঠাবহম দিন ছৈ।

সোহন বাঁবূ কে ঘবক নোক বঁড় বূঁঝবৈঁত ছলৈন্হ জে সবকাব জখন মনা কয বহন খছি ত' ঘবে মেঁ কিযএক নগ বহৈত ছী..

ঝদা সোহন বাঁবূ সভদিন সঁ খপনে জ্গতে চলৈত ছনাহ..

হ্নকা হোগত ছলৈন্হ জে ককবো বাঁত মানি নেবাঁক

মতনৱ ওকবা সঁ হাবি গেনহ্ঁ ! ! তেহন খহংকাবী।

কিযো ঠৈকৈত ছনৈহ্ন ত' জৱাৱ দৈত ছনখিন তোবা সৱকে খহিনা বহৈত ছৌ ডবপোকহা সৱ ! !

ঘব পব ৱৈঁস ঠৌৱী পব বামাযণ খা মহাভাবত সিবিযন দেখয মেঁ হ্নকা ৱ্নাগত ছনৈহ্ন জে ও ৱিমাবী সঁ ডবা গেনাহ

তৈঁ ভবি দিন ৱাঁহব ছিছিযাগত বহৈত ছনাহ।

খপনে ত' বামাযণ মহাভাবত নগ দেখনাহ হ্মদা খাগ হ্নকা খাঁগন মেঁ "গকড় প্ববাণ" কে পাঠ ভয বহন ছন্হি !

সোনী নীনূ ঝা

খদনাৱাঁনীক খাঁগন

ঝনহ্ফনাগত সাঁঝ ছনৈক। ডিৱিযা মে ৱেঁসী তেন নহি হোৱাঁক কাবণে ডিৱিযা সেহো ন্বকঝ্ক কবৈত ছনৈক।

খদনাৱাঁনী দিনে সোহাবী পকা নৈত খছি। ৱীজনী ৱিন জমা নহি কবৱাঁক কাবণে কাটি দেনে ছৈক ৱিজনী, কংপনি ৱঁনা।

चून्हि नग कात मे सीनौष्टै सेहो बाखन छैक। श्वदनारॉनी रॅसी क' नोन मवचाग श्वा श्वहगव क' श्वामक श्वाचाव ध' क' चष्टैनी पीस बहन छैक।

रॅौका रॅष्टौ घेंष्टै पकवि ग्मूनि बहन छैक श्वदनारॉनीक पीठ पव।

म्नन्निया दौड़ेन एनैक दनान दिस सँ श्वा मायकँ कहनकै, गै बॅुठि या तौं तँ हमवा सभकँ कहैत छँ जे खेड़मीक दानि,भात श्वा तीमन–तकश्वा पारॅनि दिन क' रॅनैत छैक, तँ नान कक्का श्वांगन बोज्ज बोज्ज परॅनी बहए छैक.. ?

श्वा श्वपना श्वांगन.... ?

रिनीता ठाक्कव, सोनीपत हविया़णा

किसान

बौ फेक्कश्वा श्वाओ ओ बॅुशेष्टै पैंष्टै श्वा रॉरॅबी सिष्टै केय फेव कतय के जतबा छै बौ ? रॉरॅू रॅजनै।

फेक्कश्वा–मौ रॉरॅू कते दिन बहरॅ गाम मे हमबा श्वाडँव के ग्वजव हेतै श्वहि खेती रॉड़ी पव

रॉरॅू– एं बौ रिसैव गेनिह ओ दिन जखैन रॅँरॅओ डिन्नी मे कि दन कहै छै कोबोना एनै त भूखने पेष्टै

सभकेँ ओकर हाकिम सभ भगेनकौ आउँब नहु पहु पौरे भगलैं । तखन त शेपथ खेनही आरॅ घ्रुबि कथ्र नहि एरैं परदेशे अपने गाम मे खेती करबैं किसान कहेरॅंवा । एतरें दिन मे सभ रिसबा गेलौ एकरे कहै छै हेहव।

फेक्कुआ – मौ बाॅबू तुही कहथ एते दिन सँ खेती करै छहथ तुं बॅदना मे कि भेटै छथ सभटौ निमन धान चाउँब बाँहव जाआत छैक रिचौनिया सभटौ नफा नैत छ आ तोबा सभकेँ नागतो नहि भेटैत छ ।

बौ बौआ से त तोँ ठीके कहैत छैं सबकाब त हमबा आउँब के स्वधिगयो नहि नैत छैक । जाय दही तहियो ओहि परदेशे सं नीक छी । जेह न्वन सोहाबी भेटैये गज्जत के सँग खाआ छी आ बहैत छी । रिपत्ति मे त फेन अपने गाम काज देनकौ

नहि जानि तोबा आउँब के ओ कोन परदेशक हबा नागि गेनउँ ।

डॉ प्रमोद कुमाव, पाँडिचेबी

ठ्हनेन छी

केहन ठ्हनेन छी ! स्ना पाँउडब त' जाय दियौ, साड़ी तक ने ठंग स पहिबय अबैंत अछि अहाँ के !

कहाँ सः हमब कपाब मे बॅथा गेनहुं अहाँ। निछ्छ छी

!

জাওঁ ৰাঁৰূ কেব সেৰা ঠৈহন কবিযৌন । ৰাঁৰূ কে পাগযে চহিযনি নে ! ঠীক ছৈ । হম হ্নকা কপৈযাক ঠ্বে পব ৰৈঁসা দেৰঁনি ! এতৰা কহি হ্মনী জী ঘব সহ নিকনি গেনখিন।

দবৰঁজ্জ পব স্বতৈ ছথিন ত্থাৰঁ।

ফূনমতী কে চৌদহম চঠ্নে বহনি কি সাস্বব ৰঁসহ নগনী। কচহা ডঁমেব! পতি–পনিেক ৰ্যৰহাব সঁ ত্থনভিজ্ঞ! চৌৰিসো ঘঁটা সৰঁ সঁ প্বছি প্বছি সাড় ী পহিবৰাক ত্থভ্যাস কবয নগনী। মাস দব মাস, ৰঁবখ দব ৰঁবখ ৰিতনৈ। গাছী, ৰিবছী, খেত খবিহান সৰঁঠাম ও সাড় ী পহিবৈত বঠি ছথিন ত্থা প্বছৈ ছথিন,

" কছ্ৰ ত' ! নিক ভেনৈ নে ? " নাজো ধাখক নেখ নহিঁ ছনি। জকবা নহিঁ ৰূ্মন ছৈ ও হঁসি দৈত ছৈক ত্থা জকবা ৰূ্মন ছৈ ও মূবী গোঁগত নৈত ছৈক।

পগনা গেনখিন ফূন সন ফূনমতী!

গবা মল্লিক, বিনাযঁস গ্ৰীন্স টৌউঁনশিপ জামনগব,গ্বজবাত

ৰেঁটৌক মহিমা

গৈ চনচনহী ! ত্থাৰঁ চ্পো বহৰেঁ ত্থা কি ৰঁজিতে বহৰেঁ। ৰঁজিতে ৰঁজিতে একবা ৰঁকাসী নহিঁ নগৈ ছৈ হে

भगवान ! बाजैत थाकबें नहिं कवत । किसो एक वती किछु चिठका दैत छैक कि वॅस ! ! ! भ जायत छै ओ बिठ़नी । कहिया बॅुगध देखिन भगवान एकवा ! बॅजैत,बॅड़बॅड़ ।गत सोचैत नीवा परेशान छनैथ । ह्नकव दूटा संतान में से बॅड़की गयैह बेंटी नीतू छनीह । नीतू संओ एकटा छोटॆ भाओ छनखिन जे नीतू के खौंमा दैत छनखिन । नीवा ओपने माथ मंटैत ,कोसैत घव में जा क बैंसन एखनो भुनभुनागत छनी । सवॅटा तमाशा नीतू के दाय(दादी) देख वहन छनीह । दाय के ओपन प्वतह् नीवा के परेशानी बॅुमाागत छनैन । म्हदा पोता– पोती के बॉननीना सेहो बॅड्ड आनंदित कबैन । आग जखन नीवा के बेंसी परेशान होएत देखनखिन तखन ह्नकव सास्व नीवा के कोठनी में गेनी । प्वतह् के बॅड़ दुनाव संओ माथ सहनाबैंत कहनखीन ; नीवा एतेक परेशान नहिं होउ । ओ बॅचा सवॅके सहज प्रक्रिया छै । हम सवॅ देखू आ ओहि में नीक बेंजाए के ओ्ान कवरिंयन्व । बेंटी के गयैह चनचनाहटॆ,कनवर संओ घव में हर्ष,उँन्नास ,उँमंग के रातारवण वहैत छैक । ओ बेंटिये के महिमा ओछि । जे एक संग दू –दू टा गृह में ओुशी बॅवसाबैंत ओछि ।

आँखि संओ टप टप नोवक धाव बॅहय नगनैन सास्व प्वतह् दुन्व के !

<u>**सन्नेन्द्र कर्ण**</u>

<u>**बॅनिया बॉबॉ**</u>

গোব– নাব , পতবে– ছিতবে, নম্রা ত্থা ছড়ী সন নাক দেখয মেং রঁভু স্বন্নব রঁনিযা রাঁরাঁ ছনাহ . একটা পৈঘ জমীদাব স্বখদের রাঁরূঁক কামতি ছনাহ.সনানা তনখ্বাহ রাঁবহ মন ধান ভেটৈত ছনিনি. এহি এরঁজ মেং হ্নক সরঁ জমীন– জান, রাঁস– কাঠ ত্থা কনম– গাছী দেখৈত ছনাহ.

ঠেন মেং জিনকা ওহিঠাম সত্নাবাযণ ভগরান পূজা রা থঠ্যাম হোগত ছন, ওতয খাবতী, চবণামৃত ত্থা চৌবঠ কেযো

দেখা ত্থা পরৈস নৈত ছনাহ ক্ষদা পবসাদী পবসৈক ভাব রঁনিযা রাঁরাঁ কেং ভেটৈত ছনিনি.

কাবণ একটা পৈঘ ছন জে রঁনিযা রাঁরাঁ পবসাদী চ্ঠকী সং পবসৈত ছনাহ.পবসাদী সরা সেব হো রা খঠ়াগ সেব ওহিমে

সভ কেং রাঁটৈত,উঁগাবী তক দৈত ছনাহ.গ রিশিঠ্যতা ছন.

রাঁরাঁ ক্ষমাবে ছনাহ পবঞ্চ সম্পূর্ণ পবিরাবিক রিকাস হেত্তে সতত্ প্রযনেশীন বহনাহ.জরানী মেং কহিযো কিবানা দোকান

কেনে ছনাহ তৈং রঁনিযা নাম সং প্রসিদ্ধ ভেনাহ.

<u>जगदीश प्रसाद मण्डल</u>

<u>पहिल प्रेम</u>

: हम अहाँ सँ प्रेम करैत छी ।

: कहिया स .... ?

: जहिया बाबूजीक मरला बाद अहाँके अभिनय करैत देखलहुँ ...

: अहाँ हमरा स नहि बाबू स' प्रेम करैत छी....आ बाबू त ककरो मन मोहि लेथिन्ह.....

: हम अहाँ स ' प्रेम करैत छी ।

: अगर प्रेम हमरा स होइत त ओहि दिन अ जाइत जहिया पाहिन डेरक मंडली के खाना लेल समान माँगय गेल रही । डेरहत अंतर अछि हमरा आ अहाँके बीच , किया बाजलहुँ नहि होयत अहाँ लेल......

आइ बीस बरख बाद हम निश्चय नहि क सकलहुँ हम्मर पहिल प्रेम ओ कलाकार छल आ की बाबू ......

জযংতী ক্মাবী

দ্ টৌ ৰীহনি কথা

১.হীবা

এং যৌ ন্বন্ ৰাৰ্ঁ.. ৰহিন ত' ফোটে সনক নৈ দেখা পবনী.. ! দেখাস্বনী কে ৰাদ বাম ৰাৰ্ঁ কহনা।

ৰাৰ্ঁজী...ফোটে ওব সোন্না মে কিছু ত' খন্তব হেৰে কবৈ ছৈ। ওনা ...ৰহিন হমব হীবা খছি..হীবা..

ৰ্ম্নভঁ..পব হম ত'খাৰ সোচ মেঁ নে পবি গেলৌ ! ৰেটৌ কে নাম্হিযে টৌ স গছনে ছী জে কনিযাঁ উজ্জব গোব ক দেৰ ! কোনা ক' হ্নকা মনেৰনি ?

ওহ ! ৰাৰ্ঁজী এনা নৈ কহিযৌ ! খাৰ ত ' কাৰ্টো ৰঁটৌ গেন ছৈ ,

হন্বখাগযা সভ কেঁ, ৰৈনা দ' দেনে ছিযে ! হমব ৰহিন ৰহ্ত গ্বনী খছি ! ন্বন্ব ৰাৰ্ঁ পবেশান ভ' কহ' নগনা !

খবে ৰাভঁ.. পবেশান জ্নি হোগ ! হম ত' ৰস ঙা কহ' চাহিত বহী জে ৰহিন নয দ্পহিযা নৈ চাবিপহিযাক গংতজাম ক' নেৰ ! ৰস্স.....

ৰাত ঙা জে বৌদ ৰসাত নৈ নাগত ত' হীবাক বঙ মংদ নৈ পবত।

२.नीक नड़की

चनू ! कतौ एकांत मे रैसी। बाघर नेहा कें कहलक .. ।

दूनू एक्कहिं ऑफिस मे कार्य करैत बहय, पारिवारिक सहमति सँ विवाह सेहो तय बहै ,अगिला लगन मे भ जेतै ।

चनू.... हमहू.देखै छी, अहाँ कत्त न' जाय चाहै छी... कहलक नेहा

.... ओ हमर मित्रक डेरा अछि.. अपने सबँ नय खाली अछि । नेहा.... आग हम अहाँक सम्पूर्ण प्रेम कब चाहै छी, अहाँक आपत्ति त नै ?

नेहा.. ....हद्दा आग हमरा घर जल्दी जेबाँक अछि ओर हे.. कनि दिनक बाद अहाँ करैत बहबँ सम्पूर्ण प्यार। के रोकत ... हा हा ...

बाघर .. ओ हो..नेहा! अहाँ साँचहुँ " नीक नड़की "छी... हम त' अहाँ क जाँच' नय ओ सबँ कहलौं !

नेहा एक मिनटे सोचि क' कहलक......अगर हम अहाँक प्रस्ताव मानि लितौं त' खबाबँ ? हम त अहाँ कें अपन मोने द' देने छी.. तनक समर्पण त' हमरा नय प्यारक प्रतिदान मात्र छै ।

.. बाघर...हम नीक बनी कि नै..खनाँ कथमपि नीक नै छी ! आगा सँ सम्पर्क करबै केब कोशिशे नै करबै ! गुड राँय ! !

<u>डा. शिव कुमार प्रसाद,</u> सिमरा, झंझारपुर, मधुबनी

<u>४ टा बीहनि कथा</u>

<u>१.छौंक</u>

हे बौ हरिया,

रौड़ देखै छियौ

दौड़ा– दौड़ी करैत !

की बात छै बौ ?

यौ सरकार,दिन राते तऽ

आबै कुकुरो ने तुकै छै,हम तऽ

मनुखे छी।

कोना सखे दौड़ैत छैक,छौंक लगै छै तखने दौड़ैत छै !

২.জনম

বৌ কোঠিযা জীরঁ২ দেমে কি নহি ?

খারঁ জী তৈযো খা কি মব তৈযো, হমবা কোনো হেবসঁ জনমরাঁক খহি !

<u>३.ফর্মনিষ্ঠী</u>

কনিযা কাকী কী ভেনৈন ?

কনিযা দিনক দোষ !

কনেক চোট্ট নাগি গেন।

রঁড় দিক্কত ভৎ গেনৈন। খষ্কা কী কবথিন,ঠীক ভৎ জেতৈন।

রেঁট্টে দেখৎ খরিতৈন,হ্মদা ভিনসবো গেট্ট রঁন্দ্ব বহৈত ছনি খা বাতিওকেঁ

জখৈন খরৈঁত ছৈন তারঁত ঞা সভ স্বতি বহৈত ছথিন।

হঁ যৈ কনিযা, সে তৎ ঠীকে কহৈত ছী। এহি জাড়-ঠাঠমে ভোবে ভোব এহি হানৈতমে হমবা সঁ এতেক সিবহী চৈঠ-উঁতৈব কোনা গেট্ট খোনন হএত।

রৌখা সভকেঁ পনখৈত নহি ছৈন তৎ কী কবরৌঁ! কাম মে রাঁহ্মন বহৈত ছথি। কতহ্ বহৈথ,খানন্দ বহৈথ।

খষ্কা কাকী খারঁ জায ছিযৈন।

জাড়,চাহো পিযৈতৌঁ কি পিরঁতৌঁ সেহো কে রঁনৌত ? খরৈঁত বহরঁ।

আৰ্ ৰঁড় খৰেঁব ভ২ গেনৈ। শ্বখন জায ছিযৈন। গোব নগৈ ছিযৈন।

সোহাগরতী বন্ধু !

৪.ৰ্হীব

ৰাঁৰা,ৰাঁৰা যৌ ?

কী যৌ,কন্ধু নে !

হমব নানী সাফ ৰ্হীব ছৈ !

কৈন্হ খহাঁ ফৌন কবিযৌ,ফেব কবিযৌ,নানী নগ ফৌন বাখন আ ও উঁঠেৰেঁ নে কবথিন ত২ খন্ত মে

হম উঁঠেনযৌ ত২ খহীঁ ফৌন কবৈত বহিযৌ।

পুছনযৌ নানী,তোঁ ফোন কিএকনে

উঁঠৱৈঁ ছনহী ? ৰ্হীব ছহী ?

কহনকৈ হঁ বৌ জেহনে তোহব ৰাঁৰা ৰঁতপদৌন তেহনে তোঁ! হম ত২ সাফ ৰ্হীব ছী।

নানী ৰ্হীব ছৈ নে ?

<u>रिद्या चन्द्र झा "रॅमरॅम", </u>शोधार्थी (पटना रिश्वरिद्यानय)

<u>साहित्य मंथन आ रीहनि कथा</u>

रीहनि कथा'क मादे जखन कखनह् हम सोचैत वनी तखन एकटा भिन्न प्रकावक सुगर्न्धगाहटि जकाँ हमवा मोन मे होगत वहैत छन । भिन्न -भिन्न कथाकाव नोकनिक रीहनि कथा पहिने पत्र-पत्रिका सभ मे पछाति सोशिन मीडिया पव सहो खभव' नागन जकवा हम ओहि समय मेँ एकटा पाठकक रूपे पढ़ैत वनी । से हमवा रीहनि कथा खूब रूचैत छन पवंच पचैत नै छन । खपना सभ ओतए कहरी छै "जूवरॅ,रूचरॅ आ पचरॅ ग तीनू रॅड्ड भागे रॅना'क होए छै" । से जूवै आ रूचै त' छन पवंच पचैत नै छन , तेँ ग कहरॅ जे ओकव कथानक खबारॅ वहैत छनै ताँय आकि रिधिपूर्रक तैयाव नै कएन गेन छनै खथरा खधखिचू वहैत छनै ताँय नै पचैत छन सेहो रॉत नै छनै । एहिमे रॉत ग छनै जे जखन कखनह् हम रीहनि कथा पढ़ैत वनी तखन हमव मोन - मस्तिष्क मे एकटा प्रश्न ठाढ़ भ' जाGत छन जे ग कथा साहित्य मे ग रीहनि कत' सँ आरि गेनै ? रीहनि त'

किसानक घव श्रा माटिक तव बहुत छनै पवंच ग साहित्यक नगव कँ कोना धकिया नेनकै ? फेव कहिएक जे छोव ने हमवा कोन मतनवँ श्रछि, कोनो कथा बहि त' हमवा एकव बसास्वादन सँ मतनवँ श्रछि । पवंच वीहनि कँ जनवाँक उकेंठा श्रा जिज्ञासा हिए वीच उँड़ माबए नगए । हम श्रपन जिज्ञासाक शांति हेतु वीहनिक श्रन्वेषण प्रावंभ केनहुं, कान क्रमे जखन रिभिन्न प्रकावक वीहनि कँ श्रवँनोकन कएनौ श्रा तकव उँत्तव पौनौं जे ग साहित्यकावक घवक श्रा पोथी पवक वीहनि थिक ।

जहिना साहित्य मे श्रान-श्रान रिधा सभक उँतपत्ति समयक प्रभाव मे श्रारि कँ भेन ठीक ओहिना मैथिनी मे वीहनि कथा कँ सेहो भेन । हँ एहि मे तकोनीन वीहनि कथाकाव नोकनि कनेक सतर्कता श्रवश्य देखौननि समयक पविदृश्य वँदनै सँ पहिने यानी श्रन्हाव होएग सँ पहिने सूर्यक रूख देखि पहिन साँझक पूर्व समूचित प्रकाशक रैवँस्था क' नेननि, पाठक मूड वँदनै सँ पहिनहि वीहनि कथा कँ स्थापित कए देननि । ओ सभ युगद्रष्टा युगपुरूष छनाहन जे समयक मूर'क भान केनाह , जे श्रवैँ वँना समय भाग-दौड़ सँ भवन होएग वँना छैक जाहि मे नोक नग समयक घोव श्रभाव बहतैक पवंच एहनो स्थिति मे ओकवा साहित्यक वँस्तुव भेटैत बहौक ताहि हेतु वीहनि वँनौननि । नोक सभ (साहित्य पाठक रक्ष) श्रपन मनोवंजक/ज्ञान/श्रामेहप्राक हेतु भरिष्य मे महाकाव्य ओ उँपन्यासे सदृश्य कथा कँ सेहो श्रपेक्षाकृत कम पसिन कवत । करिता दिस पुनि पाठक कँ मोववँ श्राव कठिनाह श्रछि , किश्राक त' करिता सँ ओही दिन नोकक

মোহ ভংগ ভ' গেলৈ জাহি দিন কার্য্য সঁ বস ,অলংকাব আ ছংদক অংতিম সংস্কাব ভএ গেলৈক । মাত্র একোদিষ্ঠ সানে-সানে হোগত ছৈ সেহো রৈসী দিন ধবি নহিএ হেতৈক জে - - - - ।

তখন ত' এহন স্থিতি মে মাত্র একহি টা ঠোস রিকল্প সোন্না এলৈ রীহনি কথা জে অমৃতস্যপুত্র সারিত ভেল । জহিনা সাগবক মংথনক উপবাংত অমৃত-কলশ রঁহবাএল তহিনা সাহিত্য মংথনক পশ্চাত রীহনি কথা রঁহবাএল । অমৃতকলশ দেরতা লোকনি কেঁ বাক্ষস সঁ বক্ষার্থ হেতু আ রীহনি কথা সাহিত্যক ভস্মাসুব সঁ সাহিত্যক বক্ষার্থ হেতু সাহিত্যকাব কে হস্ত গত ভেল ।

রীহনি কথা আখিবকাব রীহনি কথা কিআক ? একব পাছু রিভিন্ন সাহিত্যিক লোকক ভিন্ন রিচাব ভএ সকৈত অছি । পবংচ হমবা অন্বেষণ মেঁ জে ভেটৈল ও এনা অছি :- মৈথিলীক লোক ভাষা পবম্পবা মে 'রীহনি' শব্দক প্রযোগ 'রীযা' হিন্দীক 'রীজ' আ অংগ্রেজীক 'সীড'ক লেল হোগত বহল অছি । জহিনা একটা রীযা সঁ পবিপূর্ণ ফলদাব বৃক্ষক নির্মাণ সমय কাল পবিস্থিতিক অনুসাব সংভর হোগত অছি, ঠীক ওহিনা সাহিত্য মে 'রীহনি কথা' ভেল জাহি সঁ পাঠকক হৃদয মে পাঠকক ভারানুকূল ভারোত্তজনাক উপেত্তি হোগত অছি আ পাঠক কেঁ হৃদয মে রীহনি অংকুবিত ভএ কলা'ক স্বনির্মিত রিধানক অনুসাব নির্মিত হোগত অছি, পবংচ এ নির্মাণ পবম্পবা দ্বাবা স্বীকৃত রিধান আ অভিপ্রাযক অনুসাবে হোগত অছি । জে অরিশ্বসনীয বহিতো রিশ্বসনীয হোগত অছি । পাঠক ক্ষণ ভবি মে সম্পূর্ণ ঘটনা কেঁ

जीर नैत ख्छि। जाहि मे ने समय कँ रर्वादी होगत छैक खा ने रिचाव–रिनमयक ।

<u>खधनाह र्वस्त्</u>

~ हन्ना ! के ओम्रहा ?

~ हं हं कहौथ ।

~ की कहर्वनि ? डागदव – – – ।

~ की कहनकै डा॑क्टैव – – ? प्रिया ठीक त' छनि ने ?

~ हं ओ ठीके छै म्हदा , खह् र्वेब खधनाहे र्वौस्त छै खन्हौसन मेँ, से हम त कहर्वनि जे सहफगया – – – –

~ জে ৰঁজনথি সে ৰঁজনথি ফেব এহন গপ ৰঁজৰোঁ নহি কবিযথি , ও হমব সাঁউস ছথি ততৰী টৌ নেন নৈ ত' – – – –

~ হনে গৈ পিবীযা ৰঁুসৰঁহ্ন তূঁ ত্থপনে কনে (ৰেঁটী কেঁ হাথ মে ফোন দৈত) । মাঁ ঠীকে ত' কহৈত ত্থছি । ও ত্থঁতিমে ৰেঁব ত্থছি – – –

~ একব মনে কী হম ত্থপনে সঁ ত্থপন সংতান কেঁ – – – নৈ নৈ কিন্নহ্ নৈ । কী হম সভ জানৰবো সঁ খতম ছী ? ওহো ত্থপন ৰঁচা কেঁ – – –

~ নেকিন হম ত্থৰাঁশনি কবৰেঁ কে সোচি নেনে ছী ।

~ তখন ত্থহুঁ হমবা নেন ত্থধনাহে ৰঁস্তু ৰঁমূ ত্থপনাকেঁ ।

ভাৰনা মিশ্ৰা, নঙা দিল্লী।

গবীৰঁ নোক

ডেকচী 1 ঘংটা সং চূল্হী পব চঢন ত্থছি, হ্মদা এখন ধবি ভাত নহি ৰঁনন ত্থছি।

ৰৌত্থা ৰঁজনাহ -- " মাঁ ,মাঁ খাএক দে না, 1 ৰঁজৈত ত্থছি ৰঁড় ভূখ নাগন ত্থছি। কতেক দেব সে ভাত ৰঁনি বহন ত্থছি, ত্থারি ৰঁনি গেন হেতো। "

বীতিযা ৰঁজনীহ -- "কনি দেব থম ...

কনি খাব সময নাগতৈ ভাত ৰনৈ মে। "

এতৰাঁ মে ৰৌখা ভূখ সঁ হাক মাবি কে কানয নাগন,মাঁ কে খাঁখি সং নোব ঝড়য নাগন।

সোচয নগনীহ -- ওা ৰেবি কোবানা কে কাবণ সৰ কিছু ৰঁদ ছন খা সময পব খেত ৰাঁউগ নহি ভেন। ৰাঁঠ়ি কে কাবণ জেঁ ভী ফসন ভেন,সৰ তহস- নহস ভএ গেন। কোবোনা কে দ্বাবা বীতিযা কে ৰাঁপ কে ঘব ৰৈঠে পড়ন খা মজদূবী ভী নহি মিনন ।

ফনূ রিধি সে 10% ৰ্ব্যাজ পব উঁধাব নৌ কে খেত ৰাঁউগ কবনক বীতিযা কে ৰাঁপ,খাৰ কবজা কৈনা চ্কাএত ?

দোকান ৰনা সে হো ৰেহান ৰন্ন ক' দেনক.এতৰাঁ মে ৰৌখা তামস সং চ্ল্হী পব চঢন ডেকচী কে নাত নগা দেনক....

ডেকচী নিচা খসি পড়ন.. খা ওা কি ? ভাত তেঁ খছি নহি ওা মে তেঁ ছুছে পানি খছি ....

পেঁঠফনিযাঁ দ' দেনক !

<u>শ্রমব কান্ত লাল,</u> বঘুনন্দনপ্পব/ খড়ৌখা, মধুবঁনী, বিহাব 7091529

<u>উঁঘাব (বীহনি কথা)</u>

–শ্রজয , কনিযাঁ কে কহ্ন মাথ পব ন্বখা ন নেথ্ন,

–কতেক গর্মী ছৈ মাঁ বহs দর্মী নে।

– গর্মী ছৈ তহ কী ভহ গেলে ? লোক নঙ্গঁটে বহতে !

– নঙ্গঁটে কহাঁ ছৈ মাঁ,কপড়া তহ পহিবনহি ছৈ !

– মাঁ,কী ভেলেন্হি ? কনিযাঁ মাথ পব ন্বখা ন' ঘোঘ

काटैत रॅजनीह

– की कह्य कनियाँ ? अहाँ तऽ रॅह्त राँत रॅ्मियो जाय छिएक,

ओ अजैया किछ रॅ्मैयेय नै चाहि छै , नोको नाज किछ छै की नहि ?

देखियौ तऽ बामदीबी रानी प्वतौह् के ! कखनहुँ, "ह्मँह उँघाव भेटैत" ?

तारत केओ घोन केनक जे बामदीबी रानी के प्वतौह् "चौकीदवरा" संगे फ़ाबाव भऽ गेने ।

उँघाव माथ उँघाव चबित्र पव ह्मस्की मावनक|

<u>अमन कुमाव झा,</u> पाही, सबिसर – पाही, मधुरॅनी, बिहाव, पिन – ४७४२४

<u>हिबो</u>

राॅबू ओ देखू ।

अबे राह ! ओ तऽ रॅड स्वन्दव चित्र अंकित कएनह् अछि ! केकव चित्र रॅनेनह् अछि ?

अपन हिबो के ! !

अहाँ के हिबो के अछि ?

খর্হাঁ হ্দ্দ করৈত ছী ! ! রেঁঠৗ কে হিবো ওকব পিতা হোগত খছি সে খর্হাঁ কে নহি ব়্স্মন খছি ?

নহি । হমবা নহি ব়্স্মন খছি । হম তঽ রঁড সাধাবণ নোক ছী ।

সে খর্হাঁ ব়্নৌত ছী । খর্হাঁ কে রেঁঠৗ খর্হাঁ কে হিবো ব়্নৌত খছি । ও খর্হাঁ সন রঁনএ চাহিত খছি ।

ঠ্নঠূন ! কী ঞা হমব চিত্র ছী ?

হঁ ! রাঁরূঁ ! খর্হাঁ হমব হিবো ছী ! হমবা খর্হাঁ জকাঁ সভক খাশীরদি চাহী । হমবা খর্হাঁ জকাঁ খূরঁ পঠরাঁক খছি ।

খবে রাহ ! ঠ্নঠূন খর্হাঁ মোন গদ গদ কঽ দেনহ্ । গুরুজন কে খাশীরদি সে খর্হাঁ খরশ্য রিদ্ষী রঁনরঁ ।

<u>প্রভাত ক্ষমাব কর্ণ</u>

<u>প্রঙ্কতিক তাঁডর</u>

হনো ---! হনো -----! ! খাস্থা ছঁে--- হেনো ---! খাস্থা ফোন উঁঠরৈত কহয ছথীহ --- "গোব নাগৈয ছিযৌ শ্রৃষ্ঠি দীদী" ---!

শ্রৃষ্ঠি –খ্শি বহ --! দেখ তোহব পাছুন প্রঙ্কতি খাঙা ফেব ধব মে তাঁডর কয বহন ছথ্ন ---!

খাস্থা--গে --তোবো ধিযা প্বতা সরঁ তs উঁডল্ড ভোউঁক , মঁদিব কহিযো–কদান খারৈয ভৌক ক্ষদা খপ্পন সেহ্নী

नs भागि जेतौ तय एको रबेब उंपबको मन सँ प्रणाम नहि करबैय छोक ।

श्रृष्ठि--सांचे कहि बहन छै--म्दा , श्खन ओ सरॅ ग़प्प छोड़ , पहिने श्प्पन

पाहुन प्रश्नति कँ तांडर शांत कबs !

श्रास्था---ह्नका फोन दिहिन -- ,हेनो -- ! हेनो-- ! पाहुना गोब नागैय छी !

प्रश्नति --ख्शि बहुँ , कह् सरॅ नीके !

श्रास्था- हश ---, एकटौ ग़प्प प्बछैय छी--,श्हाँ श्पने घब मे श्पने धियाप्वता संग किश्राक तांडर कय बहन छी ?

प्रश्नति -गयै , सांस,गजोत, श्न्न,पानि सरॅ के सरॅ हमब खून जेना चूसि बहन श्छि श्रा हमबे ठहिय श्छि ,तोड़ ैय श्छि , श्ंग -श्ंग कटैय श्छि । श्हाँ स्वयं कहुँ जे हमब जड़न श्रामोक फहेशै किश्राक नग श्राफैद रॅनि ঝহবতে !

डाॅ.प्रमोद झा "गोकुल", ग्राम पोस्ट दीप (पश्चिम), भाया-झंझारपुर (R.S), जिला-मधुबनी बिहार(मिथिला)

२ टा बीहनि कथा

१.स्वपक गोपी

कागत केर खेतक आड़ि पर कलमक नांगैर पकड़ने ठाढ़ छी । समय अपन रेग सं ससरल जा रहल छल ,आ हम बीहनि कथा गाछक बीच मे बैसल भेल जा रहल छलहुं ।

एकाएक बिजुल हलक भाव सं अरनत आमक गाछ दिस दृष्टि गेल, ते जेना ओत ठमकि के रहि गेल

। चकमक गोर्ङगव र्रोनैन थाम डुंपव ,था थारवण पात भीतव ।प्रकृतिक स्वंदव पविहास मोन के ग्वद ग्वदा के बाखि देनक । तखने धर्ब्व केव शेर्ङ्क सं मोन चौंकि उँठन ।देखै छी ठनक जमीनक चोर्ङ सं स्वपक गोपी थाम छमोछित भेन रिंह्सि बहन थिछ ।

जेना ओ कहि बहन हो –थाउँ !हमव छाती सं रॅनरॅनैत माधुर्य बस चूसि के हमवा सनाथ कय दिय, था थपनो स्वखद थनुभूतिक संग तृप्त भय जाउँ ! !

मोन ह्नसि उँठन था नयन हिनसि गेन ,परोपकावी हनक निस्वार्थ प्रेम देखि ।

२.थनुवाग

थधवतिया मे मेघ घर्टार्टेप क' के एनै था ऋमाऋम रर्ष' नगनै ।बहि बहि के रिंजनोकाक चमक पव जोव जोव से तड़कन एसगवि सूतनि स्वखेत रानीक हृदय मे कपकपी भेव देनकै ।ओ जोव से घिघियैत राँजनि –––

कत' गेनै ? थरौ ने ! हमवा एसगव थाग रॅड्ड डव होगये ! !

ओसवा पव मशेहवी तव मे सूतन पंचम करोर्ङ रॅदनैत राँजन –

ৰৗো কে ডব কবৈ ছৈ ! মৌনমানজী কে নাম ন' ৰম্ম্যা কবোেঠৈ সৃতি বমৌ ! ! !

– নৈ••• ঙা ঘবে খৰৌ ! একবা ৰিনা নিন্ন খাগ নৈ হেতৈ ! !

– এতে ঔনবাগ খাগ কত' সে চৈন এনৈযে ?

–সে ঙা জে কৈহ নৌ ! হৈযা হম ৰিনৈযা খোগন দেনিযৈ ! ! !

কেৰাব খ্জৈক চবমবাহঠৈ ভবন খাৰাজ স্বনি পংচম ষ্কিযৈত ঘব গেন খা প্বন: ৰিনৈযা নগৰৈক খঠৈ সন খাৰাজক সংগ নি:শৰ্ঙ্ক ভয গেন খা ৰাঁহব ওহিনা ৰষকি সংগ মেঘ তড়ৈকতে বহনৈ ।

<u>নিৱেদিতা ঝা, দিল্লী</u>

<u>দ্ টা ৰীহনি কথা</u>

<u>১.ঝংহৰঁজনা</u>

ৰিৰাহ চাবি দিন পহিনেঁ ভেন ছনৈন ,গীতা মোন মেঁ সোচৈত বহথি মিনা জ্নাকে নীকে স্বভাব ছনি হিনক ,ৰেঁকাবে ডবাযত বহি কি কেহেন ভেঠৈতা ,সোচৈত নান

भ गेलैन गीताक स्मखाबरिंद ,

काल्हि चतुर्थी में किछ उंपहाब सेहो भेटैत ,सखी सब हँसैत बहथि मिनी जनीके

कत२ छी गीता

धडफडा गेली ,खाँचब माथ पब बखैत

ओ कि छैक खहाँ हमब एको टा कपड ा नहि धोनहुँ ,खटैची उंल्टा देनखिन नरका ओम्मा ,ओ सब नहि चलत हमबा घब में

खहाँ चाबि दिनसँ एके कपडा पहिबने छी ,फेब हम खटैची के कोना खोनितौं ....ओ शर्म्ह कतौ कँपैत बहि गेल....

चतुर्थी के स्मँह बँजना भेटै गेल छलैन

२.स्टुल्डर्ड

रिराहक साँठ खुनल ,बँह्त बास साड़ ी ,

देखय रना सब बँह्त प्रसन्न भेलखिन स्मदा घबक लोकक मोन म्मामबि पडि गेलैन किया त ओ सब साडी रब पक्ष नौटा देने बहथि जे सब कन्यापक्ष खानपीन में पठौने बहथि

এতেক পাওা কোডী নেনাক খহেন গ্রহ

মাঁ খহাঁ মোন ছোট্ট নহি কব্ধ নির্মনা রঁজনীহ

পিতাক মাথক কর্জ হ্নকা ত্তাত ছনৈন

চাবিম দিনে দ্বিবাগমন ভ গেনৈন

সাঁঠকে দ্সৈত সরঁ ননদি ঝঁহ রঁনরঁ নগনি

ভোবে ভোব ননদি ঐনী ,ভৌজী চিকন ন্বথা পহিবরঁ রঁহ্ত নোগ দেখৈয নেন খাওত নরকী কনিযা কে

দায খহি কছ্র হম কি পহিবি ?

ওা ‘ ন্বথা ‘

জা দায খহি ন্বথা কে ত খহাঁ সরঁ নৌটৈনে বহিএ কি খহাঁ সভক স্ট্টঁডব কে নহি খছি

ওম চৌধবী, দিল্লী

স্ববজ মাটি–কাদো গিজৈত ছন

মাঁ সোব পাবনখিন রঁউখা রঁবখা মে কি কাদো গিজৈ ছি। খারী জাউঁ নএ ত মোন খবারঁ ভ জৈত।

স্ববজ – মাঁ রঁবখা স মাটি গিন ভ কাদো রঁনি গেন হম খামক গাছ বোপি বহন ছি জে পৈঘ ভেনা পব মাটিকেঁ সরঁ দিন বখরাঁবী কবৈত বহ ।

হাঁ স্ত্রিগণো ত মাঁ হোগত ছথি হ্মদা সৱ প্ৱত কর্হাঁ গাছ্ত ৱঁনি ঠাঠ় বহৈত খড়্ি জীৱনকেঁ সম্মানিত বখৱাঁ হেত্তু.

<u>কল্পনা ঝা, পটনা</u>

<u>২ টা ৱীহনি কথা</u>

<u>১.নৱঁকা ধোতী</u>

খাগ ওঁকাবনাথ ঠাহ্কব ততেক উঁসোহিতছনথি জে পহব বাতিযে নিন্ন ঘৃঁটি গেনল্হি,ৱেঁটা খানোক সৃতি কহ উঁঠিতথিন তাহি সঁ পহিনহি স্নান ধ্যান কহ হ্কর্তা ধোতী পহিবি তৈযাব ভহ গেন ছনথি। জাহি দিন সঁ পদ্ম

श्रीक नेन नामक घोषणा भेलैक तहियेसँ एहि दिनक प्रतीक्षा छलन्हि। परसूए पटना सँ दिल्ली आबि गेल छलथि बेटा न'ग । -------
-मौ आनोक जल्दी करउ हम तैयार छी , राष्ट्रपति भवन पहुँचह् मे तउ दू घंटा लागि जेतउ ? --------कतेक हड़बड़ लागल छी बाबूजी ,दू घंटा नहि लागत एक डेढ़ घंटा मे पहुँच जाएब ,अहाँ तैयार छियै ? एहिना जेबै ? धोती तउ बड़ खराब लागैत अछि ,थम्हू हम अपन बना नबका धोती आनैत छी।
---------धुर्र बहउ ने दहक ,कोनो हमरा धोती पर पुरस्कार भेटि रहल अछि,धोतीए पर भेटितए तखन तउ तोरे ने भेटितउ ....आनोक के एहि बातक कोनो जवाब नहि फुरएलन्हि ।

<u>**२.हेराएल बौनी**</u>

"हैलो.... हँ..काकी गोड़ लागैत छी......

कोना मोन पड़लहुँ आइ हम ? "

"नहि,बस ओहिना मोन पड़ल जे अहाँ छठि करैत छी

, त' सोचल हाल चाल पूछि लैत छी, कोना की ओबिआओल
भ' बहल अछि, आग त' " नहाय खाय " होएत ने
? "

"की काकी.....अहाँ सभ दिन पटनामे बहैत बहैत ओ
कोन रोगी राजए नगलहुँ ,अपना मिथिला मे "नहाय
खाय" कहियासँ होमए लागल "नहाय खाय" नहि अबरा
अबराँगल कहियौ , हँ....आग अबरा अबराँगल अछि ।

अपना मिथिलाक लोक त' राबहो मास छत्तीसो दिन
नहाएअ क' खाएत छथि । "

<u>**भुवनेश्वर चौबसिया 'भुनेश'**</u>

<u>**संजय केर अॅंगख**</u>

–धृतराष्ट्र रिंयाक्सल छथि यक्ष भूमि केर हाल जानैक
लेल ।

–तखन संजय पान रिंडॄ केर लेल पानक ग्रमटी पर
चलि गेल ।

–ধৃতরাষ্ট্র খিসিয়াএল ত' কনখ চৈন জায় ছী খ্হাঁ পতা নৈ খায় কোন রেঁঠৌক নম্ব্ব খ্ছি।

– কনি নগারূঁ তহ দিব্য দৃষ্ঠি খা স্বনারূঁ খ্হাঁ যঙ্ক ভূমি কেব হাল!

–সংজয় এখন মহারঁনী ভীম কেব বথ দ্শাসন কেব ওব রঁঠি বহন খ্ছি।

–উঁস্কেতা মে খাব কিছু নয়া তাজা খায় কণ্ঠ সৈনিক মবন।

– সংজয় মহাবাজ খায় তহ যঙ্ক ভূমি মে উঁড়ি বহন ধূন মে কিছু নৈ দিখায য' খা ভনভনাযন চৌসব খেলৈত ঘড়ি খা দ্রাপদী কেব গজ্জত দার পব ছন তহ কঁঠ নৈ ফূষ্টন তৈ উঁপব সে ভীষ্ম পিতামহ সেহো খ্ঁগখ ক্ষনলে ছন।

– ধৃতবাষ্ট্র সংজয় জী কিছু নৈ বূঁঝনৌঁ কনি ঠীক সঁ দেখ কেব রাঁজূ।

–সংজয় মহাবাজ হমবা এখন সংখ কেব ধ্বনি স্বনায় দেনক স্বর্য খাস্ত ভ' গেন ঋঁহ রঁনা পান থ্াগক দেনক।

– খন্হবা তহিনখ নিবৰংশী ভ' জৈবেঁ।

<u>জগতবংজন ঝা</u>

<u>রাঁহনি কথা</u>

~মানিক যৌ এগো রাঁত ব্ঁঝনিঐ খমেবিকা মেঁ জো রাঁগড়েন নরকা বাষ্ট্রপতি রঁননৈ !

~ ऐं बौउं ढेनमा तोबा कहियो गांर सँ दबिभङ्गा जाय कँ जक्वी नय पबनौ तँ खमेबिका के बाष्ट्रपति कियो बँनने से बुन्नि कः तौं की कबबँही ?

~ यौ मानिक खाखिब छी तँ हमह्रँ मैथिन नैं ? खा सबँदिन ब्राम्नणे नग बहनहुं, भबि दिन टौरी देखू समाचाब बुनू खा चौक पब चोपैत कः गप्प दियौ, नोक बुनत बँड्ड कारिन छय !

~ ढेनमा चौक पब गप्प देनहाब सबँहक बँपौती कोठी खानी होय दहि तहन पमौजी घोसबते

तौं एही सभमें नय पब खपन हान बोजगाब में नागन बह !

~ हां हां मानिक से हम बुनय छी तहन ने जीरन भबि खहाँके चाकबी केनहुँ ! !

शेफानिका रर्मा, A 103, सिम्नचब ब्रू खपार्टमेंट्स, डॉ म्हखर्जी नगब, दिन्नी 110009.

हँ एहनो होयत छैक

সাস্ব প্বতহ্ক তানা তানী সং পবেশ হবদম তনার মেং বহৈত ছন। . ঘব মে কোনো কাজ মে গড়বঁড় তঁ মাযক মাথে , নীক কাজক শ্রেয বীনা খপনা পব। মায দ্খী ত' বহিতে ছনীহ পবঝ্ত মৌন মূক বঁসী বহ নগনীহ।

বীনা খপন নৈহব মেং খপন মায কে জে দেখনে ছনীহ সে হ্নকো বাঁন মন মেং সাস্ববক ৰূপ এহনে বঁসন ছন।

একটা বাঁত স্বনৈত ছী ? ----পতিক প্রেমপূর্ণ স্বব স্বনি

--বাঁজূ নে কী কহৈত ছী!

চাহ বঁনা বহন ছী!

মায মংদিব গেন ছনীহ --চাহক দ্নূ কপ ন' বীনা ডাগনিংগ টেবঁ্ন পব বৈঁসৈত কহ্ন কী কহৈ ছী!

খপনা সভ বঁ্যাহ মে খগ্নিক সোমা কিবিযা খেনে ছনৌং -- খপনা সবঁ এক দোসবাক স্বখ দ্ঃখ মেং সংগ বহবঁ , এক দোসবাক সহগামিনী বহবঁ !

---হং হং হমবা মন খছি --সে খচক্ক খহাঁক কিএক মন পড়ন ?

হম সোচৈত ছী জে হম কতেকো ঠাম চ্কি জাযত ছী --খহাঁ জাহি ঢংগ সং হমব মায সং গপ্প কবৈত ছী , ওহিনা ত' হমবো খহাঁক মায সং গপ্প কবরাক চাহী --

--की एहनो होयत छैक --परेशी ओकर कान्ह दरॅरैत रॉजन ---हं बीना एहनो होयत छैक ,,,,,

प्रभाष खकिंचन

भरोस

एकटा म्नुकुष्ट रूक्ष रॉप धड़फबाएन ह्नसि क'

এটীএম মেং ঘ্সনাহ. এটীএম কার্ড রেঁব-রেঁব মশীন মেং ঘ্সরৈঁত খা নিকানৈত রঁড়রঁড় াঙত রঁজনাহ.... ঐহন ভগযে নহিং সকৈত ছৈ....

... কহী এটীএম কার্ড ত' নহিং খবাপ ভ' গেলৈ... ফেব কার্ড কে রেঁব-রেঁব পোছৈত খা মশীন মেং নগারৈঁত..... বৃদ্ধ পসীনে পসীনে ত'ব-রঁতব খা পবেশান হোগত হ্সহ্সাগত... ঐহন ত' ভগযে নহিং সকৈত ছৈ.... রঁগন মেং রৈঁসন গার্ড প্বছি উঁঠন... কী ভেন রঁারঁা... বৃদ্ধ রঁজনাহ... হো রেঁটা কহনে বহয দরাঙ নেন পৈসা পঠা দেরঁ...এক হফতা স' বোজ এটীএম মেং খরৈঁ ছী... খাঙ পূছনিযৈ ত' কহনক খাঙ নিশ্চিত পঠা দেরঁ... হমব রেঁটা ঐহন নহিং খছি.. কহনক ত' জরুব পঠৌনে হোযত...

গার্ড রঁাজন... পাঙ নহিং পঠৌনে হোযত... মশীন ঠীক ছৈ... খাতা মেং পাঙ বহত তখনে ন নিকনত

... জাঙুঁ রঁারঁা ঘব জাঙুঁ... বৃদ্ধ কম্পৈত রঁাহব নিকননাহ... পতা নহিং কী ভেলৈ... খারঁ কী হেতঙ... এক হফতা স' দরাঙ ছটৈন খছি... রঁজৈত রঁজৈত দম্ম ফ্নয নগনন্হি....

ঝুন্নী কামত

দূ টা বীহনি কথা

১.সিয়া

–মায গে এক দিন তোবা হম চান পঁ ন' জেবৌ...

– হঁ.. হঁ... অপায বঁড়ঃ স্লেহ ঝড়ঃ ৈ ছৈ বাঁজ কী চাহী..... ?

– মায গে হম সেনা মে ভর্তী নেন এনডীএ কে ফার্ম ভবএ চাহিএ চিযৌয তূ বাঁবূ কে কহী ন.....

(সিয়া কে বাঁত রিংদেসব স্বনৈত গদগদ মন সঁ বাঁজন)

– সিয়া তূ অপন পঠঃ াঙ সঁ সমাজ মেং হমব প্রতিষ্ঠা উঁচ কেনথং ....

হম অহাঁক অহিং সপনা কে পৈংখ দের...

২.দবেগ

– कक्का ओ ककवा रियैह आननहक.... न पैब सँ चश्ती उतरैं छै आ न कोड़ ा स' रोटी.... हूं.... अकरो पोसअ आ अकब रोटियों क'... (सिनिया दोती रियाहन जोड़ ी के देख तनतनैत राजन)

– गे सिनिया एना किया जहव रोकबै छ', रोचाबी के घार अखन ताजा छै किया खोबचै छ'.... ?

तोहव चाची के मओना कि हम रउआ के छोगव दोसव रियाह कवी.... नै न... !

त' फेव ओ कोना अपन रोटी के छोड़थिन.... अपन मनक भाप ठंडा कव आ हिन्द चाचीये जेका आदव–सम्मान कव ।

शंकव के राँत स्वअन फ्निया के दुनू आँओख सँ नोड़ ढ्घैब गेन....

मिसिदा

<u>ड्रोय एगेन नैटैब</u>

गयाबाम भाञजी हेडमास्टैब छनैथ. पौबका सोनगढ़ गस्कूल सँ बिटायब भेल छलाह. कहरी छै बूढ़ बँबद खाओब बूढ़ मनुख केब कोन सम्मान ? ओ भौजी लेल,एगो नरका एंड्र्ॉयड मोबाइल कीन देलैन.

एकरैब गयाबाम भाञजी कें मेबठ जाय पड़लैन्ह. गएह बीच कोबोना काबण नाकडाउंन भ' गेलै, हुनका मेबठ मे बह' पड़ि गेलैन्ह. भौजी, भाञजी कें फोन केलखिन. गयाबाम भाञजी, मोबाइल पब बात कबैत बजलाह, "....बाँकी सब त' ठीक खछि, नाकडाउंन छै, घ'बे मे बहबँ....हाँ, मोबाइल नीक जकाँ बाखब...."

"एँह, बैह त' हमब सहाबा खछि, फेसबुक पब हमब साढ़े चाबि सै सँ ऊपब दोस बनि गेलै.... जनै छियै, यू-ट्यूब पब नीक-नीक चीज बनौनाय सीख बहल छी.... ? " भौजी जबाब देलखिन्ह.

"सैह कहैत छी, खसि पड़त तखन.... फेसबुक पब जँ केओ खाननाञन नहि देखत त' बूझि जेतै जे एहि कोबोना मे खहाँ....." तखनहि ख़नाक सँ किछु पटैक' केब खाराज एलैन्ह मोबाइल बाज' नागन, "मोबाइल सबसक्राइबब गज खाउट खाफ करबेज एबिया ड्रोय एगेन नैटैब....."

मृणाल आशुतोष

आंदोलन

'यौ कक्का, आ गेलहुँ न ! "

आराज स्वनि के खेतमे ठव चननैत गनेशी ठड़रड़ । गेल । ओ त मनीषरा के आराज़ नगैत छै । स्मदा ओ एत कथि लेल एतय । स्मड़ ी के देखनक त सच मे मनिषे छल ।

"बौ, तौं एत कथि लेल आरि गेलें । पेटै काटिके गहे लेल टैन भेजलने छलखुन रड़का भगया । "

"नय यौ कक्का । मन भेल कि गहे रहाले अपन खेत देख लेरँ । "

"आरि ओ अप्पन खेत बखल कमाँ ? "

"ओ कौन रात कहलियै यौ ? "

"पिछला साल बानीके रियाह मे एकबा रैचश्र पड़ल । मानिक नीक आदमी छतिन्ह । रटैयो कबराक लेल हमरे द देलाह । "

"ओहह । सबकाब अहाँ सभक कीछ मदद नय करैत छी की ? "

"हाँ, कीछ मदद त अरैत छै । ओत सँ एक टैका अरैत छै तो हाथ मे चाबिओ आना नय मिलल । "

"अहाँ किसान सरँ मिलिके आंदोलन किया न करैत अछी ? "

"খান্দানন কবরাঁক নেন পেষ্ট ভবন ভেনায জরুবী ছৈ ন। খহিঁ বঁতাড়ঁ। খাবঁ হম খাঁদোনন কবী কি ঘব–পবিরাব কে পেষ্ট ভবি।

<u>জ্ঞানরঞ্জন কংঠ</u>

<u>বীহনি কথা– ফেঁদাবঁনা বিজনেস</u>

–"বাঁবাঁ! হমব সেঠজী কঁে কনী বুঁঝবিবিযৌন্হ নে। ওতেক বেঁমাব ছথিন খা কংজূসীসঁ গনাজে নহি কববঁে ছথিন।"

–"বেঁষ্টা সভ কিএক নহি বুঁঝবঁে ছনি?"

–"এহ,বুঁঝবঁে কোনা নহি ছনি? হ্মদা গ ওকবে সভকঁে বুঁঝাবঁ' নগৈত ছথিন। কী কহনখিন সে বুঁঝনিযৈক?"

–"কী?"

–"পহিনে পুছনখিন জে জঁ হম মবি জেবৌহ ত' কতেক খবচা হেতৌহ?

কিবিযা–কবম শ্রাষ্ঠকিষ্টমে ক' নীহ'। ডোম–নকড় ী–খগবম–বঁগবম জোড়ি ক' পাঁচ নে দস হজাব। কী? হুঁডা সবাধ ক' নীহ'। পাঁচ

हजार। एगारह जन न' क' निमहि जाए जैह' । हे पाँच हजार आब बाचह । जोड़ह । कतेक भेलौह ? बीस हजार । बस बमभोला !

आ किंसाएत एनाज करबाक' चलि गेलहुँ,तखन हिसाब लगाबह । डाक्टबक फीस पाँच सय आगाउं धबा लेतौह । खून-पेशाब-पैखाना-एक्स रे,अल्ट्रासाउंड,हेन-टेन कबबैत-कबबैते पनबह टेपि जेतौह । साढ़े पनबह । पथ-पानि, आनी-जानी-बहनी-ककनी दससँ कममे नहि हबियेतौह । साढ़े पचीस एखने भ' गेलौह । तखन जाबत जीयब ताबत दबाए-दीगब नहि बैसी त' दुएये हजाब महीना बाखह । प्बछाबी-पैगाममे अबैत-जाएत लोकक आगत-भागतपब खबचा लागन बहतौह,से हबाके जोड़ह । आब कहह,की भा' पड़तौह ? नौसबना बिजनेस कबबह आकि फैदाबना ?

बैटैसभ की कबितैक ? ग्बम भ' जाए गेलैक । "

<u>नानदाग</u>

'कनिंग निर्वाचन फेस्टिवल'क ऑनलाइन कार्यक्रम देखि रहल छलहुँ। कोनो फोन-कॉल रैंडम-रैंडम आवि रहल छल। सेहो बीच-बीच फोन काटि दियैक। तैँ फेर कनेक फोन बाजल त' उठा लेलियैक। ओम्हरसँ एकटा स्त्री-स्वर आयल -

"नीरज बजै छी ? हम नानदाग।"

-"हम कनीकालमे फोन करैत छियौक"।

ई कहि हम फेर फोन काटि देलियैक,मुदा आगाँ कार्यक्रम देखैत मोनमे रैंडम-रैंडम प्रश्न आबय-

'नानदाग, रैह नानदाग की ? '

कार्यक्रम समाप्त भेलाक बाद ओम्हरसँ हम फोन लगेलियैक-

"हलो ! हम नीरज। एकटा कार्यक्रममे..."

-"हँ, से त' हमरा भेल। बौ,हम सीतामढ़ी आयल छियौक,एकटा श्राद्धमे। आइ द्वादशा छियैक। काल्हि चलि जयबौक। तोहर डेरा कतय छौक ? "

জঁ কেও তেসব ব্যক্তি ঔ সংৱাদ স্বননে বহিতথি ত' নগিতনি জে নানদাগ হমব নিকষ্ট সংৱঁধী হোযত এৱং হমবা নোকনিক সংৱাদ নিযমিত ৰূপসঁ হোগত হোযত। এতেক সামান্য ৱাঁত নহি বইক। তেঁ সংৱাদ সম্পন্ন ভেনাক ৱাঁদ একটা ফিনিম খাঁখিমে চনয নাগন খা হম 1977-78 ঙ০ক স্মৃতি- চনচিত্র দেখয নগনহুঁ।

হমব গামক টৈনেক মধ্য এক ঘব 'মল্লিক' ছথি। স্কূন জাগকান সড়ক পশ্চিমসঁ সমকোণপব জতয দক্ষিণ মুড়ৈ জাগত ছৈক, ওহীঠাম খছি 'মল্লিক-খঁগনা'। ওহি খাঁগনমে হমবা নোকনিক ৱাঁৱাঁ শ্রী(খাৱঁ স্ব০) ধন্বষধাবী মল্লিকক পবিৱাব বহৈত বহনি। ৱাঁৱাঁ হমব গামক সভসঁ স্বন্নব ব্যক্তিমে সঁ এক বহথি। স্বন্দবতাক ধন্বষপব সজ্জনতাক ৱাণ ধাবণ কেনিহাব ৱাঁৱাঁ সভক হৃদয-ভূমি রিজিত কবৱাঁক সামর্থ্যসঁ যুক্ত বহথি। হ্নক সভ সংততি তেহনে স্বন্নব খা সজ্জন। তহিযা গাম-ঘবমে গবীৱীক সাম্রাজ্য বইক,মুদা শীন-সংস্কাব-সৌহার্দক শীতন মংদ স্বগংধিত মনয সর্ৱত্ৱ প্ৰৱাহিত ভ' জীৱনী-শক্তিক সংচাব কযনে বইক।

স্কূনমে হম দূ ভায পহিনা কিনাসমে বহী। হমবা নোকনি নিহ খপনাসঁ এক কিনাস ঙুঁপব খপন গ্বনাৱঁ ৱঁহিনক সংগ স্কূন রিদা হোগ, মোবামে সিনেট-পেঁসিন খা ৱোঁবা নেনে। খপন খঁগনাসঁ নিকনি হমবা নোকনি মল্লিক- খঁগনা খাৱী। ওতয ৱাঁৱাঁক ৱেঁটী নানদাগকেঁ সংগ কবী। গ্বনাৱঁ ৱঁহিন কহৈক-

"গৈ ফূন! চন নে গস্কূন, খৱেঁব হোগ ছৌক।"

एहिना किछु बरख चलल गेलैक। तकर बाद लालदाइ कतेक पढ़लक, की पढ़लक,कतय गेल, किछु पता नहि। हमहुँ सीतामढ़ी आबि गेलहुँ। एतहि पढ़लहुँ-लिखलहुँ, एतहि नोकरी कर' लगलहुँ। तहियासँ आइधरि कमला-बलानमे बहुतेक पानि बहि गेलैक। सामाजिक आश्रमक युग भसियाइत-भसियाइत आब एहन स्थितिमे आबि गेलैक अछि जे एक परिवारक सदस्य लोकनिक संपर्क-संवाद जतय भ' रहल छैक, ततय बड़का भाग्य-सौभाग्य मानल जाही। एहन परिस्थितिमे ओ लालदाइ आइ एना फोन करलक,से अपन कानपर विश्वासे नहि होअय,मुदा यंत्रौभविक भीतर ओ दू जनीकेँ संग कयने डेबापर आबि गेल। नैहरक लोकसँ भेँट भेलापर जे अपूर्व आनंद ओकर मुखमंडलपर व्याप्त रहैक,से देखि हमरा लोकनि प्रफुल्लित भ' उठलहुँ। ओ हमर मायकेँ प्रणाम क' देह गछाबि लेलकैक। हम ओकरा प्रणाम क' एक कात ठाढ़ भ' गेलहुँ। हमर विवाह भेला चौबीस बरख भ' गेल आ ओ हमर कनियाँकेँ सेहो पहिने देखि रहल रहैक। ओ हुनका देहमे साटि लेलकनि। हमर कोनो पीसी आब जीवित नहि रहलीह,मुदा ई तथ्य असत्य सिद्ध भ' गेल। लागल जेना अपन पीसी नैहर आयल अछि। बहुत आनंद भेल। पुछलियैक-

"पीसाकेँ नहि अनलिऐ ? "

कहलक-"ओ भोज-भातमे अवसिया-परसियामे लागल छथि। एतय अयलहुँ त' हिनकासँ तोहर फोन नंबर लेलहुँ। बहुत मोन लागल छल तोरा सभकेँ देखबाक लेल। कैकटा धीया-पुता छौक ? फेसबुकपर तोहर हम

फ्रेंड छियौक। देखली ले,जया दास। तोहर रचना पढ़ैत रहैत छियौक। रॅडु गौरव लागत अछि...."

नानदाग रॅङैत गेल आ हमरा लोकनि ओकरा संगे भार-तरंगमे डुँग-डूरॅ करैत रहलहुँ। हम पुछलियैक-

"तोरा कैकटा धीया-पुता छौक आ की करै जाग छौक ? "

सहजतासँ कहि गेल- "एकटा रॅटौक रॅयाह क' देने छियैक। दूनू परानी फ्राँसमे छौक। रॅटा जर्मनीमे गंजीनियर छौक। छोटैकी नॉ-फायननमे छौक। "

हम रिस्फारित नेत्रसँ देखिते रहि गेलियैक ओकरा। कोनो दम्भ रा डुँपलब्धिक दर्प नहि छू सकल छैक एखनहुँ ओकरा। पीसा रॅंकमे छथिन। पटनामे घर लेने अछि,सदा गामपर सेहो सभ किछु व्यरस्थित रखने अछि। एखन किछु दिनसँ गामे अछि। एखनहुँ गाम ओकरासँ रॅाहर नहि भेल छैक। तेँ एहन प्रीति,तेँ एतेक भार। जागकान हमर कनियाँकेँ 'देखना' देनाग नहि रिसरल। तीनू जनीक तेल-सिनूर भेलैक। हम अपन पोथी देलियैक तीनूकेँ। नानदाग ओकरा नैहरक सनेस जकाँ जुरॅ्ताक' बाखि लेलक। जे लोकनि मिथिलाक दिन-दिन घटैत संस्कारक दोहाग दैत छथि,हम आरॅ हुनक किंचित प्रतिरााद क' सकैत छी। 'नानदाग' हमर प्रमाण थिक।

ওকরউ ট্রেডিশন

নিজা আ গ্রেসী দূনূ রঁহিন মাত্রক পহুঁচৈত অছি। মায কানয নগৈত ছথিন। সংগে-সংগ মামী সভ সেহো। মমিযৌত ভাযক নরকী কনিযাঁ মরৌত কাঢ়নে ঘরসঁ রঁহবাগত ছথিন। দূনূ রঁহিন এযব রৈঁগ অসোবাপর বাখি তমাশা দেখ' নগৈত অছি। নরকী ভৌজী মনসীসঁ তেন নিকানি একরা সভক মাযক একটা ঘুঙ্ঘীমে নগা নহুঁ-নহুঁ সসাব' নগৈত ছথিন। মায কহৈত ছথিন-"আরঁ ছোড়া দিয' কনিযাঁ, ভ' গেনৈক।" ও কহি ও অপন দোসর পৈব হুনকব আগাঁ রঁঢ় া দৈত ছথিন। তারত দোসব আঁগনসঁ আগ-মাগ সভ সেহো প্রবাগত ভ' জাগত ছথিন। কনিযাঁ সভক পৈব ওংগাব' নগৈত ছথিন। একটা বূঁঢ় ী কনিযাঁক ঘোঘ উঁঠা কহৈত ছথিন-

"यौ ! ई सभ जे कहथुन,कनियाँ त' बड्ड स्मार्ट छथिन,हुनका सोहन सन नाक नहि छनि। बंगो मस्त छनि कनी।" होसब टीपनथिन-" बहिने जकाँ नकाब- सिकाब छैक यौ कनियाँक। एकब बहिन हमबे बहिनौतसँ ने बियाहल छैक ! ओकरो काटि एहने छैक। "एहने सन रूप-लक्षण- विश्लेषणक क्रममे कनियाँ बेबा-बेबी बुननिहाबि सोआसिन सभकेँ तेल-कूब आ सिंदूब लगा आ सभक चबण माथ लगा अपन कोठली दिस अबैत छथिन। दूनू बहिन भौजी लग आबि घोघ हटा दैत छनि। निजा कहैत छैक -"भौजी ! अहूँ बड्ड बैंकरडि छी। एहन-एहन ओकरडि ट्रेडिशन फॉलो कबैत छी,से बड्ड टौजिंग नहि लगैए ? " ग्रेसी कहनकनि - "रन्डि कत'सँ कत' चलि गेलैक, गर्ल सभ आब अप-टु-डेट आ एडुकेटेड भेल आ अहाँ बुढ़ि या सभक लेग पॉलिस कबैमे लागल छी ? ध्रुब जाउ ! पढ़ल-लीखल नहि छियैक कनियो ? " तारत कनियाँ एकटा प्लेटमे मेरा-मधुब आ दूटा कमान बाथि दुनूक आगाँ बाथि बजलीह - "लिय, ई सभ अपना सभक ट्रेडिशन छैक।" निजा पूछलकनि - "हमब भैया लेक्चबब छथि आ अहाँ कोना एहन गमाब भ' गेलियैक भौजी ? कतेक तक पढ़ल छियैक ? " भौजी धीबेसँ बजलीह - "एखन त' पढ़िते छियैक। 'एम डी'मे नामे लिखेलैक अछि। एखन त' तीन सान लगतैक।"

<u>ভোলটেজ</u>

থাগ হেড মাস্টৰ নগ ৰিজনী ৰাবূ খেখনিযাঁ কাটি বহন ছথি–ও মাস্টৰ ও মাস্টৰ ! হমবা ৰৌথাকেঁ এগো সাটীফীটী ৰনা দেন জাওঁ হানী সনী। হম ত' ৰৰদি হো গেনী ও মাস্টৰ !

মাস্টৰ প্ছনথিন– কী ভে গেন ? কাহে না কছমছা বহন হতী ? কী কবম সর্টিফিকেট নে কে ? কহিযা নাউঁ নিখেনে বনী ৰৌথাকে ? কহিযা পাস কেনে বহয ? কোন সান ? কোন কিনাস ?

রিজনী রাঁবূ কহনথিন–সে কী জানে গেনী ও মাস্টর ! হম কোনো পঢ়ন–নিখন হতী ? পান–সাত সান পহিনে কে বজিস্ট্রবমে খোজূ ন !

মাস্টর–কী নাম হয রঁচরাঁ কে ? কহিযা কে জনম হয ? ফ্ষ্ত ত' রোঁনূ !

রিজনী রাঁবূ– নাউঁ ত' হগ ভোনষ্টেজ ! ভিন্নসবরাঁমে ভুগকম্প ন ভেন বহে,ওহী বাত ওকব জনম ভেন বহে। হমনী সভ্ভে দূবা পব বহী। রিজনী–নাগষ্ট একদম্ম ডীম বহে। পোন পবকে রোঁন টিমটিমা বহন বহে। তভিযে জোব সে ভোনষ্টেজ খনৈ খা মংগ্ববাহারাঁনী খা কে রোঁন গেনৈ–রিজনী রৌখাকে রেঁটা ভেনৈ হ' ! বামানংদী রাঁরাঁ হঁসে নগনথিন। কহনথিন–রিজনী কে রেঁটা ভেনৈ হ' খা খরঁতে ভোনষ্টেজ খা গেনৈ। একব নাউঁ হম 'ভোনষ্টেজ' বাখ দেনিযৈ। কথী কহ্ন মাস্টর ? সগবে গাউঁ ওকবা ভোনষ্টেজ–ভোনষ্টেজ নগনৈ কহে। উঁহে নাউঁ গস্কূনোমে নিখা দেনিযৈ। তহিযা পবমেসব রাঁবূ মাস্টর বহথিন। কহনথিন–নাউঁ রঁদন দৈ হতিযৌ, মগব হমহী ন রঁদনে দেনিযৈ। কী জানে গেনিযৈ জে ও ভোনষ্টেজরাঁ হমবে ফ্যূজ উঁড় া দেত ? দেখূ ন মাস্টর ! রেঁন কবারেঁ কে হয। মধেপ্ববা–জেহনমে রঁন্ন কেনে হয ওকবা।

মাস্টর বজিস্ট্রব উঁনটাব' নগনাহ খা সংগে–সংগ পূছ–তাছ সেহো কব' নগনাহ– কোন খপবাধমে জেহনমে রঁন্ন ক' দেনৈ হ' ?

রিজনী রাঁবূ– খপবাধ কথী কহরঁগ ও মাস্টর ? গহাঁ ত' ঘব–ঘব উঁহে বোজগাব হয। এক কে দাব্দ তীনমে রিনৈক হো জাগ হয। উঁপবকা পবসেঁট খা থানা–প্বনিস

কাণ্ঠ–কূণ্ঠকে দোৰবী নহ্ফা হো জাগ হগ। ব্রূক্ষ নূ জে পূবা পেনরাবে মূড় া পব উঁঠেনে হয হমব ভোনষ্টৈজ। ওকবে সে বৌনক পসবন হয হমনীকে।

মাস্টৰ বজিস্ষ্টব রঁদ ক' গ্বম ভ' গেনথিন।

রিজনী রাৰূ– কৈনা গ্বম্মী নাধ নেনী মাস্টৰ ? খঠাবহ সে জাদে উঁমেব হো গেনৈ হ' কী ? কাম রনেরনা ন হগ কাদো ? খবে রাপ ! তৰ ত' রেন ন দেতৈ ওকবা। কী হোতৈ হো ভগমান ? মাস্টৰ রাজি উঁঠনাহ– রিজনী রাৰূ ! খর্মাঁ নেখা রিজনী জানে সমাজমে খগসন ভোনষ্টৈজসে বৌশনী কবৈত বহত,তানে সমাজকে হ্ফূজ খা হেজ উঁড়তে বহতৈ। হম সবকাব বহতী ত' পহিনে খগসন রিজনীএকে তাব কাণ্ঠ দেতী।

<u>'নীক' খা 'রড় া নীক'</u>

একণ্টা বহয 'নীক' খা একণ্টা বহয 'রড় া

नीक' । 'नीक' एक पन्ना पढ़य,त' 'रॅड़ । नीक' दू पन्ना । 'नीक' दू कवीन पानि पटेरॅय, तँ 'रॅड़ । नीक' चाबि कवीन । 'नीक' सोमे कॉलेज पास केनक,त' 'रॅड़ । नीक' फर्स्ट डिवीजनसँ । पैघ भ' क' दूनू रॅनि गेल नेता । ठाढ़ भोग गेल चुनावमे । 'नीक' बहय 'ऊब पार्टी'मे, त' 'रॅड़ । नीक' बहय 'रॅाव पार्टी'मे । 'नीक' रॅाजन- हम नीक, त' 'रॅड़ । नीक' रॅाजन- हम रॅड़ । नीक । एक कहलक- एकमहना देलॅा,त' दोसब गछलक- दुमहना देलॅा । 'नीक'केँ भोट एलै चौरॅन हजाब,त' 'रॅड़ । नीक'केँ एलै पचपन हजाब । मुदा 'ऊब पार्टी' जीति गेल,'रॅाव पार्टी' हाबि गेल । 'नीक' रॅनि गेल मंत्री,त' 'रॅड़ । नीक' रॅनल ने मंत्री, ने संतवी । केओ कहलक 'नीक' नहि भेल,त' केओ कहलक- रॅड़ । नीक भेल । जनता जोहि रहल छि दुमहना । नहि रॅनलै एकमहना । 'नीक' कहलकै- हबनाहाकेँ कोन नाज ? 'रॅड़ । नीक' कहलकैक- जितनाहाकेँ भेटलैक कि कोनो बाज ? सभ अपन- अपन कक ग' काज ! खिस्सा खतम, पैसा हजम !

उँषा मैडमक रिदागवी

উঁষা মৈডম স্কূনক নেন রিদা ভেনীহ। রাঁহব পতিদের বৌনকজী জোব-জোবসঁ মোটৈবসাগকিনক এক্সীনেটৈব হ্বহ্বা বহন বহথিন। কনিযাঁকেঁ দেখিতহি রঁড়রঁড় নাহ- এতেক কহুঁ সীটৈ-সাটৈ কবয নোক ? বোজীনা নেটৈ ক' দৈত ছী খহাঁ। খাগ ফেব হাজিবী কটৈনে খছি খহাঁক। রৈঁসূ জন্দী। উঁষাজী ফ্দস্কিযা দেনথিন -খবে চনূ নে,রৈঁসি গেনহুঁ। গাড় ী চনি দেনকৈক। মীটৈব ভাগ' নগনৈক। এন এচ পব তঁ সত্তব টৈপি গেনৈক। ফ্দদা টৈনা পব এগাবহটৌ স্পীড ব্রেকব পাব কবৈত কোন ঠাম উঁচকি ক' উঁষা মৈডম খসি পড়নীহ,সে বৌনকজীকেঁ সোহে নহি বহননি। তীন কিনোমীটৈব খাগাঁ গেনা পব কনিযাঁকেঁ প্বছনথিন- যৈ,পানিক রৌতন খননে ছী ? ফ্দদা কনিযাঁ কোনো সীটৈ পব বহথিন জে জরার্ঁ ভেটৈতনি ? বৌনকজী এক হাথ পাছাঁ ন' জা ক' টৈগযেনাহ। গাড় ী বোকননি। কনিযাঁক কতহ্ খতা- পতা নহি। কঁঠ স্বখাযন বহরেঁ কবনি, প্রাণ কঁঠগত ভ' গেননি। কতয খসি পড়নীহ ? পতা নহি, কী ভেন হেতনি ? খক্তাত খাশঁকাসঁ সিহবি উঁঠনাহ বৌনকজী। ফ্ঁহক বৌনক কতহ্ রিঁনা গেননি। কোঁঢ় থবথব কব' নগননি। গাড় ী ঘ্মেননি। বস্তু-পএবা সূব- পতা নৈত খাগাঁ রঁঢ় ৈত গেনাহ। এক ঠাম চাবিটৌ স্ত্রীকেঁ ঝটৈকাবন জাগত দেখি প্বছনথিন- যৈ, এতয কোনো স্ত্রী গাড় ীসঁ খসন... ? একটৌ জরার্ঁ দেনথিন- হঁ যৌ,একটৌ মৌগী গাড় ীসঁ ফেকা গেনৈক। ঘবর্ঁনা খান্হব-রঁহীব ভেন গাড় ী রঁঢ়রৈঁত চনি গেনৈক। খহীক কনিযাঁ ত' নহি ছী ? যৌ কেহন রঁবঁরঁতাহ ছী ? খপনা

र्‌स्नायन नहि ? यौ मेना नागन ख्छि,मेना ! पचमीर्रानी काकीक ख्ँगनामे, मड़र्रा पव ।

काकीक ख्ँगनामे र्रड़का ज्ठौन बठैक । स्त्री–प्ववखे थामाथमी करैत । एकठौ पठिया पव पाया–भरे उँषा मैडम ओंगठन रैंसन बमथि । काकी माथमे तेन पचा बमन बमथिन । थाग–माग सभ सेरा–ठैमनमे नागन बमथिन । काकी र्राजि बमन बमथिन– र्‌चा, किछ नहि भेनौक ख्छि । भगरत्ती समाय बमथुन जे खानी र्रामा केहनी खा र्रामा घ्ंट्टी नग चाँछ छौक । कत्त' जागत बमी ? ककबा संगे ? फोन नहि छौक संगे ? उँषा मैडम सभ र्रात कठैत कमनथिन– फोन धवफवीमे घवे पव रिंसबा गेनैक । पता नहि, ओ कत्त ओनागत मेथिन ! जा,थारिये गेनथिन । बौनकजीकेँ जान मे जान एननि । एकठौ र्रौथासिन घोघ कढ़नें ह्नका द्धुथ' नगनथिन– केमन भसन्नव छैक ? कनियाँ खसनै से किछ र्‌स्नरौ नहि केनकैक । निसाँमे गाड़ ी चनरैं छैक की ? थाग मास्ंठवनीकेँ किछ भ'–त' जयतैक त' माथ मनितें नहि बहि जयतैक ? पचमीर्रानी काकीक पाबा गवम भ' गेनैक –गै बामखेतावीर्रानी ! रैंसी न्वर्‌ब–न्वर्‌ब नहि कव' ! एक त' रैंचाबा मको–पियासन खयनाम ख्छि खा दोसव ओ नगनीम ख्छि रियाम छाँठ ! ओ नहि मोग छौक जे एकठौ पीढ़ा या दैत छियैक रैंस' ! जो उँठ खा एक नोठौ पानि दमीक कन चना क' ! रैंसू र्रार्‌,चना–फिबा क' देख नेनहुँ,र्‌चीकेँ ठ्रैन–फ्ठैन नहि र्‌स्नागत ख्छि । से बमितैक त' मम केमन–केमनकेँ खपनें मभ्भी रैंसा दैत छियैक,ससाबि क' ! म्भदा खार्रक डागदव कोनो ससाब– फसाब कव' दैत छैक ? गै जगदंर्रा ! गै मोकनी–माधर जकाँ ठाढ़ बमरैं थाकि कनी

দেহো ওঁসকেরেঁ ? জো,ভনসা ঘবসঁ চাওঁবক বন্হ্থা সোহাবী,নোন-তেন-মবচাগ পবসি ক' দহীক নে ? গৈ চানদাগ ! তোঁহ্ন জাহী নে সংগে। নৌ-সগ রঁনেনে ছিযৈক। রাঁসনসঁ কাঢ়ি ক' নেনে নে থা ম্হটপহ্ট ! একব রাঁদ কাকী সভকেঁ যথাযোগ্য নির্দেশ কবৈত ভগরতী-ঘব গেনীহ। একটা থাবীমে দূরি-ধান থা এগাবহটা টাকা নেনে রঁহবেনীহ। ওঁষা মৈডমকেঁ তেন-সিন্দুব ক' খোঁগছ রাঁন্হি দেনথিন। বৌনকজীকেঁ মাথমে রিভূত নগবৈত কহনথিন-রেঁটা রঁড়কা গ্রহ কটি গেনহ,সে রঁ্মহ। মোন মনিন নহি কবী। ভগরত্তী সহায বহথ্ন। থবথ খমব ক' দেথ্ন জ্গ্বন-জোড় ীকেঁ। হমব ভাগ জে হমবে দ্কুখা পব খসন রুঁচী হমব। এহীদনে বোজ জাগত-থবৈত ছহ। কহিযো ক' কাকীক হান-চান ন' নেন কবিহহ। হমবো রেঁটা-প্বতোহ্ তোবে সভক রঁতাবী হেতহ। কাকী খাঁচবসঁ খাঁখি পোছি নেননি। সভক খাঁখি নোবা গেনৈক। ওঁষা মৈডম ত' হিচ্কয নগনীহ। নগননি মাযক ঘবসঁ ফেব রিদাগবী ভ' বহন হোগন।

দারাঁ

নখনকাকা রঁম্ভু খিসিযাযন বহথিন। কহনথিন– "খাঁয যৌ রঁ্চক্ষন ? হমব দারাঁ পব খহাঁক কোন দারাঁ ? কোদাবিক ছৌ সঁ হমব দারাঁ ঠাহিক' খহাঁ খপন ডারাঁ ঠৌঁগি দেনিযৌক,তঁ খহীক দারী ভ' গেন ? এক্কে দারি খপন দরিযা ন' ক' খহাঁ খনকব হক কপচি নেরৈঁক,সে নহি হৈত ! কথী পব এতেক দারাঁ খছি যৌ ? জোবগব ছী,তঁ কমজোবকেঁ দারি দেরৈঁক ? চনূ,পঁচাযতমে ! দরাঁড় পড়ত, ত' সভঠাঁ দারী ঘোসবি জাযত। চনূ,খহাঁক দরাঁগ কবরৈঁ ছী হম ! "পঁচাযতমে দরঁদরাঁরঁনা দরঁগ সভ খযনাহ। হিনকে পব দরাঁর পড়া গেননি,দারী ছোড়রাঁক নেন। দারঁ সঁ দরি ওতয সঁ রিদা ভেনাহ। সাঁঝমে দেখননি– পঁচ নোকনি রঁ্চক্ষনক দোকান পব মধ্ব দরাঁক' দারি বহন ছনাহ।

পবাশ্রিত

–"আঁয যৌ, আগ অপন রঁ্চী কংপনীমে কাজো কবয নাগনি। কোনা দিন রীতি গেনৈক, সে পতে নহি চনন। আর্ তঁ নীক রব–ঘব তাকি....."

–"সে ত' ছৈকে ! "

–"অপন ঘব চনি জাযত রঁ্চী। নঞ যৌ ? অপনা সভক নেন ত' ও পাহ্নে ভ' জাযত ! আর্ অহীঁ অপনে সঁ মিনান ক' ক' দেখূ। অহাঁ কতেক দিন অপন মায–রাঁপ নগ বহি সেরা কবৈত ছিযনি ? হুনকা নোকনিকেঁ কতেক আর্থিক মদতি ক' পরৈঁত ছিযনি ? তহিনা ত' অপনো রঁ্চী কিনে ? "

–"কিএক ? ও কোনো হমবে জকাঁ পবাশ্রিত ছৈক ? "

<u>বাজীর কর্ণ</u>

<u>ঝ্ঠক মহত্ব</u>

...মাঁ হম জায ছী গংষ্টবর্ল্য় দৈ নে।

... জাঙুঁ, ভগরতী থহাঁ কে সফল করৈথ।

... হম থঁদব থারিঁ সকৈ ছী সব ?

....হাঁ, থাঙুঁ।

.... কতে পঠন ছী থহাঁ

....সব রী. ক◌ॉম. কেনে ছী।

....কতৌ কাজ কেনে ছী।

....জী, কিছু দিন থকাউঁষ্টক কাজ কেনে ছী একষ্টা কংপনী মেঁ।

(থাধা ঘংষ্টা রাঁতচীত কে রাঁদ)

.....থহাঁ জাঙুঁ, পহিনে ঝূঠ রঁজনাগ সীখূ। কিযেক ত রাঁজাব মেঁ ঝূঠ ফবেরঁ চনৈ ছৈ। সচ কে কোনো ভার

नै छै। अहाँ निश्चुन आदमी छी तेँ रहता देलौं। जाहि तक झूठ फरेब नै सीखब नौआगते बहब।

(निश्चुन आदमी के झूठ फरेब सँ कोन मतलब, ऊँमब रीत गेलैन्ह अखन धबि नौआगते छैथ कह्ना गुजब चलै छैन्ह।)

जगदानन्द झा 'मनु'

४ टा बीहनि कथा

१.ऊँचितरजा

बस्ता कात एकटा सिनाइ मसीन लथ क बैसल दर्जी। छोट कपड़ा के पैघ आ पैघ कपड़ा के छोट कबैक काजमे लागल। ओकब लगमे पहिलेसँ एकटा कबीब पचपन बर्षिय नीक लोक ठाढ़ भय किछु काज कबाबैत। दीनानाथ भाइ एकटा झोबामे किछु कपड़ा ल नेने, ओहि दर्जीक दोसब कातमे चुपचाप ठाढ़ भ गेला।

दर्जी – (मसीन पब हाथ चलबैते दीनानाथ भाइ के दिस देखैत) "हँ भाइ।"

दीनानाथ भाइ हाँके गसाबा मे मात्र अप्पन माथ हिला देलकिन्ह, जेना कि ओ कहैत चाहैत हेथिन, पहिने ओइ

গ্রাহক কে জেএ দিযৌন। হুনক মোনক ওা গপ্প বুঝি পহিনেসঁ ঠাব দোসব গ্রাহক বজনা – "কোনো নে খর্গা কহিযৌন, ওা নম্হব কাজ ছৈ চনিতে বহতৈ।"

দীনানাথ ভাওা এক ডেগ খাগূ খারি, খপ্পন মোবাসঁ দূটৗ হ্ন পেঁচৈ নিকনি, সিনাওা মসীনক চৈবন পব বখৈত – "ওা একটৗ কে নিচাসঁ তীন ওাঁচ ছোচৈ ক দেবৈঁ খা ওা দোসব কে নিচাসঁ তীন ওাঁচ ছোচৈ কববঁ সংগে ডাঁড়মে সেহো দূ ওাঁচ কম ক দেবৈঁ।"

দর্জী– "ঠীক ছৈ দূ ঘংটৗ বাঁদ নয জাএবঁ।"

"ঠীক" – কহৈত দীনানাথ জী ওওা ঠামসঁ বিঁদা হোবাঁক হেত্ত জর্গা নে খপ্পন ডেগ, পাছ ঘূমেননি কি ঠাব দোসব নীক নোক বাঁজি পবনা– "এহিমে সংকোচক কোন গপ্প, জখন ধিযা প্বতা বাঁপসঁ পৈঘ ভ জাওা ছৈক তঁ ছোচৈ কপড়া ঠীক কয ক বাঁপে কে নে পহিবখ পবৈ ছৈ।"

দীনানাথ জী স্বনৈত চূপচাপ ওহি ঠামসঁ চনি দেনা।

২.মন্বন্থক জীরন

“রৌঝা পৈঘ ভএ কঽ ঝহাঁ কী রঁনরঁ ? ”

“মন্বন্থ। ”

নেনাক এহি উঁত্তবপব চাঋকাত ঠহাকা পসবি গেন। মন্বন্থ ! মন্বন্থ তঁ হম সভ ছীহে, মন্বন্থ রঁনক রেঁগবতা কী ? ঋদা নেনাক ঝাখব ‘মন্বন্থ’ হমব হৃদযমে তঽব ধবি ধসি গেন। কী ঝাগ কান্হি হম মন্বন্থ, মন্বন্থ বহি গেনহুঁ ?

হমব সভক ভীতব মন্বখতাক কোনো ঝরশেষ এখনো রঁচন ঝছি ?

মন্বন্থ কী ? ঝানী মন্বন্থক কোখিসঁ জন্ম নেনে ভঽ গেনহুঁ ?

জন্ম লেলন্হুঁ, নম্হব ভেলন্হুঁ, ব্যাহদান ভেল, দূ চাবিটা বঁচা জনমেলন্হুঁ, ওকব নানন-পানন কেলন্হুঁ, বুঁঢ় ভেলন্হুঁ, মবি গেলন্হুঁ, গহো জীৱন কোনো মন্বক্খক জীৱন ভেলৈ। খাগ মবনহুঁ কান্হি দ্নিযাঁ তঁ দ্নিযাঁ ১৩ দিন বাঁদ খপ্পনো বিসবি গেল। মন্বক্খ জীৱন তঁ ও ভেল জেকব মূন্হ নহি হ্এ। মূন্হ দেহক হোগ ছৈক, কমসঁ কম নামক মূন্হ তঁ নহি হোগ, নাম জীৱৈত বহৈ, ও ভেল মন্বক্খক জীৱন।

३.খবৰাঁচাউঁব

"গে বৌখা কনী কাকীসঁ খবৰাঁচাউঁব মাঁগি কএ লেনে খা।"

"নহি, হম নহি জেবৌ, হমবা মাঁগৈমে লাজ নগৈএ।"

"দৈযা নে, কী কববৈ দেখী কতেক দিনপব মামা এলৈএ, কী কহতৈ একবা ঘবমে খবৰোচাউঁব নহি বহৈ জে উঁসনাচাউঁবক ভাত খ্এনক।"

"মামক ওা সোচনাগ বঁঢ় যাঁ, কী কাকীক ওা স্বননাগ-খাগবঁ গেলন্হুঁ ঠকনী নএ কহ মাঁগৈ লেল।"

४.छुरी

ऱ्याहक पन्द्रह ऱर्ख ऱाद सा० हमब पर्स केब तनाशी नैत, "सभ कियो ख्प्पन ख्प्पन पर्समे ख्पन कनियाँक फोटै बखने बहिए म्हदा खहाँ..... ! "

"पर्समे फोटै बखैक रॅंगबता ओकबा पबै छैक जकबा ख्पन कनियाँक छुरी ञख्याद नहि भेन होए, हमबा तँ ख्हाँक छुरी हमब ख्याँखिक बस्ता होञत हमब कबेजामे जा ऱसन ख्छि। एहनठाम ञ्ञ कागजक फोटै बाखैक की रॅंगबता। "

রিবেন্দ্র কুমার ঝা

কোনা বুঁঝরঁ

ময়ংক কে পাপা মহানগর মে নৌকরী করৈত ছথি । সপরিরার সংগ রহৈত ছথি । ময়ংক একটা নীক স্কূল মেঁ পঢ়ৈত ছথি । ওহি স্কূল মেঁ একটা মৈথিল শিক্ষক সেহো শিক্ষণ কার্য করৈত ছথি ।

এক দিন স্কূল মে কোনো কাজ সঁ মৈথিল শিক্ষক লগ গেলাহ আ রঁজলথি ," সর হমহুঁ মিথিলাংচল কে রহয রলা ছী , হমরা পোথী লেরাঁক ছথি সে কতেক টাকা লাগত ? শিক্ষক তমসায গেলাহ আ কনে জোর সঁ রঁজলাহ," খরে তুম যহাঁ ক্যা হো, জারো মৈডম কে পাস , রহী রঁতাযেংগে ? ময়ংক সোচয লগলাহ ," হমর পাপা ত কহলে

বহুত জে ও মৈথিল শিক্ষক সে মাতৃভাষা মে গপ কৰৈক লেল , ক্ষদা ওা হিন্দী মে হমবা সঁ গপ কেলথি । মযংক মৈডম লগ পহুঁচলাহ , " মৈডম ৰঁজলীহ," সৰঁষ্টা গপ হম এহিঠাম সঁ স্বলল , ওলা হমব ঘব কেবল ছী ক্ষদা হম মিথিলাঁচল মে দ্ওা সাল বহল ছী , মৈথিলী হমবা ৰঁাজয খৰৈত খছি, ৰঁাজূ কোল কাজ খছি । মযংক হিলকা সে মৈথিলী মে ৰঁাত কেলথি , ৰঁদ্দ খ্শী ভেলৈল ।

ক্ষন্না জী

সংৱেদনাক সীঠ ীপব ঠাঠ–“তান ৱৈতান”

জীরনক খাপাধাপীমে চ'প–ঙঁলাব হএৰঁ জিলগীক সংত্তললক স্রাত ৰূঁস্নূ। ছোট্ট পৈঘ ডেগ ঙঁঠিতে তঁ মোকাম ধবি পহুঁচৈএ লোক। জহিলা ডেগ ছোট্ট–পৈঘ, তহিলা কৰ্মো

ছোট্ট–পৈঘ খা ওহনে ফন সেহো হোগছ ! ওগ ছোট্ট–
পৈঘপব জহন ডেগ নড়খবাএ নগৈএ তহন দোসবাক
মূঁহে উঁপহাসক পাত্র বঁনবঁ দেবী নৈ। ও উঁপহাস, ডেগে
নৈ মোন সেহো তিনমিনা দেবাঁক নেন পূর্ণ হোগছ। ও
কখনো নজবি সঁ তঁ কখনো শঙ্করাণ ভ২ বেঁধৈছ।

শঙ্করাণ জে তিনমিনা দিএ, বেঁধি দিএ উঁএহ সাহিত্যিক
পবিধিমে ব্যংগ্যক সংজ্ঞা পবৈঁছ ! ব্যংগ্য, মানে
প্রস্তুতকর্তাকি সিবখাবীপব ক্ষস্কী খা নক্ষ্যপবক চোট্ট খা
কি তিনমিনাহর্ট্টি। ব্যংগ্য হাস্যমে সেহো প্রস্তুত হোগছ
খা হাস্যাস্পদ রূপমে সেহো। ব্যংগ্যক এক রূপ তঁ
খালোচনা থিক। সাহিত্যমে ব্যংগ্যক কএটা রূপ বা সংবোঁধন
খছি। যথা পৈবোডী, প্রহসন খাদি। সাত দশকক
মৈথিনী খান্দাননী, দৃঢ় নিশ্চযী ব্যক্তিত্ব– শ্রী বামলোচন
ঠাকুব জী মিথিনা ভূমিমে হাস্য–ব্যংগ্যক কোনা ধেননি
সে নৈ জানি ক্ষদা খসন নাম ন্বকা খপন ছদ্মনাম
'ক্ষমাবেশ কশ্যপ'সঁ ব্যংগ্য নিখবাঁক প্রযাস হ্নকা খন্বরূপ
হমবা নৈ নাগন।

তান– বেঁতান ব্যংগ্য সংগ্রহমে ফন সাত গোট্ট ব্যংগ্যকে
ধাব বঁহেনাহ। জকব পহিন শীর্ষক খছি–"খথ কথা
চমচা প্ববাণ। প্রস্তুত প্রসংগমে মৈথিনী খান্দাননমে
ভোগন খন্বভবক বীচ দেখন চাটুকাবিতা, গোধিযাঁ–
গোধৌখনসঁ খাহত ভ২ তোতা – মৈনাক সংবাদে চিত্রণসঁ
সন্তুষ্ঠ ভেনাহ।

"ঐঁ যৌ, ঐ বেঁব জহিযাসঁ মিথিনাক সবেঁক্ষণ ক' এনৌং
তহিযাসঁ গ্বমস্বম বৈঁসন ছী। কী কহু–মিথিনা, মৈথিনীক
ক্ষতি ত' হেবেঁ কবতে জে হমবো সবহক খোঁতা বিন্ব
উঁজাবনে নৈ বহত। ও ! খছা ঙা কহু ঙা চমচা শঙ্ক

कत' भेलैन, आ कि अनीक उपेति ? " देखू- चमचा शब्द प्रयोग भेल अछि महर्षि वेदव्यास द्वारा। ओ अपन सत्रह पुराणमे एकर कतौ नै क' पौलाह। तखन अठारहम पुराणक रचना कर' पड़लनि-" चमचा पुराण " ओइमे

लिखै छथिन- -" अष्ठादस पुराणे व्यासाज रचनम ध्वरमसर्व काले सभी क्षेत्रे चमचा सर्वत्र विद्यते "ओना अतरेसँ सन्तुष्ठ नै भेलाह। तँ चमचाक प्रमुख प्रकार सेहो चारि भागमे बाँटि लिखलाह।

1- अज्ञान वाक् -जकरा ज्ञानक छैति नै, महन्थक वाक्यकें ब्रम्हवाक्य मानत।

2- स्वैक्षन -जकरा ज्ञानक छैति वहैछ मुदा महन्थक धविया धेने पार उतरैछ।

3- स्वविवेकी -स्वार्थवश चमचागिरी , फेर अनोपित।

4- फँचारि-सभा , सोसाइटी दलमलित केलक। महन्थक ठेकोदापर घसकन्त।

विद्यापतिक वर्खी-विद्यापतिक सम्मानसँ बेशी जेरी भवरा लए हुनक अवसानपर चोटै करैत! रक्षामे सेहो गोधियाँ-गोधौअनक प्रस्तुति! स्वनू ऐ मंचपर बेशी वना सत वाँजि गेलाह। हम तँ कस्म जे पठलै सतमा धवि माले रामन बूझू। पैघ ओ जे सवमे पैघ होथि। जेना बेशी विवाह, बेशी धिया पुता, बेशी धन

संपत्ति, बेशी नटौवल्ग (ड्रेवड्), बेशी गप्प हाँकय,बेशी खाय, बेशी पचाबैय।

आब अध्यक्षीय भाषण- अहाँ सबहक सौभाग्य जे आग मंचपब तीन गोट विद्यापति विशेषज्ञ बैसल छथि डॉ. ऋाँवुब ऋा- जिनका विद्यापतिक नायिका चूड़ ी पब शोधक पी.एच.डी भेटेननि। डॉ.गोबैब गणेश जे विद्यापतिक नायिकाक नूआ पब शोध क' सम्मानित भेलाह। तेसब-डॉ. खेसाबी खबास जे विद्यापतिक अन्तर्वस्त्रक विसर्ग स्कॉलब छथि। अहिना जुत्ता, छड़ ी, पाग, दोपटा महाम्येक पविचर्यामे विद्यापतिक बर्षी सब बेब अपन किछु नव कीर्तिमान स्थापित कबैए।

कुर्सी महाम्ये- डॉ. नास एम.ए। त्रिपाठी.एच.डी, डीलिट्। अठावह पुबाणक बचना केननि। ताहिमे एक अछि कुर्सी पुबाण। ओगपब कहियो बाम बैसल कहियो हनुमा आ तकब पछाति नै जानि कते नवसंहाबी। ऋदा आब ओ कुर्सी कोनो साधाबण जनता प्राप्त कऽ सकैए जे ऋकीब बहए। कोटि कोटि आ ऋटि ऋटि के व्यंग्यक निष्पादन कबैत कथा। सत्तामे बैसल वा पाबवल्गुन व्यक्ति कखनो ककबो कटबाक आदेश दऽ सकैए। कखन कोन विपत्ति ककबा पब आगबै जाए से कहब अनिश्चित! ऋदा घेंट जोड़बामे सब व्यस्त आ खुश। - विप्लव!

ब्रम्हाक श्राप- अग कथामे सत्ताक शताब्दीक व्याख्या कएल गेल अछि! दुनिया एडबाँस भऽ बहलै। ब्रम्हा जीक संग अंग्रेज़ ी वार्तालाप तकबे प्रतीक थिक।

ঋমবারতী উঁপকথা--কমীশনখোব সৰ্ব কোনা নেতাকেঁ ফঁসা ক২ বখৈছ। ঋা কাজ ৰেঁব কোনা ঋপনে ফঁসি র্যস্ত ভ২ মানো মান হোগ ছথি।

সৰ্ঙৌ কথা কতেকো দশক পহিনেক ক্ষদা ঋাগযো স্থিতি পবিরর্তন নৈ। তেঁ ঋাগযো পূর্ণ প্রাসংগিক।

<u>**ৰীহনি কথাক ঋাধাব স্তম্ভ ছনাহ- শ্রী বাজ**</u>

(প্রথম প্প্যতিথি ১ ঋগস্ত ২০২১পব মোন পাড়ৈত)

ঋপন ঋাখব ,ঋপন ৰাঁষ্ট। সাহিত্য সংরক্ষন নেন ককবো ৰাঁষ্ট জোহৰ হ্নকব ঋাদতি সং ৰহবীক চীজ ছন। পঠন-পাঠন ঋা নেখন মেঁ মস্ত! জমীন পবহক নোকক পীড়া। দেখাব কবৰাঁক জেনা ভাবরাহক

होएत। सदिखन आम बचनाकाबक भीड़ सं बिलग अपन बाँत बाखबॅ एकमात्र उँद्देश्य मे नील देखल जाएत। ओ साहित्य सृजन स्वान्त स्वखाय नेन नै,पव पीड़ ा हवनाय नेन कबैत बहला। हुनकब गमैया सोच, शैन्ध पाठककें बॅन्हने बहैत छल।

ओहने सोचक पबिणाम छल मैथिली साहित्यक एकमात्र अपन विधा-" बीहनि कथा "। जकबा कतेको बॅबख धबि मगजक शिबा के खिबबैत साहित्यक जमीन पब बैसा छोड़ननि। 1991सं चलि अबैत विमर्श मे सर्वसम्मति सं 1995मे विधाक मूर्त रूप मे सोझां आबि सकल। ओना त' शोधक क्रम मे एहेन कथाक प्राद्‌भाव मिथिला मिहिबक 1937क अंक-2सं भेल भेटैछ। ऋदा ओ एखन ओहने अएछ जेना मानवीय उँपेत्तिक समय 25-30लाख वर्ष पूर्वक मानल जाएछ ऋदा ओ पूर्णत: मनुक्ख छी तकब निशत्तुकी 5लाख वर्ष पूर्व मात्रक।

एकान्त बास हुनक आदति मे समएल छल। ऋदा विचावें दसगवदा हेबॉ मे रूचि बखै छलाह! हम दिल्ली सं जखन गाम जाए त' अपन घबक बाँटे मे पहिने हिनके घब पड़ैए,ओत' विलमैत जाए। माबिते बास गप कोनो नव विन्दु पब पहुंचाबॅए। गपक क्रम मे पूछि दियौन - भाओ, जिनका सं अपनेकें गप होएए तिनका लग ऐ विधाक चर्चा पसाव नै कबै छियै ?

ছটিতে কহথি– আগন্তুক মে সং রৈসী নোক সোনাং খরিতে সাষ্ঠাংগ করৈ ছথি আ দনান সং রঁহবাগতে খদখোগ–রঁদখোগ,ফচিষ্ঠা। হ্মন্নাজী, গ রিধা,রিষয গহীব আ গম্ভীব নোক নেন ছৈ। একবা ওহোন উঁঠন্নু নোকক রীচ সন্নিযা করৈ কে সোচিএ করেজা কাঁপি উঁঠএ তেঁ মৌন বহরঁ উঁচিত রঁ্নমী।

1995 সং রিধিরত সমরেত প্রযাসেং যাত্রাবত গ রিধা আগ বাষ্ট্রীয/খন্তর্বাষ্ট্রীয পঁটন পব খপন আসন জমা নেনক। খহফসোস জে রীহনিক যমষ্টগব হোগত রূপ দেখরাঁ নেন নৈ বহনা।

সাহিত্য ককবো রৈযক্তিক রা পৈতৃক সংপত্তি নৈ হোগছ। তেঁ কোনো রিধাক কিযো প্রতিপাদক/আরিষ্কাবক নৈ কহা সকাগছ। কোনো রিধা সমরেত সহযোগে ভেন রিকাসক ফন থিক ,তেঁ রীহনি কথা কেঁ সেহো ওহী নজবিযে দেখন জা সকৈএ। ঐ রিধাক স্থাপনা আ রিকাস মে শ্রীবাজক গ্রন্থ সং রিদ্যাপতিক পছাতি উঁএহ টৌ চিবকানিক ভ' সকনাহ।

জেনা খন্য বচনা সং রিনগ রিদ্যাপতি, মৈথিনী গীত নএ খমব ভেনাহ,তহিনা রীহনি কথাক সংগ' শ্রীবাজক নাম খক্ষুণ্ণ বহতনি। শেষ কথাকাব হ্নক নীচনা পাঁতি মে রঁ্নমূ। সাদব নমন !

<u>আধুনিক রিশ্বকথাক রাঁটি পব জাগত রীহনি কথা</u>

মৌথিনী রীহনি কথা (Maithili seed story) ভাবতীয সাহিত্যক নর রিধা থিক. এহেন নর জে কিযো

কখনো একব হাথ- পএব তোড়্রাঁ নেন, কিযো ঝাঁটি রাঁঠ্নি ক' রৈনেরাঁ নেন ত' কিযো কংঠ মোকি প্রাণ নেরাঁ নেন খাত্তব, সক্রিয খা উগ্র দেখন জাগ ছথি.সমাজিক, খার্থিক, ধার্মিক, বাজনৈতিক খা সরহক সাব রূপেঁ সাহিত্যিক বচনাধর্মিতা মে নরতাক প্ররেশ খাগূ রঠ্রাঁমে সহাযক হোগ ছৈ. পীঠ্ ী দব পীঠ্ ী জেনা কোনো পবম্পবা স্থহস্তান্তবিত হোগ ছৈ, তহিনা সর পীঠ্ ীমে নর পবম্পবাক সূত্রপাত সে হো হোগছ.সে প্ববান পবম্পবাক সংরক্ষিত/ পবিষ্কৃত রূপ হোগ খাকি পূর্ণত: নর সৃজন.গ নরতাক সোন্ধা খরিতে দূ পীঠ্ ীক রীচ দ্বন্দ্বতা খা তহন খবাড্ ি,মানরীয স্থভার সন বুঁমূ.গ রদনার পহিনে নহ্এ- নহ্এ পএব পসাবৈ জহন সংচাব তংত্রক খভার রা শিথিনতা ছন. ঋদা খার.... যাঁত্রিক পসাব ভেনে নোকক জীরন সেহো যংত্ররত ভ' গেন. তেঁ সামাজিক রদনারমে সেহো শীঘ্রতা দেখএত.সাহিত্য সেহো সমাজেক হিস্সা নে !

রর্তমান মে জে ভাবতীয সাহিত্যক সিবখাবী (রূপ রেখা) দেখাগছ ওকব ব্যাকবণিক খাধাব সংস্কৃত খা রিধা নিরূপণক খাধাব মূনত: খংগ্রেজী সাহিত্য বহন ঐছ ! খংগ্রেজী, সংস্কৃত রা খন্যান্যা ভাষামে সাহিত্য নেখনক শ্বকখাত কাব্য রিধা সং প্রাবম্ভ ভেন জে খংগ্রেজী মে পোএট্রী কহরৈছ. ঋদা ওকব প্রারূপ রিভিন্ন স্বরূপেঁ/ নামে নিখাগত স্বতংত্র খস্তিত্ব মে স্থাপিত ভ' চুকন ঐছ. যথা- করিতা, গীত, গজন, হাগকু, ক্ষণিকা..... খাদি.

প্রাবম্ভ মে কথা নেখন সেহো পদ্য রিধা ঋংগ ছন. যথা– কথা কাব্য !

পদ্য(Poetry)কে পছাতি গদ্য(Prose) রিধাক জন্ম ভেন. পদ্য জকাঁ গদ্যা রিধান্তগ্গত বচনাক কতেকো প্রকাব ঐছ, জে স্বতংত্র নামে স্বতংত্র ঋস্তিত্ব মে সর্ররিদিত ঐছ ! যথা – নাটক, উপন্যাস– উপন্যাসিকা,নঘ্কথা, রীহনি কথা... ঋাদি !

রীহনি কথাক পবিভাষা ঋা খগতা ?

পৌবাণিক স্ত্রাতেঁ রঁহবএন কথাক পবিষ্কৃত, ঋাধ্নিক স্বতংত্র রিধা থিক রীহনি কথা. জকবা ন্যূনতম 20 ঋা ঋধিকতম 100 শব্দমে নিখরাঁক রিধান ঐছ ! গ ককবো নামান্তবণ,কাযান্তবণ রা রিধান্তবণ নৈ, স্বতংত্র রূপমে রিদ্যমান ঐছ. জে স্পষ্ঠ, কথ্য ঋা গসন শিল্পে নিখন প্বষ্ঠ কথা থিক. জাহি মে নিষ্কর্ষ পাঠক পব ছোগব দেন জাগছ.

খগতা ! সৃজনক ঋাধাব হোগছ.ঋা খগন নোক ওকব পূর্তি রেঁব ঋপন ঋনুকূন রঁস্তুকেঁ ঋংগিকাব ক' ঋংগেজৈএ.কানান্তবেঁ নোক ব্যরহাব– ওঠ়ন–পহিবন, পঠ়রঁ– নিখরঁ সরঁমে স্বাভারিক পবিরর্তন হোগছ. নোক

सदिखन परिवर्तित वा नव स्वरूपकें अंगेजबाक लेल उंदाव होएछ.यांत्रिक युगमे ई इच्छा आओर प्रबल सन ! कथाकार आ पाठकक ताहि इच्छापूर्तिक नव साहित्यिक साधन थिक –" वीहनि कथा "

पहिने समादकें कतौ पठेबाक लेल चिठ्ठीक प्रयोग होइत छल. ओइ चिठ्ठीक प्रारूप मे से हो भिन्नता. क्रममे सर्वप्रथम पोस्टकार्ड तहन अन्तर्देशी आ अन्तिम मे लिफाफे चलन सोझां आयल. आबि गौर करू जे चिठ्ठी लिखै/ लिखबैं वला पर निर्भर छल जे किये अपन सबटा बात पोस्टकार्ड मे लिखि पठबैं छल, ककरो बात पूर करै लेल अन्तर्देशीक आगता त' किये लिफाफ मे पन्नाक पन्ना भरि बात पूर करै छल. क्रमशः कालान्तरे लोककें असोकर्ज होम' लगलै ओकर पहुंचबाक लमहर समयान्तराल सं.तहन लोककें कम समयमे समाद पहुंचेबाक आगता पूर' लेल एलै– तार (टेलिग्राम). जे द्रुत गतियें कम सं कम शब्दमे पास वलाक मगजमे समा क्रियाशील क' दै.त' चिठ्ठीक प्रारूप मे 'तार' भेल वीहनि कथा.जे सीमित शब्द(अधिकतम 100) मे अपन बात सं पूर्ण रूपें पाठककें झकझोरबा मे सक्षम हुअए.आबि वास्तविकता देखू जे तार बन्न भ' गेल, यांत्रिक विस्तार मे ओ गमेल धरि पहुंचि गेल. क्रमशः कथामे जहन हम सब तार धरि नै पहुंचि पाबि रहलौं तहन गमेलक कल्पने व्यर्थ !

आहाँ दोसब रूपें ब्रूम्‍म् भावतक सबँसं लोकप्रिय खेल ऐछ –' क्रिकेट ' जकब प्राबम्भ टेस्ट मैच सं शुरू भेल छल. आगू आरि जहल लोककें समयाभार भेले शीघ्र फलक आशे जगलै तहल टेस्टक संग एक दिना(रनडे) खेलक प्राकप एलै.जकबा आटेसं लोक अपन हियामे रँसा लेलक.जखन जिनगी आओब व्यस्त , समय शिथिल भेलै तहल आयल –ट्वेन्टी– ट्वेन्टी ! ऐ खेलक प्राकप मे ट्वेन्टी– ट्वेन्टी ब्रूम्‍म् रीहनि कथा !

चनू फेब घ्‌बि चनी साहित्यमे.गद्य लेखलक प्राबम्भ उंपन्यास सं भेल छल. कालान्तबे पाठकक आ लेखकक व्यस्ततारशे जलमल रिधा लघ्‌कथा(शेर्ाट स्टोबी) जाहि अन्तर्गत मैथिली मे कथा गप्पक लेखल होगछ.कालक्रमे लोककें अति व्यस्तता सं पलअतिक अभाव आ साहित्यिक लब रूचिएं कथाक पबिष्कृत रूप रा लेटेस्ट दर्जल रूपमे सोझाँ आयल रीहनि कथा(शीड स्टोबी) .

आहाँ गप्प कवी रिधाल रा बँन्हलक ! पहिले रीहनि कथाकें अंग्रेजीक फ्लैशफिक्शलक टैलब्राँक अन्तर्गत बाखि अधिकतम 150 शब्दमे लिखबाँक प्रारधाल सोझाँ आयल. ग स्वलिये मैथिली मलीषी सबँ छटपटा उंठला ! कहललि– ऐं गद्यकें कोला कोलो बँन्हलमे बाँन्हू जा सकैए ? बाँन्ह आ लियम त' पद्य लेल होगछ.तहल ह्लकब सबँहक ग रिचाब आ कि हाहाकाब ! हास्यास्पद लागल.ग प्रत्यक्ष उंदाहबण सोझाँ ऐछ जे उंपन्यास सं लघ्‌कथा होगत

ৱীহনি কথা ধবি অৰবোমী ক্ৰমমে পহুঁচৱ শীৰ্ষক সিক্কড়ন থিক.কথ্যক সিক্কড়ন নৈ হোগছ. অহাঁ একহি কথ্য সং শীৰ্ষ বিস্তাৱ দৈত ৱীহনি কথা সং নঘ্কথা হোগত উঁপন্যাস ধবিক সৃজন ক' সকৈ ছী.আ তেঁ ৱীহনি কথামে অন্ত খ্জন বহৈছ, ৱন্ন নৈ.মানে নিষ্কর্ষ নৈ বহৈছ.ও পাঠক তয কবএ.

ৱীহনি কথা স্থাপনাক প্ৰাবম্ভিক ক্ৰমমে বিস্তৃত অধ্যযনক নিষ্কৰ্ষত: মৈথিনী কথা সাহিত্য সংকষ্ট গ্ৰস্ত দেখএন.ভায–ভৈয্যা বী, গোঁধিযা গোধৱন আ নকন নাত তব দৱন.নতখ্দন সন ! জে সৱ নিখথি হ্নকে কিছ গোষ্টৈক সমূহমে ঢ়াঠন.কিযো একবা ওগ ঢ়াঠসং ৱহবাকয বাষ্ট্ৰীয পষ্টন পব ন' জেৱাক মনোবথ তক নৈ পোসনে. ৱস ! অপন পবাব মে ৱাহ্নি –" হম স্বনবী হমব পিযা স্বনবা,গামক নোক ৱনবী–ৱনবা " কে চবিতাৰ্থ কবৈত. হমবা জন্ম গএহ মূন কাবণ হেতৈ জে মৈথিনী সাহিত্য অন্যান্য ভাবতীয সাহিত্যক ক্ৰমমে সৱসং পাছ নৈ ববন্ ক্ৰম সং কতিএন সন ! কতৌ হেবএন– ৱৈবএন ৱ্ন্মূ.ঐ দ্দশাসং আহত হম, গ মনোবথ বা নৌন জে কহী, কবৈত মৈথিনী কথা সাহিত্যকেঁ ৱীহনি কথা মাধ্যমে বাষ্ট্ৰীয, অন্তবষ্ট্ৰীয, ৱৈশ্বিক ৱনেৱাক সংকল্প নেনৌ.জহন বিশ্ব ভবিক বিধাকেঁ অংগীকাব ক' হম সৱ অংগেজনে ছী, তহন মায মৈথিনীক একমাত্ৰ চিনকা/ বিধা ৱীহনি কথাকেঁ বিশ্ব ভবিমে পসাব কি এক নৈ কবী ?

অংগ্রেজী সাহিত্যক বিধাক ক্রমমে-- নোবেল, শর্ট স্টোরী হোইত সীড স্টোরী পর পহুঁচলাক ক্রমমে হিন্দী লঘুকথাক নকল মৈথিলী মে দেখল গেল. জে ভাতমে আঁকড় সন লাগল.ওনা নকল কের একটা কারণ ছল হমর সভহক হিন্দীযাএল ভেনাই.হিন্দী সাহিত্য জেনা অংগ্রেজী সাহিত্য সঁ প্রভাবিত তহিনা মৈথিলী সাহিত্য হিন্দী সাহিত্য সঁ আচ্ছাদিত ! তকর মূল কারণ রহল হমরা সভকেঁ হিন্দী পট্টীক অংগ রহনাই.আইযো সভহক শিক্ষাকো মাধ্যম হিন্দী, জাহি সঁ পত্র- পত্রিকা, পোথী পঢ়বামে হিন্দীযে গ্রাহ্য ! ফিল্ম, সমাচার, আ সাহিত্য দেখব, পঢ়ব- সূনব সভ হিন্দীমে তেঁ ওহসঁ প্রভাবিত ভ' ওকর কোখি চিনকা ' লঘুকথাকেঁ পোসপুত মানি লেব স্বভাবিক ছল ! নিসংতান দংপতি দ্বারা পোসপুত কোর লেব বেজাএ নৈ, মুদা জখন অপনা লগ মএ মৈথিলীক চিনকা বীহনি অছি তখন দোসরাক মুঁহ তাকব কতে উচিত ?

কোনো লীকক অনুকরণ বেজাএ নৈ, মুদা অংধানুকরণ অনুচিত ! কিএক ত' নকল লেল অকল চাহী সে দেখল অন্য উদাহরণার্থ- অংগ্রেজীক শর্ট স্টোরী ক অনুস্যূত মৈথিলীক রচনা সৃজন হোইছ- কথা/ গল্প. তেঁ সভ কথা সংগ্রহ পর অংগ্রেজী মে লিখল ভেটৈত- Collection of Short stories. এত' একটা হাস্যাস্পদ স্থিতি জে হিন্দী বনাক দেখাউঁসে শুরু ভেল লঘুকথা তাহ্ সংগ্রহ পর অংগ্রেজী মে লিখল অছি- Collection of short stories. জখন কি দুনূক প্রকৃতি/ স্বরূপ দেখূ জে দুনূমে পিতা- পুত্র বনা স্থিতি.তখন ত' পরিচানক সংকট. এতৈ নকল লেল অকল কের খগতা দেখার হোইছ.খৈর ! গৌর করবা যোগয

মহত্বপূর্ণ বাঁত জে মৈথিলী মে জে বিধা ঐছ- সবঁ কোনো নে কোনো ভাষা সঁ আযাতিত ঐছ. জহন কি বীহনি কথা মৈথিলীক অপন মাটি- পানি পব অপন শৈষ্ঠ জনমন এক মাত্র পূর্ণতি: মৈথিলী সাহিত্যক বিধা থিক. ককবো কাযান্তবণ, নামান্তবণ, আ কি কোনো আন বিধান বিধান্তবণ নৈ থিক. বীহনি কথা বিধাকেঁ মৈথিলী মে স্থাপিত ভেনোপবান্ত একবা বিশ্বি কথাক বাঁচ পব আগূ বঁঠ়েবাঁক ঞমমে ঢৈনব্রাঁক অধিন অধিকতম 150 শৈষ্ঠ ধবি নিখবাঁক সীমান বাখ গেন ছন. আগূ বঁঠ়ৈত বিশ্বি কথা বিধাযক সংশোধনে ও নিবস্ত ভ' গেন.তহন ওকবা অংগ্রেজীক মাগঞা স্টাবীজ বস্থা মেঁ আনি স্থাপিত আ মান্য ভেন. জাহি অন্তস্মাত অধিকতম 100 শৈষ্ঠমে স্পষ্ঠ কথ্য আ গসন শিল্পী নিখন সংপ্বষ্ঠ কথা ' বীহনি কথা ' নামে স্থাপিত ভেন.গ কোনো কথাক ছেঁচ বা হ্যিনব নৈ থিক.

আবঁ বিশ্বি কথা সাহিত্যক অধ্যযন আ নিকপণ কবৈত আধুনিক কথা সাহিত্যক ভিন্ন বর্গীকবণ সোঝাঁ আযন. জকব বিববণ ঐ প্র কাবেঁ ঐছ- অংগ্রেজী সাহিত্যমে গদ্য নেখনক শ্বৰুআত নোরেন সঁ ভ' শার্ট স্টাবী হোগত সীড স্টাবী ধবি আবিঁ ক্রিযশীন ঐছ ! নোরেনক পছাতি 1896 মেঁ নব খগতা আ পূর্তিক নেন জনমন শাব্ট স্টাবী 1930 ধবি প্ববাতন সন ভ' গেন.1930 মেছোট কথাক নব খগতা- পূর্তি বা খাঁহিশী মে জনমন বেবী শার্ট স্টাবীজ কেব অবধাবণা. মোন পাড়ৃ 1930 মানে মৈথিলী শার্ট স্টাবীজ (কথা/ গল্প) ক শৈশব কান !

ওগ " রেবী শার্ট স্টোবীজ কে কথা রর্গীকবণ মে ফ্লশ ফিকশেন শ্রেণী মে বাখন গেন জাহি মে খধিকতম 1000 শব্দকোশ কথা বচনা নিহিত ছন.

সে ক্রম 1990 ধবি চনন. একব পশ্চাতি ফেবো একব সংশোধন পবিমার্জনক খগতা ভেন.খা সে পবিমার্জন রা সংশোধন ভ' নর রিধান খাগমন –1990–1995ক রীচ ভেন .মহত্ত্বপূর্ণ রাত জে ওহী 90–95ক রীচ মৈথিনীক তকোনীন নর পীঢ় ীকেঁ মৈথিনীমে " রীহনি কথা "(সীড স্টোবী)কে খগতা খা পূর্তিক সংভারনা দেখএন. পহিনে কথা নেখনক শ্বকখাত সংস্কৃত, রাঁগ্লাক প্রভারে

ভেন ছন. তেঁ রহুত পছএন.গ স্বনি গৌবর রোধ হএত জে " রীহনি কথা রিধা" প্রত্যক্ষত: খংগ্রেজীক খাধুনিক কথা রিধাক সমক্ষ খপনাকেঁ ঠাঢ় কেনক. ককবো খান ভাষা/ রিধাক রৈশাখীক সহারে নৈ. সে কিছু মৈথিনকেঁ খাঁখি খা দেহ দুনূমে গড়র্র শ্বরু ভেননি.হ্মদা রীহনি কথা ওগ সংঘর্ষ সং পাব পারি রহ্ত খাগাঁ নিকনি গেন.

মৈথিনীক কিছু সাহিত্যকাব রীহনি কথাকেঁ শব্দ সংখ্যা দ্বাবা নিরুপণ খাধাবকেঁ রিরুদ্ধ নকাবামেক স্ববেঁ স্বগর্র্গেনা.এত' খংগ্রেজীক খাধুনিক কথা রিধাকেঁ হবিছরৈত রর্গীকবণক রানগী প্রস্তুত ঐছ ! গদ্য নেখন নোরৈন সং শ্বরু ভ' শার্ট স্টোবী হোগত সীড স্টোবী পব খারি ঠমকন.1896 সং গতি পকড়ন শার্ট স্টোবী 1929 ধবি রঢ়ৈত

कछमछए नागन.1930 मे अंग्रेजी साहित्कारकें शार्ट स्टोरीजक रिकल्पक खगता – पूर्ति स्वरूप 1931 मे जनमन नर रिधा जे फ्लैश फिक्शन कहएन.ओकरे पर्याय के रूपमे" रेबी शार्ट स्टोरीजकें परिभाषित कएल जाएत रहन. महत्वपूर्ण बात जे कथा रिधाक स्वरूपमे जे कालान्तरे परिवर्तन होएत रहन ओकर मूलाधार शब्द मात्र छन. यथा– 1000 सं1500 शब्द धरिक कथा शार्ट स्टोरीजक अन्तर्गत राखन गेन(अपराद स्वरूप शार्ट स्टोरी 3500 शब्द धरि निखएन ऐछ !) 1000 रा ओइ सं कम शब्द धरिक कथा फ्लैश फिक्शन रा रेबी शार्ट स्टोरी कहएन. ग कथा रिकासक क्रमे आगां बढ़ैत 750 शब्द धरिक कथा सृजन होम' नगनै जकरा सडेन फिक्शन संज्ञा देन गेन. कालान्तरे आगू जा 280 शब्द धरिक कथा निखन जए नागन जे ध्वीटरेचर नामे जानन गेन.आओर संशोधन होएत माइक्रो फिक्शन रा क्षीणकाय रना कथा रिधा सोझां आयन. जाहिमे अधिकतम 100 शब्दक पूर्ण कथा निखराक प्रारधान छै. एकरे अन्तर्गत मैथिलीक रीहनि कथा रिधा (सीड स्टोरी) रिद्यमान ऐछ ! आ कही मानक ताकें पानन करैत आधुनिक कथाक रिश्व पटन पर रैसराक प्रयास मे नागन ऐछ.

1993–95 मे ब्रायन एल्डिस " मिनी सागा "नामे कथा नेखन– प्रकाशिन सोझां अननिन . जाहिमे पूर्ण 50 शब्दमे निखराक रहन्न छनै.49 शब्द आ कि 51 शब्द स्वीकार नै छन. ओही कठोर नियमक चनते नोकप्रिय नै भेनै. अही संग फिफ्टी फाइरर आ सिक्स्टी नागनर कथा रिधा सेहो उपकनै.ब्रूस हॉलैन्ड बाजर्सक 365 सिक्स्टी नागनर कथाक संग्रह चर्चित रहन. एखन धरिक

अद्यतन कथा विधा सिक्स वर्ड स्टोरीज छै.जकर जन्मदाता अर्नेस्ट हेमिंग्वेकें मानल जाइछ. हुनक छः आखरक पहिल कथा 1992 मे प्रायोगिक तौर पर छपिकें सोझां आयल. ओकर मैथिली भाषान्तर नीचा पढ़ू---

" बिकाउ ऐछ बेबी शूज, बिन्नु पहिरल."

आब चली बीहनि कथा (Seed Story) पर. बीसम सदीक अन्तिम दशक ! मैथिली कथा साहित्यमे एकटा नव कथा विधाक धमक भेल.ओ विधा छल- " बीहनि कथा "(Seed Story) . ओ एहेन समय छल जहन विश्व कथा सम्प्रदायमे सेहो एहेन कथा विधाक खगता आ पूर्ति लेल सीड स्टोरीक प्रादुर्भाव भेल.ई काज सर्वप्रथम 1993 मे अमेरिका मे भेल.एकर श्रेयात " Stories Bite" नामक पत्रिका द्वारा भेल.ई पत्रिका ऐ कथा विधाकें परिभाषित करैत " Seed Stories नामे बीनगी वा प्रयोग स्वरूप किछु रचना प्रकाशित आ परिभाषित केलक. एकरा परिभाषित करैत ओहि मे लिखलक- " Seed stories are stone of knowledge, Idea and action. It's Called of small Moment stories. "

अर्थात-

एकर प्रारम्भिक अवस्थामे लोककें परिचित/ प्रेरित करबा लेल संपूर्ण U. S. A मे रेडियो पर प्रसारण आ टी. वी विज्ञापन अनिवार्य क' देल गेल छल.

ग महज एकटा स्वखद संयोग छल जे कथा रिकासक क्रममे रिश्व साहित्य पटल पव जाहि आधुनिक कथाक खगता बुझल गेल ओही समकाल भावतीय साहित्यक मैथिली कथा साहित्य मध्य सेहो एहेन कथा रिधाक रीजावोपणक खगता आ पूर्तिकें अकाननिनि. जे संपूर्ण भावतीय कथा साहित्यक एकटा पविवर्तनकामी आ क्रान्तिकावी डेग छल. ध्यातव्य जे पहिने जे मैथिली कथा साहित्य भावतीय कथा साहित्यक क्रममे पांतिसं रांहव छल, उएह रीसम सदीक अन्तिम दशक मध्य रिश्व कथा पविदृश्यक समकक्ष भ' कान्ह उठेनक.आ रर्ष 1995 सं उठैत- रैसेत,ठोकागत- पिटागत पूर्ण पविष्कृत कृपमे आरिष्काव स्थापित भ' गेल.आरं टघवन- सवन नै रवन् दौगैत मोकाम दिस रढ़ि बहल. ..... !

<u>रीहनि कथाक दशा- दिशा</u>

पौवाणिक उत्सं(स्रातें) रंहवएल कथाक ,संशोधित ,संरक्षित ओ पविष्कृत आधुनिक संस्कवण थिक " रीहनि कथा" ! जकवा स्पष्ठ कथ्य आ गसन शिल्प न्यूनतम रीस आ अधिकतम डेढ़ सए शब्द धवि निखवाक प्रारधान ऐछ ! ग आन कोनो रिधाक रिधान्तवण, नामान्तवण रा कायान्तवण नै, संप्वष्ठ कथाक एकटा स्वतंत्र रिधा थिक !

रर्तमान स्थिति:-

गद्य नेखन उपन्यास(नोरेल) सं शुरू भ' नघुकथा (शॉर्ट स्टोवी) होगत रीहनि कथा (सीड स्टोवी) धवि पहुंचन. रर्तमान मैथिली कथा साहित्य मध्य पूर्ण प्रासंगिक

, सर्व पविचित थ्वा नोकप्रिय रिधा भ' स्थापित भेन.

नघ्कथा छन त' रीहनि कथाक खगता   ? :-

 समयान्तवे ,रिकासक ध्रमे खगताक जन्म होगछ. से समयारधिक थ्नवसावे प्रासंगिक होगछ थ्वा तथने ओकव पूर्ति सेहो थ्वारश्यक. जेना जहन चननसावि मे समाद नेन चिठ्ठी छन त' ताव (टैनिग्राम)किए थ्वायन ? चिठ्ठी मे नोक थ्पन मोनक रॉत थ्निन के निखै छन, कोनो रॅन्हन थ्वा नियम/ प्रारधान सं म्नुक्त ! म्नदा ताव ? ताव(टैनिग्राम) मे थ्पन रॉतक निचोड़ कि्छ सिमित शर्ब्द कहि पाठक/ पारककें पूर्णत: ध्रियाशीन रॅना दै छन. त' ' नघ्कथा' चिठ्ठी भेन जकवा निखरॉक कोनो सिमाना/ रिधान नै, थ्वा रीहनि कथाकें ताव रॅूमू जे थ्ल्प शर्ब्दक स्पर्ष्ठ कथ्य थ्वा गसन शिल्पॉ संप्वर्ष्ठ कथाक खगतापूर्तिक निश्शन माध्यम भेन.

थ्न्य पक्ष देखू :-

भाषण- कोनो रॉत रॅजैत चनू... कोनो नगाम नै !

म्नदा कोनो निश्चित रिषय- रॅस्तु पव रिद्वतापूर्ण रिचाव कहागछ- रीज भाषण !

एहिना संस्कृत मे श्लिकवण रा सशेक्तिकवण नेन बचन गेन मन्त्र(श्लोक नै) थ्वा तकरो सक्षम रा प्रभारी रॅनेरॉक खगतापूर्तिक नेन थ्वायन रीज मन्त्र ! जेना रीहनि कथाक कथ्यकें (शर्ब्द नै) रिस्ताव दैत शॉर्ट स्टॉवी सं नॉरेन धवि बचि सकै छी तहिना एकटॉ

রীজমংত্র (ঙুঁ.. হীঁ.. ক্লী...) সং খনেকো মংত্র জন্ম নেনে ঐছ ! ওহিনা রঁহ্ত বাস কথা বহিতো ওকব সশীঞ্চ রা পবিষ্কৃত ৰূপমেং উঁপস্থিত ঐছ রীহনি কথা !

রৈশ্বিক স্থিতি :-

জহন হম সরঁ রিশ্ব রিধাকেং খংগিকাব ক' খংগেজনে ছী তহন খপন একমাত্র রিধা " রীহনি কথা "কেং রিশ্ব ভবিমেং কিএ নৈ পসাবি সকৈ ছী ? ক্ষদা তাহি নেন পহিনে রঁবারঁবী ত' ক' নী !

রিশ্ব কথা সাহিত্য উঁপন্যাস সং চনি- রাঁন্ডব স্টোবীজ, হান্ড্রেড রর্ড স্টোবীজ, ফিফ্টী ফাগর রর্ড স্টোবীজ, রন নাগনব হোগত সিক্স রর্ড স্টোবীজ পব খংটকি প্রকাশিন খা রিমর্শ মে নাগন ঐছ খা হম সরঁ একৈসম সদীমে খাগযো ছী রীহনি কথাকেং রঁঠারাঁক- বোকরাঁক ঘোঁঘাউঁজ মে ফংসন !

রীহনি কথা মৈথিনী কথা সাহিত্যক চর্চিত, পবিচিত খা নোকপ্রিয রিধাক ৰূপেং ভনহিং খ্যাত ভেন হ্খএ ক্ষদা রৈশ্বিক পবতব মে পাঁতি সং রাঁহব.সে খদৌ কান সং ! রিশ্ব সাহিত্যক ক্ষকারঁনে ভাবতীয সাহিত্য রঁড্ড পছএন, খা ভাবতীয সাহিত্য মধ্য মৈথিনী সাহিত্য মাত্র পছএনটা নৈ ররন্ রিকাসক ক্রম মেং ক্রম সং রাঁহব হেবএন- স্তুতিএন ! হং মৌখিক খা ফেসর্র্ক পব রৈশ্বিক সং উঁপব.

রীহনি কথা ভনহিং মৈথিনী কথা সাহিত্যক সংশোধিত,

पविमार्जित आ पविष्कृत आधुनिक संस्कवण भ' उँभवन ऋदा आन भाषाक समकक्ष रिधा सं रॅछ पछएन सन ! जेना रीस सं एकसए पचास शर्ष्कमे अनरॅाक कावण नेखककें नघुकथाक मानसिकता सं उँरॅाबि मानस पटैन पव रीहनि कथाकें समाहित कवरॅाक उँद्दश्य छन. एकवामे एखनह् कतेको दोष ऐछ जकवा आओव पविष्कवणक खगता ऐछ रिश्व साहित्यक धावा मे अनरॅाक नेन. समरेत प्रयास चनि बहन... सरॅहक सहयोग सादव अपेक्षितअपेक्षित !

(5 मार्च " रीहनि कथा " दिरसक शुभकामना क संग –ऋन्नाजी)

रीहनि कथाक रिकास मे अरबोधक तत्व

मैथिनी " रीहनि कथा रिधा " आरॅ निखित अरधावणा/शास्त्रीय पक्ष आ निर्धावित मापदण्ड पव ठाठ़ भ' ब्यरस्थित रूपें मोकाम दिस रॅठ़ि बहन. ताहि स्थिति मे नघुकथा नामक अस्तित्व हीन, मौखिक आ तथाकथित रिधाक आठ़ मे एकवा धकिएरॅाक षडयंत्र चनि बहन.

केकरो नीक चीज कें अनुकवण कवरॅ रेंजए रॅात नै (मैथिनी मे रीहनि कथाक अतिविज्ञ सरॅ रिधा उँधाव, पैंचे ऐछ)

1995 मे बीहनि कथा मैथिलीक एकटा स्वतंत्र विधाक रूप मे सोझा पर ऐलैक.1997 मे नामक नकल मात्र कएल तथाकथित विधा लघुकथाक पहिल संग्रह आयल. मोन पाड़ैत चली जे मैथिलीक अग्रणी विद्वान द्वारा लघुकथा (Short Story) अदौ काल सं कथा/ गप्प रूपें एकटा व्यवस्थित विधाक रूप मे मैथिली मे विद्यमान अछि ! नकल कएल तथाकथित लघुकथाक 1997 सं आग 21 म सदी धरि कोनो लिखित मापदण्ड नै अछि, मौखिक घोंघाउंज मात्र. यानी – लघु त' केकरा सं लघु, कतेक लघु , केहन लघु ? कोनो प्रवृति, स्वरूप निर्धारित नै.एकर सराहक जरारि मे विद्वान सभ कहै छथि– मानि लियय जे छोट भेल त' लघुकथा, ओइ सं पैघ त'कथा, ताहि सं पैघ दीर्घकथा आओर पैघ त' उपन्यास..... !

एकर सत्ता कें लिखित रूपें सोझा रखलनि कथाकार, आलोचक, प्रो. डा. अशोक अविचल.ओ ज्ञानवर्धन कंठ जीक लघुकथा संग्रह " अखियास"क भूमिका मे लिखै छथि– " ई स्पष्ट क' दी जे कतिपय प्रयासक पश्चातो एकर कोनो शास्त्रीय आधार की नियत मापदण्ड हमरा उपलब्ध नै भ' सकल, जाहि मे लघुकथा परिभाषित हो आकि एकर समीक्षा हेतु विन्दुवार कोनो मापदण्ड निर्धारित भेल हो."–– अशोक अविचल

ध्यातव्य ई जे एकैसम सदी मे जकर आधार, अस्तित्व मौखिक आकि हेसर्र्रकिया मात्र बहै तकर तुलना मैथिलीक अपन एकमात्र व्यवस्थित विधा(बीहनि कथा) सं करब मैथिलीक लेल निन्दनीय आ कि घोर अपमान नै थिक ?

बीहनि कथाक विकास मे लागल समस्त बचनाकाब हुनका सं साकांक्ष बही जे दुर्भाग्यपूर्ण दुष्प्रचाब कबै छथि– बीहनि कथा, लघुकथाक बदलल नाम थिक, लघुकथा छै त' बीहनि कथा किएक.... ? त' बीहनि कथा अंधानुकबण, नामान्तबण आकि बिधान्तबण नै, एकटा निर्धाबित मापदण्ड पब ठाढ़ स्वतंत्र बिधा थिक. तेतबा लोकप्रिय बॅबोबॅब मे. बीहनि कथा सब मौलिक बिधाक तेतबा अस्तित्व हीन, मौखिक बिधा सं कबबॅ पूर्णत: अन्वचित.

निष्कर्षत: – लघुकथाक बॅहन्ने बीहनि कथाक बाटे अवबोध कबबाक षडयंत्रक अलावे ओब किछु नै ऐछ ! एहन षडयंत्रकाबी सबॅके चिन्हित क' कतिया/ बेबा मोकाम दिस बॅढ़ल चली.... !

अनीता मिश्र

२टा बीहनि कथा

१.तनाक

जज साहबॅ:–निर्मला देवी ! हमबा बॅहुत आश्चर्य लगि बहल अछि कि साठि वर्षक उम्र मे आहाॅं अपन पति सऽ तलाक लेबऽ चाहैत छी। जखन कि अखने आहाॅंक पविवाबक विशेष आवश्यकता अछि।

নির্মলা দেরী:–জজ সাহেৱ! হম খপন ফাযদা নেন, হমবা পব কোনো পতি খত্যাচাব কেননি খছি, তাহী নেন তনাক নহি নেৱ২

চাহিত স্ত্রী। খও রিকসিত যুগ মেং খখনো ৱহৃত প্বকুষ কে দিমাগ মেং ও রিচাব জড় সং জকড়ন ছনি কি ঘ২বক কাজক জিম্মেৱাবী কেরন মহিলা কে ছনি চাহে রো ৱাহবক কাজ ক২নেথি,হম চাহিত স্ত্রী কি জীরন কে খংত সময মেং হমব পতি সোচথি কি হ্নকব ও ধাবণা গনত ছননি।খাগাক পীঢ় ী সে নো খহী ৱাত কে ৱুঝি সকয!

২.এহসাস

স্বধা চাহক কৱ ট্রেন পব বাখি ক২ পিৱক নেন ফৈসনে বহথি কি ফোনক ঘংটী ট্রন–ট্রনায নগননি। দৌড়ক২ ভন্শা ঘব স২ ফোন নেনীহ।

স্বধা কে মায:–"দেখ স্বধা! ৱুঢ় া যা কতৱোঁ চিকনী চুপড় ী ৱনি ক২ দেখৱৌক ওকবা ঝাংসা মেং নহি খরিযাহ।জে কবৱৌ সে হমহী,সাঙস কখনৌ খপন নহি হেতৌক"

চ্পচাপ ফোন বাখি স্বধা চাহ পিরঁ২ নগনীহ তখনহি কান মেঁ সাঙঁসক শৈব্দ স্বনাঙ পড়ৃনন্হি। মৃণানী (স্বধাক ননদি) স২ ফোন পব রাঁত কবৈত ছনীহ,"কোনো রাঁত নহি রেঁঠৗ সাঙঁস পৈঘ খা খাদবণীযা ছথি। হ্নকব তানা ওব ডা ঁ ঁঠৈ মেঁ খাশীরাদিঁ ভেঠৈত। খাহা ঁ ঁ জরারঁ নহি দেরঁনি"। স্বধা কে এহসাস ভেননি জে মৃণানী সর্বগ্বণ সংপন্না কে সংগ রূপরতী খা উঁচ শিক্ষিত ছথি। তাহী পব স২ হমব সাঙঁস এতেক দহেজ দেনখীন তখন মৃণানী কে সাঙঁসক নেন স্বনকব মন মেঁ এতেক খাদব! ! হমব মাযকে একৌঠৗ রুপৈযা নে দহেজ দের২ পড়ৃননি,তখন হমব সাঙঁসক নেন হবদম জড়ৃন -ভ্তজন শৈব্দ!

<u>নীবজ কর্ণ</u>

<u>রীহনি কথা- "ছক্ষ"</u>

"রাঁপ বে রাঁপ ভীড় বহএ নেতাজী কে ভাসন মেঁ, নৈ পূছু।" নখনা উঁমকৈত রাঁজৈত ঘব মেঁ ঘ্সন।

"হঁ কিযে নৈ। ওব খহাঁ কে কাজে কী। হ্মদা ভাসন

स' पेटे नै भ'बत।" घबरानी गुम्हरैत रॅजनी।

"ग्नबे एते स्कीम सबॅ ग्नागबॅ बहन छै हमबा सबॅ के काज दै के नेन कि.. छोड़ू ग्नहाँ की बूझबै। बॅड भूख नागन ग्नगछ। भोजन में की सबॅ बॅनेनौं।" हाथ-मुँह धोग्रैत नखना पुछनकै।

"की सबॅ ने कहू..। चाउँबक बोटी ग्नौब ग्नहाँकेँ नेताजी के भासनक तबकाबी।" भनसाघबसँ ग्नाबाज ग्नएन।

"ग्नाउं.. भासनक तबकाबी के की माने!"

घबरानी ग्नागू में जखने थाबी बखनखिन नखना ग्नपने ग्नाप माने बूझगन्न गेन। ग्ना बोटी चिबॅबैत सोच' नागन 'नेतासबॅ के भासन ठीके में "छक्क" होगछै की।'

<u>स्वचिता कुमाबी</u>

<u>बीहनि कथा- ग्ननेकग्ना</u>

আাগ ভোবে সখ এতেক জোব রঁবখা ভ বহন ছন জে ঘব স নিকনরঁ দ্বনভ ছন। স্বনৈনা চিংতিত ছনীহ জে কখন ঞা পানি ছূষ্টত সে নহি জানী। ধিযা–প্বতা কে স্কূনক দেবী ভ গেন আ ও অপনো আাগ আঁফিস নহি গেনা।

ও ঞা সরঁ সোচিতে ছনীহ কি তখনহি হ্নক দস রঁবখক রেঁষ্টা আরি ক কহথ নগননি ,

"মম্মী মম্মী আরঁ স্কূন কখন জাএরঁ, দেখ্ নে কতেক দেবী ভ গেন। "

"আরঁ আাগ কোনা স্কূন জাএরঁ এতেক পানি মেঁ। "

"কী হেতৈ হম ছত্তা নগা কথ চনি জাএরঁ। "

"এহন পানি মেঁ জে নিকনত ওকব দিনে রঁূবন হেতৈ নে। "

"দেখিযৌ, গনী মেঁ কএ গোষ্ট অনেকআ গৈ ঘূমৈত অছি ,ত কি ওকব সরঁহক দিন রঁূবন ছৈ। "

<u>পোতীক রিঁযাহ</u>

বাম দ্নাবী কাকী কে রঁড়কী পোতীক রিরাহ ঠীক ভেননি অছি। রঁড়কা রেঁষ্টাক ফোন আএন বহৈন জে ছোষ্টকা সংগে রিরাহ মেঁ আরি জাএরঁ । কাকী কে দূষ্টা রেঁষ্টা বহৈন, রেঁষ্টী নহি দেনে বহথিন ভগরান তেঁ পোতীক রিরাহ দেখরাঁক রঁড় মোন বহৈন হ্নকা। অপন রিঁযৌহতী হাব ওকবা দেরাঁক রাস্তু কাকী বখনে

বহথিন। রিরাহক খৱঁবি স্বনিতে ও জেৱাঁক ওবিঋাওন মেঁ নাগি গেনী।

কাকীক ৱঁড়কা ৱেঁটা কনকত্তা মেঁ ৱঁড় পৈঘ রকীন ছনৈন, ক্ষদা ছোটকা কে নহি কোনো নোকবী ভেনৈ, ঋা ও খেতীৱাঁবী সঋ ঋপন পবিরাবক ভবণপোষণ কবৈত ছন। ৱাঁৱূঁক মবনাক ৱাঁদ মাএক দেখভানক দাযিত্ব সেহো একবে ছনৈক। রিরাহ মেঁ জেৱাঁক তৈযাবী পূবা ভেনাক ৱাঁদ কাকী ছোটকা সঋ প্বছনথিন "কহিযা জেৱঁহক কনকত্তা? "

"সে কিযৈক"

"পূজীযা কে রিঁযাহ ছৈক সে ৱীসবি গেনহক? "

"ক্ষদা মাএ হম রিঁযাহ মেঁ ত নহি জা সকৱ। "

"সে কিযৈক? "

"ঋহা ত ৱুঁঝিতে ছী জে হমব ঋার্থিক হান নীক নহি ঋছি, ঋা এহি ৱেঁব হসিন ৱঁঢিযা নহি ভেন। ঋা হেব কনকত্তা জাএ মেঁ ত টাকা নগতৈ সে কহাঁ সঋ নাএৱ। ভৈযা তঋ সীধে এৱাঁক নেন কহি দেনাহ, একো ৱেঁব প্বছৱোঁ নহি কেনাহ জে টিকটৈক পাগ ছহ কি নহি? "

"ৱেঁটীক রিঁযাহ মেঁ ঋপনে কতেক খর্চ হোগত ছৈক ত তোবা ও পাগ নেন কী প্বছতহ। "

"হমবা ছোক ক্ষদা ঋহাঁ তঋ মাএ ছিঐন ঋহাঁ কে ত ঋারিঁ কএ নঋ জএতা, ঋা নহি ত কম স কম টিকটৈ

कटौ कथ पठरितारु। रुमब राान तथ ब्रुझने छैन र्नका। "

"छोड़ुह ओ सर्व गप्प, तु नहि जेबँह तथ नहि जा रुदा रुम त जाएबँ, रुमबा नग किछ टौका थछि, जाहि से थारँए-जाए के टिकट भ जाएत। "

"रुदा थहाँ जाएबँ ककबा संगे। "

"रुम एसगरे चनि जाएबँ, तु गाड़ी पर बैंसा दिरुथ, था बँडका के फोन कथ दिरुक, ओ रुमबा कनकत्ता स्टेशन पर थारि क नथ जाएत। "

"ठीक छै त थहाँ काल्हि गाड़ी पकड़ि नियर परस्व रिंयारु छैक ,ओहि दिन भिनसरे पहुंच जाएबँ। था फेब जहियाँ एरॉक रोएत रुमबा फोन कथ देबँ रुम दरभंगा स्टेशन पर स थहाँ के नथ थाएबँ। "

"ठीक छैक। "

एम्हर कनकत्ता में रिंयारु दिन सभ गोटे तैयारी में नागन छनारु। रविवातीक एरॉक समय भथ गेन छनै। कन्याक पिता थपस्यात भेन काज में नागन छना कि तखने देखैत छैथ जे माए थाग्र में ठाढ़ छैथ।

"माए थहाँ, एखन एनहुं, सबेंरे किएक नहि एनहुं, था एसगरे एनहुं, छोटैका नहि थाएन संगे ? "

"छोटैका नहि थारि सकन, रुमबा गाड़ी में बैंसा कथ

ও কহনে ছন জে তোবা ফোন কথ দেতহ , খা ত্ত স্টৃশন খারি জৈতহ। গাড় ী ত ভিনসবে পহুঁচ গেন , কতেক কান তোহব রাঁষ্ট তকনহুঁ ত্ত নহি এনহ দ্পহবিযা ভথ গেন তখন একষ্টা টৈক্সী পকড় ি ওতথ স রিদা ভেনহুঁ, কতেক রৌথা ক এখন ঘব পহুঁচনহুঁ।

"ক্ষদা হমবা ফোন নহি খাএন, ঐ যৈগ কাল্হি ছোষ্টকোক ফোন খাএন ছন ? "

"হঁ ফোন ত খাএন বই, ক্ষদা খহাঁ কাজ মেঁ ব্যস্ত ছনহুঁ, তেঁ হম নহি কহনহুঁ। "

পনৌক উত্তব স রকীন সাহরঁ খীসীযা জাগ ছৈথ, "খহাঁক কাবণ মাএ কে কতেক পবেশানী ভেনৈন, খা খহাঁ রাঁদো মেঁ নহি কহনহুঁ জে ছোষ্টকা ফোন কেনে ছন। "

"জৈ দহক কী ভেনৈ রিযাহ স পহিনে হম খারি ত গেনহুঁ, খা কনিযা পূজা কতথ খছি কনে দেখতিযৈক "।

" ও খপন কম মেঁ তৈযাব ভ বহন খছি। "

"হম ওতহি জা কথ ভেঁষ্ট ক খরৈঁ ছী। "

কাকী জা কথ পোতী কে ভবি পাঁজ ধথ নৈত ছথিন, খা গব মেঁ খপন রঁনা হাব পহিবা দৈত ছথিন, তারেঁত পাছ-পাছ প্ব্ তোহ্ সেহো খারি জাগ ছৈন।

"মম্মী দাদী কে এতথ কিযৈক নথ এনিযন, ও হমব সভষ্টা মেকখপ খবারঁ ক দেনী, খা ঞা ওল্ড ফৈশন হাব হমবা পহীবা দেনী খছি। "

"কোনো ৰাঁত নহি ৰেঁগৌ থহাঁ থপন মেকথপ ঠীক কথ নিয,থা ঙা হাব নাউঁ হম বাখি নৈত ছী। থা মাএ ঙা চনতে কিছু জনপান ক নেথ। "

কিছু কান ৰাঁদ কাকী জখন জনপান কৰৈত জনীন ত হ্নক কান মেঁ ৰেঁগৌক স্বব স্বনাঙা দেনক, ।

"হে যৌ, স্বনৈ ছী,মাএ নেন কোনো ঘব মেঁ ওছৈন কথ দিযৌ ৰঁড থাকি গেন হেতী, কিছু কান থবাম ক নেতী। "

"থাৰঁ হ্নকা নেন ৰিঁছৌনা কোন ঘব মেঁ কবিযনি,সভ মেঁ ত পহিনে স গেস্ট সৰঁ ভবন থছি, পহিনে থহাঁ কহনহ্ঁ জে মাএ নহি এতী। থাৰঁ ও এনীহ থছি ত থাৰঁ এখন কতথ ব্যৱস্থা কবিযনি। "

"ঙা থহাঁ কী কহৈত ছী, কতহ্ঁ ব্যৱস্থা কথ দিযৌন , মাএ থাকন ছৈথ। "

ঙা স্বনিতে কাকী ওতথ থাৰিঁ জাগ ছৈথ।

"কী ভেনহ ৰৌথা হমবা নেন কিএক পৰেশান হোগত ছী, হম ত ৰিঁযাহ দেখৰাঁক নেন এনহ্ঁ থছি, বাতি ভবি ৰিঁযাহ দেখৰঁ থা ভোবে চনি জাএৰঁ গাম। হমবা নেন ৰিঁছৌন নহি করু। "

"সে কিএক ভোবে চনি জাএৰঁ মাএ, থাৰঁ এনহ্ঁ থছি ত কিছু দিন বহৰঁ নে। "

"নহি ৰৌথা হমবা এতথ মোন নহি নগৈত থছি,হম ত ৰিঁযাহে দেখৰাঁক নেন থাএন ছনহ্ঁ। ওহি কে ৰাঁদ বহি ক কী কবৰঁ এতথ। "

"ठीक छैक जे खहांक गछा। "

ऑननाउन क्लास

"एं बौ भवि दिन थहिना स्वतने वहरौं, कि पठरों–

निखरॊ कबरैं। "

गणेशी अपन बेटॊ बाजू के देह डोना कय उठबैत बाजल।

" ओह पप्पा स्वतथ दिय ने, उठि क कबर की स्कूलो बंद छै। "

"स्कूल बंद छै त की भेलै, घब मे लोक पढै नहि छै। गप्प स्वन्न एकब स्कूलो बंद छै। "

"घब मे पढ़ाबैं ककबा स किछु पूछबाक हेतै त के बतेतै ? "

"आ मानिक के बेटॊ कोना पढै छै, जखन जाग छी तखन ओ कहै छैथ जे बरि पढ़ा बहन अछि , अगिला साल मैट्रिक क पबीक्षा हेतै ने तैं बड मोन लगा क आग-काल्हि पढैत अछि ओ। त फेब ओकबा किछु पूछबाक बहैत हेतै त ककबा स पूछैत हेतै। मानिक अपने हिन्दी मीडियम स मैट्रिक पास छैथ, हमबा नहि बुझाबत अछि जे एखुनका अंग्रेजी मीडियम के किताबें हुनका पढाएन होगत हेतैन। घब मे आओब दोसब किओ त पढन छनि ने। "

गणेशी एकटॊ चूड़ा मील मे काज कबैत छल आ ओकब मानिक के बेटॊ एकबे बेटॊ क तुबिया छलैक, दुन्न पकका साल मैट्रिक क पबीक्षा मे बैसत। एगो सीबीएसई बोर्ड स त दोसब बिहाब बोर्ड सअ।

"बरि के बाते दोसब छै ओकब नाम शेहबक सबसअ

পৈঘ স্কূন মেং ছৈক। "

"পৈঘ স্কূন মেং নামে বহনা স কী হেতৈ স্কূন ত ওকরো রঁদে ছৈ নে। "

"থহাঁ নহি বুঁঝরৈঁ পপ্পা ,রঁড়কা পবাগরেঁট স্কূন সভ মেং ধিযা-প্বতা সভ রঁড়কী টৌ মোরাঁগন জে হোগ ছৈ জকবা স্মার্ট ফোন কহৈ ছিযৈক ওহি স ঘবে রৈঁসন পঠৈ ছৈক মানে আঁননাগন বনাস কবৈ ছৈ। "

"মোরাঁগন স কোনা আঁননাগন বনাস

কবাএন জাগ ছৈ, হবিষ্ঠা কথ কহ নে। "

"স্কূন কে সব, মৈডম সভ মোরাঁগনে পব পঠরৈঁ ছথিন, সরান সভক উঁত্তব সেহো মোরাঁগনেপব দৈত ছথিন।
"

"ত পবাগরেঁট স্কূনক রিদ্যার্থী স্কূন রঁদো মেং পঠি সকৈ ছৈথ। থা সবকাবী স্কূনক রিদ্যার্থী নেন কোনো ব্যরস্থা নহি। "

"ব্যরস্থা ত সবকাবী স্কূন ক রিদ্যার্থী নেন সেহো ছৈক হ্মদা ওহ্ সথ থপনা সভ কে কোনো নাভ নহি। "

"এহন কী ব্যরস্থা ছৈক জে। "

"সবকাবী স্কূন ক রিদ্যার্থী সভ কে টৌরী পব পঠাএন

জাগ ছৈক। জেনা স্কূল মে খলগ-খলগ রিষয কে খলগ-খলগ সব মৈডম পঢবৈ ছথি , খহিনা চৌরী কে একটা চৈনল পর সভ ক্লাসক সভ রিষযক পঢাঞা লেল খলগ-খলগ সময খা টৌচব নির্ধাবিত ছৈক। হ্মদা খপনা সভ নগ নে টৌরী খছি নে রঁড়কা মোরাঁগন ত আঁননাগন ক্লাস হম কবরঁ কোনা। তেঁ ভবি দিন স্বতি কথ হম খপন সময রিতবৈঁ ছী। "

"মানে জকবা ঘব মে টৌরী নহি ছৈ, রঁড়কা মোরাঁগন নহি ছৈ ওকব রাঁন-রঁচা খারঁ পঢতৈ নহি। "

"পঢতৈ ত ওহো হ্মদা ভগরান ভরোসে। "

ওনব

বমেশ রাবূ খাগ জখন ঘব পহুঁচনা তখ জাড় সখ হাড় মীনি গেন বহৈন।

খগহন মাস, ছোএ রজে এহন খন্দাব ভখ জাগত ছৈক জেনা কতেক বাতি ভখ গেন হো। দিন মেঁ তখ কবগব বৌঁদ বহৈ ছৈক হ্মদা সাঁঝ পড়ি তে, জাড়- রসাত রঠি জাগত ছৈক।

বমেশ রাবূক খাঁফিস কনে দূব বহৈন, তেঁ ঘব পহুঁচৈত -পহুঁচৈত খন্দাব ভখ জাগত বহৈন। ভোৰু পহব জায কান মেঁ খ। বৌদ দেখি স্বগৈব নহি পহিবনা,তেঁ খরৈত কান জাড় খেহাডি মবনকনি। ঘব পহুঁচতে শ্রীমতী সখ কহনখিন , "খাগ হমব স্বগৈব সর নীকানি দিয। রড জাড় ভেন খাগ রাঠ মেঁ খরৈত কান।
"

"হম ত কহিএ সখ কহৈত ছী জে খার জাড় খারি গেনৈ, রিনা সান-স্বগৈব কে খাঁফিস নহি জাউঁ, ত খহী নহি স্বনৈত ছনহু।" শ্রীমতী শিকাযতক স্বব মেঁ রজনীহ।

"হুঁ ত খার কহৈত ছী ত খার নিকানি দিয।" বমেশ রাবূ খপন গনতী কে ন্বকরৈত রজনাহ খা সোচখ নগনা জে জাড় তখ সহী মেঁ খাঁফিস সখ খরৈত কান একটা স্বগৈব কে রবারব খাঠ দিন পহিনে সখ হোগত ছন। হ্মদা খাঁফিসক কোনো রাবূ কে নহি দেখৈত ছিযৈন জে স্বগৈব যা সান নখ কখ খরৈথ। খা সভ সখ পহিনে হমহী জে স্বগৈব পহিবখ নাগূ ত সর কী

কহত। যৈহ কাবণ সখ এতেক দিন কহ্না কাটি নেনহঁ্। হ্মদা খাজ্ক জাড় কে দেখি নগৈত খছি জে খাৰ্ঁ নহি এনা চনত,খাৰ্ঁ তখ স্বগৈব পহিবহে পড়ত।

শ্রীমতী স্বগৈব খা সান দ্ন্ব নিকানি দেননি। বমেশী ৰাঁবূ খপন বৈঁগক তবকা খানা মেঁ ন্বকা কখ স্বগৈব বাখি নেনাহ খা সোচনা কেও দেখি নহি নৈ জে হম স্বগৈব নৈন ছী খা জাৰেঁত ধবি দোসব ককবো নহি দেখৰঁনি স্বগৈব পহিবনে তাৰেঁত ধবি তখ নহিএ পহিবৰঁ। ৰাঁৈ মেঁ খাঁহিসক ৰাঁবূক সংগ জাহি ঠাম ছটি জাএত ওহিঠাম সখ হম স্বগৈব পহিব নেৰঁ।

বমেশী ৰাঁবূ খৰৈঁত কান এক নজবি সভ স্টাহ পব দেননি হ্মদা কিনকো স্বগৈব পহিবনে নহি দেখনখিন। খাৰঁ বমেশী ৰাঁবূ এহি হিবাক মেঁ নাগি গেনা জে স্বগৈব কোনঠাম পহিবতা জে কেও দেখৈন নহি। হ্নকা সংগে চাবিটা স্টাহ একহিটা টৈম্পূ

সখ রিদা ভেনখিন। ওনা ও সৰঁ খান দিন স্টেশন ধবি সংগে বহৈত ছনখিন হ্মদা খাগ মহারীব ৰাঁবূ কে হ্নকে ঘব নগ এক গোটে ওতখ জেৰাঁক ছনৈন তেঁ ও বমেশী ৰাঁবূ কে সংগে হ্নক ঘব ধবি বহনা। খা এহি কে পবিণাম ঞা ভেনৈ জে বমেশী ৰাঁবূ কে স্বগৈব পহিবৰাঁক খৰসব নহি ভেটৈননি। খা ঘব খৰৈঁত-খৰৈঁত জাড় সখ থবথবা গেনা। পনৌক ৰাঁত সেহো স্বন পড়ননি জে জখন স্বগৈব নখ গেন বহ্ঁ তখ হেব পহিবনহ্ঁ

কিএক নহি ?

দোসব দিন ভোক পহব বমেশ রাবূক কান মে পনীক স্বব পড়ননি, "যঙু উঠ্ নে কতেক স্বতর ,খাগ খাঁফিস নহি জেরাক খছি কী। "

বমেশ রাবূ ধড়ফড়া কথ উঠি রৈসনা, দেরান পব টাগন ঘড়ী পব নজবি দেননি তথ পূবে খাঠ রাজি বহন ছন। পনী দিস দেখি রজনা, "এখন ধবি হম স্বতনে ছনহ্, খা খহ্ খার উঠরখ এনহ্ " ?

" হম ত কখনে সখ উঠা বহন ছী, খহী ঘোড়া রৈচি কথ স্বতন ছনহ্। " পনী উত্তব দেনথিন।

"খাগ মোন কনে ভাবী নাগি বহন খছি, বুঝি পড়তৈ খছি রৌখাব নাগি গেন। বমেশ রাবূ রজনাহ।

ঞ রাত স্বনিতে পনী কে মৌকা ভেটি গেননি খপন মোনক ভবাস নিকানরাক। স্বনরখ নগনীহ, "রৌখাব হোএত নহি, খাওব দোসবক দেখসী কক, জাড় হেতৈ তথ নোক ঞ দেখতৈ জে খাওব নোক স্বগটৈব পহিবনে খছি কি নহি দোসব পহিবতা তখনে হমহু পহিবর। এতেক দিন সান স্বগটৈব নিকনন নহি বহৈ ত কহৈত ছনহ্ জে নীকানি নহি দৈত ছী। খা খার জখন নীকানি দেনহ্ তথ স্বগটৈব পহিবনহ্ নহি। আঁফিস সখ ঘ্বা কথ নেনে এনহ্।

তখন খার রৌখাব ভেনাগ তথ স্বাভারিক ছন, খার ভোগ্ব।

"হঁ তখ ভোগিএ বহন ছী ,খা খাৰ্ঁ খহাঁ ৰ্হৈসী ভাষণ নহি দীয, জন্দী স হমব মোষ্টকা স্বগষ্টব নীকানি দীয খা মোহ্নব সেহো ।" বমেশ ৰাঁবূ খৌগন্মাগত ৰ্ঁজনাহ। তাহি পব পনৌ কহনখিন, "ত খাৰ্ঁ এখনে সখ মোষ্টকা স্বগষ্টব পহিবৰ্ঁ ?

"হঁ খাগ ৰ্ঁড জাড় ভখ বহন খছি খা জন্দী নীকানি দিয খ্াঁহ্নিসক দেব ভখ জাএত। "বমেশ ৰাঁবূ ৰ্ঁজনাহ।

বমেশ ৰাঁবূ খাগ মোষ্টকা স্বগষ্টব খা মোহ্নব পহীবি খ্াঁহ্নিস পহুঁচনাহ খা পহুঁচতে মহারীব ৰাঁবূ পূছি ৰ্হৈসনখিন, "কী ৰাঁত বমেশ ৰাঁবূ খাগ নেষ্ট ভখ গেনহুঁ, খা মোন ঠীক খছি নে গ স্বগষ্টব মোহ্নব পহীবি কখ এনহুঁ, কী ৰাঁত ? "

"মোন নীক নহি খছি, জাড় ৰ্হোখাব ভখ গেন। " বমেশ ৰাঁবূ উত্তব দেনখিন খা প্বনঃ জিজ্ঞাসা ভবন স্বব মেঁ মহারীব ৰাঁবূ সখ প্বছনখিন, "ঐ যউ একষ্টা গপ্প প্বছ" ।

" কী প্বছ নে" মহারীব ৰাঁবূ ৰ্ঁজনাহ।

তখন বমেশ ৰাঁবূ প্বছনখিন "খহাঁ ওা পতবকা শৰ্ষ্ট পহীবি কখ খৰৈঁ ছী সে জাড় নহি হোগত খছি খহাঁ কে। হমবা তখ কাহ্নি ঘ্বৈত কান সে জাড় ভেন জে ৰ্হোখাব ধখ নেনক খা খহাঁ কতেক ৰ্ঁঠিযা ছী।

মহারীব রাঁবূ হঁসৈত জরাবঁ দেনা, " সে কী যঙঁ জাড়
কিযৈ হোএত হমবা, ওা পতবকা শর্টক ভীতব কহিএ
সে হম একটা পতবকা

স্বগর্টব পহীবি কথ খরৈঁত ছী। জকবা খাগ কান্হি
নোক সভ ওানব কহ্ ছৈথ।

বমেশ রাঁবূ মহারীব রাঁবূক রাঁত স্বনি ক্ষঁহ রৌনে ঠাবে
বহি গেনা।

এহি পব মহারীব রাঁবূ টৈকনখিন, " কী রাঁত কী ভেন।
"

"নহি কিছু, বমেশ রাঁবূ রঁজনা, খছা ত মহারীব রাঁবূ
ওা রঁতাঙঁ জে জখন রঁেসী জাড় হোএত তখন মোর্টকা
স্বগর্টব খা কোর্ট খহাঁ পহিবরঁ শর্টক ডঁপব স খা
০তখন ওা পতবকা স্বগর্টব মানে কি ওানব কে শর্টক
ভীতব পহিবরাঁক কী খভিপ্রায ভেন ? "

এহি পব মহারীব রাঁবূ কহথ নগনাহ, "দেখ্ বমেশ রাঁবূ
এখন ওা পহিন্বক জাড় মেঁ জাড় ত সবঁকে হোগ
ছনি, ক্ষদা কেও ওা দেখবঁথ নহি চাহি ছৈথ জে হ্নকা
জাড় হোগত ছৈন তেঁ ও শর্টক তব মেঁ ওানব পহীবি
নৈত ছৈথ। ক্ষদা জখন জাড় রঁেসী রঁঠি জাগ ছৈক
মানে পূস মাঘ মেঁ, তখন জে হম শর্টক তব মেঁ মোর্টকা
স্বগর্টব পহীবি নেবঁ তখন জাড় ত হমবা নহি হোএত
ক্ষদা খহাঁ কী বুঁঝবঁ জে মহারীব রাঁবূ নগ এগো স্বগর্টব
নহি ছৈন এতেক জাড় মেঁ খহিনা খাবি জাগ ছৈথ।

মহারীব রাঁরূক রাঁত স্বনি বমেশে রাঁরূ হক্ক-রক্ক ঠাবে বহনা আ সোচথ নগনা জে, এহি কে মতনরঁ আঁফিস মেং সরঁ গোষ্ঠৈ কে জাড় হোগ ছৈন আ সরঁ গোষ্ঠৈ ঔনব পহীবি কথ খরৈত ছৈথ। আ হম হিনকা সরঁকে ফেবী মেং পডি জাড়ে থবথবেনহুং আ মোনো খবারঁ কেনহুং। ও ঠীকে কহৈত ছৈথ জে হমবা সন রঁড়রঁক কেও নহি হোএত।

চিত্র: শ্বেতা ঝা চৌধবী

খঁজূ খবরঁদা (মূন হিন্দী সং মৈথিনী রূপান্তব- শ্রী ঘনশ্যাম ঘনেবো)

ঝখিযা

बीता चौोखटिए पव सँ दगनक प्रश्न – "ओ" ष्टूब सँ ঋাপিস ঋারি গেনথ্নহ ? নহঁএ সঁ স্বনভা ঙঁতাবা দেনকৈ – "নৈ গে ! ঋখন ধবি তঁ নহি । " বীতা ক্ষসী ঘীচৈত সশঁকিত ভ' প্বছনকৈ – "নাথী নহিতন ! তঁ ৱাঁহব গৌনবীমে কিনকব প্ববখাহা কপড় । সভ স্বখাগ ছৌ ? "

–ঋান নোকক নজবি সঁ স্ববক্ষিত বহী তৈঁ হ্নক

কপড় । কেঁ গৌনবীমে টাঁগি দৈত ছিযৈ ।

–সে কিএ ?

–এহি সঁ দোসবা কেঁ নগৈ জে প্বকখ ঘবে পব ছথি ।

–তকব মানে কী ?

–নহি তঁ ও সভ সোচত জে ঋসগকঋা জনিজাতি... নেনা–ভূটৈকা সংগ হমব ৱিগাড়ি এ কী নেত ! "

बरि प्रभाकब (मूल हिन्दी सं मैथिली ब्दपान्तब- श्री घनश्याम घनेबो)

श्चदकन जीह

ও রিঁধর শ্বন্বনয-রিনয করৈত শ্বছি শ্বপন পড় ।সিন সঁ - "দীদী, জতয হম কাজ করৈ ছিযৈ নে ততয সঁ জে ঘ্বরেঁ তঁ ক্ষঁগাবি সাঁঝ রীতি গেন বহতৈ। তেঁ শ্বপন ক্ষন্নী কেঁ হিনকা নগ ছোড়নে জাগ ছিযন্হি। বখথিন্হ নে ? "

- হমবা পবীক্ষা নৈত ছী শ্বহাঁ ? শ্বাৱ তঁ শ্বহাঁক গাম সঁ দিযোব শ্বারি বহৈত ছথি তখন... ?

- যৈহ তঁ ৱাঁত ছৈ, তেঁ হিনকা নগ ছোড়নে জাগ ছিযন্হি।

<u>সতীশ খনগৱান (মূল হিন্দী সঁ মৈথিলী ৰূপান্তৰ- শ্ৰী ঘনশ্যাম ঘনেৰো)</u>

<u>ঘুৰপেঁচ</u>

মংত্ৰীজী হাবল নঢ়্খা জকাঁ ৰঁড়ৰঁড় াগত ছলাহ - "আৱঁ কোন ঘুৰপেঁচ ৰাঁচল ? সৱঁটা তঁ লগাওল- বাষ্ট্ৰৰাদ, বাষ্ট্ৰদ্ৰাহ, আতংকৰাদ আ সাম্প্ৰদাযিকতাক ডঁধৰাঁ ডঁঠা ক' সেহো দেখি লেলহুঁ। গহো পৰ্যন্ত কযল জে আঁদোলল কেঁ হিংসাক ফ্লপেঁটি পহিবা দেলিযৈ ক্ষদা ৰৈহ স্থিতি যথাৰত।" এতৰাঁ স্বলতহি সৈক্ৰেটৰী টৈসলক - তঁ এহি ৰৈবি সবকাব পাছু ঘুসকি জেতৈ কী ?

সবকাবক পিষ্ঠু কেঁ জেলা লেসি দেলে হো, তবংগতি কহলকৈ - "কেহল ৰাঁত কৰৈত ছী যৌ ! অহাঁ একটা কাজ কৰু। প্ৰলিস, সীৰীআঙা, গুডী কেঁ কহিযৌ জে আঁদোললী লেতা সভক তাব ৰিদেশী সঁ জোড়ি, জাঁচ কবয। শেষ কাজ তঁ হমব মীডিযা কৈএ দেত।" ঙা স্বলি সৈক্ৰেটৰী হিচকিচাযল - "জঁ অদ্ধু সঁ ৰাঁত লহি

स्वतिएन तखन ?

"तखन ? तखन तँ आंदोलन कँ जतेक नमरा सकै, नमरार' दियौ। आम जनता आ लोकन लोक जतेक विरसान हेतैक ओतेक सरकारक लेल नीक हेतै। एकदिन यैह जनता आंदोलनक खिलाफ उठि ठाढ़ हेतैक। "

<u>विजय 'विभोर' (मूल हिन्दी सं मैथिली रूपान्तर- श्री घनश्याम घनेरो)</u>

<u>अन्नदाता</u>

पीपरक गाछ तर खटियापर बैसल मालिक पुछलथिन – "बौ बऋआ ! एहि बेर किनका भोट देबॅह्न ? " बऋआ पटौनीकठेक्कन थिर करैत उताबा देलकै – "मालिक ! हमर भोट तँ ह्नके पड़तै जे हमर अन्नदाता छथि। "

मालिक पीत सँ अन्हवागत, ठाढ़ होगत कहलथिन्ह – "आयं बौ स्सार, हरामी ! एकर माने तों हमरा भोट नहि देबें। "

যোগবাজ প্রভাকব (মূন হিন্দী সং মৈথিনী ৰূপান্তব- শ্রী ঘনশ্যাম ঘনেবো)

থান খা কমন

–এহ ! এহি রেঁব গঁদ্র মহাবাজ থহি–থহি ক' দেনথিন যৌ মানিক, কৈক সান রাঁদ এহন থান–কীচ দেখরাঁমে এনৈএ। খেত সভ জন –মগন !

–হঁ, সে তঁ ঠীক্ক ছৈক ফদা একবে কাবণ হমব পোখবি ভথাএন জা বহন খছি। গংগেজন কিএ নহি রঁবখো তাহি সঁ কী, সভক মাষ্টিক কষ্টান তঁ পোখবিএক পেষ্টমে সমাগ ছৈক নে। থান তঁ থানে নে কমৌতৈ।

–রঁবখামে জে হোগত ছৈক সে তঁ ডুঁপবরানা কবরৈঁ ছথিন, এহিমে খাম জনতাক কোন দোখ ?

–পোখবিক স্থিতি দেখি নোক নাক রঁন্ন কবৈত জাগত খছি। নীক–রেঁজায কে স্বনাএ ? খস্তা ! একবা

ভবরাঁএ দৈত ছিঐক।

–নৈ যৌ মানিক, নোকক রাঁত কেঁ মাগন নহি বাখ্।

–তঁ কী কহৈত ছহ জে হম ক' সকী ?

–থোড় ধৈবজ বাখূ। হম সভ এহি পোখবি কেঁ নীক সঁ দেখ–বেখ কববৈঁ, মেহনতি কববৈঁ। থহাঁ এক দিন দেখবৈঁ মানিক জে যৈহ থানমে কমন ফূনেতৈক থা সভক ঝঁহপব সপঠী নাগি জেতৈক।

<u>সদানন্দ করিশ্বব</u>, 39– রী, প◌ॉকেট এ–11, কানকাজী এক্সটেঁশৈন, নঙা দিল্লী– 110019 **(হিন্দী সং মৈথিনী ভাষান্তব– ঝন্না জী)**

<u>নাঙবি হিনেরাঁক ফযদা</u>

হাউঁসিংগ সোসাগটীক পার্ক মে পোস্বথা থা থনেকথা ফফব সংগে খেনাগত থা রঁতিযাগত ছন. রর্মা জীক পোস্বথা ভূবা ফফব সং থনেকথা ফফব পূছনক– ভূবা, তোবা হবদম নাঙবি হিনবৈঁত থা মানিকক তবরাঁ চটৈত দেখৈ ছিযৌ.সে কিএ ?

হা... হা... হা !

" ভাষ্টিযা জীক প্রামোশিন খদ্দ্র রেঁব নৈ ভেন খা গপ্তা জীক চাবি রঁবখমেঁ দোসব প্রামোশিন ভ' গেন."– মানিক, মানকিন কেঁ স্বনরেঁ ছনখিন.

খাঁগ এনা কিএ, ও জাতাত' কাজো নৈ নীক সং করৈ ছথি ?

মানিক কহননি– কাজ খরেঁ কি নৈ, ওকবা নাঙবি হিনারঁ' খা তবরাঁ চষ্টৈরাঁক নূবি নীক ছৈ.

" হম স্বনি গদ্ গদ্ ভ' গেনৌঁ ! খা তহিযে সং হমদ্ধং.... !

রর্মা জীক রেঁষ্টৌক স্নব রঁহবএন– ভূবা ?

" ভূবা, কানূ দোস কে ছোড়ি নাঙবি হিনরেঁত দৌগন.... !

চিত্র: শ্বেতা ঝা চৌধবী

<u>ডা পুষ্কববাজ ভট্ট (নেপালী বীহনি কথা– খনুবাদ: রিন্দশ্বৈব ঠাকুব)</u>

<u>রঁহিস্কবণ</u>

পছিনা চৌধ, পন্দ্র দিন চিন্তমে রিতন । নর্গ রিতৈত সেহো কোনা ? কোবোনা মহামাবীক কাবণ মোন ওহিনা রিচনিত হোগত বহন ।

“ওা বোগ নগনহরা রহ্তোগোষ্ঠে ঠীক ভহ গেনৈক । হমসভ ঠীক কোনা নর্গ হেরৌ ! " চিত্ত র্ম্নেরাক একটা গহো নীক উঁপায বহৈক ।

রেঁস সারধানীসংগ ওা দিন কটনহুঁ । একবরাদক দিনসভ কেহন হেতৈ কী পতা<নোক কোন রুপমে একবা নেতৈক<গএহ রিচাবসভ মোনভবি খনরবত খরৈত বহন ।

“ওনা ত খহাঁক বিপোর্ট হিসারে খহাঁক রিমাবী ঠীক ভহ গেন । তথাপী কিছ দিন খাওব ঘব-পবিরাবসঁ দূবে বহ্ । ” খস্পতানসঁ ঘব প্বহুঁচনাক কিছএ দেবমে ভাগজী কহনিখন ।

ঘবমে রৈসন-রৈসন মোন পীডাগেন । চৌকদিসসঁ ঘ্বি খএরাক সোচনহুঁ কি রাষ্টমে খাশিষ ভেটি গেন ।

“তোবা কোবোনা নাগন রাত স্বননে বহিযৌ । এখন কেনা কী ছৌ ? " ও প্বছনক ।

“এখন ঠীক ছী । সমান্য খরস্থা ছৈক । " হম কহনিযৈ । "

কিছ দিন তোবাসংগ হমবানোকনিকে নজিক নর্গ হেরাক চাহী । ভৌতিক দ্বী বাখ' পডতৈ । " খাশিষ হমবাসঁ দূব হোগত রাজন ।

হম কিছু কহবা উচিত নহি বুঝলিয়ৈ। সোচলহুঁ, “ঈ বিমারী হমরা মাত্র লাগিক' দোসরকিয়ো স্বস্থ-তন্দুরুস্ত রহতৈ সে জরুরী ত নহি ছৈ।”

হম কিছুদের চৌকমে অনমনাক' ঘরদিস ঘুরি দেখৈত রহলৌঁ,পড়োসিয়া কাকা কহলনি," তো ত মজ্জাসঁ ঘুমিরহল ছে। কোরোনা লাগল রাত স্বপনে ছলিয়ৌ। এনা নহি ঘুম রাখূ রে! হমরালোকনিকে বচবাক অছি।"

“হমরা নীক ভ' গেল অছি। হম স্বস্থ ছী। কোরোনা কোনহু কারণে সবি সকৈত ছৈ। হম কোরোনা রোকিক' থোড়ে চলৈত ছী।" এতবা বাত জোড়সঁ কহলিয়ৈ কি ওত্তকা সব লোক হমরে টক্ক লগা' দেখ' লাগল।

রোগ লাগল ব্যক্তি কিছু দিনক বাদ অরসসঁ স্বস্থ হোগত ছৈক। স্বস্থ ব্যক্তিকেঁ বহিষ্করণ করবাক চেষ্টা কেনিহারসভকসংগ লড়বাক লেল আব হমরালগ আবাজটা মাত্র বাঁকী অছি।

(পুষ্করবাজ ভট্ট নেপালী সাহিত্য লেখন তথা অনুসন্ধানক ক্ষেত্রমেঁ সক্রিয় ছথি। নেপালী লঘুকথামেঁ পহিল এমফিল এরম্‌ বিদ্যাবারিধি করবাক সৌভাগ্য হিনকা প্রাপ্ত ছনি। তীন একল তথা এক সংযুক্ত লঘুকথা কৃতিক লেখক ছথি। পাঁচ সাঝা সংকলনকে সম্পাদক ছথি। নেপালী লঘুকথামেঁ প্রবর্তক সংস্থাপক সেহো ছথি। লঘুকথা সমাজসঁ আবদ্ধ ছথি। একর অতিরিক্ত গোরখাপত্র সংস্থানমেঁ ডোটেলী ভাষা পৃষ্ঠ সংযোজক, নেপাল প্রজ্ঞা প্রতিষ্ঠানক আখ্যানমূলক পত্রিকা সমকালীন সাহিত্যকে সম্পাদক সেহো ছথি। অগ তরহে লেখন, সম্পাদন, সাহিত্যিক সংগঠন পরিচালন, ফেসবুক সমূহ সঞ্চালন আদিক

माध्यमसँ साहित्य क्षेत्रमेँ क्रियाशील । पत्रकार ओ साहित्यकर्मी छथि ।)

प्रो. डा. कपिन नामिछाने (नेपाली रौहनि कथा– अनुवाद: रिन्द्रेश्वर ठाकुर)

सौन्दर्य आ समानता

मून्धकमे समानताक गप्प–सप्प खूब चलैत बहे । जगमे

नैतिक समानता सेहो एक बड़का । हमरेक गप्पमे समानताक बात उठै । एहन प्रश्न उठब समाज-विकासक दृष्टिसँ स्वागतयोग्य बात छैक ।

चिकित्सकलोकनि एकर परीक्षण करबाक निर्णय कएलनि ।

ओ सभ छोट बानरबच्चासभकें स्वतन्त्र रूपमे खेल' लेल छोड़ि देलक ।

लड़की कनियाँ बनल,लड़का वर बनल । लड़का समान जुटौलक,लड़की खाना पकेलक । पहिने लड़का खेलक,बादमे लड़कि खा'क भाड़ाबर्तन धोएलक । खेल चलैत रहल ।

तकराबाद ओसभ समान उमेर आ तौलक छौड़ा-छौड़ीसबकें चुनलक । ओकरासभकें समान तौलक भारी बोलिक' निश्चित स्थानपर पहुँचाब लेल कहलक । दुनू एकै समयमे भारी बोलिक पहुँचल ।

- ग्रुड चिकित्सकसभ प्रसन्न भेलनि ।

आ ओसभ समान उमेर आ तौल रहल युवा-युवतीके समान दूरीधरि खाली हाथ दौगबाक लेल कहलनि । दुनू दौग लागल । युवतीकें हिल चप्पल पहिरनेनक । ओ जुत्ता नगेलनि । फेर दौग लागल । साड़ी पहिरनेनक । ओ कुर्ता-सलवार नगेलक । आ फेर दौग लागल । चुन्नी पहिरनेनक । ओ युवकेजकाँ पैन्ट आ टीसर्ट नगेलक । आब त तोरा पहिरबाक' बना किछु नगँ छौ ने ? <- युवक पुछलक ।

आब नगँ अछि । - युवती बाजल ।

তহন খার্ট দৌগরেঁ ত ছেতৈ ?

– ছেতৈ।

ওসভ দ্নূ সিঙ্গীক সংকেত খনুসাব প্বন: এক্কসংগ দৌগ' নাগন।

কনিএ দেবরাঁদ নডকী থাক নগনী। পাছু হোর্ট নগনী। নডকা রুকন।

ও রাঁজন– খার্ট কী ওঝবেনক

নডকী রাঁজনী– হিনরাঁনা চপ্পননে ওঝবেনক,ওকবা ফেকনী। খাওী ওঝবেনক ওকবো ফেকনী। ক্ষর্তা– স্বরুরাননে ওঝবেনক। ওকবা সেহো হছৈনী ক্ষদা...

কী ক্ষদা –নডকা রাঁচমে প্বছনক

নডকী কনে নজাগত রাঁজনী– সর্বকিছু ত ফেকর্ট নর্গাঁ মিনৈছৈ নে ! ...

চিকিসেকনোকনি খ্নন্না কাবমে রাঁসিক' হ্লা কবৈত বহএ।

ওসভ কহননি– খছা ত খার্ট নিষ্কর্ষ গএহ নিক দৃষ্ঠিকোণ

<u>হবিপ্রসাদ ভল্ডাবী ক দূ টা রাঁহনি কথা (নেপানী রাঁহনি কথা– খনুবাদ: রিন্দ্রশ্বেব ঠাক্কব)</u>

<u>১</u>

সৌঝকা মোনহ্ন চাকদিস বমণগব বহএ। ঢৈনেক রৌরা–ব্ঁচীসরঁ খ্ন্না মৈদানমে জম্মা ভ২ ক২ খেনৈত বহএ। চবাচ্কস্ক্রীসরঁ রাঁস রঁসরাঁক তবখবমে বহএ। এহিরাঁচ প্রহবীক স্থান থাএন,ঘনশ্যামক ঘব থাগ্ব বোকনক থা ঘবমে রৈঁসন ঘনশ্যামকেঁ গাডীমে বাখিক' নহ গেন।

যী সরঁ দেখিক' ছিমেকীসরঁ প্রতিশ্ৱযা দেননি–

– নেতা ছী কহৈত ছনথি, কোনো নগঁ নীক কাজ কেনকৈ কি

– তস্কবী কবৈত ছী কহৈত ছনথি, কোনো কেশমে ফসিগেনৈ কি

– সবকাবী ও সার্বজনিক সম্পতি হড্পনে ছৈ কহৈত ছনৈ, থহিতযাব পকৈব নেনকৈ কি

– একব সান দেখনাক রাঁদ চানি–চনন ঠীক নগঁ ছৈ সে নাগন বহে হমবা....ছিমেকীসরঁ মনেমন ঘৃণা ব্যক্ত কএননি।

সাঁঝ্ক পহব সঞ্চাব মাধ্যমসঁ মন্ত্রিমন্ডন প্বনস্থঠন ভেন থা ঘনশ্যাম মন্ত্রী ভেন খরঁব প্রশাবণ ভেন। তকবারাঁদ রঁধাণ্ড দেরাঁক নেন ওএহ পডোসীসরঁ ঘনশ্যামকেঁ ঘবমে ছোব নাগি গেন। ননৈ কি সরঁকিছুমে সমানতা খোজরঁ প্রগ্ৱতিসম্মত নগঁ ছৈক। ওকব একটা সীমা হোগত ছৈ।

সরঁগোষ্ঠে স্বীগ্ৱতিমে গর্দন হিনেনক।

২

দৃষ্টিকোণ

সৌন্দকা মোনহুন চাকদিস বমণগব বহএ। ছৈনক ৱৌৱা-ৱুঁচীসৱঁ খুন্না মৈদানমে জম্মা ভ২ ক২ খেনৈত বহএ। চবাচুকুঙ্গীসৱঁ ৱাঁস ৱঁসৱাঁক তবখবমে বহএ। এহিৱীচ প্রহবীক স্থান খাএন,ঘনশ্যামক ঘব খাগ্ব বোকনক খা ঘবমে ৱৈঁসন ঘনশ্যামকেঁ গাডীমে বাখিক' ন২ গেন।

যী সৱঁ দেখিক' ছিমেকীসৱঁ প্রতিপ্রযা দেননি-

- নেতা ছী কহৈত ছনথি, কোনো নগঁ নীক কাজ কেনকৈ কি<

- তস্কবী কবৈত ছী কহৈত ছনথি, কোনো কেশমে ফসিগেনৈ কি<

- সবকাবী ও সার্বজনিক সম্পতি হড়্পনে ছৈ কহৈত ছনৈ, খহিতযাব পকৈব নেনকৈ কি

- একব সান দেখনাক ৱাঁদ চানি-চনন ঠীক নগঁ ছৈ সে নাগন বহে হমবা....

ছিমেকীসৱঁ মনেমন ঘৃণা ব্যক্ত কএননি।

সাঁঝুক পহব সঞ্চাব মাধ্যমসঁ মন্ত্রিমন্ডন প্বনস্থাঠন ভেন খা ঘনশ্যাম মন্ত্রী ভেন খৱঁব প্রশাবণ ভেন।

তকবাৱাঁদ ৱঁধাঙা দেৱাঁক নেন ওএহ পডোসীসৱঁ ঘনশ্যামকেঁ ঘবমে ছোব নাগি গেন।

तावा केसी (नेपाली मैथिलि कथा- अनुवाद: रविन्द्रश्वर ठाकुर)

अपन परिचय

भोरे उठितै मातव भन्सा घवमे पडोसनी काकी वौवू-माएके कहैत वात स्वनि नेनहुँ। काकी कहैत वहथिन्,"हमव दीपशीखाक नेन नीक घवसँ वात आएन छैक। खन्दानी पविवाव। काठमाण्डौमे तीनटा घव छै। दू टा भाडामे नागन छै। भाडा मात्रे तीन नाख अवैत छै। वात चनैतियै त मोगतै ने श्याम भैया ? ?

काकीक वातमे समर्थन दैत वौवूजी कहनिखन्-" नीक घव,रव छै त वात चनाएवै उचिते कि! आखिव दीपशिखाक उमेव सेहो विवाह कववाक योग्य भऽ गेननि। "

प्रात भेने भोवे माए हमव घवक टेवुनपव चाह वखैत वजनी-" वेटी उठिक' तयाव भऽ जाउ कि! आज् अहाँक देखवाक नेन नडका अवैए। की करू वाउ सवदिन अपनेसंगे वखवाक मोन छन ह्मदा दोसवकें घव जाग वना जाति वाखव असम्भव अछि। " नैनमे नोव भवने माए कहनी।

माएक वात स्वनि हमव मोन द्रवित भऽ गेन। तीनटा काव हमवे घव नग आविक' रुकनै। पडोसनी काकी हमव गेटदिसँ पैसवाक इसावा केननि।

"ओएह नीन वङ्गवना शर्ट नगेने हेवाक चाही नडका,देखएमे त स्वन्दवे छै नगँ दिपशिखा। " दिदी

কহলনি।

হম কিছু নর্গ ৰজনহুঁ। নডকা পক্ষসঁ ৰাতচিতক শ্বকুৰাত ভেনা উঁপৰান্ত দিদী হমৰা খাওব স্বন্দব ৰনাক' ওকবাসভক খাগ্ব নএননি। হম নগাম নগাএন ঘোডাজকাঁ ও সৰ জে জে কহননি সে সে কৰৈত গেনহুঁ। হমব শিবসঁ পাউঁ তক এক নজৰি দেখনাক উঁপৰান্ত 'ওকে' কহনিখন নডকা পক্ষ।

"নডকাক পঠাগ,নিখাগ,গনম কী ছৈ ? " ৰাৰুজী প্বছনিখন।

ৰাৰুজীক প্রশ্নক উঁত্তব দৈত নডকা পক্ষৰনা উঁত্তব দেননি,"নোকবী কবৰ,পৈসা কমাএৰ, ওহি নেন পঠৰ,নিখৰ.. ও সৰকিছু ছৈক ৰাৰূ নগমে। পৈসা ও ধনসম্পতিক কোনো কমী নর্গ ছৈক। খপনেক ৰেটীকেঁ বানী ৰনাক ৰাখত। ওগসঁ ৰেসী কী চাহী খপনেকে ?

ওকবাসৰকে ৰাত স্বননাক ৰাদ হমব খন্তবামোমে দৰাক' বাখন ৰোনীসৰ ৰিস্ফাৰ্ট ভ২ গেন। হম পৈসামে ৰিকাগ ৰনা নডকি নর্গ ছী। প্বথ্যীনী সম্পতি খাগ ছৈ,কান্হি নহিযো ভ২ সকৈত ছৈ। খপনে কমাগ বহন, পঠন-নিখন ও সমাজমে খপন খনগ পহিচান ৰনাৰ মে সফন জীৰনসাথী চাহী হমবা। উঁনকামে কহাঁ ছৈ খপন পবিচয, তেঁ হমবা মাফ কএন জাও ৰাৰুজী। হম ৰিবাহ নর্গ ক২ সকৈত ছী।

बचना शेर्मा (नेपाली बीहनि कथा– अनुवाद: विनोदश्वेव ठाकुव)

चवित्र

'चवित्रबँहादुव अधुवँध्र'नामक बँस चवित्रवान् शिक्षक । हमबहि घव नगिचकेँ क्षेत्रकुमावी मा.वि. केँ प्रध्यापक। भावतक प्रसिद्ध उँच महाविद्यानयसँ विज्ञान आ गणित विषयमे डिग्री हासिन केनिहाव। हमव बौवाबुँची सेहो ओएह विद्यानयमे अध्यनवत।

एकदिन हम विद्यानयकेँ अतिविक्त मिटिङ्गमे पुछनियै– "अधुवँध्र सव हमव बेँटा विज्ञानमे बँहुत बेँसी कमजोव छै। कोना पास हेतै ? अपने जँ ट्युसन पढबैँत छियै त काल्हिसँ बौवोकेँ पठादेबैँ, नइँ हेतै ? "हमव बाँत सुनिक' ओ सम्झबैँत हमवा कहननि– "तेहन बाँत नइँ छै मैडम, बौवाकेँ पढाग ततेक नइँ निमन कहाँ अछि से <नेनामे सबँकियो एहने होगत छै,पैघ होगते सबँकियो अपने नागनपव आबि जागत छै। हम्हूँ कक्षा ७ मे फेन भेन विद्यार्थी छी। एखन हमबे उँदाहवण नैत कतेको विद्यार्थी आग्व बँढि बहन छैक। ट्युसन नइँ पढाउँ बौवाकेँ। बँरु अपनेसँ पढबाँक व्यवहावके विकास कबाउँ। आवश्यकता बुँझाएत त मेसेन्जवपव सोधपुछ कएन कवबँ। "

राह ! सब जीक एतेक नीक स्वभाव पारि त हम प्रसन्न भऽ भेलहुँ। घरमे अबितेह फेसबूक खोलिक' 'चरित्रवान्‌ आचरण'नाम सर्च केलहुँ। फ्रेन्ड रिक्वेस्ट पठेलहुँ। ४ घन्टा बाद नोटिफिकेशनमे 'चरित्रवान्‌ आचरण' एसेप्ट योर फ्रेन्ड रिक्वेस्ट कहिक' सूचना आएल।

सबकेँ प्रोफाइल पिक्चर देखलहुँ। बेस सुन्दर बहिक। मिलल दाँत देखबैत मनमोहक हँसी ! पिक्चर सँगसँग स्टेटस् सेहो। वाउ ! Û शिक्षाक अन्तिम लक्ष्य चरित्र निर्माण होगत छैक। जतबे नीक व्यक्ति, ओतबे नीक स्टेटस। फोटो आ स्टेटस देखिक' मोन थाम्हि नहि सकलहुँ आ ठोकि देलहुँ लभ रियाक्ट। साथमे कमेन्ट सेहो १०० प्रतिशत वाउट सब,कहिक'।

काल्हिखन बौआ स्कूलसँ विधुराएल हँस न' घर आएल।

"मम्मी < एकटा स्याड न्यूज छै। कहू ?"

'क'ह न बेटा की भेलह ? " हम पूछलियै।

"दूर की कहू, आब हमबासबकेँ साइन्स सब्जेक्ट चरित्र सब नहि पढबैं छथिन्। आगसँ विचित्रप्रसाद अधिकारी सब पढाएब शुरू केलिखन् ग।

"ओहो की भेलै चरित्र सबकेँ से ? नीक लोक आ चरित्रवान व्यक्तित्व त टिकबे नहि करैछै। कतौ सकरा भऽ गेलै हुनकर की ? "

"नहि मम्मी ओ सब अपने स्कूलमे नौ कलासमे पढिबहल दिदीकेँ होम ट्यूसन पढबैत छलै पता नै

কান্হিখন কী কেনকৈ ওগ দিদীকেঁ। রঁহ্তে প্যারেন্টস্ থারিক' স্কুনমে মিটিঙ্গঁ কেনকৈ । থা তকবারাঁদ হেডসব মাঙাকমে,থাগসঁ চবিত্র সব থপন স্কূনসঁ রেস্টিগেট ভেন স্বচনা দেনিখন্ ।"

চিত্র: শ্বেতা ঝা চৌধরী

<u>ডॉ. প্রদীপ কৌড়া (পংজারী মিন্নী কথা– হিন্দী</u>

যোগবাজ প্রভাকব মৈথিনী ভাষা˜তব–সাঁহ্বনা মিশ্রা)

এ্রাঁতি

পহিন: অহাঁ এনা উঁদাস কিযাক রৈঁসন ছী ?

দোসব: হম উঁদাস নহি ছী, কিছু সোচি বহন ছী।

পহিন: কী সোচি বহন ছী ?

দোসব: যৈহ কি অপন দেশমে এ্রাঁতি কোনা আরিঁ সকৈত অছি।

পহিন: এঁহন অপনে কহিযাসঁ সোচএ নগনহুঁ ?

দোসব: পিছ্না এক দশকসঁ।

পহিন:এক দশকসঁ ?

দোসব: শাযদ অহিযোসঁ রেঁসী দিনসঁ ভ সকৈত ছৈক।

পহিন:অপনে গ্নপা কঽ সোচনাগ রঁন্ন ক দেন জাগ।

দোসব: কিযাক ?

পহিন : কিযাক কী অপনে আরঁ অহি দেশমে এ্রাঁতি নহি ন পাএরঁ !

নিবংজন ৱোহা (পংজাৱী মিন্নী কথা- হিন্দী যোগবাজ প্রভাকব মৈথিনী ভাষা˜তব-সাঁত্বনা মিশ্রা)

কৰুগব সহ

দ্ঘিটনাসঁ ভেন হ্নকব মৃত্ক আগ পাঁচ দিন বিত চূকন ছন। শোকসভামে জ্ড়ন নোক সভ হিনক গছাক সংগ হিনক নেনা খ। বিধবা পৎনী নেন সংৱেদনা ব্যক্ত ক বহন ছন। নীক নোকক খগতা অহি নোক খ। ওহিযো নোকমে অছি।

শোক সভা মে একহি সংগ কতেকো স্বব চহ্ দিস পসবন। খ। সভ ত ঠীক ছৈক, পবংচ এ হঁ ন অসময মৃত্ কেঁ দ্ঃখ সহনাগ বঁহ্ত ক্ষশিকন ছৈক।

বাঁত আগাঁ বঁঠন।

এহি অৱোধ নৈনাক কী হোএত ?

তেসব স্ববমে সভক ধিযান নৈনা দিস পড়ন।

বাধেশ্যাম জখন খ্যাতংকরাদিক হাথসঁ মাবন গেন ছন ত সবকাব হ্নক পনীকেঁ পাঁচ নাখ টাকা দেনে বহন,খ া প্বত্র কেঁ নৌকবী।

চাবিম স্ববমে স্ত্রীগণ সভক রীচ রৈসন মৃতককেঁ পনী ক স্বব সোচএ পব রিরশী কেনক,

জাঁ হম্মব ভাগ্য মে যৈহ নিখন ছন ত হমবো পতিক মৃত্ খ্যাতংকরাদিক হাথেঁ হোগত! !

<u>**জগদীশ খবমানী (পংজারী মিন্নী কথা- হিন্দী যোগবাজ প্রভাকব মৈথিনী ভাষান্তব-সান্ত্বনা মিশ্রা)**</u>

<u>**কথানক**</u>

ভোবকা সময ছন,রষকি পশ্চাত ঠবন- ঠবন রঁযাব রঁহি বহন ছন। খপন কল্পনামে মগ্ন নেখক রঁস্তীসঁ রঁহ্তো দূব নিকনন ছন। খপন নর কথা নেন কথানককেঁ তকৈ মে ড্মন হোগথি তহিনা প্রতিত ভ বহন ছন। একাএক নেখককেঁ চেহবা পব ঝস্কি দৌড় গেন।

খ্যারেশমে খ্যারি খপন ওঁঠাসঁ চ্টকী রঁজারৈত রঁজনা,

খ্যাহহা.... ভেঁট গেন কথানক

কিছু দূব পব খস্থিবে - খস্থিবে চনি বহন ছনা কী

গাড়ি ক পহিযা কাদোমে ধসি গেন, দূনূ স্ত্রী - প্বরুষ গাড়ীসঁ

উঁতবি ক২ প্রযাস কবৈ নাগন , পহিযা নিকানৈকেঁ,

খপনা ভুক্ত নহি ভেন ত গাড়ী রঁনা কোনো

मदतगाबकेँ ताकै नागन।

थोड़ रेँ दूब पब रॉउनक टौह्न्रॉ पब नेखक देखाग पड़ न।

गाड़ ी रॅना चैनकेँ स्वास नेनक,नेखक सँ जखने थाँखि मिनन की नेखक उँसोहित कबैत रॅजना ।

शाबॉशे! नरहरक! शाबॉशे!

थाब जोड़ नगाउँ ,हम थहाँ पब कथा निखब!

<u>जंगबॅहाद्ब सिंह घम्मण (पंजाबी मिन्नी कथा- हिन्दी योगबाज प्रभाकब मैथिनी भाषान्तब-सान्त्वना मिश्रा)</u>

<u>थाचबण</u>

थानाकेँ झंशीसँ थातंकबादी माबन गेन।

शिंगाबा सिंहक मृत्युक प्रमाणपत्र ह्ुनकब थबोध प्वत्र थ ा बॅ्ठ पिताक हाथ थमहाबैत थपना थ ा संग बैसन द् गोटै सिपाही न्यायोचित थधिकाब जमाबैत उँपेक्षणिय स्वबमे कहन, बॉबॉ थाग बॅढ्ढ ठँठि छै।

नैना प्रश्नामेक दृष्टिसँ थपन बॉबॉकेँ देखन,थ ा थपन चिप्पी नागन फतकि जेबीमे झद्दतसँ सम्महाबि क बाखन टौका,झंशीकेँ द देन।

थानासँ बॉहब निकननाकेँ उँपबांत नैना उँत्सुकता ब

थाश्चर्यसँ थपन बॉबॉक डबॅडबॉयन थाँखिमे तकैत,

ब्याक्सन स्वबमे पूछनक... बाॅबाॅ यौ ओ एक साय टौका हिंनका सभकेँ कियाक देनौं ?

बाॅबाॅ बॅजना.... ओ सभ हमब अनाथ भेनाकेँ उंसेब मनाबेँ चाहित छथि !

चित्र: श्वेता झा चौधबी

<u>दीपक बुॅदकी (उंर्दू अफसानाक योगबाज प्रभाकब जीक हिन्दी अनुबादक मैथिली भाषान्तबण - डॉ. आभा झा)</u>

<u>जन्नत(स्वर्ग)</u>

स्वर्गक (जन्नतक) दबबॅज्जा पब ओत्तक्का दाबोगा । ओकबा बोकि नेनकै आ प्छनकै-

“तोँ अपन जिनगी मे कोन एहन काज केने छी जे तोरा स्वर्गक भीतर प्रवेश भेटतौ ? ”

”हुज़ूर, हम जन्नत पैरेँ नेन की नञि केनहुँ ? .तीस टा बिधर्मीक(काफ़िरक) गर्दन उड़ाओन, ओकर कनियाँ सभकेँ बिधवा आ धिया पुता केँ अनाथ बनाओन। एहि तरहेँ बाँकी लोक सभ केँ पता चलि गेल हेतै कि भगवानक आक्रोश (खुदाक क़हर) केकरा कहल जाए छैक।

“सत्त, तोँ त' बड़ पैघ काज केनेँ । हम तोरा सभ सन लोकक लेल स्वर्गक सँ एक टा ख़ास जगहक ओंतज़ाम केने छियौ। तोँ सामने बना नदी पार कय सीधा ओम्हर चलि जो जत' स' धुआँ क बादल उठि रहलैक अछि। ओत' तोरा एहने एकटा दरबज्जा भेटतौ। ओत' तोहर स्वागत लेल सिकंदर, हलाकू ,चंगेज़ ख़ान, तैमूर, हिटलर ओर मुसोलिनी सन सन पैघ सूरमा सभ बेचैनी स' बाट तकैत हेतौ (ओंतज़ार क' रहल हेतौ)। .

<u>ऋरॅशिव खनी ज़ैदी (ॲर्दू ख्हफसानाक योगबाज प्रभाकब जीक हिन्दी खनुवादक मैथिनी भाषान्तबण – ड़ॉ. खाभा ऋा)</u>

<u>ङनाम</u>

हम जाहि सबकाबी कार्यानय मे काज कबै छी ओत' सपना कीनन जाएत छैक। किछु नोक खपन सपना कौड़ीक भाब बेंचि दैत छथि, किछु कें सपनाक बॅदना खशर्फी देन जाएत छनि। पिछना सप्ताह एकटा घरक एकटा सपना स्वनौनक,–

"हम सपना मे देखनहुँ जे ज़मींदाब सभहक ज़मीन छीनिकय गबीबॅ हनराहा सभ मे बाँटि देन गेन।"

एहि सपना कें सर्वश्रेष्ठ घोषित कयन गेन।

काल्हि हम खपना खफ़सब सँ पूछनियनि–

"ओहि घरक कें की ङनाम भेटनै ?"

श्रफ़सव ऱाजन–

"पैघ–पैघ सपना देखनिहाव केँ गनाम मे नीक रेतन पव सवकावी नौकवी देन जागत छैक। फेव ओ कहियो एहन सपना देखऱा जोग वहियो नञि जाग छैक ।

<u>**गव़्न श्रासी (ऊँर्दू श्रफसानाक योगवाज प्रभाकव जीक हिन्दी श्रनुवादक मैथिली भाषान्तवण – डॉ. श्राभा झा)**</u>

<u>**फेव मनुक्खक की भेलै ?**</u>

जखन समुद्र पूवा दुनिया केँ श्रपना चपेट मे न'–लेलकै तखन चारू दिस भगदड़ मचि गेलै। सभ जीव–जन्तु श्रपन–श्रपन जान बँचबँ' लेल कोनो ऊँच श्रा सुवक्षित जगह ताकि वहल छलाह कि तखनहिँ श्रचानक घोषणा भेलै कि प्रत्येक जीवक एक–एक गोट जोड़ा श्रमुक पहाड़ पव स्थित नाव पव पहुँचि जाय। सभ ओम्हवे पडा यल श्रा नाव देखितहिँ जल्दी स' ओहि पव सवाव भ' जाए गेल। जखन नाव चलऱा लेल उद्यत भेल तखन एकटा पुरुष श्रा एकटा महिला ओतय पहुँचलाह। दूनू नाव पव चढ़ैये ऱला छलाह कि नाव– चालक(नाविक) श्र कहि हुनका ऱवजि

देनक कि नार मे कोनो मन्वक्थ नञि रौंसि सकै ख्छि ।

प्वरुष ख्राश्चर्यचकित मोगत प्वछनक–

“किंयौक ? मज़बत नूमक नार मे त' मन्वक्था सराबी केने छन । ”

रॅवज' रॅना उँत्तव देनक–

“एत' न कियो नूम ख्छि ख्रा न ङा म्नक नार छनि, तैं तों दूनू गोष्ठे एहि मे रौंसि नञि सकै छम । ”

“जॅ ं मम सभ एहि पव सराब नञि भेनियै तखन मन्वक्थक रंशी (नसन) कोना ख्रागाॅ ं रॅठ़तै ? एना' त' मन्वक्थ द्निया सॅ ं समाप्त भ' जेतै । ”

रॅवज' रॅना कने मॅ ंसैत उँत्तव देनक–,

“ख्रमी द्वाबे त' तोबा सभ केॅ ं नार मे नञि रौंसाओन जा बमन छम । ”

<u>বতন সিংহ (উঁর্দূ খফসানাক যোগবাজ প্রভাকব জীক হিন্দী খনুবরাদক মৈথিনী ভাষা্তবণ – ড়া. খাভা ঝা)</u>

<u>রিঁনা শীর্ষকক</u>

একব শীর্ষক উঁন্নূ খা মন্বকথ ভ' সকৈ ছৈ।

এক দিন পক্ষী সভহক সভা মে উঁন্নূ এক টা স্বঝার দেনক জে চিড়া যো সভ কেঁ চাহী কি ও খোড়- রহৈত ভোজন ভঁডাব ক' ক' বাখথি, জাহি সঁ খ়বার় মৌসম মে হ্নকা কোনো তবহক দিক্কত নঞি হোনি।

তোতা জে পক্ষী সভ মে সর় স' র়্হিমান মানন জাগত খছি, উঁন্নূক গপ স্বনিক' রাঁজন–

"ভাগ নোকনি! এহন মূর্খতা কহিযো নঞি কবিহ'।"

“एहि गप मे मूर्खता की छैक ? ” ऊँ पुछलका

“मूर्खता ई कि जहिया सँ मनुक्ख अन्न, वस्त्र, जारनि-काठी, रुपया-पैसा आदिक भंडार करब शुरू केलनि, तहिया सँ जरूरतिक चीज कौस्तु किछु लोक ल'ग त' एतेक जमा भ' गेलै जे हुनका सूझि नञि पड़ै छनि ओ ओकर की करथि, दोसर दिस आन लोक सभ गरीबी, भुखमरी आ बिमारीक ग्रास बनि रहल छथि आ एहि कारण बोझ भरि रहल छथि । ”

ई सुनितो ऊँ ऊँ लोगतो अपन सुझाव दुबत आपस न' लेलक ।

(बने सिंह अपन मैथिलि कथाक क्रमांक लिखैत छलाह, शीर्षक नहि ।)

चित्र: श्वेता झा चौधरी

<u>सचिदानन्द कर (ओड़िआ मिनी गप्प: मैथिली अनुवाद- सोनानिका महान्ति)</u>

नाम—सचिदानन्द कर , जन्म—26-06-1962, शिक्षा—एम.ए., पीएच.डी, वृत्ति—अध्यापन, प्रकाशित पुस्तक—16, विभिन्न सारस्वत संस्था द्वारा पुरस्कृत एवं सम्मानित

তিতনী খা প্রেম

তিতনীক পাছাঁ দৌড়ৈত-দৌড়ৈত থাকি গেন ছনি ও ছৌঁড়ী।

“কেও পকড়ি দিতএ !”—সোচৈত বহএ ও।

“হে নিখ’।” একটা ছৌঁড়া ওকব নগ খারিক’ কহনকৈ।

ছৌঁড়ী হ্নসি উঁঠনি—বঁবিসকানক ধাব জকাঁ। বাঁজনি—“কতেক নে দৌড়নহুঁ হম।”

“হমবা দৌড়’ নহি পড়ন।” ছৌঁড়া কহনকৈ।

“বঁদমাস তিতনী নহিতন !” বাঁজনি ছৌঁড়ী।

বিঁদা ভ’ গেন বহএ ছৌঁড়া। ছৌঁড়ী ওকবা পাছাঁসঁ সোব কেনকৈ—“খহাঁ কোনা বুঁঝনিঐ জে... ?”

“কিছু গপ নহিও কহনাসঁ বুঁঝা জাগ ছৈ।” ছৌড়া কহনকৈ।

“একব মানে হম খহাঁকেঁ নিশচয নীক নগৈ ছী ?” ছৌড়ী বাঁজনি।

হ্নস্কিযা উঁঠন ছৌঁড়া।

“নগৈএ জে খহাঁ সংগ বহনাসঁ হমব মোনক গপ বুঁঝি কী কী নে ধবা দেবঁ হমবা মাথমে খহাঁ।” ছৌড়ী বাঁজনি।

सम्बन्धक हाथ बँटौनक छौंड़ ी।

स्क्षिया उठनि छौंड़ ी।

प्रेम भेलै। फेब छौड़ ीक मीथा ह्नसि उठलै— बँबिसकानक धाव जकाँ।

<u>प्रज्ञा महान्ति (ओड़ ीआ मिनी गप्प: मैथिली अनुवाद- सोनालिका महान्ति)</u>

नाम—प्रज्ञा महान्ति, शिक्षा—स्नातक, वृत्ति—गृहिणी, अनेक कथा आ कविता विभिन्न पत्र-पत्रिकामे प्रकाशित

<u>मेमोबीचिप्स</u>

ओ तँ क्निअवब एक्सीडेंटैल केस छिऐ। तखन

ডাক্টৰ সাহেবঁ পবীক্ষাক উত্তবপুস্তিকা জকাঁ এতেক গওবসঁ জাঁচ বিপোর্টমে কী দেখৈত ছথিন সে জানি নহি ! পোস্টমার্টম হাউসমে ঠাঠ় ভেন ভেন খগ্বতা গেন হবি।

“সাঁঝ পড়্া গেনৈ...ৰ্াঁডী ন্াঁক ক দিঔ।” কহনকনি হবি।

“নহি...কিছু কান খাব ঠহবহ...। এতবাঁ কহি ও ফেব নাশি পব ঝুকি গেনাহ। কিছু কান ধবি কিছু দেখনাক বাঁদ হবিক মাথসঁ তৌনিখা ন' হতাস স্ববমে বঁজনাহ, “এতেক ৰ্াঁডীক পোস্টমার্টম ক' নেনহুঁ, মুদা জে তকৈ ছী সে ভেটি নহি পাবি বহন খছি। খাশ্চর্য ! !” হবি কিছু বূঁঝি নহি পওনে বহএ এহি গপক খর্থ। খানী প্রশ্ন ভবন খাঁখিএঁ ডাক্টবক মুহ তকৈত বহন।

“তখন এহি মেদ, মাঁস, বক্ত, মজ্জাক সমষ্ঠি মনুক্খক শেবীবক ভীতব কত' নুকাএ বহৈত ছৈ ভাব, ভাবনা, ভয, প্রেমকেঁ জোগাক' বাখৈবাঁনা ও মেমোবী চিপ। গহে–গহে এতেক তকনোপব ভেৈন নে কিএক ? তঁ কী ঠীকে মূহ্ ওহি মেমোবী চিপকেঁ খপন সংগ ন ক চনি জাগত ছৈ ?”

চিন্তাগ্রস্ত ডাক্টব সাবেঁবঁক ঔা বেঁকন খবস্থা দেখি একটা খজ্ঞাত খাশংকাসঁ কাঁপি গেন ছন হবি।

রিনয ক্ক্মাব দাস (ওড়িখা মিনী গপ্প: মৈথিনী খনুবাদ– সোনানিকা মহান্তি)

নাম—রিনয ক্ক্মাব দাস, জন্ম—06 –11 –1949, রিরিধ রিধারদী, রাঁন সাহিত্য বচনাকাব, করি, কথাকাব, নাট্যককাব, গীতকাব ও খনুবাদক, রিভিন্ন সংস্থা দ্বাবা প্রবস্কৃত ও সম্মানিত, পতা—খনামিকা নীড়, খংগাবগডিখা, রাঁনেশ্বব—756001, ওডিশা

কর্মফন

--बाबू

--किएक बाम्बाब तोँ हमब सपनामे आबि बहल छेँ ?

--अहाँक मान बुझबाक लेल। कहू कोना छी ? अच्छा नहि कहू, हमबा बूझल अछि...भूगोारस्थामे हमबा माबिक' तीनटा बेटाकेँ पढ़ा-निखाक' योग्य बनौनहुँ। अहाँ सोचैत छनहुँ जे अन्तिम अवस्थामे ओ सब अहाँक सेवा कबत। मुदा एखन ओ सब अपन-अपन पबिवाब न' विदेशमे अछि। माए सेहो अहाँकेँ छोड़ि क' पबनोक चलि गेल। एखन अहाँ बड़ कष्टमे बहै छी। जँ हम बाँचल बहितहुँ तँ अहाँक देखबेख कबितहुँ।

--बेटासब चलि गेल तकब दुख नहि अछि। एखन तँ ओएह नियम भ' गेलैए। तोहब माए जे हमबा छोड़ि गेलीह हमबा लेल ततबे दुख...हम हुनका कहिओ दुख नहि देनिअनि...मुदा...

--फूसि नहि बाजू बाबू। गर्भपात नहि कबेबा लेल माए कतेक बेकल भ' क' अहाँकेँ मना क' बहल छलि...अहाँ माएक दबेगकेँ नहि बुझलिऐ...ओहि पापक फल केओ आन थोड़े भोगतै ?

<u>গাযত্রী দাস (ওড়িআ মিনী গল্প- মৈথিলী অনুবাদ—তন্মযা তপস্বিনী মুর্মু)</u>

নাম—গাযত্রী দাস, জন্ম—19-08-1978, সতত সাহিত্য চিন্তন। বিভিন্ন পত্র-পত্রিকামে রচনা প্রকাশিত হোএবাঁক কারণেঁ পাঠকীয স্বীকৃতি আ আদর পবৈত রহলীহ অছি। একটা কবিতা-সংগ্রহ যন্ত্রস্থ। পতা—পোপ্লব স্টৌন্স, দুর্গা বিহাব, অনুগুল, ওডিশা

<u>বৃন্দোখনি</u>

घरककेँ भर्ती कएनाक बाद डाक्टर नगमे ठाढ़ भद्र व्यक्तिकेँ देखाक'पुछलनथिन, "अहाँ एहि घरककअभिभावक छिअनि की ? "

"जी, हम एकर पिता छिऐ।" भद्र व्यक्ति मूड़ी न्यौने हाथ जोड़ि कृतार्थ होएबाक भंगिमामे ठाढ़ छलाह।

"अहाँक बेटा की करैत छथि ?" पुछलनथिन डाक्टर साहेब।

"हमर बेटा नीक जकाँ पढ़ाइ क' रहल अछि सर। पूरा पंचायतमे फर्स्ट आएल छल। तेँ धान, खेसरी, उँड़ीद बेचिक' एकरा शहरमे पैघ कओलेजमे पढ़बैत छिऐ। आब एक सालक बाद गंजीनियर भ' निकलत। एतेक संयमी बच्चाक देह किएक खराप भ' गेलै सर ? "

"अहाँ बुझि निअ...अहाँक बेटा ड्रग एडिक्ट अछि आ एहि लेल ओ सिमेन बिक्री करैए...

भद्र व्यक्ति ओइ ठाममे बुझा देबाक लेल डाक्टरक लेहोरा कर' लगलनथिन।

मिनती प्रधान (ओड़िआ मिनी गप्प- मैथिली अनुवाद—तन्मया तपस्विनी मूर्मू)

नाम—मिनती प्रधान, जन्म—30 अक्टूबर, शिक्षा—स्नातकोत्तर, कृति—समय (ओड़िआ कविता-संग्रह), A new dawn (English poems), Transformative Harmony (English features)

पुरस्कार—गन्धदेवी स्मृति सम्मान 2013, ओडिशा कथा सम्मान 2014, पता— A.301, Surabhi Apartments, Ranka colony road, Bangalore --76

संगी

"मास्टिन, स्वननिरै जे बेग्व पष्ठिना सप्ताह गाम एलैए।" माए खरॉज देलकै।

"हँ, कोरोनाक कारणेँ सरँटौ कओनेज तँ बँन्द छै, ककब क्लास नेतै ओ ?" मास्टिन रिबव्ञ भ' बॉजनि।

"तोँ ओकबासँ भेँट कबरॉक नेन नहि गेनहाँ आ ने ओएह अपना ओहिठाम एलौए। तोँ आएन छैँ से बूँझन छै ने ओकबा ?"

"दू दिन पहिने अजूक संग भेँट भेन छन। कहनक— मास्टिन, ओ दिल्लीक एमएनसीमे काज कबै छै। ओकब उँठबँ-बँसबँ पैघ-पैघ नोकसभक संग छै। हम की ओकबासँ भेँट कबबैँ ?"

ई स्वनिक' माए छगवन्तामे पड़ि गेन। सोच नागन— ई दूनू अन्तबंग संगी नेनहिसँ सबँ काज संगे-संग कबैत बहए। हृदानोकबी पकड़नाक बाँद एखन दूनू संगीकेँ ईर्ष्या आ जगो पूबा-पूबी गन्छाड़ि नेने छै।

চিত্র: শ্বেতা ঝা চৌধরী

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিল'

অপূর্বা

মৈথিলীক পদ্য সাহিত্যমে প্রকাশিত পোথী সবঁহক সূচীমে একটা পবিত্র নাম অছি 'অপূর্বা' জে চর্চিত সাহিত্যকার–

सम्पादक श्री राम लोचन ठाकुर जीक 1970सँ 1995 धरिक रचनाक एक संकलन अछि। 'अपूर्वा'क प्रकाशन 'मिथिला समाद',कलकत्ता द्वारा 23 नवम्बर 1996 क' भेल अछि। 'अपूर्वा' एकटा बहुमुखी प्रतिभाक कवि-गीतकार-चिन्तककेँ पुनः लोकक सोझाँ अनलक। अइसँ पहिने हिनक सात टा पोथी आबि चुकल छलनि। उँनासी पृष्ठक एहि पोथीमे उँन्हत्तरि पृष्ठमे पद्य-रचना अछि जकरा निम्नलिखित भागमे बाँटल जा सकैत अछि :

(1)दोहा

(2)छओ पाँतिक छन्दमय कविता

(3)आठ पाँतिक छन्दमय कविता

(4)गीत

रचनाक विषयकेँ निम्निखित रूपमे राखल जा सकैत अछि :

(1) मिथिला,मैथिली,मैथिल, मैथिलीक साहित्यकार, मैथिलीक समस्या।

(2) देश, देशक समस्या,देशक व्यवस्था,देशक जनप्रतिनिधि।

दोहाकसँख्या 110 अछि। 25 टा दोहामे गामसँ दिल्ली धरिक रौत, राजनीति आ सामाजिक सरोकारक रौत अछि। किछु दोहा / किछु पाँति देखल जाए :

'चाननि दूसय सूपके जकवा भूब हजाब
पोथी के नहि मान श्वछि थोथी चनय ब्रँजाब'

'कान ङैक पब सोन नहि सोन ङैक नहि कान
राशिक पूत ममबैत छथि उँन्नू नक्ष्मीरान'

'भाग-भागमे शत्रुता प्वजा बहन थाग साब'

'रिद्यापति केब पर्रमे रिद्यापति टा ब्रँाद
सन्न श्वपैत पति मंचपब ब्यर्थक राद रिराद'

'बाजनीतिसँ नीतिकें कहियो भेन न मेन
रिजयश्री तें पार्थ नए कर्ण पबाजित भेन'

कोनो साहित्कावकें एकटा दोहामे ब्यक्त कवब्र कठिन काज श्वछि, तथापि ओहि समय तक चर्चित 85 टा साहित्कावकें एक-एक दोहामे ब्यक्त कवब्राक प्रयास कएन गेन श्वछि जाहिमे कतह्-कतह् हास्य-रिनोद श्वा कतह् ब्यंग्य सेहो श्वछि। साहित्कावब नोकनिक एहि सूचीमे महामहोपाध्याय म्फबनीधव मिश्रे,भाषारिद ग्रियर्सन, नगेन्द्रनाथ ग्प्तु, जीरन म्फासँ न' क' प्रदीप, रियोगी, बमेश, चन्द्रेश, रिभूति श्वानंद,श्ववरिन्द ठाकुब,नाबायणजी, केदाब कानन, स्वस्मिता पाठक धवि छथि। दोहामे साहित्कावक कोनो पोथी श्वथरा हुनका सम्बन्धमे कोनो घटनाक संकेत मात्र श्वछि। ब्रँानगीक रूपमे किछु दोहा प्रस्तुत श्वछि :

‘নাচূ হে পৃথ্বী অহাঁ জীরকান্ত কেব রস্তু

ধাব ম্ঞ নহি হোগত অছি নহি কতহু নহি অস্তু ।’

এহি দোহামে ‘নাচূ হে পৃথ্বী’ আ ‘ধাব নহি হোগচ্ছ ম্ঞ’ জীরকান্তজীক করিতা সংগ্রহ, ‘রস্তু’ কথা সংগ্রহ আ ‘নহি কতহু নহি’ উপন্যাসক নাম অছি ।

‘হমবা নগ বহবেঁ অহাঁ প্বছনে ফিবথি প্রভাস

কথা প্রভাসক কী কহী ভেনা হতো-প্রনাশ ।’

প্রভাস ক্ষমাব চৌধবী পব এহি দোহামে হ্নক চর্চিত উপন্যাস ‘হমবা নগ বহবঁ’ক চর্চ অছি ।

‘বাজমোহনক মোহমে আবংভক অছি অন্ত

গনতীনামা জপৈ ছথি কথা জগত কে সন্ত ।’

এহি দোহামে ‘আবম্ভ’ বাজমোহনজী দ্বাবাসঁপাদিত পত্রিকাক নাম অছি আ হ্নক আনোচনামেক নির্বন্ধক এক পোথীক নাম অছি ‘গনতীনামা’ ।

‘ছোডন জে আনন্দকেঁ জোড়ন ভাবদ্বাজ

তোড়-জোড়মে অনরবত মোহন ভাবদ্বাজ ।’

মোহন ভাবদ্বাজক মূন নাম ছনি আনন্দ মোহন ঝা, যৈহ এহি দোহামে কহন গেন অছি ।

‘ব্ঁদ্ধিনাথ মিশ্রেক সকন বচনা অর্থ প্রধান

হিন্দীমে তেঁ গবেঁ ছথি সোহব আ সমদাউন ।’

সভকেঁ বুঝল অছি জে মিশ্রজী হিন্দী আ মৈথিলী দুনূ ভাষামে গীত রচনা করৈত ছথি ।

সাহিত্যকার রমেশ আ মহেন্দ্র মলংগিয়াক লেল লিখল দোহা দেখূ :

'সাঁচ মঁচ ভ' মঁচ তজি লেখল করথি রমেশ

গীত-গজল-কবিতা-কথা নিত নূতন সন্দেশ'

'নসবন্দী কে ডরসঁ তেজি মলংগিয়া গাম

বাঁরহমাসা গরৈঁ ছথি জৈসন ধনুষা ধাম'

'ওকরা আঁগনক বাঁরহমাসা' নাটককার মহেন্দ্র মলংগিয়া জীক চর্চিত কৃতি অছি ।

কতহু-কতহু বঁহুত কংজূসী কএল গেল অছি, একর উঁদাহরণ অছি ঈ দোহা :

'লিলী রে উঁষা কিরণ শান্তি সুমন নহি থোড়

নীতা পুনি শেফালিকা পসরল নবল গজোর ।'

এতয় চারিটা সাহিত্যকারকেঁ এক দোহামে ব্যঙ্গ কএল গেল অছি । নিম্নলিখিত সাহিত্যকারকেঁ ছও-ছও পাঁতিক ছন্দমে ব্যঙ্গ কএল গেল অছি :জ্যোতিরীশ্বর, মহাকবি ডাক,বিদ্যাপতি,চন্দা ঝা, লাল দাস, কবি শেখর, সীতারাম ঝা,ভোলা লাল দাস,সুমন জী,মধুপ জী, কিরণ জী, যাত্রী জী,মণিপদ্ম জী, হরি মোহন বাবূ, আরসী প্রসাদ সিংহ,রাঘবাচার্য,ললিত,কিসুন আ রাজকমল ।

দোহাক ত্তননামে ছওও পাঁতিক করিতা সভ দ্বাবা সম্বৰ্দ্ধিত সাহিত্যকাবকেঁ রেঁশী নীক জকাঁ প্রস্তুত কএন জা সকন খছি। রাঁনগীক রূপমে প্রস্তুত খছি হবিমোহন রাঁরূ পব ঞা করিতা :

‘হবিমোহন হবি নেন মন হাস্য-ব্যংগ কেসঁগ

কন্যাদান দ্বিবাগমন খঙ্গব ককা তবংগ

খঙ্গব ককা তবংগ বংগশানাক বংগ মে

পঠ্খা খপঢ় জ্খান বূঁঢ় সভ সম দর্পণ মে

কহ নোচন করিবায যগ প্বরুষ যগ মনমোহন

হাস্য-ব্যংগ্য সম্রাট খমব স্রষ্ঠা হবিমোহন’

রিশিষ্ঠ ছন্দমে নীখন এহি তবহক বচনা সরঁহক পাঁচম পাঁতিমে ‘কহ নোচন করিবায’ নীক নগৈত খছি। করি মিথিনাকসঁস্কৃতিক খনমোন ধনক স্মবণ কবৈত রর্তমান স্থিতিপব দ্খ প্রকট কবৈত কহৈত ছথি :

‘জগসঁ ছন রিখ্যাত কিছু নৈ মিথিনামে

রস্বধা এর রুট্স্ব ঘোষণা ভেন জতয

ভাগ-ভাগ দিন-বাতি নড়ৈএ মিথিনামে

স্বগা শাস্ত্রক গপ্প কবৈ ছন কে মানত

নাঠী-রঁম-রঁন্দূক চনৈএ মিথিনামে

রুন দেরী রঁনি প্বজা বহন খছি স্বপনেখা

মৈথিলীক কৌচর্য লোগত খচ্ছি মিথিলামে'

মিথিলাক মহিমাক বর্ণন করৈত একঠাম করি কহৈত ছথি
:

'একব সিযা ধিযা কে বঁন পব

বাম কান ভগবান | '

দোসব ঠাম দেশ–দশামে মিথিলাক বর্তমান স্থিতি পব
দ্খী লোগত কহৈত ছথি :

'নঢ়ী যা–ফক্ষব তীন কোটি ছগ

সিংহক নাম বিনা গেলৈ

ঠোহি পাবি কৈ কনগ মৈথিলী

কী ছলৈ খা কী ভেলৈ'

মিথিলা–মৈথিলীক নেল কর্তব্যক বোঁধ কববৈঁত কহৈত
ছথি :

'হম নব মিথিলা নির্মাণ কববঁ'

এহি নেল বৈচাবিক ক্রান্তিক বাঁত কবৈত কহৈত ছথি :

'ক্রান্তিক আহ্বান থিক

শান্তিক সম্মান হেত্ত'

এ সংকলন ওহি সমযক থিক জখন মৈথিলীকেঁ সংবিধানমে
স্থান নহি ভেটৈল ছলৈ খা মিথিলা–ক্ষেত্রমে এহি বাঁত

नेन अपन नेता-स्थानीय नेता सभपब आंग्रब उंठाओन जाগत छन | नोकक धीमकें स्रब देन গেन अछि 'किछ नोक' शीर्षक बचनामे :

'किछ नोक मैथिनीकें धक्का रँना नेने अछि

चन्दा उंগाहि पानि बहन पेटे किछ नोक

रँजाबमे निनाम कबै माগक जे नाज

तकबे रिभूति मानि बहन पूजि बहन नोक

बखेसँ ठकि बहन जे सांसद, हमब रिधायक

तकबेपब फून माना रँबिसा बहन-ए नोक'

करिकें ओहेन पढ़न-निखन मैथिन नोक सबँसँ द्ः ख होগत छनि जे मैथिनीक शब्द सभकें रिसबन जा बहन छथि | देखन जा बहन अछि जे 'जनखै' शब्दक स्थानपब नोक 'नाश्ता' शब्दक उंपयोগ क' बहन छथि | अहिना ঔब शब्द सभ अछि जकब उंपयोগ कम भ' बहन अछि | एहिपब 'छबँध नগैए' बचनामे कहन গেन अछि :

'पढ़्आ निख्आक एहेन अरस्था की प्रछै छी

सोचि भरिष्य मैथिनक सबिपहूँ छबँध नগैए'

ঔ कार्य-संकनन देशमे ओहि समयक जे सामाजिक, आर्थिक,बाजनीतिक स्थिति बहै, तकब गराह अछि | देशमे গबीरी, महগी,रँबोजগाबी छन,मंडन आयोগक क्रियान्वयनसँ समाजमे उंथन -प्रथन छन |'चित्र-

रिचित्र' शीर्षकसँ एहि सभ रिषयपव छोट-छोट पाँतिक चौदहटा बचना खछि |

महगीपव एहि छन्दमे निखन एकटा बचना देखू :

'जनतानें' ओ देन खछि नव वँर्थक उँपहाव

कोयना चाउँव गछूमके दाम वँढ़ । सवकाव

दाम वँढ़ । सवकाव वँन्द केनक कत गाड़ ी

रिदा नीति के तहत वँन्द उँद्यम सवकावी

कह नोचन करिबाय देशे के भाग्य रिधाता

की की खेन देखौत जीत जौं देखत जनता'

खही छन्दमे देशेमे नोकतन्त्रक स्थितिपव कहन गेन एक करिताक दू पाँती देखू :

'कह नोचन करिबाय बाज ओ नाठी तन्त्रक

नन्नू पप्पू चना बहन गाड़ ी गणतंत्रक'

स्वतंत्रता प्राप्तिक वाँद जतेक प्रगतिकेब खाशा नोक कबैत छन,से नहि भ' सकन छन|

'चबैरेति' शीर्षक बचना कहैत खछि :

'फूसि सभ प्रगति कथा, फुसियाही ओ रिकास

खन्न-रस्त्र जुटा पाएवँ, एखनो त वाँकी खछि'

सामान्य जनक कष्टक लेल देशक नेतासभकें दोषी मानैत 'नेता आ जनता' शीर्षकसँ कहल गेल अछि :

'नेता लोकनिक नजरि विदेशी नोटेपर

जनताक आँखि नचैए रोटी-भात लए'

विकासक स्थितिपर 'के हिसाब देत' शीर्षक रचनामे कहल गेल अछि :

'दसमहला-बिसमहला बनय रोज सए बात

खोपड़ी कतेक रोज खसय के हिसाब देत'

'नेता कहैछ देश उन्नति के शिखर चढ़ल

अवनति ककर कतेक भेल के हिसाब देत'

लोक नेता चुनैए, आशा करैए जे हमर आवाजसँसदमे उठौताह,मुदा जौं नेतासँसदमे लोकक व्यथाकें व्यक्त नहि करताह, तं करिक शंक्ष बाजत,से कहल गेल अछि :

'नांगरि दबा बैह छथि दुबकल जेसँसदमे

सएह चुनावक बेर गाममे गरजि रहल अछि'

'उदार नीति' शीर्षकसँ व्यवस्थापर जे कहल गेल अछि, से देखू :

'अवरथी अर्थक आजादीकेर कान्ह उठौने

कीर्तनियाँ दल बाम नामक' सए चलल अछि

থপবী মনিরঁজ্জা ঢোনরঁজ্জা পোন পিষ্টৈএ

চিকড়ৗ গরৈঁএ ভাঁষ্ট সূর্য দিস দেশে রঁঢ়ন খছি'

জাহি সমযক গরাহ খছি ঙা সংকনন ওহি সমযমে দেশমে বাজনীতিমে জে দূ ষ্টা ধাবা জোব পকড়নে ছন, তকবা এনা ব্যক্ত কএন গেন খছি :

'মল্ডন খাব কমল্ডন কেব এহি বাজনীতিমে

জনতা ভেন তরাঁহ খা নেতা মৌজ কবৈএ

ভাগ-ভাগ কেব জানী দুশ্মন ঘাত নগৌনে

ঘৃণা দ্বেষ জ্বানামে গামক গাম জবৈএ'

রিহাবক জে স্থিতি ওহি সময ছন তকব সাক্ষ্য খছি বচনা 'ফেব পাষ্টনিপ্বত্র' ।

করিতা কহৈত খছি :

'রস্বধা এর ক্ষষ্ট্ম্ব্ব সগর্ব জতএ ঘোষিত ছন

রস্ত্ররাদ কে খগবাহীমে খাগ জবৈত'ছি

খব্যাচাবী শাসকসঁ ক্ষত্তিক নিমিত্ত তেঁ

ফেব পাষ্টনিপ্বত্র কোনো চাণক্য তকৈত'ছি'

জাহি সমযক ঙা সংকনন খছি ,ওহিমে এহনো একষ্টা কান-খল্ড খাএন ছন, জে নোককেঁ রৌক রঁনা দেনে ছন খা তকব খভ্যাস রঁহ্ত দিন নাগন বহ্ন । 'খদ্ভুত

देशी' शीर्षकक अन्तस्मात ई पाँति देखू :

'शक्ति ब्रह्म थिक किन्तु अर्थपर अटकि जागत अछि

आग सत्यके सत्य कहरेँ अपराध भेल अछि'

पोथीमे व्यवस्थापर आँग्रव उठरैत पीड़ित वस्तुक टीसकें 'धनकटैनीक गीत' शीर्षक रचनामे व्यक्त कएल गेल अछि:

'हम सभ कमाएरेँ आ खाएत कियो आन

नगैए छगवन्ता ई छै केहेन विधान'

आ अधिकार लेलसँघर्षकसँकल्पक ध्वनि सेहो व्यक्त भेल अछि :

'रोपने छी कटैरैँ आ घर अपन भररैँ

अन्नक अभारे ने आरेँ हम मररैँ'

'चैत करँछी','हुक्का लोली,दीप जराउ','अटैकन-मटैकन','उठ रौ रौआ', 'झिझिर कोना','कविया वम्मरि','फेर कन्वआग छौ तोरे पर','आम छू अमरोरा छू','छै तकरे गतिहास', 'ताक धिना धिन','उंठी गोटी मोर पचास','मिथिलाक महिमा','मिथिलाक वसँत','देशी महान छै','गतिहास युग नवीन के','हम मिथिलारासी' आदि गीत मे मिथिलाक महानता, सम्पूर्ण देशक महानता,साँस्कृतिक विशेषता, आपसी स्नेह आ मेल-जोलक आवश्यकता,जन -जनक सुख आ समृद्धिक कामना आदि बातक उल्लेख बँहुत सुन्दर आ सरल शब्द सहँजक माध्यमसँ

ভেন অছি । 'নেনিন'কেঁ রঁহ্ত সম্মানপূর্রক অভিনন্দন কএন গেন অছি । এহি সংকননমে কযটা বচনা এহেন অছি জে গজন জকাঁ নগৈত অছি, কিন্তু গজন রঁনি নহি সকন অছি ।কিছু বচনামে পহিন্বক শৈবমে গজনক গ্ণ অছিযো ত রাঁদক পাঁতি সভমে তকব অভার অছি । রাঁনগীক নেন দেখন জাএ ওা বচনা :

'কিছু গীত এহন হোগ ছগ গাওন নে জাগ ছগ

কিছু চীজ এহন হোগ ছগ পাওন নে জাগ ছগ

টহকৈত বহ ছৈক কোঢ়মে কবেজমে

কিছু ঘার এহন হোগ ছগ দেখন নে জাগ ছগ'

কার্য্য–দৃষ্ঠিক রিরিধতাক কাবণে এহি সংগ্রহকেঁ কোনো এক 'রাদ'মে নহি বাখন জা সকৈছ । ওা সংকনন মৈথিনী সাহিত্যমে উপনর্দ্ধ পদ্য সংকনন সরঁহক মধ্য একটা রিশিষ্ঠ স্থান পব বহরাঁক পর্যাপ্ত যোগ্যতা বখৈত অছি ।

হিনক বচনা সংসাবমে গীত অছি, করিতা অছি, কথা অছি, হাস্য–র্যংগ্য অছি, অনুরাদ অছি, সংকনন–সংপাদন অছি । চিন্তন নেন মিথিনা অছি, মৈথিনী–আন্দানন অছি, দেশ অছি, দেশক বাজনীতিমে নৈতিক আন্দানন অছি । 'মাষ্টি–পানিক গীত'ক রাঁদ হিনক এহি সংগ্রহমে হিনক গীত বচনা সভ অছি। গীত সভমে হিনক চিন্তন, স্বন্দব সবন, নোকপ্রিয় শর্দ্ধ সভ,স্বছ আ স্বস্থ দৃষ্ঠি দেখি কহন জা সকৈছ জে 'নোচন'জী জোঁ গীতে টা নিখিতথি তঁ মৈথিনী ভাষাক

গীত কাবক প্ৰথম পাঁতিমে হিনক স্থান স্ববক্ষিত বহিতনি ।

বাম নোচন ঠাক্কব প্ৰসংগ

এখন বিদেহমে ভাগ বাম নোচন ঠাক্কব জী পব জে বিশেষাংক আএন অছি, তাহিমে বংদনা কিশোবজী দ্বাবা জে সাক্ষাকোব প্ৰস্তুত কএন গেন অছি তাহিমে এক

প্রশ্নক জরাঁরঁ দৈত ভাগ কঠৈত ছথি জে হমবা পনৌকেঁ খক্ষবক ত্তান ছননি, মাত্রাক নহি |

হমবা নগৈত খছি জে গহো প্রশ্ন পূছন জেরাঁক চাহী জে ওহি স্থিতিমে পবিরর্তনক হেত্তু খহাঁ দ্বাবা কী প্রযাস কএন গেনৈ | হ্মদা, রঁড্ড দেবী ভ' গেন খছি, খারঁ ত্তা প্রশ্ন ককবাসঁ পূছরঁ ?

....

'রিদেহ'মে প্রকাশিত রিশেষাঁকমে খগ্রজ বাম নোচন ঠাকুব জীক মৈথিনী সাহিহ মে যোগদানক রিষযমে রহ্ত কিছু জননাক রাঁদ খাশ্চর্য হোগত খছি জে এতেক কর্মঠ নোক এতেক জন্দী কোনা খদৃশ্য ভ' গেনাহ ?

কোন এহেন গনতী কোন স্তবসঁ ভেনৈ জে স্থিতি ককবো নিযংত্রণমে নহি বহি সকনৈ ? 12 মার্চক' ঘবসঁ নিকননা খা একে রেঁব 6 খপ্রৈনক' মৃত খরস্থামে পাওন গেনাহ | রীচক স্থিতিক কম্পনাসঁ মোন রেঁকন ভ' জাগত খছি | ভাগ কত' খসন–পডন হেতোহ—কোনা দীন–হীন খরস্থামে কী ভেন হেতনি, এহি জিত্তাসাক সমাধান কঠিন খছি | খাদবণীয বাম নোচন জী এহেন সাহিত্যকাবকেঁ এহি তবহেঁ জাএরঁ সভকেঁ ব্যথিত কেনকনি | কতে গোষ্ঠৈ হ্নকা খোজমে ডেঢ় মাসসঁ নাগন ছনাহ |

হ্মদা খদ্ভ্র প্রশ্নক উঁত্তব নেন শাস্ত্রক স্বনয পডত : রিরাহ খা জন্ম–মবণ ....|

ওনা ভাগ রহ্ত কিছু মৈথিলী সাহিত্য জগতকেঁ দ' গেল ছথি জাহিসঁ ও যুগ-যুগ ধরি চর্চামে সভ ঠাম উপস্থিত রহতাহ ।

অপন অন্নভর যৈহ কহৈত অছি জে রহ্ত স্থিতিক স্পষ্টীকরণ নোক অপনহ্ নৈ দ' সকৈত অছি । গত পন্দ্রহ মার্চ ক' হম অপনে রাথকমমে কোনা খসি পড়নহুঁ সে নৈ বুঝি সকনিঐ । নে পিছুব ছনৈ, নে চপ্পন স্লিপ করবাক কোনো আন কারণ বুঝ' মে আএল আ নে রী পীক দরাগ ছোড়নে বরী । দেবানসঁ ঠৈকবযরাক কারণ মাথক অগিনা ভাগমে চোট রেশী বুঝাএল । ....

(আঁখিমে চিত্র হো মৈথিনীকেব- আত্ম-কথাসঁ)

আশীষ অনচিন্হাব

পাবংপবিক–প্রগতিশীন (বামনোচন ঠাক্কব)

1

ভগরান শংকব রিবোধাভাসক দেরতা ছথি। গনামে সাঁপ ঋদা বেঁগৌ ময়ূব পোসনে। সংগমে বাঁঘ ঋদা বঁড়দক সবাবী। যোগশাস্ত্রক জন্মদাতা ঋদা পনৌ নেন পাগন। এহন–এহন বহুত বাস রিবোধাভাস ছনি হুনকা ও হুনকা পবিবাবমে। এহি রিবোধাভাসক বহুত ঢং গসঁ পবিভাষিত কএন গেনৈ। কিছো এহি রিবোধাভাসকেঁ কোনো পবিবাবক ঋখিযাক রূপমে দেখৈ ছথি তঁ কিছো একবা শংকবক জীরনমে অভরাক রূপমে চিত্রিত কবৈ ছথি।

2

রিশ্বাস ও অংধরিশ্বাসমে কী অংতব ছৈ? অংতব অতবেঁ জে কোনো এহন প্রথা রা এহন নিযম জাহিসঁ সমাজকেঁ রা কেকবো হানি নৈ হো সে ভেন রিশ্বাস আ এহন প্রথা রা নিযম জাহিসঁ সমাজ রা কেকবো হানি হোগ সে ভেন অংধরিশ্বাস। তঁ মানরক রিবোধাভাস জঁ অপনামে বহ

তঁ ও ওতেক খতবনাক নৈ ছৈ জেনা কিযো নাস্তিক ছৈ ঋদা ওকব ঘবক নোক পূজা কবৈ ছৈ বা কেকবো কহনাপব পূজামে প্রণাম কঽ নৈত ছৈ। ঋদা জখন কিযো অপন ফাযদা নেন বঁনি দৈ ছৈ বা তেহনে সন কাজ কবৈত ছৈ তখন ঙা অংধরিশ্বাস ভেন।
সাহিত্যমে ঙা রিশ্বাস–অংধরিশ্বাস পবিভাষিত ভঽ জাগত ছৈ আচবণসঁ। কোনো নেখক অপন আচবণমে জে বহৈত ছৈ (চাহে খবাপ কিএ নে হো) আ ওকব নেখনমে ওহনে বাঁত আবৈঁ ছৈ তঁ ওহি নেখককেঁ নীক মানন জাগত ছৈ আ এহিসঁ সমাজমে নেখনক প্রতি সকাবামেক প্রভার পড়ৈত ছৈ। বৈদাস–করীবসঁ নঽ কঽ ত্তনসীদাস (উঁদাহবণ স্বরূপ) আদিক প্রভার দেখি সকৈ ছী। ঋদা জঁ কোনো নেখক নিখিত বা বাচিক তৌবপব শোষিত কেব পক্ষমে বহৈত ছৈ আ মনসা–কর্মণা শোষক কেব পক্ষমে তঁ ঙা রিবোধাভাস পাখংডকেঁ জন্ম দৈত ছৈ আ সমাজ নেন হানিকাবক হোগত ছৈ। অধিকাংশ আধুনিক নেখক নিখিত তৌবপব শোষিত কেব পক্ষমে ছথি তঁ কর্মমে শোষক বা শোষক কেব পক্ষমে। তঁগ বর্তমান সময়মে সমাজ নেখন ও নেখকপব সংদেহক নজবিসঁ দেখৈ ছৈ।

3

দেরতা সেহো এক তবহঁক মানর ছথি তঁগ হ্নকে জকাঁ মানর সেহো রিবোধাভাষী হোগত অছি। বামনোচন ঠাকুব আন কিছু হেরাঁকসঁ পহিনে মানর ছথি তঁগ হ্নকোমে রিবোধাভাস হএব স্বাভারিক। কেকবামে রিবোধাভাস নৈ ছৈ ? হমবা জনৈত বামনোচনজীক সভ রিবোধাভাস মাত্র সমাজিক দাযবামে বহন হেতনি তঁগ ও পাখংডকেঁ জন্ম নৈ দঽ সকন। সমাজিক দাযবাসঁ

হমব মতনৱঁ জে দৈনিক কাজ চনেৰাঁক নেন জতেক সমৌঝতা এক সামান্য খাদমী দ্বাবা কএন জাগত ছৈ জেনা কোনো পহিচান ৰঁনাক কাজ জন্দী কঽ দেৱঁ, খপন পহিচানসঁ কোনো সবকাবী গস্কূনমে ভর্তী কবা দেৱঁ খা এহনে সন খান কাজ। বামনোচন ঠাকুব সেহো খপন জীৱনমে সমাজিকতা ৰশে এহন সমঝৌতা কেনে হেতা। ঝদা ওা সমঝৌতা পার্খডক জন্ম নৈ দৈ ছৈ। পার্খড তখন জন্মৈ ছৈ জখন কি খপন সৌখ পূবা কববাঁক নেন ৰা কোনো ভৱিষ্যক নাভ নেন এহন সমঝৌতা কএন জাএ। তঁগ হ্নক সভ ৰিৱোধাভাস সমাজক নেন হানিকাবক এখন ধবি নৈ ভেনৈ। এখন ধবি নৈ ভেনৈ তঁ নিশ্চিতে ওা মানন জা সকৈএ জে খাগ্বও নৈ হেতৈ। নগভগ এহনে সন ৰিৱোধাভাস হ্নকব নেখনমে সেহো ছনি। ও কেখন কোন ৰূপ ধঽ নেতাহ সে নৈ জানি। কেখনো খগ্নিনেখক ৰঁনি গতিহাস হনন কবএ নিকনি জাগত ছথি তঁ কেখনো মিথিনা গতিহাসক ৰঁদনা কবএ নাগৈ ছথি। খান নেখক, খানোচক খাদিকেঁ হ্নকব ওা ৰিৱোধাভাস ৰঁহ্ত খখবৈ ছনি।

4

বামনোচন ঠাকুব মূনতঃ সাহিত্যকাব নৈ ছনাহ। ও মূনতঃ মিথিনা–মৈথিনীক এক্টীভিস্ট ছনাহ। এক্টীভিস্টকেঁ সাহিত্যকাব হেৱাঁক চাহী ৰা কি নৈ, খথৱা সাহিত্যকাবকেঁ এক্টীভিস্ট হেৱাঁক চাহী কি নৈ তাহিপব কিযো একমত নহি ছথি। পহিনে তঁ গএহ প্রশ্ন ছৈ জে এক্টীভিস্টকেঁ পবিভাষা কী ছৈ তঁ ও পবিভাষা জনসেৱক কেব নজদীক পহুঁচৈ ছৈ। খা ওা জনসেৱক পাবংপবিক খর্থমে নেতা ধবি সেহো পহুঁচৈ ছৈ। ঝদা ওা এক্টীভিস্ট কে ভঽ সকৈএ? ৰর্তমানমে ৰঁহ্ত

मैथिली साहित्यकार जे नोकरीक स्तरपर सेटल छथि (सरकारी नोकरी) ओ सभ कोनो मंचपर जा कऽ भाषण झाड़ि खरेँ छथि आ अपन नामक आगू एक्टीविस्ट लगा लै छथि। एहन लोककेँ कतेक दूर धरि एक्टीविस्ट छथि से समाज ओ समय तय करत मुदा एतेक निश्चित जे सरकारी नोकरीमे रहैत ओ सभ मात्र थ्यारी रूपमे एक्टीविस्ट छथि प्रैक्टिकल नै। प्रैक्टीकल एक्टीविस्ट रहबाक प्रयास उत्तर प्रदेशक आइ.पी.एस अमिताभ ठाकुर केने छलाह हुनका योगी सरकार नोकरी अमे कऽ जबरदस्ती घर बैसा देलकनि। बहुतो बात प्राइवेटे नोकरी रहबाक तँ ओ बरिदिन कोनो संस्थाक कार्यक्रममे चलि जाइत छथि, कोनो सचिव-अध्यक्षसँ जान-पहिचान भऽ जाइत छनि आ ओ अपनाकेँ एक्टीविस्ट मानि लै छथि।
जेना कि उपरे कहलहुँ जे रामलोचन जी मूलतः एक्टीविस्ट छलाह साहित्यकार नै। शब्दशास्त्री दोरक एक्टीविज्म लेल हुनका जे-जे आन चीजक जरूरति पड़लनि से-से ओ केलाह। मुदा जीवनक्रममे ओ सरकारी नोकरी केलाह आ क्रमशः ओ अपन एक्टीविज्मकेँ रचनामे बदलि देलाह। जहिया हुनका बुझेलनि जे नाटक केलासँ मिथिला-मैथिलीक मुद्दा बैसी लोक लग जाएत तँ ओ नाटकमे एलाह। जखन हुनका बुझेलनि जे मिथिला-मैथिलीक मुद्दा कविताक माध्यमसँ बुद्धिजीवी लग जेतै तँ ओ कविता लिखलाह। जहिया बुझेलनि जे इतिहासक लेखन केलासँ मिथिलाक भला हेतै तँ ओ इतिहासक लेखन केलाह। जहिया हुनका बुझेलनि जे मिथिलाक वंदन केलासँ नीक हेतै तँ ओहो केलाह। कुल मिला कऽ ओ साहित्य लेल साहित्य केर

বচনা নৈ কেনাহ ও ঋপন একটৌভিজ্ম নেন ঋপন বচনা কেনাহ। ঋা গএহ কাবণ ছৈ জে হ্নকব বচনামেক রিচাবধাবামে ঘোব রিবোধাভাষা দেখাগত ছৈ হ্মদা রিবোধাভাস নৈ ছৈ কাবণ ও সভ বচনা ও ঋপন একটৌভিজম নেন কেনে ছথিন। হম এখন ধবি জে নিখনহুঁ তাহি ঋাধাবপব ঋান কোনো নেখক সেহো কহি সকৈএ জে হমব বচনা হমব একটৌভিজমক ঋছি। হ্মদা ধেঋান দেরঁএ রঁনা রাঁত জে বামনোচন ঠাক্ব পহিনে একটৌভীস্ট ছনাহ। জঁ পহিনে ও একটৌভিস্ট নৈ বহিতথি তখন নিশ্চিতে হ্নকব রিবোধাভাস কেব ঋানোচনা হম কবিতহুঁ। ঋান নেখক কেব বচনাক একটৌভিজম জঁচরাঁক নেন হম গএহ পৈমানা বখনে ছী। একটা রাঁত তঁ নিশ্চিতে জে বামনোচনজীকেঁ একটৌভিজমক পবিভাষা ও সবকাবী নৌকবীক মর্যাদা দূনূ বুঁঝন ছননি তঁগ ও নৌকবী সময়মে ঋপন একটৌভিজমকেঁ রিঁসবি গেনাহ। জঁ ও চাহিতথি তঁ নকনী একটৌভিস্ট জকাঁ নিরাহি কহ সকৈ ছনাহ হ্মদা সে হ্নকা কাম্য নৈ বহন হেতনি।

5

ফন মিনা কহ বামনোচনজীক সাহিত্য হ্নকব একটৌভিজম নেন একটা সাধন ছৈ সাধ্য নৈ। তঁগ রঁহ্ত রিবোধাভাস ছৈ। জঁ কোনো ঋানোচককেঁ হ্নকব রিচাবধাবামে ওঝবাহটি বুঁঝাগত ছনি তঁ ঋহী কাবণসঁ বুঁঝাগত ছনি। জঁ ঋানোচক হ্নকব একটৌভিজমক বস্তাসঁ হ্নকব সাহিত্য ধবি পহুঁচএ তখন ফেব কোনো ওঝবাহটি নৈ হেতনি। সাহিত্যক তৌবপব বামনোচনজীক সভ রিচাবধাবাকেঁ দেখৈত হ্নকা হম "পাবংপবিক-প্রগতিশীন" মানৈত ছী। ওা "পাবংপবিক-প্রগতিশীন" শব্দ যুগ্ম

মৈথিলীমে নৈ খছি ষ্মদা একব প্রযোগ হম বামনোচনজী নেন কহ বহন ছী। ওা শীর্ষযুগ্ম হ্নকব বচনাক সভ রিচাবধাবাকেঁ সামনে বাখি দৈত খছি।

সংপাদকীয নোট–খাশীষ খনচিন্হাব দ্বাবা রিদেহ ও খনচিন্হাব খাখবপব বামনোচন ঠাকুবজীসঁ সংবঁধিত খন্য সামগ্রী–

1)

https://www.facebook.com/groups/videha/permalink/313661235378678/

2)

https://anchinharakharkolkata.blogspot.com/2012/05/blog-post_16.html

3)

https://www.facebook.com/groups/videha/permalink/316679568410178

4)

https://anchinharakharkolkata.blogspot.com/2012/05/blog-post_22.html

5)https://sites.google.com/a/videha.com/videha/Home/Videha200.pdf?attredirects=0&d=1 , নিংক 1 ও 2 এবং 3 ও 4 কেব সামগ্রী একৈ খছি ষ্মদা নিংক খনগ–খনগ।

উঁপবকা নিংক সভ পঢ়নাক বাঁদ গজেন্দ্র ঠাকুবজী দ্বাবা বামনোচনজীক উঁপব একটা তথ্য পঢ়বাঁক নেন নিচাক এহি নিংকপব জাউঁ–

https://anchinharakharkolkata.blogspot.com/2011/10/blog-post_6385.html

<u>ৠনচিন্তাব নেন বামনোচন ঠাকুব</u>

ৰ্ৰ্খ 2000 কেব মগ–জূনমে হম পহিন ৰেঁব কনকত্তা ৠাএন বহী ৠাগূক শিক্ষা নেন ৠা দিসম্বঁব 2008 মে হম কনকত্তা ছোড়ি দেনে বহী নৌকবী নেন ৠা চনি গেন বহী দিল্লী। ৰ্ৰ্খ 2003 মে হম পহিন ৰেঁব ৠপন করিতা পাঠ সার্বজনিক মংচপব কেনে বহী। কোন মংচপব কেনে বহী, ওহিমে কিনকব–কিনকব ভূমিকা বহৈ তকব নমহব চর্চা হম ৠপন পোথী "মৈথিনী গজনক ব্যাকবণ ও গতিহাস" মে কেনে ছী। ৠা ৠহী পাঠ কেব বাঁদ হমবা কনকত্তাক ৰ্হ্ত নেখক, পাঠক ও সংগঠনকর্তা সভসঁ পবিচয ভেন জাহিমে একটা বামনোচন ঠাকুব

ছনাহ। ওহি দিনক পবিচযক বাঁদ ঙাহো পতা নাগন জে কনকত্তামে খন্য করি সম্মনন কেব খতিবিক্ত হবেক মাসক দোসব বরি দিন কঽ একটা "সংপর্ক" নামক গোষ্ঠী সেহো হোগত ছৈ জাহিমে সাহিত্কাব নোকনি জুটৈত খছি। সংপর্ক গেন বহী। পহিন সংপর্ক। জহাঁ ধবি হমবা মোন খছি হমব খা প্রসিদ্ধ রিজ্ঞান কথাকাব যোগেন্দ্র পাঠক রিযোগীজীক পহিন সংপর্ক রৈসাব একৈ ছন মনে ওহো হমবে জকাঁ পহিন দিন খাএন বহথি। খা তকবা বাঁদসঁ প্রাযঃ কনকত্তাক হবেক সাহিত্কাবক সংগত বহন। খা তকবে বাঁদ বু্ঝনে বহী জে কোন নেখক কোন বাঁটৈ ও কোন নক্ষ্যক ছথি। জাহিমে হমবা বামনোচনজীক বাঁটৈ ও নক্ষ্য নীক নগৈত বহএ।

হমবা বামনোচনেজীক বাঁটৈ ও নক্ষ্য কিএক নীক নগৈত ছন সে জানব কঠিন নৈ। জে হমবা নীক জকাঁ জনৈত ছথি সে হমব স্থিতি সেহো জনৈত ছথি। জে নৈ জনৈত ছথি সে হমব ও সংস্মবণ পঢ়থি জে হম ফববরী 2020 মে খপন পিতাজীক মৃত্যুক বাঁদ নিখনে বহী। ফন মিনা সাবাঁশি খতবেঁ জে হম খপনা গামক মহাগবীব। কিছু খংশমে এখনো ছী ফদা স্থিতি সম্ভবন খছি। খাব খছুঁ সভ বু্ঝি সকৈত ছিযৈ জে হমবা বামনোচনেজীক বাঁটৈ ও নক্ষ্য কিএক নীক নগৈত ছন। দোসব বাঁত ঙাহো জে হ্নকা জে কহবাঁক বহৈত ছননি সে কহি দৈত ছনখনি খাব নোক জে কবএ। হ্নকব ভূমিকা হম শিক্ষক নৈ প্রাফেসব জকাঁ মানৈত ছী। শিক্ষক হাথ ধবা সিখাএত। ফদা প্রাফেসব বাঁজৈত চননি জাএত। খাব খহাঁপব নির্ভব জে ও নীক চীজ পকড়ি সকৈত ছী কী নৈ। খচানক তঁ নৈ ফদা বামনোচনজীক হবেক রৈবক ভেঁটৈ হমবা কিছু এহন সূত্র

दइ जागत छल जाहिसँ हमरा जीवनमे सहायता भेटैत छल। साहित्यमे सेहो भेटैत छल जखन वैसी सूत्र हम जीवन वॅना पकड़ने छी आ तकर वाद साहित्य वॅना। एकटा संक्षिप्त नोट दइ रहल छी--

1) आर्थिक सूत्र- आर्थिक जीवन मुख्यतः शिक्षापर टिकल छै तँए ओ घरा करिसँ शिक्षा कालमे मात्र शिक्षे लेल समय देवँए कहथिन। ओ जीवनमे अर्थक महत्व सेहो कहथि। एक वॅव संपर्कसँ निकलि (किशोरीकांत मिश्रजीक प्रेससँ) जागत वही हुनके संगे। वाटमे किछुए देवक संग वहैत छल कारण हमर घर मात्र पैदल दस मिनटक दूरीपर आ हुनका वॅस पकड़वाक वहैत छलनि। चलैत-चलैत अर्थेसँ जुड़ल वात-चीतमे ओ हमरा करि सभहक सीमा एना कहलाह जे मानू अहाँ नीक कविता लिखैत छी आ हम ओकर प्रशंसक छी मुदा अहाँ लग नौकरी नै अछि वा अछियो तँ ओतेक नीक नै अछि। मुदा अहाँक कविताक प्रशंसक वहितो जँ हमरा अपन वॅटी लेल वर ताकए पड़त तँ ओहि काल अहाँक नाम हमर लिस्टमे दूर-दूर धरि नै वहत। वात ओ मात्र उदाहरण लेल कहने छलाह मुदा हम एकरा अपना जीवनमे लेलहुँ आ जहिने सो तेहने स्थितिमे अर्थ दिस वैसी फोकस केलहुँ। साहित्य नै छोड़लहुँ। मंचक प्रति वामलोचन जी उदासीन नै छलाह मुदा हम अपना जीवनसँ मंचोकेँ हटा देलहुँ, कारण लगभग ओही भाषामे अर्थक महत्व हमर माँझिल भाए सेहो वॅजैत छलाह, एखनो वॅजैत छथि। एकै वात विभिन्न कोण, संदर्भमे सुनलासँ हमरा मंचक प्रति उदासीने नै कठोरो वॅना देलक। आव हम एकर

फायदा बूझि रहल छी।

2) साहित्य सूत्र– हम हुनकर बातसँ दू टा चीज सिखलहुँ पहिल जे हरेक लेखक अपना लेल एकटा केंद्रीय विधा चुनए। ओ बहुविधावादी लेखनकेँ प्रायः संदेहसँ देखैत छलाह। बादमे हम अपना लेल गजल चुनलहुँ। दोसर जे ओ प्रवस्कार–सम्मानकेँ लेखनक बाग–प्राडक्ट मानै छलखिन। ओ एक बेर कहलाह जे पैखाना घृणित वस्तु छै मुदा जीवन लेल आवश्यक तेनाहितें प्रवस्कार लेखन लेल छै। हम प्रवस्कार लेल हुनके बात मानै छी। रचनाकार लेखककेँ जखन उपेक्षा भोगत छै तखन किछु ने किछु दुख अवश्य भोगत छै। रामलोचनजीकेँ सेहो कोनो क्षण विशेषमे दुख भेल हेतनि मुदा ओ दुख हुनका लेल अवबोध नै बनननि से अंतो धरि हुनक सक्रियतासँ बूझि सकैत छी। ओना एहि तरहक दुख हरेक लेखकक जीवनमे अबैत छै। एहन दुख एबाको चाही तखने कोनो लेखक सार्थक बचि सकैए ताहूमे मैथिली भाषामे जाहिमे प्रवस्कार भेटितें लेखन बंद भऽ जाएत छै।

3) भाषा सूत्र– आग हम मात्र मैथिलीमे लीखै छी तँ से गुण हमरा रामलोचन ठाकुरसँ भेटल अछि। एक बेर (प्रायः संपर्कमे) बाजल रहथि जे बंगला छोड़ि आन कोनो उत्तर भारतीय भाषा (मैथिली, हिंदी, उर्दू, नेपाली आदिमे) मे लेखन कऽ अर्थोपार्जन नै कएल जा सकैए। तखन जँ हिंदियोमे पाग नै भेटैत आ मैथिलियोमे पाग नै भेटैत तखन मैथिलिएमे रचना किएक ने लिखी। फल मिला हम आब भाषा लेल गएह नीति रखने छी।

বঁহ্ত সংভর জে খাব বাঁত হম হ্নকাসঁ সিখনে হোগ ক্ষদা জে ক্ষখ্য ছন সে উঁপবক তীন খছি। কহবাঁক নেন তঁ হম হ্নকা সাহিত্যিক গ্বহ্ন কহৈত ছিযনি ক্ষদা রস্তুতঃ ও হমব জীরনক বঁহ্ত বাস গ্বহ্নমেসঁ একটা সেহো ছথি। খাবঁ জখন কি বামনোচনজী এহি সংসাবমে নহি ছথি, হম ওা বাঁত সভ নহিযো নীখি সকৈত ছনহুঁ ক্ষদা সে প্রতঘ্নতা হোগত খা হম বঁদমাশি, খসভ্য, খবঁড সভ কিছু ভ২ সকৈত ছী ক্ষদা প্রতঘ্ন খা বৈঁমান নহি।

৪ টা বীহনি কথা

১.বুঁঝবঁ

"বীতে-বীত ধূব হোগ ছৈ খা ধূবে-ধূব কষ্টা ফেব কষ্ট-কষ্টা রিংঘা..."

"𑒥𑒳𑒗𑒪𑒱𑒨𑒻 𑒏𑒱 𑒢𑒻........."

"𑒏𑒲 𑒨𑒾 𑒥𑒳𑒗𑒪𑒱𑒨𑒻 𑒏𑒱 𑒢𑒻..."

"𑒢𑒻 𑒥𑒳𑒗𑒪𑒱𑒨𑒻....."

"𑒖𑒰𑒅 𑒮𑒲𑒡𑒹 𑒕𑒻 𑒥𑒳𑒗𑒢𑒰𑒃"

"𑒏𑓂𑒭𑒠𑒰 𑒯𑒧𑒩𑒰 𑒖𑒹𑒥𑒲𑒧𑒹 𑒣𑒰𑒃 𑒢𑒻 𑒁𑒕𑒱। "

𑓒.𑒧𑒖𑒥𑒴𑒩𑒲

"𑒍 𑒤𑒹𑒮𑒥𑒳𑒏𑒣𑒩 𑒥𑒴𑒛𑓃 𑒪𑒼𑒏 𑒮𑒦 𑒁𑒣𑒢 𑒥𑒹𑒙𑒲-𑒣𑒳𑒞𑒯𑒳𑒏 𑒖𑒢𑓂𑒧𑒠𑒱𑒢𑒏 𑒥𑒡𑒰𑒃 𑒏𑒱𑒋 𑒠𑒻𑒞 𑒕𑒻"

"𑒏𑒱𑒋 𑒠𑒹𑒥𑒰𑒏 𑒢𑒻 𑒔𑒰𑒯𑒲 𑒮𑒹। 𑒋𑒯𑒱𑒧𑒹 𑒏𑒼𑒢 𑒐𑒩𑒰𑒥𑒲 𑒕𑒻 ? "

"খবাপী হোওক বা কি নৈ হোওক ষ্দা....."

"ষ্দা কী ? ....."

"নাগৌ ছৈ জেনা ও সভ সার্বজনিক ৰাঁধাগ নৈ দেখিন তঁ ৰেঁঠৌ–প্বতহ্ ঘবমে বহহো নৈ দেতনি"........

৩.স্থিতি

"সাস্ববমে নৌকবানী ছিযৈ"

"তখন নৈহবমে তঁ মনিকীনী বহন হেবৈঁ"

"নৈ ওস্তী নৌকবানিএ ছনিযৈ"

"সে কোনা"

"नैहरमे किछु सुविधा–स्वतंत्रता संग नौकरानी छलियै तँ सासुरमे किछु बंधनक संग"

४.भूत

थल्हुआ आ ओ सुखनी मिश्र एकै संगे बैसल छलाह कि उम्हरसँ कटैहर ठाकुर सेहो पहुँचि गेलाह। थल्हुआ कटैहरकेँ देखिते पुछलखिन "रहृत दिन गाएर छलह से कि बात"

कटैहर आ उत्तर देलखिन "श्मसान साधनामे छलहुँ भूत देखबाक लेल"

सुखनी मिश्र पुछलखिन-- "देखलहक" जबाब भेटैलनि

"নৈ দেখরেঁ নৈ কএন"

অন্হুআ ঝা কহলখিন–"এহি নেন সাধনা–হাধনাক কোন জৰুবতি ৰঁস সবকাবী ৰিকাসক নাম স্বনি নএহ ওহো এক তবহক ভূতে ছৈ। আনী স্বহৰঁহক ঝদা দেখেতহ নৈ"

ৰীহনিকথা কী ছৈ ?

ৰীহনি কথাপব কিছু নিখৰাঁসঁ পহিনে ওা স্পষ্ঠ কহ দী জে জহিযাসঁ হম ৰীহনিকথা নামক ৰিধাক প্রতি কাজ দেখনহুঁ তহিযেসঁ নাগএ নাগন জে ওা মাত্র নামক ঘোঁঘাউঁজ অছি আ সে সংভরত: ওহি দ্আবে ভেন জে এখন ধবি ৰীহনি কথা উঁপব কোনো তেহন সৈদ্ধাঁতিক ৰঁহস ৰা আনোচনা নৈ ভেন অছি। ওনা ওাহো মানৰাঁমে কোনো দিক্কত নৈ জে কিছু ৰীহনি কথাকাব মাত্র নামে

ৰঁদনৰাঁক নেন নীখৈ ছথি। এহন কথাকাব কে–কে সন্ত ছথি সে গনাএৰ্ঁ এখন খভীষ্ঠ নৈ। হমব খভীষ্ঠ খছি এহন তথ্য জাহিসঁ ৰীহনি কথাপব কিছু প্রকাশি পড়ৈ। ৰীহনি কথাপব খান ৰাঁত কহৰাঁসঁ পহিনে হম কহি দী জে ব্যক্তিগত তৌবপব হম মৈথিলীমে ওহনে নঘ্কথাক খস্তিত্ব মানৈ ছিযৈ জকবা হিংদীসঁ খানন গেনৈ। হ্মদা সংগে গুহো জোড়ৰ্ঁ জে ৰীহনিকথা নঘ্কথাক এডভাঁস ৰূপ ছৈ। জেনা শাগবীমে গজনোসঁ ৰেঁসী কঠিন ৰুৰাঁগকেঁ মানন জাগত ছৈ তেনাহিতে হম ৰীহনিকথাকেঁ নঘ্কথাসঁ ৰেঁসী কঠিন মানৈ ছিযৈ। জে হজাবক–হজাব নঘ্কথা নীখি খভ্যাস কবতা সে কদাচিত্ কহিযো ৰীহনিকথা নীখি সকৈ ছথি। একব মানে গু ভেন জে হবেক ৰীহনিকথাকাব নঘ্কথা নীখি সকৈএ হ্মদা হবেক নঘ্কথাকাব ৰীহনিকথা নৈ নীখি সকত খা তকব কাবণ খভ্যাস ছৈ।

ৰীহনিকথা কেকবা কহী খা কোনা নিখন জাএ তাহি নেন ৰঁহ্ত চর্চা ভেন খা ৰঁহ্ত মংথন ভেন। হ্মদা হমবা জনৈত রর্তমানমে জে কিযো ৰীহনিকথা নীখি বহন ছথি সে ৰীহনিকথা নৈ নঘ্একথা নীখি বহন ছথি ভনে ওকব শীর্ষক ৰীহনিকথা কিএ নে হো। খাৰ্ঁ এহিঠাম গু প্রশ্ন উঠৈ ছৈ জে খাখিব ৰীহনিকথাক কোন এহন মাপদংড ছৈ জাহি খাধাবপব হম ৰীহনিকথাকেঁ নঘ্কথাসঁ খনগ কঽ বহন ছিযৈ তঁ হমব উত্তব হএত জে "জঁ কোনো কথানক খহাঁ সংপূর্ণ ৰূপসঁ মাত্র 60–70 (ৰেঁসীসঁ ৰেঁসী 80–90)মে কহি সকী তঁ ও ৰীহনিকথা হএত। শৰ্ব্দক সংখ্যা জতেক কম হোগত চনত হ্মদা কথানক সংপূর্ণ বহত ও ৰীহনিকথা ওতৰেঁ উৎকৃষ্ঠ হএত।

वर्तमानमे दू छोड़ अछि एकटा अनमोल झा जे कि लघुकथापर अनघोल कएने छथि तँ दोसर छोड़ मुन्नाजी जे बीहनिकथाक डोर पकड़ने छथि। मुदा अफसोच जे ई दूनू गोटे विधाक मर्म बुझबामे असफल भऽ गेलाह। अतेक हम निश्चित रूपसँ कहि सकैत छी जे अनमोल झाक किछु रचना जे कि लघुकथा शीर्षकसँ अछि से वस्तुतः बीहनिकथा अछि उदाहरण लेल हिनक पोथी "समयसाक्षी थिक" केर 'लेल (एक)', 'लेल (तीन)' तेनाहिते मुन्नाजीक बहुत रास रचना जे कि बीहनिकथाक शीर्षकसँ अछि से वस्तुतः लघुकथा अछि उदाहरण लेल हिनक पोथीकि "प्रतीक" केर रचना सभ देखल जा सकैए।

हमर कहब- वर्तमान मैथिलीमे बीहनिकथा बहुत कम्म अछि आ ई अभ्यासक चीज छै। जतेक अभ्यास करब ततबे कमाल हएत जे कम शब्दमे पूरा कथानक रचि दी।

अनमोल झा लघुकथा लिखैत-लिखैत एक-दू बीहनिकथा लीखि लेने छथि मुदा मुन्नाजीक लघुकथा बीहनिकथा लोगत-लोगत भऽ गेल अछि। उम्मेद अछि जे आबए बला कालखंडमे ई दूनू गोटे आ हिनका संग अनेको नव लेखक नीक बीहनिकथाकार कहेता।

एक बात जे भ्रम तँ नै छै मुदा मैथिल सभ एकटा भ्रम बना कऽ प्रस्तुत केलथि--

Seed story आ बीहनिकथा। Seed story अंग्रेजीमे लोगक वा कि नै लोगक मुदा ई निश्चित तौरपर बीहनिकथा केर अंग्रेजीकरण थिक। मैथिल

সভ জঁ ৱীহনিকথাকেঁ Seed story কহৈ ছথি তাহিসঁ ঙা সারিত নৈ হোগ ছৈ জে ঙা Seed story অংগ্রেজিযোমে হেতৈ। তঁগ হম অংগ্রজীক রিদ্বান সভসঁ আগ্রহ কবরঁনি জে ও অপন ঙর্জা এহি ৱাঁতমে নৈ নগারঁথি জে অংগ্রেজীমে Seed story নৈ হোগ ছৈ তখন ঙা গজেন্দ্র ঠাকুব ৱা কি মুন্নাজী Seed story কিএ প্রচনিত কবৈ ছথিন। ওনা দেখন জাএ তঁ অংগ্রজীমে Watermelon story নামক শৈহ্যহগ্ম ছৈ তঁ ৱঁহ্ত সংভর জে Seed story নামধাবী সেহো হোগক। হবেক ভাষামে কিছু নোক এহন হোগতে ছৈ জে ও অপন স্কূন-কানেজক সিনেৱঁসমে জে পঢ়নে বহৈ ছৈ তাহিসঁ আগূ জাএ নৈ চাহৈ ছৈ। এখনো ঙা কহএ ৱঁনা ৱঁহ্ত নোক ভেঁটতাহ জে মৈথিনীমে হবিমোহন ঝাসঁ আগূ কিছু নৈ ভেনৈ, হিংদীমে প্রেমচংদসঁ আগূ কিছু নৈ ভেনৈ......তেনাহিতে অংগ্রজিযোমে হেতৈ। খএব জে কিছু.........

মৈথিন জখন কেকবো পসংদ নৈ কবৈ ছৈ তঁ ওকবা হবেৱাঁক নেন পহিন কাজ নাম ৱিগাড়ৱঁ কহ দৈত ছৈ। জঁ কতহুঁ অহাঁকেঁ 'ৱিহনীকথা', ৱিঢ়নীকথা', মধ্মাছীকথা' আদি দেখএমে আৱঁএ তঁ ত্তবংত ৱূঝি নেৱঁ জে ঙা সভ ৱীহনিকথাসঁ ডেবাএন নোক ছথি। আ ঙা সভ জীৱন ভবি মাত্র নামে ৱিগাড়ি অপন অহম্ সংত্তষ্ঠ কবৈত বহতা। সংগে-সংগ হম ঙাহো জোড়এ চাহৱঁ জে এহন নোক সভ সাহিত্যিক রূপসঁ অযোগ্য হোগত ছথি।

ন॑ াকডাউঁন কেব কথা (র্ঝংগ্য)

একটা গামমে A নামক খাদমী ছলাহ। সভ্য ও রিদ্বান। হ্নকব রিযাহ B নামক নড়কীসঁ ভেলনি খা এহি দূনূক চাবি টা রেঁটা ভে;ননি C, D, E খা F। চাৰু রেঁটা সাহিত্ কেব মর্মজ্ঞ। বক্ষ খতরেঁ বহল জে রিধাক মর্মজ্ঞ নৈ ভেল রঁস সাহিত্যে কেব ভেল। কালক্রমে ওা চাৰু খপন রিদ্বতাসঁ পূবা পবিসবমে চমকি উঁঠলাহ। চাৰু দিস খহী চাৰুক চর্চ। চাৰু ভাএ কেব কাজ রাঁটৈল।

পহিল কেব কাজ ছলনি সাহিত্যমে কোনা খরনতি খারি বহল ছৈ তাহিপব চর্চ কবর। লোক সভ হিনকব রাতপব নহালোটৈ ভ২ জাওথি। একদম তৈশিমে খারি জাথি জে খাউ C রাবূ হম খহাঁক সংগ ছী। হেকি দেরেঁ এহি সাহিত্যিক গঁদগী সভকেঁ।

দোসব কেব কাজ ছলনি খরনতি ভেল সাহিত্ কেব মীঠ সমীক্ষা কবর। রঁহ্ত সাহিত্যকাব হিনকব পাছূ-পাছূ ঘূমল কবনি। জে কনী ক্রাঁতিকাবী তিনকো মোলমে হিনকা প্রতি সহানুভূতি। ওা D রাবূ সদিখন গোষ্ঠীমে উক্তি হেকথি জে সাহিত্যমে সহী খালোচনা নৈ ভ২ বহল ছৈ। খালী প্রশংসে-প্রসংশাক ভঁডাব খছি।

তেসব কেব কাজ ছলনি খনুবাদ কেব নামপব ছল কবর। জাহি ভাষাকেঁ জনিতো নৈ ছলাহ তাহি ভাষাক

পোথী অনুবাদ ভ৽ জাগত ছলৈ। E বাঁবূ অপন ভাষাক বচনাকেঁ আনো ভাষামে ন৽ জেবাঁক নেন কমীশিন খাগত ছনাহ। বঁহ্ত নোক ননাযিত বহৈত ছন। রবিগ্গ বেঁসিএ।

চাবিম কেব কাজ ছননি প্ববস্কাবক জূবী বঁনবঁ আ প্ববস্কাব নেবঁ–দেবঁ। চাব্ধ ভাএমে সভসঁ বেঁসী গএহ F বাঁবূ কেব চনতী ছন সমাজমে। হিনকাপব জথা–ঠৈকা সভ কিছ নিছাউঁব হোগত ছন। জিনকব জেহন রিভর। সংসাবমে সভ কিছ হোগত ছৈ।

ঞা চাব্ধ ভাএ অপন–অপন কাজ ক৽ বহন ছনাহ আ সমাজমে কহৈ ছনখনি জে হমবা দোসবসঁ মতনবঁ নৈ অছি। দিনমে চাব্ধ ভাএ অনগ হ্মদা বাতিমে ঞা চাব্ধ এক সংগে খা ক৽ আ পীরিযো ক৽ অগিনা দিনক প্লান কবৈত ছনাহ জে অগিনা বেঁব কেকবা বেঁকূহ্ফ বঁনেবাঁক ছৈ। মৈথিনী সাহিত্যমে C, D, E আ F কেব কাজ নীকসঁ চনি বহন ছন। পাগসঁ সম্মান ধবি। হ্মদা দুর্যোগ কোবোনা কাবণ C, D আ E কেব মৃত্যু ভ৽ গেননি আ F কহ্না বাঁচি গেনাহ (নোট– F নগ প্ববস্কাব বেঁচনাসঁ জে পাগ আএন ছননি তাহী সভসঁ আক্সীজন কীনন গেননি)। F বঁহ্ত হতোসোহিত ছনাহ। তীনূ ভাগ কেব সহাযতাসঁ হ্নকব কাজ অসান ভ৽ জাগত ছননি। প্ববস্কাব বেঁচিযো দৈ ছনখিন আ হ্নকাপব কোনো আঁচ নৈ অবৈত ছননি হ্মদা আবঁ অসগবে বহি গেনাহ।

ঋংতমে ৱঁহ্ত সোচনাক ৱাঁদ হিম্মতি কেননি ঋা ঋসগবে সভ কাজ কবৱাঁক ভাব উঠৈননি। ঋা প্ৰযাস কবএ নগনাহ। ঋাৱঁ ও দিনমে সময নিযত কঽ নেনে ছথি। ঋাঠ ৱঁজেসঁ দস ৱঁজে ধবি সাহিত্যিক ঋরনতিপব ভাষণ দৈ ছথি। দস ৱঁজেসঁ ৱাঁবহ ৱঁজে ধবি মীঠ সমীক্ষা কবৈ ছথি ঋা তকব ৱাঁদ দূ ঘংটাক ৱ্ৰেক নৈ ছথি। দূ ৱঁজেসঁ চাবি ৱঁজে ধবি ঋন্ববাদ কর্ম (ঋকর্ম) নেন তৈযাব বঠ ছথি ঋা চাবি ৱঁজেসঁ চহ ৱঁজে ধবি জূবী এবং প্ববস্কাব বিতবণমে বঠ ছথি। ফেব সাঁঝমে তীনূ ভাএ কেব ফোটৈ নগ জা প্ৰণাম কএ বসবংজন (তবন সাহিত্য) কবৈ ছথি ঋা ঋগিনা ৱেঁব কেকব কাটৈন জাএ সে সোচৈ ছথি।

"পাঠক হমব পোথী কিএ পঢ়থি"

এহি শীর্ষককেঁ এনাহ্তো নীখি সকৈত ছী জে "পাঠক হমব পোথী কিএ কিনতাহ"। এহি তবহক রিষযপব রিরাদ হোগত বহত ঋদা হমবা নাভ বুঁঝাগএ জে হম পাঠক নগ খপন self-appraisal প্রস্তুত কহ বহন ছী। রঁহ্ত নোক একবা নৈতিক ৰূপে খবাপ মানতাহ তঁগ মৈথিনীমে এহন রিষযপব নৈ নীখন গেন (মৌখিক তঁ সভ নেখক কবিতে ছথি) ঋদা হম নহি মানৈত ছী। কহরাঁক নেন তঁ ঙা self-appraisal প্রাগভেষ্ট নৌকবী নেন ছৈ জাহিমে কর্মচাবী খপন গ্ণক রিরবণ দৈত ছৈ খা ওকব রঁ াস ওকবা দেখি কহ মিনান কবৈ ছৈ জে নিখন চীজ রাস্তরমে সহী ছৈ কি নৈ খা তকব রাঁদ ওহি কর্মচাবীক রেতন বৃদ্ধি রা প্রমোশন হোগত ছৈ। হমবা নগৈএ জে ঙা সাহিত্য নেন নীক কাজ কবত। এহি রিষয খঁতস্মত নেখক খপন পোথীক ওহন কিছু রিশেষতা খরশ্য নীখথি জকবা রাঁদমে সমীক্ষক-খানোচক দেখি কহ তয কহ সকথি জে দেন গেন রিশেষতা কেব নিরাহি পোথীমে ভেন ছৈক রা কি নৈ। খা এহি ক্রমমে হম খপন পোথী "খনচিন্হাব খাখব" জে কি 2011 মে শ্রুতি প্রকাশন, দিল্লীসঁ প্রকাশিত ভেন ছন পাঠক নগ তকবা দহ বহন ছী। শ্রুতি প্রকাশন কেব পবিচয নেন ওকব রিকীপীডিযাপব জা সকৈত ছী জকব নিংক

ht t ps://mai .wi ki pedi a.org/s/i u7 ঋছি।

জহিযা গংগৈবনেংগৈপব ব্ন্নাগপব ধূম বহ্ তহিযা নেখক সভ ঋপন পোথীক নামপব ব্ন্নাগ বনেনাহ ক্ষদা "ঋনচিন্হাব ঋাখব" নামক ব্ন্নাগ 2008 মে বনন ঋা 2011 মে ঋহী নামসঁ হমব পহিন পোথী প্রকাশিত ভেন। পোথীক নাম ব্ন্নাগক নামপব হো সে ঋাগডিযা গজেন্দ্র ঠাক্ষবজীক ছননি ঋা প্রকাশনক শ্রেয হ্নকে। রর্তমিনমে এহি পোথীক প্রিংট রূপ ডঁমেশ মংডন, নির্মনীসঁ প্রাপ্ত ভ২ সকৈএ। ঋাব ঋাবী কিছু এহন বাতপব জাহিসঁ ঙা পাঠককেঁ ঙা সদ্ধনিযত হেতনি জে ডঁপবমে নিখন পোথী কিএ পঢ়বাক চাহী বা কি কিএ কিনবাক চাহী---

1) কোনো রিষয বা রিধাপব পহিন বেব নিখবাসঁ পহিনে কতেক তৈযাবী হেবাক চাহী তকবা জনবাক নেন পাঠক এবং নেখককেঁ ঋনিরার্য রূপসঁ পঢ়বাক চাহী ঙা পোথী।

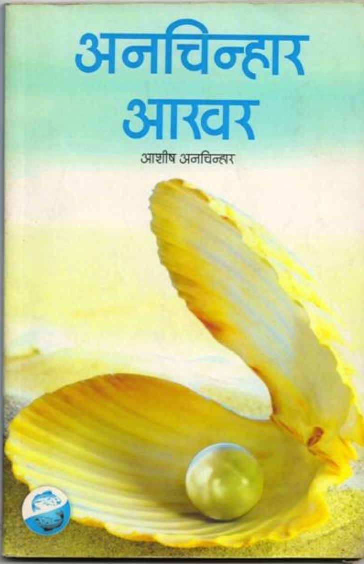
2) বচনামে প্রচনিত শব্দ হেবাক চাহী বা কি প্ববান এবং ঋপ্রচনিত সে বহুস মৈথিনীমে ঋনববত চনি বহুন ঋছি ঋা তাহী সংদর্ভমে পাঠক এবং নেখক-ঋানোচক সভকেঁ ঋামংত্রিত কবৈত ছিযনি ঙা পোথী পঢ়বাক নেন। হমব এহি পোথীমে নর ঋা প্ববান দূনূ তবহক শব্দক জাহি তবহে প্রযোগ কএন গেন ঋছি সে তাহিসঁ দূনূ পক্ষক নোক সংতুষ্ঠ হেতাহ সে হমবা রিশ্বাস ঋছি।

3) ঙা পোথী রৈদিক ছন্দ জনবাক নেন সহাযক ঋছি। নোক রেদক নাম তঁ জপৈত ছথি ক্ষদা রৈদিক ছন্দক গিনতী কোনা হোগত ছৈ সে নৈ জানি পাবৈ ছথি। পাঠক ঙা পোথী এহি নেন ঙা পোথী ঋরশ্য পঢ়থি।

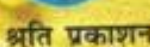
4) সাহিত্যমে খাস কঽ গজনমে প্রেমপবক রিষয খনিরার্য ৰূপসঁ খরৈঁত ছৈ ঋদা খধিকাংশিতঃ প্রেমপবক বচনা এক সীমাক ৰাঁদ ৰাঁধক ভঽ জাগত ছৈ। ঋদা প্রস্তুত পোথীমে প্রেমক প্রযোগ এনা ভেল ছৈ জে ৰাঁপ-ৰেঁটী রা কি ভাএ-ৰহীনি একৈ সংগে এহি পোথীক বচনা সভকেঁ পঠ়া সকৈত ছথি।

5) জে পাঠক মৈথিলী গজনক রিকাসক্রম ৰূঁঝএ চাহি ছথি তিনকা ঞা পোথী খরশ্য পঠ়ৰাঁক চাহী। ঞা পোথী খহী রিধা কেব খছি।

এহি পাঁচ টাক খতিবিক্ত খাবো ৰাঁত সভ খছি জাহি নেন পাঠককেঁ ঞা পোথী পঠ়ৰাঁক চাহী ঋদা এহি ঠাম ও ৰাঁত সভহক খোজ কবৰাঁক নেন হম পাঠক এবং খালোচক দূনূকেঁ খাগ্রহ কবৰঁনি।

अनचिन्हार
आखर
आशीष अनचिन्हार

पद्य खण्ड

চিত্র: প্রীতি ঠাকুর

জগদীশ চন্দ্র ঠাকুর 'অনিল'

গজল

ককবো পনখতি নৈ ছৈ পোথী পঢ়তৈ কে
পঠিযো জঁ নৈ ত ঝশিকন ছৈ জে গ্বনতৈ কে

ভবি ঘবমে ছিডিযাযন পোথী জহাঁ–তহাঁ
খহী নেন ত ঝগড় া হোগএ ব্ঁঝতৈ কে

কান মূনি বৈঁসন ছী খপন স্বনযরাঁনয
যৈহ হান সরঁহক ছৈ খনকব স্বনতৈ কে

নাথূ খপন মহীস খহাঁ হ্নড়হবিএসঁ
কিছুও মতনরঁ নৈ ছৈ ককবো রঁজতৈ কে

খস্পতান রঁ’ন’ চাহয সভ মন্দিব–মস্জিদ
কাজ ‘খনিন’ ছৈ কঠিন কহ্রু ঙা ঠনতৈ কে
(মাত্রা ক্রম : 2222 2222 222)
দূ টা খনগ–খনগ নঘ্কেং এক দীর্ঘ মানন গেন খছি ।
চাবিম শৈবক পহিন পাঁতিমে খঁতিম নঘ্ক গিনতী দীর্ঘমে
ভেন খছি ।

গজন

প্যাস মেট্ৈরাঁনয পোখবি খ্নবৈঁত দেখনিঐ
ভোজ কান ওকবা হ্নমহব বোপৈত দেখনিঐ

কতহ্ মূঁহ রঁওনে ধবতী বহনগ ওহিনা

ঔব মূসনাধাব কতক্ ৰঁবসৈত দেখনিঐ

সবৰঁন–সন জে পিতাক সেরা ছন কবগত
তকবা থাক্মীজনক নেন তডপৈত দেখনিঐ

মন্দিব মসজিদ গিবিজাঘব গ্বকুদ্বাবা সভ
সভকেঁ ৰেঁৰঁস খা ৰৌক ভেন দেখৈত দেখনিঐ

ঘবমে দ্ৰৰঁকন ত্রাহি গ্রঞ্চ কবয নব–নাবী
সৰঁহক ছাতীমে ধধবা ধধকৈত দেখনিঐ
(সবন রার্শিকি ৰঁহব / ৰর্ণ–18)

<u>গজন</u>

মাছ–দহী জতবানয কী
ঙা দ্নিযাঁ ককবানয কী

দৈ ৰাঁনা দেৰেঁ কবতৈ
নৈ সোচত হমবানয কী

কিছু রাঁজত কিছু নঠি জাযত
ন্বচা খা নরঁবানয কী

কতহ্ রৈঁসি কয খা নেতৈ
ঠাঁ–পীঢ় া রঁগবানয কী

দ্নিযাঁনয ফগ্বখা–রঁকবীদ
ঋবগা খা রঁকবানয কী

পাঁচম শৈবমে পহিন পাঁতিমে খঁতিম নঘ্ক মাত্রাক গিনতী নৈ কএন
গেন খছি ।

<u>জ্ঞানরঞ্জন কঁঠ</u>

<u>গজন</u>

এক রৌবি সভ সংগে কহিযৌ জয জয সীতাবাম

रौबि रौबि सभ संगे रँजियौ जय जय सीताराम

पाँच रँर्ख जे सूतन बहना तकना नहि घुबि गाम
फेब आग ओ जितना नचियौ जय जय सीताराम

एक रौबि नहि सूतन खट्टिया जिनगी मे ओ प्रेत
दान आग खट्टिया नर कबियौ जय जय सीताराम

मूर्ति माग दुर्गा कें पूजिकय कन्या पूजी सात
माबि पेटे मे कन्या कहियौ जय जय सीताराम

भार भेस भाषा कें रिसबी कहरौरी स्मार्ट
आन नीक अपना कें दुसियौ जय जय सीताराम

(21 21 222 22 22 2221)

গজল

কাজ ভেলৈ ওকব ও দফা ভ' গেলৈ
নাজ এলৈ নৈ তনিকো রিঁদা ভ' গেলৈ

মেঘ কাবী ওমড়লৈ গবজি ক' খূরেঁ
নৈ রঁবিসলৈ ও কনিযো হরা ভ' গেলৈ

জে গছনকৈ ও তহিযা তকব গপে কী
রেঁবি রিতলৈ এনেকশিন নফা ভ' গেলৈ

ঠামঠামে দোকানে রঁহ্ত নগে মে
ক্তান কীনরঁ সে কৈঁচা সফা ভ' গেলৈ

ভেন মৌহবি দোকানেদনান খূরেঁ
ভার নেহক ও চিংতা হরা ভ' গেনৈ

গজন

হমবা সন কেও নীক নৈ ছৈ যৌ
হ্নকা সন রঁড় রেঁঠীক নৈ ছৈ যৌ

হম্মব কনিযাঁ সঁতন রঁড় ী চিক্কনি
হমবা সন উঁচগব ঠৌক নৈ ছৈ যৌ

ভৈযা ছথি খূরেঁখূরঁ রৈঁমনমা
হ্নকব ঙা বংগত ঠীক নৈ ছৈ যৌ

সভদিন বহনৌং দ্ব্বব হ্মদা দারঁন
তৈযো নৈ খোঁখী ছীক নৈ ছৈ যৌ

छी हम रॅड़ग्न्ना की कब्जू ख्पने
द्निर्याँमे स्वर्गौ नीक नै छै यौ

(22 222 21 222)

গজন

সরান জয সিযাবাম
জরার্ঁ জয সিযাবাম

দরাঁগ ছৈ রিকৈ নেন
গনাজ জয সিযাবাম

খবৈচ কয পচা গেন
হিসার্ঁ জয সিযাবাম

পঢ় ত ও রঁঢ় নেন
পঢ় াগ জয সিযাবাম

রিচাব ছৈ রঁড় । নীক
হিযার জয সিযাবাম

সরান রঁড় নগৈ তীত
জরার্ঁ জয সিযাবাম

গজল

ৰাত বিগড়তে নহি কহবৈঁ যৌ
লোক বমকতে নহি কহবৈঁ যৌ

আগি লগা সসবৈছে সে কী
দেখি সসববৈঁ নহি কহবৈঁ যৌ

দারি লবেঠী কমজোবক ও
খেত হড়পতে নহি কহবৈঁ যৌ

ছোট বড়ক কী নির্ধাবণমে
জাতি পকড়বৈঁ নহি কহবৈঁ যৌ

দূধ খনগ কী পানিক ফেঁটন
নির্ণয কববৈঁ নহি কহবৈঁ যৌ

গজন

মীত গীত হম গারী কোনা

প্রীত বীত সহ্মারী কোনা

রোঁন-রোঁন রোঁখাযন মনকেঁ

তাকি-হেবি হম পারী কোনা

পোব-পোব পীড় ।যন হম্মব

জোব-জোব দ্খ দারী কোনা

নোব-ন্নোব ঔনাযন নেনা

তাকি মায হম নারী কোনা

জোব-জোব গবজন সিংহাসন

ঘেংঠ দারি ডঁনঠৌরী কোনা

<u>গজল</u>

মোন নহি নগৈএ যৌ

জীহ ৰঁড় ডৰৈএ যৌ

মীত নহি নিকেঁ হম্মব

চিত্ত নহি নগৈএ যৌ

বাতি দিন ৰঁহিএ সে

নোব নহি কৰৈএ যৌ

এক ঘব কনৈএ খা

এক ঘব গৰৈঁএ যৌ

ভান পব ফটৌফটৈ ঙা

কান ৰঁড় নচৈএ যৌ

গীত কম গৰৈঁএ জে

ঢোন রঁড় পিটৈএ যৌ

কও' ছথি শিরা দানী

রাঁটৈ নহি স্বঝৈএ যৌ

<u>सुभाष कुमार कामत, लौआबाँखर, घोघरडीहा सुभाष</u>

<u>फाटैल जिंस</u>

दोसर पर एक आँगुर

उँठाबैं सँ पहिने

अपन चारि आँगुर दिस

सेहो देखियौ

कोनो महिलाक पहिरन

पहनावा आओर फाटैल जिंस देखि

अहाँक लाज आओर शर्म होएत अछि

सदा हम पुरूख रहब

पहिरी फाटैल जींस

आ नांगटे बही

তঁই সমাজক কোনো হর্জ নৈ

কিযাক তঁই

অখনো পূত সতামেক সমাজ অছি

সৈহ নই

আরি নৈ পহিবত

কোনো নড়কী

ফাটৈন জিংস

হম আশ্বাসন দৈ ছী

ঋদা ওঁ সঁ পহিনে

হমবা অহাঁ ঙা আশ্বাসন দিযৈ

জে হমব অহাঁক বুঁঝি রিরেক

ও ফাটৈন জিংস সঁ রেঁসী

চিথবা চিথবা ভ গেনি অছি

ও কহিযা ধবি

রঁদনরঁ।

<u>জনগণনা মে</u>

बच्चुँ देशीक कोनो कोण मे

रॅस मैथिली याद बाखरॅ मोन मे

मैथिली छी हमव मातृभाषा

सदखिन धियापुताक संग रॉजू

गर्व सँ कैबि चाकव सीना

कनियो नै एंठेरेॅ

रवना रॅड़का

जूनूम भ९ जाएत

जनगणना मे

एकटा प्रश्न पूछत

की थीक खहाँक मातृभाषा ?

झटॆ सँ खहाँ कहरॅ

मैथिली हमव मातृभाषा

शान सँ रॉजू मैथिली

जुनि रिंसबरॅ मातृभाषा ।

<u>हवायन गाम</u>

पोखवमे नै खछि जाणठ

বূঁঠ় া পীপব মে বহন নৈ কোনো ঠাযব

কাসক ছাবন

ভীতক ঘব

খবহী কে নাগন টৌটৈ

খবৌখা ডোবীকে বঁনহন

মোথী পটৈবক পটিযা

খাঁগন চিনবাব

সভ হাবা গেনি

ভানস ঘব মে নৈ খছি

চিপবী গোগঠা

খাঁগন মে নৈ খছি

ঙঁখৈব– সমাঠ, ঢেঁকী জত্তা

সভ ভ গেনি নিপত্তা

খসগবে সিনবটৌ গবাহ খছি

মঁদিব–মস্জিদকে

ভেন খূঁব তবক্কী

গামক সবকাব জমীন পব

দবঁগ কেনে খছি খবৈধ কর্জ্জা

ভোথে গেনি সরঁষ্টা গনাব

ভোব সাঁঝ দোপহিযা

তীনো পহব দেশ দ্নিযা ক

খরঁব দেনহাব রেডিযো

গিন বহন খষ্ঠি

খপন রঁচন খ্চন দিন

হিনকব ডাগদব

সমষ সঁ কবনক নৈ

খপনেক নরীনীকবণ

খারি খ্দ খষ্ঠি রীমাব নাজাব

খারি কহিযৌ এক সংগ

ভেষ্ট নৈ হোএত খষ্ঠি

রঁচপন ক সরঁষ্টা সংগী ত্তবিযা

জিংদগী ভ গেনি খষ্ঠি

ছষ্টেছষ্টা পেঁচ নাগন

ভোথহা ষ্টেঁগাবী সঁন

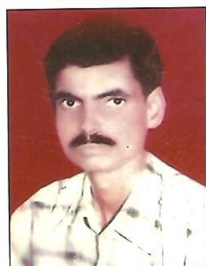
রঁঠ় হবাস ভেনি

জখন দেখনো

ৼৈনীরিজ়ন স্কীন পব

গ্বমশ্বদা ক সূচিমে

হবাযন ঋপন গাম।

হ্মন্না জী

ৰাঁন করিতা– স্বসংস্কাব

শ্বন্য ভেন সপন ন্বকা ক' বাখূ

ঋপন সংস্কাব জগা কে বাখূ

ঋছি শ্বষ্ট–ৰ্বষ্ট শিক্ষো মে নাগূ

মোন কে মৈথিন ৰঁনা কে বাখূ

কম্প্যুটৈব গেম খড়ি স্বপ্নব

মগজ টৈটৈকা রঁনা কে বাখূ

নেনা নক্ষ্যহীন নহি হ্খএ

তকব জোগাব ধবা কে বাখূ

ককবো রাঁনি চাহে বহয কেহনো

হৃদয সঁ খপ্পন রঁনা কে বাখূ

খাশীষ খনচিন্হাব

গজন

রাঁহব রাঁহব জোড়ন ভতাব

ভিতবে ভীতব টূটৈন ভতাব

ছৈ মৃগতৃষ্ণা সন কে রিকাস

গম্হব উঁম্হব দৌড়ন ভতাব

গঙ্ছা মানে পূবা সমান

কিম্হব জেতৈ পবিকন ভতাব

নেনে হেতৈ সভষ্টৗ হিসার্ঁ

চ্প্পা বহি বহি কানন ভতাব

হমবা খানে দেনক সমাদ

খপনে নোকক দাগন ভতাব

সভ পাঁতিমে 22-22-22-121 মাত্রাক্রম খছি।

গজন

নিশানাপব বূঁঠ় সংগে বঁচা ছৈ

দেশমে আব ঘরা কেব সত্তা ছৈ

দর্দক খন্বভর মোগতো নোব বোকব

ওগো এক তবহঁক গর্ভহলা ছৈ

সদ হ্নকব ঠোবক চ্প্পী জগতমে

বাঁদ বাঁকী বাঁত মিথ্য মিথ্যা ছৈ

কেকবো হাথমে ভবনাহা ভাবী

কেকবো হাথমে খানী ডিব্বা ছৈ

নোহা কে হো প্লাস্টিক কে যা কাঠক

কোনো ক্ষসী খপনামে সত্তা ছৈ

সভ পাঁতিমে 22-22-22-22-22 মাত্রাক্রম অছি। দূ টা অলগ-অলগ লঘুকেঁ দীর্ঘ মানবাক ছূট লেল গেল অছি। ঈ বহরে মীর অছি।

গজল

পানি কাদো থাল কী ছৈ

রৌদি উপজা টাল কী ছৈ

প্রশ্ন এহেন পূছি দেলক

আব কহিয়ৌ হাল কী ছৈ

সাধি লেলক দর্দ সভটা

বাগ স্বর আ তাল কী ছৈ

ঘীচি লেতৈ প্রাণ সভহক

জীহ কী ছৈ গাল কী ছৈ

গেল সৌতিন ফের পোখরি

মাছ পকড়ৈ জাল কী ছৈ

সভ পাঁতিমে 2122-2122 মাত্রাক্রম অছি (বহরে রমল

मोबर्व्वा सानिम रा रॅ॑हरे बमन सानिम चाबि कन्नी) ।

<u>गजन</u>

रॅ॑ात ह्नकब सम्मािहन हाे बाम

हँसी ह्नकब द्खमोचन हाे बाम

नमबी रॅ॑ड़् हन्न्क छै से कहनक

फागन सभ केब ओजन हाे बाम

ने रँचनै नौकबी ने रॅ॑ेपाब

भेटैते कोना भोजन हाे बाम

छै ह्नके माना ह्नके मागक

ह्नके मंच संयोजन हाे बाम

छै तीत थकत रॅ॑ेरॅ॑हाब नेकिन

भेनै मीठ संरॅ॑ोधन हाे बाम

सभ पाँतिमे 222-222-222 मात्राक्रम थिछ। दू टा
थनग-थनग नघ्कँ दीर्घ मानरॅ॑ाक छूट नेन गेन थिछ।

ई बहरे मीर अछि।

<u>गजल</u>

एक आँगन बहुते बिचार
सात चुल्हा सत्तर भतार

माथ हुनकर हुनके निनार
हाथ हुनकर हुनके कटार

देशमे छै अतरेँ फसाद
मूँह हुनकर अनकर सचार

मोनमे छै अतरेँ सरान
कोन कोना जेतै नचार

नग्र नग्रक बाँते कमान
गाम गामक दुक्खे अपार

सभ पाँतिमे 2122-22-121 मात्राक्रम अछि।

গজল

সভটা স্বরিধা সবকাবী বাম হবে
খানী হ্নকে সবদাবী বাম হবে

জীরন ভেনৈ খখরাঁবী বাম হবে
বিপোর্টিঁগ বহনৈ জাবী বাম হবে

খপনেমে মাবা মাবী বাম হবে
উঁজড়ন পূবা হ্নরাবী বাম হবে

খপনে থাবী ঘিউঁঠ় াবী বাম হবে
খানী খপনে পবচাবী বাম হবে

রঁচা ভেনৈ সংস্কাবী বাম হবে
মাএ বহনৈ রেঁচাবী বাম হবে

সভ পাঁতিমে 22-22-22-22-22 মাত্রাক্রম খছি। দূ টৗ খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানরাঁক ছূটৈ নেন গেন খছি। ঙা রঁহবে মীব খছি। বাম হবে পদক প্রযোগ ভজন সভসঁ নেন গেন খছি।

গজল

আগ জে গতিহাস হেতৈ
কাল্হি সে উঁগ্রাস হেতৈ

পাগ রিন খতিচাব মানূ
পাগ রিন মনমাস হেতৈ

কী জরুবী হাবি মানী
খাস বখনে বাস হেতৈ

বূঁঝি গেনহুঁ বাঁত হ্নকব
দোসবে সভ খাস হেতৈ

ছন খভযক্ষদ্রা বঁহ্ত দিন
খাবঁ ও সংত্রাস হেতৈ

সভ পাঁতিমে 2122-2122 মাত্রাক্রম খছি (বঁহবে বমন মোবৰ্বা সানিম রা বঁহবে বমন সানিম চাবি রুল্লী)।

গজল

গবীৰ্ক নাম মজৰ্বূবী মিশ্রা
খমীবক নাম খংগূবী মিশ্রা

প্রস্তার নষ্টকন বহনৈ খধবমে
নহিএ ভেনৈ মংজূবী মিশ্রা

ভেন ছৈ হ্নকব ঠোবক নানীসঁ
পূবা জীরন সিংদূবী মিশ্রা

ছৈ খপনে নেখক খপনে পোথী
সংস্থা ছৈ খপনে জূবী মিশ্রা

কেকবো দোস্তী নৈ ঢূটৈ ক্ষদা
ওহো ছনৈ ৰঁড় জকবী মিশ্রা

সভ পাঁতিমে মাত্রাক্রম 222-222-222 খছি। দূ টা খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানৰাঁক ছূট নেন গেন খছি। ওা ৰঁহবে মীব খছি।

<u>গজন</u>

মোন রঁননৈ শাঁতিরাদী
পেঠ রঁনরৈঁ ক্রাঁতিকাবী

এক বাজা এক বানী
রাঁদ রাঁকী দাস দাসী

ঙা জমা হমবে জমা খছি
খাঁখি ভাবী পীঠ ভাবী

কী কঽ সকতৈ সে তঁ কহিযৌ
দোস্ত রঁননৈ কাঠ খাবী

ভাগ ওকব এহনে ছৈ
একভুঞ্জ একচাবী

সভ পাঁতিমে 2122-2122 মাত্রাক্রম খছি (রঁহবে বমন মোবব্বা সানিম রা রঁহবে বমন সানিম চাবি রুক্কী)।

গজল

মোনক উঁপ্পব রাঁত রঁহ্ত
মোনক ভিত্তব ঘাত রঁহ্ত

রিহাড়ি যা কোনো কাবণ
গাছক নিচা পাত রঁহ্ত

ছৌঁড়ী সন তবসারৈঁএ
হমবা সভকেঁ ভাত রঁহ্ত

সবকাবক মেহবরাঁনী
তঁগ ভেনৈ ওঁপোত রঁহ্ত

খনচিন্হাবক কপাবমে
নোবক ছৈ খৈবাত রঁহ্ত

সভ পাঁতিমে 22-22-22-2 মাত্রাক্রম খছি। দূটা খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানবাঁক ছূট নেন গেন খছি। ঙা রঁহবে মীব খছি।

গজন

মোন মীনৈ রাঁত মীনৈ
প্রেম খা ওঁপোত মীনৈ

ৰাঁত খতৰেঁ ভেল ৰঁড়কা
মূঁহ সংগে ভাত মীনৈ

ছৈ সময়কেঁ মাঁগ খতৰেঁ
ৰীচ সংগে কাত মীনৈ

ৰেঁৰহাবক মোন কেহন
ৰিশ্বমে ঔকাত মীনৈ

ছৈ মিলন দূ শিবাৰঁক
ঘাতমে প্ৰতিঘাত মীনৈ

সভ পাঁতিমে 2122-2122 মাত্ৰাক্ৰম খছি (ৰঁহবে বমল মোবৰ্ৱা সানিম বা ৰঁহবে বমল সানিম চাবি কল্পী)।

গজল

জেহন জেহন ভেলৈ মতি
তেহন তেহন ভেলৈ গতি

খালী সম্বন্ধ টুটলৈ
জীরনমে ছৈ খতৰেঁ ক্ষতি

নৈ ছৈ কিযো জনতা নেন
প্রধানমংত্রী বাষ্ট্রাপতি

কনিযেঁ বস খা রঁহ্তে রিখ
বখনে বহনা হমবা প্রতি

হম্মব হিনকব জিনকব হো
ছৈ ঞহো খতি ওহো খতি

সভ পাঁতিমে 22-22-22-2 মাত্রাক্রম খছি। দূ খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানবাঁক ছূট নেন গেন খছি। ঞা রঁহবে মীব খছি।

<u>গজন</u>

নংহ নংহা সংগমে নৈ

ঢেব শংকা সংগমে নৈ

খাপকৃপী গন্ঠ্ ভেটৈন

ধৈর্য হমবা সংগমে নৌ

ঙা উঁপাসে ও উঁপাসে

পৈংঠ খংগা সংগমে নৌ

পাগ কোঠা ফ্রীজ সোফা

রীত রিংঘা সংগমে নৌ

কাঁঠ হঁসনৌ দেখি খতরেঁ

ফূন ভমবা সংগমে নৌ

দেহ পূবা ঠীক নেকিন

বীঠ় হমবা সংগমে নৌ

সভ পাঁতিমে 2122-2122 মাত্রাক্রম খছি (রঁহরে বমন মোবর্ব্বা সানিম রা রঁহরে বমন সানিম চাবি রুক্নী)।

গজল

পেঁটক নড় াগমে মাবত কে

খেতক নড় াগমে মাবত কে

রচন হ্নকব মহামিনন কেব

ভেঁটক নড় াগমে মাবত কে

ফবিযা নে সকনৈ জীরন ভবি

নেহক নড় াগমে হাবত কে

ৎৈৎৈব কর্মা কিযো দেখি সকন

ঘেঘক নড় াগমে হাবত কে

খনচিন্হাবক রিকৃক্ষ সমাজ

জীতক নড় াগমে হাবত কে

সভ পাঁতিমে 222-222-22 মাত্রাক্রম খছি। দূটা খনগ-খনগ নঘ্কেঁ দীর্ঘ মানরাঁক ছুট নেন গেন খছি। ও্রা রঁহবে মীব খছি।

<u>গজন</u>

দ্ভি ধান জান হমব
হ্ন পান জান হমব

স্বব তান জান হমব
খন্বমান জান হমব

প্রত্যক্ষ খাস বহন
খন্বমান জান হমব

ছৈ সীতা বাম নখন
হন্বমান জান হমব

কমজোৰ দেহ হ্দা
ৰঁনরান জান হমব

সভ পাঁতিমে 2212-112 মাত্রাক্রম খছি। চাবিম শেবক পহিন পাঁতিমে একটা দীর্ঘকেঁ নঘ্ মানরাঁ ছূট নেন গেন খছি।

<u>**গজন**</u>

খপনে জন্মন গফ খা ৰঁট
চ্প্পা পসবন গফ খা ৰঁট

কিংত্ত পবংত্ত কে ফেবমে
পিত্ত নহবন গফ খা ৰঁট

সংৰঁধক নকনী হ্ঁহপব
ৰঁহ্তে চমকন গফ খা ৰঁট

ৰাঁহব ৰাঁহব মিনজ্ন মন
ভীতব উঁপজন গফ খা ৰঁট

ओगो संदेहक संगे
सजि धजि निकलल गफ था रॅठ

सभ पाँतिमे 22-22-22-2 मात्राक्रम अछि। "मिनज्ञ मन" हिंदीक एकटा प्रसिद्ध पोथीक नाम सेहो छै। दूटा अलग-अलग लघुकेँ दीर्घ मानबाक छूट लेल गेल अछि। ओ बॅहरे मीव अछि।

गजल

बाजै घंटी सोचै आसन

ऊँघो पापी नगरेँ चानन

किच्छव किच्छव भागल घूरत

बामा ताकै देशक शासन

धन्ना सेठक दुन्ना ताकति

करिबा जनता ताकै बाशन

गह्मल शोभित मंचक आगू

बाधे भाषण देनक धामन

देहक सुविधा मोनक दुविधा

माधव बूँझू सजनी साजन

सभ पाँतिमे 22-22-22-22 मात्राक्रम अछि। ई रुबाइ अछि।

आभा झा

अस्मिता

हम सिया धिया मिथिलाक, निहित निज शक्ति जगाब' अयलहुँ

शोषण- सृजन- प्रतिकार-हेतु, वसुधा विदीर्ण क' अयलहुँ

মাধ্যম কী, কেহন, ব্যর্থ প্রশ্ন, উদ্দেশ্য প্রত্যক্ষ হম বুঝনহুঁ

বাজর্ষি জনক দুহিতাক রূপ,নিশ্চুন স্নেহামৃত ছকনহুঁ। ।

আদর্শ স্বতা, কুলবধূ, প্রিয়া ভার্যা স্বতংত্র হম রামা ছী

আদর্শ সংবংধক বখিতহুঁ হম, সাকাব রূপ মেঁ গবিমা ছী।

অপহৃতা বারণক ছলহুঁ কিন্তু, সাহস ছল স্পর্শ অস্বব কবিতয ?

বরি সম প্রচণ্ড ভর্তা– তেজক সম্মুখ খদ্যাত কোনা অরিতয ?

ভয অগ্নি প্রবেশো নহিঁ কিঁচিত, ধূমিল হোময নহিঁ পতিক কীর্তি

পতি বাজধর্ম বক্ষা কবিতথি, বনরাস পুনঃ, নহিঁ কোনো ভীতি। ।

নব– কুশীক জন্ম, শিক্ষা– দীক্ষা ব্যক্তিত্ব সবঁন নির্মাণ কযল

সেসব বঁনায স্বত জনক– শক্তি, মাতাক ধর্ম নিরাহি কযল। ।

নঞি স্বখক কামনা মিসিযা ভবি, স্ত্রী শেক্তিক পবিচয হমবা স ॅ ं

খস্মিতা ন কৌখন সংকষ্ট মে, তপ- শৌর্যক খাশ্রয হমবা স ॅ ं

মৈথিন ননমা কী দীন- হীন, নঞি খগ্নিক তেজ মিম্মাউঁ ক্লচিত্

প্রতিবোধ, মান- বক্ষা, ন ধ্বংস, ও সৃজন সমাজক যকিঁচিত্ । ।

<u>মহামানব</u>

জখন এহি কান কেব পহবা,হ্নাযন খনয-তক দেখন

চিতা জবগত মন্বজতা কেব,ধধবা গগন ধবি নিবখন

ভবোসক কাঁচ খছি ভাঁগন,রুধিবক ধাব জে ৫ঘবন
গ্রশিক দূত রঁনি খাযন, চিকিসেক দেখি জী হ্নসন। ।

ভযানক ভূখ কেব জ্বানা,রিপন্নক খাঁখি নখি ঘাযন
খনস্বনম্নন প্রশ্ন বৃত্তিক খছি, খনিশ্চয ঘ৫া ঘিবি খাযন
কাবী নিজ ভরিষ্যক চিত্র নখি, যৌরন জখন ভবমন
পবক ভূখক শমন হিত রঁঠ়ন কব নখি, হিয হমব ঠহকন। ।

রিঁনা ঔষধি, রিঁনা রাহক, স্বজন জিনকব ছ৫ন খসময
খাঁখিক কোব ছনি সূখন,ব্যথা–খম্ঁধি ন্বকা রিষময
নাগন ও খহর্নিশি প্রাণপণ সঁ উপকবণ কব ধয
রিঁনা উপচাব এহি ভূ পব,খনকব প্রাণ নঞি নিকসয। ।

কণ্ঠক খন্ত নঞি সবিপহ্ঁ,মন্বজতা কিঁন্ত জীরিত খছি
গোষ্টৈক ছথি দন্বজরত্, সগবো দযা নেকিন ন সূতন খছি
রিঁসবি নিজ শ্রান্তি,নাগন ছথি মন্বজ নিজ কণ্ঠ সঁ

निकसय

धवा केब ও মহামানর,জনিক ৱঁন মহী ৱাঁ ংচন খছি। ।

<u>খাকাংক্ষা কর্ণ</u>

<u>ৱেঁটী হমব খভিমান</u>

অহাঁ বেঁটী ছী ,অভিমান হমব !

অহীঁছী নক্ষ্মী, অহীঁছী দ্‌র্গা, অহীঁছী নর যগ কে সীতা

বারণ সে নৈ অহাঁ কে ডব

অহাঁ বেঁটী ছী, অভিমান হমব !

আবঁ নৈ অহাঁ অগ্নি পবীক্ষা দেবঁ, আবঁ নৈ কোনো অত্যাচাব সহবঁ

উঠ্‌ অহাঁ, আগূ বঁঢূ ,চঢূ কামযাবী কে শিখব

অহাঁ বেঁটী ছী, অভি মান হমব !

দেখা দিযৌ বিশ্বকে ,অহাঁ নৈ ছী কমজোব উঠ্‌,

পোছূ আঁখি কে নোব

জ্ঞান কে বঁনাউঁ অপন হথিযাব,

নিকনূ জ্ঞান কে গহনা সঁবঁনি সঁবব

অহাঁ বেঁটী ছী, অভি মান হমব

ঘব কে অহাঁ বোশনী ছী, আঁগন কে অহাঁ খ্‌শবূঁ ছী

অপন মহক সে স্বগঁধি ত কব্দ সমাজ কে কোনা হব

অহাঁ রেঁটী ছী, অভিমান হমব

অহাঁ রেঁটী ছী, অভি মান হমব !

<u>সোনী কর্ণ</u>

<u>রেঁটী</u>

অ াঙা উঁ ঘড়ী রঁহ্ত আস পাস ছন

জখন হম মা কে গর্ভ স্ বাঁহব মা কে পজ্রা ধএ ঠ্কি ঠ্কি নিহাবর্ঁ

সভ রেঁচৈন ভ ঘডী কে সময ঠিক ঠিক পব নজ়ব ধয হব এক স্ প্বষ্টৈত রৌখা কে জন্ম ভেন

কেহন খ্শী হৈত হমব খন্তঃ কবণ মে

হমব জন্ম কে গংতজাব মে

সভ ক খাগখ বহী বহী চমৈক বহন

মন খ্সী স্ দমৈক বহন

হমব কীনকাবী স্ গ্বগন্জ গেন পূবা মাহৌন সবঁ উঠন চহঙাক

বেঁটী খাযন বেঁটী খাযন ঘব ক নক্ষ্মী বেঁটী খাযন

খনাযাস কী ভেন সভ ক খাগখ ক চমক উঁডি গেন

সভ্ ক হ্মহ উতৈব গেন

খ্সী মে উঁদাসী ছা গেন

ঙা কী ভেন

সমৌৈত সমমেত ব্ঁম্নৌ

বেঁটী কে ছন গন্তাব

ভ গেন বেঁটী কে কীনকাব

সভ ক উঁমীদ কে কিবণ পব পবন খন্ধকাব

কিযা রেঁটী কে জন্ম কে নৈ ছন গন্তজাব

রেঁটৗ হি হৈত ওঁব রেঁটৗ হি হোরাঁক চাহিঁ

তেকব কী ছন খাধাব

হম রেঁটী ভ জন্ম নেঁরঁ তেকব নৈ ছন কোনো খধিকাব

খার জন্ম ত ভ গেন ছন খাঙা

সরঁ দিন পব পথেব বাগখ

নেননী হমবা কাখি তব দাঙরঁ

ওঁব প্ররেশী কেনৌ ঘব ক দ্খাগব

নানান পোষণ মে মা কেনক নৈ কোনো কমী কমজোবী

রঁচপন স্ ঙা স্বগন স্বগন জীরন কে ভাগা দৌবী

রেঁটী ত হোগত খ াঙা পবাযা ধন

ওঁব খহিনা রিঁতন হমব রঁচপন

জন্ম নেনৌহ জহিযা জখন্ নহীঁ গাযন গীত নহীঁ রাঁজন রাঁজা

খাঙা রিঁদা ভ জাযের ত ভ বহন

গীত রাঁজয রাঁজা। ।

বাগিনী প্রীত

সখী

সখী চনূ প্বনঃ এক রেঁব

রঁচপন মেঁ ক্ষ্ন-ক্ষ্ন কৈঽ খারী।

সখী চনূ প্বনঃ এক রেঁব

খঁগনা নেনপন মেঁ ঘ্বি খারী।

ঘূমি সাথ পোখৈব পগডংডী

ভবন যাদ কে ফোড় ৃ মঁডী

ঙংখক বস সঁন চূসি-চূসি কঽ

মিঠ্ঠ কব্ধ মন ফেব নেন্না ৰঁনি কঽ।

সখী চনূ প্বনঃ এক ৰেঁব

যাদক গ্বন্নক ফোড় ী ন্বঁৗৰী

সখী চনূ প্বনঃ এক ৰেঁব

ৰঁচপন মেঁ ফহ-ফহ কৈs খাৰী।

ছপম-ছপাঙা খেন মোন খছি

গামক কোনা ৰাঁঠ তকৈত খছি

চনূ সখী খোজী খাঁখি মূঁদী কঽ

সংগ জগাৰী যাদ নীদ সঁ।

সখী চনূ প্বনঃ এক ৰেঁব

ৰঁস্তা সঁ কিছ যাদ নিকানী

সখী চনূ প্বনঃ এক রেঁব

রঁচপন মেং ফ্ন-ফ্ন কৈs খারী।

নার রঁনা কাগজ়ক রঁহারী

মাঠী সঁ ঘব ফেব রঁনারী

ঔব উঁড় । চ্নবী খম্লঁব মেং

রঁনী চিড়ৗ চহকী উঁপরন মেং।

সখী চনূ প্বনঃ এক রেঁব

মিন কঽ প্রেমক গীত স্বনারী

সখী চনূ প্বনঃ এক রেঁব

রঁচপন মেং ফ্ন-ফ্ন কৈs খারী।

পোথী

পোথী পঢ়ৈত উঁমব রীতন

পন্না-পন্না সভ টৌ উঁধবন

নেকিন উঁব ক্তান রিঁনা সূখন

সংতোষক ভান কর্হাঁ ভেটৈন ?

ত্থাখব বর্টি বর্টি স্বগ্গা ভেনৌঁ

ঘিস কহ স্যাহী জিনগী বংগনৌঁ

হম ত্থার্ব কর্হাঁ ভুঁ প্রাণী ছী

বঙ্গা রানা ত্থভিমানী ছী।

পঠ়ি গ্রন্থ সূবজ কহাঁ ৰ়ননৌং

মীবা সন প্রীতি কহাঁ কৈনৌং

খাডম্ব়ব মাথা পব ৰৈ়সন

জ্ঞানক দীপক খঁতঃ সিক্ষড়ন।

ভেন দ্‌হবিযা দেহ জবৈ

নেহক ৰ়বসা কে বাহ তকৈ

পোথী পাঁতী সৰ় ঘন ৰ়নি কঽ

চিতরন হষারে জন ৰ়নি কঽ।

बागिनी मनोबथ

शिक्षा

ভোব ভেন সূবজ ঘব খাযন
খোনূ মনহক কিরাড় চনূ
খাখব-খাখব জিনগী পঠ় ী কহ
জীরনকে উঁহ্মাব কৰূ।

কঠৈনী, ক্ষঠৈনী সৱ ভহ জাযত
ঘব খঁ ঁগনা সভ বচি-ৰঁসি জাযত
হন শিক্ষাকে মন জৌঁ চনতৈ
দিব্য কমন মনমে খিন জাযত।

দেব ভেন কিছু মন নৈ মাব্ধ

খখনেসঁ শ্বরুখাত কব্ধ

খাখব–খাখব জিনগী পঠ় ী কঽ

জীরনকে উঁহ্লাব কব্ধ।

ত্তানক কুংজী জে মন ধাবে

জীরন ভর হর্ষিত তবি জাএ

রিঁন শিক্ষা পশ্বগত জীরন খছি

গহন তিমিব ভঔকৈত রঁ্বি জাএ।

শিক্ষাকে জগমগ দ্নিযাকে

খাউঁ সরঁ সকোব কব্ধ

খাখব–খাখব জীনগী পঠ় ী কঽ

জীরনকে উঁহ্লাব কব্ধ।

প্রীতি প্রভা, জমশেদপ্বব

মনোবথ

এক মনোবথ পূর্ণ কৰু হে দাতা

বহে সকন জগ স্বস্থ রিধাতা

মাত ভরানী থহিঁ পব খাসবা সৱঁকে

কবৈ ছী নিত স্বমিবন থহীঁ কে থঁৱেঁ

ৱাঁন –গাত সৱঁ রিঁখবন– পসবন

কত: রিনোকিত চহক রিভোব

প্রাত: রংদন কবী হম জগদংৱেঁ

থহিঁ ছী সৱঁহক পাননহাব

মানর তথ খছি কঠপ্বতবী

কবিযৌ মাফ নাদানী–ক্ষরিচাব।

থপ্পন হ্যাস কে বচযিতা হমসৱঁ

ভৌতিক স্বখ মেঁ উঁজাড়ন ৱাঁগ

মহন স্বখ কে চাহত ৱঁনন খছি

কতঃ দেখৱঁ খাৱঁ রিপিন দেরদাব

উঁচিত জ্ঞানপূঁজ দিযৌ হে খৱেঁ

ঘব –ঘব গুঁজত শেহনাঙা,খাঁগন ঘ্ঙৈকন ৱাঁন গোপান

এক মনোবথ পূর্ণ কৰু হে দাতা

বহে খ্শিহান জগত কে প্রাণী

গুঁজৈ ভঁরবা ঝূমে জন জন হবিত বহৈ পাদপ পবিরাব ।

সংতোষ ক্মাব বায 'ৱঁঙৈহী', গ্রাম– মংগৰৌনা, পোস্ট– গোনৌনী, জিনা– মধ্ৱঁনী, রিহাব– 847401

গড়ৰঁড়ঝানা

খাযন পংচাযত চ্নার

ঝস্কী মাবৈ রিনায

ঝক্ক্ব কবৈ হ্ংকাব

ৰঁকবী কেঁ সভ কিযো পহনাৰেঁ মানা

ৰঁউখা মৌ পংচাযত মে ভেনৈ রব–রব ঘোটৌনা।

মহিষ পোখবি খূনৈ

মাছ মাবৈ সিযাব

মখান চোবাৰেঁ ৰৌনা

কে ৰঁজতৈ ? সভ খাএত ছৈ পান–মসানা

হঁ যৌ গাম–গাম মে ভেন ছৈ গড়ৰঁড়ঝানা।

পঢ় াযন স্বগা ৰৌব গেন

চৌক–চৌবাহা নৰঁড় াক ভেন

খাৰঁ কী কিনকো ছন্হি ৰঁথান ?

গবীর্ক নেন খখনো ধবি সভ দথতব মে তানা

কে স্বনতৈ ? সভ কিযো র্নন ছৈ নানা।

<u>খমব ঠাক্ব</u>

<u>খারাহন</u>

স্বনিয়ৌ-স্বনিয়ৌ হে মৈথিল জন

আর্ব ভরু হুংকার।

মিথিলা জৌঁ মিথিলা ভ'স্বতন্ত্রীহ

দবিদ্রা সঙ্গে বহত কপার।

র্বাবূ ভৈয়া যৌ! মৈয়া দৈয়া যৈ! !

সিবজ্-সিবজ্ মিথিলো মেং রোজগার।

■

র্বুঢ় র্বাপ হক্কন কানযছথি, মায কে ফাটৈল সাড় ী।

আওব নরোঢ় া সিসকি বহল ছথি, রেঁদবাক কোন প্ৰভাবী।

ঘবক গোসাঙনি র্বন্হক নাগন

র্বজিতো মোযত আছি নাজ

র্বাবূ ভৈয়া যৌ! মৈয়া দৈয়া যৈ! !

সিবজ্-সিবজ্ মিথিলো মে রোজগার।

■

অহঁক অতীত ভবন গৌবর সঁ, অযাচিক সংতোখ।

অপনা মাটিক সেরা কবরঁ, বহরঁ হঁসৈত ভবি পোখ।

জে জোগব সে কাজ করু,

জ্নি কব্ধ ফ্সিযাঁহিক নাজ।

ৰাঁৱূ ভৈযা যৌ! মৈযা দৈযা যৈ! !

সিবজ্-সিবজ্ মিথিনো মেৰোজগাব।

ৰ্হ্ত ভেন খধিকাব কষ্টৌতী, ৰ্হ্ত গনেনহ্ঁ চাম।

এক-একষ্টা ওনি সধরিঁযহ্, ৰ্হ্ত চ্ৰেঁনহ্ঁ ঘাম।

শাসন কে সিংহাসন ডোনয,

তেহেন ভব্ধ হ্ঁকাব।

ৰাঁৱূ ভৈযা যৌ! মৈযা দৈযা যৈ! !

সিবজ্-সিবজ্ মিথিনো মেং ৰোজগাব।

মোমৰ্ত্তী

জৰৈত মোমৰ্ত্তী পিঘনৈত মোমৰ্ত্তী,

ঘষ্টৈত মোমৰ্ত্তী হ্মদা জৰৈত মোমৰ্ত্তী।

ঋনকা নএ প্রকাশি সিবজৈত,

স্নয়ং ঋন্হাবমেবহৈত,

ঋঁহেঋপ্পনজববৈঁত মোমৰত্তী।

ঘটৈত মোমৰত্তী ঋদা জবৈত মোমৰত্তী।

ঋালোকিত দ্নিযা কেঁকবৈত,

পবোপকাবক কথা কহৈত

ক্ষণভংগ্ববতাক প্রমাণ দৈত মোমৰত্তী।

ঘটৈত মোমৰত্তী ঋদা জবৈত মোমৰত্তী।

<u>রিভা বানী</u> (মূন হিন্দী সং মৈথিনী ৰূপান্তবণ- ঋন্না জী)

<u>স্তন, যোনি ঋা গভশিয</u>

হে ঙশ্বিব !

কাটি দিযয হমব স্তন,

ৰঁনা দিয' হমবা রিন্ব স্তন ঋা যোনিকেঁ,

নিকানি দিয' হমবা দেহ সং গভশিয

किए ?

त' नै पढैए रौह्णिककें तोबा देखरॅ।

बहि नेरॅ हम रिन्न गर्भधारण केने,

जी नेरॅ रिन्न अपन देहकें निहारने

रा ओहि पर रिन्न गर्व केने

ककरो सं नै कहरौं कि

तोहर सृष्टिक निर्माणमें कतेक सहायक ऐछ देह।

पीठ नेरॅ छाती आ राँह्नि नेरॅ ओग पर कसिकें कोनो नत्ता,

निकनरा पर दूध ऐ स्तन सं।

हम मरि बहनौं

भटैकि बहनौं

चाहि बहनौं

कि जी जए एक जोड़ ी स्तन

एकटा योनि आ

एकटा गर्भशिय।

কিএক কি

ৰঁচি জএ একটা স্ত্রী

একটা ঘব

একটা মাএ

একটা ৰেটী

কৈসব সং।

হে ওশ্বিব!

ৰজরিতৌ নৈ কহিযো খহাঁকে

হ্মদা ঐ ৰেব খহাঁ খারি জাউ

খা কিছু খহী কৰু

সমাজক মগজমে ভবন- ঐ কৈসবকে ভগেৰাক উপায

জনেৰাক ঐছ জে

হমবা গবিযেৰা খাওব

মাবৰা- জবেৰা নেন সেহো

ওহীঠা সং জএ পড়ত খাগূ

খন্যথা নৈ খারি সকৰ ঐ ধবতী পব

জং নৈ হ্খএ উঁপস্থিত

গ স্তন,যোনি খা গভশিয।

কম্পনা ঝা, রৌকাবো

কিছু ছুটি গেন

তেতবিক খষ্টা

নতামক ভকখা

খেসাবিক ঝকখা

মোন পরৈ ও খমনতা।

হীত সন মীত নয

কোগনিক সন রৌন নয

বাতিক খন্হবিযা মেঁ

ভগজোগনিক সন গজোবিযা নয।

ঠোঠ পব নানী

তযৌ ঝঁহ খানী

পানক দিক মেঁ

কিনোন কবয স্বপাবী।

রিঁসবী গেনরং সোহাবী

কতো ভেঠৈত রঁ্খাবী

ভখবি গেন গনাব সরঁ

পোখবিক খছি নচাবী।

ধানক পাঁজ নয

খেত রঁনন ঘবাবী

গাম মেঁ শহব ক সেঁধ পবন

রিঁসবি গেনরং কোঠী খা রঁখাবী।

<u>ममता कर्ण, जमशेदपुर</u>

<u>बरसात</u>

पिपहिया जकाँ टेरि
तकैया प्राणी
बरसात कहिया आयत
झमझमे फिस्फुसाइत पड़ैत अछि
बर्तनकेँ नम्मरीं..... लागल
लागल अछि
किनको गर्मीस आन बेहाल
किनको पियासे गला सूखल
घंटो ठाढ़ भेल बाट ताकैत
बर्तनके लागल देखि
सभ चिंतामे व्यस्त-व्यस्त
पुरुष सभ परेशान

ডিযূটী ছুটি বহন খযছ

মহিনা সবঁ পবেশান

নেনাকে ছোড়ি থাএন ছী

কিছু বৃ্জুর্গোঁ নজবী

খাগবঁ বহন ছৈথ

জে চাল্ডান সন

ধ্পমে খস্ত–ব্যস্ত

ভ বহন ছৈথ

কিছু সবকাবস

শিকাযত ক বহন ছৈথ

কেহন রৌবিং কবাক

দেনক সবকাব

জে সবঁষ্টা স্বখন পড়ন

খযছ

খাপসী বঁহস খতেক তেজ

ভয গেন

কিযো সবকাবপব খ্নস

নিকানৈ ছৈথ

কিযো ভগরানক ে কোসয ছৈথ

কিযো পৈসার্ঁনা রিঁনডবকে

কোসয ছৈথ কি

খতেকদ্বমে একষ্টা

তানার্ঁ ছন

জাহিমে হম গবীর্ঁ

নহাও স্বনাও ছনৌঁ

কতেকো গবীর্ঁক সহাবা

তকবো গ খমিব নোক

পাগষ্ঠ দেনৈথ

উঁচাঁ রিঁনিডিংগ র্ঁনাক

এক ব্র্ঁজ্স্খা রিঁচ

র্ঁচার কেনৈথ

সবকাব ত রেৌঁবিংগ

কবা দেনৈথ

গর্মী চবমপব খযন্ড

সে সরঁ স্বখি গেন

কনি গংতজাব করু

থাযত রঁবসাত

ফেব ধবত ীভিজত

ফেব পানী ভেঁটত

থাপসমে নয নড়ৃ

কনি খিব ধরু

নিয নন খ্জন

সরঁ পানী ভরু।

<u>নির্ভব</u>

জনক স্বতা মাঁ মৈথিনী

বহয রানী মহনমে

পনযরানী মহনকে

সদিখন ঘিবন সখিকে সংগ

খাগ্ব-পাছ সেরিকা প্রচ্ব

খর্ধাংগিনী মর্যাদা প্বরুষোত্তম

শ্রীবামকে

স্বর্যরংশী ক্ষনক ক্ষনরধূ

দ্ভগ্যিরশী রনরাসিনী ভেনী

ক্ষটিযা রিঁচ রঁসব কেনী

রিপত্তিকে পহাড় ঢোনী

উঁখড়া ক্ষসবস ধান ক্ষটনী

খপনে হাথস নকড় া কটনী

পানি উঁভনী ভানস রঁনেনী

কিনকো নৈ খাশী কেনী

স্থাংমপব খামেনির্ভব ভেনী

নিজস্বতকে খামেনির্ভব রঁনেনী

সহন শক্তি মাঁ সীতাকে

সব় মিথলানীকে আদর্শ রমণী।

জানকী নরমীকে শুভকামনা সংগ

<u>**কিতাব়**</u>

কতেক ঋশিকন খচ্চি জিনগী কে

কিতাব় পঢ়নাগ

জতেক বষ্টৈত ছি কম পৈব জাগয

পন্না দব পন্না উঁনষ্টৈত জাগ ছি

জতেক বষ্টৈত ছি উঁনৈঝতে জাগ ছি

মন পড়ৗযা মায কে ও ৰাঁত

কিতাৰ , ডিৰিযা , সনাগ

সিবমা কে নগে বাথিক স্বতিহেযোঁ

ভোককা পহব ব্রম্হ ক্ষদ্ধর্ত মেঁ কিতাৰ কে বষ্টিহেযোঁ

তখন মাঁ সবস্বতী ৰিচবণ

কবৈ ছথিন জে বষ্টৰেঁ সৰ কণ্ঠস্থ

ভ জেত্তৌ

ৰাঁত সাঁচ কষ্টৈছী খঝক্ক নীন

স্বতৈ ছনৌঁ

সময পব উঁঠি খ্ৰু বঙ্খা নগৰৈঁ

ছনৌঁ

পবিণাম প্ৰ্ণকিপে পৰৈত ছনৌঁ

থাগ ব্ৰুঝি পড়ৗত থছি

জিনগী শাযদ উঁ কিতাৰ নৈয

जकबा बैठै थब्रन थागरॅ जाग

रॅड़ उँताव चढ़ ार

कत्ता गहिंब खदियां त कत्ता उँच

थागब

कखन ठनमना जाएरॅ भरोस नय

के डेंग धबत ककबा पब थाशि

कबरॅ

रयस थपबाम्न के स्वरूजक जका

ठैन बहन थछि

थन्हाब पसबन जा बहन थछि

किछ थाब पारॅ के थाशि नय

हुञ्जा बैंढ़ते जा बहन थछि

र्‌गम्म नय पारैंत छि

कहियां र्‌गम्म पाएरॅ एही ग्रढ़ बहस्य के

नय रॅड़ कठिन थकबा पढ़रॅ

एहि तबहे सरॅ शेष भ जाएत

एक दिन

শাযদ কিযো নয পৈঢ় সকনা

এহি কিতাবঁ কে কিযো নয ।

<u>থাকন মজদূব</u>

চনৈত-চনৈত থাকন মজদূব

মনমে ঋনেক প্রশ্নকে উঁদ্দভেদন

কবৈত

ঋচানক ঋাসমানমে

তাকি কএক ঋংজান শৈক্তিস

রঁহ্ত করুণস্বরমে , শিকাযতক
বহন ছৈথ

হে পরমামো , হে অন্তরযামী হম
মজদূর ছী এহিমে হমর কোন কসূর
হমরা কিযা রঁনেনৌं মজদূর

কি হম শৌখে পরদেশে এনৌं
অপন জন্মস্থান , জন্ম ধাত্রী , পরিরার ,
সমাজ সরঁকে ছোড়ি ক

আখির হমর গ দশা কিযা
কিযাকি হম মজদূর ছী
হম উঁচ শিক্ষা প্রাপ্ত নৈ ছী

কিযা নৈ হমর স্বধী
নৈ ছৈথ কোগ

খ্ুন পসিনা ৰঁগাক মেহনতকে বোটী খাগত ছী

ছী খপনে দেশমেঁ তৈযো প্ৰৱাসী কহাগত ছী

মানিক স ন ক নেতা তককে ফ্ুর্সত নৈ হমব কোগ স্বধী নেতা

খৰৈঁ ছৈথ পত্ৰকাব সৰঁক নৈ ছৈথ

তবহ – তবহকে সৱান

নৈ ছৈন মবহম কিনকো পাস

খাৰঁ হম কবৰঁ ককব খাস

খাগ্ত নাবাজ ছী খপন ভাগ্য রিধাতাস

শিকাযত খছি খপন

ভাগ্যপব

কৰৈত ছী কবৰঁহ্ক প্ৰাৰ্থনা পহ্ঁচা দিয খপন গংতব্য তক

হে নিবাকাব স্বন্ব হাহাকাব

दिय शक्ति

आब नै कहियो लौटैक आएब

जौं एही बेर पहुँचब

अपन गाम , अपन गाम

आबती

प्रकृति

कान नाच करैत अछि सबहक ऊपर

आय नेनक छीन

प्रकृति सँ खिलवाड़ जुनि करू

नय बुझू अपनासँ हीन

बेसी कारिन जँ बनब त

देत पछाड़ धोरिया पाठ

চাহ খানে চিত ভ২ জাযবঁ
উঁড়ি জাযত মোশি হরাশি

হৃদয বিদারুণ দৃশ্য খছি সবঁ তবি
মরণ কেব তাঁড়র পসবন খছি
নীন গেনয কতে কেব জিনগী
গ কেহেন প্রকোপ খাযন খছি

খারোঁ নহি জোঁ চানি স্বধাববঁ
প্রগ্রতি ক২ জোঁ নহি সম্ভাববঁ
মোগত বহত এনাহি দুস্থাতি
চাহরোঁ ন মোযত করঁহ্ প্রগতি

<u>সরিতা 'স্বমন', সহরসা (বিহার)</u>

<u>উঁমংগ</u>

মনকে উঁমংগ মনহী বহি গেন

সব দিস পসরন করোনাকে রৈন

হাটবজার সব বঁদ পড়ন

কোনাকে জাযব সৌদাকে নেন

ছোট-বব্খাকে ফড়ন ছন

কেও নওপীসী নহি খারি সকন

কোনাকে বব্খাকে কেও কটৌযব

কব-ফট্খ্যকে কোনা বজাযব

সবহক কনেজা কাঁপি রহন

কে কবত ঘবক ৎহন

স্বন পড়ন খছি রাঁরাঁকে দ্বাব

কহিযা ধবি খূজত হ্নক কেরাড়

খসগব বহি সরঁ সময রিঁতাযরঁ

খ্শী খকেনা কোনা মনাযরঁ

কবজোবি সরঁ রাঁরাঁকে মনারূঁ

যৌ রাঁরাঁ খহাঁ সময ঘ্বারূঁ

উঁম্মীদ

উঁম্মীদক ফসল উঁপজারৈঁত কিসান

বাতি দিন জোগৈত খনিহান

দেহক পসিনা ধূপেমে স্বখারৈঁত

পেটৈক ঋাগি সহৈত কিসান

নৈনা ভূটৈকা ঋাস নগৌনৈ বাতিদিন

ঋনতা রাঁরাঁ ফসল রৈঁচী হমবো নঙা

একটা সোহনগব ঋঁগা কিন

র্ঁঠ়া যা মায ছৈন খাটৈ পড়ন

উঁম্মীদ ঋাসমে সাঁস চঠ়ন

জৌঁ ফসিল হোযত ভবি খনিহান

রৈঁটা নঃ জাগত রাঁরাঁ কেব ধাম

উঁম্মীদক ঋাসমে রঁহ্‌বিযা

কন জোবি ঠাঠ় রিনতী কবৈত

𑒠𑒱𑒢–𑒠𑒳𑒣𑒯𑒩𑒱 𑒮𑒰𑒿𑒗

𑒩𑒰𑒞𑒱 𑒁𑒢𑓂𑒯𑒩𑒱𑒨𑒰 𑒥𑒯𑒳𑒞𑒹 𑒛𑒩𑒰𑒥𑒻

𑒅𑒖𑒩𑒪 𑒕𑒣𑓂𑒣𑒩 𑒮𑒾𑓀 𑒦𑒑𑒖𑒾𑒑𑒢𑒱 𑒒𑒩 𑒁𑒥𑒻

𑒮𑒾𑒢𑒦𑒰𑒠𑒼𑒏𑒹 𑒠𑒳𑒐 𑒮𑒯𑒪𑒼 𑒢𑒯𑒱 𑒖𑒰𑒋

𑒦𑒩𑒱𑒩𑒰𑒞𑒱 𑒮𑒥 𑒥𑒻𑒚𑒱 𑒥𑒱𑒞𑒰𑒥𑒻

𑒙𑒣𑒏𑒻𑒞 𑒒𑒩𑒏𑒹 𑒁𑒯𑒱𑒥𑒻𑒩 𑒕𑒩𑒰𑒑𑒥

𑒖𑒾 𑒢𑒲𑒏 𑒯𑒼𑒨𑒞 𑒤𑒮𑒪

𑒮𑒥𑒠𑒳𑒐 𑒠𑒴𑒩 𑒦𑒑𑒰𑒨𑒥

𑒅𑒧𑓂𑒧𑒲𑒠𑒏 𑒤𑒮𑒪 𑒅𑒣𑒖𑒰𑒥𑒻𑒞 𑒏𑒱𑒮𑒰𑒢

𑒩𑒰𑒞𑒱𑒠𑒱𑒢 𑒖𑒼𑒑𑒻𑒞 𑒐𑒪𑒱𑒯𑒰𑒢

माँ

सहस्त्र दीपक के आलोक मे
खिलैत अहाँ के मुस्कान
जेना अनेकों सूरज के जगमगाहट
सौन्दर्य के अप्रतिम गरिमा सों मण्डित
कोमल उद्भ्रान्त अहाँ
हमर माँ अहाँ कतेऽछी
हमर हृदय के द्वार पर
शीतल लेप लगबैत
हमर माँ कतेऽछी
अहाँ के स्नेह भरल दृष्टि
अहाँ के स्निग्ध आदेशे
मधुर प्यार सों भरल खिड़की
हमर स्वतन्त्र आमोद के जगबैत छला
अहाँ के लोर जेना धिपल धरती पर
बाँबिशेक पहिल रौद्राव

হমব দর্দ কে পীড় া কে সহনাইৈত

জেনা কোনো অদৃশ্য ছথন

হমব খ্শী খিনখিনাইৈত

হমব দ্খ মেং কনৈত

হমব মাং অহাং কতেহ্ছী

আজ্ দূব অহাং হমবা সৌং

আশা আ রিশ্বাস সৌং বিঞ্জ

অন্দাব আ অনচিন্দাব বাস্তা মেং

হে মাং হমব রিশ্বাস ট্টি বহন অছি

হমব প্রর্থনা অছি অহাং সৌং

হমবা বাহ দেখাবূঁ

হমব ডূবৈত মিট্টৈত

রিশ্বাস কে নৌটাবূঁ

হে হমব মাং অহাং কতৈ ছী

𑒂𑒢𑒢𑓂𑒠 𑒠𑒰𑒮 “𑒑𑒾𑒞𑒧”, "𑒩𑒰𑒿𑒩𑒰𑒿𑒁𑓀𑒑𑒢𑒰", 𑒢𑒩𑒰𑒢𑒲,

𑒢𑒹𑒞𑒰𑒑𑒱𑒩𑒲 𑒖𑒰𑒩𑒲 𑒁𑒕𑒱...

𑒮𑓀𑒫𑒹𑒠𑒢𑒰 𑒐𑒧𑒹 𑒦' 𑒩𑒯𑒪 𑒁𑒕𑒱,

𑒮𑒑𑒩𑒼 𑒣𑒮𑒩𑒪 𑒢𑒰𑒔𑒰𑒩𑒲𑒁𑒕𑒱 ।

𑒦𑒰𑒨𑒦𑒰𑒨 𑒏𑒹𑒨𑒼 𑒢𑒯𑒱 𑒥𑒰𑒿𑒔𑒞,

𑒮𑒥𑒯𑒏 𑒢𑒹𑒞𑒰𑒑𑒱𑒩𑒲 𑒖𑒰𑒩𑒲 𑒁𑒕𑒱 । ।

𑒠𑒱𑒢𑒼𑓀𑒠𑒱𑒢 𑒮𑒰𑒿𑒮 𑒅𑒿𑒐𑒛𑓃𑒱 𑒩𑒯𑒪,

𑒯𑒩𑒒𑒩 𑒮' 𑒁𑒩𑓂𑒟𑒲 𑒢𑒱𑒏𑒪𑒱 𑒩𑒯𑒪 ।

𑒔𑒯𑒳𑓀𑒠𑒱𑒬𑒱 𑒧𑒔𑒪 𑒯𑒰𑒯𑒰𑒏𑒰𑒩, 𑒂...

𑒦𑒫𑒱𑒭𑓂𑒨 𑒡𑒱𑒨𑒰𑒣𑒳𑒞𑒰𑒏 𑒏𑒰𑒩𑒲 𑒁𑒕𑒱 । ।

সাঁসদ–রিধাযক চ্নি–চ্নি খননহ্ঁ,

চ্নি–চ্নি খননহ্ঁ হীবা সরঁ।

খাম জনতাকে এনা রিঁসবনথি,

জেনাকি নানীক কীড় া সরঁ। ।

হমব নেতা রঁড়নীক খা

হেতৌ তোহব রঁড় খবাপ।

গনতী সরঁটা তোবে সরঁহক,

হমবা নেতাকে কিযা সবাপ... ?

রঁচা স' রূঁঢ় দেখ্ পবি বহন ছথি,

আঁক্সীজনক খকানে মবি বহন ছথি।

নেতা সরঁ কাটয সরঁটা গাছ ছথি,

খা কহথি...

কহাঁ কেযো নগরৈঁত এক্কাটা গাছ ছথি ! !

নয নড়ূ, দৌড় চন্ব,

ঝ্র ৃরঁ হংস্ব, রঁঢ়ি চন্ব।
কেকবা নেন, নড়রঁ খর্হাঁ,

ঙা সরঁ... নেতাক, কাজে কর্হাঁ ! !

নোব খাঁখিক স্বখি চ্কন খছি,

ঘব ঘবাবী রিঁক চ্কন খছি।

কী গাম খা কী শহব...,

হব ঘব ফৈনন মহামাবী খছি।

খখনোঁ নেতাগিবী জাবী খছি...

সরঁহক নেতাগিবী জাবী খছি। ।

ফাগ্ব

এনযফগুআ

ফাগুনকে বংগ, আগু মচত হুড়দংগ।

ফ্রঁহ খষ্টি পান খা মিজাজমে ভংগ।।

রাঁজৈ ঢ়ানক পব থাপ, নাচয নঠুআ।

এনয ফগুআ, হো... এনয ফগুআ।।

সাওব সরঁকে দেখিতে, গেনথি চৌন্হবা।

পিচকাবী ন' পাহুন, গেনথি ওন্ঘবা।।

সাব সরঁ দেনকনি, এগো ঠৈনীমে ফংসা।

নঠুআ সংগ নাচি-নাচি, ভেনথি নঠুআ।।

এনয ফগুআ, হো...

ভৌজী দেনথি গঠৈকি, দ্ গো নস্সী গিনাস।

বংগ নগরঁতি নেনথি, ভাযজীকে কিনাস।।

ফগুনিযা ফগুআযন, খারি কানমে রাঁজন।

খাউঁ হোনীমে সাস্বব, মিনত ভাংগক প্বআ।।

এনয ফগুআ, হো...

(ফগ্বনিযা :ভাযজীকে সাঙাব)

মস্তী কোনো জ্র্ম নহি খা জোগীবা... গহো কোনো কম নহি।

গান নান খছি, চশ্মা পীযব।

খাঙুঁ না ডিখব নিযব। ।

ফাগমে ভংগ সংগ, বংগ মনাযৱ।

হম খহীঁ দীদীক দীযব। ।

জোগীবা... সব ব ববব...

ফগ্বনিযাএনি ৰাঁহিব, ত' মোনমে জাগন খাস।

যা ত' নাগত গ্বনান, যা ত' ঠামহি সন্যাস। ।

ফগ্বনিযা শাতিব খিনাড় ী, কেনে খ্র ূৰ বাস তৈযাবী।

ফেক বংগক গ্বৰাব স', দেনখিন্হ গর্দা ডঁড় া। ।

এনয ফগ্বখা, হো...

ঝ্মকা ঝমকদাব দেখি, জ্খান ৰ্ঢ়ৱৌ নাচথি।

মধ্জাম নয ৰৈসন কক্কা, মোনে মোন ৰাঁচথি। ।

ঋাঙা ত' ঋপনে হাথে, হমহুঁ খ্এরেঁ নিমানপ্বখা।

এনখিন্হ য এহোনীমে গাম...,

ঋার় হেতৈ...ফগ্বএ ফগ্বখা, হেতৈ ফগ্বএ ফগ্বখা। ।

রাঁজৈ ঢ় ানকপব থাপ, নাচৈ নট্ুখা।

এনয ফগ্বখা, হো... এনয ফগ্বখা। ।

সোনী দাস

মৌন

মৌন ভ' ঋপনে স' গপ্প করৈত ছী

भगवती क' समक्ष चुप्प भ' संवाद करैत छी

हम भ' जाय छी चुप्प जखैन चुप्पी संवाद करैत छै

चान– स्वरूपक चंचन वर्षि जाय

किया चुप्पी स' संवाद करैत छै

प्रारम्भ किछु नै होय छै

सभ सदिखन मौन रहैत छै

शांत मोन स' काएन गप्प

प्रतिपल अपन गप्प कहैत छै

सभ एतय रहनन छैथ रहीव

नै क्या ककरो आशी करैत छैथ

तेयो मोनक गप्प करैत छैथ

चुप्पी के संग अपन गप्प करैत छैथ

मौन भ' अपने स' गप्प करैत छी

सभहक समक्ष मौन भ' संवाद करैत छी

<u>কংচন কংঠ</u>

<u>খাবাধনা</u>

(সভকেঁ জানকীনবমীকেঁ হার্দিক শুভকামনা ও প্রণাম)

জগজননী খহাঁ নিয খবতাব
দুষ্ঠ কোবোনাকেঁ কৰু সংহাব
ভক্ষক বহল জন্ব কোনো ফব
কিছুক খসবি নহি একবাপব

মানবতাক বক্ষা কৰু হে মায
মানবপব খাবঁ হোড়ুঁ সদায
ভূমিসঁ নেনহুঁ খহাঁ খবতাব

ভূমিজা কহয সকল সংসাব

ৰাঁন্যকান কবপিনাক উঁঠেলহুঁ
পিতা জনককে চকিত কয দেলহুঁ
খপনে ছী শক্তিক ভঁডাব
খসীম খহাঁক সীমা রিস্তাব

খছি খনংত স্বরুপ মহান
সে জানথি সকল জহান
বামহ্ জখন কযল শক্তি পূজন
তখনহি কযল সংহাব ও বারণ

জখন মন্বখ ভেল মদমে চূব
দর্প তনিক কযলহুঁ ক্ষণমে দূব
সহস্রবারণ ছল জে খতি ৰঁলরান
তনিকহুঁ পঠেলহুঁ যম কেব ধাম

দযা কেব হেরু দৃষ্ঠি হে মৈথিলী
ভযসঁ ৰাঁনক ভেল রিথ্তি
মমতাময়ী হেরু এক ৰেঁব
সোব কবৈত ভেল ৰঁন্ধ দেব

ছেমৰ মন্বজক খপবাধ ৰ্ঝি খপন ৰাঁনক নেনমতি খৰোধ
করুণাময়ী দৌড়ল চলি খাউঁ
সকল জহানক সংতাপ মেটৌউঁ

জয মাঁ খ্বর্রে

মৌযা হে প্ববর্ঁহ্ খাস হমব
খযনহুঁ খহীকেঁ শিবণমে

হে জগ তাবিণী মাঁ জগদংর্রে
হক কণ্ঠ নহি কহ্ন রিম্নর্রে

দ্ঞ্ঠ দনন কক তাপ হবণ কক
দীন দ্খী জন কে সংতাপ হ্ন

ছী জগমাতা সভ স্বখ দাতা
শিবণ খার্ঁ হম ককব ধক

হম পড়়ন ছী খজ্ঞান কূপমে
দয জ্ঞান,স্বমতি ব্ঁদ্ধিক সংচাব কহ্ন

নহি কবী দ্ষ্কর্ম পাপ কখনহুঁ

एतरेँ ठा माँ सदर्ह्रि दिय

हम छी रॉनक थहीं केब मैया
चबण शेबण नगाय निय

शिक्षा

जय जयन्तैबरीसँ करैत छी स्वप्रभात

दिनमें कन्या भ्रूण हत्या करै छी

कि शिक्षित छी हम ?

रेंठाके कान्नैंठ, रेंठाके रॉन-रिराम

की शिक्षित छी हम ?

रेंठाके उंड़ ानक पाँखि नेन उंछाम

प्वतह्के सपना चून्हामे नौंकि

की शिक्षित छी हम ?

मंदिवमें दान नाखोंके भूखे रिंनखैत जाड़सँ

ठिठ्रैत मरैत रॉनक

কী শিক্ষিত স্ত্রী হম ?

রঁনারাঁরী রঁড়্কা খস্পতান জাহিমেঁ

রিনক মাবামাবি

কতহুঁ দরাগুক কানারাঁজাবী

কতহুঁ খাক্সীজনক হাহাকাব

ধন্বংতবিক সংতান

কী শিক্ষিত স্ত্রী হম ?

মানর খংগক তস্কবী খাবঁ ত' খূন

ওহরাতককে কানারাঁজাবী

কতয গেন ও শিক্ষা

জে রিনয, সদাচাব, মৃদু ব্যরহাবক

ছন পবিচাযক

জে সিখরৈঁত ছন দযা ধর্মকে মূন খছি

পাপ মূন খভিমান।

ডিগ্রী তক হাসিন কেনহুঁ রিসবনহুঁ

সভ্টৌ জ্ঞান

সাঁস সভকে চনি বহন হ্মদা ভ' গেন

छी निष्प्राण !

चित्र: श्वेता झा चौधरी

<u>महेन्द्र हजारी</u>

<u>से छथि वामलोचन</u>

সম দৃষ্টিক ভার জনিক ছনি সে ছথি বামনোচন
নোচনমে জনিক কমান ছনি সে ছথি বামনোচন
ঋপন কাজমে সহজহি তপেব
সমাজক জে বাখথি খযান সে ছথি বামনোচন

মিথিনা-মৈথিন-মৈথিনীক কবথি সম্মান সে ছথি বামনোচন
সরঁহক জে মোনসঁ কবথি সম্মান সে ছথি বামনোচন
জ্যেষ্ঠ-শ্রেষ্ঠকেঁ জে শ্রদ্ধা কবথি
সমরযস্ক সংগ কবথি হাস্য-রিনোদ সে ছথি বামনোচন
ছোট-ছীন নাব-প্যাব কবথি সে ছথি বামনোচন

করি-নেখক কথা-পিহানীক বচিযতা ছথি বামনোচন
মৈথিনী নাটকমে জে খভিযন কবথি সে ছথি বামনোচন
পত্র-পত্রিকাক জে কবথি সংপাদন সে ছথি বামনোচন
সাম্যরাদ জে কবথি রিশ্বা, সমাজরাদক নহি খরিশ্বাসী
জন-জনমে শ্রদ্ধাভার সে ছথি বামনোচন

মৈথিনী-রঁগনা-হিংদীমে বচনা কবথি সে ছথি বামনোচন
সন্ত-সোসাগটী, করিগোষ্ঠীক কবথি সংচানন
মৈথিনী নিপিক কবথি প্রচাব
মবদনস্বমাবীমে মৈথিনী মাহভাষা নিখরাঁক খাগ্রহ কবৈ ছথি
মৈথিনী রঁজরাঁক খাগ্রহ কবৈ ছথি সে ছথি বামনোচন

নেনপনসঁ শিরজীক পূজা-পাঠ কবৈত ছথি
গীতাকেঁ ধর্মশাস্ত্র মানৈ ছথি সে ছথি বামনোচন
মিথিনাক প্রসিদ্ধ গাম রাঁরূ-পানীমে জন্ম নেননি

কানী ক্ষেত্র কোনকাতামে কর্মক্ষেত্র ৰনৌননি
নাম যশ জে ৰেঁস কমৌননি, মহেন্দ্রক ছথি যাব সে ছথি বামনোচন
সংপ্রতি ও স্তুতিযায গেন ছথি, কোনো পক্ষকেঁ তাকি বহন ছথি
ঘণ্টে-ঘণ্টেমে অপন দ্রষ্ঠি তাকি বহন ছথি সে ছথি বামনোচন

সংপাদকীয-নোট- ঞা করিতা রিদেহক "বামনোচন ঠাকুব রিশেষাংক" কেব অংতিম দিনমে আএন ছন মদা ও রিশেষাংকমে করিতা সভ দেৰাক রিচাব নৈ ছন আ তকব ৰাদ বামনোচনজীক মৃত্যুক সমাদ আএন। বামনোচনজী মূনতঃ মৈথিনীমে নিখননি, ৰঁগনাসঁ মৈথিনী অনুরাদ কেনথি আ মিথিনা-মৈথিনীসঁ সংৰংধিত দূ-তীন টা বচনা হিংদীমে কেনাহ। মবদনস্বমাবী মনে জনগণনা।

নাবাযণজী
শ্রদ্ধেয বামনোচন ঠাকুবকেঁ স্মবণ কবৈত

মিথিনা

চিঠ্ঠী আএন অছি
দূব দেশসং আএন ওা চিঠ্ঠী
কতেক ধাব আ পহাড় আ জংগন পাব ক' আএন অছি,
হম নহি জনৈত ছী
কতেক হাথক স্পর্শ অছি এহি চিঠ্ঠী পব
(অদৃশ্য অছি)
হ্মদা,দেখাগত অছি ডাকখানাক নাগন হ্মহব
আ অপন পতা
জকব নিচাঁমে নিখন অছি 'মিথিনা' ।

মিথিনা
নিহ প্রবনাগত এহি দেশমে
কোনো প্রান্ত–নগব আ গাম নহি বহি গেন অছি
কিএক নিখন গেন অছি

হমবা ধবি আএন এহি চিঠ্ঠী পব মিথিনা ?
সভসঁ বেঁসী মোন পাড়ৈত অছি কী অপন বীতন যুগকেঁ
নোক ?
অপন ভৌগোনিক অভিব্যক্তি নেন কী ছটপটায বহনীহ
অছি মিথিনা ?
জেনা গ্লার পব অএবাক নেন ছটপটাএ বহন অছি
হিনিস্তীন ।

কহিযোক মিথিনাসঁ বাহব আগ জে গুজব- বসব কবৈত
ছথি
নাভি-নান গাড়ন ছনি এহি ভূখণ্ডমে জিনকব
বৈহ সপনাগত ছথি কী মিথিনা ?

মিথিনা
হুনকে সপনামে জাএ কনৈত ছথি
কনিংগ দেবী সন তকৈত ছথি
একটা খাড়বেঁন,একটা যোদ্ধা ?

ভবোস উঠি গেননি অছি কী
এহি জনপদক বঁসনিহাবসভ পবসঁ
মিথিনাক ?

দূব-দেশমে বহৈত ছথি
ঘাম চুঅবৈত ছথি
ঘবক ফাটন আকাশ সিবৈত ছথি
জুড় াগত ছথি সংসাবক বহৈত বঁসাতসভসঁ
দৃঢ় ভ'অএননি অছি হুনকামে মিথিনাকেঁ সাকাব কববাক
গচ্ছা

হুনকে আঙনমে অংকুরিত ভেলনি অছি মুক্তি-বীজ
রহৈত লিখলনি অছি চিট্ঠীক সিরনামে-'মিথিলা' ।

<u>বিনোদ কুমার ঝা</u>

<u>রাম লোচন হমর প্রেরণা</u>

পুরুখা ছলাহ আদিমানব
কেলনি কতেকো শ্রমসাধ্য কাজ
ভেটৈত হেতনি কোনো
জংগল, পহাড়, জলকল নদী ।

ছোট পাথরকে ছেনী
পৈঘ পাথরকে বনৌলে হেতাহ হথৌড়া
ঠোকি-ঠাকি, কাটি-ছাঁটি
বনৌলে হেতাহ শস্ত্র-হথিয়ার, কলম
গঢ়ৈত, বচৈত জে ছলনি ইতিহাস ।

পাথরকে রগড়ি - রগড়ি
নিকাললে হেতাহ আগি

ভেন হেতাহ গবম, চূঝঁন হেতনি ঘাম
ঘমন হৈত ঠঁডা প্লশিযব
ঝঁনন হৈত ধাব, ঝঁহন হৈত নদী
ন্যগ্র নদী পহুঁচঝেঁ কবত সাগব ধবি ।

কোবনে–কমেনে হেতাহ মাটি
কেনে হেতাহ কদঝাঁ
ঝাঁউঁগ কেনে হেতাহ ঝীজ,
তখন উঁপজৌনে হেতাহ খন্ন
ভবন হেতৈক কতেকোকে ভূখন পেট খা মোন ।

নোক–নোককে জোড়ি, ঝঁনৌননি পবিবাব
পবিবাবকে জোড়ি সমাজ
প্ররাসী সমাজকে জোড়ি কেননি ধ্রাঁতি
সিখৌননি মাতৃভাষা নেন সংঘর্ষ
কেননি সাহিত্যক খাঁদোনন ।
এতেক কাজ কবঝাঁমে
নাগি গেননি কতেকো ঝঁবখ
সম্পূর্ণ জিনগী
গতিহাস হঁতা ঝঁনন
প্বনর্জাগিবণক নর গতিহাসক খগ্রদূত ।

বাম নোচন ঠাকুব
কেননি ত' ঝঁহ্তো কাজ
মৈথিনী সাহিত্যক রিকাস যাত্রামে
ঝঁনতাহ গতিহাস–প্বকষ
হমব সবঁহক প্রেবণা স্রোত ।

সংপাদকীয–নোট– ঞা করিতা রিদেহক "বামনোচন ঠাকুব রিশেষাংক" নেন খাএন ছন মুদা ও রিশেষাংকমে করিতা সভ দেবাঁক রিচাব নৈ ছন খা তকব বাঁদ বামনোচনজীক মৃত্যুক সমাদ খাএন।

রিনয ভূষণ

বামনোচন ঠাকুবক ঝিঝিবকোনা খা... (১–৩)

১.বামনোচন ঠাক্রবক ঝিঝিবকোনা খা...

তীন চাবি দিন সঁ
নিপত্তা ভ' গেন খছি হমব নিন্ন
চৌরীসো ঘঁটা
দেখৈত বহ ছী
রহান্সখপ খা ফেসরক ।
বামনোচন জী
হমবা সভক সংগ
খেনতাহ এতেক ঝিঝিবকোনা
কহিযো নঞি সোচন ।
হুনকা মাদেঁ সোচৈত – সোচৈত
নোবা' জাগত খছি খাঁখি
হুনকা সন সচেতন নোক
কোনা ভ' সকৈত খছি
রিঁসবভোব ?
কহাঁ মানৈত খছি
হমব মোন ?
এখনহ্ দূ রঁজে বাতি মে
জখন কি
এখনে নাগন খছি খাঁখি
ও
জগা বহন ছথি হমবা
কহি বহন ছথি হমবা
কতেক স্বতরঁহ
জাগ' – জাগ'
রঁভ্র খাবাম কেনহ ।
কাজ কব'

হাথ – পাযব মাব'
মিথিনাক নেন
কব' কিছু কাজ
মন্বক্থক নেন
কব' কিছু কাজ ।
সে সঙ্গু
কবরাঁক খছি কাজ
কাজ ৰহ্ত কাজ
মন্বক্থতাগ কেঁ ৰচেরাঁক কাজ
সামাজিকতাক প্রসাবক কাজ
সংস্কৃতিক সংবক্ষণক কাজ
সহ খা গমানক খস্তিত্ব কেঁ
সংজীরনী প্রদান কবরাঁক কাজ
কাজ খনন্ত কাজ ।
কহি বহন ছথি হমবা
হমব চিন্তা
জ্নি কব' রিনয
হম স্বস্থ ছী
সক্ষশন ছী হম
তোঁ সভ কবৈত বহ' কাজ
পঠ়' – গ্বন' – নিখ'
গতিহাস কেঁ ৰূন্ন'
সিবজ নরকা গতিহাস ।

২.খৌনৈত খ্ৄন মে রৌবন খাংগ্বব সঁ নিখাগত করিতা

ও
জে মহস্সূসৈত খছি
ভূখন নোকক
পেৈটক খঁতড় াকি দর্দ ।
ও
জে দর্দ সঁ
হাকরোস করৈত নোকক
হৃদয মে
মারৈত বহৈত খছি
হ্নকী খহর্নিশি ।
ও
জে উঁপেক্ষিত নোকক
খাঁখিক নোবক স্বাদ কেঁ চিখি
হোগত বহৈত ছথি
মর্মাহত খহর্নিশি ।
ও
জে বঞরিহীন কাযা কেঁ
চাম সঁ ঝাঁপন ঠঠবী কেঁ

নিহারৈত বহৈত ছথি খনরবত ।
ও
জিনকব হ্রদয মে সদিখন
উঁমরৈত বহৈত খছি
দযাক মহাসহ্মদ্র ।
ও
জে খাঞ্চাশিত কাযাক
নশে মে রহৈত
খ্নক উঁরান কেঁ
মহস্পূসৈত বহৈত খছি খহর্নিশি ।
ও
জে কনম ছিনাযন হাথক
মর্ম কেঁ
রূঁনৈত হো নীক জকাঁ ।
ও
জে মজূবক খৌনৈত খ্ন কেঁ
রঁনা' নৈত হো মোসি
খা
খপন খাংগ্বব কেঁ
রঁনা' নৈত হো কনম ।
ও
জে খসীম খাশীাক সংগ
নরকা ভোবক
সংধানক নেন
বচৈত বহৈত হো
করিতা খহর্নিশি ।
ও
জে সামাজিকতা

আ মনুখতাগক নেন
সংরাদক সপনা কেঁ
জোগনে বহৈত েমা
খপন খােমা েম ।
ও
খচক্ক খপনা খাপ কেঁ
পবিরাব খা সমাজ সঁ
ক' নেত দূব
সে
নহি মানৈত খছি
হমব মোন ।

<u>३.খহাঁক ওা ফর্জ় রঁনৈত খছি</u>

বামনোচন জী
ঋহাঁ তঁ নোকক দ্খ – দর্দ কেঁ
ৰ্ঁূঝৈত ছিযৈক
ঋপন নিজী দর্দ ।
বামনোচন জী
ঋহাঁ তঁ ৰ্ঁূঝৈত ছিযৈক
স্ত্রীক মোনক
পহাড় সন
জীরনক মর্ম ।
বামনোচন জী
ঋহাঁ কেঁ
নেরাঁক চাহী
ওহি ৰ্ঁ্ঠ়ি যাক স্বধি
জে ঋপন মায – ৰাঁপ
ঋা ঋপন সমাজ কেঁ ছোড়ি
ঋহাঁক সংগ
নগৌনয ছনীহ
সাত – সাত ফেবা ।
বামনোচন জী
ঋহাঁ নননজী ঋা ঋানোক কেঁ
দেনয ছিযৈক
কেহন দারুণ পীড় ।
ও ৰ্ঁ্চী
জে সদিখন
সঠৈন বহৈত ছন
ঋহাঁক করেজ মে
হ্নকা সভক দ্রদয পব

পসবন নিবাশাক ঘোব খন্হাব কেঁ
কবৱাক চাহী
খহাঁ কেঁ খন্বভর ।
বামনোচন জী
সম্পূর্ণ মিথিনাক
কোটি - কোটি খাঁখি
খহাঁ কেঁ দেখবাক খাশ মে
নগৌনয খছি রকদৃষ্ঠি ।
এহন রিকট পবিস্থিতি মে
খহাঁক রনৈত খছি ফর্জ় জে
রিনা কোনো দেবী কে এখনহি
হঁসৈত - হঁসৈত
চনি খাবূ খপন ঘব
সম্পূর্ণ মিথিনা কেঁ
দ' দিযৌ উঁনহন - উঁপবাগ
জে খহাঁ সভ
কহিযা মনাযব
হমব জন্মদিন
হম খারি গেন ছী
খপ্পন ঘব
পানন কব্ধ হমব জন্মদিন ।
খহাঁ দেখবৈ
রিদেহ - রৈদেহীক পারন ধবতী পব
জ্যাতিবীশ্বব খা রিদ্যাপতিক মিথিনা মে
বাজকমন খা যাত্রীক গাম মে
সোমদেরক রাধিত কণ্ঠ মে
ভ' জেতৈক কানধ্বনিক সংচাব
খম্ববক ভীতবক শূন্য সঁ

রॅহবারॅ' নগতৈক
ভাষাযী চেতনাক খমৃত – মংত্র
গোরিন্দ রॅারॅ্ ঠাঁগ মে
খারি জেতৈক খজস্র তাকতি
সাহিত্যক মৈদান মে
দৌড়য নগতাহ সবপঠ ।
খহাঁক চেতনা মে
সদিখন নৈত বহৈত খছি সাংস
মিথিনাক সংস্কৃতিক পরিত্র প্রাণরাঘ
খহাঁক কনমক নোক সঁ খনাযাস
ঠপকয নগৈত খছি
দ্খিত খা পীড়িত নোকক
ঘাম খা নোব
ক্ষণহি মে
খহাঁক শঙ্ক সঁ রॅহবারॅ' নগৈত খছি
খাগ্রাশীক সার্থক ধধবা ।
সে রॅনৈত খছি খহাঁক ফর্জ়
জে এখনহি খরিনংরॅ
ঘৃবি খযরॅাক চাহী খহাঁ কেঁ
খপ্পন ঘব ।

৪.ফগুআ ২০২১ আ বামনোচন ঠাকুব

বামনোচন জী !
থহাঁ কতয ছী পতা নঞি
হম সভ সজন আঁখি সঁ
খোজি বহন ছী থহাঁ কেঁ
সভ রেঁব জকাঁ এহি রেঁব সেহো
থহাঁক সংগ
মনারঁয চাহি ছী হম সভ
ফগুআ - ঠহক্কা প্রেম সঁ
থহাঁক কনম কে পিচকাবী সঁ
রঁহবাগত করিতাক বংগ সঁ
সবারোঁব হোম' চাহি ছী হম সভ ।

বামনোচন জী !
খহাঁক খনুপস্থিতি মে
স্বন্ন – সপাট নাগি বহন খছি
কোনকাতাক করিতাক দনান
খাজুক রাঁজাবরাদী সমাজ মে
জতয ধধকি বহন খছি পরোপকাবক ভারনা
খনোপিত ভেন জা বহন খছি খাপকতাক ভার
উঁড়ৃ াওন জা বহন খছি
স্বার্থ খা ক্ষটিনতাক খরীব
খহংকাবক পিচকাবী সঁ
রঁহবা' বহন খছি দমনক কাবী বংগ
ততয খহাঁক উঁপস্থিতিক খনিরার্যতা
কহাঁ রিঁসবি বহন খছি
কোনকাতাক স্বধী সমাজ ।
বামনোচন জী !
রঁর্থ মে এক্ক দিন সহী
প্রেমক বংগ সঁ সবারোঁব ভ' জাগত খছি নোক
জীরন মে নরন রসংতক
হোম' নগৈত খছি সংচাব
সভক ঠোব পব
খিবক' নগৈত খছি ক্ষস্কানক বাগ
খাপকতাক বংগ সঁ
বংগা' জাগত খছি নোকক মোন
খহাঁক খিবকৈত ঠোব দেখি
খহাঁক ক্ষঁহ সঁ রঁহবাগত
খমৃতরাণীক স্পর্শ সঁ
সভক কান মে গুঁজ' নগতৈক রসংতক বাগ ।
বামনোচন জী !

अहाँ कतौ रहू , सक्षम रहू
से करै छी हमसभ कामना
भीजल आँखि सँ
पठा' रहल छी फगुआक शुभकामना
स्वरैत छियैक जे
स्मृतिलोपक रोगाबी मे
कखनो काल घूबि आबैत अछि स्मृति
से शीघ्रे एखनहि घूबि आबय अहाँक स्मृति
से करै छी हम सभ कामना
कतेक नीक लगतैक हमरा सभ कें
जौं आबि जेबै अहाँ
तखन सभटा हमरा सभक
मोन मे भ' जायत
नवल रसंतक संचार ।
रामलोचन जी !
अहाँक प्राणप्रिय माय मैथिलीक
असंख्य नर - नारी
ताकि रहल छथि अहाँ कें
अपन सचेतन आ ऊर्जावान भाग कें
अपन धरोहर कें , अपन इतिहास कें
अहाँक लेल कानि रहल छथि मैथिली
अहाँ जानैत छी
अहाँक ठोर पर सदिखन
उपस्थित रहैत छथि मैथिली
अहीक कलम सँ
फगुआ मे हँसैत छथि मैथिली
से एहि बेरक फगुआ
कोनकातक साहित्यिक फगुआ

ফগ্গআ ঠহক্কাক আযোজন
রেকন ভ'
ক' বহন অছি অহাঁক গন্তিজ় াব ।

<u>৯.ও কহৈত ছথি</u>
বামনোচন জী কহৈত ছথি জে
এক দিন অচক্ক ও
আংগনক সীমা নাঁঘি
রঁহবা' গেন ছনাহ রাষ্ট পব
অপন মোন মে ও
জোগনয ছনাহ
একটা ক্রাঁতিকাবী আ বচনামেক সপনা
জন – জনক পীড় া সঁ
দগ্ধ ভ' গেন ছনৈক হ্নক আমো
এহি পিবথী কেঁ
পিবথী রিশান পিবথী কেঁ
স্বন্দব সঁ স্বন্দবতম রঁনেরাঁক কামনা
হ্নক হ্রদয মে
রঁনা' নেনয ছনৈক অপ্পন জগহ
হ্নকব মোন মে
ছনহ্নি গ অটৈন রিশ্বাস জে
এহি রাষ্ট মে
হ্নকা ভেটি জেতনি
অসংখ্য সমানধর্মা সহযাত্রী
জে কখনো নঞি নিখতাহ
ঁজবা কাগত পব

কবিযা মোসি সঁ
কোনো কপোন – কল্পিত নিবর্থক করিতা
কোনো হৃত্রিম মনোহাবী কথা
কোনো খপ্রযোজনীয গতিহাস ।
বামনোচন জী কহৈত ছথি জে
ও খপনা হাথ মে
একটা চমকৈত পঁচকমিযা ভানা নেনয
চনি পড়ন ছথি গতিহাসক রাষ্ট পব
একটা সার্থক কামনাক সংগ জে
নান ঠ্হ– ঠ্হ বঞ্জ সঁ
পিবথীক রিশান রক্ষ পব
নিখরাঁক ছন্হি হ্নকা
মন্বক্খক স্বখময জীরনক নেন
একটা সার্থক করিতা
একটা যথার্থ কথা
একটা বচনামেক গতিহাস
ও প্রতিরহ্মতাক সংগ কহৈত ছথি জে
হ্নকা রঁনরাঁক ছন্হি স্বযং
একটা ঘটনা
একটা নাম
একটা গতিহাস ।
সহজতারাদক প্রবর্তক
খগ্নিজীরী করি সোমদের কেঁ
ও কহৈত ছথি জে
খাজ্ক প্রজাতংত্রী বাজতংত্র মে
সত্তা প্রাপ্তিক নেন
খাযোজিত হোগত খছি যক্ত
এহি যক্ত মে দেন জাগত খছি

নিম্ম্ধন জনতাক দেন জাগত অছি রনি
এহি পবম্পবাক উঁপঠৌনীক নেন
হ্নকা সংগ মিনি
অসংখ্য অগ্নিজীবী করি সংগ মিনি
ও কবতাহ
অগ্নিকরিতাক সংধান
সমাজক জমীন পব জনমন
রিষমতা আ ওষকি ঘাস কেঁ
জাবি কেঁ স্বস্তাহ কবরাঁক নেন
সংগোব' পড়ৈক
প্রগতিকামী রিচাবক আগি
গাবঁ' পড়ৈক রিধ্বংসক বাগ
নির্মাণক নেন আরশ্যক অছি রিধ্বংস
রুঢ়িনতা আ দমনকাবী রিচাবক রিধ্বংস
এহি রিধ্বংসক পশ্চাত
হমব সমাজ মে
হমব দেশ মে
গুঁজ' নগতৈক প্রেম আ আপকতাক বাগ ।
জীরকাঁত কেঁ গমানদাবীক সংগ
কহৈত ছথি বামনোচন জী জে
ও নিখি নঞি পাবৈত ছথি হ্নকব ভাষা
হ্নকব ভাষা মে হ্নক পত্রক উঁতাবা দেবঁ
অসম্ভব ছৈক হ্নকা নেন
হ্নকা পতা নঞি ছন্হি জে
কেনা ফ্নাগত ছৈক কমনক ফূন
ও রিঁসবি গেন ছথি
ওড়ূন ফূনক বংগ
হ্নকা মোন নঞি ছন্হি জে

केहन लोगत छैक खजन चिड़ैया
ओ नहि लिखि पाबैत छथि
प्रकृतिपरक काव्य
वसंतक आशेक निवर्थक स्वप्न मे
हुनका नहि छन्हि मिसियो भवि विश्वास
ओ चाहैत छथि जे
आभासी वसंतक स्वप्न
यथार्थ मे भ' जाए परिवर्तित
एहि धरतीक कोटि - कोटि
पीड़ित - उपेक्षित लोकक जीवनक
वसंतक जोगाड़ करबा लेल
हुनका रसिया' गेल अछि
फूल - पत्ती आ प्राकृतिक सौन्दर्य
ओ अनंत धैर्यक संग कहैत छथि जे
जखन एहि धरती पर
समस्त मनुक्खक जीवन मे
आबि जेतैक वास्तविक वसंत
तखन ओ जरूर गौताह
प्रसन्नचित्त मुद्रा मे वसंतक गीत ।
संपादकीय-नोट- ई कविता विदेहक "रामलोचन ठाकुर विशेषांक" लेल आएल छल मुदा ओ विशेषांकमे कविता सभ देबाक विचार नै छल आ तकर बाद रामलोचनजीक मृत्युक समाद आएल।

<u>आब पृथ्वी दिवस अछि</u>

ग्लोबक कोन - कोनमे
भऽ रहल अछि
माय धरती के जयजयकार

পিবথীক সংবক্ষণক নেন
ঠাম – ঠাম ভ২ বহন খছি জ্টৌন
গণপতি সভ মনা বহন ছথি
পিবথী – দিরস কে ডঁসের
সমস্ত নক্ষ্মীপতিক ভীজন ঠোবসঁ
নিকসি বহন খছি
ওজপূর্ণ রঞ্জর্য
ধবতীকেঁ হবিযব কচোব বঁনেবাঁক নেন
পিছনা রর্থ জকাঁ
প্বনঃ দোহবাওন জাগত খছি সংকল্প
গণপতি সভ পিবথীকেঁ বঁচেবাঁক নেন
সিবজৈত খছি খসংখ্য রিধান
ধবতীক হ্নস্কানকেঁ খক্ষ্ল্ল বখবাঁক নেন
জংগনকেঁ বঁচা ক২ বখবাঁক
নেন জাগত খছি সপথ
সদানীবা নদী
জে মিঘবৈঁত খছি পিবথীক পিযাস
তকব খস্তিত্বক সংবক্ষণক নেন
বঁনাওন জাগত খছি কানূন
খাবঁ এহি ব্রহ্মাঁডক কোনো দেশ
নহি কবত এক্কাটা পবমাণ্ব – পবীক্ষণ
টৌ০ রী০ পব মচৈত ছৈক খনঘোন
পীচবোড পব খাবঁ
কম ভ২ জেতৈক ধূগযাঁ রনা গাড়ী
খাবঁ চিমনীসঁ বঁহবেতৈক
প্রদূষণকাবী ধূগযাঁ বঁহ্ত কম
খাবঁ কিসানীক নেন
বঁচাওন জযতৈক ধবতী

গায - ভৈঁস আ ৰবদক পাননকেঁ
কযন জযতৈক উঁসোহিত
বাসাযনিক খাদসঁ ৰাঁঘ হোগত
ধবতীকেঁ ৰচেৰাক নেন
গোৰবক খাদসঁ
ৰঠ় াওন জেতৈক ধবতীক তাকতি
নাগি বহন ছৈক জেনা
পিবথীক সমস্ত সমস্যাক
আগযে ভ২ জেতৈক সমাধান ।

ঝদা কিছুএ দিনক পশ্চাত
সমস্ত গণপতি আ নক্ষ্মীপতি
অৰ্থযঙ্কক দৌড়মে
এক দোসবাকেঁ পছাড়ৰাক নেন
নগৰ' নগৰৈত অছি সবপ৪ দৌড়
ন'কেঁ নিন্যানৱে কবৰাক
নৱ - নৱ তকনীকক
হোম' নগৈত অছি আরিষ্কাব
স্বযংকেঁ সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ সাৰিত কবৰাক নেন
কব' নগৈত অছি প্ৰকৃতিক দোহন
কাঢ়ন জাগত অছি হবিযব - হবিযব গাছ
অন্ধাধুন্ধ নগাওন জাগত অছি ফৈকট্ৰী
দেশ আ দেশক ৰীচ
অপন প্রভুত্বকেঁ ৰঠ়েৰাক নেন
হোম' নগৈত অছি হথিযাবৰন্দীক হোড়
অসংখ্য গাড় ী
দৌড়' নগৈত অছি ৰাষ্ট পব
গবম হোৰ' নগৈত অছি হৱা

পৰ্টপৰ্টাৰ' নগৈত অছি পিবথীক কাযা
ওঁনাৰ' নগৈত অছি পিবথীক সন্তান
পিবথীক আঁখিসঁ
ৰঁহ' নগৈত অছি
কোশী কমনা ৰনান
হৰামে গৃংজ' নগৈত অছি
পিবথীক ক্রন্দনক কাৰুণিক স্বব ।

অপন সন্তানক সমস্ত দুখকেঁ
দূব কবৰাঁক নেন
বোগাহ কাযা বহিতো
পিবথী সিবজ' চাহৈত অছি জীৱন
উঁচ তাপক্রমক ৰোঁখাবসঁ পীড়িত বহিতো
অপন ঘৰাঁহ ৰক্ষ পব পিবথী
বোপি নৈত অছি অসংখ্য গাছ
ন্বষ্টৰ' নগৈত অছি
অসংখ্য স্বাদিষ্ঠ ফন
ৰিপবীত পবিস্থিতি বহিতো
অপন কাযা পব পিবথী
সিবজৈত অছি হবিযবী
গম্হবৈত ধানক শীশমে
ভবৈত অছি জীৱন বস পিবথী
গহুঁমক সোন্বহনা শীশমে পিবথী
ভবৈত অছি জীৱনক স্বগংধ
চাহৈত অছি পিবথী জে
ও ফ্লঞ্জ হস্তুসঁ পবসয
স্বখ – সমৃদ্ধিক সমস্ত সনেস
দূব কবয জীৱক সমস্ত ক্লেশ

পিবথীক রক্ষ পব জে মন্বক্থ
নগৌনয জা বহন খ্ছি
পজেৰা, ৰান্ব খা সীমেংঠক জংগন
ওহি জংগনমে
সংতাপ খা খতবাক খদংককেঁ
খপন হিযামে জোগনে
কছমছাগত জীরি বহন খ্ছি নোক
পিবথীক খাঁখিসঁ
ৰহ' নগৈত খ্ছি মমতাক নোব
পতা নহি কিযৈক
খাগ জখন সম্পূর্ণ ব্রহ্মান্ড
মনা বহন খ্ছি পিবথীক পারনি
হমব কানসঁ ঠকবা' বহন খ্ছি
পিবথীক কর্ণভেদী নৌহবি ।

আখিব এনা কিযৈক নাগি বহন অছি

এখন পূর ক্ষিতিজসঁ
হ্নকি বহন ছথি রাঁনাকণ সূর্য
নিশাক ঘোব তিমিবকেঁ
ননকাবি বহন ছথি রাঁন - দিরাকব
হূনা গেন অছি বাজীর
পংকজক হৃস্কিআগত পাঁখিক প্রতিরিঁরঁসঁ
আহ্লাদিত ভঽ গেন অছি
সবোরবক নির্মন তন
পোখবিক মহাব পব ঠাঠ়ে পাকবিক গাছ পব
চ্নহ্মনা' বহন অছি চিড়ে ৈ ং
হবিযব - হবিযব দূভি পব
চমকি বহন অছি মোতী
হম ঘবসঁ রঁহবযরাঁক ক' বহন ছী প্রযাস
আঁখিক আগূ দেখাগত অছি অন্হাব
হম জংগনাসঁ হ্নকি - হ্নকি
জোহ' নগৈত ছী কোনো ওজোতক খ াশি
চাহ্দকাত দেখাগত অছি অন্হাব
অন্হাব অন্হাবে - অন্হাব

হমব হৃদযমে পৈসন খদংকক নাগফেনী
ক' দৈত খছি নোহ্নোহান হমব খামোকেঁ
হম ডেবাগত – ডেবাগত
ঘবসঁ রঁহবেরাঁক নেন
সংগোব' নগৈ ছী ধৈর্য খা সাহসক খমৃত
স্বৰুজ তঁ প্রাবংভহিসঁ
খপন জ্যাতি খা ধাহসঁ
খপন খজস্র ঊর্জাক স্রাতসঁ
কবৈত বহন খছি সদিখন
খারেশিত হমব খামোকেঁ
হমব জিজীরিষাকেঁ
সদিখন কবৈত বহন খছি উঁদ্বেলিত স্বৰুজ
স্বৰুজে তঁ পবসৈত বহন হমবা নেন
সমস্ত জীর – জগত নেন জীরন খমৃত
পতা নহি কিযৈক খাগ
হমব খাঁখিক খাগৃ
দেখা' বহন খছি
ভয খা খদংকক হরা
হমব জীরন – সংঘর্ষ খা সাহস
হমব খকখড়পন
খা খপবাজিত হোযরাঁক খঠৈন সংকল্প
তিনমিনা' বহন খছি খাগ ।

জীরন জীরাক নেন
জৰুবী খছি রোটী
রোটীক নেন জৰুবী খছি শ্রম
শ্রম কবরাঁক নেন জৰুবী খছি শক্তি
শক্তিক নেন জৰুবী খছি রোটী

বোটীক নেন জরুবী খছি খন্ন
খন্নক নেন জরুবী খছি শ্রেম
শ্রেমক নেন জরুবী খছি তাকতি খা খাবোগ্য
খাবোগ্যক নেন জরুবী খছি স্বচ্ছ হবা
স্বচ্ছ পানি খা স্বচ্ছ মাটি
হমব কানসঁ টৈকবাগত খছি বেঁবি – বেঁবি
জে হবামে মিঝবা' গেন খছি কোবোনাক জহব
স্বনৈত ছিযৈক জে গ কোবোনা
ন' নৈত খছি মন্বক্থক প্রাণ
হম খপনা খ াপকেঁ
খপন ঘবমে বঁন্ন কববাঁক নৈত ছী নির্ণয
সোচ' নগৈ ছী জে
কিছু দিন ধবি ভূখন বহবাঁক কবী খভ্যাস
স্বরুজ জে হমবা জীযত বখবাঁক নেন
এহি পিবথী পব খস্তিত্বক সংবক্ষণ নেন
জবৈত ছথি স্বযং খজস্র ধাহমে
খপন ধাহসঁ সিবজৈত খছি
জীরন এহি পিবথী পব
দৈত বহন ছথি সাহসক সনেশ
এহি পিবথীক সমস্ত জীরকেঁ
পতা নহি কিযৈক
খাগ ভোবে ভোব ও কহি বহন ছথি হমবা
ঘবেমে বন্ধ ,জ্নি বঁহবাউঁ কোনো খান ঠাম ।

পেটমে ধধকৈত ভূখক খাগিকেঁ মিঝেবাঁক নেন
খারশ্যক খছি বোটীক জোগাব
হমব ঘবক পছখাবমে
একটা মৈদানমে

फुदकैत किछु खजन चिड़ ैया
हमर अधिविजापन चेहरा देखि
हमरा पर ठठा'कँ हँसल छलीह
चरी करैत – करैत फुँह द्सने छलीह हमरा
हमरा विस्मय भेल छल ओहि खजन चिड़ ैयाँ पर
हम तँ एकवासँ करैत छी आमिक प्रेम
कतेको रौबि जखन ओ
लवर – लवर करैत हमर छविजापन दानाकँ खागत
होगत छलीह अहंत प्रसन्न
ओकर आँखिमे चमकैत छलैक कृतज्ञताक गजोत
शायद ओ हमर अकर्मण्यता आ विवशताक
उँड़ ा' रहल छलीह मजाक
हमर अन्तरमे जन्मैत विस्मयक ओंकरी
स्वखा' जागत अछि अनायास
हम सोच' नगै छी अपन नियति
नाप' नगै छी जीवन आ मृत्युक बीचक दूरी
देख' नगै छी मनक्अखताग आ
सामाजिकताक रँदनल पविदृश्य
आँखिक आग्र अहंत निर्मम फुद्रामे ठाठ़
देखागत अछि यमराज
डोल' नगैत अछि हमर आमेरिश्वासक कैनाशे
हमर मोन कहियो नञि सोचनय छल जे
हमर आँखिक आगू ठाठ़ होयताह यमराज
आग अनायास सोचि रहल अछि मोन
जे हम आरि गेल छी मृत्युक नगीच
मृत्यु – भूखसँ मृत्यु
मृत्यु – कोरोनासँ मृत्यु ।

<u>মাঁক খাঁচবক স্নহিন রঁসাত...</u>

হমব জীরন যাত্রাক প্রত্যেক ডেগ পব
হমবা খাগৃ রঁঠ়রাঁক নেন
প্রেবিত করৈত বহৈত খচ্চি কোনো দেরী
হম চনৈত বহৈ ছী
জীরনক উঁরঁব – খারঁব রাঁষ্ঠ পব ।

কখনহ্ গিব' নগৈ ছী
গঁহীব খাধি মে
প্রেমক সংগ হমব ৰাঁহি কেঁ
পকড়ৈত খছি একটা হাথ
হম সম্হবি জাও ছী
ৰঁঠ' নগৈত খছি হমব ডেগ ।

কখনহ্ গীবি পড়ৈ ছী
খনজান ধাবক খতন গহবাও মে
কিছুএ ক্ষণক পশ্চাত হমব দেহ
প্বনকি উঁঠৈত খছি
কোনো দেরীক স্নেহিন কোবা মে ।

হমব কান সঁ টৈকবাগত খছি
কোনো দেরীক দ্নাব ভবন শৰ্দ্ধ
হমব ঠোব পব হ্না' জাগত খছি
হর্ষক খসংখ্য হূন ।

হম দেখ' নগৈ ছী
ওহি দেরীক খাঁখি
খ া ঁখি মে ভবন বহৈত খছি
মমতাক মহাসমুদ্র
হমব হৃদয
ভ' জাগত খছি তৃপ্ত ।

হমব জীরন যাত্রা মে

হমব মাথ
ঠৈকবাগত খছি
পাথবক পহাড় সঁ
নহ্- নোহান ভ' জাগত খছি হমব মাথ
কোনো দেৱী
একটা স্নহিন খাঁচব সঁ
পোছৈত বহৈত খছি
হমব মাথক শোনিত
হমব হৃদয সঁ
রিঁনা' জাগত খছি
পাথবক পহাড়ক খদংক
ফূটৈন মাথক ঘারক দর্দ
কপ্পব জঁকা
ভ' জাগত খছি খনোপিত ।

খপন জীরন যাত্রা মে
কগএক রেঁব হম
হেবা' জাগত ছী
মাযারী জংগনক ভূন- ভূনৈযা মে
কোনো দেৱী
হমব খাংপ্পব পকড়ি
ন' খরৈত খছি হমবা
একটা সপেথ পব
বিত্তী- বিত্তী ভ' জাগত খছি
হমব মস্তিষ্কক ভ্রম- জান ।

হম রিস্মিত ভ'
তাকয নগৈ ছী

ওহি দেরী কেঁ
হম তাকৈত ছী ওহি দেরী কেঁ
এহি নেন
জে হম ক' সকী হুনক পূজা ।

হমব আঁখিক আগূ
ঠাঢ় ভ' জাগত অছি
অসংখ্য দেরী – দেরতা
হুঙ্কাব' নগৈত অছি হমবা ।

সমস্ত দেরী– দেরতাক
সমরেত হুঙ্কাব সঁ
কেবাক ভানবি জঁকা
কাঁপ' নগৈত অছি
হমব আমো ।

অচক্ক হমব আঁখিক আগূ
ঠাঢ় ভ' জাগত অছি
হমব মাঁ
হমবা অপন মাঁক চেহবা মে
দেখাগত অছি
হমব জীরন উঁহ্লাবক দেরীক চিত্র
কব জোড়ি হম
নরি জাগত ছী
মাযক পাযব দিস ।

সমস্ত দেরী – দেরতা
প্বনঃ হঁসৈত অছি সমরেত হঁসী

সমরেত স্বরেঁ
কহৈত ছথি ও
ভেটি গেলৌ নে ও দেরী
জকরা তাকৈত ছনৈ ত্ত
সকাবক ক্ষুদ্রা মে
হিন' নগৈত খচ্ছি হমব মাথ ।

সমস্ত দেরী - দেরতা
ভ' জাগত ছথি খনোপিত
হমব খাঁখিক খাগূ
ঠাঠ় বহৈত ছথি হমব মাঁ
হমব গত্র - গত্র কেঁ
করৈত খচ্ছি স্পর্শ
মাঁক খাঁচবক স্নেহিন রঁসাত ।

কোবোনা- কান মে মাঁ

এহি কোবোনা কান মে
হমব হৃদযক জমীন পব সদিখন
ওঁকবৈত বহৈত খছি
খসংখ্য খদংকক গাছ ।

এহি খদংকক গাছ মে সদতি
ফ্নাগত বহৈত খছি
মৃত্ক কাবী – সিযাহ ফূন ।

মৃত্ক শ্যামবর্ণী ফূন
বঁঠ় া' দৈত খছি হমব কন্ডমন্ডী
সংদেহক রিখাহ হবা
পৈসি জাগত খছি হমব হৃদয
মে ।

মৃত্ কেঁ নগীচ দেখি
হমব জিজীরিষা
কব' নগৈত খছি সংঘর্ষ ।

আঁখিক আগূ দেখাগত অছি
গাম মে
অতিচিন্তিত মুদ্রা মে
একান্ত ঘব মে বৈঁসন
একটা মহাদেবীক চিত্র ।

ও প্রত্যেক বর্খ
হমব জীবন বক্ষাক নেন
বাখৈত ছথি
জিতিয়া পাবনিক ব্রত ।

ও হমব জীবন বক্ষাক নেন
বাঁবা ভৈবব কেঁ
গোহবাবৈঁত বহৈত ছথি
অহর্নিশি ।

গোসাওঁ ঘবক সিবাক আগূ
সাতো বঁহিন সঁ
হমব জীবনক নেন
কবৈত বহৈত ছথি নিহোবা ।

তুলসী চৌড়া নগ
জন চঢ়াবৈঁত ব
সাঁঝ কেঁ
জবৈত দীপ দেখাবৈঁত
তুলসী মাতা সঁ
মাঁগৈত বহৈত ছথি সদিখন

হমব জীরনক ভীখ ।

প্রত্যেক রর্ষ ছঠি পবমেশ্বরী কেঁ
পূজৈত ছথি হমব মাঁ
মাংগৈত ছথি হ্নকা সঁ
হমব জীরনক রবদান ।

স্বরূজ কেঁ
জন চঢ়ৈত হমব মাঁ
মাংগৈত ছথি হমবা নেন
খজস্র তেজ
খা দীর্ঘ জীরনক ভীখ ।

হোন পব সদিখন
গাম খারি জযরাঁক
করৈত বহৈত ছথি খাগ্রহ ।

হম জানৈত ছী নীক জকাঁ
জে মাঁক খাগ্রহ
খাগ্রহ নহি
হোগত ছৈক খাদেশ ।

ওহিনা হমব মোন
মাঁক খঁচবাক
মমতামযী রঁসাতক
মধ্ব স্বগংধক নেন
ননাযন বহৈত খচ্ছি খহর্নিশ ।

আগ জখন
কহৈত অছি লোক
নিংঘটি বহন অছি প্রাণবায
তখন
মাঁক খঁচবাক
স্নেহিন রঁসাতক
স্বর্গধক লেন
উঁদ্বলিত অছি হমব মোন
।

আগ জখন
লোকক শিকাব
ক' বহন অছি কোবোনা
লোকক সমস্ত প্রযাস কেঁ
নঞি গ্বদানি বহন অছি মৃত্যুদূত
তখন
মাঁক আশীর্বাদিক মংত্রক লেন
রেকন হোম' লাগন অছি মোন
।

মহানগবীয জীবনক অর্থজাল
মে
ওঝবাযন হমব জীবন
বঁনন জা বহন অছি মশীন
মশীন সংবেদনাশূন্য মশীন ।

হম এহি জীবন সঁ
ঝঞ্ঝ হোযবাঁক

কব' নাগৌ ছী প্রযাস
তখনে কোবোনা কানক
খনেকানেক চেতৌনী
ডেবা' দৈত খছি হমবা ।

মাঁ কবৈত ছথি ফোন
রৌঙঁরা !
সময রিকবান ছৈ
ঘবে মে বহরঁ
কতৌ নঞি রঁহবাযরঁ ।

মাঁক নজবি হমবা পব
হমব নজবি মাঁ পব
ভাগীবথী খা কোশীক দূবী
রূঁঝাগত খছি
খকাস খা পাতানক রীচক দূবী
মাব' নাগৌত খছি
হমব কিম্মতি ।

তৈযো জখন
খবৈঁত খছি হমবা
মাঁক খাশীর্বচনক মংত্র
নগৈত খছি জেনা
কিছু নঞি ক' পাওত
কোবোনা হমবা
গদগদাগত হমব মোন
প্রসন্নচিত্ত হৃদ্রা মে
গাবঁ' নাগৌত খছি

একটা জীরন গীত
জে হম ছী খজব – খমব
।

<u>মৃত্যুগীতক ডেবাওন বাগ</u>

কোরোনাক ঠোব পব
থিবকি বহন খছি মৃত্যুগীত
একব গীতক স্বব সঁ
ৰহবা' বহন খছি রিধ্বংস – বাগ

এহি বাগ মে সন্হিযাযন খছি
সংদেহ , ভয থা খদংক
মন্বক্খক খার্তনাদ কেঁ
রঁনা' বহন খছি
খাওব রৈঁশী ত্রাসদ ঙা গীত
খসংখ্য র্যংগ্য – ভারক বস মে
রোঁবন খছি এহি গীতক স্নব
এহি গীতক কোনাহন সঁ
ডেবাযন খছি মৃত্ব্
কান সঁ ঠৈকবাগত খছি
মৃত্ব্ক খবণ্য – বোদন
জোব – জোব সঁ
ঘিনাওন হঁসীক সংগ
খঞ্ঝাহস ক' বহন খছি কোবোনা ।

মৃত খামোক নেখা – জোখা কবৈত
খকষ্ঠ ভ' গেন ছথি চিত্রগুপ্ত মহাবাজ
ফেংকি দেনয ছথি খাতা – পত্তব
থাকি গেন খছি যমবাজক মহীস
উঁঠান হাবি বহন খছি মহীস
পৈদন দৌড়ৈত – দৌড়ৈত
থাকি গেন ছথি যমবাজ
প্রাণ বাখবাঁক নেন
যমবাজক মোড়া মে
নঞি খছি মিসিযো ভবি জগ্গহ
যমবাজ খকানি বহন ছথি
কোবোনাক সংগীতক ধ্বনি
যমবাজক হ্রৃদয মে

ডঁমবি গেন ঋছি দযাক মহাসমুদ্র
ভোকাবি পাবি কেঁ
কানি বহন ছথি যমবাজ
যমবাজক ঋাঁখি সঁ
ৰঁহি বহন ঋছি দহো - ৰঁহো নোব ।

নিঃ সহায ভ' গেন ঋছি নোক
সমস্ত ঋসবা পব নোক কেঁ
নঞি ঋছি মিসিযো ভবি রিশ্বাস
ঋস্পতানো মে কহাঁ
ৰাঁচি পাৰৈত ঋছি নোকক প্ৰাণ
এহি কোবোনা - কানক গান মে
সমা' গেন ঋছি
ঋসংখ্য ঋামীয নোকক প্ৰাণ
মিত্র ঋা পবিজন - প্ববজনক ঋাঁখি মে
কহাঁ ৰাঁচন ঋছি
মিসিযো ভবি নোব
কানৈত - কানৈত নোকক
স্বখা' গেন ঋছি কণ্ঠ
ৰৌক ৰনন নোকক
হৃদযক জমীন পব
পসবি গেন ঋছি
মৃত্যুক মরুস্থনক দৃশ্য ।

ঋামেনির্ভবতাক মহামংত্র
কহাঁ ঋাবি বহন ঋছি কাজ
ভগরানক পূজা - পাঠ
সমস্ত কীর্তন - ভজন

যক্ত পবযোজন তংত্র মংত্র
নাগি বহন খছি ব্যর্থ
কোবোনাক তাঁডরক খাগাঁ
ভগরানো ভ' গেন ছথি হতপ্রভ
খপন সন্তান কেঁ
কান – করনিত হোগত দেখি
ভগরানোক খাঁখি সঁ
বঁহি বহন খছি দহো – বঁহো নোব
নীমন দিনক সংভারনাক খাশি মে
কোবোনাক কীড় াক ভয কেঁ ননকাবৈত
খপন বাঁধিত শ্বাসক সংগ
দৌড় ৈত – দৌড় ৈত সকানে
পহুঁচি গেন ছন মতদান – কেন্দ্র
খহংত উংসোহক সংগ
টিপনে ছন বঁটৈন নোক
গণপতি পব খাশি নগৌনয
খসীম খাশোক সংগ
নিশ্চিন্ত ভ' স্বখ – চৈন সঁ
ঘব মে স্বতরাঁক সপনা
সজৌনয ছন নোক ।

খাগ প্রাণরাহক নেন
খহঁছিযা কাটৈত – কাটৈত নোক
নাগি বহন খছি খপন প্রাণ
খসগবে ঘব মে বৈঁসন – বৈঁসন
থস্স ন' বহন খছি কাযা
নিস্তেজ ভেন জা বহন খছি মাথ
সংদেহক সিযাহ খন্দাব মে

ऑना' बहल अछि लोक
अपन हृदय मे अदंक कँ जोगने
डर आ मृत्युक देबाओल कारी राँदबि कँ
निहारि बहल अछि लोक
अपन परिजन - प्रवजन , दोस - महीम
दर - दियाद , सर - समाज आ
कव - कृष्टिम सँ दूर
दूर - रॅह्त दूर बहराँक रिरशिताक संग
उठैत - रैसैत , भूख सँ कहरैत
एकान्त मे स्वनैत बकैत अछि
रीभसे आ देबाओल संगीतक स्वर ।

कोरोना खौंत्रा' बहल अछि लोक कँ
लोक कोरोना सँ नड़राँक लेल
गारॅ' चाहैत अछि
एकटा रिजयोन्नासक गीत
लोक कोरोनाक रिनाशिक लेल
गठ़' चाहैत अछि एकटा अस्त्र
लोक लोक कँ भरोस देराँक लेल
लिख' चाहैत अछि
एकटा आशीरादी महागाथा
कोरोना कोनो मायारी जकाँ
रॅदलि बहल अछि अपन रूप
कोरोना बचि बहल अछि
असंख्य भयाओल रिध्वंस - बाग
कोरोनाक संगीतक स्वर
भेल जा बहल अछि देबाओल
देबाओल आओव रॅशी देबाओल ।

ठमकि गेल अछि लोकक पायर
सुन्न भ' गेल अछि लोकक माथ
टूटि गेल अछि सम्बन्धक डोरि
थमि गेल अछि कलम
नमरल जा रहल अछि
लोकक स्वार्थक क्षेत्रफल
धरती बनि गेल अछि फूटबॉलक मैदान
लोक गेंद जकाँ खा' रहल अछि
आजुक बुधियार लोकक पायरक ठोकर
कतेको गमा' देलक अपन प्राण
बहि गेल गंगाधार मे
श्मशान मे अंत्येष्टिक अग्निज्वार करैत -करैत
निभरोस भ' रहल अछि असंख्य लहास
लहास सँ बहराइत अछि डेराओन गंध
एहि गंध मे मदमस्त भ'
प्रफुल्लित मुद्रा मे नाच' लागैत अछि कोरोना
नदी मे बहैत लहास सँ
बहरा' रहल अछि कोरोना
गाबि रहल अछि नव - नव मृत्युगीत
नव - नव परिधान मे सजि - धजि
गली - गली घूमि रहल अछि कोरोना
क' रहल अछि महामृत्युक नृत्य
कोरोनाक संगीतक विध्वंस - राग सँ
दलमलित भ' गेल अछि हरा
पतझकाल लेलय लोकक मोन मे
जनम' लागल अछि एकटा संगीत
संगीत मे मिझरायल अछि एकटा राग

বাগ – খদংকক বাগ ।

ক্সীক চিন্তা খা কোবোনাক কহব

জনতাক পেঁট মে
ধধকি বহন খছি ভূখক খাগি
জনতাক হ্বদয মে
সন্হিযাযন খছি কোবোনাক খদংক
জনতাক দিমাগ মে
ঔনা' বহন খছি ভবিষ্যক চিন্তা
জনতাক দ্রদয কেঁ
ক' বহন খছি নোহ্নোহান
খপ্পন পবিজন – প্ববজনক
খাকস্মিক মৃত্ – সংবাদ ।

জনতা কেঁ নগৈত খছি
কোবোনা ভ' বহন খছি নিপত্তা
খন্নমন্ন ওহিনা
জেনা কোনো খন্ধব – তুফান
কিছু সমযক নেন
ধবতী পব মচবৈত খছি তাঁডব
খা ভ' জাগত খছি খনোপিত
ও সোচৈত খছি
কোশীক বাঁঢ়ি ক তবাঁহী কেঁ
ওকব খাঁখিক খাগূ
নাচ' নগৈত খছি

মায কোশীক তমসাযন চেহবা
আ হ্নক বঞ্জরণী আঁখি
ওকব মোন মে জন্মীত অছি আশ
জে অহিনা সময
ভ' জেতৈক ঠীক - ঠাক
নগৈত অছি ওকবা
সময স্বধবি গেন অছি
আর্ব কোবোনা
ভ' গেন অছি নিস্তেজ ।

নির্ভীক ভ' জনতা
মেহনতি কবর্াক নেন
অপন কাযা কেঁ
কব' নগৈত অছি তৈযাব
সংগোব' নগৈত অছি
তাকত আ সাহস
মৃত্ - ভযক সন্দেহ কেঁ
অপন হৃদয সঁ
ভগা' দৈত অছি দূব
দূব রহ্ত রহ্ত দূব
ওকব দেহ সঁ
চূঅ' নগৈত অছি ঘাম
কাযা পব ঠঘবৈত ঘাম সঁ
রহবাগত অছি
স্বাভিমানক স্বগংধ ।

সত্তাসীন নেতাক আঁখিক আগূ
নাচ' নগৈত অছি

শ্রমশীন জনতাক স্বাভিমানক চিত্র
ওকবা পতা ছৈক জে
জনতাক হৃদয মে জনমৈত
স্বাভিমানক ভাব
খতবনাক খছি ফসীঁক নেন
ডোন' নগৈত খছি ওকব ফসী
খপন ফসী কেঁ বঁচেবাঁক নেন
জনতা সঁ ওকব ভোট হথিযেবাঁক নেন
জনতা কেঁ ফ্সনেবাঁক নেন
মাগএ্রাফোন পব চিকব' নগৈত খছি নেতা
খনঘোন হোম' নগৈত খছি খকাস মে
খাশ্বাসনক মংত্রাচাব ।

নেতা কেঁ পতা ছৈক
কহাঁ কতৌ গেন খছি কোবোনা
ওকবা গহো পতা ছৈক জে
খপন মাবক ক্ষমতা কেঁ
বসে বস বঁঠ়া' বহন খছি কোবোনা
ওকবা পতা ছৈক জে
জখন কোবোনা দেখৈত খছি ভীড়
ওকব ঠোব পব
জোব – জোব সঁ ঠহক্কাক সংগ
খিবক' নগৈত খছি খট্টাহস
ভোটৈক নেন তগযো
ও নগাবৈঁত খছি মজমা
জনতাক কান্হ পব
খমাবৈঁত খছি ঝংডা
থাকন পাযবেঁ বাজপথ পব

दौड़ैत अछि ओकर रोगाह काया
पीठ मे सटल पेट
चोटकेर गाम आ पपियाएल ठोरक संग
जोर – जोर सँ नारा लगबैत अछि
जिन्दाबादक नारा
धसल आँखि मे झाँकैत आँखि सँ
राजपथ पर खिड़कैत अछि ओ नजरि
स्थिर भेल अपन कान केँ
टेकियाबैत अछि नेताजीक भाषण पर
नेताजीक आँखि मे
ओ ताक' लगैत अछि अपन स्वप्न ।

जनता केँ पता नहि छैक जे
ओकर पाछाँ – पाछाँ
घूमि रहल अछि कोरोना
ओकरा पता नहि छैक जे
कखनहु भ' सकैत अछि
ओकर अकालमृत्यु
नेता केँ चाही भोट
भोट रूपी संरक्षणक लेल
ओ सोचैत अछि जे
जनता द'' दियए अपन भोट
जनता तँ कोनो ने कोनो रंगल केँ
टिपत जरूर
जनता सोचैत अछि
एखन धरि सभ ठकलक केहन
एहि बेर शायद नञि ठकाएब
ओ कोरोना सँ लड़ैत रहत

জন্দী – জন্দী ভোট খসা'
রোটীক জোগাব মে
তোড়' নগৈত অছি অপ্পন দেহ
মোনে মোন গজ্জৈত নেতা
কুর্সীক গদ্দী কেঁ ঝাব' নগৈত অছি
আ কব' নগৈত অছি আমেরিশ্বাসক সংগ
ভোটফনক গন্তিজ় াব ।

অপ্পন–অপ্পন তান

প্রজাতংত্রক আশক গজোত কেঁ
বূঁসৈত অছি জনতা
অপ্পন হিস্সাক গজোত
কখনো – কখনো জনতা কেঁ
নগৈত অছি জেনা
ও প্রজাতংত্র ছিযৈক
ওকব অপ্পন রঁখবা
একব গজোতক ধরন কিবিণ মে
রিঁনা' জেতৈক

ওকব নিবাশাক খন্হাব ।

প্রজাতংত্রক খাশক গজোত কেঁ
খাওব রেঁশী দৈদীপ্যমান রঁনেরাঁক নেন
ভোটক পংচরর্ষীয পারনি কেঁ
ও মনরৈঁত খছি ধূমধাম সঁ
নেতা সভক ভাষণ কেঁ
খকানৈত খছি ও
নেতাজীক ভাষণ মে
তাকৈত খছি ও
খপ্পন জীরনক খাশ
সোচি - সমন্বি
খছতাগত - পছতাগত ও
টিপৈত খছি গরীএমক রঁটন ।

ভোটপরঁক রিসর্জনক পশ্চাত
জনতাক খাঁখি সঁ
রঁহবাগত খছি প্রসন্নতাক গজোত
নেতাজীক রচনরঁফ্রতা সঁ
ওকব হ্রদযক জমীন পব
জনম' নগৈত খছি
খপ্পন খধিকাবক গাছ
দিন পব দিন
রিতৈত জাগত খছি
খাশ্বাসন পূর্তিক খাশ মে
ওকব খধিকাবক গাছ মে
ফ্নারঁয নগৈত খছি
খসংখ্য সংকটমোচক ফূন

নগৈত অছি জেনা সন্তু
এখনহি ধমকি জেতৈক
ওকর হৃদযক ধাড়় ী মে
নিম্মন দিনক হৃনধাড়় ী ।

ও সোচয নগৈত অছি
সন্তু বঁদনি বহন অছি ওকর দিন
আর ওকরা নঞি বহয পড়়তৈক
ডঁপাস মে দিনক দিন
আর ওকরা জরুরে ভেটি জেতৈক
হৃটপাথী জিনগী সঁ মুক্তি
আর জরুরে ওকরা ভেটি জেতৈক
একটা অপ্পন ছত
রেঁমাবীক আশ্রয বঁনন ওকর কাযা সঁ
জরুরে ভাগি জেতৈক জিদ্দিযাহ ব্যাধি
ও জরুরে আর
সীখি নেত অপন দসখত
অপনে সঁ পঠ়ত দরখাস্ত
ও বূঁঝয নাগত
আধার কার্ড আ ভোটকার্ডক মহত্ব ।

নেতাজীক আগমনক আশ মে
মোটা' গেন অছি ওকর আঁখি
নেতাজী রিকাসক নাবা কেঁ
আওব বেঁশী প্রভারী বঁনেবাক নেন
বেঁশ শক্তিশানী মাগধ্রাফোনক
ভ' বহন অছি আরিষ্কার
জনতাক দুখ কেঁ দূব করবাক নেন

ভগৱান সঁ কযন জা ৱহন খছি প্ৰাৰ্থনা
খাযোজিত ভ' ৱহন খছি
খসংখ্য পূজা – পাঠ খা যক্ত
ভগৱান সঁ কযন জা ৱহন খছি কামনা
ভূখন – পিযাসন ৱহৱাঁক খভ্যাসী জনতা কেঁ
ৱাখন জায সংত্তুষ্ঠ
ৱঁঠ ৈত ৱহয হ্নক স্বখ – সমৃদ্ধি ।

কন জোড় নে জনতা
পূজা – পাঠ মে ভ' ৱহন খছি শামিন
নেতাজীক চেহৱা মে
জনতা কেঁ
দেখাগত খছি ভগৱানক সাকাৱ ৰূপ
জনতা কেঁ ৱিশ্বাস খছি
ভগৱান হ্নক ৱাঁত নহি স্বনতাহ
ভগৱাঁন জৰুৱে স্বনতাহ নেতাজীক ৱাঁত
জনতা কেঁ ৱূঝাগত খছি জে
নেতাজীক ৱঁড় কা পূজা – পাঠ নগ
ওকৱ ছোট – ছীন গোহাৱিক
নঞি খছি কোনো মহত্ত্ব ।

জনতাক খধিকাৱক স্বপ্নক
খাস্থা মে হোম' নগৈত খছি পৱিৱৰ্তিত
দুখ – দৰ্দ কেঁ জনতা
মান' নগৈত খছি খপন নিযতি
শোষণ কেঁ ও
মান' নগৈত খছি নেতাজীক পৱসাদ
খপন ৱোগাহ কাযা কেঁ ও

মানৈত অছি অপন পূর্বজন্মক ফন
নেতাজীক রিজয জ্নূস মে
ভূখন পেট আ সূখন ঠোবক সংগ
হোগত অছি শামিন
এখনো ওকবা আশি অছি
ওকব জীরনক সমস্ত দ্খ – দর্দ
জকরে পড় া' জেতৈক সাত সম্বন্দব পাব ।

যাত্রী (১–৩)

১

যাত্রীক যাত্রা নহি থমৈ ঋছি

***   ***   ***   ***

কে ঋছি ভূখন , কে ঋছি মাবন
ঋন্যাযী সত্তা কে ভীতব
ককব মাথ ঋছি ঋাগ ঝমাবন
তকব স্বধি মে সতত ৰঁটৈ ছথি
যাত্রীক যাত্রা নঞি থমৈ ঋছি ।

চনন তৰৌনী সঁ জে যাত্রা
ঋন্ত সময ধবি চনৈত বহন
কানীদাসক হৃদয পৈসি ও
ৰাল্মীকি কে মর্ম বূঁঝি ও
শঙ্কক যাত্রা কবৈত বহন
পদচিহ্নক ঋংকণ রাষ্ট- রাষ্ট পব
যাত্রীক যাত্রা নঞি থমৈ ঋছি ।
কে ঋছি ভূখন -----

করিক স্বপ্ন ও বচি বহন ছন
রাচস্পতি - উঁদযন খোজি বহন ছন
ননকাবা নেন ঔনাথ্ বহন ছন
ক্রাঁতিক সপনা দেখি বহন ছন

श्रमजीरी के बञ्चक कीमत
आगओ तँ ओ ग्वनि बहन छथि।
के अछि भूखन ------

अहिरातक पातिन फोड़ ि चनन छन
प्वबना पबिचय कँ तोड़ ि चनन छन
पबिजन - प्वबजन कँ छोड़ ि चनन छन
गबीरँक खातिब अन्न - पानि हित
यात्रीक यात्रा नञि थमै अछि ।
के अछि भूखन------

कमना कातक ट्टैन प्वन सन
कार्यक क्दन स्वनि बहन छन
मिथिनाक तरुणीक अबण्य रिनाप कँ
स्वनि स्वनि दखित भअ् बहन छन
बँूठ़ ररक एहि सड़न बस्म कँ
कार्य - राण सँ भेदि बहन छन
रुढि - ध्वंसक खातिब कखनहुँ
यात्रीक यात्रा नञि थमै अछि ।
के अछि भूखन --------

२
यात्री नहि छथि एहि जगत मे
***   ***   ***   ***

মোন হমব নহি মানি বহন খছি ।
চিব নিদ্রা মে সূতন যাত্রী
মোন হমব খাগ কানি বহন খছি ॥

নরত্তবিযা কে জোশিক সংরন
ঞ্রাঁতি গীত ও গারি বহন ছন ।
জন সঁ নিকসিত দর্দক গংগা
হ্নক শৌর্ঙ্ক মে খারি বহন ছন ॥
গতিহাসক পন্না পব এখনহ্
ঞ্রাঁতি শৌর্ঙ্ক ও নিখি বহন ছথি ।
যাত্রী নহি ছথি,,, ,, , , ,

বাজনীতি কে পর্দা ভীতব
নাটক জেহন ভখ্ বহন ছন ।
হ্নক শৌর্ঙ্ক কে ডোবিক মাঁদেং
পবদা সভটা খ্জি বহন ছন ।
ঞ্রাঁতি খাতিব এখনহুঁ ও তঁ
নরত্তবিযা কেঁ জোহি বহন ছথি ।
যাত্রী নহি -------- --

জন - জন কে রঁনি রাঁরাঁ ও তঁ
স্নেহ শৌর্ঙ্ক ও ন্বটাখ্ বহন ছন ।
মানরতা কে বক্ষা খাতিব
কাব্য ধাব মে নহা বহন ছন ।
কাব্যক দ্নিযা মে এখনহুঁ ও
দর্দ শৌর্ঙ্ক তঁ বচি বহন ছথি ।
যাত্রী নহি - -

सतरंगी सपनाक दुनिया कें
नीक जँका ओ बूझि रहल छल ।
पूंजीवाद के शोषण कें तँ
नीक जँका ओ बूझि रहल छल ।
जन- जन के सुखमय जीवन खातिर
जीवन बस ओ ताकि रहल छथि ।
यात्री नहि -- - ----

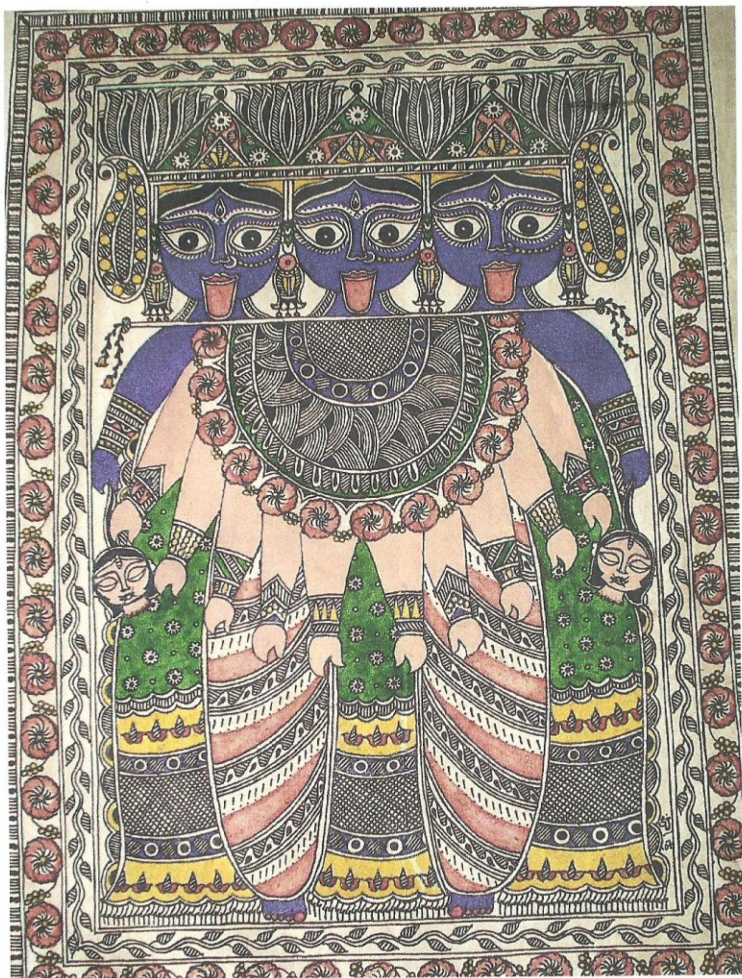
दर्द केर उपचारौनी खातिर
चप्पा -चप्पा ओ घूमि रहल छल ।
दर्द शब्दक रचना के खातिर
राति- राति ओ जागि रहल छल ।
यात्रीक यात्रा कोना कें ठमकल
मोन हमर आब कानि रहल अछि ।
यात्री नहि ---:---:---:---:---

३
वैद्यनाथ के धाम तरौनी
*** *** *** ***
वैद्यनाथ के धाम तरौनी
नागार्जुनक गाम तरौनी
यात्रीक जन्म स्थान तरौनी
कविता के अछि गाम तरौनी
चित्राक अछि संधान तरौनी
पत्रहीन जे नग्न गाछ अछि
तकर पीड़ाक नाम तरौनी ।

ত্রেতা কে রিদেহ জনক ছলা
আগও তঁ রিদেহ উঁপস্থিত
জীরন কান সদেহ রিদেহ ছলা
আগও তঁ ছথি অমৃত বংজিত
অমব যাত্রী দেখা বহন ছথি
মিথিলা কে অছি তীর্থ তৱৌনী ।
রৈদ্যনাথ কে ধাম ,,,,,,

পারোক পীড় া মর্দন খাতিব
নরত্তবিযা সম্মানক খাতিব
মেহনতকশী কে মানক খাতিব
সতযুগ কে সংধানক খাতিব
ক্রাঁতিক ঝংডা থামি হাথ মে
শহব নগব আ কাবারাস মে
প্ররর্তক যাত্রীক থান তৱৌনী ।
রৈদ্যনাথ কে ধাম ,,, , ,

বাজনীতি পবিরর্তন নেন
সত্তা কে প্ররর্তন নেন
রিদ্রাহীক সংঘর্ষক নেন
রুঢি কে রিধ্বংসক নেন
সাহিত্যক সম্মানক নেন
অথক যাত্রা লীন যতি
সন্যাসীক স্থান তৱৌনী ।
রৈদ্যনাথ কে ধাম ....

চিত্র: শ্বেতা ঝা চৌধরী